

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

25.1. 4/5

Indian Institute, Oxford.

2. B. 8

BIBLIOTHECA INDICA;
A
COLLECTION OF ORIENTAL WORKS
PUBLISHED UNDER THE SUPERINTENDENCE OF THE
ASIATIC SOCIETY OF BENGAL.
NEW SERIES

Nos. 376, 382, 385, 389. 398, 402, 413, and 414 ?

Sāma Veda Sāñhitā.

WITH THE COMMENTARY OF
SĀYANA ĀCHĀRYA.

EDITED BY
SATYAVRATA SĀMAŚRAMI,
EDITOR OF THE HINDU COMMENTATOR.

VOL. V.

CALCUTTA.

PRINTED BY N. K. SIRCAR, AT THE GANES'A PRESS.

1878.

सामवेदसंहिता ॥

भगवत्सायणाचार्य-विरचित-भाष्य-संहिता ।

—०—

बीसवी.

वङ्गदेशीयासियाइतिक-समाज्ञाभ्यर्थनया

—०००@०००—

अधौतवेद-“प्रब्रह्मन् नन्दिनी”-सम्पादकेन

श्रीसत्यव्रतसामग्रिभट्टाचार्येण

वङ्गसामगेन

डोकिता बन्वाबसरं डोकिता च ।

—००@००—

॥ पञ्चमो भागः ॥

॥ उत्तरार्द्धिकः ॥

॥ सप्तमादि-प्रपाठकचयान्नवः ॥

कविकाता

गद्येययन्त्रं सुद्वितः ।

चन्दाः १२११ ।

1947

1947

1947

1947

1947

1947

1947

1947

1947

1947

1947

1947

1947

1947

1947

1947

1947

सम्पादकोक्तिः ।

—००—

सामवेदीय-संहिताभागे— छन्दः, आरण्यकः, माहानाम्नः,
उत्तरवेति चत्वार आर्चिक-ग्रन्थाः ; एकस्य स्तोम-ग्रन्थः ; गेयम्,
आरण्यम्, छन्दः, अष्टवेति चत्वारः प्रधानाः ; माहानाम्नम्
भारुक् तवश्चावीर्यं गायत्र्येति तेषामेव परिशिष्टरूपाः
—इत्यष्टौ गानग्रन्थाः ; एषामेव त्रयोदशानां संहितात्व-व्यव-
हारो दृश्यते साम्प्रतम् । वस्तुतस्तु सामवेदसंहिता-ग्रन्थेन
गानग्रन्थाएव ग्रहणीयाः तेष्वेव साम-व्यवहारात् जैमिन्यादि-
छत-साम-सप्तस-सङ्गतेषु (१ अ० १ पा० १४ सू०), आर्चिक-
ग्रन्थानाम्नु सामवेदीयत्व मतिप्राचीनार्यकोविदैः सामार्थ-बोधसु-
कराय रैवतादिसामाख्याभिव्यक्तयेऽपि च श्रौते कर्मणि विहितानां
सामग्र्यन्यानामपि कल्पृषां स्वरूपस्थापनाय च ऋग्वेदात्मकृद्वा
विहित मिति च स्फुटम् । परमिह गतानुगतिकन्यायेन
विवरचनमाधवस्य वर्जनां वेददीपकार-सायण-दर्शित-युक्त्या
(१ भा० ८८ पृ०) चाशुसरथं सुगममिति आर्चिक-प्राधान्ये-
नैव सहायकं सामानि सम्पादितानि । तथाहि—गेयगानं छन्द-
आर्चिक-मूलकं ग्रथितआर्चिक-क्रमेणैवेत्यव्याहृतं सम्पन्नं तन्मुद्र-
णम् । आरण्यगानं किञ्चिदारण्यक-मूलकं परम तत्क्रमाशुगतम्,

किञ्चित्स्त्रोभमूलकं तदपि न तत्कामाशुगतम्, किञ्चित् छन्दो-
 यन्त्रमूलकमेव, व्रतादि-पर्यागुरीधर्षवैवर्धने निदान मनुमीयते,
 तचारण्यक-सुद्रणवसरे एवारण्यक-मूलकानां साक्षां चयनं कृत
 मपरेशान् तु तत्परिशिष्टत्वेन तद्गानधन्याशुत्तरते एव सुद्रष्टुं मिह
 सम्भवम्, यतश्च यतश्च कृतं तत्सामचयनं तेन तत्र तथा सङ्घेतित
 मपि यथा च तत् स्फुटं भटिति बुध्येतनाम् । द्वितीयमूहगान
 सुत्तरार्थिकमूलकं परच तदार्थिकाशुत्तरत मपितु द्धराध-पर्यादि-
 क्रमेणैव यदितन्ततोऽपि तत्काम मनादृश्य कृत्-क्रमेणैव
 चयन-पूर्वकञ्चातन्तमुद्रणम्, एवञ्चोद्गगनं हतमिति धिया
 तस्यैव पुनरुज्जीवनाय कृतश्च सामाशुत्तर-सूची-प्रयासः (५भा०
 सू० त'-पृष्ठतः) तेनैव चमतां भगवानार्यागमः । तुरीय मूहगान
 मप्युत्तरार्थिक-मूलकम्परमेकस्यैवोद्गस्य क्रमज्ज्ञेन सर्वांशमेव
 चामवता सुत्तरार्थिकार्थां सामक्षाभादुदाहरणदानप्रयासश्च परि-
 तार्थत्वाच्च तस्यैव दुर्द्वा कृता, सुद्वितमेतदुत्तरार्थिक-
 परिशिष्ट-रूपेणैव । माहाणाद्यादीनि तु तत्त्वतः परिशिष्ट-
 रूपाण्येवेति न तेनैव वक्तव्यविशेषः । स्त्रोभयन्त्रस्य चारण्यक-
 परिशिष्टत्वं दृष्ट्यैव प्रतीयतर्हति कृतस्यैव व्यवहारः ॥

सायणाचार्यकृत-वेददीपनाम-टीका-सहितैवेया संहिता
 सम्पादिता, तत्र वेददीपस्य पुस्तकं तु काशीनिवासि-सुप्रसिद्धानाम-
 परबोक्तयतिवामनशास्त्रिपुत्र-रामशास्त्रिचः एक मति-रुद्धं (२०

चिह्नितं), तदनुचिह्नित मायाचितिकीयं चितीयं (इहा-
 चिह्नितं), श्री ६ मन्थरमहं सपरिमाणमायायां गौडसामीति-
 भूषणिहानं काशीभूषणानां मधुसूतां चिह्नितं द्वितीयं (गौ०
 चिह्नितं), तत्त भूमिकाप्राप्तय मदीयं (सा० चिह्नितं) चतुर्थं,
 सप्तमं ; तदेतत्तुल्यवस्तुत्वमेव पाठभेदादि-विचार-पुरःसर-
 मिह तत्सुदृढं सप्तमं, वरं सुप्राकरादि-दीपादीन्य-भुति-
 दीपकं सन्धायेतैवानाद्यधिकं निश्चितं, तन् चक्षतां निहन्तः ।
 भूषणमात्रास्तु वस्तुनि पुस्तकानि सङ्गृहीतानि, परमादधीत-
 पुस्तकस्यैव शोधनं सप्तमं, पाठ-भेदादेव प्राचाभेद इति तत्र
 पाठभेदस्य का ज्ञाया? परमादरादि-गानकत-पाठभेदस्तु
 विद्यत एवोक्तं तत् साधयेव स-वेददीप-भूमिकायां व्यावसाया-
 समुदर-प्रयास-पूर्वकं (१ भा० ११ पृ० सविस्तरम् ॥

अस्माः संहितायाः अपराष्ट्रप्यष्टी-प्राचीनानि व्याख्यानान्या
 सन्, तेषां प्रवेष्ट-नामीश्वरः कृती निरुक्तभाषे भूमिकायां
 देवराजवज्जना— स्वन्दः भवः माधवः भट्टः मित्रः श्रीनिवासः
 भरतः बहवेति, तत्राहो सम्प्रति बहुवक्तृता माधवीय-वि-
 रचास्वस्यैवैकमात्रसातिजोर्षाद्युक्तक मेक मर्षं अभयस्याना-
 दासादितम्, तत्रापीह शरसेयाभ्यां टीप्पन्याकारेण सुद्वितम्,
 अस्माभ्यं चवे अन्वा निरुक्तादयः प्रमाचल्येनीपन्यस्तास्ते तु
 प्रसिद्धा एव ।

अथ सायणमते आरख्यकस्तु छन्दोग्यन्वस्यैवान्तर्भूतः (१भा० ८१पृ०), महानाञ्जीनाच्च तत्परिशिष्टत्वमेवेति दावेन ऋग्-पञ्चो (१भा० २२पृ०), परमेतत् विवरणस्यैव विरुद्धं वैदिक-समाजानभिमतं पुस्तक-लेख-दर्शनेनाप्रतीतञ्चाप्युररीकृतं निह तदीय-व्याख्यानावलम्बनानुरोधात्, अतएवात्र प्राधान्यतो द्विधेव ग्रीष्मकं छन्दश्चाधिक उत्तराधिक्येति, अनयोरेषा परेषामन्तर्भूतत्वम् । तथा अध्यायादि-सङ्ख्याविषयेऽप्यस्य मतान्तरता दृश्यते, व्यक्तीकृतञ्च टीप्यन्ता तद् यथायथं सर्वत्र, सुद्धितञ्च तदुभय-मतानुसारत एव सर्वत्र सङ्ख्यादिकम्, परं सूचीपत्रादौ वैदिकसमाजमतसिद्धं ग्रन्थलेखानुगतं विवरण-सम्मत मध्याया-ङ्गादिकमेव सायणनयविरुद्धमपि व्यवहृतमिति शम् ॥

सामग्रमीत्युपनाम-श्रीसत्यव्रतशर्माः ।

भारतखण्डीय-वृटिश्-राजधानी-वासिनः ।

समजनि लेखोऽय सहादशम-प्रकाश्या-पाठ-शुद्ध-पञ्चम्याम् ।

॥ मन्त्राणामकारादिक्रमेण सूची ॥

मन्त्रप्रतीकम्	पृष्ठम् ।
अग्रवावाह्वानिभिर् (०, १, ०, १=अ ११, १, १-११, १, ४)	... ६१
अग्रवावूँषि (०, १, ११, १=अ०)	... ६४
अग्निःप्रज्जि (८, १, १, १=अ०)	... ११०
अग्निःप्रज्जेषु (८, १, १८, १=अ०)	... ११८
अग्निं ब्रह्म (०, १, ८, १=अ ११, १, ४-११, १, ०)	... ६६
अग्निं हिमन्तु (०, १, १४, १=अ०)	... ६८
अग्निं होतारम् (८, १, १८, १=अ०)	... १११
अग्निनाथम् (८, १, १०, १=अ०)	... १४६
अग्निरिन्द्राव (८, १, ४, १=अ०)	... १११
अग्निर्हविः (०, १, ११, १=अ०)	... ६४
अग्निर्जामार (८, १, ६, १=अ०)	... ११५
अग्निर्वीतिर् (८, १, ८, १=अ०)	... ११०
अग्निर्मूर्धा (०, १, १६, १=अ १८, १, १४)	... ४१
अग्निर्विवाजिवम् ८, १, १०, १=अ०)	... १४०
अग्निं केतुर् (०, १, १४, ४=अ०)	... ४१
अग्ने तमसा (८, १, ४, १=अ ११, १, ०)	... १८८
अग्ने तमसो (८, १, १, १=अ०)	... ११६
अग्ने तमसम् (०, १, १४, ४=अ०)	... ४१
अग्ने पवस (०, १, ११, १=अ०)	... १५
अग्ने पवस (०, १, ११, १=अ०)	... १६
अग्ने वाजस (०, १, ११, १=अ ११, १, ६-०)	... ७१
अग्निपवसपुवसम् (८, १, ६, १=अ ११, १, १०-१८-१८)	... १८१

मन्त्रप्रतीकम्	पृष्ठम् ।
अग्नेर्विश्वेभिर् (७, १, ६, १=ज०)	१६
अग्नेर्गौराणां (७, १, ११, १=ज ११, १, १७)	१२५
अश्वानःश्रीर० (७, १, ८, १=ज ११, १, १-१२, १, ७)	६५
अश्वारिणा (७, १, ७, १=ज १६, १, १-११, २, ४)	६२
अजोऽजनीचक्षत (७, १, ७, २=ज १०, १, ६-७)	१०
अक्षतेचक्षते (७, १, ११, १=ज १२, १, १७)	१२२
अतीदेवा (८, १, ५, ६=ज १४, १, ७)	१८१
अत्यायातनश्रिणा (८, १, १२, २=ज०)	२५१
अन्नाग्निनेमि० (८, १, १६, २=ज०)	२१८
अदर्शितातुषितमी (७, १, ११, १=ज १०, १, १२-११, २, ४-१२, २, २) २८	
अदाम्यःपुररता (७, १, ८, १=ज ११, १, ४)	६८
अथचपापरिर् (८, १, ६, १=ज०)	१५२
अथयदिने (७, १, १, २=ज प्रत्यययूक्त्)	८
अथालंदि (७, १, ६, २=ज ११, १, १)	६०
अथाद्यग्ने (८, १, ५, १=ज ११, १, ७)	२८८
अहुतेयथा (८, १, ८, २=ज १२, १, १८)	१५८
अन्नाचमिना (८, १, ८, २=ज०)	२७२
अपृष्टरेतः (८, १, ११, १=ज०)	२४६
अवोचिद्योता (८, १, १२, १=ज १८, १, ८)	२५४
अवोच्यग्निर्ज (८, १, १७, १=ज १८, १, १७)	२७२
अभिगोवाधि (८, १, २, १=ज०)	२५८
अभिजापूर्वयौतथ० (७, १, १, १=ज ११, १, १६-११, १, १६)	८८
अभिद्विजन्ता (८, १, ४, १=ज १६, १, ६)	२८६
अभिप्रमोपतिं (७, १, १, १=ज०)	१
अभिप्रयाधि (७, १, ८, २=ज ११, १, ४)	६८
अभिप्रियाचिकाया (८, १, १८, १=ज०)	२७८
अभिवाजी (८, १, ११, १=ज०)	२४५

[अ]

अक्षरप्रतीकम्	पृष्ठम् ।
अक्षरिहिनवरा (७, १, ७, १=ज १०, १, ६-७)	१८
अक्षरिहिनवरा (७, १, १६, १=ज०)	१९०
अक्षरिहिनवरा (८, १, ६, १=ज०)	१९८
अक्षरिहिनवरा (८, १, १, १=ज०)	१९९
अक्षरिहिनवरा (७, १, १८, १=ज ११, १, १८, —१८, १, १)	१९८
अक्षरिहिनवरा (८, १, ११, १=ज०)	१९७
अक्षरिहिनवरा (८, १, ४, १=ज ११, १, ६)	१८०
अक्षरिहिनवरा (७, १, ११, १=ज०)	१९८
अक्षरिहिनवरा (८, १, १, १=ज०)	१९९
अक्षरिहिनवरा (७, १, १०, १=ज १०, १, १)	१९९
अक्षरिहिनवरा (८, १, १, १=ज १४, १, १—१८, १, १)	१९८
अक्षरिहिनवरा (८, १, १६, १=ज १८, १, १६)	१९९
अक्षरिहिनवरा (८, १, १०, १=ज १८, १, १०)	१९९
अक्षरिहिनवरा (८, १, १, १=ज०)	१९७
अक्षरिहिनवरा (७, १, १४, १=ज०)	१८
अक्षरिहिनवरा (७, १, १, १=ज० ११, १, १)	१९९
अक्षरिहिनवरा (८, १, ७, १=ज ११, १, १०)	१९४
अक्षरिहिनवरा (८, १, ८, १=ज १८, १, ६)	१९९
अक्षरिहिनवरा (८, १, ८, १=ज १८, १, १)	१९९
अक्षरिहिनवरा (८, १, १०, १=ज०)	१९९
अक्षरिहिनवरा (८, १, ४, १=ज०)	१९४
अक्षरिहिनवरा (८, १, ७, १=ज १४, १, १०)	१८४
अक्षरिहिनवरा (८, १, ८, १=ज०)	१८८
अक्षरिहिनवरा (८, १, ४, १=ज०)	१९९
अक्षरिहिनवरा (८, १, १, १=ज०)	१९९
अक्षरिहिनवरा (७, १, १, १=ज ११, १, १)	१८
अक्षरिहिनवरा (७, १, १, १=ज०)	१८

[व]

मन्त्रप्रतीकम्

पृष्ठम् ।

वदस्यतर्जनेनजम्बुना (७, १, ४, १ = ज०)	..	..	...	१५
वाग्नेयूरं (७, १, १४, १ = ज०)	..	..	..	४०
वाक्वापावा (८, १, १६, २ = ज०)	..	...	..	११८
वाक्वादिश्लिन्दवस् (८, १, १, १ = ज १४, १, १—१८, १, १)	..	..	..	१०८
वादीहृदि (७, १, ३, १ = ज प्रत्ययौषधम्)	...	..	..	७
वानोचमेरधि (७, १, १४, १ = ज०)	..	..	..	१८
वानोचमेरुचेतुना (७, १, १४, ३ = ज०)	..	..	..	१८
वानोभज (७, १, ४, १ = ज०)	..	..	..	१४
वानोरत्नाभि (८, १, १२, १ = ज०)	..	..	..	१
वानोविश्राष्ट (७, १, १, १ = ज १०, १, १—११, १, १०)	..	..	..	१
वापोदिष्टा (८, १, १०, १ = ज०)	..	..	..	१४१
वाक्वात्यग्नि (८, १, १४, १ = ज १८, १, १०)	..	..	..	१६४
वाक्वादिन्द्र (८, १, १, १ = ज १८, १, १०)	...	...	...	११४
वाक्वापुं (८, १, ४, १ = ज ११, १, १)	...	...	...	१८५
वाक्वाशिखागो (८, १, १, १ = ज०)	...	...	...	१५१
वाक्वाभस्मागो (८, १, ११, १ = ज०)	..	..	..	१०४
वाक्वावयः (७, १, १, १ = ज०)	...	...	..	१
वद्विष्णुभि (८, १, ४, १ = ज १४, १, ७)	...	..	..	१८८
वद्विष्णोमिवाङ्गोमिरावाभि० (८, १, १४, १ = ज १८, १, ८)	...	..	..	१५६
वज्रीराजम् (७, १, ४, १ = ज १०, १, १०)	...	...	...	४५
वज्रवाचाङ्गिता (८, १, १, १ = ज०)	..	..	..	१६०
वज्रवाचोऽष्टमन्त्रम् (८, १, ११, १ = ज०)	...	...	...	१०७
वज्रवोनिधत् (८, १, १, १ = ज०)	...	...	...	१४०
वज्रमिहेवतामय० (७, १, ८, १ = ज ११, १, ११—११, १, १)	...	..	...	१०६
वज्रवाचवेर्वा (८, १, ४, १ = ज०)	...	...	...	१५१
वज्रव्यात (८, १, १०, १ = ज १५, १, १)	...	...	...	१०१

[४]

[illegible]

[४]

मन्त्रप्रतीकम्

पृष्ठम् ।

उदयपञ्चमरा (८, १, १६, १ = ज १८, १, १६)	...	...	१७०
उद्गाथाजड् (८, १, ८, १ = ज०)	...	...	१६९
उद्गर्ध (८, १, ४, १ = ज०)	...	...	१६९
उपपञ्चाशत् (८, १, १८, १ = ज०)	...	...	१६६
उपपञ्चाशत् (७, १, १४, १ = ज ११, १, ११)	...	...	८५
उपपञ्चाशत् (७, १, १, १ = ज १०, १४-११)	...	...	४८
उपपञ्चाशत् (८, १, १८, १ = ज०)	...	...	११६
उपपञ्चाशत् (७, १, ११, १ = ज०)	...	...	११६
उपपञ्चाशत् (८, १, १०, १ = ज०)	...	...	१०४
उपपञ्चाशत् (७, १, ८, १ = ज १०, १, ८)	...	...	१९
उपपञ्चाशत् (८, १, ११, १ = ज०)	...	...	१०६
उपपञ्चाशत् (८, १, ८, १ = ज १८, १, ४)	...	...	२४०
उपपञ्चाशत् (८, १, ८, १ = ज १८, १, ४)	...	...	७
उपपञ्चाशत् (८, १, १, १ = ज०)	...	...	१५७
उपपञ्चाशत् (८, १, १, १ = ज०)	...	...	११९
उपपञ्चाशत् (७, १, १४, १ = ज०)	...	...	११८
उपपञ्चाशत् (८, १, ११, १ = ज०)	...	...	१४८
उपपञ्चाशत् (८, १, १, १ = ज०)	...	...	११०
उपपञ्चाशत् (८, १, ८, १ = ज०)	...	...	११७
उपपञ्चाशत् (८, १, १६, १ = ज १८, १, १६)	...	...	१६८
उपपञ्चाशत् (८, १, १०, १ = ज १४, १, ६)	...	...	१००
उपपञ्चाशत् (७, १, ८, १ = ज १०, १, ८)	...	...	११
उपपञ्चाशत् (८, १, १६, १ = ज०)	...	...	११८
उपपञ्चाशत् (८, १, ४, १ = ज ११, १, ७)	...	...	१८०

व्यञ्जनसंज्ञकम्	पृष्ठसंज्ञा
एवमन्त्रा (८, १, २, १ = ज २१, १, ८) ...	१८२
एषोत्तमाचपूना (८, २, ७, १ = ज १८, १, ४) ...	१२६
एवमेवमन्त्रोमुना (८, २, ८, १ = ज १८, १, ६) ...	२४९
एवमेवमन्त्रो (८, २, १, १ = ज १४, १, १) ...	१०६
ऐमिर्दे (८, १, ७, १ = ज०) ...	२८८
ओजसदस (८, १, १२, १ = ज०) ...	१०१
कईवेद (८, २, १४, १ = ज १६, २, २० — १८, १, ८) ...	११०
कहाःपुष्पा (८, १, ६, १ = ज०) ...	२६७
कवानेचये (७, १, ६, १ = ज ११, १, १) ...	५८
कवानस (७, १, ७, १ = ज०) ...	१०६
कवामिन्द्रावसी (८, १, ८, १ = ज०) ...	१८८
कवेकाविन् (७, १, १, १ = ज०) ...	४५
किसिमेविन्वो (८, १, ४, १ = ज ११, १, ६) ...	१४६
कुविन्वुपदि (८, १, ४, १ = ज १४, १, ६) ...	१८६
कुविन्वुमी (८, १, १२, १ = ज १६, १, १६) ...	१६८
क्याविदेवोम (७, १, ५, १ = ज १०, १, २०) ...	५६
कपोरावन्त (७, १, ११, १ = ज ११, १, ६७) ...	७४
कसीराउदवीरि (८, १, १, १ = ज० १८, १, १०) ...	१२५
कावन्वोदुमं (८, १, ७, १ = ज०) ...	२२७
कावन्वपदावडे (७, १, १६, १ = ज०) ...	११८
कोमिद्वमोविदं (८, १, १, १ = ज०) ...	२५८
कोमन्वद्वो (७, १, २०, १ = ज० ११, १, ४—१७, १, २—१८, १, ६) ...	१२०
करावीपतदु (८, १, २, १ = ज० १४, १, ५) ...	१८२

[ज]

संज्ञप्रतीकम्	पृष्ठम् ।
जुष्टोचिदूतो (८, १, ६, २ = ज ११, २, १७-१८-१९) ..	२८२
तंबोवाज्जाज्जात्यतिम् (८, २, १०, २ = ज १५, २, ६) ...	२०१
तंसञ्चायः (८, २, ८, २ = ज १४, २, ११) ...	१८७
तंसोतारम् (७, १, १०, २ = ज १०, २, ११-१२, १, ७) ...	२७
तङ्गायथापुराणा (८, १, ६, २ = ज०) ...	१५४
तङ्गूर्जया (८, २, ११, २ = ज १६, १, १८) ...	२०२
तद्विप्रासोविपन्यवो (८, २, ४, ४ = ज १४, १, ७) ...	१८१
तद्विष्योःपरमम् (८, २, ४, ४ = ज० १४, १, ७) ...	१८०
तद्वोगाथ (८, २, ४, १ = ज १४, १, ६) ...	१८५
तन्वाधुतख्रीमन्त्रे (७, १, ११, २ = ज०) ...	२६
तमस्यमर्जयामसि (८, १, ६, २ = ज०) ...	१५२
तमोवधोर्दधिरे (८, २, २, १ = ज०) ...	२२२
तवत्यदिन्द्रियं (८, १, ११, १ = ज १२, १, ५) ...	१६५
तवसौरिन्द्र (८, १, ११, १ = ज १२, १, ५) ...	१६६
तवद्रप्सोनीखवाम् (८, २, १, २ = ज०) ...	२२२
तस्माच्चरं (८, २, १०, १ = ज०) ...	२४२
तुरण्वीमधुमन्तं (७, २, १८, २ = ज १२, १, ११) ...	१२८
तुविश्वस्तुविश्वतो (८, १, २, २ = ज०) ...	२८४
तेस्तुतासोविपक्षितः (८, १, १७, २ = ज०) ...	२२७
तोमाहवचसा (८, २, १७, १ = ज०) ...	२१५
त्यमुवःसचासाचं (८, १, १०, १ = ज १५, २, ४) ...	१६२
त्रोविपदावि (८, २, ५, २ = ज १४, १, ७) ...	१८८
जं चिन्मूर्त्तवाहजो (८, १, १४, २ = ज०) ...	२१४
जं चत्यत्यसौगां (७, २, १०, २ = ज १०, २, २) ...	११२
जं चिह्नचमम् (८, १, १०, २ = ज०) ...	२०५
जं चोचिचेरवे (७, २, ४, १ = ज ११, १, १८-१९, १, १८) ...	८८

[भा]

ग्रन्थप्रतीकम्	पृष्ठम् ।
लङ्घामिर् (७, २, १, ० = ऊ०) ४६	
लब्धाताप्रबन्धो (७, ४, २, २ = ऊ १०, १, २-१२, १, २०) .. ४	
लङ्घयिष्ये (८, १, २, १ = ऊ १२, २, ६) .. १४३	
लङ्घयिष्येतिमिर् (७, १, ६, २ = ऊ०) १८	
लङ्घयिष्येतिमि (८, २, ४, १ = ऊ १८, २, १६-१८, १, ४) .. २३०	
लङ्घयिष्येतिमि (८, १, ८, १ = ऊ १९, १, १८) .. १४८	
लङ्घयिष्येतिमि (७, २, ४, २ = ऊ ११, १, १६-१२, १, १८) .. १००	
लङ्घयिष्येतिमि (८, १, ११, २ = ऊ १२, २, ४) .. १६६	
लङ्घयिष्येतिमि (७, २, १२, २ = ऊ ११, १, ११-१२) ... ८१	
लङ्घयिष्येतिमि (८, १, २, १ = ऊ २१, १, ८) .. २८२	
लङ्घयिष्येतिमि (७, १, ७, १ = ऊ १०, २, ६-७) ... १८	
लङ्घयिष्येतिमि (८, २, १४, २ = ऊ १६, २, २०-१८, २, ८) ... २११	
लङ्घयिष्येतिमि (७, १, ६, २ = ऊ ११, १, १) ... ६०	
लङ्घयिष्येतिमि (७, १, १०, १ = ऊ १०, २, ११-१२, १, ७) ... २७	
लङ्घयिष्येतिमि (८, १, १२, २ = ऊ०) .. ३४०	
लङ्घयिष्येतिमि (८, १, १०, २ = ऊ०) .. ३०४	
लङ्घयिष्येतिमि (८, १, ८, २ = ऊ०) .. ३४१	
लङ्घयिष्येतिमि (८, १, ४, २ = ऊ १४, १, ६) ... १८६	
लङ्घयिष्येतिमि (८, १, १२, २ = ऊ १२, १, १-४) ... २०८	
लङ्घयिष्येतिमि (७, १, ८, १ = ऊ १०, २, ११) .. २६	
लङ्घयिष्येतिमि (८, २, ७, १ = ऊ०) ... ३२४	
लङ्घयिष्येतिमि (८, १, १२, १ = ऊ १६, १, १६) ... १६८	
लङ्घयिष्येतिमि (८, २, १४, २ = ऊ १८, १, १०) ... १६४	
लङ्घयिष्येतिमि (७, १, ८, २ = ऊ १०, २, ११) ... २४	
लङ्घयिष्येतिमि (८, १, १२, १ = ऊ०) ... ३४८	
लङ्घयिष्येतिमि (८, १, १४, २ = ऊ २२, २, १४) .. १७९	

[अ]

मन्त्रप्रतीकम्

पृष्ठम् ।

पदन्वेवम् (७, १, १४, १ = अ ११, १, १३) ...	...	...	८६
पम्यन्पम्यन्ति (८, १, १, १ = अ १४, १, १) ...	...	..	१०५
पन्थासञ्ज्ञातवेदसं ७, १, १९, १ = अ विमोविमोवो) ..	...	..	७७
परित्यज्यं (८, १, ८, १ = अ १४, १, ११) ..	...	...	१८८
परितीकं (८, १, ३, १ = अ ११, १, ६) ..	...	...	१४४
पवमानाश्चक्षत (८, १, १६, १ = अ०) ...	...	..	११३
पवमानादिवस्यं (८, १, १६, १ = अ०) ..	...	...	११४
पवमानासञ्ज्ञातः (८, १, १६, १ = अ०) ...	...	...	"
पवस्यसोम (८, १, १७, १ = अ०) ..	...	..	११०
पातादमवा (८, १, १, १ = अ १४, १, १) ..	...	...	१०६
पावकवर्षाः (८, १, १, १ = अ०) ..	...	..	११७
पाहिनीषन् (७, १, ४, १ = अ १०, १, १६-१७-१८-१९) ...	...	...	५१
पाहिविज्ञाद् (७, १, ४, १ = अ पाहिनीषन्) ...	...	...	"
पिबन्तिमिषो (८, १, ८, १ = अ०) ...	...	..	१००
पुनरुजा (८, १, ८, १ = अ०) ...	...	...	११८
पुनानेतन्वा (७, १, १४, १ = अ०) ..	...	...	११७
पौरोषस्य (७, १, १, १ = अ आगधू१५) ...	...	..	८६
प्रतपोष्य (८, १, ४, १ = अ ११, १, ६) ..	...	...	१४८
प्रतिप्रियतमं (८, १, ११, १ = अ०) ...	...	..	१५०
प्रतिष्ठास्त्रुतो (८, १, ६, १ = अ १८, १, १) ...	...	..	११४
प्रतेधाराश्चक्षतो (८, १, १८, १ = अ०) ...	...	...	१७७
प्रत्योयूषं (७, १, ३, १ = अ १०, १, ६-११, २, ७-८-९-१०-११) ..	...	...	७
प्रदेवीदासो (७, १, १, १ = अ अदर्विमातृवितमी) ..	...	...	११
प्रवासर्चन्यु (७, १, १, १-८, १, १७, १ = अ०) ..	...	...	८३, ११५
प्रवाप्सद्विषयो (१४, १ = अ०) ...	...	...	११६
प्रयोमहेमहेदध (११, १ = अ०) ...	...	...	१०५
प्रसविहेभिर् (११, १ = अ०) ...	...	...	१०

अन्वयप्रतीकम्	पङ्क्तम्।
प्रथोचये (८, १, १, १ = ज०)	१११
प्रथोचयप्रदिशं (७, १, १०, १ = ज १०, १, १)	१११
प्राक्पाराचचरन् (८, १, १, १ = ज०)	१८०
प्रियोनीचयु (८, १, १, १ = ज०)	११८
प्रेमाजयता (८, १, १, १ = ज०)	११६
प्रोचयेपुरोचयन् (८, १, १४, १ = ज०)	११३
वत्सर्वचयता (८, १, ८, १ = ज ११, १, १)	१०१
वत्सर्वचयि (८, १, ८, १ = ज ११, १, १)	१०१
वत्सर्वचयः (८, १, १, १ = ज०)	१०१
वृत्तयतेपरिदीया (८, १, १, १ = ज०)	११६
मद्रुचैमिः (८, १, ८, १ = ज०)	१०६
मद्रुचयः (७, १, १०, १ = ज०)	७१
मद्रोचयमिर् (७, १, १०, १ = ज ११, १, १)	७१
मद्रोचयता (७, १, १, १ = ज १०, १, १०)	१०
मूरिचिते (८, १, १२, १ = ज १२, १, १४)	११०
मयीनःकायमचये (८, १, ८, १ = ज०)	१८८
मन्द्या आमचयन् (८, १, ४, १ = ज १८, १, १८)	११८
मन्द्योचयारम् (७, १, १, १ = ज १०, १, १४-१४)	४८
मर्माचये (८, १, ८, १ = ज०)	१०१
मयीमिचय (७, १, १४, १ = ज०)	११०
मयीमिचय (८, १, ११, १ = ज०)	१४८
मातृपाराचयि (८, १, १, १ = ज १८, १, १८-१८, १, १)	१११
मातृपराचयिचये ८, १, १४, १ = ज०)	११८
मयीमिचयेमाचयने (८, १, १२, १ = ज १६, १, १६)	१६८
मयीमिचय (७, १, १०, १ = ज०)	१११
मयीमिचयः (८, १, ८, १ = ज०)	१०१

मन्त्रप्रतीकम्	पृष्ठम् ।
मोघुमा (८, १, ६, १ = ज०)	... १८३
यददम्यति (८, १, १८, २ = ज०)	... १८८
यत्पयस्य (८, १, १८, ३ = ज०)	... १९०
यत्पयःसम् (८, १, १४, १ = ज १६, १, २०—१८, १, ८)	... १९१
यत्पिहि (८, १, १, २ = ज०)	... १९८
यजानोमिवावयवा (७, १, १, ३ = ज०)	... ४६
यजिष्ठन्मायजमाना (८, १, १८, १ = ज०)	... १९३
यज्ञरन्ध्रम् (८, १, ८, १ = ज०)	... १६१
यज्ञनाथो (७, १, ११, १ = ज विमोविमो)	... ७०
यमवाचाः (८, १, ६, १ = ज०)	... १६८
यथामौरो (८, १, ४, १ = ज १८, १, १८)	... १२०
यददीवान (८, १, ११, २ = ज०)	... १४५
यदिन्द्रयावत्क्ष्वम् (८, १, ११, १ = ज०)	... १०७
यदिन्द्राहं (८, १, ८, १ = ज०)	... १४०
यदीहृष्य (८, १, १२, ३ = ज १८, १, ८)	... १५४
यसुहृष्टायै हवस्वम् (८, १, १०, २ = ज १८, १, १०)	... १७४
ययामावाकरामहे (८, ७, १, १५, १ = ज०)	... ४०
ययाद्रेजन्त (७, १, ११, २ = ज अदर्शितातुविमो)	... ३०
यस्यतेमहिना (८, १, ३, २ = ज०)	... १८४
यस्यचिचालहतं (७, १, १४, २ = ज ११, १, ११)	... ८६
यस्यायंविश्व० (७, १, १८, १ = ज ११, १, ११)	... १९७
यादवा (८, १, ७, १ = ज १८, १, ४)	... १३७
यावित्थास्योक्तमा (८, १, ८, ३ = ज १८, १, ६)	... १४४
यासुनोयेमौचद्रये (८, १, ११, १ = ०)	... १४८
युक्त्वाहिवाजिनीवत्य० (८, १, ८, ३ = ज १८, १, ५)	... १४१
युक्तेवाचं (८, १, ७, २ = ज०)	... १२६
युक्त्वायन्तम् (८, १, १०, २ = ज ११, १, ४)	... १६३

अन्वयश्रीकम्	पृष्ठम्
बेतामिन् (७, १, ३, २)	१६
बोनामारतकः (८, २, ५, १ = ज०)	११४
बोनःको (८, २, ८, २ = ज०)	१०४
बोवःप्रिवतयो (८, २, १०, २ = ज०)	१४१
बीमिश्वाद्बते (७, ३, ५, १ = ज ११, २, ५)	१०२
ब्रह्म (८, २, १४, २ = ज १८, १, ८)	१५८
देवाद्देवम् (८, १, १५, १ = ज०)	११६
बन्धकोवा (८, २, ७, २ = ज १८, १, ४)	१२८
बन्धेवधिदा (८, २, १२, १ = ज १६, २, ५)	१०६
बन्धेविक्रयः (८, १, ४, २ = ज० ११, २, ६)	१४८
बान्धावाह (८, २, ११, १ = ज०)	१४२
बाधिमन्त्र (८, १, ५, १ = ज०)	१५१
बाधोद्यमो (८, १, ५, १ = ज०)	१५१
बिम्बदृष्ट (८, १, १३, २ = ज०)	१००
बिम्बद्राघं (८, १, ७, १ = ज०)	१८६
बिम्बद्राघो (८, २, ७, २ = ज०)	१०१
बिम्बे (७, २, ११, १ = ज ११, १, १०)	१२४
बिम्बादि (७, १, ४, २ = ज०)	१२
बिम्बरानि (८, २, ११, २ = ज १६, १, १८)	१०४
बिम्बमन्त्र (७, २, १२, २ = ज ११, १, ११-१२)	८२
बिम्बोपिबि (८, २, ७, १ = ज०)	१००
बिम्बवन्धना (८, २, २, २ = ज १४, १, २-१८, १, १)	१०८
बिम्बोपिबि (७, २, १२, १ = ज ११, १, ८-१०-१८, १, १)	७६
बिम्बवन्धनविधा (७, २, ८, १ = ज०)	११०
बिम्बोपिबि (८, १, १, १ = ज०)	१२८
बिम्बोपिबि (८, १, १४, २ = ज०)	११५
बिम्बोपिबि (८, २, ५, २ = ज १४, १, ७)	१८८

संज्ञाप्रतीकम्	पृष्ठम् ।
विद्युत्तयोषवा (८, १, १, १ = ज ११, १, ८)	२८२
वीतिचोषगता (७, १, १२, २ = ज०)	२७
हकशिदस्व (८, २, १२, १ = ज १६, २, ५)	२०७
हवस्वदोषसंज्ञः (८, २, १, १ = ज १८, २, १७)	२२४
हवस्वन्नावयं (७, २, १, १ = ज०)	४८
हवायूषेव (८, १, १, १ = ज०)	१४१
हवोषग्निः (७, २, १, १ = ज०)	४७
व्याश्नरिचमतिरन् (८, १, ८, २ = ज०)	१६१
मध्यक्षु (७, २, १, १ = ज० ११, १, १८-१, ६-१८, २, ११)	८५
मममानस्यवा (७, २, १२, १ = ज)	११५
म्राक्मनामाको (८, १, ७, २ = ज०)	२८६
मिषाचरन्ध (८, १, १०, २ = ज १२, २, ४)	१६४
मिषेयमसौ (८, १, ८, २ = ज०)	२४०
मिषेयमिन्द्रयते (८, १, १२, २ = ज०)	३०८
मुषीहर्वविपिपानस्व (८, १, १२, १ = ज० १२, २, १-४)	३०८
सदधानीवसुः (७, २, ११, २ = ११, १, ६-७)	७४
सदवुहसौः (८, २, १, २ = ज०)	२५५
सघानःखलुः (८, १, ७, २ = ज ११, १, १७-१२, १ १५)	१५५
सङ्गन्धनेन (८, २, १, २ = ज०)	२५२
सनेमितस् (७, २, १०, २ = ज गोमघदन्धी)	१२१
सगोदराव (८, १, ७, २ = ज १२, १, १७-२२, १ १५)	१५६
सगोमर्हा (८, २, २, २ = ज १४, १, १५)	१८२
सगोमितमहस् (८, २, १, २ ज०)	१२१
सगोविषा (८, २, १८, ४ = ज०)	१७८
सगोहवन् (८, १, २, २ = ज०)	१४१
सगोहरोषां (७, २, १०, २ = ज गोमघदन्धी)	१२०

[५]

व्यक्तीनाम्	पृष्ठम् ।
चन्द्रिकाया (८, १, १, २ = अ०)	१८१
चन्द्रिकाया (८, २, १५, १ = अ०)	१८८
चन्द्रिकाया (८, १, १२, १ = अ०)	१९०
चन्द्रिकाया (८, २, १४, १ = अ० १८, १, ८)	१९१
चन्द्रिकाया (८, २, १२, १ = अ०)	१९६
चन्द्रिकाया (८, २, १२, १ = अ० ११, १, ११-१२)	२००
चन्द्रिकाया (८, २, ९, १ = अ० १४, २, १०)	१८५
चन्द्रिकाया (८, १, १४, २ = अ० १२, २, १४)	१९२
चन्द्रिकाया (८, २, २, १ = अ० १४, १, ५)	१८२
चन्द्रिकाया (८, २, १०, २ = अ०)	१९२
चन्द्रिकाया (८, २, ५, २ = अ०)	१९८
चन्द्रिकाया (८, १, १५, १ = अ०)	१९५
चन्द्रिकाया (८, २, ११, १ = अ०)	१९०
चन्द्रिकाया (८, २, ८, १ = अ० ११, १, ४)	१९०
चन्द्रिकाया (८, २, १६, १ = अ०)	१९१
चन्द्रिकाया (८, १, १४, १ = अ० १२, २, १४)	१९१
चन्द्रिकाया (८, १, १, १ = अ०)	१८१
चन्द्रिकाया (८, २, १०, १ = अ०)	१८०
चन्द्रिकाया (८, २, १५, १ = अ०)	१८८
चन्द्रिकाया (८, २, ८, १ = अ०)	१८८

उत्तरार्चिक-साम-पेटिकारूप-ग्रन्थस्य

जहगानाभिधस्य सूची ॥

॥ प्रथम प्रपाठकः ॥

॥ प्रथमोऽङ्कः ॥				॥ द्वितीयोऽङ्कः ॥			
साम	जुलम्	भाजे	पृष्ठे ।	साम	जुलम्	भाजे	पृष्ठे ।
१	(१, १, ८, १—२)	२	.. २४	१	(१, १, ४, १—२)	२	... १०६
२	(१, १, ८, १—२)	॥	... ४३	२	(१, १, ५, १—२)	॥	.. ११०
३	(")	॥	.. ४४	३	(")	॥	... १११
४	(१, १, १०, १—२)	॥	... ८१	४	(१, १, ६, १—२)	॥	... ११३
५	(१, १, १२, १—२)	॥	.. ८८	५	(१, १, ७, १—२)	॥	... ११६
६	(१, १, १२, १—२)	॥	.. ८९	६	(१, १, ८, १—२)	॥	... ११७
७	(१, १, १४, १—२)	॥	.. १०३	७	(१, १, ८, १—२)	॥	.. १२३
८	(१, १, १५, १—२)	॥	... १०७	८	(१, १, १०, १—२)	॥	... १२७
९	(१, १, १६, १—२)	॥	.. ११६	९	(१, १, ११, १—२)	॥	... १३१
१०	(१, १, १७, १—२)	॥	... ११९	१०	(१, १, १२, १—२)	॥	... १३४
११	(१, १, १८, १—२)	॥	.. १२३	११	(१, १, १८, १—०)	॥	.. १६८
१२	(")	॥	... १२४	१२	(१, १, १८, १—०)	॥	
१३	(१, १, १८, १—२)	॥	.. १६८	१३	(१, १, २०, १—२)	॥	.. १७६
१४	(१, १, २०, १—२)	॥	... १७७	१४	(१, १, २१, १—०)	॥	... १८८
१५	(१, १, २१, १—२)	॥	... १८५	१५	(१, १, २२, १—०)	॥	... १९२
१६	(१, १, २२, १—२)	॥	... १८८	१६	(१, १, २२, १—०)	॥	... २८१
१७	(१, १, २३, १—२)	॥	.. १८९	१७	(१, १, २२, १—०)	॥	
१८	(१, १, १, १—२)	॥	.. १९७	१८	(")	॥	... ४३८
१९	(१, १, २, १—२)	॥	... १००	१९	(१, १, १०, १—२)	॥	... ११५
२०	(१, १, ३, १—२)	॥	... १०३	२०	(१, १, ८, १—२)	॥	... ४५

● इह अक्षरवर्गोऽप्यर्थो लक्ष्यते, 'तृतीयोऽङ्कः'—इत्युत्तरत्र दर्शनात् ।

॥ द्वितीयः प्रपाठकः ॥

—०—

॥ प्रथमोऽर्कः ॥

साम	सूक्तम्	भाजो	पृष्ठे ।
१	(१, १, ८, १—१)	३ ...	४६
२	(२, २, ११, १—२)	१, ..	३२८
३	(३, ३, १३, १—३)	१, ...	३२६
४	(४, ४, १४, १—४)	१, ...	३४१
५	(५, ५, १५, १—५)	५ ...	६१३
६	(६, ६, १६, १—०)	६ ...	११०
७	(७, ७, १७, १—०)	१, ...	१२४
८	(८, ८, १८, १—०)	१, ...	३४०
९	(" १—१)	१, ...	३४८
१०	(९, ९, १९, १—२)	१, ...	३६१
११	(१०, १०, २०, १—३)	१, ..	३६६
१२	(११, ११, २१, १—३)	१, ..	३७०
१३	(१२, १२, २२, १—३)	१, ..	३५५
१४	(१३, १३, २३, १—३)	१, ..	४०३
१५	(")	१, ...	४०४
१६	(१४, १४, २४, १—३)	५ ...	६२५
१७	(१५, १५, २५, १—३)	३ ...	४३०
१८	(१६, १६, २६, १—३)	१, ...	४३६
१९	(१७, १७, २७, १—३)	१, ...	४४१
२०	(१८, १८, २८, १—३)	१, ...	४४५

॥ द्वितीयोऽर्कः ॥

साम	सूक्तम्	भाजो	पृष्ठे ।
१	(१, १, ८, १—०)	४ ...	४५८

साम सूक्तम् भाजो पृष्ठे ।

२	(२, २, ८, १—०)	५ ..	६३८
३	(३, ३, १५, १—३)	३ ...	४५१
४	(")	१, ...	४५२
५	(५, ५, १७, १—१)	१, ...	४६०
६	(६, ६, १८, १—३)	१, ..	४७०
७	(७, ७, १९, १—३)	१, ...	४७६
८	(८, ८, २०, १—३)	१, ...	५१४
९	(९, ९, २१, १—३)	१, ...	५१८
१०	(")	१, ...	५१८
११	(")	१, ..	५२०
१२	(११, ११, २२, १—३)	१, ...	५३४
१३	(१२, १२, २३, १—३)	१, ..	५४४
१४	(१३, १३, २४, १—३)	१, ...	५४७
१५	(१४, १४, २५, १—३)	१, ..	५५२
१६	(१५, १५, २६, १—३)	१, ...	५५७
१७	(१६, १६, २७, १—३)	१, ...	५६२
१८	(१७, १७, २८, १—३)	१, ..	१३५
१९	(१८, १८, २९, १—३)	१, ...	५६८
२०	(१९, १९, ३०, १—३)	१, ...	५७५

॥ तृतीयः प्रपाठकः ॥

—०—

॥ प्रथमोऽर्कः ॥

साम	सूक्तम्	भाजो	पृष्ठे ।
१	(१, १, ११, १—३)	३ ...	५०८
२	(२, २, १२, १—३)	१, ..	५०४
३	(३, ३, १३, १—३)	१, ...	६१६

साम	सूक्तम्	भागे	पृष्ठे ।
४	(")	" ...	६१०
५	(३, २, १२, १—२)	" ...	६२१
६	(")	" ...	६२९
७	(")	" ..	६२३
८	(")	" ...	६२४
९	(३, २, १३, १—२)	" ..	६२०
१०	(३, २, १६, १—२)	" ...	६४२
११	(३, २, १७, १—२)	" ...	६४७
१२	(३, २, १८, १—२)	" ..	६५१
१३	(३, २, १९, १—२)	" ...	६६०
१४	(")	" ...	६६१
१५	(३, २, २०, १—२)	" ...	६७३
१६	(३, २, २२, १—२)	" ...	६७८
१७	(३, २, २२, १—२)	" ...	६८२
१८	(३, २, २३, १—२)	" ...	६८५
१९	(४, १, ११, १—२)	४ ...	६९
२०	(")	" ...	७१
२१	(")	" ...	७३

॥ द्वितीयोऽर्धः ॥

साम	सूक्तम्	भागे	पृष्ठे ।
१	(४, १, १२, १—२)	४ ..	७९
२	(")	" ...	४०
३	(")	" ...	४१
४	(")	" ...	४२
५	(")	" ...	४३
६	(४, १, १३, १—२)	... ५१	

साम	सूक्तम्	भागे	पृष्ठे ।
७	(४, १, १४, १—२)	४ ..	५६
८	(४, १, १७, १—२)	" ...	६४
९	(")	" ...	६५
१०	(")	" ...	"
११	(४, १, १८, १—२)	" ...	७३
१२	(४, १, १९, १—२)	" ...	७६
१३	(४, १, २०, १—२)	" ...	८०
१४	(")	" ..	८१
१५	(")	" ...	८२
१६	(")	" ...	८३
१७	(४, १, २१, १—२)	" ...	८१
१८	(४, १, २२, १—२)	" ...	८७
१९	(४, १, २४, १—२)	" ..	१००

॥ चतुर्थः प्रपाठकः ॥

॥ प्रथमोऽर्धः ॥

साम	सूक्तम्	भागे	पृष्ठे ।
१	(२, १, १०१—२)	२ ...	२१६
२	(")	" ...	२१७
३	(")	" ...	"
४	(१, १, ९, १—२)	" ..	४७
५	(")	" ...	४८
६	(")	" ..	४९
७	(४, २, ७, १—२)	४ ...	१३४
८	(२, २, १९, १—२)	२ ...	४३७

[ध]

साम	सूत्रम्	भागे	पृष्ठे ।
८	(४, १, ८, १—२)	४	... १४२
१०	(२, १, १४, १—२)	५	... ६१४
११	(४, १, ८, १—२)	५	... ६०४
१२	(४, १, ८, १—२)	४	... १४५
१३	(१, १, १८, १—२)	२	... १२६
१४	(")	"	... १२८
१५	(४, २, १०, १—२)	४	... १५१
१६	(४, २, ११, १—२)	"	... १५४
१७	(४, २, १२, १—२)	"	... १५७
१८	(४, २, १३, १—२)	"	... १५८
१९	(४, २, १४, १—२)	"	... १६१
२०	(५, १, ११, १—२)	"	... २०४

॥ द्वितीयोऽर्धः ॥

साम	सूत्रम्	भागे	पृष्ठे ।
१	(४, १, ११, १—२)	४	... २०५
२	(")	"	... "
३	(")	"	... २०६
४	(")	"	... २०७
५	(")	"	... २०८
६	(")	"	... २०९
७	(१, २, ८, १—२)	२	... ४०५
८	(")	"	... "
९	(")	"	... ४०६
१०	(")	"	... ४०७
११	(")	"	... ४०८
१२	(")	"	... ४०९

साम	सूत्रम्	भागे	पृष्ठे ।
१३	(")	"	... ४१०
१४	(५, १, १२, १—२)	४	... २१४
१५	(५, १, १३, १—२)	२	... २२२
१६	(५, १, १४, १—२)	"	... २२५
१७	(५, १, १५, १—२)	"	... २२८
१८	(")	"	... २२८
१९	(")	"	... २३०
२०	(")	"	... २३१

॥ पञ्चमः प्रपाठकः ॥

॥ प्रथमोऽर्धः ॥

साम	सूत्रम्	भागे	पृष्ठे ।
१	(२, १, १७, १—२)	२	... ६४७
२	(२, १, १८, १—२)	"	... ६५२
३	(५, १, १६, १—२)	४	... २२४
४	(")	"	... "
५	(")	"	... २२५
६	(")	"	... २२६
७	(")	"	... २२७
८	(")	"	... २२८
९	(५, १, १७, १—२)	"	... २४७
१०	(२, १, ५, १—२)	२	... ४८७
११	(५, १, १८, १—२)	४	... २५१
१२	(५, १, १९, १—२)	"	... २५४
१३	(५, १, २०, १—२)	"	... २६०
१४	(५, २, ११, १—२)	५	... ६२८

[न]

साम	मूलम्	भाजे	पृष्ठे ।
१५ (")		२ ...	६४०
१६ (")		" ...	६४१
१७ (")		" ...	६४२
१८ (")		" ...	"
१९ (,)		" ..	६४३
२० (")		" ..	६४४

॥ द्वितीयेऽर्धः ॥

साम	मूलम्	भाजे	पृष्ठे ।
१ (५, १, १२, १—२)	४ ...	२००	
२ (")	" ...	२०८	
३ (")	" ...	२०८	
४ (")	" ...	२१०	
५ (")	" ...	२११	
६ (")	" ..	२१२	
७ (" १४—३)	५ ...	६४७	
८ (५, १, १३, १—२)	४ ...	२३०	
९ (५, २, १४, १—२)	" ...	२३०	
१० (५, २, १५, १—२)	" ...	२४०	
११ (५, २, १६, १—२)	" ..	२४३	
१२ (")	" ...	२४४	
१३ (")	" ...	२४५	
१४ (")	" ...	"	
१५ (")	" ...	२४६	
१६ (३, १, १७, १—२)	३ ..	५५८	
१७ (५, २, १७, १—२)	४ ...	२४८	
१८ (५, २, १८, १—२)	" ...	२४९	

साम	मूलम्	भाजे	पृष्ठे ।
१९ (")		" ...	२४९
२० (")		" ...	२५०

॥ अष्टः प्रपाठकाः ॥

॥ प्रथमोऽर्धः ॥

साम	मूलम्	भाजे	पृष्ठे ।
१ (५, १, १८, १—२)	४ ..	२५३	
२ (")	" ...	२५६	
३ (")	" ...	२५७	
४ (५, २, १९, १—२)	" ...	२४८	
५ (५, २, २०, १—२)	" ...	२७३	
६ (५, २, २१, १—२)	" ..	२७६	
७ (५, २, २२, १—२)	" ..	२७८	
८ (५, २, २३, १—२)	" ..	२८३	
९ (१, १, २, १—२)	३ ..	२६६	
१० (")	" ...	"	
११ (१, १, ९, १—२)	" ...	५०	
१२ (")	" ...	५१	
१३ (")	" ..	५२	
१४ (६, १, ४, १—२)	४ ..	२८८	
१५ (६, १, ५, १—२)	" ...	४०४	
१६ (६, १, ६, १—२)	" ...	४०७	
१७ (१, १, १०, १—२)	२ ...	१२४	
१८ (६, १, ७, १—२)	४ ...	४०८	
१९ (")	" ...	४१०	
२० (६, १, ८, १—२)	" ...	४१४	

खान् मूलम् भाजे पृष्ठे ।

२१ (६, १, ८, १—२) ४ ... ४२३

२२ (६, १, १०, १—२) ५ ... ६४८

॥ इति इन्द्राय-पर्व ॥ १ ॥

॥ द्वितीयोऽर्धः ॥

खान् मूलम् भाजे पृष्ठे ।

१ (२, १, १०, १—२) ३ ... ३१८

२ (१, १, ८, १—२) ५ ... ४२३

३ (१, १, १०—२) ५ ... ६०६

४ (१, १, १—०) ५ ... १११

५ (६, १, ३, १—२) ५ ... ६५०

६ (२, १, १३, १—२) ५ ... ६१३

७ (१, १, १०, १—२) ३ ... १२५

८ (१, १, १८, १—२) ५ ... १३८

९ (३, २, ०, १—२) ४ ... १३५

१० (२, १, १०, १—२) ३ ... ४०६

११ (१, १, १८, १—२) ५ ... १६८

१२ (१, २, १०, १—२) ५ ... १००

१३ (१, १, १३, १—२) ५ ... ८२

१४ (१, १, १२, १—०) ५ ... १८१

१५ (१, १, १—०) ५ ... १८१

१६ (१, १, १—०) ५ ... १८१

१७ (१, १, १—०) ५ ... १८१

१८ (१, १, १—०) ५ ... १८१

१९ (१, १, १—०) ५ ... १८१

२० (१, १, १—०) ५ ... १८१

॥ सप्तमः प्रपाठकः ॥

—०—

॥ प्रथमोऽर्धः ॥

खान् मूलम् भाजे पृष्ठे ।

१ (१, १, १०, १—२) ३ ... ३१८

२ (१, १, १—०) ५ ... १११

३ (५, २, ११, १—२) ४ ... ३१२

४ (१, १, १—०) ५ ... ३१३

५ (१, १, ११—२) ५ ... ६४८

६ (२, १, ११, १—२) ३ ... ३२८

७ (२, १, १२, १—२) ५ ... ३३०

८ (१, १, १६, १—२) ५ ... ११०

९ (२, १, १६, १—२) ५ ... ३५८

१० (६, २, ४, १—२) ४ ... ४५१

११ (१, १, १८, १—२) ३ ... ४०१

१२ (१, १, ८, १—२) ५ ... १०

१३ (१, २, ८, १—२) ५ ... ४१०

१४ (१, १, ११—२) ५ ... ६२६

१५ (६, १, ५, १—२) ४ ... ४५५

१६ (१, २, १३, १—४) ३ ... ४४५

१७ (६, १, ६, १—२) ४ ... ४५८

१८ (४, २, ८, १—२) ५ ... १४६

१९ (१, १, १—०) ५ ... १४०

२० (१, २, १३, १—२) ३ ... ४५२

[फ]

॥ द्वितीयोऽर्धः ॥

साम	सूक्तम्	आने	पृष्ठे ।
१	(२, २, १६, १—२)	२	... ४६२
२	(२, १, १०, १—२)	५	.. ६३०
३	(५, २, १२, १—२)	४	... ३१३
४	(")	"	... "
५	(" १॥—२)	५	... ६४८
६	(६, २, ८, १—२)	४	... ४६५
७	(२, १, १५, १—२)	२	.. ५४८
८	(२, १, १६, १—२)	"	... ५५२
९	(२, १, १८, १—२)	"	... ५६२
१०	(१, १, १८, १—२)	"	... १२८
११	(४, २, ७, १—२)	४	.. १३६
१२	(६, २, ८, १—२)	"	... ४६८
१३	(२, २, ११, १—२)	२	.. ६१७
१४	(२, २, ८, १—२)	"	... ४११
१५	(")	"	... ४१२
१६	(")	"	... ४१२
१७	(६, २, ११, १—२)	४	.. ४७४
१८	(६, २, १२, १—२)	"	... ४७८
१९	(२, २, १६, १—२)	"	... ६४२
२०	(२, २, १८, १—२)	"	... ६५२
२१	(")	"	.. "

॥ अष्टमः प्रपाठकः ॥

—n—

॥ प्रथमोऽर्धः ॥

साम	सूक्तम्	आने	पृष्ठे ।
१	(२, २, १८, १—२)	२	.. ६६२
२	(५, २, १२, १—२)	४	... ३२१
३	(६, २, १२, १—२)	"	... ४८१
४	(४, १, ११, १—२)	४	... २४
५	(४, १, १२, १—२)	"	... ४४
६	(")	"	... ४५
७	(६, २, १५, १—२)	"	.. ४८८
८	(६, २, १६, १—२)	"	... ४८२
९	(४, १, १७, १—२)	"	... ६७
१०	(४, १, १८, १—०)	"	.. ७७
११	(")	"	... "
१२	(६, २, १७, १—२)	"	.. ५०१
१३	(१, २, १०, १—०)	२	... ९७८
१४	(१, १, ८॥—१)	"	.. ५५
१५	(" १॥—२)	"	... "
१६	(२, २, ८, १—०)	"	... ४१४
१७	(" २—०)	"	... "
१८	(२, १, ११, ॥—१॥)	"	... ५२१
१९	(" १॥—२)	५	... ६२१

[४]

॥ द्वितीयोऽङ्कः ॥

शब्द	मूलम्	भाषा	पृष्ठे ।
१	(१, १, १, १—२)	२	५००
२	(१, १, १, १—२)	”	४८२
३	(२, २, १२, १—१॥)	”	६१५
४	(” १३—२)	”	”
५	((२, १, २, १—२))	”	६०५
६	(२, १, १, १—२)	”	६६२
७	(२, १, १, १—२)	”	५८८
८	(३, १, १, १—१॥)	४	४६
९	(” १॥—१)	”	३०
१०	(३, १, १, १—२)	”	८३
११	(३, १, १, १—२)	”	४
१२	(१, १, ८, १—२)	२	२८
१३	(१, १, ८, १—२)	”	५४
१४	(६, १, १, १—२)	४	५०५
१५	(१, १, १, १—२)	४	१४०
१६	(”)	”	१४१
१७	(”)	”	१४२
१८	(१, १, ८, १—२)	”	४१५
१९	(” १॥—२)	५	६२६
२०	(१, १, १, १—२)	२	१०८

॥ नवमः प्रपाठकः ॥

—८—
॥ प्रथमोऽङ्कः ॥

शब्द	मूलम्	भाषा	पृष्ठे ।
१	(६, १, १, १—०)	४	४४१
२	(१, १, १, १—२)	२	१००
३	(५, १, १, १—२)	४	२१३
४	(१, १, १, १—०)	५	६२४
५	(१, १, १, १—२)	२	२६२
६	(१, १, १, १—२)	”	४३८
७	(२, १, १, १—२)	”	४४६
८	(२, १, १, १—०)	”	४५२
९	(१, १, १, १—२)	”	२५२
१०	(२, १, १, १—१)	”	५२२
११	(” १—०)	५	६३१
१२	(५, १, १, १—२)	४	१६०
१३	(२, १, १, १—०)	२	६४८
१४	(२, १, १, १—२)	”	६५४
१५	(१, १, १, १—२)	५	६०८
१६	(५, १, १, १—२)	४	२१५
१७	(६, १, १, १—२)	”	४२८
१८	(३, १, १, १—२)	”	१४८
१९	(६, १, १, १—२)	”	५३०
२०	(१, १, १, १—२)	२	११६

[भ]

॥ द्वितीयोऽर्धः ॥

साम	सूखम्	आने	पृष्ठे ।
१ (६, २, ६, १—२)	४	...	५२२
२ (१, १, १२, २—०)	२	...	२८२
३ (१, १, १६, १—२)	॥	..	२५२
४ (५, २, ११, १—०)	॥	...	३१६
५ (६, २, १३, १—२)	॥	..	५२४
६ ४, १, १७, १—०)	॥	...	६७
७ (१, १ १६, १—२)	२	...	११८
८ (६, १, ७, १—२)	४	...	४११
९ (१, १, १८, १—२)	५	..	६०८
१० (६, १, ८, १—२)	४	...	४१५
११ (६, १, ८, १—२)	॥	..	४२४
१२ (४, १, १२, ॥—१॥)	॥	..	४७
१३ (३, २, १२, ॥—१॥)	२	...	६२६
१४ (३, १, ११, ॥—१॥)	॥	...	५२३
१५ (२, २, ८, १—०)	॥	...	४१६
१६ (१, १, ८, ॥—१॥)	॥	...	५५
१७ (१, १, २०, १—०)	॥	...	१०८
१८ ()	॥	..	१०८
१९ (६, २, ६, १—२)	४	...	५२२
२० (४, १, १८, १—०)	५	...	६२७

॥ तृतीयोऽर्धः ॥

साम	सूखम्	आने	पृष्ठे ।
१ (६, २, ६, १—२)	४	...	५२२

साम	सूखम्	आने	पृष्ठे ।
१ (३, १, १८, १—२)	२	...	६५५
२ (६, २, ६, १—२)	४	..	६६१
४ (३, १, १८, १—२)	२	...	५६२
५ (६, २, ६, १—२)	४	...	५२४
६ (१, २, ८, १—२)	२	..	४१६
७ (५, २, ११, १—२)	५	...	६४८
८ (१, १, १५, १—२)	॥	..	६१६
९ (५, २, १२, १॥—२)	॥	...	६५०
१० (१, १, १६, १—२)	२	...	१५२
११ (५, २, ११, १—२)	४	...	२१६
१२ (५, २, ११, १४)	५	...	६०२

॥ इति संवत्सर-पर्य ॥ २ ॥

॥ दशमः प्रपाठकः ॥

॥ प्रथमाध्यायः ॥

साम	सूखम्	आने	पृष्ठे ।
१ (६, २, २, १—२)	४	..	५१७
२ (७, १, २, १—२)	५	..	४
३ (१, १, १८, १—२)	२	...	१४२
४ (३, २, १५, १—२)	॥	...	६४०
५ (१, १, १६, १—८)	॥	..	११८
६ (७, १, २, १—२)	५	...	८
७ (५, १, १, १—२)	४	..	१६८
८ (१, १, १३, १—२)	२	..	८१

[म]

साम	मूखम्	भाजे	पृष्ठे ।
८ (६, १, ८, १—०)	४	...	४१६
१० (१, १, ८, १—२)	२	...	२८
११ (")	"	...	"
१२ (१, १, ८, १—२)	"	...	५६
१३ (")	"	...	५०
१४ (३, १, १४, १—२)	५	...	६५४
१५ (१, १, १४, १—२)	२	...	१०२
१६ (१, १, १०, १—०)	"	...	१२६
१७ (१, १, १८, १—२)	"	...	१४४
१८ (४, १, १०, १—२)	४	...	६०
१९ (२, ६, १२, २—०)	२	...	६१८
२० (१, १, ८, १—२)	"	...	५८

॥ द्वितीयोऽङ्कः ॥

साम	मूखम्	भाजे	पृष्ठे ।
१ (१, १, १०, १—२)	२	...	१२०
२ (३, १, १४, १—०)	४	...	२३८
३ (०, २, १०, १—०)	५	...	११४
४ (४, १, ११, १—०)	४	...	२४
५ (११, १६, १—२)	२	...	११८
६ (०, १, ०, १—२)	५	...	२१
७ (")	"	...	२२
८ (१, १, २३, १—२)	२	...	१८२
९ (०, १, ८, १—२)	५	...	२५
१० (१, १, १५, १—२)	२	...	१०८
११ (०, १, ८, १—०)	५	...	२६

साम	मूखम्	भाजे	पृष्ठे ।
१२ (०, १, १०, १—२)	५	...	२८
१३ (०, १, ११, १—२)	"	...	२१
१४ (०, २, २, १—२)	"	...	५०
१५ (०, २, २, १—०)	"	...	"
१६ (०, १, ४, १—१)	"	...	५२
१७ (" १—०)	"	...	५३
१८ (" १—०)	"	...	"
१९ (" १—२)	"	...	"
२० (०, १, २, १—२)	"	...	५८

॥ एकादशः प्रपाठकः ॥

॥ प्रथमोऽङ्कः ॥

साम	मूखम्	भाजे	पृष्ठे ।
१ (०, १, ६, १—२)	५	...	६१
२ (०, २, ०, १—२)	"	...	६२
३ (०, २, ८, १—२)	"	...	६०
४ (०, २, ८, १—२)	"	...	००
५ (०, २, १०, १—०)	"	...	०३
६ (०, २, ११, १—०)	"	...	०५
७ (" १—२)	"	...	"
८ (०, २, १२, १—०)	"	...	०८
९ (" १—२)	"	...	"
१० (")	"	...	०८
११ (०, २, १३, १—२)	"	...	८२
१२ (")	"	...	८४

साम	मूलम्	मात्रे	पृष्ठे ।
१३	(७, २, १४, १-३)	५	८०
१४	(१, १, ८, १-३)	३	२८
१५	(३, २, ११, ३-०)	॥	६१८
१६	(७, ३, १, १-२)	५	८१
१७	(१, २, २०, १-२)	३	२७८
१८	(७, ३, ३, १-२)	५	८६
१९	(७, ३, ४, १-२)	॥	१००
२०	(१, २, २१, १-०)	३	२८८

॥ द्वितीयोऽङ्कः ॥

साम	मूलम्	मात्रे	पृष्ठे ।
१	(७०, ६, २, २, १)	५	६०३
२	(१, १, २१, ३-०)	४	४४३
३	(६, २, ३, १-२)	॥	४४३
४	(७, १, ११, ३-१-१)	५	३२
५	(७, ३, ५, १-२)	॥	१०३
६	(७, ३, ३, १-२)	॥	८७
७	(१, १, १५, १-२)	३	१०८
८	(१, २, १६, १-२)	॥	२५४
९	(१, १, १५, १-२)	३	६१६
१०	(२, १, १६, १-२)	३	२४८
११	(१, २, १८, १-२)	॥	२७०
१२	(७, ३, ८, १-२)	५	१०८
१३	(६, २, ३, १-२)	४	४४४
१४	(२, १, १०, १-२)	३	३२०
१५	(")	॥	॥

साम	मूलम्	मात्रे	पृष्ठे
१६	(१, १, ८, १-२)	३	५८
१७	(२, १, १५, १-२)	५	६१७
१८	(३, १, १७, १-२)	३	५५८
१९	(५, २, १७, १-२)	४	२४८
२०	(२, १, १६, १-२)	३	२५०

॥ द्वादशः प्रपाठकः ॥

॥ प्रथमोऽङ्कः ॥

साम	मूलम्	मात्रे	पृष्ठे ।
१	(१, १, ८, १-२)	३	३०
२	(")	॥	३१
३	(२, १, ८, १-२)	॥	४१७
४	(४, १, १७, १-२)	५	६१६
५	(३, २, १८, १-२)	३	६५५
६	(१, १, १८, १-२)	॥	१४५
७	(६, १, ८, १-२)	४	४१७
८	(५, २, ११, १-२)	५	६४५
९	(६, २, १५, १-२)	४	४८०
१०	(७, ३, १८, १-२)	५	१२५
११	(७, ३, १८, १-२)	॥	१२८
१२	(३, १, २, १-२)	३	४८५
१३	(६, २, ६, १-२)	४	४६०
१४	(७, ३, २०, १-२)	५	१२१
१५	(५, १, १६, १-२)	४	२२८
१६	(")	॥	२४०

[२]

श्रम	मूलम्	आने	पुटे ।
१०	(५, २, २१, १-२)	५	... ११६
१८	(५, २, २१, १-२)	४	... ११०
१८	(१, १, २१, १-२)	२	... ८५
१०	(५, १, २, १-२)	५	.. ५

॥ द्वितीयोऽर्थः ॥

श्रम	मूलम्	आने	पुटे ।
१	(५, २, १८, १-२)	४	.. १५८
२	(")	५	... १५८
३	(१, २, १६, १-२)	२	... ४६४
४	(१, १, १४, १-२)	५	.. ११०
५	(१, १, २०, १-२)	५	.. १००
६	(८, १, ५, १-२)	२	... १४४
७	(१, २, ८, १-२)	२	... ११
८	(५, २, १२, १-२)	५	... ६५०
९	(१, १, १५, १-२)	५	.. ६१०
१०	(१, १, १७, १-२)	२	... ११०
११	(१, १, १८, १-२)	५	... १४५
१२	(")	५	.. १४६
१३	(")	५	.. १४७
१४	(")	५	.. १४८
१५	(४, १, २२, १-२)	४	... ८०
१६	(४, २, ८, १-२)	२	... ४१८
१७	(८, १, ७, १-२)	५	... १५६
१८	(८, १, ८, १-२)	५	.. १६०
१९	(१, १, १६, २-२)	५	... ६११

श्रम	मूलम्	आने	पुटे ।
१०	(५, २, २१, १-२)	४	... ११६
११	(" ११-२)	५	.. ६५१

॥ त्रयोदशः प्रपाठकः ॥

॥ त्रयोदशः ॥

श्रम	मूलम्	आने	पुटे ।
१	(१, १, १७, १-२)	२	... ११८
२	(१, १, १६, १-२)	५	... १५१
३	(१, १, १८, ११-२)	५	.. ६१०
४	(१, १, १६, १-०)	२	... १२०
५	(१, १, १२, १-२)	५	.. ८४
६	(१, १, १८, १-२)	५	... १४८
७	(१, १, १८, १-२)	५	... ५८
८	(१, १, १२, १-२)	५	... ८५
९	(१, १, १७, १-०)	५	.. ११८
१०	(१, १, १७, १-०)	५	... १२८
११	(१, १, २०, १-२)	५	... १०८
१२	(१, १, २१, १-२)	५	.. १८५
१३	(२, २, १८, १-२)	५	.. ४०१
१४	(२, २, १८, १-२)	५	... ४०६
१५	(६, २, १६, १-२)	४	... ४८४
१६	(")	५	... ४८५
१७	(१, १, ८, १-२)	२	.. ५२
१८	(१, १, ८, २-०)	५	.. ६००
१९	(" १-२)	५	... ६१

[ल]

॥ द्वितीयोऽङ्कः ॥

साम	सूक्तम्	भागे	पृष्ठे ।
१	(२, १, ११, १-२)	२	... ५१२
२	(")	"	... ५१४
३	(४, १, १४, १-२)	५	... ५२५
४	(८, १, १० १-२)	"	... १६४
५	(८, १, ११, १-२)	"	... १६५
६	(१, १, १८, १-२)	२	... १५०
७	(७, १, २, ॥-०)	५	... १०
८	(" ॥-१॥)	"	...
९	(" १॥-२)	"	...
१०	(" २-०)	"	... ११
११	(" १-२)	"	...
१२	(६, २, १७, १-२)	४	... ५५७
१३	(१, १, १५, १-०)	२	... १११
१४	(८, १, १४, १-२)	५	... १०९
१५	(१, १, ९, १-०)	२	... ६१
१६	(" ॥-१)	"	...
१७	(१, १, १५, १-२)	५	... ६१८
१८	(१, १, १६, १-२)	२	... २०९

॥ इत्येकादशमं ॥ २ ॥

॥ चतुर्दशः प्रपाठकः ॥

—n—

॥ प्रथमोऽङ्कः ॥

साम	सूक्तम्	भागे	पृष्ठे ।
१	(८, १, १, १-२)	५	... १०८

साम	सूक्तम्	भागे	पृष्ठे ।
२	(८, २, १, १-२)	५	... १०९
३	(४, १, १७, १-२)	४	... ६८
४	(६, १, ८, १-२)	"	... ७१७
५	(८, १, २, १-२)	५	... १८४
६	(८, १, ४, १-२)	"	... १८७
७	(८, २, ५, १-२)	"	... १९१
८	(१, १, १६, १-२)	२	... १२१
९	(१, २, ९, १-२)	"	... ७२०
१०	(१, १, १२, १-२)	"	... ६६
११	(१, १, १७, १-२)	"	... १२०
१२	(१, २, १९, १-२)	"	... २००
१३	(")	"	... १०१
१४	(")	"	... २०२
१५	(१, २, २०, १-२)	"	... २८०
१६	(६, १, ४, १-२)	४	... ५२४
१७	(१, १, १७, १-२)	२	... १२०
१८	(१, १, १९, १-२)	"	... १०१
१९	(१, २, १६, १-२)	"	... २५५
२०	(")	"	... "

॥ द्वितीयोऽङ्कः ॥

साम	सूक्तम्	भागे	पृष्ठे ।
१	(१, २, १६, १-२)	२	... १५६
२	(")	"	... २५७
३	(")	"	... २५८
४	(")	"	... २५९

[व]

साम	सूत्रम्	भागे	पृष्ठे ।
३	(१, १, ८, १—२)	३ ...	४११
६	(" १॥—२)	३ ...	६१०
७	(" १—२)	३ ..	४१२
८	(" १, ३—२)	३ ...	६१८
९	(८, १, ६, १—१)	" ..	६६४
१०	(८, १, ७, १—२)	" ...	१८६
११	(१, १, १३, १—२)	" ...	६१८
१२	(")	" ...	६१०
१३	(")	" ...	६११
१४	(३, १, १०, १—२)	३ ..	६४८
१५	(४, २, ८, १—२)	४ ..	१४८
१६	(५, ३, १८, १—२)	" ...	२६०
१७	(")	" ...	६६१
१८	(")	" ...	"
१९	(")	" ..	२६१
२०	(")	" ...	२६२
२१	(८, १, ८, १—२)	४ ...	१८८

॥ पञ्चदशः प्रपाठकः ॥

॥ प्रथमोऽर्धः ॥

साम	सूत्रम्	भागे	पृष्ठे ।
१	(१, १, १६, १—२)	३ ..	४६५
२	(७, १, ११, १—२)	५ ...	६६१
३	(६, १, ८, १—२)	३ ...	२२
४	(")	" ...	२४

साम	सूत्रम्	भागे	पृष्ठे ।
५	(")	३ ..	२६
६	(५, १, १२, १—२)	४ ...	२२०
७	(" १॥—२)	५ ...	६६२
८	(४, १, १०, १—२)	४ ..	६८
९	(")	" ...	६८
१०	(")	" ...	७०
११	(")	" ...	"
१२	(")	" ...	७१
१३	(१, १, १६, १—२)	३ ...	४६५
१४	(")	" ...	२६२
१५	(५, १, ११, १—२)	४ ...	२१६
१६	(६, २, ३, १—२)	" ..	४४४
१७	(१, १, १६, १—२)	३ ...	२६५
१८	(८, १, ८, १—२)	५ ...	६६५
१९	(१, १, १४, १—२)	३ ...	४४७

॥ द्वितीयोऽर्धः ॥

साम	सूत्रम्	भागे	पृष्ठे ।
१	(१, १, १३, १—२)	३ ...	४५४
२	(")	" ..	४५५
३	(१, १, ८, १—२)	" ...	६१
४	(")	" ...	६४
५	(६, १, १२, १—२)	४ ...	५४६
६	(८, १, १०, १—२)	५ ..	२०१
७	(४, १, १०, १—२)	४ ...	७१
८	(१, १, १८, १—२)	३ ...	६६६

[५]

खान	सूखम्	माने	पृष्ठे ।
८	(३, १, १०, १-३)	३	... ५१५
१०	(३, १, १६, १-३)	३	... ५५३
११	(३, १, १८, १-३)	३	... ५६४
१२	(५, २, १२, १-३)	४	... ३२१
१३	(")	३	... ३२२
१४	(")	३	... ३२३
१५	(" १॥-३)	४	... ३५३
१६	(४, १, २०, १-३)	४	... ८३
१७	(४, १, २०, १-३)	३	... ८५
१८	(")	३	... "
१९	(३, १, १८, १-३)	३	... ६६४
२०	(")	३	... ६६५
२१	(")	३	... ६६६

॥ श्रीकृष्णः प्रपठकः ॥

—०—

॥ प्रथमोऽर्कः ॥

खान	सूखम्	माने	पृष्ठे ।
१	(४, १, २०, १-३)	४	... ८६
२	(२, १, १५, १-३)	३	... ४५६
३	(१, १, १८, १-३)	३	... १५१
४	(३, २, १६, १-३)	३	... ६४४
५	(५, २, १२, १-३)	४	... ३२४
६	(")	३	... ३२५
७	(" १॥-३)	४	... ३५६
८	(१, १, १८, १-३)	३	... १५१

खान	सूखम्	माने	पृष्ठे ।
८	(")	३	... १५२
१०	(३, २, १८, १-३)	३	... ६६७
११	(३, १, १६, १-३)	३	... ५५४
१२	(६, २, १, १-३)	४	... ५१८
१३	(४, १, ११, १-३)	३	... ३५
१४	(१, २, १२, १-०)	४	... ४५५
१५	(१, १, १८, १-३)	३	... १७९
१६	(८, १, १२, १-३)	४	... १६८
१७	(२, १, १७, १-३)	३	... ३६३
१८	(८, २, ११, १-३)	५	... २०४
१९	(१, १, ८, ३-०)	३	... ४०

॥ द्वितीयोऽर्कः ॥

खान	सूखम्	माने	पृष्ठे ।
१	(३, १, १०, १-३)	३	... ५१६
२	(१, १, ८, १-०)	३	... ४२२
३	(" १-२)	३	... "
४	(" १॥-३)	४	... ४२४
५	(८, २, १२, १-३)	५	... २०८
६	(१, १, १८, १-३)	३	... १५२
७	(६, २, १२, १-३)	४	... ४०८
८	(३, २, १८, १-३)	३	... ६५७
९	(३, १, १८, १-३)	३	... ६६८
१०	(६, १, १०, १-३)	५	... ६५८
११	(५, २, १२, १॥-३)	३	... ६५४
१२	(६, १, १६, १-३)	४	... ४८६

साम	मूलम्	भागे	पृष्ठे
१२	(३, १, ११, १-२)	४	११०
१३	(")	"	"
१४	(३, १, ११, १-२)	२	५२५
१५	(")	"	५२६
१६	(")	"	५२७
१७	(")	"	५२८
१८	(")	"	५२९
१९	(४, १, १, १-२)	४	१११
२०	(५, १, १४, १-२)	५	११२

॥ सप्तदशः प्रपाठकः ॥

—

॥ प्रथमोऽर्कः ॥

साम	मूलम्	भागे	पृष्ठे
१	(३, १, १३, १-२)	४	२२१
२	(७, १, १०, १-२)	५	१२२
३	(१, १, १८, १-२)	२	१५४
४	(")	"	१५५
५	(४, १, ७, १-२)	४	१२७
६	(२, १, ११, १-२)	२	६०८
७	(३, १, १, १-२)	४	१६८
८	(३, १, १८, १-२)	"	३६५
९	(")	"	३६६
१०	(१, १, ८, १-२)	२	६५
११	(")	"	६६
१२	(३, १, १६, १-२)	४	१४१
१३	(")	"	१४२

साम	मूलम्	भागे	पृष्ठे
१४	(")	४	२४३
१५	(४, १, ७, १-२)	"	२४
१६	(१, १, ८, १-२)	२	६६
१७	(१, १, १८, १-२)	"	१५५
१८	(३, १, १, १-२)	४	१७०
१९	(३, १, १६, १-२)	"	२४४
२०	(५, १, ११, १-२)	"	२१७

॥ द्वितीयोऽर्कः ॥

साम	मूलम्	भागे	पृष्ठे
१	(५, १, १, १-२)	४	२६६
२	(५, १, १८, २-०)	"	३६७
३	(८, १, ८, १-०)	५	६६४
४	(५, १, १२, १-२)	४	२३२
५	(६, १, ४, १-२)	"	३८८
६	(६, १, ८, १-२)	"	४१८

॥ इत्यष्टौ-पर्वः ॥ ४ ॥

—

॥ अष्टादशः प्रपाठकः ॥

—

॥ प्रथमोऽर्कः ॥

साम	मूलम्	भागे	पृष्ठे
१	(७, १, १२, १-०)	५	८०
२	(४, १, १८, १-२)	"	६३७
३	(६, १, १२, १-२)	४	४८२
४	(५, १, ११, १-२)	५	६४५

[स]

साम	सूक्तम्	भागे	पृष्ठे ।	साम	सूक्तम्	भागे	पृष्ठे ।
५	(")	४	... ६४६	६	(७, २, १०, १—२)	५	... १३३
६	(")	"	.. ६४७	७	(५, १, १४, १—२)	४	.. २१६
७	(१, १, ८, १—२)	३	... ६७	८	(२, १, १४, १—२)	३	... २४२
८	(२, १, २, १—२)	"	.. ४८६	९	(८, २, १५, १—२)	५	... २१२
९	(")	"	... "	१०	(२, २, ८, १—२)	"	... ४२५
१०	(५, १, १६, १—२)	४	... २४४	११	(७, २, २, १—२)	"	... ८८
११	(१, २, १८, १—२)	३	... २७१	१२	(६, २, ५, १—२)	४	... ४५५
१२	(१, २, १०, १—२)	"	... २८१	१३	(२, १, १५, १—२)	३	... ५४८
१३	(")	"	... २८२	१४	(६, २, १२, १—२)	४	.. ४८०
१४	(")	"	.. २८३	१५	(७, १, १६, १—२)	५	... ४३
१५	(१, १, १५, १—२)	"	.. ११२	१६	(६, २, १६, १—२)	४	... ४८७
१६	(")	"	.. "	१७	(८, २, २, १—२)	५	... २२६
१७	(६, २, ३, १—२)	४	... ४४६	१८	(८, २, ४, १—२)	"	... २२८
१८	(२, १, १०, १—२)	३	... ३२२	१९	(८, २, ५, १—२)	"	.. २२२
१९	(")	"	... "				
२०	(१, १, ८, १—२)	"	... ६८				
२१	(")	"	... ६९				

॥ द्वितीयोऽङ्कः ॥

—०—

साम	सूक्तम्	भागे	पृष्ठे ।
१	(७०६, २, ४, ७—८)	५	.. ६०५
२	(१, २, ८, १—२)	३	... ४१४
३	(१, १, ८, १—२)	"	... ७०
४	(६, २, १५, १—२)	४	... ४८१
५	(७, २, १८, १—२)	५	... ११६

॥ जनविंशः प्रपाठकः ॥

—०—

॥ प्रथमोऽङ्कः ॥

साम	सूक्तम्	भागे	पृष्ठे ।
१	(८, २, १, १—२)	५	... १८१
२	(१, २, १२, १—२)	३	... २४५
३	(८, २, ६, १—२)		... २३६
४	(८, २, ७, १—२)	"	.. २३८
५	(८, २, ८, १—२)	"	... २४२
६	(८, २, ९, १—२)	"	.. २४५
७	(१, १, १०, १—२)	३	... ८२

साम	मूलम्	भागे	पृष्ठे ।
८	(८, २, १२, १—२)	५	... १४५
९	(८, २, १४, १—२)	५	... १६२
१०	(८, २, १४, १—२)	५	... १६०
११	(१, १, ८, १—२)	२	.. ३५
१२	(२, १, १०, १—२)	५	... ३५६
१३	(५, १, १०, १—२)	५	... ६५५
१४	(१, १, १८, १—२)	२	.. १०२
१५	(२, १, ६, १—२)	५	... ५०२
१६	(८, २, १६, १—२)	५	... २०२
१७	(८, २, १०, १—२)	५	... २०६
१८	(६, २, १२, १—२)	५	... २२६
१९	(२, १, १८, १—२)	२	... ४०२
२०	(१, १, ८, १—२)	५	... ०१

[॥ द्वितीयोऽङ्कः ॥]

साम	मूलम्	भागे	पृष्ठे ।
१	(२, १, ११, १—०)	२	... ५१०
२	(२, १, ११, १—०)	२	.. ६१८
३	(२, २, १२, १—०)	५	... ६२६
४	(२, २, १४, १—२)	५	... ६३५
५	(४, १, १२, १—०)	४	... ४०
६	(२, १, १०, १—०)	५	... ६१२
७	(१, २, १२, १—२)	५	... ६२८
८	(१, २, ८, १—२)	५	... ६२०
९	(५, १, १६, १—०)	४	... २४५
१०	(२, १, ५, १—२)	२	... ४८८

साम	मूलम्	भागे	पृष्ठे ।
११	(५, १, २०, १—२)	४	.. २०२
१२	(१, १, ८, १—२)	२	.. ०१
१३	(६, १, ४, १—२)	४	.. ४००
१४	(४, १, १२, १—२)	४	.. ४८
१५	(१, २, १८, १—२)	२	... २०२
१६	(")	"	... "
१७	(१, २, २०, १—२)	"	... २८४
१८	(१, १, १४, १—२)	"	... ११८
१९	(६, २, २, १—२)	४	... ४४६
२०	(")	"	... ४४०
२१	(")	"	... ४४८

॥ विंशः प्रपाठकः ॥

—०—

॥ प्रथमोऽङ्कः ॥

साम	मूलम्	भागे	पृष्ठे ।
१	(२, १, १०, १—२)	२	... २२२
२	(१, १, १५, १—२)	५	.. ६२२
३	(" १—२)	"	... "
४	(" १—२)	"	... ६२२
५	(१, १, १६, १—२)	२	... २५४
६	(१, १, ८, १—२)	"	... २६
७	(")	"	.. "
८	(")	"	... २०
९	(")	"	.. २८
१०	(२, २, १४, १—२)	"	... ४४८

[कक]

साम	सूक्तम्	भाजे	पृष्ठे ।
११ (, ,)	३ ...	४४८	
१२ (१, २, १५, १—२)	, , ...	४५६	
१३ (, ,)	, , ...	४५७	
१४ (३, १, ११, १—२)	, , ...	४६०	
१५ (, ,)	, , ...	४६१	
१६ (, ,)	, , ...	४६२	
१७ (३, १, १६, १—२)	, , ...	४६५	
१८ (१, १, १८, १—२)	, , ...	४६६	
१९ (३, २, १२, १—२)	, , ...	४७७	
२० (, , १—०)	, , ...	४७८	

॥ द्वितीयोऽङ्कः ॥

साम	सूक्तम्	भाजे	पृष्ठे ।
१ (३, २, ११, १—२)	३ ..	४७८	
२ (३, २, १६, १—२)	, , ...	४७५	
३ (३, २, १८, १—२)	, , ...	४६८	
४ (५, २, १८, १—२)	४ ...	४६७	
५ (६, १, ७, १—०)	, , ...	४१२	
६ (६, १, ७, २—०)	, , ...	४१३	
७ (४, १, १२, १—०)	४ ...	४८	
८ (, , १—२)	, , ...	, ,	
९ (२, १ १०, १—२)	२ ...	४१४	
१० (, ,)	, , ...	, ,	
११ (१, १, ८, १—२)	, , ...	७१	
१२ (१, १, १८, १—२)	, , ...	१५७	
१३	, , ...	१५८	

साम	सूक्तम्	भाजे	पृष्ठे ।
१४ (१, १, ८, १—२)	१ ...	१८	
१५ (१, १, ८, १—२)	, , ...	७२	
१६ (, ,)	, , ..	७३	
१७ (, ,)	, , ...	७४	
१८ (२, १, १६, १—२)	, , ...	१५३	
१९ (, , ३—०)	५ ...	६२५	
२० (१, १, १५, १—०)	२ ...	११४	

॥ इति सप्त-पर्वः ॥५॥

॥ एकविंशः प्रपाठकः ॥

॥ प्रथमोऽङ्कः ॥

साम	सूक्तम्	भाजे	पृष्ठे ।
१ (१, १, १८, १॥—२)	२ ...	७५	
२ (१, २, १८, १—०)	, , ..	१६६	
३ (१, १, १८, १—२)	, , ...	२७३	
४ (१, १, १२, १—२)	, , ...	८७	
५ (८, २, ५, १—२)	५ ...	२३३	
६ (१, १, १५, २—०)	२ ..	११४	
७ (१, १, ८, १॥—२)	३ ...	६०७	
८ (८, १, २, १—२)	, , ...	१८३	
९ (१, १, १२, १—२)	२ ..	८८	
१० (१, १, १२, १—२)	, , ...	१८८	
११ (१, १, १, १—२)	, , ...	६	
१२ (१, १, १, १—२)	, , ...	८	
१३ (१, १, ३, १—२)	, , ...	१२	

[खख]

खाम	मूखम्	भाजे	पृष्ठे ।
१३	(४, १, १८, १-०)	४	०४
१३	(१, १, १८, १-०)	५	१११
१६	(६, १, १०, १-१)	४	५१०
१७	(१, १, १३, १-१)	१	८८
१८	(८, १, ३, १-२)	५	६६६
१८	(६, १, ८, १-०)	४	४१८
१०	(१, १, १३, १-२)	१	११४

॥ द्वितीयोऽर्थः ॥

खाम	मूखम्	भाजे	पृष्ठे ।
१	(१, १, १८, १-१)	१	१५८
१	(१, १, १८, १-२)	२	३६७
३	(१, १, १८, १-३)	३	३७४
४	(४, १, ४, १-१-२)	५	६३८
५	(५, १, १३, १-२)	२	६५६
६	(६, १, ४, १-२)	५	१८८
७	(८, १, ५, १-२)	२	१८०
८	(१, १, १३, १-२)	१	१३८
८	(१, १, १३, १-२)	२	१७१
१०	(१, १, १३, १-२)	३	१७६
११	(१, १, १३, १-२)	४	१३८
११	(१, १, १३, १-२)	५	१७१
१३	(१, १, १३, १-२)	२	१७७
१३	(१, १, १३, १-२)	३	१७०
१३	(१, १, १३, १-२)	४	१७४
१६	(१, १, १३, १-२)	५	१७८

खाम	मूखम्	भाजे	पृष्ठे ।
१७	(८, १, ६, १-२)	५	१८४
१८	(")	२	१८५
१८	(")	३	१८६
१०	(१, १, १०, १-२)	१	१८०
११	(")	२	८११

॥ तृतीयोऽर्थः ॥

खाम	मूखम्	भाजे	पृष्ठे ।
१	(४, १, १, ६-०-८)	५	६३४
१	(१, १, १८, १-०)	१	६६८
२	(१, १, १८, १-२)	२	१६०
४	(८, १, ०, १-२)	५	६६७
५	(८, १, ८, १-२)	२	१०३
६	(८, १, ४, १-२)	३	१४८
७	(१, १, १८, १-०)	४	६३४
८	(४, १, १०, १-०)	४	१४८
८	(१, १, ८, १-२)	१	७५

॥ इति प्राचक्षिण-पर्व ॥ ६ ॥

॥ द्वाविंशः प्रपाठकः ॥

—३—

॥ प्रथमोऽर्थः ॥

खाम	मूखम्	भाजे	पृष्ठे ।
१	(१, १, ११, १-१)	१	८५
१	(१, १, १८, ११-२)	५	६१०
१	(")	२	२

[गग]

साम	सूक्तम्	भागे	पृष्ठे ।
४	(१, १, ८, १—०)	२ ...	४०
५	(१, १, ८, ॥—२)	,, ...	७५
६	(१, १, १८, १—२)	,, ..	१६०
७	(, ,)	,, ...	१६२
८	(१, १, ८, ॥—२)	,, ..	७६
९	(१, १, १८, १—०)	,, ...	१६२
१०	(१, २, १२, १—२)	५ ...	६०८
११	(२, १, १२, १—२)	३ ...	३३०
१२	(१, १, ११, १—२)	,, ...	८६
१३	(२, १, १२, १—२)	,, ...	२२२
१४	(१, १, १३, १—२)	,, ...	१००
१५	(२, १, १२, १—२)	,, ..	३३८
१६	(७, २, १, १—२)	५ ..	८२
१७	(२, १, १२, १—२)	२ ...	३३३
१८	(७, २, १३, १—२)	५ ...	१०२
१९	(१, १, १६, १—२)	,, ..	४३२
२०	(८, १, १२, १—२)	५ ...	६६८

॥ द्वितीयोऽङ्कः ॥

साम	सूक्तम्	भागे	पृष्ठे ।
१	(२, १, १२, १—२)	२ ..	५३८
२	(८, १, १२, १—२)	५ ...	३११
३	(२, १, १२, १—२)	२ ..	५४०
४	(८, १, १२, १—२)	५ ...	३१२
५	(८, १, १५, १—२)	,, ..	६०१
६	(१, २, २०, १—२)	२ ..	१८५

साम	सूक्तम्	भागे	पृष्ठे ।
७	(६, १, २, १—२)	४ ..	४४८
८	(१, १, ८, १—२)	२ ...	७६
९	(१, १, १६, १—२)	,, ..	३३६
१०	(२, ८, १, १—२)	,, ...	४२६
११	(२, २, १५, १—२)	,, ..	४५८
१२	(३, १, ११, १—२)	५ ..	६३२
१३	(१, १, १८, १—२)	२ ...	१६२
१४	(२, १, ११, १—२)	५ ...	६३३
१५	(१, १, १८, १—२)	२ ...	१६३
१६	(८, १, ११, १—२)	४ ...	३६
१७	(३, १, २१, १—२)	२ ...	५८०
१८	(२, २, २३, १—२)	,, ..	६८६
१९	(४, २, १४, १—२)	४ ..	१६२
२०	(५, १, १०, १—२)	,, ...	२६१

॥ तृतीयोऽङ्कः ॥

॥ प्रथमोऽङ्कः ॥

साम	सूक्तम्	भागे	पृष्ठे ।
१	(५, २, २३, १—२)	४ ...	२८४
२	(८, १, १६, १—२)	५ ..	६०२
३	(३, १, २१, १—२)	२ ...	५८१
४	(३, २, २२, १—२)	,, ...	६८७
५	(५, २, २३, १—२)	४ ...	२८५
६	(८, १, १६, १—२)	५ ...	६०२
७	(७, १, १०, १—२)	,, ..	२८

[वष]

साम	ब्रह्मन्	भाजे	पृष्ठे ।
८	(१, १, १०, १—३)	३ ...	१८२
९	(१, १, १८, १—३)	३ ...	१६४
१०	(३, १, १८, १—३)	३ ...	४०१
११	(६, १, १०, १—३)	३ ..	६६०
१२	(३, १, १८, ३—०)	३ ...	६७०
१३	(४, १, १०, ३—०)	३ ..	६२८
१४	(,, १—३)	४ ...	८०
१५	(८, १, ०, १—३)	३ ...	१५०
१६	(३, १, १८, १—३)	३ ...	५०१
१७	(३, १, १, १—३)	३ ..	६१८
१८	(३, १, १, १—३)	३ ...	५८०
१९	(४, १, ११, ३—०)	४ ...	२०
२०	(,, ३—०)	४ ...	”

॥ द्वितीयोऽर्धः ॥

साम	ब्रह्मन्	भाजे	पृष्ठे ।
१	(४, १, ११, १—३)	४ ..	८४
२	(४, १, १, १—३)	३ ...	६
३	(४, १, १, १—३)	३ ...	११३
४	(३, १, १, १—३)	३ ...	१०२
५	(३, १, १, १—३)	३ ...	२६०
६	(४, १, १, १—३)	३ ...	११४
७	(५, १, १, १—३)	३ ..	१०३
८	(३, १, १, १—३)	३ ...	२६८
९	(,,)	३ ...	२६८

साम	ब्रह्मन्	भाजे	पृष्ठे ।
१०	(६, १, ४, १—३)	४ ..	४०१
११	(३, १, ११, १—३)	३ ...	५२५
१२	(,,)	३ ...	५२६
१३	(,,)	३ ...	”
१४	(४, १, १३, १—३)	४ ...	५२
१५	(४, १, ०, १—३)	३ ...	१३८
१६	(५, १, ११, १—३)	३ ...	२१८
१७	(३, १, १३, १—३)	३ ...	२१३
१८	(४, २, ०, १—३)	३ ...	१३८
१९	(५, १, १२, १—३)	३ ...	२११
२०	(५, १, १३, १—३)	३ ...	२२४

॥ तृतीयोऽर्धः ॥

साम	ब्रह्मन्	भाजे	पृष्ठे ।
१	(४, १, १०, १—३)	४ ..	१५१
२	(०, १, ११, १—३)	५ ...	३३
३	(६, १, ५, १—३)	४ ...	४५६
४	(०, १, ०, १—३)	५ ...	६४
५	(०, ३, ८, १—३)	३ ..	१०८
६	(८, १, ८, १—३)	३ ..	६६८
७	(०, १, ८, १—३)	३ ...	६०

॥ इति शुद्धमर्थः ॥ ० ॥

—०—

॥ अथानाज्य समानम् ॥

[५५]

उत्तरार्द्धिक-परिशिष्टभूतस्य जज्ञगानस्य

परिच्छेद-सूची ॥

परिच्छेदः	उत्तरम् ।	परिच्छेदः	उत्तरम् ।
अथ दशराज-पर्व ...	३८१	॥ अथ अतुर्यः प्रपाठकः [= द्वौ चर्दौ]	४८३
॥ प्रथमः प्रपाठकः [= द्वौ चर्दौ]		= (२०—१८) ३८]	४८३
= (२०—१६) ३६] ...	॥	॥ सप्त-पर्व ...	५०८
॥ संवत्सर-पर्व ..	४१९	॥ प्रायश्चित्त-पर्व ...	५१८
॥ द्वितीयः प्रपाठकः [= द्वौ चर्दौ]		॥ पञ्चमः प्रपाठकः [= द्वौ चर्दौ]	५३१
= (२०—१४) ३४]	४१८	= (२०—१४) ३४]	५३१
एकादश पर्व ...	४५७	॥ अष्ट-पर्व ...	५४०
॥ तृतीयः प्रपाठकः [= द्वौ चर्दौ]		॥ षष्ठः प्रपाठकः [= द्वौ चर्दौ]	५६७
= (२०—१६) ३६] ..	॥	चर्दौ = (२०—७) १७]	५६७
अथ चर्दौ-पर्व ...	४८०		

यस्य निःश्वसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।
निर्धमे तमहं वन्दे विद्यातीर्थ-महेश्वरम् ॥ १४ ॥

॥ अथ चतुर्दशोऽध्याय आरभ्यते* ॥

तत्र,

प्रथमे खण्डे अभिप्रगोपतिमिति ढचात्मकं प्रथमं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

३ १ ८ २ ८ ३ १ २ १ १ १ ३ १
अभिप्रगोपतिङ्गिरेन्द्रमर्चयथाविदे ।

३ १ ३ २ ३ १ २
सुनु॑सत्यस्यसत्यतिम् ॥ १ १ ॥

हे स्तोतः ! “गोपति” गवां स्वामिनम् “इन्द्रम्” “अभि
प्र अर्च” प्रकर्षेण पूजय “गिरा” स्तुत्या “यथाविदे” स यथा
स्वात्मानं स्तुतप्रकारं जानाति, यथा वा यागं प्रति गन्तव्यमिति
जानाति तथार्चति । कौटुशमिन्द्रम् ? “सत्यस्य” यज्ञस्य वा
“सुनु” पुत्रं [तत्रानुरक्तत्वात् सुनुरित्युपचर्यते] “सत्यति”
सतां पालकम् ॥ १ ॥

* ‘इदानीमेकादशोऽतिर्गौरावृत्त्येवमादयः षोडशात् प्रपाठकात् प्रभृति प्रहताः’
—इति वि० ।

† ख० पा० २, १, ३, ४ (१भा० ३८१ पृ०) = ख० वे० ६, ४, ५, ४ ।

(१)

अथ द्वितीया ।

१२ १२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 आहरयःसृष्टजिरेरुषीरधिवर्हिषि ।

१ ३ १ ३ १ २
 यत्राभिसन्नवामहे ॥ २ * ॥

“हरयः” हरितवर्णाः अश्वः “अरुषीः” आरीचमानाः
 “अधिवर्हिषि” [अधीति सप्तम्यर्थानुवादी] बर्हिषास्तृते “आ
 सृष्टजिरे” आसृजन्तु, “यत्र” यस्मिन् बर्हिषि स्थितमिन्द्रम्
 “अभि सन्नवामहे” अभिसंस्तुमः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ ३ १ २
 इन्द्रायगावचाशिरन्दुदुह्रेवज्जिणेमधु ।

१ १ ३ १ ३ १
 यत्सीमुपहरेविदत् ॥ ३ † ॥ १

“इन्द्राय” “गावः”‡ “आशिरम्” आश्रयण-साधनम् पय
 आदिकम् “मधु” मदकरं “दुदुह्रे” दुहते । कौटुशाय ? “वज्जिणे”
 वज्र-युक्तायेन्द्राय “यद्” यदा “उपहरे” समीपेण वर्त्तमानं
 “मधु” सोमरसं “सीम्” सर्वतः “विदत्” लभते तदा ॥ ३ ॥ १

* ऋ० वे० ६, ५, ५, ५ ।

† ऋ० वे० ६, ५, ६, १ ।

‡ ‘इन्द्राय गावः—इन्द्राय चर्ये गावः’—इति वि० ।

॥ ‘उपहरे यज्ञ’—इति वि० ।

अथानोविश्वास्तिति प्रगाथात्मकं द्वितीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २

अनोविश्वासुहव्यमिन्द्रसमत्सुभूषत ।

१ २ १ २ ३ १ २

२ ३ १ २

उपब्रह्माणिसवनानिवृत्रहन्परमज्याऋचीषम ॥ १ ॥

हे ऋत्विजः ! “विश्वासु” सर्वासु “समत्सु” असुर-युद्धेषु
“हव्य” सर्वैर्देवैरात्मरचायंमाहातव्यमिन्द्रमुद्दिश्य “नः” अस्माकं
यन्ने “ब्रह्माणि” स्तोत्राणि हवीरूपास्तन्त्रानि वा, तथा “सव-
नानि” प्रातःसवनादीनि चीणि सवनानि च “उप आ भूषत” उप
समीपे सम्यगलङ्कृत । “हे वृत्रहन् ! वृत्रस्यासुरस्य पापस्य वा
हन्तः ! “परमज्याः” युद्धेषु शत्रु-हननार्थं परमा अविनश्वरौ ज्या
मोर्वी यस्य स तथोक्तः [यदा परमान् बलेन प्रकृष्टान् शत्रून्
जिनाति हिनस्तीति परमज्याः] हे “ऋचीषम” स्तुतिभिरभि-
मुखीकरणीय ! एवमुत्तेन्द्र ! त्वम् अस्मादभिलषितानि प्रयच्छेति
शेषः ॥

“हव्यमिन्द्रसमत्सुभूषत”—“हव्यमिन्द्रः समत्सुभूषतु”—इति
पाठो, “वृत्रहन्परमज्याऋचीषम”—“वृत्रहापरमज्याऋचीषमः”—
इति च पाठो ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

२ ३ १ २ ३ १ २ २ २ १ २ ३ १ २ ३ २
 त्वन्दाताप्रथमोराधसामस्यसित्यईशानकृत ।

३ २ ३ १ २ २ २ २ ३ १ २ ३ २
 तुविद्युन्नस्ययुज्यावृणीमहेपुत्रस्यश्वसोमहः ॥ २* ॥ २

हे इन्द्र ! “प्रथमः” सर्वेषां मुख्यस्त्वं “राधसां” धनानां
 “दाता” “असि” [यद्वा, धन-दातृणां मध्ये त्वं प्रथम आदिमो
 भवसि] । तथा “ईशानकृत” तव स्तोतृन् ईशानान् ऐश्वर्य-युक्तान्
 कुर्वन् त्वं “सत्यः” सत्य-कर्मासि यथार्थ-कर्मा भवसीत्यर्थः । यस्मा
 देवं तस्मात् वयं “तुविद्युन्नस्य” बहु-धनवतो बह्वन्नस्य वा
 “श्वसः” बलस्य “पुत्रस्य” शत्रुवधार्थं बलकरत्वेनोत्पन्नत्वात्
 बल-पुत्रस्य अतएव “महः” महतः तव “युज्या” योग्यानि
 धनानि “आ वृणीमहे” सम्भजामहे ॥ २ ॥ २

३ ४ २ ३ ४ २ ५ ३ २ ३ ४ २ ५
 ॥ श्यैतम् ॥ आनोविश्वास्तु । हव्या३४ औक्षोवा ।
 १ २ १ ० ५ ५ १ १ १ २ २
 आयिन्द्रसम । त्सुभ्रपतार३४ । औईक्षा । उपब्रह्मा
 १ १ १ १ २ ५ १
 णि । सावार३२ना । निवार२ । तार३४हान् । परम
 २ २ १ २ ५ २ ५ २
 ज्याआ३र्चा । ऊम्नायि । पार३मार३४ औक्षोवा ॥ (१)

* ऋ० वे० ६, ६, १३, २ ।

† ‘सामिलस्य कर्मा’—इति वि० ।

१४अ० १ख० २सू० १, २] उत्तरार्चिकः ।

५

परमज्याञ्चौ । समाश्चौ चोवा । पारमज्याः । च्चवा

विषमारश्च । ओद्वा । त्वन्दाताप्र । थामोरश्च ।

धसारम् । आरश्चौ । असिसत्याईश्चा । ऊम्मायि ।

नारकीरश्चौ चोवा ॥ (२) असिसत्यईश्चा । नकारश्च

ओद्वा । आसिसत्यः । ईशानकारश्च । ओद्वा ।

तुविद्युच्चस्य । यूजारश्चा । वृणारयि । माश्चौ च

यि । पुचस्यशावाश्चाः । ऊम्मायि । मारहारश्चौ

चोवा । वारश्चसू(३) ॥ २ * ॥ [१]

॥ सदोविशीयम् ॥ आनोविश्वासुहव्यमोद्वाओद्वाश्च

श्चौ चोओद्वा । इन्द्रसमन्तभूषत । ओद्वा ।

उपब्रह्माणिसवनानिवृचचन् । ओद्वा । परामाश्चा

^५२ः । ^१ओ३हा । ^५ओ३हा३ण । ^५ओ३होयि । ^५ओ३हो३
^२वा । ^{१२}ऋची । ^१षा२मा२३४ ^{५२२}ओ३होवा ॥ (१) ^१परमज्याऋ
^२चीषमओ३हाओ३हा३ण । ^२ओ३होओ३हो२वा । ^{१२}परमज्या
^{२२}ऋचीषम । ^५ओ३हा । ^११२१२ ^११२२ ^{१२}१२२ ^५ओ
^२३हा । ^१असायिसाशत्या२ः । ^५ओ३हा । ^५ओ३हा३ण ।
^५ओ३होयि । ^५ओ३हो३वा । ^{२१२}ईशा । ^१ना२का२३४ ^{५२२}ओ३हो
^२वा ॥ (२) ^२असिसत्यईशानकृदो३हाओ३हा३ण । ^२ओ३होओ३हो
^२३वा । ^१असिसत्यईशानकृत् । ^५ओ३हा । ^{१२१}तुविद्युन्नस्ययु
^२ज्यावृणीमहे । ^५ओ३हा । ^१पु॒त्रास्या३शा२ । ^५ओ३हा ।
^५ओ३हा३ण । ^५ओ३होयि । ^५ओ३हो३वा । ^१वसः । मा
^१२हा२३४ ^{५२२}ओ३होवा । ^{१२}सदोविशा२३४५ः (३) ॥ २० * ॥ [२] २

अथ प्रत्नम्पीयूषमिति तृचात्मकं तृतीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

३ २ ३ १ २ २ २ ७ १ २
प्रत्नम्पीयूषमूर्ध्वयदुवथयं

३ २ ३ १ २ १ २ २
मद्योगाहाद्विवाभिरधुक्षत ।

१ २ ३ १ २ २ २ २ १ २
इन्द्रमभिजायमानं समस्वरन् ॥ १ * ॥

“दिवः” द्युलोकात् तत्र स्थितैर्देवैः “पीयूष” पातव्यं
“प्रत्न” पुरातनं “यत्” सोमरूपमन्नम् “उक्थ्यम्” प्रशस्यमस्ति
“पूर्व” पुरातनं तत् सोमरूपमन्नं “महः” महतः “गाहात्”
गाहनात् “दिवः” द्युलोकात् “निरधुक्षत” आभिसुख्येन नि
दुहन्ति । ततः दुग्धं मित्रम् “इन्द्रम्” “अभि” लक्ष्य “जायमानं”
तं सोमं “समस्वरन्” स्तोतारः संस्तुवन्ति ॥

“प्रत्न”-“दिवः”—इतिपाठौ ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

२ २ २ ३ १ २ ३ १ २
आदीक्षेचित्पश्यमानासचाप्यं

३ १ २ २ २ २ २ २
वसुरुचोदिव्या अभ्यनूषत ।

* सू० दे० ७, ५, १२, २ ।

† ‘पूर्वम्’—‘अपूर्वम्’—इति वि० ।

‡ ‘अध्वरम्’—इति वि० ।

३१२ २२ ३१ २
 दिवोनवारं सविता व्यूर्णुते ॥ २ * ॥

“आत्” अनन्तरं “पश्यमानासः” एनं पश्यन्तः “दिव्याः” दिवि भवाः “वसुस्रवः” नाम केचित् “आप्य” बन्धुषु साधुम् “ईम्” एनं सोमम् “अभ्यनूषत अभ्यस्तुवन् । कस्मादनन्तरम् ? उच्यते—“दिवः” । “देवः” द्योतमानः “सविता” सर्वस्य प्रेरकः सूर्यः “वारम्” आवरकम् अन्धकारं “न व्यूर्णुते” नाप-गमयति† । तएनमस्तुवन् सूर्योदयात् प्रागेव हि सोमं स्तुवन्ति खलु ॥

“दिवोनवारं”—“वारन्नदेवः”—इति पाठो ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

२३२ ३१२ ३१ २
 अधयदिमेपवमानरोदसी

३२ ३२३ १२२ २३ १२
 इमाश्चविश्वामुवनाभिमज्मना ।

३२४ ३१ २३१२ २२
 यूथेननिष्ठावृषभोविराजसि ॥ ३ ‡ ॥ ३

हे “पवमान” सोम ! “अथ” अनन्तरं “यद्” यदा “इमे” “रोदसी” द्यावापृथिव्यौ “इमा” इमानि “विश्वानि” विश्वानि

* ऋ० वे० ७, ४, २२, १, ।

† “दिवः न वारं—सुलोकस्य, बलं सविता व्यूर्णुते प्रच्छादयति न”—इति वि० ।

‡ ऋ० वे० ७, ५, २३, ३ ।

१४४०१४०३४०१,२,३] उत्तराश्विनः ।

८

“भुवना” भूतजातानि “च” “मज्जना” बलेन “वि राजसि”
विशेषेण राजसि स त्वं तथा कुर्वन् ॥

“भुवनाश्विजज्ञाना”-“भुवनेषुवितिष्ठसे”—इति पाठो ॥ ३ ॥ ३

॥ यौधाम् ॥ प्रज्ञा^{३२}११म् । पौ^२३यू । षम् । पूर्वा^{२,३}

३३४याम् । वादू^१३ । विद्यया^१२म् । मद्यो^{३२}३४पू । गा^३

३३४चात् । दिवा^{२१२१}अभायिः । अ । धु^२षतार । इन्द्रा^{३२}३४

पूम् । आ^३२३४भी । जाया^{२२}२ । माना^१२म् । समा^{३२}३

४पू । स्वार^३३४राम् ॥ (१) आदा^{३२१}३१यिम् । का^२३यिचित् ।

प । श्यामा^{२,३}३३४ना । सा^{१२}आ३ । पिया^१२म् । वद्य^{३२}३४पू ।

हूर^३३४चाः । दिव्या^{२१२१}अभायि । अ । नू^२षतार । दिवो^{३२}३४

पू । ना^३३३४वा । र^३सा^१२ । विता^{३२}२ । वियू^३३४पू । पू^३

३४ते ॥ (२) अधा^{३२}३१ । या^१३दि । मे । पावा^{३२}२ ३४मा ।

नारो^{११}३ । दसी^१२ । इमा^{३२}३४पू । आ^३२३४वायि । आभ^{१२१}

(२)

^{२१} वना । ^१ भि । ^१ मज्जमनार । ^{२२१} यूथेइ४५ । ^१ नारइ४नैः । ^{२२} स्वा
^१ वार । ^१ षभोर । ^{२२} विराइ४५ । ^१ जारइ४सी(३) ॥ ६ * ॥ [१]

॥ आमहीयवम् ॥ ^{५ १ ४८ ५८}प्रत्नम्यैश्यूषम्पूर्वियाम् । ^{२१ २}यद्वुक्था
^{१ २ २}श्याश्मम् । ^{१८१ १}महोरश्गाहात् । ^१दिवापनायिः । अधू२
^२श्चताड । ^{१८ १११}वाह । स्तौषि३४५(१) ॥ ७ १ ॥ [२]

॥ ऐङ्सौपर्णम् ॥ इन्द्रमभोवा । जायामा^{१ १ १}र^१३४नाम् ।
समाखरान् ।^{१ १ १ १}आदा^{७८}र^१यिङ्कार^१३४यिवीत् । पा^१र^१श्वा ।
मार^१श्ना । सा^{१ १ ८}आपियाम् । औ^१र^१३^{१ १}होवा । हो^१पू^१ई ।
डा(२) ॥ ८३ ॥ [३]

॥ सत्रासाहीयम् ॥ व^{११}ख^२३४ । रु^२चो^२दिव्या^१म् । भो^१
ई^५वा । अ^{१२}नू^२ष^२त^१दिवो^१जा^१इ^१वा । रा^१इ^१ए^१सा । वा^१इ^१इ^१वि

* अ. मा. १० प्र. १ अ. ६ सा. ।

† क. मा. १२प्र. १२५. ७५. ।

‡ ଉ. ମା. ୧୨୨. ୧୩. ଦଣ୍ଡା. ।

ता । विवौश्चो । वाचाश्चयि । णू २ ३ ४ तो ई चा
वि(२) ॥ ८ * ॥ [४]

॥ सदोविशीयम् ॥ अधयदितेपवमाओहाओहाश्च ।
ओहोओहोश्वा । नरोदसीदमाचवायि । ओश्वा ।
आभुवनाभिमज्जनायूयेननायि । ओश्वा । स्थावार्पा
भाः । ओश्वा । ओश्वाश्च । ओश्चोयि । ओश्
ओश्वा । विरा । जा२सा२३४ओहोवा । सदोविशा
२३४पुः(३) ॥ १० † ॥ [५]

॥ उत्सेधम् ॥ प्रत्नम्पीयूषम्पूर्व्ययदु । किययाश्चौ
ओवा । मद्योगाहाऽरत् । हाश्चउवाश्च । ऊ३४पा ।
दिवाश्चना । ओहोवाचायि । आधुक्षता । इन्द्रमा

* क० मा० १३प्र० २अ० ८वा० ।

† क० मा० १३प्र० २अ० १०वा० ।

^१भि । ^{१ ५}हा३१उवा२३ । ^{३२ २ ४२}ऊ३४पा । ^{५२}जाया३मानम् । औ
^{४ ५}होवाहायि । ^{३ २ ४}समा३खा५रा६५ईन् ॥ (१) ^{३२ ४२ ३२ ४ २}आदी३केचित्प
^{४ ५ २ २}श्यामाना । ^२सआ । ^{३ २ ४ २ ४ ५}पिया३४औहोवा । ^{२ १}वसु३चोऽ२ ।
^{१ ५}हा३१उवा२३ । ^{३ २ ४}ऊ३४पा । ^{५ २ ४}दिव्या३चभा । ^{५ २ ४}औहोवा
^५हायि । ^{१ २ १}आनूषता । ^{१ २ १ १}दिवोनावा । ^१हा३१उवा२३ । ऊ
^५३४पा । ^{२ २ ४}र५सा३विता । ^{५ २ ४}औहोवाहायि । ^{२ २ ४}वियू३र्षू५ता
^{३ ४ ३ ४ ५ २ ४ ५ २}ई५ईयि ॥ (२) ^२अधयदिमेपवमा । ^{३ २ ४ २}नरो । ^{३ २ ४ २}देसा३औ
^{४ २ ५}होवा । ^{१ १ २}इमाचवाऽ२यि । ^{१ ५}हा३१उवा२३ । ^{१ ५}ऊ३४पा ।
^{३ २ १ ४}श्वभू३वना । ^{५ २ ४}औहोवाहायि । ^{१ २ १}भायिमयाना । ^{३ २ २}ग्रूथे
^{१ २}नानि । ^{१ ५}हा३१उवा२३ । ^{३ २ ४}ऊ३४पा । ^{५ २}स्थावा३र्षभः । औ
^{४ ५}होवाहायि । ^{३ २ ४}विरा ३ जा ५ सा ई ५ ई यि । ^{३ १ १ १}ऊ२३४
^{५ (३) ॥ ११ * ॥ [६] ३}

इममूष्विति दृष्ट्वात्मकं चतुर्थं सूत्रम्,

तत्र प्रथमा ।

३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ २

इममूषुत्वमस्माकं सनिष्ठायावन्नव्याप्तम् ।

१ १ १ १ १ १ १

अग्ने देवेषु प्रवोचः ॥ १ * ॥

हे अग्ने ! “त्वम्” “अस्माकम्” अस्मात्सम्बन्धिनम् “इमम् उ सु” पुरोदेशेऽनूद्यमानमपि “सनि” द्रविर्दानं “नव्याप्तं” नवतरं “नायत” स्तुतिरूपं वचोऽपि “देवेषु” देवानामग्ने “प्र वोचः” प्रवर्चय ब्रूहि ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ १ २

३ १ २ ३ १ २ ३ १

विभक्तासिचित्रभानोसिन्धोरुर्माउपाकया ।

१ २ ३ १ २

सद्योदाशुषेक्षरसि ॥ २ † ॥

हे “चित्रभानो” विचित्र-रश्मि-युक्ताग्ने ! “विभक्ता” विशिष्टस्य धनस्य प्रापयिता “असि” भवसि । तत्र दृष्टान्तउच्यते—
आकारउपमार्थीयः । यथा “सिन्धोः” नद्याः “उपाके” समीपे “जर्मा” जर्मि [तरङ्गोपलक्षितं कुल्यादिरूपं प्रवाहं विभजन्ति

* अ० आ० १, १, ३, ८ (१ भा० १९६५०) = अ० वे० १, १, २२, ४ ।

† अ० वे० १, १, २३, १ ।

अथ तृतीया ।

१८ १८१ १ १ १८ १८१ १ १ १ १
 ये त्वामिन्द्र न तुष्टुवुर्हपयो ये च तुष्टुवुः ।

१८ १८ १ १ १
 ममेदह्वस्वसुष्टुतः ॥ १ * ॥ ५

हे “इन्द्र ।” “ये” जनाः “त्वां” “न तुष्टुवुः” न स्तुवन्ति “वे
 च ऋषयः” मन्त्राणां द्रष्टारः जनाः “तुष्टुवुः” त्वां स्तुवन्ति उभ-
 येषां मध्ये “ममेत्”† ममैतत्स्तीक्ष्ण “सुष्टुतः” शोभनं स्तुतः
 सन् “वहस्व” वृद्धो भव ॥ १ ॥

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायन्यस्य चतुर्दशस्याध्यायस्य
 प्रथमः खण्डः ॥ १ ॥

अथ द्वितीय-खण्डे—

अग्नेविश्वेभिरिति त्वचाम्नाकं प्रथमं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

११ ११ ११ ११ ११ ११ ११ ११
 अग्ने विश्वेभिरग्निभिर्ज्योषिभ्यश्चासत्सुत ।

११ ११ ११ ११ ११ ११ ११ ११
 ये देवत्राय आयुषु तेभिर्नीमह यागिरः ॥ १ ‡ ॥

* सू० वे० ५, ८, ११, १ ।

† ‘इत् इति पदपूर्वः’—इति वि० ।

‡ न काप्यन्यतोपलभ्यत इत्यवक् ।

हे “सहस्रत” सहसा बलेन कृत उत्पादित* हे अग्ने !
 “विश्वेभिः” विश्वैः सर्वैर्यष्ट्यतया स्थितैरग्निभिः सह “ब्रह्म”
 अस्माभिः क्रियमाणं स्तोत्रं हवीरूपमन्नं वा “जोषि” जुषस्व
 किञ्च “ये देवता” ये अग्नयः देवेषु वर्तन्ते [“देवमनुष्येति
 (१४, १६) समस्यर्थे वा-प्रत्ययः] “य आयुषु” ये वाम्नीयो मनुष्येषु
 वर्तन्ते “तेभिः” तैः सर्वैः अग्निभिः सह “नः” अस्माकं “गिरः”
 स्तुति-सञ्चया वाचः “ममृष” पूजय ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१२ २२ ३१ १३१२ २२३ ११
 प्रसविश्वेभिरग्निभिरग्निःस्यस्यवाजिनः ।

१२ ३ १३ १४ ३२४ ३ ११
 तनयेतोकेअस्रदासम्यङ्वाजैःपरिवृतः† ॥ २ § ॥

“यस्य वाजिनः” यस्याग्नेर्वाजिनः हविर्वाज्याद्यवन्तः
 अनेके यष्टारः सन्ति “सः अग्निः” “विश्वेभिः” विश्वैः सर्वैर्यष्ट्य-
 तया स्थितैरग्निभिः “सः” [एकस्तच्छब्दीऽनुवादः] “अस्मात्”—
 इति अस्मात् [सुपां सुलुक् (६, १, ३८)—इति समस्या लुक्,
 आङोरोपसर्गयोः अव्ययादुचित-क्रियाध्याहारः] “आ” गच्छतु ।
 “सम्यङ्” यथावत्कासातिक्रमेणेत्यर्थः । कथञ्चूतः † “वाजैः
 परिवृतः” वाजैरस्त्रभ्यं दातव्यैरन्नैः परिवृतः परिवेष्टितः सहित
 इत्यर्थः । न केवलं मस्मास्त्रेव यन्नादि-सिद्ध्यर्थमन्नैः परिवृतोऽग्नि-

* ‘महत्कृतः—बलात् कर्त्तासि’—इति वि० ।

† “परिवृतः”—इति च० पु० पाठः ।

‡ इयमपि न ज्ञाप्यन्वयोपलभ्यते ।

रागच्छतु किमहि ? “तनये” अस्मात्पुत्रे प्रागच्छतु । न केवलं
पुत्रे “तोके” पुत्र-पुत्रे दातव्यैर्वाजैः परिहृतीऽग्निरागच्छतु ।
इति परोक्ष-वृत्त्या अग्निः स्तुयते अस्मादंशे चान्वि-साध्य-क्रियाबु-
परमः प्रार्थ्यते ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ २ ३ १ १ ३ १ २
त्वन्नोच्येअग्निभिर्ब्रह्मयज्ञश्चवर्हयः ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ १ २
त्वन्नोदेवतातयेरायोदानायचोदय* ॥ ३ १ ॥ ६

हे “अग्ने !” “त्वम्” “अग्निभिः” त्वद्भिभूतिभिः भूतैरग्न्यै-
रग्निभिः साध[†] “नः” अस्माकं “ब्रह्म” स्तोत्रं “यज्ञं च” “वर्हय” ।
तथा “त्व” “नः” अस्माकं “देवतातये” [ब्रह्मनामैतत्
(निघ० ३, १७, १०) वागार्थं “रायः” धनस्य “दानाय”
अदानाय “चोदय” दातृन् प्रेरयः ॥ ३ ॥ ६

अथ त्वेसोमेति तृचात्मकं द्वितीयं सूक्तम्,

तच्च प्रथमा ।

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
त्वेसोमप्रथमावृक्तवर्हिषोमचे

१ २ ३ १ २ ३ १ २
वाजायश्रवसेधियन्दधुः ।

* “चोदयन्” — इति च० पु० पाठः ।

† च० वे० ८, ७, १८, ५ ।

‡ ‘यथा मम वनं प्रदीयते तथा कुर्व’ — इति वि० ।

१८ १८ १८ १८
सत्वञ्चोवीरवीर्यायचोदय ॥ १ * ॥

हे “सोम !” “प्रथमाः” पुरातनाः [यदा, यष्टव्यत्वेन सर्वेषां
जनानां सुख्याः “वृक्षवर्हिषः” वृक्षं हि वं वर्हिषैर्यं प्रार्थयामि
वृक्षवर्हिषः यजमानाः “महे” महते “वाजाय” बलाय “शवसे”
अवाय च “धियं” बुद्धिं “त्वे” त्वयि “दधुः” निहितवन्तः, तस्मात्
हे “वीर” समर्थ सोम ! तादृशः “त्वं” “नः” अस्माकमपि सङ्ग्रामे
“वीर्याय” सामर्थ्याय “चोदय” प्रेरयत [यदा, ‘वीर्याय’ वीरे-
षु भवाय ‘नः’ अस्मान् प्रेरय] ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

२ १८ २ १८ १८ २ १८ २ १८
अभ्यभिष्टिश्रवसाततर्हिथोत्

२ १८ २८ २ १८ २ १८
सन्नकच्चिज्जनपानमश्नितम् ।

२ १८ २ १८ २८ २ १८ २
शर्थाभिर्नभरमाखोगभक्ष्योः ॥ २ * ॥

हे सोम ! त्वं “श्रवसा” अग्नेन हेतुना “अभ्यभि ततर्हिथ
हि” पवित्रमभिष्टशवानसिष । तच्च दृष्टान्त-इयम्—“उक्तं न”

* अ० वे० ७, १, २२, १ ।

† ‘यवास्त्वय्य’ बोधं यमीति—इति वि० ।

‡ अ० वे० ७, १, २२, १ ।

¶ ‘अभि चानि—उपवृषि, हि—इति वदपूरयः, श्रवसा—अग्नेन श्रवसा वा,
वर्हिष—इ वाडने विदारणे वा, अग्नेन श्रवसा बोधवृषि ताडय विदारय वा’—
इति वि० ।

यथा “कश्चित्” “जनपानम्”, अस्मिन् जना उदकं पिबन्ति, तम्
 “अचित्तम्” अक्षीणं कश्चित् कश्चन “उत्सम्” उत्सरणशीलं वाप्या-
 दिकमभिदृश्यन्ति* यथा वा कश्चित् “गभस्त्वोः” बाह्वोः† “श-
 र्याभिः अङ्गुलीभिः‡ “भरमाणः” उदकं सन्भरन् कश्चिदभिदृ-
 शन्ति तद्वत् ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ ३ १ २ ३ २
 अजीजनोऽमृतमर्त्यायक

३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 मृतस्य धर्म्मममृतस्य चारुणः ।

१ २ ३ १ ३ २ ३ १ २
 सदासरोवाजमच्छासनिष्यदत् ॥ ३ ॥ ७

कल्याणस्य “अमृतस्य” उदकस्य “धर्म्मन्” धारकेऽन्तरिक्षे
 “कं” सूर्यं “मर्त्याय” मनुष्यार्थम् “अजीजनः” किञ्च “सनिष्य-
 दत्” सन्भजत् देवान् । स त्वम् “वाजम् अच्छ” सङ्ग्रामम्
 अभिलक्ष्य “सदा” “असरः” सरसि गच्छसि ॥

“मर्त्यायकं”-“मर्त्येषु”—इति पाठौ ॥ ३ ॥ ७

* ‘उत्स’ न—उत्सो भक्षणीयः, उत्समिव भक्षणीयः, कश्चित्—किमपि भक्ष-
 णीयं द्रव्यं, जनपानम्—पानतं—प्रभूतम्—इति वि० ।

† ‘गभस्त्वोः’—बाह्वित्तरस्योः—इति वि० ।

‡ ‘शर्याभिः’—कर्मभिः—इति वि० ।

¶ ॥ ७० वे० ७, ४, २९, ४ ।

॥ यौधाजयम् ॥ ^{३ २} तुवे^२३१ । ^{२ ४} सो^५३म । ^{५ २ ३} प्र । ^३ यामार^५३
^३ ४वा । ^{१ २} क्तावा^३३ । ^{३ १} द्विषोर । ^{३ ५} मचे^३३४५ । ^३ वार^५३४जा ।
^{२ १ १ १} यआवसायि । ^२ धि । ^{१ ५} यन्दधूरः । ^{३ २} सत्वा^३३४५ । ^३ नोर^३३
^५ ४वी । ^२ रवा^३रपि । ^{१ ५} रिवार । ^{३ २} यचो^३३४५ । ^{३ ५} दार^३३४या ॥ (१)
^{३ २} अभा^३३१यि । ^{२ ४} आ^५३भि । ^{५ २ ३} हि । ^{५ १ २} आवार^५३४सा । ^{१ २} ताता
^१ ३ । ^{३ २} दियार । ^{३ ५} उत्सा^३३४५म् । ^{३ ५} नार^३३४काम् । ^{२ १} चिप्पा
^{१ १} नपा । ^१ नम् । ^{१ ५} अक्षितारम् । ^{३ २} श्रय्या^३३४५ । ^३ भार^३३४
^{५ २} विर्नाभिरार । ^{१ ५} माणारः । ^{३ २} गभा^३३४५ । ^{३ ५} स्तीर^३३४योः ॥ (२)
^{३ २} अजा^३३१यि । ^{२ ४} जा^५३नो । ^{५ २ ३} अ । ^{५ १ २} मार्त्तार^५३४मा । ^{१ २} तीया^३३ ।
^१ यक्कारम् । ^{३ २} कता^३३४५ । ^{३ ५} स्यार^३३४धा । ^{२ १ १ १} मज्जामृता ।
^२ स्या । ^{१ २} चारुणा^३३ः । ^{३ २} सदा^३३४५ । ^{३ ५} सार^३३४राः । ^{२ २} वाजा
^१ रम् । ^{३ २} आकार । ^{१ ५} सना^३३४५यि । ^{३ ५} ध्यार^३३४दात् (३) ॥ ६ ॥ [१]

॥ दैर्घश्रवसम् ॥ ^{१ २ २} त्वेसोमप्रथमावृदोद्वावृगोद्वापोद्वा ^{२ २ २ २ २ २}
^१ ३१ । ^१ क्त्वा ^{२ १ २} र्द्विषोम ^२ चैवा ^२ र्जा । ^२ ओ ^२ ३३ । ^२ ओ ^२ ३३ ३३
^२ ३३ । ^{२ १} यश्ना ^{२ १} ३४ वसायि । ^१ धायि ^२ न्द । ^{१ २} धुःसात्व ^{१ २} ज्ञोवायि ^१ ३
^२ ओ ^२ ३३ । ^२ ओ ^२ ३३ ३३ ३३ । ^{२ १} रवा ^{२ १} ३४ यिरिया ^{२ १} ३ । ^{२ १} यचो ^{२ १} ३३
^२ ३३ । ^२ दा ^२ ५ यो ^२ ६ द्वायि ॥ (१) ^२ अभ्यभि ^{२ २ २ २} च्छि ^२ श्रवसा ^२ पो ^२ हा ^२ ओ
^२ ३३ । ^२ तता ^{२ १} र्द्वि ^{२ १} थो ^२ त्स्ना ^२ र्का । ^२ ओ ^२ ३३ । ^२ ओ ^२ ३३ ३३
^२ ३३ ३३ । ^२ चि ^२ ३३ ३३ ३३ नपा । ^१ नाम ^२ चि । ^{१ २} त ^{१ २} श्रार्थाभि ^२ र्जा ।
^२ ओ ^२ ३३ । ^२ ओ ^२ ३३ ३३ ३३ । ^{२ १} भरा ^{२ १} ३४ माणा ^{२ १} ३ । ^{२ १} गभो ^{२ १} ३
^२ ३३ । ^२ स्ता ^२ ५ यो ^२ ६ द्वायि ॥ (२) ^{२ २} अजी ^{२ २} जनो ^२ अमृत ^{२ २} मओ ^{२ २} हा
^२ ओ ^२ ३३ ३३ । ^२ तिया ^{२ १} रय ^{२ १} क ^{२ १} मृत ^२ स्या ^२ रधा । ^२ ओ ^२ ३३ । ^२ ओ
^{२ १} ३३ ३३ ३३ । ^{२ १} मन्ना ^{२ १} ३३ । ^{२ १} मृता । ^{२ १} स्या ^{२ १} चारु । ^{२ १} णः ^{२ १} सादा
^२ सराः । ^२ ओ ^२ ३३ । ^२ ओ ^२ ३३ ३३ ३३ । ^{२ १} वाजा ^{२ १} ३४ म ^{२ १} ष्का ^{२ १} ३ ।
^{२ १} सनो ^{२ १} ३३ ३३ । ^२ व्या ^२ ५ दो ^२ ६ द्वायि (३) ॥ ७ * ॥ [२] ७

“हरौषा” हरित-वर्षानाम् अश्वानां “पतिं” पालयितारं
 “राधः” धनं “दृचन्तं” [दृचो सम्पर्क (अदा० आ०)] स्तोत्रेषु
 संयोजयन्तं ददतमित्यर्थः । एतादृशमिन्द्रम् “उपो* अन्नवम्”
 अतिशयेनाहं स्तोत्रं करवाणि “अन्नस्य” अन्नो नामर्षिरन्न-शब्दे-
 नोच्यते तस्य पुत्रस्य स्तुवतः स्तोत्रं कुर्वतः मम सम्बन्धिनी हे
 इन्द्र ! त्वद्विषयां स्तुतिं “नूनं” सम्प्रति “शुधि” शृणु ॥

“राधः”—“दृचन्” —इति पाठो ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ २ २ २ १ ३ २ ३ १ २ २ २
 नञ्चाऽऽङ्गपुराचनजज्ञेवीरतरस्त्वत् ।

१ २ ३ २ ८ २ २ ३ १ १
 नकीरायानैवथानभन्दना ॥ ३ † ॥ ८

हे इन्द्र ! “त्वत्” त्वत्तः “पुरा” पूर्वं “वीरतरः” सामर्थ्यवान्
 कश्चित् “न हि जज्ञे” न जातः खलुः “अङ्ग” प्रसिद्धौ त्वमेव
 सामर्थ्यवान् जातइत्यर्थः । किञ्च त्वत्तोऽपि “राया” धनेन समर्थः
 “न किः” न कश्चिदस्ति । तथा “एवथा” शत्रुपुराणि सङ्ग्रामं
 वा प्रतिगमनेन त्वत्तोऽधिकी न जातः [यद्वा, एवथा—अव रक्ष-
 णादिषु (म्वा० प०) अकारस्यकारगुणान्दसः, औषादिकस्या-
 प्रत्ययः ; शरणागतानां स्तोत्रदृष्टां वा अवने त्वत्तोऽधिकी नास्ति ।

● ‘उपो उ इति पादपूर्व’—इति वि० ।

† म्वा० वे० ६, १, १७, ४ ।

१४४०२४४०२४४०१,२,३] उत्तरार्चिकः ।

२५

किञ्च “भन्दना” [भन्दतिः स्तुति-कर्त्ता (निघ० १, १४, १८)]

स्तुत्यस्त्वदधिकी न जातः* न वास्मद्रक्षकः स्तुत्यस्त्वतोऽन्वी
जघ्नरति ॥ ३ ॥ ८

॥ मास्तम् ॥ एऽपुदुमि । द्राश्याइसिञ्चता । पि

वारतिसोम्यम्भु । प्रराधारइसी । चोदतयायिमाइ

ही । त्वना । औइहोवा ॥(१) ऊऽपुपोच । राशयिणा

इम्यतायिम् । राधारःपृच्चन्तमव्रवम् । नूनऽपृष्टरइधी ।

स्तुवतोवाञ्चीइया । स्था । औइहोवा ॥(२) नाऽपुहि

य । गाइपूरराचना । जञ्जेइवीरतरत्त्वत् । नकीराइइ

या । नेवयानाइभा । दना । औइहोवा । चोपुई ।

डा(३) ॥ ८ ॥ [१] ८

* ‘भन्दना—बधेनापि सम्यक् न लस्यद्वयः’—इति वि० ।

† छ० ना० १०३० १४० २४० ।

अथ तृतीय-खण्डे —

देवोवोद्भविषोदादिति प्रगाथात्मकं प्रथमं सूक्तम्,
तच्च प्रथमा ।

^{२ १ १ ३ १ ३ १ १ ३ १ १}
देवोवोद्भविषोदाः पूर्णाविवद्धासिचम् ।

^{१ १ ३ २ ३ १ १ ३ १ १ १ २ ३ १ १}
उदासिचध्वमुपवापृषध्वमादिदोदेवओहते ॥ १ * ॥

“इविषोदाः” धनानां दाता “देवः” अग्निः “वः” बुधदीयां
“पूर्णा” इविषा “आसिचम्” आसिक्तं स्रवं “विवटु” कामयताम्
“उदासिचध्वम् वा” सोमेन पाचम्, “उप पृषध्वम् वा” सोमम् [वा
ग्रन्थो समुच्चयाध्वो भुव-ग्रहेष्व होतृ-चमसं पूरयत च अग्नये सोमं
वक्ष्यत वेत्स्यथः] । “आदित्” अनन्तरमेव “देवः” अग्निः “वः”
बुधान् “ओहते” वहति ॥

“विवटु”-“विवटि”—इति पाठो ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

^{१ २ १ २ ३ १ ३ १ १ ३ १ १ ३ १ १}
तपुतोतारमध्वरस्यप्रचेतसंवह्निदेवा अकृण्वत ।

^{१ १ ३ १ १ ३ १ ३ १ २ ३ १ २ १ २ ३ १ १}
दधातिरत्नं विधमे सुवीर्यमग्निर्जनायदाशुषे ॥ २ † ॥ १०

* ख० आ० १, २, १, १ (१भा० १८४ ड०) = ख० वे० ४, १, १२, ४ ।

† ख० वे० ४, १, १२, ५ ।

देवाः "प्रचेतसं" प्रकृष्टमति "तम्" अग्निम् "यध्वरत्नम्"
यज्ञस्य "वज्रि" वोढारं "हीतारं" च "यध्वरत्नम्" यज्ञयुक्तं
किमर्थमित्यवाह—स च "अग्निः" "विधत्ते" परिचरते "दायध्वे"
हविषां प्रदाये "जनाय" "सुवीर्य" गोधन-वीर्येपेतं "रत्नम्"
रमणीयं धनं "दधाति" दधात्विति ॥ २ ॥ १०

॥ यज्ञायज्ञीयम् ॥ देवोऽध्वः । द्राश्वाश्चिषोदाः ।

पूषोविवा । दुश्आसीश्चाम् । उदारश्चिष्वध्वमुप । वा
यारश्चर्णा । ऊन्मायि । धूश्वाम् । आदिदोदेवचोरश्च
ताउ ॥ (१) आदायित् । वोदायि । वाश्चोदायितायि ।
तश्चोदेनारमध्वर । स्वप्रारश्च । ऊन्मायि । तार
साम् । वाजिन्देवाचकारश्चताउ ॥ (२) वाक्कीम् । दा
यिवा । आश्कायवादिना । दधारतिरस्यविष । तेष्व
रथा । ऊन्मायि । राश्याम् । आयिर्जनायदारश्च
ताउ ॥ (३) ॥ १२ ॥ १० ॥ (१)

• देवायाचकारश्च—इति चि० ।

१ आ० वा० १०१० सू० १० सू० १०

१२१२ २२ १ १२१२
 ॥ कषवरयन्तरम् ॥ देवोवोद्रविणोदाः । पूर्णा वि
 १ १ २ २ २ २ १
 वा । हुश्चासीश्चाम् । उदासिच्चध्वमुपवापृणध्वा २ ४
 १२ २२ १ ५ १ १ २
 ४मैही । आदिद्वोर३४दे । वचोश्चाउवार३ । ए३ ।
 १२२ २२ १२२ १२ २ १ १ १ २ २
 दतआ ॥(१) आदिद्वोदेवचोदतायि । ताश्चोताश्रा
 २ २ १२ १ १ १ १
 म् । अध्वरयप्रचेतसार३४मैही । वज्रिन्दा२३४यिवाः ।
 १ २ २ २ २ २ २ १ २ १ २ १
 अका३१उवार३ । ए३ । एवतआ ॥(२) वाज्रिन्देवाअह
 २ १ २ १ २ १ २ २ २ १ २ २ १
 स्वता । दाश्धाताश्रिरा । न विधतेसुवीरियार३ ४मै
 २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १
 ही । अग्निर्ज्या२३४ना । यदा३१उवार३ । ए३ । शुष
 १
 आ(३) ॥ ७ ४ ॥ [२] १०

अदग्नीति त्वत्तामकं द्वितीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१२ २ १ २ २ १ २ २ २ २ २ २
 अदग्निगातुवित्तमोयस्मिन्नृतान्यादधुः ।

१ २ २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 उपोपुजातमार्यस्यवर्द्धनमग्निप्रबन्तुनोगिरः ॥ १ † ॥

० छ० मा० १२५० १५० ०५० ।

† छ० मा० १, १, ४, २ (ला० १०२ ४०) = छ० वे० ६, ०, १२, ११

देवाः “प्रचेतसं” प्रकृष्टमतिं “तम्” अग्निम् “अध्वरस्व”
यज्ञस्य “वक्त्रि” वोढारं “होतारं”* च “अकृष्यत” अकृष्यन्
किमर्थमित्यत्राह—स च “अग्निः” “विधते” परिचरते “दायुवे”
हविषां प्रदाये “जनाय” “सुवीर्य” शोभन-वीर्योपेतं “रत्नं”
रमणीयं धनं “दधाति” दधात्विति ॥ २ ॥ १०

॥ यज्ञायज्ञीयम् ॥ देवोऽध्वः । द्राश्वाश्विषोदाः ।
पूर्णविवा । दुश्आसीश्वाम् । उद्वाश्सिञ्चध्वमुप । वा
घाश्श्वा । ऊम्नायि । धूश्वाम् । आदिदोदेवचोरश्च
ताउ ॥ (१) आदायित् । वोदायि । वाश्ओदाइतायि ।
तश्चोरत्तारमध्वर । स्यप्राश्च । ऊम्नायि । तार
साम् । वाक्त्रिन्देवाश्चकार्ष्वताउ ॥ (२) वाक्त्रीम् । दा
यिवाः । आश्काण्वीता । दधाश्तिरन्नविध । तेष्ट
श्वा । ऊम्नायि । राश्याम् । आग्निर्जनायदाश्शु
षाउ (३) ॥ १२ ॥ [१]

● ‘देवाणामाकातरम्’—इति वि० ।

† छ० ना० १० प्र० १ च० ११ सू० १ ।

१२ १२ १२ १२ १२ १२ १२ १२
 ॥ कषवरयन्तरम् ॥ देवोवोद्रविणोदाः । पूर्णा वि
 १ १ १ १ १ १ १ १
 वा । दुरासासौरचाम् । उदासिञ्चध्वमुपवापृणध्वा १ ४
 १२ १२ १ १ १ १ १ १
 ४मैही । आदिदो२३४दे । वयो३आउवा२३ । ए३ ।
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 दतथा ॥(१) आदिदोदेवओदतायि । ता३७चोता३रा
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 म् । अध्वरस्यप्रचेतसार३४मैही । वङ्गिन्दा२३४यिवाः ।
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 षका३१उवा२३ । ए३ । एवतथा ॥(२) वाङ्गिन्देवाअष्ट
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 स्वता । दा३धाता३यिरा । न विधतेसुवीरियार३ ४मै
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ही । अग्निर्ज्वा२३४ना । यदा३१उवा२३ । ए३ । शुष
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 था(३) ॥ ७ * ॥ [२] १०

अदर्यीति त्वत्तान्नकं द्वितीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 अदर्शिगातुविस्तमोयस्मिन्व्रतान्यादधुः ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 उपोपुजातमार्यस्यवर्द्धनमग्निप्रवृत्तुनोगिरः ॥ १ † ॥

* छ. मा. १३५. १५. ७वा. ।

† छ. मा. १, १, ४, १ (मा. १०१ ड.) = छ. वे. ६, ७, १३, १४

“यजिन्” अम्नो “व्रतानि” कर्माणि “आ दधुः” यजमानाः
 आहितवन्तः “मातुर्वित्तमः” अतिशयेन मार्गाणां ज्ञाता ; सो-
 ऽम्निः “अदर्शि” प्रादुरभूत् । किञ्च “सुजातं” सम्यक् प्रादुर्भूतम्
 अस्य “आर्यस्य” उत्तम वर्णस्य “वर्धनं” वर्धयितारम् “अग्निं”
 “नः” अस्माकं “गिरः” स्तुति-रूपा वाचः “उपो दधन्तु” उप-
 गच्छन्तु [नच गताविति (आ० ४०) घातुः ॥

“नचन्तु”-“नचन्त”—इति पाठो ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ १ २ २ १ २ १ २ १ २ १
 यस्माद्रे जन्तुः कष्टयश्चर्त्तानि कृपवतः ।

१ २ १ २ २ १ २ १ २ १ २ १
 सहस्रसाम्नेधसाताविवत्सनाग्निन्धोभिर्नमस्यत ॥ २ ॥

“यस्मात्” कारणात् “चर्त्तानि” कर्त्तव्यानि कर्माणि
 “कृपवतः” कुर्वाणान् मनुष्यान् “कष्टयः” इतर-मनुष्याः “रेजन्त”
 कम्पन्ते,† तस्मादिदानीं हे मदीया जनाः ! यूयं “सहस्रसाम्ने”
 गवां धनानां सहस्रस्य दातारमग्निं‡ “मेधसातो” यज्ञे “धोभिः”
 कर्त्तव्यैः कर्मभिः “जना” आत्मनैव “नमस्यत” परिचरन् ॥

“नमस्यत”-“सपर्यति”—इति पाठो ॥ २ ॥

* आ० वे० ६, ७, १२, १ ।

† ‘रेजन्त—राजन्तेत्येवं द्रष्टव्यम्’—इति वि० ।

‡ ‘सहस्रसाम्ने—सहस्र-वसिष्ठानि कार्याणि’—इति वि० ।

अथ तृतीया ।

१२ १२ १ १
प्रदेवोदासोऽग्निः० ॥ ३ ० ॥ ११

“देवोदासः” दिवोदासेनाद्ध्यमानोऽग्निः “मातरं” सर्वस्य
धारयवत्त्वात् पृथिवीं “अनु” प्रति “न” “प्र विवाहते” देवान्
प्रति हविर्वोढुं विशेषेण न प्रवर्त्तयति, तस्मादेन मग्निं दिवो-
दासो “मरुमना” बलेन आजुहाव । तस्मादयमग्निं “नाकस्य”
स्वर्मस्य “देवः” स्योतमानः “इन्द्रः” परमैश्वर्य-युक्तः “शर्मन्”
अहे स्वायतने एव “तस्यो” अतिष्ठत् ॥ ३ ॥ ११

४ १ ४ १ ४ १ ४ १
यज्ञायज्ञीयम् ॥ अदाऽपुशिं । गाश्तूश्चित्तामाः ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
यास्मिन्नता । नौश्पादाश्धूः । उपोऽपुजातमा । र्यस्या
१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
रक्षा । ऊमायि । धाश्नाम् । आग्निं सन्तु नोऽग्निं
१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
राउ ॥ (१) राया । स्याद्रेजन्तकृष्टयश्चर्त्तया । नौश्का
१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
र्वाश्ता । सदाश्ससाम्नाधसा । तावार्शयिवा । ऊ
१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
मायि । आश्ना । आग्निन्धीभिर्जमाश्सताउ ॥ (२) ता
१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
प्रा । देवोदासोऽग्निर्देवद्वन्द्वो । ना ३ माया ३ ना ।

१ २ १ २ १ १ १ १
 अनूरमातरम्पृथि । वीवारश्पिवा । ऊम्मायि । वाश्ता
 १ २ २ १ १ १ १ १
 यि । तास्थौनाकस्यशार्मणाउ । वा३४५(३) ॥ १३* ॥ [१]

॥ यज्ञायज्ञीयम् ॥ प्रद्वैऽपवः । हाश्सोश्पायायिः ।

१ १ १ १ १ १ १ १
 द्रायिवइन्द्रो । ना ३ माप्वाहना । अनूरमातरम्पृथि ।
 १ १ १ १ १ १ १ १
 वीवारश्पिवा । ऊम्मायि । वाश्तायि । तास्थौनाक
 १ १ १ १ १ १ १ १
 स्यशार्मणाउ ॥ (१) पाया । स्माद्रेजन्तकृष्टयसर्द्धत्या ।
 १ १ १ १ १ १ १ १
 नीश्कार्पाश्ताः । सच्चाश्चसामेधसा । तोवारश्पिवा ।
 १ १ १ १ १ १ १ १
 ऊम्मायि । त्मा ३ ना । आग्निन्वीभिन्नमा रं स्यताउ ॥ (२)
 १ १ १ १ १ १ १ १
 ताच्चा । दर्शिगातुवत्तमोयस्त्रिन्वता । नीश्पादाहधूः ।
 १ १ १ १ १ १ १ १
 उपोश्पुजातमा । र्यस्यारश्वा । ऊम्मायि । धाश्नाम् ।
 १ १ १ १ १ १ १ १
 आग्निन्नचन्तुनोरगिराउ । वा३४५(३) ॥ ४† ॥ [२]

* ज० मा० १०प्र० १प० १३सा० ।

† ज० मा० ११प्र० १प० ४सा० ।

॥ अभिनिधनंकावम् ॥ औहोहोहायि । आयिहो ।

आदा । औ२३४गा । तूविता२३४माः । यासिन्ना२

३४ता । नीयादधूः । ऐहोयि । आ२३४विही । ऊ

पोषू२३४जा । तामारौ२३४या । स्यावहं नाम् । ऐहो

यि । आ२३४यिही । आग्निन्ना२३४चा । तुनो३गा५यि

रा६५६ः ॥ (१) औहोहोहायि । आयिहो । यास्मात् ।

रे२३४जा । ताहृष्टा२३४याः । चार्का२३४त्या । नीहृ

ष्यताः । ऐहोयि । आ२३४यिही । साहृष्टा२३४साम् ।

मायिधासा२३४ताउ । ईवत्तना । ऐहोयि । आ२३४

यिही । आग्निन्धी२३४भीः । नमा३स्या५ता६५६ ॥ (२)

औहोहोहायि । आयिहो । प्रादै । वो२३४दा । सो

आ२३४ग्रायिः । दायिवा२३४यिन्द्रो । नाममना ।

(५)

^{१२१} ऐहोयि । ^१ आ२३४यिह्यै । ^५ आ२३४यिह्यै । ^१ आ२३४यिह्यै । ^१ आ२३४यिह्यै । ^१ आ२३४यिह्यै ।
^५ ४वीम् । ^{१२१२} वीवावृतायि । ^{१२१} ऐहोयि । ^१ आ२३४यिह्यै । ^१ ता
^१ स्थीना२३४का । ^५ स्वशा३र्मापूणा६५ईयि(३) ॥ २* ॥ [३] ११

अथान्नआयूषि-दृष्टवात्मकं तृतीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

^{१२१२}
 अग्न्यायूषिपवसे ॥ १* ॥

—इति प्रतीकमिदम् । सा चान्यत्रागता (२भा० ३३५ पृ०) ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

^{१२४} ^३ ^{१२} ^{३१२} ^{३१२} ^{३१२}
 अग्निर्हविःपवमानःपाञ्चजन्यःपुरोहितः ।

^{१२} ^{३२}
 तमीमहेमहागयम् ॥ २* ॥

“पाञ्चजन्यः” निषाद-पञ्चमासत्वारो वर्षाः पञ्चजनाः, [यद्वा,
 गन्धर्वाः पितरो देवाः असुराः रक्षांसित्येतत् पञ्चजनाः, अथवा

* ऊ० ना० २३५० १५० २५० ।

† ऊ० ना० ६, २, १०, ३ (२भा० ३३५ पृ०) = ऊ० वे० ०, २, १०, ३ ।

‡ ऊ० वे० ०, २, १०, ४ ।

देव-मनुष्य-गन्धर्वाक्षरसः सर्पाः पितर इति ब्राह्मणाभिहिताः
 पञ्चजनाः । “गन्धीरात् अरः (४, १, ५८)” — इत्यत्र “वर्हिर्देव
 पञ्चजनेभ्य इति वक्तव्यम् (भा० वा०)” — इति वचनात् अर-प्रत्ययः]
 तेषां तत्तदभौष्ट-प्रदानेन स्वभूतः* “ऋषिः” सर्वस्य द्रष्टा “पव-
 मानः” पवमान-रूपः “अग्निः” “पुरोहितः” कर्मार्थं नृत्विग्भिः
 पुरतो निहितः, “तम्” पूर्वोक्त-सचचं “महागयं” महन्निरपि
 देवादिभिर्गातव्यं† [महान्ति प्रभूतानि यज्ञ-गृहाणि यस्य वा
 स तपोक्तः, तम्] “ईमहे” याचामहे ॥ २ ॥

अथ तृतीयाः ।

२ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २ २ १ २
 अग्नेपवस्वस्वपा अग्नेवर्चः सुवीर्यम् ।

१ २ २ २ ४ २ १ १

दधद्रयिन्मयिपोषम् ॥ १ ३ ॥ १२

हे अग्ने ! “स्वपाः” [“सोमं नक्षी (१, २, ११७)” — इति
 उत्तरपदात्युदात्तत्वम्] शोभन-कर्मणा त्वम् “अग्ने” अस्मासु
 “सुवीर्यं” शोभन-वीर्योपेतं “वर्चः” [वर्चं दीप्ती (भा० पा०)]
 तेजः “पवस्व” या गमय । तथा भवान् “रयिं” धनं पुत्रं वा

* ‘पाञ्चजन्यः’ — पञ्चभिर्जन्यते, चत्वारो महर्षिर्जनः पञ्चमो वज्रमानः तेजं न्यते
 ऋषो वज्राद्यते — इति वि० ।

† ‘महावर्चः’ — दृढवावच्छिन्नम् — इति वि० ।

‡ अ० वे० ७, २, ११, १ = अ० वे० ८, २८ ।

§ ‘स्वपाः’ — शोभना यापो यस्य समृता अगौ स्वपाः स उच्यते — इति वि० ।

“पोष” [भावे कर्षणि वा घञ्] गवां पुष्टिं यदा गवादिकं
 “मयि” “दधत्” दधातु करोत्वित्यर्थः [दधातेर्लेटि अडागमि—
 “घोर्लोपो लेटि वा (०, १, ७०) ”—इत्याकार-लोपः] ॥ १॥ १२

अघ्राग्नेपावकेति ढचात्मकं चतुर्थं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

^{१ १} ^{१ १ २ ३ १ १} ^{१ १ १}
 अग्नेपावकरोचिषामन्द्रयादेवजिह्वया ।

^{१ १ १ १} ^{३ १ २}
 आदेवान्वक्षियक्षिच ॥ १ ॥

हे “पावक” शीघ्रक ! “रोचिषा” स्व-दीप्तया “मन्द्रया”
 देवानां मादयिष्या† “जिह्वया” च, हे “देव” श्रोतमानाग्ने !
 “देवान्” “आ वक्षि” आवह, यन्नार्थं “यक्षि च” तान् यज ॥ १॥

अथ द्वितीया ।

^{१ २} ^{१ १ १} ^{३ १ १}
 तन्माघृतस्त्ववीमहेचिन्नभानोस्वर्ह्यग्रम् ।

^{१ १ ४} ^{१ १ १}
 देवाँ अवीतयेवह ॥ २ ॥

* सू० वे० ४, १, १८, = सू० वे० १०, ८ ।

† ‘मन्द्रया—वज्रकषा’—इति वि० ।

‡ सू० वे० ४, १, १८, १ ।

हे “वृत्तस्रो” वृत्तस्य प्रेरक !* [यदा, वृत्तेन जनित !
 हे “चित्रभानो !” चित्रा नामाविधा भानवो हीमवो रश्मयो
 वस्त्रासौ चित्रभानुस्तस्य सम्बोधनम्] “स्वर्दृशं” सर्वस्य द्रष्टारं
 “तं” “त्वा” त्वाम् “ईमहे” याचामहे, अतो “वीतये” हविषां
 मन्त्राय “देवान्” “आ वहे” ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

^{१ १ २} वीतिहोत्रम्याक्वेद्युमन्त^{१ १ १ १ २}समिधीमहि ।

^{१ १ १ १ १ १ १} अग्नेवृद्धन्तमध्वरे ॥ १ १ ॥ १३

हे “क्वे” कान्तदर्शिन ! “अग्ने !” “वीतिहोत्र” कान्त-यज्ञं
 यदा प्रिययज्ञं, “द्युमन्त” दौसिमन्तं “वृद्धन्त” महान्तं, “त्वा”
 त्वाम् “अध्वरे” यज्ञे “समिधीमहि” समिद्धिः सम्दीपयामः
 ॥ १ ॥ १३

इति सामवेदार्धप्रकाशे उत्तरायनस्य चतुर्दशस्याध्यायस्य
 तृतीयः खण्डः ॥ ३ ॥

* ‘वृत्तस्रो’—वृत्तेन ज्ञाप्यते यः असी वृत्तसुः तस्य सम्बोधनं हे वृत्तस्रो । इति
 पि ।

† अ० वे० ४, १, १८, २ = अ० वे० ११, ४ ।

अथ चतुर्थे खण्डे —

अवानोअग्रजतिभिर्गायनस्यप्रभर्मणि ।

तत्र प्रथमा ।

^{१ २} ^{१ १ २} ^{१ २ १ १ २}
अवानोअग्रजतिभिर्गायनस्यप्रभर्मणि ।

^{१ २} ^{१ १ २}
विश्वासुधीषुवन्ध ॥ १ * ॥

“विश्वासु धीषु” सर्वेषु कर्मसु “वन्धाः” स्तुत्यः हे “अग्ने !”
“गायत्रस्य” गायत्र-सान्नः गायत्री-च्छन्दस्कस्य वा “प्रभर्मणि”
प्रभरणे सम्पादने निमित्तभूते सति “नः” अस्मान् “जतिभिः”
त्वदीयैः पासनैः “अव” रश्च [“इत्योऽतस्तिष्ठः (६, १, १३५)”—
इति संहितायां दीर्घत्वम् ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

^{१ २} ^{१ १ २} ^{१ २ १ १ २}
आनोअग्रेरयिभरसन्नासाह्वरेष्यम् ।

^{१ २} ^{१ २ १ १ २}
विश्वासुपृत्सुदुष्टरम् ॥ २ † ॥

हे “अग्ने !” “रयिं” धनं “नः” अस्माभ्यम् “आ भर” प्रयच्छ ॥
कीदृशम् ? “सन्नासाह” सन्ना सह युगपदेव दारिद्र्यस्य नाशकं
“वरेष्य” सर्वैर्वरणीयं “विश्वासु पृत्सु” सर्वेषु सङ्ग्रामेषु “दुष्ट-
रम्” शत्रुभिस्तरौतुमशक्यम् ॥ २ ॥

* सू० वे० १, ५, २०, १ ।

† सू० वे० १, ५, २०, १ ।

अथ तृतीया ।

^{१ २} ^{२ १ २ २ २ २ २}
आनोअग्नेसुचेतुनारयिविश्वायुपोषसम् ।

^२ ^{१ २} ^{२ १ २}
मार्डीकन्धेहिजीवसे ॥ १ * ॥ १४

हे “अग्ने !” “नः” अस्माकं “जीवसे”† जीवनाय “सु-
चेतुना” शोभनेन आनेन युक्तं “रयिं” धनम् “आ धेहि” आस्था-
पय । कीदृशम् ? “मार्डीकं” सृष्टीकं सुखं तच्चेतु-भूतं “विश्वायु-
पोषसं” सर्वस्मिन्नायुषि देहादेः पोषकं यावज्जीवमस्मादुप-
भोग-पर्याप्तमित्यर्थः‡ ॥ १ ॥ १४

अग्निं हि न्वन्तीति पञ्चर्षं द्वितीयं सूक्तम् ।

तत्र प्रथमा ।

^{१ १} ^२ ^{२ २ २ १ २ २} ^{१ २ २} ^{१ २}
अग्निं हि न्वन्तु नो धियः सप्तिमाशुमिवाजिषु ।

^{१ २} ^{२ १ २}
तेन जेषा धनन्धनम् ॥ १ ॥ ॥

“नः” अस्माकं “धियः” कर्माणि स्तुतयो वा “अग्निं”
“हिन्वन्तु” प्रेरयन्तु यागार्थमुद्योजयन्तु वर्धयन्तु वा [हि गतो

* ऋ० वे० १, ३, २०, २ ।

† “गुमर्षे से-सेनसेन्-क्षे-क्षेनधी-अधीन्-कधी-कधीन्-अधी-अधीन्-तवे-तवेष्-
तवेवः (१, ४, ८)”—इति पा० ।

‡ “विश्वायुपोषसम्”—आयुषो मनुष्याः यज्ज-मनुष्य-पोषसम्—इति वि० ।

॥ ऋ० वे० ८, ८, १४, १ ।

वृद्धो च । तच्च दृष्टान्तः—“आजिषु” सङ्ग्रामेषु “आशु” शीघ्र-
गामिनं “सप्तित् इव” सर्पश्च-शीलमश्वं यथा योद्धारः प्रेरयन्ति
तद्वत्, “तेन” अग्निना “धनं धनं” कुर्वं धनं “जेष्मं” वयं
जयेम ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
यमागाआकरामहैसेनयायेतवोत्या ।

१ १ १ १ १ १
तामोहिन्वमघत्तये ॥ २ * ॥

हे “अग्ने !” “सेनया” इनेन सह वर्त्तमानया, सेना-
रूपया वा “यया” “तव” “जत्या” रक्षया “गाः” “आ करामहै”
आभिसुख्येन करवामहे लभामहे इत्यर्थः । “ताम्” जतिं “नः”
अस्मान् “हिन्व” गमयत । किमर्थम् ? “मघत्तये” धनस्य दाना-
र्थम् अस्माकं धन-लाभायेत्यर्थः ।

“करामहै”-“करामहै”—इति पाठो ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
आये स्थूररयिन्मरपृथुङ्गोमन्तमश्विनम् ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
अङ्धिस्वर्वर्त्तयापविम् ॥ ३ † ॥

● सू० वे० ८, ८, १४, १ ।

† ‘हिन्व—सेवयामः’—इति वि० ।

‡ सू० वे० ८, ८, १४, ३ ।

हे “अग्ने !” “सूरं” सूरं हव “पृथु” विस्तारं “गोमन्तं”
गोमन्तं हव “अग्निनम्” अग्निनम् “आ भर” आ भर
प्रवक्ष्य । किञ्च “सम्” अन्तरिक्षम् “अक्षि” वृद्धिदकैः सिद्ध
[यद्वा आकीर्त्यैस्तेजोभिः व्यञ्जय प्रकाशय] “पविम्” आयुधं*
“वर्तय” अस्मद्दिरोधिषु प्रवर्तय ॥

“पविम्”-“पविम्”—इति पाठो ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थी ।

१ २ १ १ २ १ २ १ २ १
अग्नयश्चमजरमाक्षर्योद्दयोदिवि ।

१ २ १ १ २ १ २ १
दधज्योतिर्जनेभ्यः ॥ ४ ॥

हे “अग्ने !” “नक्षत्र” [नक्षति समन्ताद् दधतीति नक्षत्रः,
नक्षि नती (आ० प्र०) “अग्नि-नक्षि (उ० ३, १०५)” —इत्या-
दिना अत्रन् प्रत्ययः] सततं गन्तारम् “अजरम्” जरा-रहितम्
“सूर्य” सूर्यस्य प्रेरकमादित्यं “दिवि” अन्तरिक्षम् “आ रोहयः”
उपर्यवस्थापितवानसि [यद्वा, नक्षत्रं क्षत्तिकादिकं सूर्यस्य
दिव्यारोहयः] । किङ्कर्तुं ? “जनेभ्यः” सर्वेभ्यः प्राणिभ्यः
व्यवहारार्थं “ज्योतिः” प्रकाशकं “दधत्” विदधत् कर्तुं, यद्वा
सूर्येणां प्रकाशो भवति तथा उच्यते देशे सूर्यमगमय इत्यर्थः ॥ ४ ॥

* पविम्—पावमशीकम्—इति वि० ।

† अ० वे० ८, ८, १४, ४ ।

^{१२ २} यि ॥ (१) ^{२ २} ईशा ३४ यि । ^{५ ५ १२} वेवारियस्य हि । ^१ ओद्वा । ^१ दा
^{२ २} चस्थामेसुवः पा ^१ रतायिः । ^१ स्तो ^१ रता । ^१ स्यार ^{१ ५} ण्ता । ^{१ ५} वशौ
^{१२} ह्यो । ^{१२ १} वाचा ३४ यि । ^{१ ५ ५} मार ^{१ २ २} णोश्चायि ॥ (२) ^{१ २} उदा
^२ ष । ^{५ ५} येषु चयस्तव । ^{१ २ २} ओद्वा । ^२ शुक्राभ्याश्च नर्द्दरा ^१ रता
^१ यि । ^१ वा ^{१ ५ १२} ष्वा । ^{१ ५ १२} ज्यो ^{१ २} रतायि । ^{१ ५ १२} पियौ ^{१ २} ह्यो । ^{१ २} वाचा
^१ ३४ यि । ^{५ ५} चार ^५ ३४ योद्वायि (३) ॥ १५ * ॥ [१] १६

इति सामवेदार्धप्रकाशे उत्तराग्रन्यस्य चतुर्थमष्टाध्यायस्य
 चतुर्थः खण्डः ॥ ४ ॥

॥ इति सप्तमस्य प्रथमार्धप्रपाठकः ॥

वेदार्धस्य प्रकाशिन तमो हार्धं निवारयन् ।

पुमर्थाच्चतुरो देवाद् विद्यातीर्थ-महेक्षरः ॥ १४ ॥

इति श्रीमद्राजाधिराज-परमेश्वर-वैदिकमार्गप्रवर्त्तक-

श्रीवीर-बुक्क-भूपाल-साम्राज्य-धुरन्धरेण सायणा-

चार्येण विरचिते माधवीये सामवेदार्धप्रकाशे

उत्तराग्रन्ये चतुर्थोऽध्यायः ॥ १४ ॥

* ख० मा० १८ प्र० २ अ० १५ सू० ।

† उत्तराग्रन्यः सोम-पर्यन्ताः—इति वि० ।

‡ 'सप्तमस्य प्रथमः प्रपाठकः'—इति वि० ।

यस्य निःश्वसितं वेदा यो वेदेभ्योऽस्त्रिंशं जगत् ।
निर्गमे तमहं वन्दे विद्यातीर्थ-तद्देखरम् ॥ १५ ॥

॥ अथ पञ्चदशोऽध्याय आरभ्यते ॥

तत्र,

प्रथमे खण्डे—

कस्तेजामिर्जनानामिति दृष्टाव्यकं प्रथमं सूत्रम्,

तत्र प्रथमा ।

१ २ ३ १८ २८ ३१ ३ २ ३५ २८
कस्तेजामिर्जनानामग्रे कोदाश्वध्वरः ।

१ १ १ २ ११
कोहकस्मिन्नसिञ्चितः ॥ १ * ॥

हे “अग्ने !” “जनानां” मनुष्याणां मध्ये “ते” तव “कः”
“जामिः” को वन्धुः ? त्वं सर्वगुणैरधिकोऽसि त्वत्स्वरूपो बन्धुर्ना-
स्तीति भावः । “कः” “दाश्वध्वरः” [दाश्वर्द्धत अश्वरो यज्ञो येन
स तजोक्तः] त्वां यष्टुमतिसमर्थः कोऽपि नास्तीत्यर्थः । “को ह”
त्वं कथञ्चूतः ? त्वमीदृग्रूप इति सर्वैर्न ज्ञायस इत्यर्थः । “कस्मिन्”
स्थाने “ञ्चितः” आञ्चितः “असि” भवसि वर्त्तसे ? तत्स्थान-

मपि न केन विज्ञायते [अतस्त्वमस्माभिः मांसदृष्टिभिः कथमुप-
सम्भव्यः ?—इत्यग्निः प्रशंसते] ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ १८ २८ १ १ १ १ २ २ २
त्वञ्जामिर्जानानामग्नेमित्रोऽसिप्रियः ।

१ २ १ २ २ १ २
सखासखिभ्य ईडयः ॥ २ * ॥

हे “अग्ने!” “त्वम्” उक्त-प्रकारेण अचिन्ता-रूपोऽपि अनु-
गृहीततया सर्वेषां “जनानां” “जामिः” बन्धुः “असि” । तथा
“प्रियः” प्रीणयिता त्वं यजमानानां “मित्रः” असि । “ईडयः”
स्तुतिभिः स्तुत्यः त्वं “सखिभ्यः” समानेभ्यः ऋत्विग्भ्यः “सखा”
सखिवदत्यन्तं प्रियोऽसि ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ २ १८ २८ १ १ २ २ २ २ २
यजानोमित्रावरुणायजादेवा एक्षतम्वृक्षत् ।

१ २ २ २ १८ २८
अग्ने यक्षिस्वन्दमम् ॥ ३† ॥ १

हे अग्ने! “नः” अस्मादर्थं “मित्रावरुणा” एतत्सखी द्वौ
“यज” इविषा पूजय । तथा “देवान्” इन्द्रादीन् “यज”
पूजय “ऋतं” सत्यं यद्यार्थ-फलं यन्नश्च यजेत्येव । तदर्थं

* ऋ० वे० १, ४, २३, ४ ।

† ऋ० वे० १, ४, १३, ४ ।

“अग्नी नं” यथाग्नी राजानं वाहयति स्व-पुरं प्रापयतीति वाहन-
भूतो यः “अग्निः” “समिध्वते” आहुति-प्रदानेन सम्यग् दीप्यते
“तं” तादृशमग्निं “हविषन्तः” सम्भृत-हविष्का वज्रमानाः
“ईडते” कर्म-सिद्धयं स्तुवन्ति ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ १ १ १ १ १ १ १ १
वृषणस्त्रावयं वृषन् वृषणः समिधौमहि ।

१ १ १ २ १ १
अग्ने दीद्यतम्बृहत् ॥ ३ * ॥ २

“वृषन्” कामानां वर्धितः । हे “अग्ने !” “वृषणः” वृषणाः
वृताद्याहुतीनां वेत्तारो वयं वृषणम् आहुति-द्वारा उदकस्य
वेत्तारं तथा च स्मृतिः—“अग्नौ प्रास्ताहुतिः सम्बणादित्यमुप-
तिष्ठते । आदित्याज्जायते वृष्टिर्बृष्टेरन्नं ततः प्रजाः (मनु ३, ७६)”
—इति “दीद्यतं” दीप्यमातं “बृहत्” अतएव महान्तं तमि
मग्निं “समिधौमहि” सम्यग् दीपयामः ॥ ३ ॥ २

तृतीय-वचने—प्रथमा ।

१ १ ३ १ २ १ १ २ १ १ १
उत्तेवृहन्तोपचयः समिधानस्य दीदिवः ।

१ १ १ १ १
अग्ने शुक्रास ईरते ॥ १ † ॥

* अ० वे० १, १, १०, ५ ।

† अ० वे० १, ३, ३६, ४ ।

हे “दीदिवः” दीप्तान्ने ! “समिधानस्य” समिध्यमानस्य
‘ते’ तव “हृन्तः” महान्तः “युक्तासः” ज्वलन्तः “अर्चयः”
दीप्तयः “उदीरते” उद्गच्छन्ति ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ २ १ २ ३ १ २
उपत्वाजुक्कोऽममघृताचीर्यन्तु ह्यंत ।

१ २ ३ १ २
अग्नेह्व्याजुषस्वनः ॥ २ * ॥

हे “ह्यंत” कामयमानान्ने ! “मम” मदीया “घृताचीः”
घृतमघ्नस्यः जुह्वः सुचः “त्वा” त्वाम् “उप यन्तु” । “नः”
अस्माकं “ह्व्या” ह्व्यानि “जुषस्व” सेवस्व च ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ २ १ २ १ २ ३ १ २ १ २ ३ १ २
मन्द्रं होतारमृत्विजश्चित्रभानुं विभावसुम् ।

१ १ २ १ १ २
अग्निमीडेसुप्रवत् ॥ ३ † ॥ ३

“मन्द्रं” मोदनं “होतारं” देवानामाह्वितारम् “मृत्विजम्”
ऋतौ यष्टव्यं “चित्रभानुं” विविधदीप्तिं “विभावसुं” दीप्तिधनम् ॥

● अ० वे० ६, २, २६, ५ ।

† अ० वे० ६, २, २७, १ ।

‡ ‘विभावसुं’—विश्वस्य सर्वस्य भावयितारम्—इति वि० ।

“अग्निम्” “ईडे” स्तोमि । “सः” अग्निः “अवत् उ” * अस्म-
दीयां स्तुतिं ऋषोत्वेव ॥ १ ॥ ३

५ २ १ ४ २ ५ १ १
॥ आमहीयवम् ॥ उत्तेवृश्चन्तोअर्चयाः । समाधि
१ १ १ १ १ १ १
धा१ना२ । स्यदा२३यिदिमाः । अग्ने१शुक्रा । स२आ२३
१ ५ २ ४ ५ २ १ १
धिरता३ । वा३ ॥ (१) उपत्वा३जुह्वोममा । घृताचा
१ १ १ १ १ १
शयिर्मा२ । ओदा२३र्यता । अग्ने१हव्या । ज॒षा२३स्व
१ ५ १ ४ २ ५ २ १
ना३ । वा३ ॥ (२) मद्र२हो३तार॒मृ॒त्विजाम् । चि॒ना
१ १ १ १ १ १
भा१नू२म् । विभा२३वसूम् । अग्निमी३डाधि । स॒ज
१ १ १ १ १ १
२३अवा३ । वा३ । स्तोषे१३४५ (३) ॥ १४ † ॥ [१]

१ १ १ १ १ १ १
॥ जराबोधीयम् ॥ मन्द्र२हो३तोवा । रा॒मृ॒त्विजाम् ।
१ १ १ १ १ १ १
चि॒नाभा१३नूम् । विभा॒वा३म् । अ॒ग्न्यायिमा१यि॒डा२३
४ ५ १ १
यि॒साः । उ । अ॒वो३४५ई । डा (२) ॥ १५ ‡ ॥ [२] ३

० ‘उ—इति षट्-पूरणः’—इति वि० ।

† क० मा० १० प्र० १ अ० १४ सू० ।

‡ क० मा० १० प्र० १ अ० १५ सू० ।

अथ प्रगाथात्मके चतुर्थ-सूक्ते —

प्रथमा ।

१ १ २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २
पाहि नो अग्र एकया पाद्भ्यः ॥३॥ तद्वितीयया ।

३ २ ३ २ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २
पाहि गौर्भिस्तिष्ठति सुभिर्ज्जाम्भते पादि चतस्र भिर्वसो ॥१॥

हे “अग्ने” “नः” अस्मान् “एकया” ऋचा गिरा “पाहि” रच । “उत” अपि च “द्वितीयया” ऋचा “पाहि” पालय । “पाहि” “तिष्ठतिः” “गौर्भिः” “जर्जाम्” अस्मानां बलानां वा “भते” क्षामिन् ।। तथा “पाहि” “चतस्रभिः” गौर्भिः हे “वसो” वाचकान्ते ! ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
पाहिविश्वस्माद्रक्षसो अरावणः प्रक्षवाजेषु नो व ।

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
त्वामिद्विनेदिष्ठन्देवता तय चापि न क्षामहे वृधे ॥२॥ ॥४॥

हे “अग्ने” “विश्वस्मात्” सर्वस्मात् “रक्षसः” “अरावणः” अदातुः सक्तायातुः “पाहि” रच । सोऽस्मान् “वृधेषु” सङ्ग्रामेषु “प्राक्” प्रकर्षेण रच । “क्ष” — इति पूरणः । “हि” यस्मात्

* ख० पा० १, १, ४, १ (१भा० १११पृ०) ख० वे० ६, ४, ३२, ४ ।

† ख० वे० ६, ४, ३२, ५ ।

‡ ‘अरावणः—निष्पत्त्यर्थं—आरिः’—इति वि० ।

^५ या । ^{१८ १} पाहायिमा^{१८ १}र्भा^२मि । ^१ नि । ^१ सभा^{१८ २}रयिः । ऊर्जा^{१८ २}३४५म् ।
^१ पा^५र३४ते । ^{१८} पाहा^१रयि । ^१ चता^५ २ । ^{१२} मुभा^५३ ४ ५यिः ।
^१ वा^५र३४सो ॥ (१) ^{१८ १} पाहा^१३१यि । ^१ चा^५श्न । ^{१२} सु । ^{१२} भिर्वा^५३१
^५ ४सा^{१२}उ । ^१ पाहा^१३यि । ^१ चता^५ २ । ^{१२} सुभा^५३४५यिः । ^१ वा^५
^५ ३४सो । ^{१८ १} पाहायि^{१२}वि^{१८}श्वा । ^१ आ^५त् । ^{१२ १} र^५क्षार । ^{१२ १} सो^५आ^५
^५ ४५ । ^१ रा^५र३४व^५षाः । ^१ प्र^५क्षा^५रयि । ^१ वा^५जा^५रयि । ^{१२ १} पुनो^५३४५ ।
^१ आ^५र३४वा ॥ (२) ^{१२ १} प्र^५क्षा^५३१ । ^१ वा^५३जे । ^{१२ १} पु । ^५ नो^५चार३४वा ।
^{१ १} प्रा^{१८}क्षा^५३ । ^{१२} वा^५जा^५रयि । ^१ पुनो^५३४५ । ^{१२ १} आ^५र३४वा । ^{१२ १} तुव^५
^{१ १ १} मि^५दायि । ^१ ने । ^{१२} दि^५ष्टन्दा^५रयि । ^{१२} वता^५३४५ । ^१ तार^५३४ये ।
^{१८} आ^५पा^५रयिम् । ^१ ना^५क्षार । ^{१२} म^५चे^५३४५ । ^१ वा^५ २ ३ ४ ^५ ई^५ (३)
 ॥ १८ * ॥ [४] ४

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तराण्यस्य पञ्चदशस्याध्यायस्य

प्रथमः खण्डः ॥ १ ॥

अथ द्वितीय-खण्डे—

इनीराजन्निति दृष्टान्तके प्रथम-सूक्ते,

प्रथमा ।

२१ २ २१२ २२२
इनीराजन्नरतिःसमिद्धो

१ १ १२ २ १ २
रौद्रोदन्नायसुषुमांश्चदर्शि ।

२ १२ २२ २ १ १२१
चिक्किद्धिभातिभासानृक्षता

२ २१२ २१ २
सिक्कीमेतिद्वयतीमपाजन् ॥ १ * ॥

हे “राजन्” दीप्यमानान्ने ! † त्वम् “इनः” ईश्वरः सर्वस्व भवसि । अथ परोक्षः—“न्नरतिः” हविरादाय देवान् प्रति गन्ता “समिद्धः” सन्दीप्तः “रौद्रः” शत्रूणां भयङ्करः “सुषुमानः” शोषध्यात्मना स्थितैरंशुः सुषु स्यूत इति सुसोमः, तेन तद्गान् शोभन-प्रसवो वा सोऽग्निः “दन्नाय” यजमानानां धनादि-वृद्ध्यर्थं कर्म-वृद्ध्यर्थं वा “चदर्शि” सर्वैर्दृश्यते । किञ्च “चिक्किन्” सर्वं जानानोऽग्निः “विभाति” विशेषेण दीप्यते तथा “नृक्षता” महता “भासा” तेजसा ज्वाला-लक्षणेन “असिक्की” शक्तिम् “एति” सायं-होम-सिद्ध्यर्थं गच्छति । किङ्कर्तुम् ? “कथती”

* सू० वे० ७, ५, २१, १ ।

† इनः राजानमिषीयते, द्वितीयं यद्राज-पक्षं तदग्रे रेव सोमत्वं प्रतिपादयति—इति वि० ।

क्षेतवर्षां दीप्तिम् “अपाजन्” अपगमयन् सर्वतो विकिरन्
 [यद्वा, दशतीं दीप्तामुषस मागच्छन् अपक्षिपन् परित्यजन्
 रात्रिं गच्छति । सामथ्याद्वात्रिं परित्यजन्मुषसं प्रातर्हीम-
 सिवार्धं गच्छतीत्यर्थो लभ्यते ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ ८ १ ८ १ १ ८ १ ८ १ १

कृष्णायदेनीमभिवर्षसाभू

१ १ १ १ १ १ १ १ १

ज्जनयन्योषांबृहतःपितुर्जाम् ।

१ १ १ १ ८ १ ८ १ १

जर्द्धमानुर्ष्यस्यस्तभाय

१ १ ८ १ ८ १ १ ८ १ ८

न्दिवावसुभिररतिर्विभाति ॥ २* ॥

सोऽग्निः “यद्” यदा “कृष्णां” कृष्ण-वर्षाम् “एनीं” गच्छतीं
 रात्रिं “वर्षसा” आग्नीयेन ज्वाला-लक्षणेन रूपेण “अभिभूत्”
 अभिभवति । किङ्कुर्वन् ? “बृहतः” महतः “पितुः” सर्वस्य
 जगतः पालयितुः पितृभृताद्वा आदित्यात् “जां” जायमानां
 “योषाम्” उषसं “जनयन्” अभिव्यञ्जयन् । तदा “अरतिः”
 गमनशीलोऽग्निः “दिवः” द्युलोकस्य “वसुभिः” वासवितृभिः
 आच्छादनैः आग्नीयैस्तेजोभिः “सूर्यस्य” “भानु” दीप्तिम्
 “जर्द्धम्” उपरिष्ठात् “स्तभाय” स्तभयन् “वि भाति” विज्ञे-
 षेण दीप्यते ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०
भद्रोभद्रयासचमानआगात्

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०
खसारञ्जारोअभ्येतिपद्यात् ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०
सुप्रकेतैद्युभिरग्निर्वितिष्ठन्

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०
शङ्खिर्वर्णैरभिराममस्यात् ॥ ३ ॥ ५

“भद्रः” भजनीयः कस्याचः “भद्रया” भजनीयया ‘सच-
मानः “आगात्” आगच्छति । ततः “पद्यात्” “जारः” जर-
यिता शत्रूणां “सोऽग्निः” “खसारं” स्वयं सारिणीं भगिनीं वा
आगतामुषसम् “अभ्येति” अभिगच्छति ! तथा “सुप्रकेतैः”
“सुप्रज्ञानैः” “द्युभिः” दीप्तिभिस्तेजोभिः सह “वितिष्ठन्” सर्वतो
वर्त्तमानः सोऽग्निः “उशङ्खिः” श्वेतैः “वर्णैः” वारकैराज्जीयै
स्तेजोभिः “रामं” कृष्णं शर्वरं तमः† “अभ्यस्यात्” सायं-होम-
काले अभिभूय तिष्ठति ॥ ३ ॥ ५

०. ख० वे० ७, ५, ११, २ ।

† “अभिरामं—अभिरामदीपं रूपमस्यात्”—इति पि० ।

अथ द्वितीय-सूत्रे—

प्रथमा ।

^{१२} कयाते ^{२१२} अग्ने ^{११२} अङ्गिरज्ज्योनिपादुपसृतिम् ।

^{१२} वराय ^{११२} देवमन्यवे ॥ १ * ॥

हे “अङ्गिरः” अङ्गिरसां वरिष्ठ ! [यद्वा, अङ्गति सर्वज्ञं गच्छ-
तीति अङ्गिराः तादृश !] हे “ज्योनिपात्” [‘नपात्’—इत्यन-
नाम (निघ० २, २, १३)] अन्नस्य पुत्र ! [हविर्भिर्वर्जमानत्वात् ! यद्वा
नपादिति नप्ता, हविर्लक्ष्यस्यान्नस्य नप्तः !] “अग्नौ प्रास्ताहुतिः
सम्बन्धादित्युपतिष्ठते । आदित्याज्याकृते वृष्टिर्वाष्टेरन्नं ततः
प्रजाः (मनुः ३, ७०)” —इति वृष्टे रीक्षधय ओषधिभ्योऽग्निरिति
अन्नस्य नप्ता] हे “देव” द्योतमान ! “अग्ने” “वराय” सर्वैर्वर-
णीयाय† “मन्यवे” शत्रून्भिमन्यमानाय ‡ “ते” तुभ्यं “कया”
कीदृश्या वाचा “उपसृति” स्वीकृत् अहं मरेयम् । त्वं महान् खलु
अहमस्यः तदर्थं कथं स्तुतिं कुर्वामिति ऋषिरग्निं प्रति वदति ॥ १ ॥

* ऋ० वे० ६, ३, ६, ४ ।

† ‘वराय’—वरिष्ठाय—इति वि० ।

‡ ‘मन्यवे’—दीप्तिने—इति वि० ।

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ २ १ १ २ १ २ १
 दाशेमकस्यमनसायन्नस्यसहसोयहो ।

१ २ १ १ २
 कदुवोचइदन्नमः ॥ २ * ॥

ऋषिरग्निम्यति ब्रूते—हे “सहसोयहो” [‘यहुः’—इत्यपत्य-
 नाम (निघ० २, २, ११) बलेन निष्पाद्यमानत्वात्] बलस्य पुत्र !
 हे अग्ने ! “कस्य” कौटुम्बस्य “यन्नस्य” यन्नवतो यजनोय-देव-
 वतो वा यजमानस्य “मनसा” युक्ताः सन्तो हवींषि तुभ्यं वयं
 “दाशेम” प्रयच्छेम† [पूजायां बहुवचनम्] किञ्च, तुभ्यम् “इदं”
 “नमः” हविर्नमस्कारं वा “कत्” कदाः‡ “वोचे” अहं वदामि ?
 “उ” [—इति प्रश्ने । ऋषिः, ‘कदा दास्यामि ? कदा स्तो-
 य्यामि ?’—इत्यग्निं पृच्छति । वोचे—ब्रूजादेशस्य लुङ्गात्मने
 पदे उत्तमैकवचने रूपम्] ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

२ १ २ ७ १ २ १ २ १ २ १ २
 अधात्वंद्विनस्करोविश्वाअसभ्यसुक्षितोः ।

१ २ १ २ १ २
 वाजद्रविणसागिरः ॥ ३ ॥ ॥ ६

* ऋ० वे० ६, १, ५, ५ ।

† ‘दाशेम—इय’—इति वि० ।

‡ ‘कत् ए वोचे—कउवोचे—इत्येवं द्रष्टव्यम् । नपुंसके पुंलिङ्गः’—इति वि० ।

॥ ऋ० वे० ६, ६, ६, १ ।

हे अग्ने ! “अध” अधानन्तरं “त्वं हि” [हिरवधारणे]
 त्वमेव “असभ्यम्” “करः” कुरु देहीत्यर्थः [करोतेर्लेट-
 ङागमः]। किमित्यपेक्षायामाह—“नः” असदीयाः “गिरः”
 तद्विषयाः “विष्ठाः” सर्वाः स्तुतौः एवं कुरु यथा “सुचितीः”^१
 [चिद्वन्ति निवसन्त्यत्रेति, चितयो गृहाः शोभन-निवासाः यदा]
 हित-मनुष्याः—कल्याण-पुत्र-पौत्र-युक्ताः, तथा “वाजद्रविषसः”
 अन्न-युक्ता धनवतीः अथवा वाजो दीप्तिः, सर्वतो दीप्तिधनाय
 कुरु । त्वमस्माभिः स्तुतः सन् गृह-पुत्रान्न-धनादीनि देहीत्यर्थः ॥३॥

॥ महावामदेव्यम् ॥ काऽ^१प्या^२ । ते^१षां^२श्रेष्ठ^१च^२क्रि^१
 राः^१ । ऊ^१ । जो^१नया^२दुप^१स्तु^२ । ता^१यिम्^२ । औ^१र^२हो^१हा^२
 यि^१ । वरा^१र^२ह्यदा^१यि^२ । वमौ^१हो^२ । ऊ^१म्मा^२र^१ । न्या^१ऽ^२
 वो^१र^२पृ^१हायि^२ ॥(१) दा^१ऽ^२पृ^१शे^२ । मका^१र^२स्या^१श्मनसा^२ । या^१ ।
 जस^१स^२हसोय^१ । हा^१ । औ^१र^२हो^१हायि^२ । कदू^१र^२हो^१चायि^२ ।
 इदौ^१हो^२र^१ । ऊ^१म्मा^२र^१ । ना^१ऽ^२र^१मो^२र^१पृ^२हायि^१ ॥(२) षा^१ऽ^२
 धा^१ । तुवा^१र^२ह्य^१हा^२यिनस्कराः^१ । वायि^१ । श्वा^१असभ्य^२

* ‘सुचितीः—शोभनाः चितीः अत्रादि अत्रात् करोषि’—इति वि० ।

^{१ १}सुश्चि । ^{१ १}तायिः । ^{१२}चौरश्चोदायि । ^१वाजाश्चद्रवायि ।

^{३ २ २}णसौचोश्च । ^१ऊम्माश्च । ^१गाऽश्चिरोऽपुहायि(श्च) ॥ १* ॥ [१]इ

अग्न्यायाहीति प्रगाथरूपे द्वतीय-सुक्ते,

प्रथमा ।

^{१ १ १ १ १}अग्न्यायाह्निभिर्हीतारत्वावृषीमहे ।

^{१२ २२ ३ १ २}आत्वामनक्तु प्रयताहविष्मतीयजिष्ठम्बर्हिरासदे ॥ १† ॥

हे “अग्ने !” “अग्निभिः” यष्टव्यैः सह “आ याहि” आगच्छ । तदर्थं “होतारं” देवानामाह्वातारं “त्वा” त्वां “वृषीमहे” त्वा-
मागतं “प्रयता” अथर्वहस्ताभ्यां नियता “हविष्मती” द्रुतवती
“यजिष्ठ” “बर्हिः” बर्हिषि “आसदे”‡ । आसाद्य च “अनक्तु”
सिञ्चतु ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

^{१ १ १ २}अप्साहित्वासहसःखनोषङ्गिरःसचश्चरन्त्यध्वरे ।

^{३ १ २}उज्ज्वनिपाङ्क्तु तक्केशमौमहेग्निं यज्ञेषु पूर्व्यम् ॥ २¶ ॥ ७

* अ० मा० ११प्र० १अ० १वा० ।

† अ० वे० ६, ४, ११, १ ।

‡ ‘आसदे—आसादनायम्’—इति वि० ।

¶ अ० वे० ६, ४, ११, १ ।

हे “सहस्रः क्षुनी” बलस्य पुत्र ! बलेन मथ्यमानत्वात्, हे
 “अङ्गिरः” अङ्गिरसां मध्ये सुख्य !* [अथवा अङ्गितिर्गति-कथा
 सर्वत्र गन्तः !] “त्वा” त्वाम् “अध्वरे” यागे “अच्छ” अभिप्राप्तुं
 “क्षुषः” “चरन्ति” गच्छन्ति । अतः “अर्जः” अथस्य “नपातं”
 नपातधितारं रक्षकं बलस्य वा नप्तारं† “दृतकेशं” प्रदीप्तकेशं‡
 “पूर्व” पुरातनं परकं वा “अग्नि” “यज्ञेषु” अस्मदीयेषु
 “इमहे” स्तोमि ॥ २ ॥ ७

॥ नौधसम् ॥ आ२३४ । गन्धायादिय । ग्नायि
 भायिः । होतारन्वा । वा३र्णायिमा३हायि । आ२३
 त्वाम् । आनक्तु । प्रय । ता । हाविआ२ ३ ४तौ । या
 २३जायि । छम्बर्हिरो२३४वा । सा२३४दे ॥ (१) या२३
 ४ । जिष्ठम्बर्हिरा । सादायि । यजिष्ठम्बा । शी३रासा
 ३दायि । आ२३४क्षा । हायित्वा । सह । साः । नो

* ‘अङ्गिरः—अङ्गानां रक्षभूतः अठरक्षमेव’—इति वि० ।

† ‘अर्जोन्मथनम्—अङ्गानां पुनश्च, अङ्गाङ्गत्वा अङ्गिर्वाचते तेन पुनः अथवा
 अङ्गानां पवितारं रक्षितारमित्यर्थः’—इति वि० ।

‡ ‘दृतकेशं—केशभूता आका दृतेन वर्धते तस्माद् दृतकेशोऽग्निः तम्’—इति
 वि० ।

^{१ २} अङ्गार३४यिराः । ^५ सूर३४वाः । ^{१ २} चारन्तियी ^{१ २ १} २ ३ ४ वा ।
^२ ध्वार३४रे ॥ (२) ^५ सूर३४ । ^५ चक्षरन्तिय । ^{४ ५} ध्वारायि । ^२ सु
^१ चक्षरा । ^{१ २ २} ती३आध्वार३रायि । ^{१ २} ज२३र्ज्जी । ^{१ २ २} नापातम् ।
^{१ २} घृत । ^२ के । ^५ शामायिमा२३४दायि । ^{१ २} आ२३४नीम् । ^१ या
^{२ २ १} षोषुपो२३४वा । ^५ वी२३४याम् (३) ॥ २ * ॥ [१]

^{१ २ २} ॥ नैपातिथम् ॥ ^१ अग्नयाद्याग्निभा३यिरे । ^{१ २} होता
^{१ २} रन्वा । ^१ वृणायिमदा३यि । ^५ द्वा । ^{१ २} औदो२३४दा । ^{१ २} आ
^{२ २} त्वामनक्तुप्रयता । ^{१ २} द्वायिषता३यि । ^५ द्वा । ^{१ २} औदो२
^५ ३४दा । ^{१ २} यजायिष्टाम्बा३ । ^५ द्वा । ^{१ २} औदो२३४दा । ^५ द्वा
^{१ २} रयिरा२३४औदोवा । ^५ सा२३४दे ॥ (१) ^१ यजिष्ठम्बि३रास
^१ दा३ए । ^{१ २} याजिष्ठम्ब । ^{१ २} हि३रासदा३यि । ^५ द्वा । ^{१ २} औदो२
^५ ३४दा । ^{१ २ २ २ १ २ १ २} अक्काहि३त्वासहसः३ । ^{१ २ १ २} नोआङ्गिरा २ ३ ।

^१हा। ^{३२}औहोर^४३४हा। ^{२१}सुचाश्चारा^२३। ^१हा। ^{३२}औहोर^३
^१४हा। ^१तार^२चार^२२४औहोवा। ^{३२}ध्वा^२२४रे ॥ (२) ^१सुचश्च
^१रन्ध्रध्वरा^२३। ^१सूचश्चर। ^१तिया^२ध्वरा^२३यि। ^{३२}हा। ^{३२}औ
^३होर^३३४हा। ^{१२१२}ऊर्ज्ज्निपात^२कृ^१तके। ^{१२२}शमायिम^१चार^०३यि।
^१हा। ^{३२}औहोर^३३४हा। ^{२१}अगनायि^२या^१ज्ञा^२३। ^{३२}हा। ^{३३}औ
^१होर^३३४हा। ^१पूर^२पूर^२३४औहोवा। ^१वार^३३४
^१वाम्(३) ॥ ४ * ॥ [२] ७

अच्छानइति प्रगाथात्मके चतुर्थ-सूक्ते—

तत्र प्रथमा ।

^{११}अच्छानः^{३१}शौरशोचि^२षज्जि^{२१२}रोयन्तु^{३२}दर्शतम् ।

^{११२२}अच्छाय^२ज्ञा^२सो^{२१२}नमसा^२पु^{२२}रुव^२सु^{२१२}म्यु^२प्र^२शस्त^२मू^२तये ॥ ११ ॥

७ अ. मा. १२प्र. ३५० ४५० ।

† अ. वे. ६, ५, १९, ५ ।

“अच्छ” अभिमुखं “यन्तु” गच्छन्तु “नः” अस्माकं “गिरः”
 स्तुतयः । कम् ? “शीरशीचिषम्”* अन्नानशीलज्वालं वाग्निं
 “दर्शतम्” सर्वैर्दर्शनोयम् । तथा “यज्ञासः” यज्ञस्य अस्मादीया
 “नमसा” इविषा आध्यादि-लक्षणेन “अच्छ” अभिमुखं “यन्तु”
 गच्छन्तु । कीदृशम् ? “पुरुवसु” प्रभूत-धनं “पुरु प्रशस्तं”
 बहुभिः सम्बद्धं स्तुतम् । किमर्थम् ? “ऊतये” अस्माकं रक्ष-
 णाय ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ १ १२ २२ १ १२ १ १ १ १ १
 अग्निं छन्दुं स ह सो जातवेद स न्दानाय वार्याणाम् ।

१ २ ४ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 दितायो भूदमृतो मर्त्येष्वाम् होता मन्द्रतमो विशि ॥ २ ॥ ८

“यः” अग्निः “अमृतः” अमररक्ष-धर्म्या देवेषु भवति, सः
 “मर्त्येषु आ” [अकारधार्ये] “मर्त्येषु” मनुष्येषु च “अमृत”
 अभवत्—इत्थेन “दिता” द्वैधं भवति । देवेऽप्यमृतत्वमस्य
 प्रसिद्धम् । मनुष्येषु कीदृशोऽभूत् ? उच्यते—“विशि” विशु
 यजमानरूपासु प्रजासु “होता” होम-निष्पादकः “मन्द्रतमः”
 मादयित्वतमश्च भवति । तमच्छ यन्त्विति समन्वयः [अथवा
 ‘यः’ अमृतः ‘दिता’ द्वित्वं द्वैधं द्विःप्रकारोऽभूत् । कथं मर्त्येषु
 सामान्येन तदाह—पाकादि-साधनो भवदित्येतत् प्रसिद्धम्

* ‘शीरशीचम्’—इति वि० ।

† अ० वे० ६, ५, १२, ५ ।

‘विधि’ यजमानरूपायां तु ‘हीता’ ‘मन्दतमश्च’ अभवदित्येवं
द्वित्वम्] । २ । ८

१ २ २ ४२ ५ ४२ १ १
॥ कालेयम् ॥ अक्कानाः शीरश्चोचिषाम् । मिरो
१ १ १ १ १ १ १ १
यन् । दर्शतारश्म् । अक्कायज्ञाः । सोरश्म् । नम
४२ ४२ १ १ १ १ १ १ १ १
सापुरु । वाःसूम् । पुरुप्रणौ । वाः४२चो४२वा । स्त
१ १ ४ ४ ४२ ४ १ १ १ १
मूप्रतयायि ॥ (१) पुरुप्राश्चस्तमूतयायि । पुरुप्रणा । स्त
४२ १ १ १ १ १ १ १ ४ ४२ १
मूतयारश्यि । अग्निश्चनूश्म् । सारश्म् । इसोआ
४२ १ १ १ १ १ १ १ ४ ४
तवे । दाःसाम् । दानायवी । वाः४२चो४२वा । रि
१ १ १ ४२ ५ ४२ ५ १ १ १
वाप्रणाम् ॥ (२) दानायाश्चारियाणाम् । दानायवा ।
१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
रियाणाश्म् । द्वितायोभूश्त् । आरश्म् । नृतोमर्त्ति
४२ १ १ १ १ १ १ १ १ १
वोषूवा । हीतामन्द्गौ । वाः४२चो४२वा । तमोप्रुकि
४
शायि । हो५३ । डा(३) ॥ ३ * ॥ [१]

१ १ १ १ १
॥ आयन्तीयम् ॥ अक्कानः शीरश्चोचिषाम् । मि

^१ रीर्यन्तू२ । ^१ दा२र्शाताम् । ^{२ ११२ १२ १२२} आष्ठा२यज्ञा२सोनमसा ।
^{१२} पुरु२वाश्च२रम् । ^{१२२ १२२} पुरु२प्र२ग२स्त२मू२तये । ^{१ २ १ २} पू२र२रु । ^२ प्र२शा२स्ता
^२ इ२मू । ^१ ऊ२म् । ^{२२} तया३ । ^{१ ५} ओ२र३४वा ॥ (१) ^२ पुरु२प्र२ग२स्त२मू
^२ श२ता२या॒यि । ^{१ १} पु॒रु॒र२प्र२शा॒र । ^{१ १} स्त॒मू॒र२ता॒या॒यि । ^० आ॒मि
^{१२२} ऋ॒नु॒स॒ह॒सो॒जा । ^{१२२} तवा॒यि॒दा॒श॒सा॒रम् । ^{२ १२२ १२} दा॒ना॒य॒वा॒रि
^{२२} या॒णाम् । ^{१ १} दा॒र॒श॒ना । ^{१ १ १} या॒वा॒श॒री । ^१ ऊ॒म् । ^{१२२} या॒णा॒श॒म् ।
^{१ ५} ओ॒र३४वा ॥ (२) ^{२ २ २} दा॒ना॒य॒वा॒री॒श॒या॒णाम् । ^{१ १} दा॒ना॒र्य॒वा
^१ र । ^० री॒र॒या॒णाम् । ^{१२ १२२} द्वा॒यि॒ता॒यो॒भ॒द॒मृ॒तो॒म । ^१ ति॒या॒यि
^२ पू॒श्वा॒र । ^{१२२ १ १ १२} द्यो॒ता॒म॒न्द्र॒त॒मो॒वि॒शि । ^{१ २} द्यो॒र॒श॒ता । ^१ म॒न्द्रा
^{२ १} ता॒श॒माः । ^{१ १२} ऊ॒म् । ^{१ ५} वि॒शा॒श । ^{१ १ १ १} ओ॒र३४वा । ^{१ २ ३ ४} च॒ २ ३ ४
^१ ५ (३) ॥ ७ * ॥ [२] ८

इति सामवेदार्थप्रकाशि उत्तराग्रन्थस्य पञ्चदशस्याध्यायस्य

द्वितीयः खण्डः ॥ २ ॥

अथ तृतीय-खण्डे—

अदाभ्यइति तृचात्मके प्रथमे सूक्ते,

प्रथमा ।

१ २ ३ २ १ २ ३ १ २ १ २
अदाभ्यःपुरेताविशामग्निर्मानुषीणाम् ।

१ २ २ ३ १ २ १ २
तूर्णरिथःसदानवः ॥ १ * ॥

“मानुषीणां” मनोर्जातानां “विशां” प्रजानां “पुरेता”
सन्ध्या-दर्शनेनानाग्रतो गन्ता, अतएव “तूर्णीः” तूर्णिताः† प्रजाः
विदित-कर्म्मप्रवर्त्तनेनानुगृहीतुं त्वरा-युक्ताः आलस्य-रहिताः
“रवः” हविषां वहनाद्रथ-सदृशः “सदा” सर्वदा तत्कर्म्मणि
“नवः” नूतनः पुनर्मथनादभिनवः, एवंविधोऽग्निः “अदाभ्यः”
अहिंसः न केनापि तिरस्कार्यइत्यर्थः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ १ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
अभिप्रयांसिवाहसादाश्वाञ्छ्रग्नीतिमर्त्यः ।

१ २ ३ १ २
क्षयम्पावकशोचिषः ॥ २ ‡ ॥

* अ० वे १, १, ८, ५ ।

† ‘तूर्णीः’—त्वरितगामी—इति पि० ।

‡ अ० वे० १, १, १०, १ ।

११ १२ १ १२ १ १
 अभिप्रयासि । वा२हसा । दा२श्वा२९ । आ२३श्रो ।
 १ १ १ १ ०
 तिमा२र्त्तायाः । छा२३याम् । पा२२वा । क०शो २३ ।
 २ ५ १२ १२ १२
 हाउवा३ । ची२३४षाः ॥ (२) सा३ङ्गान्विश्वा३च । भा२
 २ १ १ १ १२ १
 यिवुजाः । क्रतू२ः । दा२३यिवा । नामा२३मा३र्त्ताः ।
 १ १ १ १
 आ२३शोः । तू२३वायि । अ०वा२३ । हाउवा३ । ता२३
 १
 ४माः (३) ॥ ४ * ॥ [१] ८

अथ मद्भोनीअग्निराहुत इति प्रगाथात्मके द्वितीयसूक्ते,

सैषा प्रथमा ।

३ १ २ ३ १ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 भद्भोनीअग्निराहुतोमद्भारातिः सुभगमद्भोअध्वरः ।

३ २ ३ १ २ १ २

मद्भाउतप्रशस्तयः ॥ १ १ ॥

“आहुतः” हविर्भिस्सर्पितः “अग्निः” “नः” अस्माकं
 “मद्भः” कस्याचः भवतु । हे “सुभग” श्रीभन-धनान्ने ! “मद्भा”

● क० मा० ११म० १५० ४५० ।

† क० पा० १, १, २, ३ (१भा० १८२५०) = ६, १, ३२, ४ = य० वे १५, ३८
 -२८ ।

कल्याणी “रातिः” दानं चास्माकं भवतु । ‘भद्रः’ कल्याणः
 “अध्वरः” यागश्च भवतु । “उत” अपिच “भद्राः” कल्याणाः
 “प्रशस्तयः” प्रशंसाः स्तुतयश्च भवन्तु ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ १ २ १ २ ३ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ ३ १ २ १ २ ३
 भद्रस्मनः कृष्णघृततूर्ययेनासमस्तुसासहिः ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
 अवस्थिरातनुहिभूरिशर्द्धतावनेमातेऽभिष्टये ॥ २३ ॥ १०

हे “अग्ने !” “वृत्रतूर्ये” सङ्ग्रामे “भद्रं” “मनः” “कृष्ण”
 अस्माकं कुरु । “येन” मनसा त्वं “समस्तु” सङ्ग्रामेषु “सासहिः”
 अश्वं शत्रून् अभिवसि । अपिच “शर्द्धताम्” अभिभवतां शत्रूणां
 “भूरि” भूरीणि बहुनि “स्थिरा” स्थिराणि दृढान्यपि वसानि
 “अव तनुहि” पराजितानि कुरु । वयश्च “अभिष्टिभिः” अन्वे-
 यण-साधनैः हविर्भिः स्तोत्रैश्च “ते” त्वां “वनेम” सम्भजेमहि
 [यद्वा, ‘ते’ तव प्रसादात् अभिष्टिभिः अभीष्टैः फलैः ‘वनेम’
 सङ्गच्छेमहि] ॥ २ ॥ १०

● सू० वे० ६, १, १२, ५ = य० वे० १५, १८-४० ।

† “अभिष्टिभिः”—इति सू०-पाठः य०-पाठश्च ।

‡ ‘अभिष्टिभिरित्यन्त्यवेदीय पाठसकलस्यैवं आशङ्के । विवरणकारेण तत्र
 स्यायचं सामवेदीयस्य पाठसकलस्य आख्यातम् ; तथाहि—‘अभिष्टये—अभिष्टिर्यज्ञः
 तपो अभिष्टये’—इति ।

११८१ ४ ५ २, ३ ५ २
 १८२८१ १ १ ४ २ ५
 ११ २ ४ २ ५
 ११ २ ४ २ ५
 ११ २ ४ २ ५

॥ सफम् ॥ भद्रोनोऽचयिः । आह्म२३४ताः । भ
 द्रा२२८१ । भगभाद्रोऽचयिः । ध्वा२३४राः ।
 भद्राः । उताप्रा३गा३ । स्ता३४५योईचायि(१)॥५*॥[१]१०

अथाम्भेवाजसीति तृतीय-दृष्टे,

प्रथमा ।

२३१ १३ १२४१२
 अग्नेवाजस्यगोमतईशानःसहसोयहो ।

२१३ ३२३१२
 अस्मदेहिजातवेदोमहिअवः ॥ १ १ ॥

हे “सहसः यही” बलस्य पुत्र ! “अग्ने !” “गोमतः”
 बहुभिर्गोभिर्युक्तस्य “वाजस्य” अन्नस्य “ईशानः” ईश्वरस्त्वमसि ।
 अतः “अस्मे” अस्मासु हे “जातवेदः” जातधन ! जातानां
 वेदितो वाम्ने ! “महि” प्रभूतं “अवः” अन्नं “देहि” प्रयच्छ ।
 [सहसोयहो—पराङ्मवज्ञावात् “आमन्त्रितस्य च (८, १, १८)”
 —इति षष्ठ्यामन्त्रित-समुदायो निहन्यते । अस्मे—सुर्पा सु-लुक्
 (७, १, ३८)—इति सप्तम्याः शे-आदेशः ॥ १ ॥

* अ० आ० ११प्र० १अ० ५सा० ।

† अ० आ० १, १, १, २ (१भा० १६१ प०) = अ० वे० १, ४, २०, ४ = य०

• १४, ३५ ।

अथ द्वितीया ।

१ १ १ १८ १८ १ १ १ १ १ १ १ १
सद्धानोवसुःकविरग्निरौडेन्योगिरा ।

१ १ १ १ १
रेवदस्रभ्यम्पूर्वणीकदीदिहि ॥ १ * ॥

“सः” अग्निः “इधानः” दीपन-शीलः “वसुः” निवा-
सयिता सर्वेषां, “कविः” क्लान्त-दर्शनः मेधावी वा “गिरा”
स्तीक्ष्ण-रूपया वाचा “इडेन्यः” स्तीतव्यो भवति हे “पूर्वणीक”
अनीकं मुखं पुरुभिः बह्वीभिः अनीक-स्थानीयाभिः ज्वालाभिः
युक्तान्ते ! “अस्रभ्य” “रेवत्” धनं-युक्तमन्नं यथा भवति तथा
“दीदिहि” दीप्यस्व [दीदेति ह्यान्दसौ दौति-कर्म्म] ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
क्षपोराजक्षुतमनाग्नेवस्तोरुतोषसः ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
सतिग्मजम्भरक्षसोदहप्रति ॥ १ † ॥ ११

हे “राजम्” राजमान ! “अग्ने” ! “क्षपः” राक्षस-दीम्
स्वकीयैः पुरुषैर्बाधस्व । “उत” अपिच “क्षना” न केवल
मग्नौरेव आत्मना च तान् बाधस्व । कदा ? इति चेत्, उच्यते—
“वस्तोः” सर्वाण्यहानिः ‡ “उत” अपिच “उवसः” कालीपलक्ष-
-

* ऋ० वे० १, ५, १०, ५ = य० वे० १५, १६ ।

† ऋ० वे० १, ५, १०, ६ = य० वे० १४, १० ।

‡ ‘वस्तोः—गृहस्य उपद्रवकराः’—इति वि० ।

१५५०१५०३५०२, १, २, ३] उत्तरार्द्धिकः ।

रात्रीष [अत्यन्तसंयोगे द्वितीया (२, ३, ४) सर्वेष्वहःसु
सर्वासु रात्रिषु चेत्यर्थः] “हे तिमज्जन्” तीक्ष्ण-मुखाम्ने !
“रक्षसः” राक्षसान् उक्त-प्रकारेण अपयित्वा स एव त्वं “प्रति
दहं” प्रत्येकं प्रतीत्य दह न किञ्चिद्गन्धव्यमित्युदाखेत्यर्थः ॥ १ ॥ ११

॥ पौष्कलम् ॥ ^{२१४२ ४ ५} अग्नेवाञ्जस्य । ^{२. ३ ५ २२} गोमार३४ताः । ई

१८२ १ १ १ ५ ११८ ८ ७८
ज्ञानःसा । हासोयारश्चहो । यस्यायिदेहायि । जा

२ १ ३ १ १ १ १
 तारवार३४५यिदा६५६ः । मच्चिअवार३४५ः(१) ॥ ६० ॥१]

॥ शुद्धम् ॥ १२२ २१ १२१२
अग्नेवाजारेत्य । गीमतोवा । ईशा

२१ ११२ ११ ११ १२ १२ १२ १२ १२
नःसा । हसोयहो । अस्माग्निदेहिजातवेदोम । हार३

वि । अवाचवा । अध्या२ ॥ (१) सद्धानोऽव । सु

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

^{११}वर्षीक । ^९दारशयि । ^{१२}दिहाउवा । प्रभिया ३ ॥(२)

१२२ १ ११२१ १ ११२१ १

अपोराजाऽनु । तद्धनोवा । अग्नेवस्तोः । उत्तोषसाः ।

सति^१मजम्भर^{१११}क्षसोद । द्वा^१र३ । प्रता^१उवा । शू^१धिमा
२ । ए२३^१द्विया^१४३ । ओ२३४^१पूई । डा(३) ॥ ७* ॥ [२] ११

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायनस्य पञ्चदशस्याध्यायस्य
तृतीयः खण्डः ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थ-खण्डे —

विशोविशोवो^१अतिथिमिति^१ दृचात्मके प्रथमे सूक्ते ।
प्रथमा ।

विशो^{१ १ ३}विशोवो^{३ १ १}अतिथिं^{१ १ १}वाजयन्तः^{३ १}पुरुप्रियम् ।

अग्निं^{३ २ ३ २ ३ १ १ ३ २ ३ २ ३ १ २}वोदुर्यं^१वचः^१स्तुषे^१शूषस्य^१मन्मभिः ॥ १ † ॥

हे ऋत्विजो यजमानास्य “वः” यूयं “वाजयन्तः” अन्व
मिच्छन्तः “विशः विशः” सर्वस्याः प्रजायाः “अतिथिं” पूज्यं
“पुरुप्रियं” बहु-प्रियम् “अग्निं” स्तुत्या परिचरेति शेषः । अहश्च
“वः” युष्मदर्थं “दुर्यं” गृह-हितम् अग्निं “वचः” अनु “स्तुषे”
स्तोमि “शूषस्य” बलस्य लाभार्थकैः साधनैः “मन्मभिः” मन-
नीयैः स्तोत्रैः ॥ १ ॥

* क० मा० ११ प्र० १ अ० ७ सू० ।

† क० आ० १, २, ४, ७ (१ मा० २४३ पृ०) = क० वे० ६, ४, ११, १ ।

अथ द्वितीया ।

१२ १२ ३ १२ ३ १२ ३ १२
यञ्जना सोऽहविष्मन्तो मित्रं सर्पिरासुतिम् ।

२ ३ २ ३ १२
प्रशंसन्ति प्रशस्तिभिः ॥ २ * ॥

“यम्” अग्निं “जनासः” जनाः यजमानाः “हविष्मन्तः”
सन्तः “मित्रं न” मित्रमिव सखायमिव वा “सर्पिरासुति” सर्पिं
रासूयते ह्वयते यस्मिन् तादृशं “प्रशंसन्ति” स्तुवन्ति “प्रश-
स्तिभिः” ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१२ ३ १२ ३ १ २ २ १ १
पन्यांसञ्जातवेदसं यो देवतात्यद्यता ।

३ १२ १२ ३ १
हव्यान्यैरयद्वि ॥ ३ † ॥ १२

“पन्यांसम्” अतिशयेन स्तोतारं साधुकृतमिति यजमानं
स्तुवन्तं “जातवेदसं” जातधनं स्तुमइति वाक्य-शेषः । “यः”
अग्निः “देवतातिः” यज्ञे “उद्यता” उद्यतानि “हव्यानि”
हवींषि “दिवि” “ऐरयत्” प्रेरयति दिवि देवेभ्यः ॥ ३ ॥ १२

* अ० वे० १, ४, ११, २ ।

† अ० वे० १, ४, ११, २ ।

॥ श्यावाश्वम् ॥ ^{३ १}विशो^३३१ । ^३वा^३ ३ ^३यिशो । ^३वो^३च ।
^१ता^३३^३यिथिम् । ^३ए^३दिया । ^१वा । ^३जयन्तः^३पु^३रु । ^१प्रिया^३र-
^{१८}म् । ^{१८}ए^१दिया^३२ । ^{१८}अग्नि^१वो^३दुरो^३श्या^३३म् । ^३वा^३३३^३चाः ।
^{१८}ऐ^{१८}दा^३३यि । ^{१८}ए^३दिया^३२ । ^{१८}स्तु^३वे^३ष्टु^३षा^३स्या^३३मा^३३ । ^३न्या^३३३
^३प्रभो^३ईहायि(१) ॥ ८ * ॥ [१]

॥ आन्धीगवम् ॥ ^{३ ३}विशो^३विशो^३वो^३१ ^३अ^३ता^३यि^३था^३यि^३म् ।
^{१८}वा^३जय । ^३तः^३पूर^३३रु । ^३ऊ^३म्मा^३२१^३५२ । ^{३ ३ ३ १८ १ १}प्रियमग्नि^३वो^३दु^३र्य
^{३ ३ ३ ३ ३ ३}व^३चा^३र^३३३^३५ । ^{३ ३}स्तु^३वे^३ष्टु^३षा^३३उ^३वा । ^३सू^३र^३षा । ^३स्या^३३३^३मा । ^३न्य
^३भा^३यिः । ^{३ ३}औ^३र^३३^३हो^३वा ॥ (१) ^{३ ३ ३}स्तु^३वे^३ष्टु^३ष^३स्य^३मा^३३^३न्या^३भा^३यिः ।
^{३ ३}य^३ज्जना । ^३सो^३दा^३र^३३वा । ^{३ ३ ३ ३}ऊ^३म्मा^३२१^३५२ । ^{३ ३ ३ ३}अन्तो^३मि^३च^३न
^{३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३}स^३थि^३रा^३सु^३ता^३र^३३३^३५यि^३म् । ^{३ ३}प्रा^३शा^३३उ^३वा । ^३सा^३३^३न्ता^३यि ।
^३प्रा^३र^३३^३शा । ^३स्ति^३भा^३यिः । ^{३ ३ ३ ३}औ^३र^३३^३हो^३वा ॥ (२) ^३प्र^३ग^३३^३सन्ति

प्र॒या॒१॒स्ता॒यि॒भा॒यिः । प॒न्या॒१॒सम् । जा॒ता॒१॒श्वा । ऊ
 म्मा॒२१५२ । द॒सं॒यो॒दे॒वता॒त्यु॒द्यता॒२४४५ । द्वा॒व्या॒१॒उ॒वा ।
 ना॒२॒षायि । रा॒२॒ह्यात् । दि॒वा । औ॒१॒हो॒वा । हो
 ५ई । डा(३) ॥ ८ * ॥ [२]

॥ य॒ज्ञाय॒ज्ञी॒यम् ॥ वि॒शोऽ॒पु॒वि । शो॒१॒श्वो॒१॒श्प॒ता॒यि
 या॒यिम् । वा॒ज॒य॒न्ताः । पू॒१॒रु॒प्रो॒श्याम् । अ॒ग्रा॒२॒र्यि
 वः । दु॒१॒री॒२॒श्याम् । ऊ॒म्मा॒यि । वा॒२॒चाः । स्त॒१॒वेष॒२॒ष
 स॒मा॒२॒न्म॒भा॒उ ॥ (१) स्त॒१॒वषायि । शू॒१॒षस्य॒म॒न्म॒भि॒र्य॒ज्ञना
 सो । द्वा॒१॒श्वा॒यि॒म्या॒२॒न्ताः । मि॒त्रा॒२॒न्न । स॒र्षा॒२॒श्रि
 रा । ऊ॒म्मा॒यि । द्वा॒१॒ता॒यिम् । प्रा॒१॒श॒स॒न्ति॒प्र॒शा॒२॒स्ति
 भा॒उ ॥ (२) प्रा॒१॒शा । स॒न्ति॒प्र॒श॒स्ति॒भः॒प॒न्या॒१॒सञ्जा । ता

^{१ २ २ १ २ १ २ १}
 १वायिदाश्साम् । योदे२व । ताता२रुज । ऊम्मायि ।

^{१ २ १ २ २ १ २}
 या३ता । ह्याव्यान्धैरवारद्दिवाउ(३) ॥ १० * ॥ [३]

^{५ ३ २ ४ २ ५}
 ॥ गौरीवितम् ॥ विशः । विशो३ । वोअतिथायिम् ।

^{१२ १ २ ३}
 वाजयन्तःपुरुप्रियारश्मम् । आग्नि॑वोदू३१२३ । रिया५

^{१ २ २ ४ ५ ४ ५}
 पूवचाः । स्तुवे३पूपा३१२३ । स्यमोवा । न्मा५भोईहा

यि(१) ॥ २ † ॥ [४] १२

अथ द्वितीय-दृष्टे—

प्रथमा ।

^{१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३}
 समिद्धमग्नि॑समिधागिरागृणे

^{१ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३}
 शुचिम्यवकम्पुरोअध्वरेध्रुवम् ।

^{२ ३ १ २ ३ १ २ ३}
 विप्र॑होतारम्पुरुवारमद्रुजं

^{२ २ ३ १ २ ३ १ २}
 कवि॑सुम्नैरीमहेजातवेदसम् ॥ १ ‡ ॥

* छ० मा० ११प्र० १अ० १०वा० ।

† छ० मा० १८प्र० १अ० १सा० ।

‡ ऋ० वे० ४, ५, ११, १ ।

“समिह” सम्यग्दीप्तम् “अग्नि” “समिधा” समिधन-हेतु-
भूततया “गिरा” स्तुत्वा “गृध्रे” अहं स्तौमि [यद्वा, ‘समिधा’
समिद्धिर्दीप्यभिः ‘समिधं’ सम्यक् दीप्तम्] । अथिच “शुचि”
स्वयं गृहं “भावयन्” सर्वेषां प्रोदकं “भ्रुवं” निखलं तमग्निम
“अध्वरे” यज्ञे “पुरः” करोमीति शेषः । तथा “विप्रं” मेधा-
विनं “होतारं” देवानामाज्ञातारं “पुरुषारं” बहुभिर्वरणीम्*
“अदुहम्” अद्विगन्धारं सर्वेषां मनुकूलं “कवि” ज्ञान-दर्शनं
“जातवेदसं” जातानां वेदितारमग्निं “सुजैः” सुखकरैः स्तोत्रैः
“ईमहे” सञ्जगामहे [यद्वा, द्वितीयार्थे तृतीया (१, १, ८५) ।
सुखानि धनानि, ईमहे याचामहेइति ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ १ २ १ १ १ १ १ १
त्वान्दूतमग्ने अमृतं युगे युगे

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
इव्यवाहन्दिधिरेपायुमीडयम् ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
देवासस्यमर्तासस्यजागृविंविभुं

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
विपतिन्नमसानिषेदिरे ॥ २ ॥

* ‘पुरुषारं’—पुरुषाकूलं, बहुभिर्वासेषु तत्त्वं,—इति वि० ।

† ख० वे० ४, १, १८, २ ।

हे “अग्ने !” “त्वां” “देवासः” देवाय “मर्त्यासः” मनुष्याय
 “दूतं” “दधिरे” विदधिरे कृतवन्तः । कौटुशं त्वाम् ? “अमृत-
 तम्” अमरणम्, “युगे युगे” काले काले तद्यागानुष्ठान-समये
 “हव्यवाहं” हविषां हव्यानां वीढ़ारं “पायु” पालयितारम्*
 “रूढं” स्रुत्यम् । अपिच ते उभयविधा; “जामृविं” जामरण-
 शीलं† “विभु” व्याप्तं विप्रपतिं विशां प्रजानां पालयि-
 तारम् अग्निं “नमसा” हविलक्षणेनाग्नेन नमस्कारेण वा “नि-
 वेदिरे” उपवेदिरे ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 विभूषन्नग्रउभयाँ अनुव्रता .

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 दूतोदेवानाँ रजसीसमीयसे ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 यत्तेधीतिँ सुमतिमावृणीमहे

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 धस्मानस्त्रिवरूयः शिवोभव ॥ ३ ङ ॥ १३

* पायुं—पानीयं सोमम्—इति वि० ।

† ‘जामृविम्—जामृद्व्यस्त्रित्वेन चो जामृतिं च जामृविः तम् जामृविम्—इति वि० ।

‡ अ० वे० ४, ४, ११, ४ ।

हे “अग्ने!” उभयान् “उभयविधान् देवान् मनुष्याश्च
“विभूषयन्” असह्युर्वन् त्वम् “अनुव्रता” धृतान्यनु † “व्रतेषु”
कर्मसु यागेषु “देवानां” “दूतः” सन् “रजसी” यावा-
पृथिव्यौ “समीयसे” सच्चरसि देवानां नेतुं द्युलोकं गच्छसि
हवींषि भवामहे । “अध” अतः कारणात् “त्रिवक्ष्यः” निष्ठा-
नस्त्वः ‡ “नः” अस्माकं “शिवः” सुखकरः “भव” “अ”
[—इति षट्पूरणम्] ॥ ३ ॥ १३

॥ यज्ञायज्ञीयम् ॥ समाऽऽयिद्धम् । आश्माश्चिष्ट
समिधा । गायिरागृणेषुचिम्यावकम्पुरोश्वा । ध्वाहरा
यिध्रश्चाम् । विप्राश्चोत्तारम्पुण्डवारमहु । चक्षारश्च
वौम् । ऊम्नायि । चक्ष्माईः । आयिमहेजातवारयि
दसाउ ॥ (१) सान्त्वाम् । दूतमग्ने अमृतम्पुगेयुगेहव्यवा
चन्दाधरेपा । यूहमायिडाश्याम् । देवाश्चसस्त्वमर्त्तास
सजागृ । विंकाश्चयिभूम् । ऊम्नायि । वाश्चिष्टपा ॥

* ‘उभयान्—अतिथी ननुष्याश्च’—इति वि० ।

† ‘अनुव्रताः—अरण्यं प्रपन्नाः’—इति वि० ।

‡ ‘त्रिवक्ष्यः—निष्ठाजनं मार्चयत्यादि अथवा भूखोत्रादि’—इति वि० ।

^१तावि^२न्नम^{११}सानिषा^१रयि^२दिरा^{१२}उ ॥ (२) रा^१यि^२वा^{१२}यि । भूष^{१२}न्न
^२या^२उभया^२अनु^२व्रता^२दूतो^२देवाना^२ए^२रज^२सी । सा^३र^१मौया^२ ३
^१सा^१यि । यत्ते^१र^१धौ^२ति^२त्सु^२मति^२मावृ^२णीम । इ^२आ^२र^२ध^२वा ।
^१ऊ^१म्ना^१यि । स्ना^१र^१नाः । त्रा^१यि^२वरु^२थः^१शिवो^२र^२भवा^२उ । वा
^{११}३४५(३) ॥ ११* ॥ [१]

^१॥ का^{११}वम् ॥ स^{११}मो^१वा । ध्व^१मग्रि^२त्स^२मि^२धा । गिरा^{१२}
^१गा^१र्णा^१र^१यि । शु^१चि^२म्या^२व^२कम्पु^२रो^२भा । ध्व^{१२}रे^१धू^२वा^२र^२म् ।
^२विप्र^२त्तो^२तार^२म्पु^२रु^२वा । र^१म^१द्र^१हा^१र^१म् । का^{१२}वी^२र^२त्स^२न्ना
^{१२}यिः । ई^१म^१हा^१यि^१जा^१र^१म् । ता^{१२}वा^२र^२यि^२दा^२प्र^२सा^२ई^२प्र^२क्ष^२म् ॥ (१)
^{११}तु^१को^१वा । दू^२त^२म^२ग्रे^२अ^२मृ^२ता^२म् । यु^{१२}गे^२यू^२गा^२र^२यि । इ^१व्य^२वा
^१इ^१न्द^१धि^१रे^१पा । यु^{१२}मौ^२डा^२या^२र^२म् । दे^{१२}वा^२स^२श्च^२म^२र्त्ता^२साः । च
^२जा^२गृ^२वा^२र^२ध^२यि^२म् । वा^१यि^१भू^१श्वा^१यि^१श्शा । ति^{१२}न्न^२मा^२सा^२र^२म् ।

^{१ १ ४} नविषाद्विदापुयिराद्विपुद्वि ॥ २ ॥ ^{१ १} विभोवा । वज्रग्रउ
^{१ १} भवाए । ^{१ १ १ १ १ १} अनुवाता २ । ^{१ १} दूतोदेवानाएरजसी । ^{१ १} समी
^{१ १ १} वासा २ वि । ^{१ १ १} यत्तेधीतिचमतिमा । ^{१ १ १} वृष्णीमाह्वारवि ।
^{१ १ ४ ४} आधाह्वानाः । ^{१ १ ४} त्रिवह्वारः ३ । ^{१ १ ४} शायिवोश्भापुवा ६ ५
 ६(३) ॥ १२ * ॥ [२] १३

अथ तृतीय-सूक्ते — प्रथमा ।

^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १} उपत्वाजामयोगिरोदेदिशतीर्हविष्कृतः ।

^{१ १ १ १ १} वायोरनीकेअस्थिरन् ॥ १ ॥

हे अग्ने ! “हविष्कृतः” यजमानार्धं “गिरः” स्तुतयः
 “जामयः” स्वसारइव “देदिशतीः” तव गुणान् दिशन्त्यः “त्वा”
 त्वाम् “उप अस्थिरन्” उपतिष्ठन्ते “वायोरनीके” समीपे त्वां
 समीपत्यः अस्थिरं च ॥ १ ॥

* छ० भा० ११प्र० १७० ११सा० ।

† छ० भा० १, १, १, १ (१भा० ११३ पृ०) = छ० वे० ६, ७, ११, १ ।

अथ द्वितीया ।

११ १ १८ १८ ३ २ ३ १८ १८
यस्य निधात्वृत्तम्बर्हिस्तस्यावसन्दिनम् ।

१ १ १ ११ ३ ९
आपश्चिन्निदधापदम् * ॥ २ ॥

“यस्य” अग्नेः “निधातु” निषर्ष “अवृत्तम्” अनावृत्तं च
“अवसन्दिनम्” अवदत्त स्तरण-काले बर्हिरवदत्तं भवति “बर्हिः”
“तस्यौ” आसदनार्थं तिष्ठतीत्यर्थः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

११ ३ १ १ ३ १८ १८ ३ १ १
पदन्देवस्य मीढुषो नाधृष्टाभिद्धतिभिः ।

१ १८ १८ ३ ९
भद्रासूर्य इवोपहृक् ॥ ३ ॥ १४

“मीढुषः” कामानां खेत्तुः “देवस्य” द्योतमानस्याग्नेः
पदं स्थानं “धृष्टभिः शत्रुभिः अबाधिताभिः “जतिभिः
रक्षाभिः भजनीयं भजतीत्यर्थः । तद्यैवास्य “उप हृक्” उप-
हृष्टिरपि “सूर्य इव” यथा सूर्यः तद्वत् “भद्रा” मनुष्यैर्भज-
नीया भवति ॥ ३ ॥ १४

● सू० वे० ६, ७, ११, ४ ।

† ‘निधातु’—सर्व-रजत-नाभेः निभि धातुभिः यथा वा निधातु इति पदपूर्वः
—इति वि० ।

‡ सू० वे० ६, ७, ११, ५ ।

॥ वारवन्नीयोत्तरम् ॥ उपत्वाजा । औहोहायि ।
मावोगार३४यिराः । देदायिशा३४हा । तीर्षविष्का
३४ । औहोवा । इहा२३४हायि । उज्ज्वा२३४र्ताः ।
वायोर । नायिकेअस्था३४ । औहोवा । इहा२३४हा
यि । औहो३१२३४रान् । एदिया६हा ॥(१) यस्त्रिधा
औहोहायि । तूभावार३४र्ताम् । वर्दायिस्ता२३४हा
यि । स्वावसन्दा३४ । औहोवा । इहा२३४हायि । उ
ज्ज्वा२३४नाम् । आपश्चित् । नायिदभापा३४ । औ
होवा । इहा२३४हायि । औहो३१२३४दाम् । एदिया
इहा ॥(२) पदन्देवाऔहोहायि । स्यामायिदू२३४हा ।
अनाधार२३४हा । छाभिहता३४औहोवा । इहा२३४हा
हायि । उज्ज्वा२३४भीः । भद्राह । र्याइवोपा३४औ

^{४८५} होवा । ^{१४} इक्षार^५४४यि । ^{१२ १} औक्षो^५१२३४हुक् । ^{५२} एक्षिया
^५ ईक्षा । ^४ औ^५५ई । डा(३) ॥ १३ * ॥ [१] १४

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायन्यस्य पञ्चदशस्याध्यायस्य
 चतुर्थः खण्डः* ॥ ४ ॥

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्दं निवारयन् ।
 पुमर्थाचतुरो देयाद् विद्यातीर्थ-महेश्वरः ॥ १५ ॥

॥ इति सप्तमस्य द्वितीयोऽर्धप्रपाठकः* ॥

इति श्रीमद्राजाधिराज-परमेश्वर-वैदिकमार्ग-प्रवर्त्तक-
 श्रीवीर-बुद्ध-भूपाल-साम्राज्य-धुरन्वरेण सायणा-
 चार्य्येण विरचिते माधवीये सामवेदार्थप्रकाशे
 उत्तरायन्ये पञ्चदशोऽध्यायः ॥ १५ ॥

— . . . —

* अ० मा० ११प्र० १अ० ११छा० ।

† 'समाज्ञायाग्निहुतः चिह्नो मर्ध' * * * '—इति वि० ।

‡ 'सप्तमस्य द्वितीयोऽध्यायः समाप्तः'—इति वि० ।

यस्य निश्चसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।
निर्धमे तमहं वन्दे विद्यातीर्थ-महेश्वरम् ॥ १६ ॥

॥ अथ षोडशोऽध्यायआरभ्यते* ॥

तत्र,

प्रथमे खण्डे —

अभित्वापूर्वपीतयइति प्रसावाणकं प्रथमं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

३ १ २ २ १ २ २ १ २ १ २ २ १ २
अभित्वापूर्वपीतयइन्द्रस्तोमेभिरायवः ।

२ १ १ २ २ २ १ २ २ १ २ २ १
समीचीनासक्त्वभवःसमस्वरवुद्रागृणन्तपूर्व्यम् ॥११॥

हे “इन्द्र !” “आयवः” मनुष्याः स्तोतारः “स्तो-
मेभिः” स्तोत्रैः “त्वा” त्वान् अभिष्टुवन्ति । किमर्थम् ? “पूर्व-
पीतये” सर्वेभ्यो देवेभ्यः पूर्वं प्रथमतएव सोमस्य पीतये वामाय
[सवन-सुखे हि चमत्सगर्भैरिव सदस्त्रेव सोमो हवते] तथा
“समीचीनासः” सन्मताः “क्त्वभवः” [प्रथम-वाचकेन शब्देन

* ‘इदानीं’ सर्वकारस्य पुनश्चातुर्भाष्यानि—इति वि० ।

† अ० आ० ३, २, १, ३ (१भा० ५२८ प०) = अ० वे० ५, ७, १८, २।

त्रयोऽप्युपलक्ष्यन्ते] ऋभुर्विश्वावाज इत्येते “समस्वरन्” त्वामिव
 सम्यगस्तुवन् [स्तु शब्दोपतापयोः(भा०प०)] “रद्राः” रद्रपुत्रा
 महतश्च “पूर्व्यम्” पुरातनं वृद्धं त्वामिव “गृणन्त” अभ्यस्तुवन् वृद्ध-
 बध-समये ‘प्रहर भगवो जहि वीरं जयस्व’—इत्येवं रूपया
 वाचा त्वां स्तुतवन्त इत्यर्थः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १२ १२ १ १ ३ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 अस्येदिन्द्रोवावृधेवृष्णाय० शवोमदेस्तुतस्यविष्णवि ।

१ १२ १२ १ १ १ ३ १२ १२ १ १ १
 अद्यातमस्यमहिमानमायवोनुष्टुवन्तिपूर्वथा ॥ २* ॥ १

“अस्येत्” अस्यैव † यजमानस्य “वृष्णाय” वृषत्वं वीर्यं
 “शवः” बलं च “इन्द्रः” “वावृधे” वर्धयति “स्तुतस्य” अभि-
 स्तुतस्य सोमस्य पानेन “विष्णवि” कृत्स्न-देहस्य व्यापके “मदे”
 हर्षे सति तस्यैव यजमानस्य बलं वर्धयतीत्यर्थः । “अद्या”
 अस्मिन् काले “अस्य” इन्द्रस्य “तम्” उक्तगुणं “महिमानं”
 महत्वम् “आयवः” मनुष्याः ‡ “अनुष्टुवन्ति” तस्मादनुपूर्वैश्च
 स्तुवन्ति, “पूर्वथा” [पूर्वशब्दः। दिवार्थे “प्रज्ञ”पूर्व (४, ३, १११)
 इत्यादिना धा-प्रत्ययः] यथा पूर्वस्मिन् काले अस्तुवन् एव
 मिदानीमपि तेनैव क्रमेणैव स्तुवन्तीत्यर्थः ॥ १ ॥ १

* ऋ० वे० ५, ७, १८, २ ।

† ‘इत्’—इति परपरस्परः—इति वि० ।

‡ ‘आयवः’—कृतिगण्यमानौ—इति वि० ।

॥ कषट्कारणिधनम् ॥ अभित्वापूर्वपीतये । अभि

स्वाशपूर्वपीतयस्यि । इन्द्रस्तोमेभीश्रायवा २ः । भिरा

वाश्वारः । ओमोश्वा । समीचीनासन्नभवःस्वाशमा

स्वाशन् । समास्वाश्वारः । ओमोश्वा । रुद्रागृ

हन्ताशपूर्वियाम् । तपूर्वाश्वारः । ओम् । वाश्व

श्वोवा ॥(१) रुद्रागृहन्तपूर्वियम् । रुद्रागा ३ णतप्

र्वियम् । रुद्रागृहन्ताशपूर्वियाम् । तपूर्वाश्वारः ।

ओमोश्वा । अस्येदिन्द्रोवावृधेवृष्णीश्वाश्वारः ।

विष्वाश्वारः । ओमोश्वा । मदेसुतस्याश्वा

विष्वाश्वारः । स्वायिष्वाश्वारः । ओम् । ओ

२ । वाश्वारः । ओमोश्वा ॥(२) मदेसुतस्यविष्वा । म

देसुतस्यविष्वायि । मदेसुतस्याश्वायिष्वाश्वारः ।

स्वायिष्वाश्वारः । ओमोश्वा । अद्यातमस्यमच्चि

^१ ^{१ ०} ^{१ १} ^{१ २ ३ ४}
 मानाश्मायवा^२ः । नमायाश्वा^२ः । ओमो^३श्वा^४ । अ

^{१ ०} ^{१ १} ^{१ २}
 सुदुबन्ती^२श्पूर्व^३वा^४ः । निपूर्वा^२श्वा^३ः । ओम् । ओ^२ः ।

^१ ^{१ २ ३} ^४ ^५
 वार^२श्वा^३ओ^४वा । अ^२श्वा^३पा^४(३) ॥ १६ * ॥ [१]

^{१ २} ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०} ^{१ १}
 ॥ कण्वरयन्तरम् ॥ आभित्वा^२पूर्व^३पे^४मा^५यि । इन्द्र

^१ ^{१ १ २ ३} ^{४ ५ ६}
 स्तोमा^२यि । भौ^३श्वा^४श्वा^५ः । समीची^२ना^३सा^४म^५वा^६सम

^१ ^{१ २} ^{३ ४ ५} ^६ ^७
 स्वार^२श्वा^३नै^४ही । रुद्रा^२गा^३श्वा^४र्षा^५ । तपू^२श्वा^३उ^४वा^५ः ।

^१ ^{१ २ ३} ^{४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०} ^{१ २ ३}
 इ^२ । वि^३यमा ॥ (१) रुद्रा^२गृ^३ण^४त^५पूर्वि^६याम् । चा^२श्वा^३दे^४

^१ ^{२ ३} ^{४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०}
 इ^२न्द्रा^३ः । वा^२वृ^३धे^४वृ^५ष्मि^६वृ^७श्वा^८र्षा^९र्षा^{१०} । म^२दे^३स्वा^४र्षा^५

^१ ^{२ ३} ^{४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०}
 ता । स्वा^२वा^३श्वा^४उ^५वा^६ः । इ^२ । ण^२वि^३वा ॥ (२) मा^२दे^३स्वा

^१ ^{१ २ ३ ४} ^{५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०} ^{१ २ ३}
 त^२स्वा^३वि^४ष्म^५वा^६यि । आ^२श्वा^३ता^४श्मा । स्व^२म^३हि^४म^५न^६मा^७यवा

^{१ २} ^{३ ४} ^{५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०}
 र^२श्वा^३र्षा^४ । अ^२मु^३ष्टू^४र^५श्वा । नि^२पूर्वा^३श्वा^४उ^५वा^६ः । इ^२र्व^३य

^१
 आ^२(३) ॥ १६ † ॥ [२] १

प्रवामर्चन्त्युक्थिनइति चतुर्थं च द्वितीयं सूक्तम्,
तत्र प्रथमा ।

१ १ ३ १ १ ३ १ १ ३ १ १
प्रवामर्चन्त्युक्थिनोनीथाविदोजरितारः ।

१ १ ३ १ ३ १ ३
इन्द्राग्नीइषचावृणे ॥ १ * ॥

हे “इन्द्राग्नी !” “उक्थिनः” [उक्थं अस्त्रं तदन्तः] अस्त्रिणः
होत्रादयः “वां” युवां प्रार्थन्ति—इह कर्मणि स्तुतिरूपाभि
र्वाग्भिः पूजयन्ति । तथा “नीथाविदः” स्तोत्राभिन्नाः साम, ज्ञान-
कुशला “जरितारः” स्तोतारः उद्गात्रादयः अभिलषित-फला-
वासये युवामर्चन्ति । अहमपि “इषः” अन्नस्य लाभार्थम्
“इन्द्राग्नी” युवाम् “आ वृणे” सर्वतः सम्भजे पूजयामीत्यर्थः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ ३ १ १ ३ १ १ १ १
इन्द्राग्नीनवतिम्युरोदासपत्नीरधूनुतम् ।

३ १ १ ३ १ १ १ १
साकमेकेनधर्माणा ॥ २ † ॥

हे “इन्द्राग्नी !” “दासपत्नीः” दासयन्ति उपचयन्तीति
दासाः उपचयितारः अन्नवः, ते पतयः पालकाः यासां ता
दासपत्नीः “नवति” नवति-सङ्ख्याकाः “पुरः” एवंविधाः शत्रु-

● चतुर्थे पुनः ८, २, १७, १ = ऋ० वे० ३, १, १११

† चतुर्थे पुनः ८, २, १७, २ = ऋ० वे० ३, १, ११२, १।

पुरीः “एकेन कर्मणा” एकेनैवोद्योगेन युवा “साकं” सह युग-
पत् “अधूनुतम्” अकम्पयत्, ताविन्द्रान्मी आह्वयामीति शेषः ॥१॥

अथ तृतीया ।

१
इन्द्राग्नीअपसस्ययुपप्रयन्तिधीतयः ।

१
ऋतस्यपथ्याऽश्नु ॥ ३ ॥

हे “इन्द्रान्मी !” “धीतयः” सोमस्य धातारः पातालो
हीलादयः “ऋतस्य” कर्म-फलस्य “पथ्याः” पथः मार्गान् “अनु”
लक्ष्मीकृत्य “अपसः” अस्माभिः क्रियमाणस्य परितः सर्वतः
समीपे “पयुप” “प्र यन्ति” प्रकषणं वर्त्तन्ते अतः सोमपानार्थं
युवामागच्छतमिति भावः [यद्वा, ‘धीतयः’ ‘ऋतस्य’ यज्ञस्य ‘पथः’
मार्गान् ‘अनु’ लक्ष्मीकृत्य ‘अपसः’ कर्मणः ‘परि’ परितः ‘उप प्र
यन्ति’ प्रवर्त्तन्ते, अतः स्तोतव्यतया युवामागच्छतामिति ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थी ।

१
इन्द्राग्नीतविषाणिवाऽसधस्थानिप्रयाऽसिच ।

१
युवोरप्सुर्युद्धितम् ॥ ४ ॥ २

● अथैव पुनः ८, १, १४, १ = अ० वे० ३, १, ११, १ ।

† अथैव पुनः ८, १, १४, १ = अ० वे० ३, १, ११, ४ ।

हे इन्द्राग्नी ! “वा” युवयोः “तविषाधि” बलानि “प्रयांसि
 अन्नानि” “च” “सधस्थानि” सहस्रितानि परस्परमवियुज्य
 वर्त्तन्ते । तथा “असूर्य” दृष्टिधारायाः प्रेरकं त्वं “युवोः”
 युवयोरेव “हितं” निहितं वर्त्तन्ते तस्मात् सोमपान प्रवृत्तिषु
 सर्व-कर्मसु इन्द्राग्नीः सहैव वर्त्तनमिति भावः [सधस्थानि—
 छा नति-निवृत्तौ च (भा० प०) “आतोऽनुपसर्गे कः (१, २, ३)”
 “सधमास्त्रयोऽहन्दसि (६, १, ८ ६)—इति ह्रस्व सधादेशः
 ॥ ४ ॥ २

अथ ग्रन्धूग्विति प्रगाथात्मकं तृतीयं सूत्रम्,

तत्र प्रथमा ।

१ २ १ २ ३ १ २ १ २ ३ १ २
 ग्रन्धूग्वृषुश्चोपतइन्द्रविश्वामिहृतिभिः ।

१ २ १ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ १ २ ३ १ २
 भगन्नहित्वायशसंवसुविदमनुशूरचरामसि ॥ १ ॥

हे “शचोपते !” “इन्द्र !” “ग्रन्धि” “विश्वामिः” सर्वाभिः
 “जतिभिः” मन्त्रिभिः सह । हे “शूर हे वीर ! “भगं न” भाग्यमिव
 “वशसं” वशस्त्रिनं “वसुविदं” धनस्य स्वभक्तं “त्वा” त्वाम् “अनु
 चरामसि” अनुचरामः परिचरामइत्यर्थः ॥ १ ॥

० ‘प्रवांसि—प्रकर्षेण वातमान्धधराधि यज्ञगृहाधि’—इति वि० ।

† अ० आ० १, २, २, (१ भा० ३२९ पृ०) = अ० वे० ६, ५, १५-५ ।

^{४ ५ ४ ५} वहिरण्ययोवा । ^{१ २ १२} उत्सोदेव । ^{१ १} क्षिराण्या^१याः । न
^१ किर्चिदा^{३ ४ ५} ३१२४४ । नम्मरिम । ^{२ १ २} धिषात्तू^१वा^१र^१वि । यद्या
^१ द्याशमा^{२ १}र^१यि । तदा^{३ १ १ १ १} ३१२४५ । रा^{३ १ १ १ १} ३१२४५(४) ॥६॥[२]
^{१ २} ॥ मानवम् ॥ ^{१ २} शम्^{१ २}ध्यू । ^{१ २} श^{१ २}चैपा^{१ २} ३४सायि । ज
^{१ २} चायिपा^{१ २} ३४सायि । ^{१ २} आयिन्द्रविश्वा । ^{१ २} भिदूता^{१ २} १यिमा^{१ २} २
^१ यिः । ^१ भगम् । नदि । ^{१ ० २} त्वाय^{१ ० २} ३सा^{१ ० २} ३म् । ^{१ ० २} वसू^{१ ० २} २वा^{१ ० २} २३४
^५ यिदाम् । ^{१ २ २ १} अनुशू^{१ २ २} २रा^{१ २ २} २३ । ^{५ २ २} चार^{५ २ २} २रा^{५ २ २} २३४चौ^{५ २ २} २होवा । मा^{५ २ २} २३
^५ ४सौ ॥(१) ^{१ २ २} अनुशू^{१ २ २} २रा । ^{१ २ २} चरामा^{१ २ २} २३४सायि । ^{१ २ २} चरामा^{१ २ २} २ ३ ४
^५ सायि । ^{१ २ २} आनुशू^{१ २ २} २र । ^{१ २ २} चरामा^{१ २ २} २सा^{१ २ २} २रयि । ^{१ २ २} पौ । ^{१ २ २} रः । अश्व ।
^{१ ० २} स्यापु^{१ ० २} २रुकृ^{१ ० २} २त् । ^{१ ० २} गवा^{१ ० २} २रमा^{१ ० २} २३४सायि । ^{१ ० २} उत्सोदेवा^{१ ० २} २ ३ ।
^{१ २ २} चार^{१ २ २} २यिरा^{१ २ २} २३४चौ^{१ २ २} २होवा । ^{१ २ २} ण्या^{१ २ २} २३४याः ॥(२) उत्सोदेवा ।
^{१ २ २} क्षिरा^{१ २ २} २ण्या^{१ २ २} २३४याः । ^{१ २ २} क्षिरा^{१ २ २} २ण्या^{१ २ २} २३४याः । ^{१ २ २} उत्सोदेव^{१ २ २} २हिरा

^१ ^१ ^{१ २} ^{१ ०} ^१
 ष्यायाः२। नाकिः। हिदा। नापरिमा३। धिषा

^१ ^५ ^{१ २ २ १} ^{१ ५ ३} ^{५ २ २}
 रत्नूर३४वायि। यद्यद्यामा२३यि। ता२दा२३४औहोवा।

^१ ^५
 भार३४रा(३) ॥ ११ * ॥ [३] ३

अथ त्वं ह्येहिचेरवदति प्रगाथात्मकं चतुर्थं सूक्तम्,

तच्च प्रथमा ।

^{२ ४} ^{२ १} ^{२ २ २ ४} ^{२ १ २}
 त्वं ह्येहिचेरवेविदाभर्गवसुत्तये ।

^{१ २} ^{२ १ २} ^{२ २ २ १ २}
 उद्वावृषस्त्रमघवन्गविष्टयउदिन्द्राश्वमिष्टये ॥ १ ॥

हे “इन्द्र !” “त्वं हि” त्वं खलु सामर्थ्याद्वातेति गम्यते ।
 अतः “एहि” आगच्छ । आगत्य च अस्माभ्यं “भर्गं” भजनीयं
 धनं “विदाः” लभस्व दत्स्व । किमर्थम् ? “वसुत्तये” अस्माकं
 वसु-दानाय । हे “मघवन्” धनवन् ! “गविष्टये” गा इच्छते
 मघं “उद्वावृषस्त्र” उत्तिष्ठ गात्रति शेषः । तथा हे इन्द्र !
 “अश्वमिष्टये” अश्वेषणवते मघम् अश्वान् उद्वावृषस्त्र उत्तिष्ठस्व
 देहि । १ ॥

* सू० मा० १८२० १५० ११सा० ।

† सू० मा० २, १, ५, ८ (१मा० ४८०४०) = सू० वे० ६, ४, २९, २१

अथ द्वितीया ।

१ २ १ २ १ २ २ १ २ २ १ २ २
त्वम्पुरुषसहस्राणि शतानि च यूथा दानाय मंहसे ।

१ २ २ १ २ २ १ २ २ २ २ १ २
आपुरन्दरञ्चक्रमविप्रवचस इन्द्रं यन्तोवसे ॥ २ * ॥ ४

हे इन्द्र ! त्वं “पुरु” पुरुषि बह्वनि “सहस्राणि शतानि च” “यूथा” गवादि-यूथानि “दानाय” यजमाना-विषयाय “मंहसे” अनुमन्यसे [यथा, दानाय दात्रे यजमानाय मंहसे प्रयच्छसि । मंहति दीनकर्मा (निघ० १, २०, १०)] अथ परोक्षेण ब्रवीति—“पुरन्दरं” शत्रु-पुराणां दारयितारम् “इन्द्रम्” “अवसे” रक्षणाय तर्पणाय वा “गायन्तः” स्तुवन्तः विप्रवचसः” विविध-प्रकृत-वचना वयम् “आ” आगन्तारम् अभिमुखं वा “चक्रम” कूर्मः ॥ २ ॥ ४

५ ४ २ ४ २ ५ २
॥ कौत्सलवर्द्धिषम् ॥ तुवाश्चोश्चिचेरवायि । वि
१ २ १ २ १ २ २
दाभगंवहन्तायार३४यि । उदावृषस्त्रमघावान् । ऐ
१ २ २ २ १ ५
चोयि । गारविष्टयायि । उदिन्द्राश्वमोवाश्चोश्चिचेरवा ।
५ ५ २ ४ ५ १
ष्टापयोईहायि ॥ (१) उदाश्विन्द्राश्वमिष्टयायि । उदि
२ १ २ २ १ २ २ १
न्द्राश्वमारयिष्टायाश्चिचेरवायि । त्वम्पुरुषसहस्राणी । ऐहो

वि। ^{१२}ग्रा^२र^२तानिचा। ^{२ २ २ २}यूथा^२दानाय^२मोवा^२श्चो^२र^२३४वा।

^४चा^५पुसो^५ईहायि ॥ (२) ^{५ २ ४ ५}यूथा^२इदा^२इनाय^२म^२च^२सायि। ^{१ २ २}यूथा

^{२ २}दानाय^२मा^२र^२हासा^२र^२३४यि। ^{१ २}आपु^२र^२न्द^२र^२च्च^२कृ^२मा। ^२ऐ

^१होयि। ^१विप्रा^२र^२वचसाः। ^{२ २ १ ५}इन्द्र^२ज्जाय^२न्तोवा^२श्चो^२र^२३४वा।

^४वा^५पुसो^५ईहायि (३) ॥ १८ # ॥ [१]

॥ ^{१ २ २}कण्व^२वृ^२द्धत् ॥ ^२औ^२हो^२तुव^२हिया ३ ए। ^{१ २}हिचा^२यिरा^२

^{३ २ २}वार^२३४यि। ^{१ २ २}हा^२होयि। ^२वायि^२दा^२भगं^२वसु^२त्तये। ^१उदा

^२वा^{३ २}र्षा^२र^२३४। ^{१ २}हा^२हो। ^{१ २}स्वाम^२घवन्। ^{१ २}गवा^२यि^२ष्टा^२श्या^२र

^{३ २ २}३४यि। ^{१ २}हा^२होयि। ^{३ २ २}उदा^२यिन्द्रा^२श्चा^२र^२३४। ^{३ २ २}हा^२हो।

^{१ २}उदा^{३ २ २}आ^२शयिन्द्रा^२र^२३४। ^{२ २}हा^२हो। ^{१ २}श्वमा^२र^२यि। ^१ष्टा^२र^२३४

^५यायि। ^५उ^{२ २}द्धवा^२ईहाउ। ^{२ २ २}वा ॥ (१) ^२औ^२हो^२उदिन्द्र^२आ^२शे।

^{१ २}श्वमा^{३ २ २}यि^२ष्टा^२श्या^२र^२३४यि। ^{१ २}हा^२होयि। ^१तूव^२म्पु^२रु। ^१सहा

^१स्त्रा^{१२ १}णार^{१ २}३४यि । ^{१२}द्वा^{१ २}द्योयि । शताना^{१२}शयिचार^१३४ । द्वा
^१द्योयि । ^{१२ १}यूथादा^{१२ १}नार^{१ २}३४ । ^{१२ १}द्वा^{१ २}द्यो । यमा^१३ । चार^१३
^५४सायि । ^५उज्जवा^{१२ १ २ २}ईहाउ । वा ॥ (२) औ^{१२ १ २ २}द्योयूथादाना
^१३४ । यमा^{१ २}३द्वा^{१२ १}शसार^{१ २}३४यि । ^{१२ १}द्वा^{१ २}द्योयि । आपुरन्दरम् ।
^{१ २}चकमा^{१२ १}शवार^{१ २}३४ । ^{१२ १}द्वा^{१ २}द्योयि । प्रवाचा^{१२}शसार^{१२}३४ः । द्वा
^१द्योयि । ^{१ २}इन्द्रागा^{१२ १}शयार^{१२ १}३४ । ^{१२ १}द्वा^{१ २}द्यो । तोआ^१३ । वार
^५३४सायि । ^५उज्जवा^{१२ १ २}ईहाउ । वा (३) ॥ १८ * ॥ [३] ४

अथ योविश्वेति प्रगाथात्मकं पञ्चमं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

^{१२ १ १ २ ३ २ ३ १ १ १ १२ १२}
 योविश्वा^{१२ १ १ २ ३ २ ३ १ १ १ १२ १२}दयतेवसुहोतामन्द्रोजनानाम् ।

^{१ ३ १२ १२ ३ १ १ ३ १२ १२ ३ १ १}
 मधोर्नपात्राप्रथमान्यस्मैप्रस्तोमायन्त्वग्रये ॥ १ १ ॥

* ऊ० गा० १२प्र० १अ० १८सा० ।

† ऊ० आ० १, १, ४, १० (१भा० १६५४०) = ऊ० वे० ६, ७, १४, १ ।

“होता” देवानामाज्ञाता “मद्भः” मोदतः “यः” अग्निः
 “विष्ठा” सर्वाणि “वसु” वसुनि धनानि “जनानां” जनेभ्यः
 “दयते” प्रयच्छति ; तस्मात् “अग्नये” “मधोः” मदकरस्य सोम-
 स्तेव “प्रवमानि” सुस्थानि “पात्रा” पात्राणि “स्तीमाः”
 “प्र वन्तु” प्रमच्छन्तु ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१३१३ १३३१४ ३ १ ९ ६ १ ९ ३ १ ९
 षष्ठ्यङ्गीभरिथ्य सुदानवोमर्ह्यन्ते देवयवः ।

३१ ३ १८ २८ ३२ ३१ १ ३ १ २
उभेतोकेतनयेदस्मविश्रपतेर्षिंराधोमघोनाम् ॥ २*॥५

हे “दक्ष” दर्शनौय ! “विश्वपते” विशां पते अग्ने ! यं त्वां
 “सुदानवः” शीभन-दानाः “देवयवः” देवानात्मन इच्छन्तो
 यजमानाः “रथ्य” रथस्य षोडारम् “अश्वं न” अश्वमिव
 “भौर्मिः” स्तुतिभिः “मर्त्यन्ते” परिचरन्ति त्वमस्माकं यज-
 मानानां “तोके” पुत्रे “तनये” पौत्रे “उभे” उभयस्मिन्
 “मघोनां” धनवतां “राधः” धनं “पर्षि” प्रयच्छ ॥ २ ॥ ५

॥ दर्वश्रवसम् ॥ योविश्वाद्यतेवखोद्वाओहा ३ ए ।

१ १२ २ ५ २ ५ २ २
[होता-रमन्द्रोजना-रनाम् । ओ३हा । ओ३हा३३३४ ।

१२ ११ - १ २ २१ १ ५ २
मधोऽर्क्षपा । चाप्रथ । मानायस्त्रायि । ओ ३ हा ।

^{५ २ २ ३ २ ३ १ २ १ ५ ४}
ओ३हा३ण३४ । प्रस्तो३४माया३ । तुवो२३४वा । आ

^{५ २ २ २ २ २ २ २ १ १ २}
पुयो३हायि ॥ (१) प्रस्तोमायत्वग्र्यओहाओहा३ण । प्रस्तो

^{१ २ २ ५ २ ५ २ २ ३ २ ३}
मा२यत्वग्र्ये । ओ३हा । ओ३हा३ण३४ । अश्वा३४ञ्ज

^{२ १ २ १ २ २ ५ २ ५}
गायि । भायिरथि । य॒ष्टदानवाः । ओ३हा । ओ३

^{२ २ ३ २ ३ २ २ १ ५ ४}
हा३ण३४ । ममृ३४ज्यन्ता३यि । देवो२३४वा । यापु

^{५ २ २ २ २ २ २ १}
वो३हायि ॥ (२) ममृज्यन्ते देवयवओहाओहा३ण । ममृ

^{१ २ १ २ ५ २ ५ २ २ ३ २}
ज्यन्ता२यि देवयवः । ओ३हा । ओ३हा३ण३४ । उभा

^{३ २ २ १ २ २ १ २ ५ २}
३४यितोकायि । तानये । दस्माविष्पतायि । ओ३हा ।

^{५ २ २ ३ २ ३ २ १ ५ ४}
ओ३हा३ण३४ । पर्षा३४यिराधा३ः । मो२३४वा । धो

^५
पुनो३हायि (३) ॥ ५ * ॥ [१] ५

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तराग्रन्यस्य षोडशस्याध्यायस्य

प्रथमः खण्डः ॥ १ ॥

अथ द्वितीय-खण्डे—

इममेवरुषेत्येकच^१ प्रथमं सूक्तम्,

सा ऋगेषा ।

३ १ १

३ १ १ ३ १ १

इममेवरुषणश्रुधीहवमद्याचमृडय ।

१ २ ३ १ २ २

त्वामवस्युराचके ॥ १ * ॥ ६

हे “वरुष !” “मे” मदीयम् “इमं” “हवम्” आह्वानं
 “श्रुधि” श्रुष्टु [श्रु अवणे (आ० प०), लोटो हिः, “श्रु-श्रु-ण-
 पृ-ञ-हभ्यश्चन्दसि (६, ४, १०२)”—इति हेर्द्विरादेशः,
 “बहुलं चन्दसि (२, ४, ७३)”—इति विकरणस्य लुक् “अन्ये-
 षामपि दृश्यते (६, ३, १३६ वा०)”—इति संहितायां दीर्घः] ।
 किञ्च “अद्य”† अस्मिन् दिने “मृडय” अस्मान् सुखय “अवस्युः”
 रक्षयेच्छुः [अवस्-शब्दात् “सुपआत्मनः क्वच् (३, १, ८),
 “क्वाश्चन्दसि (३, २, १७०)”—इति उ-प्रत्ययः] एवं विधी-
 ऽहं त्वां वरुषम् “आ” आभिमुख्येन “चके” शब्दयामि [कै,
 मै शब्दे (आ० प०), अस्माज्जिटि “आदेच (६, १, ४५)”—
 इत्यात्वं, द्विर्भाव-चत्वे, “आतोलीप इटि च (६, ४, ६४)”—इत्या-
 कार-लोपः, “तिङ्तिङः (८, १, २८)”—इति निघातः ;
 स्तोमौत्थयः ॥ १ ॥ ६

* ऋ० वे० १, १, १८, ४ ।

† संहितायाम् दीर्घचुतिः “मिषामश्च च (६, ३, १३६)”—इति तत्र दीर्घः ।

कयात्वन्नत्येकश्च^१ द्वितीयं सूक्तम्,

सा ऋगेषा ।

१ ३ १ १ ३ १ ८ १ ८

कयात्वन्नजत्याभिप्रमन्दसेवृषन् ।

१ १ १ २ ३ १ १

कयास्तोद्वभ्यभाभर ॥ १ * ॥ ७

हे “वृषन्” कामानां वर्धित इन्द्र ! “कया” केन “जत्या”
[अथ रक्षणादिषु (आ० प०), गत्यर्थः “जति-यूति (३, ३, ८७)”
—इत्यादिना निपातितः] । केनाभिगमनेन “नः” अस्मान्
“अभि” अमितः “प्र मन्दसे” प्रकर्षेण मादयसि अस्मादीयं यज्ञं
प्रति सोमपानार्थमागमनेन वा त्वदीयस्तुति-अवधार्यमागमनेन
वा कदा अस्मान् प्रमादयसीति । किञ्च “कया” केन “अभि”
गमनेन “स्तोद्वभ्यः” अस्माभ्यं धनम् “भा भर” विभर्षि?—
इतीन्द्रं स्तोता पृच्छति ॥ १ ॥ ७

अयेन्द्रमिद्वेवतातयइति प्रगाथरूपं द्वितीयं सूक्तम्,

तच्च प्रथमा ।

१ ३ १ ३ १ २ ३ १ ३ ३ ४ १ ८ ३ ९

इन्द्रमिद्वेवतातयइन्द्रमप्रयत्यध्वरे ।

१ २ ३ २ ३ १ २

३ २ ३ १ २ ३ १ २

इन्द्रं समीकेवनिनोद्वामहइन्द्रन्धनस्यसातये ॥ १ + ॥

* अ० वे० ६, ६, १४, ४ ।

+ अ० आ० ३, २, १, ७ (१भा० ५१५ ४०) = अ० वे० ५, ७, २४, ५ ।

“देवतातये” [देवैः स्तोत्रभिस्तायते विस्तार्यत इति]
 देवतातिर्यञ्चस्तदर्थम् “इन्द्रम् इत्” देवेषु मध्ये इन्द्रमेव “हवा-
 महे” आह्वयामहे । “अध्वरे” यज्ञे “प्रयति” प्रगच्छति उप-
 कान्ते सति “इन्द्र” हवामहे । तथा “समीके” सम्यग्जाते
 सम्पूर्णे च यागे “वनिनः” सम्भजमानाः वयम् “इन्द्रम्” इन्द्र-
 मेवाह्वयामहे [यद्वा, समीकमिति सङ्ग्राम-नाम (निघ० २,
 १७, ११), समीके सङ्ग्रामे इन्द्रमाह्वयामहे] “धनस्व”
 “सातये” साभाय “इन्द्रम्” इन्द्रमेव आह्वयामहे । अतः शीघ्र
 भिन्द्र आगच्छत्वित्यर्थः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१२ २१८ १८ १ २ २१९ १२
 इन्द्रोमङ्गारोदसीपप्रथक्वइन्द्रःसूर्यमरोचयत् ।

१२२ २२ १२ २१२ २२ २१२
 इन्द्रेहविश्वामुवनानियेमिरइन्द्रेस्नानासइन्द्रवः ॥ २ * ॥ ८

अथम् “इन्द्रः” “शवः” शवसः आजीयस्व बलस्व “मङ्गा”
 महिम्ना महस्वेन “रोदसी” आवापृथिवी “पप्रथत्” अप्र-
 थयत् विस्तारितवान् । तथा स्वर्भानुवृतं “सूर्यम्” “इन्द्रः” “अरो-
 चयत्” अदीपयत् तस्मात्सुरेश्वर्येण प्रकाशितवान् । अपिच
 “इन्द्रे ह” अस्मिन्नेवेन्द्रे “विश्वानि” विश्वानि व्याप्तानि “भुव-

नानि" भूतजातानि "येमिरे" उपरमन्ते इन्द्रेण नियम्यन्त
इत्यर्थः । तथा "स्नानासः" स्नानाः अभिषूयमाणाः "इन्द्रवः"
सोमाश्च अस्मिन्नेवेन्द्रे नियम्यन्ते पदमात्मन्यन्तर्भवन्तीत्यर्थः ॥२॥८

॥ यौक्तसुचम् ॥ ^{१ १ १ २ २ १} इन्द्रेमिहोवता । तयायि । इन्द्र
^{१ १} प्रयतिथध्वा ^२ ३ रायि । ^१ आयिन्द्रा २म् । ^{१ १ २} समीकोवनि
^{२ १ १ २} नोद्धवामार ३ ४ायि । ^१ आयिन्द्रा २म् । ^{१ १ १} धानस्यसो २ ३ ४
^५ वा । ^२ तार ३ ४ये ॥ (१) ^{१ १ १ १ १} इन्द्रधनस्यसा । तयायि । इन्द्र
^{२ १ २} धनस्यसातार ३ ४यायि । ^१ आयिन्द्रो २ । ^{१ २ २ २ १ १} मङ्गारोदसीपप्रथ
^२ च्छार ३ वाः । ^१ आयिन्द्रा २ः । ^{१ १ १ १} सूर्यमरो २ ३ ४वा । ^५ चार ३
^५ ४यात् ॥ (२) ^{१ १ १ २ १ १} इन्द्रः सूर्यमरोचयात् । ^{२ १ १ २} इन्द्रः सूर्यमरोचा २ ३
^२ यात् । ^१ आयिन्द्रो २ । ^{१ २ २ १ १ २} इविश्वामुवनानियेमार ३ ४यिरायि ।
^१ आयिन्द्रो २ । ^{१ २ १ १} स्नानाससो २ ३ ४वा । ^५ दार ३ ४वा (३) ॥ १२* ॥ [१]
^{१ २ २ १ १} ॥ नैपातिथम् ॥ ^१ इन्द्रमिहोवतातया ३ ४ । ^{१ १} आयिन्द्रमप्रय ।

^{१ २} तियाध्वराश्रयि । ^{२ ३४} हा । ^५ औहोर३४हा । ^{१ २ १ २} इन्द्रसमीके
^{१ १ २} वनिनः । ^{१ ०} हवामहारश्रयि । ^{२ ३४} हा । ^५ औहोर३४हा ।
^{१ १} इन्द्राध्वानाश्र । ^{२ ३४} हा । ^{१ २} औहोर३४हा । ^{१ २} स्यारसार३४
^{३४ २} औहोवा । ^{१ ५} तार३४ये ॥(१) ^{१ २ १ १} इन्द्रन्धनस्यसातयाश्र । आ
^{१ २} यिन्द्रन्धन । ^{१ २} स्यसातयाश्रयि । ^{२ ३४} हा । ^५ औहोर३४हा ।
^{१ २ १ १ २ २ ३४ १} इन्द्रोमकारोदसीप । ^{१ १ ०} प्रयाचक्रवाश्रः । ^{२ ३४} हा । ^५ औहोर३
^५ ४हा । ^{१ २ १} इन्द्राःकुर्या३म् । ^{२ ३४} हा । ^५ औहोर३४हा । आ
^{२ ३ ३४ २} रोर३४औहोवा । ^{१ ५} चार३४यात् ॥(२) ^{१ २ २} इन्द्रःसूर्यमरोच
^{१ १} वाश्रदे । ^{१ ३४} आयिन्द्रःसूर्यम् । ^{१ २} अरोचयाश्रत् । ^{२ ३४} हा । औ
^{५ १ २ १ १ २ १ २ १} होर३४हा । ^{१ ०} इन्द्रेहविश्राभुवना । ^{१ ०} नियायिमिराश्रयि ।
^{१ ३४} हा । ^५ औहोर३४हा । ^{१ २} इन्द्रेखानाश्र । ^{२ ३४} हा । ^५ औहोर३
^{५ १ २ ३४ २} ४हा । ^५ सारआर३४औहोवा । ^५ दा३४वाः(३) ॥५०॥[५] ८

“सूरो न” यथा सूर्यः “सयुग्मभिः” सह युक्तैः रश्मिभिः तर्मांसि
 हिनस्ति तद्वत् [सयुग्मभिरिति द्विरुक्तिरादरार्था । यद्वा, धारया
 युक्तः सोमः युक्तैस्तेजोभिः सह रक्षां तरति] । तस्य “पृष्ठस्य”
 दशापविनस्योपरिसिक्तस्य “धारा” “रोचते” दीप्यते “पुनानः”
 पूयमानः “हरिः” हरितवर्णः सोमः “अरुषः” आरोचमानो
 भवति “यद्” यः सोमः “सप्तास्येभिः” रस-हरण-शीलैः आस्यैः
 “ऋक्भिः” स्तुतिमग्निः “ऋक्भिः” तेजोभिः “विश्वानि” विश्वानि
 व्याप्तानि “रूपा” रूपाणि नक्षत्राणि “परि याति” गच्छति
 व्याप्नोति ॥

“पृष्ठस्य”-“सुतस्य”—इति पाठो ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ १ १ १ १ १ २ १ २ ३ २ ३ १ २
 प्राचीमनुप्रदिश्यातिचेकितत्सूरश्मिभि

३ २ ७ ३ १ १ ३ १ २ २ २
 र्यततेदर्शतोरयोदैव्योदर्शतोरयः ।

१ १ ३ १ ३ २ ७ ३ १ १ १
 अगमन्नुक्थानिपौंस्तेन्द्रश्चैत्रायर्षयन्

१ २ ३ १ २ २ २ ३ १ १ ३ १ २ १ २
 वज्रस्ययङ्गवयोअनपच्युतासमन्त्वनपच्युता ॥ २ * ॥

“चेकितत्” जानानः सोमः “प्राचीं” पूर्वां “प्रदिशं”
 प्रकट्यां दिशम् “अनु याति” अनुगच्छति । किञ्च “दर्शतः”

सर्वदर्शनोयः “दैव्यः” देवेषु भवः तव “रथः” सूर्यस्य
 “रश्मिभिः” “सं यतते” सङ्गच्छते । पुनः “दर्शतः रथः”—इत्या-
 द्रार्था । ततः “पौस्था” पुंस्त्वावगमानि “उक्थानि” स्त्रीवाणि
 “शम्भन्” इन्द्रं गच्छति “यद्” यदा “समस्तु” सङ्ग्रामेषु “अनप-
 च्युता अनपच्यतो शत्रुभिरपराजितौ, सोमस्त्वच्च इन्द्रश्च युवां
 “समस्तु” सङ्ग्रामेषु सह भवथः, तदा स्तोत्रागमनादीनि
 भवन्ति । पुनः “अनपच्यता”—इत्याद्वार्था ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
 त्वत्त्वत्पणीनां विदो वसुसम्मातृभिः

३ १ २ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
 र्मर्जयसि स्वप्नादमच्छतस्य धीतिभिर्दमे ।

३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
 परावतो न सामनद्यत्रारणन्ति धीतयः

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 त्रिधातुभिररूषीभिर्वयोदधेरोचमानो वयोदधे ॥३*॥ १०

हे सोम ! त्वं “त्वत्”† त्वानि “वसु” गवादीनि धनानि
 “पणीनां” पणिभिः अपहृतं तत् गवात्मकं धनं “विदः” अविदः
 अलभथाः । “आ” अपिच “ऋतस्य” यज्ञस्य “धीतिभिः”
 धात्रीभिः “मातृभिः” वसतीवरीभिः “स्वे” आत्मीये “दमे”
 यज्ञे “समर्जयसि” सम्यक् शुद्धो भवसि । “परावतो न” दूर-

● सू० वे० ७, ४, २४, २ ।

† ‘त्यच्छतस्य पर्यायः’—इति वि० ।

(१५)

स्याद्देशात् यथा “साम” * साम-ध्वनिः श्रूयते तथा तव “तत्”
 साम-ध्वनिः सर्वैः श्रूयते असौ सोमाभिषवाभिप्रायेणोक्तः । “यत्र”
 यस्मिन् शब्दे “धीतयः” कर्मणो धर्तारो यजमानाः “रन्ति”
 रमन्ते, “रोचमानः” सोऽयं सोमः “निधातुभिः” त्रयाणां लोकानां
 धारविचीभिः †, “अरुषीभिः” आरोचमानाभिः दैतिभिः
 “वयः” अन्नं ‡ “दधे” स्तोत्रभ्यः प्रवच्छति । पुनः “वयो दधे”
 —इत्यादरार्था ॥ ३ ॥ १०

॥ गायत्रपाञ्चर्म ॥ आया । रुचाद्वरा३१उवा२३यि ।

५ १२ १२ १२१२२ १ १ १ १२ १२
 णी२३४या । पुनानोविश्वाद्दिषांसितरतिसयुम्बभिःकूरो
 १२१ १२२२२१ १२ २ २ १२ १ १२ १२१ १२१२
 नसयुग्वभिर्द्वारापृष्ठस्यरोचतेपुनानोअरुषो हर्विश्वायद्रूपा
 १ १२ १ १ १ ११११ १ १ १ १ १ १ १ १
 परियास्युकभौ२३४पुः । सप्तासी१ये२ । भिरा३ । ऊ२
 ४ १ १ १ १ १
 इवा३ । काभार२३४पुयिः(१) ॥ ३ ॥ [१] १०

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायन्यस्य षोडशस्थाध्यायस्य
 द्वितीयः खण्डः ॥ २ ॥

* ‘साम-शब्दः साधु-वचनः’—इति वि० ।

† ‘निधातुभिः—सुवर्च-रजत-ताम्रैः’—इति वि० ।

‡ ‘वयः—स्थानम्’—इति वि० ।

¶ क० गा० १० प्र० २ च० २ सा० ।

अथ तृतीय-खण्डे —

उतनोगोषणिमित्येकं प्रथमं सूक्तम्,
सा ऋगेषा ।

२१२ २२२ १ २ २ १ २ २ २ २ २

उतनोगोषणिभियमश्वसांवाजसामुत ।

२१२ २१२

नृवत्तुषुतये ॥ १ * ॥ ११

“उत” अपिच हे “पूषन् !” “गोषणि” गवां सनिर्त्री दात्रीं
“अश्वसां” अश्वानां सनिर्त्री “वाजसां” वाजानामश्वानां सनिर्त्रीम्
“उत” अपिच “नृवत्” नृपतीं नृषां सनिर्त्रीं दात्रीम् एवञ्चूतां
“भियं” बुद्धिं कर्म च “नः” अस्माकम् “उतये” त्वयै उप-
भोगार्थं “असहि” कुर्व ।

“उतये”-“वीतये”—इति पाठौ ॥ १ * ॥ ११

अथ अश्वमानस्येत्येकं द्वितीयं सूक्तम्,
सैषा ऋक् ।

१ १२ १ १२

अश्वमानस्यवानरःस्वेदस्यसत्यश्वसः ।

२१२ २२२ १ २

विदाकामस्यवेनतः ॥ १ † ॥ १२

हे “सत्यश्वसः” अविनष्टर-वशाः “नरः” नेतारः मरुतः ।
“अश्वमानस्य” वृषान् स्तुतिभिः सम्भजमानस्येत्यर्थः, “स्वेदस्य”

* ऋ० वे० ४, ८, १८, ५ ।

† ऋ० वे० १, ६, १२, २ ।

प्रक-मन्त्रीचारण-जनितेन अमेण स्त्रियमान-गावस्य “वेनतः”
 तिः कान्ति-कर्मा (निघ० २, ६, ४)] कामयमानस्य* “वा”-
 समुच्चये, एवभूतस्य स्तोतृष्य “कामस्य” काममभिलाषं
 “द” लभयत प्रयच्छतेत्यर्थः ॥ १ ॥ १२

उपनस्मू नवइत्येकर्धं तृतीयं सूक्तम्,

सैषा ऋक् ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
 उपनःसुनवोगिरःशृणवन्त्वमृतस्यये ।

३ १ २
 सुमृडोकाभवन्तुनः ॥ १ ॥ १३

“अमृतस्य” मरण-रहितस्य प्रजापतेः “ये” “तनवः” पुत्राः
 देवाः “नः” अस्माकं “गिरः” स्तुतीः “उप मृद्वन्तु”
 “अस्माकं “सुमृडोकाः” सुष्ठु मृडयितारः सुखयितारश्च
 “तनु” सन्तु ॥ १ ॥ १३

प्रवाम्महीति तृचात्मकं चतुर्थं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
 प्रवाम्मद्दिव्यवौअभ्युपस्तुतिम्मरामहे ।

१ ३ २ ३ १ २
 शुचीउपप्रशस्तये ॥ १ ॥ १४

* अत्यश्वसः—सम्यग्वाक्यस्य ‘विदाः’ विद्वांसो वयं ‘कामस्य’ कामनीयस्य
 ‘वेनतः’ सूयमानस्य—इति वि० ।

॥ १ ॥ वे० ४, ८, १५, २ ।

‡ ॥ १ ॥ वे० १, ८, ८, ११ ।

हे द्यावापृथिव्यो ! “द्यवो” द्योतमाने “वां” युवाभ्याम्
 “उपस्तुति” स्तोत्रं “महि” महत् प्रभूतम् “अभि प्र भरामहे”
 प्रकर्षेण सम्पादयामः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ २३क१२ ३२७ ३१२

पुनानेतन्वामिथःस्वेनदक्षेणराजयः ।

३१ २ ३२ ३२

उच्चायेसनादृतम् ॥ २ * ॥

हे देव्यो ! “तन्वा” स्त्रीयया मूर्त्या “दक्षेण” बलेन च
 “मिथः” प्रत्येकं “पुनाने” शोधयन्त्यो यज्ञं यजमानं वा युवां
 “राजयः” ईश्वरे भवथः [यद्वा, ‘तन्वा’ स्व-रीरैकदेशेन ‘मिथः’
 प्रत्येकं पुनाने शोधयन्त्यो द्यौः स्त्रीयेनोषरेण भुवं सा च स्वकी-
 येन कार्ष्णेन चन्द्रमस-स्थिते दिवमिति विवेकः] “सनात्”
 सदाकालम् “ऋतं” यज्ञम् “उच्चाये” वह्यथः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

३१ ३१२ ३१२ ३१२ ३१२ ३१२

महीमित्रस्यसाधयस्तरन्तीपिप्रतीक्षतम् ।

१२३१२ २२

परियन्निषेदयुः ॥ ३ † ॥ १४

“मही” महत्यो द्यावापृथिव्यो “मित्रस्य” मित्रभूतस्य
 स्तोतुरभिमतं “साधयः” साधयथः । “ऋतम्” अन्नं “तरन्ती”

* ऋ० वे० ३, ८, ८, १ ।

† ऋ० वे० ३, ८, ८, ७ ।

तारयन्वो “पिप्रतौ” पूरयन्वो “यज्ञ” “परि” परितः “निषे-
दयुः” आश्रयतः ॥ ३ ॥ १४

अयमुतेसमतसीति दृचात्मकं पञ्चमं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १
अयमुतेसमतसिकपोतद्वगर्भधिमम् ।

३ ३ १ २
वचस्तुच्चिन्नओहसे ॥ १ * ॥

हे इन्द्र ! “अयमु” अयमपि दृश्यमानः सोमः “ते” तदर्थं
सम्पादितः यं सोमं “समतसि” सम्यक् सातत्येन प्राप्नोषि ।
तच्च दृष्टान्तः—“कपोत इव” यथा कपोताख्यः पक्षी गर्भधारि-
णीं कपोतीं प्राप्नोति तद्वत् । “तच्चित्” तस्मादेव कारणात् “नः”
मदीयं “वचः” “ओहसे” प्राप्नोषि । [गर्भधिं—गर्भोऽस्वां धीतय
इति गर्भधिः “कर्मस्वधिकरणे च (३, ३, ८३)”—इति कि-
प्रत्यय, छन्दुत्तरपदप्रकृतिस्वरत्वम् (६, २, १३८), “ओहसे”—
उहिर् दुहिर् अदर्शने (आ० प०), व्यत्ययेनात्मनेपदम् ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
स्तोत्रं राधानाम्यतेगिर्वाहोवीरयस्यते ।

३ १ २ ३ १ २
विभूतिरस्तुसूनुता ॥ २ † ॥

* अ० आ० १, १, ४, ८ (१भा० ४०१३०) = अ० वे० १, १, २८, ४ ।

† अ० वे० १, १, २८, ५ ।

हे इन्द्र ! राधानां* धनानां पते पालक ! “गिर्वाहो” गीर्भि-
रक्षमान ! “वीर” शौर्योपेत ! “यस्य” “ते” तव “स्तोत्रम्”
ईदृशं भवति तस्य तव “विभूतिः” लक्ष्मीः “सूनुता” प्रिय-सत्य-
रूपा “अस्तु” ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

३ १ २ ३ २ ३ १ २ १ २
उर्ध्वस्तिष्ठानजतयेस्मिन्वाजेशतक्रतो ।

२ २ १ २
समन्येषुब्रवावच्च ॥ ३ १ ॥ १५

हे “शतक्रतो” शत-सङ्क्राक-कर्म्मोपेत ! “अस्मिन्” प्रसक्ते
“वाजे” सङ्क्रामि “नः” अस्माकम् “जतये” रक्षत्राय [“जति-यूति
(३, ३, ८७)”—इत्यादिना क्लिनउदात्तत्वम्] “जर्हः” उन्नतः
उष्णुकः “तिष्ठ” भव । त्वच्चाहश्च मिलित्वा “अन्येषु” कार्येषु “सं-
ब्रवावच्चै” सम्बन्धविचारयावः । [तिष्ठा—“अचोऽतस्तिष्ठः (३, ३,
१३५)”—इति संहितायां दीर्घः ॥ ३ ॥ १५

गावउपवदावटइति त्वचाककं षष्ठं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

२ ३ १ २ ३ २ ३ १ ३ १ २ ३ १ २
गावउपवदावटेमहीयन्नस्यरसुदा ।

३ १ २ २ ३ १ २
उभाकर्णाद्विरण्यया ॥ १ ३ ॥

* ‘राधानां—अस्मान्—इति वि० ।

† ऋ० वे० १, २, १८, १ ।

‡ ऋ० ऋ० २, १, २, २ (१भा० १८१४०) = ऋ० वे० ४, ५, १६, १ ।

हे “गावः” घर्मदुघा यूयम् “अवटे” महावीरे महावीरम्
 “उप वद” उपावत [वर्ण-व्यत्ययः उपायच्छत] यस्मात् “यज्ञस्य”
 घर्मयागस्य साधनभूते “रष्णुदा” रष्णुदे [रिप्पोः फल-प्रद-
 लिप्पोरस्थिनोर्दातव्ये । यद्वा, रपणं शब्दनं रप् मन्त्रः तेन सुष्ठु
 दातव्ये । अथवा, षूद क्षरणे (भ्रा० आ०) रपा मन्त्रेण क्षरणीये
 ईदृशे] गवाजयोः पयसी “मही” महती बहुले अपेक्षिते उपा-
 वत [गो-शब्दोऽजायाअप्यपलक्षकः अजापयसोऽपि महावीरे
 आसेचनीयत्वात्] ! अपिचास्य महावीरस्य “उभा” उभौ “कर्णा”
 कर्ण-स्थानीयौ द्वौ रक्त्वौ “हिरण्यया” हिरण्ययौ सुवर्ण-रजत-
 मयावित्यर्थः ॥

“अवटे”-“अवतम्”—इति पाठौ ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १२ २२ २ १ २ १ २ ३ १ २

अभ्यारमिदद्रयोनिषिक्तम्पुष्करेमधु ।

१ १ १ २ १ २

अवटस्यविसर्जने ॥ २ * ॥

“अद्रयः” आद्रियमाणः अध्वर्यादयः “अभ्यारमित्” अभि
 गम्यैव “निषिक्तम्” अतिरिक्तम् “मधु” “पुष्करे” प्रवृद्धे उप-
 यमनीय-पात्रे † सिञ्चति अग्निहोत्रार्थम् “अवटस्य” महावीरस्य
 “विसर्जने” विसर्जन-समये होमानन्तरं महावीरमासन्ध्या-
 मासादय ॥

“अवटस्य”-“अवतस्य”—इति पाठौ ॥ २ ॥

* ऋ० वे० ५, ५, १९, १ ।

† ‘पुष्करे—द्रोणकक्षणे’—इति वि० ।

अथ तृतीया ।

३ १ ३ १ २ ३ १ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 सिद्धन्ति नमसा वटमुच्चाचक्रमपरिजमानम् ।

३ १ २ ३ १ २
 नीचीनवारमक्षितम् ॥ ३ * ॥ १६

“अक्षितम्” नीचीनम् ईदृशं नीराधवशेषमुक्तम् आहवनीय-
 स्योपरि “नमसा” नमनेन “सिद्धन्ति” शुद्धन्ति महावीरेष हि
 आहवनीये ह्यते ॥

“अवटम्”—“अव्रतम्”—इति पाठौ ॥ ३ ॥ १६

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायनस्य षोडशस्याध्यायस्य
 तृतीयः खण्डः ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थ-खण्डे—

माभेमिति प्रगाद्यात्मकं प्रथमं सूक्तम्,
 तच्च प्रथमा ।

१ २ २ १ २ ३ १ २ २ १ २ २ १ २
 माभेममाश्रमिष्योयस्यस्येतव ।

३ १ २ १ २ ३ १ २ २ १ २ २ ३ १ २ २ ३ १ २ २
 महत्तेनृष्योऽभिचक्ष्यद्भृतम्यस्ये मतुर्वर्ग्यदुम् ॥ १† ॥

* अ० वे० ३, ४, १३, १४ ।

† अ० वे० ३, ०, २१, २२ ।

हे इन्द्र ! “उग्रस्य” उद्गूर्ण-बलस्य तव “सख्ये” सखित्वे
 सति वयं “मा भेम” मा भेष कुतश्चिदपि शत्रोर्भीता माभूम
 “मा अमिश्र” आन्ताः पीडिताश्च मा भूम “वृष्णा” कामानां
 वर्धितुः “ते” तव सम्बन्धि “महत्” प्रभूतं वृष-वधादि-सख्यं
 “कर्म” “अभि चक्षम्” अभितः स्थापनीयं स्तीतव्यम् अतः
 महानुभावस्य तव सख्य-प्राप्तानां भीति-अमौ न जायेते इत्यर्थः ।
 तत् कथमवगम्यते ? इति चेत् उच्यते—“तुर्वशम्” ; “यदुम्”
 एतत्सख्यकश्च* त्वत्प्रसादात् सुखेन जीवन्तो “पश्येम” दृष्टवन्तः
 खलु वयम् । अतः कारणात् त्वत्सख्यं प्राप्तस्य भयादिकं न
 जायत इत्येतदुपपन्नमित्यर्थः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १८ १८ १ १८ १ १ १ १ १ १ १ १
 सव्यामनुस्त्रिग्यवावसेवृषानदानोअस्यरोषति ।

१
 मध्वासम्पृक्ताः सारघेणधेनवश्चमसेचिद्रवापिव ॥२१॥१७

“वृषा” कामानां वर्धिता इन्द्रः “सव्या” इक्षिण “स्त्रिग्यं”
 कटि-प्रदेशम् “अनु” [द्वितीयार्धे] अनोः कर्मप्रवचनीयत्वम् (१,
 ४, ८५) [क्षिप्त्वा] शरीरेकदेशेनैव “वावसे” वस्ये सर्वं भूतमप्यप्या-

● ‘तुर्वशं यदुम्’—एतौ अश्वि-कुमारौ—इति वि० ।

† अ० वे० ५, ७, ११, १ ।

दधति स्वयं कृत्स्नं जगदतीत्य वर्त्तत इत्यर्थः [ऋगन्तरश्च दर्श-
यति—“यदन्वया स्मिन्वा चामस्याः”—इति] । अपिच “दानः”
अवसक्तविता [दान अवसक्तने (भा०प०), पचायच् । (३, १,
१२४) सच “अस्य” इममिन्द्रं “न रोषति” न हिनस्ति [इष
हिंसायाम् (भा०प०) इन्द्रं हिंसितुं कश्चिदपि शक्नो नास्तीत्यर्थः]
यदा, हे यजमान ! ‘दानः’ इविषां दाता त्वम् ‘अस्य’ इन्द्रस्य
‘न रोषति’ रोषं न जनयतीत्यर्थः] । उत्तरोऽर्चः प्रत्यक्षकृतः—
“गारवेच” संरघा मधुमक्षिका, तत्सम्बन्धिना “मध्वा” मधुना
सुतोपमानमेतत् मधुनेव रसवता क्षीरादिना अपण-द्रव्येण
सम्पृक्ताः संसृष्टाः संस्कृताः “धेनवः” धेनुवत्-प्रीति-जनकाः प्रसा-
दीयाः सोमाः [यदा, धिविः प्रीणनार्था (भा०प०) ‘धेनवः’ प्रीण-
वितार इत्यर्थः । अथवा धेट् पाने (भा०प०)—“धेट् इच्च
(उ० ३, ११)”—इत्योणादिकी न-प्रत्ययः सन्नियोग इका-
रान्त्यदेशश्च । पातव्याः सोमा इत्यर्थः] । यतएवमतः कारणात्
ह इन्द्र ! “सूयम्” क्षिप्रम् “एहि” अस्मत्समीपमागच्छ, आ-
गत्य च सोमा यस्मिन्नुत्तरवेदिस्यवचे स्थाने ज्वयन्ते तं देशं “द्रव”
ग्रीवं गच्छ [हु गतो (भा०प०)—इति धातुः “अथोऽतस्तिष्ठः”
(६, १, १२५)]—इति साहितिकी दीर्घः] तदनन्तरम् अध्व-
रुणा दत्तं सोमं “पिब”, तेन सोमेन सम्यक् स्वीदरं पूरयेत्यर्थः ।

इमाउत्वेति प्रगाथात्मकं द्वितीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
इमाउत्वापुरुवसोगिरोवर्धन्तुयामम ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
पावकवर्णाः शुचयो विपश्चितो भिस्तो मैरनूषत ॥ १० ॥

हे “पुरुवसो” बहुधनेन्द्र ! “मम” मदीयाः “इमाः” “गिरः”
शस्त्ररूपा वाचः “त्वा” त्वा “वर्धन्तु” वर्धयन्तु । तथा “पावक-
वर्णाः” अग्नि-समान-तेजस्वाः अतएव “शुचयः” शुद्धाः “विप-
श्चितः” विद्वांसः उद्गातारश्च “स्तोमैः” स्तोत्रैः बहिष्पवमाना-
दिभिः “अभ्यनूषत”-त्वामभिष्टुवन्ति [तु स्तुतो कुटादिः (प०) ॥ १॥

अथ द्वितीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
अयं स सहस्रमृषिभिः सहस्कृतः समुद्र इव प्रये ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
सत्यः सो अस्ममहि मा गृणोऽग्रवेयस्त्रीषु विप्रराज्ये ॥ २१ ॥ १८

“अयम्” इन्द्रः “सहस्र” सहस्र-सहस्राकैः ऋषिभिः अती-
न्द्रियार्थ-दर्शिभिः स्तोत्रभिः “सहस्कृतः” सहसा बलेन युक्तः कृतः
[स्तुत्या हि देवताया बलं वर्धते; सच एवं स्तुतः सन्] “समुद्र इव”,
उदधिरिव “प्रये” प्रयितो विस्तीर्णो बभूव । “अस्म” चेन्द्रस्य

* ष० आ० ३, २, १, ऋ (१ मा० ५१०४०) = ऋ० वे० ५, ७, १५, २ ।

† ऋ० वे० ५, ७, १५, ४ ।

“सत्यः” अविशतः “सः” प्रसिद्धः “महिमा” महत्त्वं “शवः” बलं
“वशेषु” यागेषु “विप्रराज्ये” [राज्यः कर्म राज्यम्] विप्राणां
स्त्रीदृष्टां राज्ये स्तुत-शस्त्र-सङ्घे * “गृध्रे” स्तूयते ॥ २ ॥ १८

४ १२ ४ १२ २ १ १ १२ ४ १
॥ श्यैतम् ॥ इमाउत्वापुह । वसा ३ ४ औद्योवा ।

१ २ १ १ ० १ १ १२ १ १२
गायिरोवह । तुयाममा२३४ । ओद्वा । पावकवर्णाः ।

१ १ १ १ १ १ २
शूचा२३याः । विपा२ः । चार३४यिताः । अभिस्तोमा

१ १ १ १ १ १ १ १
यिरा३नू । ऊम्मायि । षार२ता२३४ औद्योवा ॥ (१) अ

१ २ ४ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
भिस्तोमैरनू । षता३४ औद्योवा । आभिस्तोमैः । अनू

० १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
षता२३४ । ओद्वा । अय२सहस्रम् । आर्षा२ ३यि

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
भायिः । सद्धारः । कार३४र्ताः । समुद्राइवा३पा ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
ऊम्मायि । प्रार२था२३४ औद्योवा ॥ (२) समुद्राइवप । प्र

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
था३४ औद्योवा । सामुद्राइ । वपाप्रथा२३४यि । ओद्

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
वा । सत्यः सोचस्य । माहा२३यिमा । गृणार३यि । शा

* ‘विप्रराज्ये’—‘विप्रराज्ये’—‘मूले राज्ये’—इति वि० ।

२३४वाः । यज्ञेषु वायि प्राशरा । ऊन्मायि । आर्या २३

४ औहोवा । वा २३४ च ॥ १० * ॥ [१]

॥ नौधसम् ॥ आ २३४ यि । मा उवा पुह । वासा
 उ । गिरोवर्द्धा । त्रयामाशमा । पा २३४ वा । काव
 र्णाः । ऋच । यो । वायि पश्चा २३४ यिताः । आ २३४ भयि ।
 स्तोमैरनो २३४ वा । पा २३४ ता ॥ (१) आ २३४ । मिस्तो
 मैनू । पाता । अभिस्तोमायिः । आ २३४ नूषा ३ ता ।
 आ २३४ याम् । साहसम् । ऋषि । भायिः । साहस्का
 २३४ र्त्ताः । सा २३४ मू । द्राइवपो २३४ वा । प्रा २३४ थ्ये ॥ (२)
 सा २३४ म् । उद्रइवप । प्राथयि । समुद्रायि । वा
 श्पाप्राथयि । सा २३४ त्याः । सोअस्य । मदि । मा

गार्गीयश्चार३४वाः । या २३ ज्ञायि । षूविप्ररो २ ३ ४

वा । जी२३४ये(३) ॥ ५ * ॥ [२] १८

अथ यस्यायमिति प्रगाद्यात्मकं तृतीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ २ २७ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २
यस्यायविश्वचार्योदासःशिवधिपाभरिः ।

३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ २ २ २ ३ २
तिरश्चिदयंकृशमेपवीरवितुभ्येतोअज्यतेरयिः ॥ १† ॥

“यस्य” यज्ञस्य “अयं” “विश्वः” सर्वो लोकः “चार्यः” प्रभु-
रपि “शिवधिपाः” निधि-पालकः [“विद्या ह वै ब्राह्मणमाजगाम
गोपाय मा शिवधिष्टेऽहमस्मि”—इति (ऋ०वे०८, २, २२, ४) मन्त्रा-
न्तरे पठितत्वात्] “दासः” भृत्य इव “भरिः” भवति स यज्ञः
“अये” स्वामिनि “कृशमे” नियन्तरि “पवीरवि” सरस्वत्याः
पितरि [“पवीरवी कन्या चित्रायुः सरस्वती”‡—इत्युक्तम्]
“तिरश्चित्” तिरोभूतोऽपि “तुभ्येत्” हे इन्द्र ! तुभ्यमेव “रयिः”
हविर्लक्ष्यं धनमुद्दिश्य “अज्यते” प्राप्तो भवति [अयमभिप्रायः
—विप्र-चित्रादिकः सर्वो लोकः बृहस्पतिः, स च राजसूयादि-रूपस्य
यज्ञस्य मृत्वा वर्धते, स तादृशो यज्ञो मन्त्र-रूपायाः सरस्वत्याः

● क० मा० १८प्र० १५० ५५० ।

† ऋ० वे० १, ४, १८, ४ ।

‡ निबल-देवतकाण्डोप-विंशतमं सूक्तं “भरिः ब्रह्मोभयतोत्यादिकं द्रष्टव्यम् ।

अथ गोमसइन्दो इति ऋचामकं चतुर्थं सुक्तम्,
तच्च प्रथमा ।

^{१ २ ३ १ १ १ १ १}
गोमसइन्दो अश्ववत्सुतः सुदक्षधनिव ।

^{१ २ ३ १ ३ १ ३ १ १}
शुचिश्चवर्णमधिगोषुधारय ॥ १ * ॥

हे “सुदक्ष” हे सुवत्स ! हे “इन्दो” सोम ! “सुतः” अभि-
युतस्त्वं “नः” अस्माकं “गोमत्” यज्ञ-साधन-गो-युक्तम् “अश्ववत्”
अश्वयुक्तं धनं “धनिव” धन्य [वर्च-विकारोऽत्र] गमय [धवि-
र्गत्वर्थः (प०)भूवादिः] ततोऽहं “शुचिं” पूतं दीप्यमानं “वर्चः”
रसं “च” “गोषु” गव्येषु क्षीरादिषु “अधि धारय” अधिमि-
त्रयामीत्यर्थः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

^{१ २ ३ १ १ ३ १ १}
सनो हरीणाम्यतइन्दो देवस्य रस्तमः ।

^{१ १ ३ १ ३ १ २ ३ १ १}
सखेव सख्येन र्यो हिवे भव ॥ २ † ॥

हे “हरीणाम्यते” अस्मदीयानां हरित-वर्णानां पशूनां
स्वामिन् ! हे “इन्दो” सोम ! “देव !” “स्य रस्तमः” अतिशयेन
दीप्त-रूपोपेतः “नर्यः” कर्म-नेष्टव्य ऋत्विग्भ्यः द्वितः “सः” त्वं

* अ० आ० ६, १, १, ८ (१मा० ११८पृ०) = अ० वे० ७, ५, ८, ४ ।

† अ० वे० ७, ५, ८, ५ ।

“नः” अस्माकं “इवे भव” दीप्तिकरो भव । कइव ? “सखेव”
इवा सखा “सखे” मित्राव दीप्तिं करोति, तद्वत् ॥ २ ॥

अथ वृत्तीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५
सनेमित्वसखादा अदेवद्विद्विषम् ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०
साङ्गा इन्दोपरिबाधोऽपह्वयम् ॥ ३ * ॥ २०

हे सोम ! “त्वं” “सनेमि” पुरातनं सख्यम् “अस्माद्” अस्मात्
“आ” कुत्र । अपिच “अदेवम्” अदेवन-शीलं† “द्विद्विषम्” अपि
“अविषम्” अदन-शीलं राक्षसम् अस्मात्तः “अप” गमय ।
किञ्च हे “इन्दो” सोम ! साङ्गान् शत्रून् अभिभवन् “बाधः”
बाधमानान् “परि” जहि । तथा “इयु” इयवन्तं सत्यावृत-
बुद्धं वाङ्माभ्यन्तरमय-इयोपेतं वा राक्षसमस्मात्तोऽपगमय ॥ ३ ॥ २१

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०
॥ अथम् ॥ गोमन्त्रायिन्दो । अश्ववोवा । सुतः

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०
सुदा । अधनिवा । शुचिश्चवर्णमधिगोषु । धार ६ ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०
रयाउवा । शुधिया २ ॥ (१) सनोचरायिणाम् । पतो

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २०
वा । इन्दो देवा । अरस्तमाः । सखेवसख्येनरियोह ।

* सू० वे० ७, ५, ८, ६ ।

† ‘अदेव’—देवानां भङ्गी न भवति असावदेवः तस् अदेवम्—इति वि० ।

चा २३ यि । भवाउवा । शूधिया २ ॥ (२) सनेमिह २
 वम् । अस्मदोवा । आदेवह्नाम् । चिदत्रिणाम् । सा
 ह्नाइन्दोपरिबाधोऽ । पा २३ । ह्याउवा । शूधिया
 २ । ए२३ ह्या ३४३ । ओ२३४ पूई । डा (१) ॥ १४ * ॥ [१]

॥ चैतम् ॥ गोमन्मइन्दोअश्वावात् । सुतः सुदक्ष
 निवा । शुचिच्चवर्णमाश्रधायिगो२३४ ह्यायि । पू२धार् ३
 ४ औहोवा । ए ३ । रया२३४ पू ॥ (१) सनोहरीणाम्पा
 तायि । इन्दोदेवस्तरस्तमाः । सखेवसख्येनाश्रायियो
 २३४ ह्यायि । ह्य२चार ३ ४ औहोवा । ए ३ । भवा २ ३
 ४ पू ॥ (२) सनेमितुवमाश्वात् । आदेवह्नाच्चिदत्रिणाम् ।
 साह्नाइन्दोपरीश्वधो२३४ ह्यायि । आ२या २३४ औहो
 वा । ए३ । ह्य२३४ पू म (३) ॥ २ † ॥ [२]

१६११ ४५८ १ ३ ५
॥ पौष्कलम् ॥ गोमन्ना३इन्दो । चाश्वा२३४वात् ।

११ २१ २, ३ ५ २१ २१ ०
सुतःसुदा । क्षाधाया२३४यिवा । शुचायिश्चवा । णमा

१ ३ २ ८ १ १ १ १ १ १ २ १ १ ५ ८
२धार२३४पुयिगो६५६ । धुधारया२३४५ ॥(१) सनोद्वा३री ।

१, ३ ५ २ १ ८ २ ८ १ २-३ ५
षाम्पा२३४तायि । इन्दोदेवा । पसारस्ता २ ३ ४ माः ।

१ १ ३ २ ८ १ ३
सखायिवसा । स्त्रियारयिनार२३४पूर्या६५६ः । रुचेभवा

१ १ १ १ २ १ ८ २ ५ २, ३ ५ २ ८ १ ८ २
२३४५ ॥(२) सनेमी३तु । वामार२३४स्मात् । आदेव

१ २ ५ २ ८ १ ०
काम् । चायिद्वार२३४यिणाम् । साक्षाइन्दो । परा

१ २ १ ३ १ १ १ १ १ १
२यिवार२३४५धा६५६ः । अपद्वयू२३४५म्(३)॥६५॥[३]२०

अथाञ्जत इति पञ्चमं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

३ २ ३ ५ २ ८ १ १ २ ३ १ २ ३ १ ३ ५ २ ८ २ ८
अञ्जतेव्यञ्जतेसमञ्जतेक्रतु०रिहन्तिमध्वाभ्यञ्जते ।

१ २ ३ १ ३ १ १ २ ३ १ २
सिन्धोरुक्कासिपतयन्तमुक्षण०

३ २ ३ २ ३ १ २
हिरण्यपावाःपशुमन्सृग्भूणते ॥ १ १ ॥

● क० मा० १८५० २५० ६५० ।

† क० आ० ६, २, २, ११ (१भा० १८५०) = क० वे० ०, ३, २०, ३ ।

सोऽयमृत्विजः “अञ्जते” गोमिः, तथा “व्यञ्जते” विविध-
मञ्जन्ति, “समञ्जते” सम्यगञ्जन्ति [स्तुत्यर्थत्वादपुनरुक्तिः] ।
तथा “क्रतुं” बल-कर्त्तारं “रिहन्ति” सिहन्वास्वादयन्ति देवाः ।
तथा पुनः “मध्वा” मधुना गव्येन “अभ्यञ्जते” तमेव सोमं
“सिन्धोः” उदकस्य रसस्याधारभूते “उच्छासे” उच्छिद्यते देवे
“पतयन्तं” गच्छन्तं [पतङ्गगतौ (भा० प०)—इत्यस्मात् सार्धिके
षिचि वृद्धभावश्चात्सङ्गः] “उच्छयं” सेत्तारं “हिरस्सपावाः”
हिरण्येन पुनन्तः “पशु” द्रष्टारं [“पशुः पश्यतेः”—इति
(निरु० नै० ३, १६) यास्मेनोक्तत्वात्] “अशु” वसतीवरीशु
“मृभ्यते” मृच्छन्ति ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ २ ३ १ २ ३ १ २ २ २
विपश्चितेपवमानायगायतमह्वीनधारात्यन्धोऽर्षति ।

१ ३ १ ३ १ १ २ ३ १ ३
अहिर्नजूर्णामतिसर्पतित्वच

२ ३ १ २ १ २ ३ १ ३ १ १ २
मत्योनक्रीडन्नसरद्वाहिरिः ॥ २ * ॥

“विपश्चिते” मेधाविने “पवमानाय” पूयमानाय “गायत”
स्तुतिं कुरुत । सच “विपश्चित्” सोमः “मह्वी न धारा” महती
वर्ष-धारेव “अन्धः” अन्नं रसात्मकम् “अभ्यर्षति” “अहिर्न”

* ऋ० वे० ७, १, २०, ४ ।

† ‘विपश्चिते—विश्वगाङ्गे’—इति वि० ।

अहिरिष “जूर्वा” जीर्वां त्वचम् “अति सर्पति” अतिमुच्चति
घारा दद्यापविधात् अभिषवादि-कर्षणा त्वचं विमुच्चतीत्यर्थः ।
“अत्यः न” अन्त्य इव “क्रीडन्” क्रीडमानः “असरत्” सरति
द्रीच-कस्यं गच्छति । “वृषा” वर्षकः कामानां “हरिः” हरित-
वर्णो रसः ॥ ३ ॥

अथ तृतीया ।

अथेगोराजाप्यस्तविद्यनेविमानोपक्राम्बुवनेष्वर्पितः ।

हरिषु तस्य सुहृदोऽप्यसौ

३ १ २ ३ २३४ २८
ज्योतीरयः पवतेरायन्नोक्तः ॥ ३ * ॥ २१

“अग्नेगः” अग्ने गन्तां “राजा” राजमानः “आप्यः”
सुसंस्कृतः सोमः “तविष्यते” स्तूयते यः “अह्ना” दिमानां
“विमानः” निर्माता चन्द्रकला-क्रास-वृषाधीनत्वाद्दृश्यवहारस्य
निर्माता “भुवनेषु” उदकेषु वसतीवरी-सम्बन्धिषु “अर्पितः”
स्थापितः सः “राजा” “नविष्यते” । किञ्च “हरिः” हरित-वर्णः
“वृत्तज्ञः” मसृतोदकः “सुहृद्गीकः” शोभन-दर्शनः “अश्वेवः”

* अ. वे. ७, २, १०, ५ ।

† 'अपेक्षः—अपेक्षे देवानां मङ्गलति'—इति वि० ।

उदक्वान् [अर्षद्भृत्यदकं नाम (निघ० १, १२, १)] ["ज्योतीरवः"
ज्योतिर्भय-रवः "रायः" धनस्य प्रापयिता "ओक्वः"] ["ओक्वद्वति
निवास-नाम" (निघ० नै० ३, ३) तस्य हितः ॥ ३ ॥ २१

॥ कावम् ॥ अज्जोवा । नायिवियज्जतायि । सम
ज्जतायि । क्रतुपरिदन्तिमधुवा । भियज्जातायि ।
सिन्धोरुक्कासेपतया । तमुच्चाणारश्मम् । दायिराश्या
पा । वाःपशूमारश् । शृगाभृण्णीपुताइपुइयि ॥ (१)
विपोवा । चितेपवमाना । यगायाताय । महीनधा
राशतिया । धोअर्षातायि । अदिर्नजूर्णामतिसा ।
पतित्वाचारश्मम् । आत्योशनाक्री । उन्नसारारश्मत् । वार्षा
इहापूराइपुइयिः ॥ (२) अग्नोवा । गोराराजपियाः ।
तविद्यातायि । विमानोअज्जाभुवनायि । सुवर्थायिता
यः । हरिषृतःसुःसुडयायि । कोअर्षावायश्मः । ज्यो

तौ १ राधाः । पञ्चाविरा २ ३ । याज्ञो ३ का ५ या

६५६ः(३) ॥ १७० ॥ [१] २१

इति सामवेदार्चप्रकाशे उत्तराग्रजस्य षोडशस्थाध्यायस्य
चतुर्थः खण्डः ॥ ४ ॥

वेदार्चस्य प्रकाशिव तमो हाई निवारयन् ।

पुमर्षाचतुरो देवाद् विद्यातीर्थ-महेश्वरः ॥ १६ ॥

॥ इति सप्तमः प्रपाठकः ॥

इति श्रीमद्वाजाधिराज-परमेश्वर-वैदिकमार्ग-प्रवर्तक-
श्रीवीर-मुक्त-भूपाज-सायनाज-धुरन्धरेण सायना-
चार्येण विरचिते माधवीये सामवेदार्चप्रकाशे
उत्तराग्रजे षोडशोऽध्यायः ॥ १६ ॥

—000@000—

० क० मा० ११५० १४० १०५० ।

१ 'इति सप्तमः प्रपाठकः'—इति वि० भूषादि-सर्व-सम्मतम् ।

(१८)

यस्य निष्पत्तितं वेदा यो वेदेभ्योऽष्टिहं जगत् ।
निर्गमै तमहं वन्दे विद्यातीर्थ-महेष्वरम् ॥ १० ॥

॥ जय सप्तदशोऽध्यायकारभ्यते ॥

तत्र,

प्रथमे - खण्डे -

विष्णोभिरम्भत्येतत् त्वयं प्रथमं वृत्तं,

तत्र त्रयमा ।

विश्वेभिरग्रेषामिभिरिमंयज्ञमिदं वचः ।

चमोधाःसहसायज्ञो ॥ १ * ॥

हे “सहस्रीयहो” बलस्य पुत्र ! देवतारूप ! “अग्ने !”
 “विष्णेभिः” अग्निभिः सर्वैराहवनीयादिभिर्युक्तः त्वम् “इदम्”
 अस्मादीयं “वज्रम्” “इदम्” अस्मादीयं “वधः” स्तोमश्च सेवमानः
 “यनः” अन्नं “धाः” अस्माभ्यं धेहि ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

२ ३ १८ २८ ३ १ ९ ५ १ ९ ४ १ ९
यजिहि श्रम्यन्तातना देवं देव्यजा महे ।

१८ १८ ३३
 त्वेद्ब्रह्मयतेऽविः ॥ २५ ॥

“देवं देवम्” अथमन्त्रं वचनेन्द्रादिरूपं नामाविधं देवता-
विषयं “वज्रामहे” तत्राचि तत् “इतिः” सर्वं “जे इत्” त्वयैव*
इत्येव चन्द्र-देवतान्तर-विबोधीऽपि त्वदीयैव सेवेत्यर्थः । [तत्रा—
तनु विस्तारे (तना० प०), “क्षिप् च (३, २, ७६.)”—इति
क्षिप्, वहा पचाश्च, “सुपां सुसुगिति (७, १, ३८) तृतीयाया
आकारः । देवंदेवं—“नित्यवीचयोः (८, १, ४)”—इति
विर्भावः, “तस्मै परमाश्वेदितम् (८, १, २)”—इति उत्तरस्या-
श्वेदितसञ्ज्ञायां “अनुदात्तश्च (८, १, २)”—इति सर्वानु-
दात्तत्वम् । वज्रामहे—“विपतैर्कृद्-ग्रहि-हन्त (८, १, ३०)”—
इति निष्ठात-प्रतिषेधः । त्वे—ब्रह्मण्यन्तम्येकवचनस्य
“सुपां सुसुगिति (७, १, ३८) श्रे-पादेयः, “त्वमावेकवचने
(७, २, ८७)”—इति मपर्यन्तस्य त्वादेयः, शेषलोपे “अतो गुणे
(६, १, ८७)”—इति परपूर्वत्वम्, “मे (१, १, १६)”—इति
प्रत्यङ्-सञ्ज्ञायां “भूत-प्रत्यङ्गा अचि (६, १, १२५)”—इति
प्रकृतिमन्त्रः । इत्येते—“अस्त्यार्धधातुकयोः (७, ४, २५)”—
इति दीर्घः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

११ १ ११ ११ ११ ११ ११ ११
प्रियामोषसुविश्रुतिर्हीतामन्द्रोवरैः ।

१ १ १ १ १ १ १ १

प्रियाः स्वप्रयोजयम् ॥ २ ॥ १

● ‘जे इत्’—जे नाम् । इत् इति परपूर्वः—इति वि० ।

† अन्ते ७, १, २७ ३ ।

“विश्वपतिः” विश्वा प्रजानां पालकः [“पत्न्यावैश्वर्ये (६, २, १८)”—इति पूर्वपद-प्रकृतिसूत्रे प्रप्ते “परादिभ्यश्च बहुवचनम् (६, २, १८८)”—इत्युत्तरपदाद्युदात्तत्वम्] “होता” होम-निष्पादकः “मन्द्रः” इष्टः* “वरेश्वरः” वरधीयः [वृष एषः (उ० १, ८८) वृषादित्वादाद्युदात्तत्वम्] एवं विश्विष्ठोऽग्निः “मः” अस्माकं “प्रियः” “अस्तु” भवतु । “वधम्” अवि-
 “सम्भयः” शीभनान्नि-युक्ताः [बहुव्रीहौ “नञ् सुभाम् (६, २, १७२)”—इति उत्तरपदान्तोदात्तत्वम्] एवञ्चूतः अतस्त्वं प्रिया भूयाजः इति शेषः ॥ १ ॥ १

अथेन्द्रं वदति द्वयं द्वितीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 इन्द्रं वोविश्वतस्परिह्वामहेजनेभ्यः ।

१ १ १ १ १ १
 अस्माकमस्तुकेवलः ॥ १ † ॥

हे ऋत्विग्यजमानाः “विश्वतः” सर्वेभ्यः जनेभ्यः “परि” उपरि अवस्थितः “इन्द्र” “वः” वृषदर्वः ‡ “ह्वामहे” आह्वयामः । अतः स इन्द्रः “अस्माकं” “केवलः” साधारणः “अस्तु” इतरेभ्यो-
 ऽप्यधिकमनुग्रहमस्मासु करोत्वित्यर्थः [इन्द्र—रन् प्रत्ययान्तः (उ० २, २८), निष्वादाद्युदात्तः (६, १, १८७) ॥ १ ॥

* ‘मन्द्रः—दीप्तः’—इति वि० ।

† अ० वे० १, १, १४, ५ ।

‡ ‘वः’—वृषदर्वमिति जनेष्वन्यत्र अस्मान् इत्यन्तः—इति वि० ।

अथ द्वितीया ।

११ १११११ ११ १११
सुनोवृषजमुच्चरत्सनादावजपावृधि ।

१११११
असमभ्यमप्रतिष्कृतः ॥ २ * ॥

हे “सनादावन्” अस्मदभौष्ट-फलानां सर्वेषां सह प्रदातः ।
[“घातो मनिन् कनिम्बनिपच (१, १, ७४)”—इति वनिप्,
“घामन्वितस्य च (१, १, १८८)”—इत्याद्युदात्तत्वम्, पादा-
दित्वाच्च निघातः (८, १, १८)] अतः कारणात् ग्रीष्मादि-
निघत्यर्थं हे “वृषज्” वृष्टि-प्रदेन्द्र । [घामन्वित-निघातः
(८, १, १८)] “नः” अस्मदर्थम् “अमु” “हस्मानं” “चर”
मेघं [चरतीति चरः*] “भृ-श्रीत्यादिना (उ० १, ७) उ-प्रत्ययः,
प्रत्यय-स्वरेशान्तोदात्तः] “अपावृधि” उच्चाटय [वृष-वरचे
(स्तो० उ०), लोटः सिप्, तस्य “वेर्लपिच (१, ४, ८७)”—
इति हि, “स्वादिभ्यः श्रुः (१, १, ७३)”, तस्य “बहुलञ्च-
न्दसि (१, ४, ७३)”—इति लुक् “श्रु-श्रु-श्च पु-ञ्च-उभ्यञ्चन्दसि
(१, ४, १०२)”—इति हेर्बिरादेशः, तस्य छिप्वात् पूर्वस्य
मुच्चाभावः, निघातश्च, उच्चाटयेत्यर्थः] तथैव “असमभ्यम्” असमञ्च-
च्चात् “असोभ्यम् (७, १, ३०)”—इति अभादेशः, “शेषे-
(७, २, ८०)”—इति तदो लोपः, “बहुवचने भव्येत् (७, ३, १०१)”—
इत्येत्वं न भवति “अङ्गहृत्तेः पुनर्वृत्तावविधिर्नैष्टितस्य”—

* अ० वे० १. १, १७, १ ।

१ “चरन्वचनो भवति चरतेर्वा समुच्चरन्वच्चादायः”—इति निघ० नै० १, ११ ।

इत्युक्तम् । प्रातिपदिक-सूत्रेषु कोत्कारउदात्तः । “अथोऽभ्यम्
(०, १, १०)” — इत्यभ्यमादेश-पक्षे “शेषे लोपः (०, १, ८०)” — इति
मपर्यन्त-शेषस्यादशब्दस्य लोपः, तदा उदात्त-निवृत्तिसूत्रेषु
अभ्यमन्नादेरकारस्य उदात्तत्वम्] अत्रार्थम् “अप्रतिष्कृतः”
प्रतिशब्द-रहितः केनचिदप्रतिशब्दितः [कुङ् शब्दे (आ० भा०)
“निष्ठा (१, २, १०२)” — इति कर्मणि क्त-प्रत्ययः, प्रतेः प्राक्
प्रयोगः, पारस्करादेराकृतिमणत्वात् (१, १, १५०) सुहागमः,
ब्रुवामादेराकृतिमणत्वात् (८, १, ८८) बत्वम्, मञ्-समासे
अत्यय-पूर्वपद-प्रकृतिसंरत्नम् (८, २, २), यद्यदस्माभिर्याच्यते
तत्र सवच नेति प्रतिशब्दं नोच्चारयति अतोऽस्माद्विषये कदा-
चिदप्यस्तस्य संहिताः । एतदेवाभिप्रेत्य वास्तवाद् — “अप्रतिष्कृतो
अप्रतिष्कृतसहितो वा (निब० नै० ६, १६)” — इति] ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
ब्रुषायूथेववसगः कृष्टोरियर्थोजसा ।

१ १ १ १ १
ईशानोऽप्रतिष्कृतः ॥ ३ * ॥ २

“ब्रुषा” कामानां वर्धिता इन्द्रः “ओजसा” सक्तीयेन बले-
नानुष्टुभौतु “कृष्टीः” मनुष्यान्† “इवर्ति” प्राप्नोति‡ ।
कीदृशइन्द्रः ? “ईशानः” समर्थः “अप्रतिष्कृतः” प्रतिशब्द-

* आ० वे० १, १, १४, १ ।

† ‘कृष्टिः — कारयिता द्विजः’ — इति वि० ।

‡ ‘इवर्ति — आनयति’ — इति वि० ।

रहितः साध्यमानं न परिहरतीत्यर्थः । इन्द्रस्य दृष्टान्तः—
 “वंसनः” वननीय मतिर्बुधः “यूधेव” गो-यूधानि वृक्षा
 प्राप्नोति तद्यत् [यूधाइव—युवन्ति मित्रीभवन्तीति यूधानि,
 तु मित्रयामित्रययोः (अ० १० प०), “तिष्ठ-पृष्ठ-गूध-यूध-प्रोधाः
 (७०२, १२)”—इति छ-प्रत्ययान्तो निपातितः, निपातनाहीर्ष-
 लम्, प्रत्ययसरेण अकारसहात्तः (३, १, ३), “श्रीन्द्रसि
 वृद्धम् (४, १, ७०)”—इति श्री-लृक्, “इवेन विभक्त्यलीपः पूर्वपद-
 प्रकृतिसरत्वं च वक्तव्यम् (२, ४, ७१ वा०)”—इति समासोऽपि स
 एव स्वरः । ३ । २

त्वञ्चिञ्चइति प्रगाद्यात्मकं तृतीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०

त्वञ्चिञ्चजत्यावसोराधांसिचोदय ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६

अस्मरायस्त्वमग्नेरथौरसिविदागाधन्तुचेतुनः ॥ १ ॥

हे “वसो” वासकान्ते ! “चिञ्चः” दर्शनैयस्त्वम् “जत्या”
 रक्षया वृद्ध “राधांसि” धनानि “नः” अस्मभ्यं “चोदय” प्रेरय
 “अस्म” लोके परिदृश्यमानस्य “रायः” धनस्य त्वं “रथौः असि”
 रंजिता नेता भवसि अतः कारणात् अस्मभ्यं धनानि प्रेरयेत्यर्थः ।
 अपिच “नः” अस्माकं “तुचे” [अपत्य-नामैतत् निघ० २, २, १)
 अपत्याय अपतन-हेतुभूताय पुत्रादये “गाध” प्रतिष्ठा “तु” चिप्रं
 “विदाः” सत्यम् ॥ १ ॥

अथ द्वितीयः ।

अथ द्वितीयः । अथ द्वितीयः । अथ द्वितीयः ।

अथ द्वितीयः । अथ द्वितीयः । अथ द्वितीयः । अथ द्वितीयः ।

अथ द्वितीयः । अथ द्वितीयः । अथ द्वितीयः । अथ द्वितीयः ।

अथ द्वितीयः । अथ द्वितीयः । अथ द्वितीयः । अथ द्वितीयः ।

अथ द्वितीयः । अथ द्वितीयः । अथ द्वितीयः । अथ द्वितीयः ।

विदागाधाऔहोहायि । तूचायितूर३४नाः । विदागाध

नुचेतूनोर ३ ४ दायि । पर्षितोकन्तनयम्यर्तुभिष्टू ५ ४ ।

श्रीहोवा । पर्षायितार३४हा । कन्तन्नयंयत्भिष्टु३४ ।

भौहोवा । इहा२३४हायि । उज्जवा२३४वाम् । अद

२२ १ ० २ २२ ४२ ५ १ ३ ५
 व्यैः । आप्रयत्वा३४ । औद्योवा । इद्वा २ ३ ४ हायि ।

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ २ ॥

१ १ ३ ५ २ २ १
होहावि । प्रायत्वार३४भायिः । अदब्धैरप्रयत्वाभोर३४

५ १२२२ २२ २२ २२ ४२ ५ १
 शवि । अग्ने हेडा॥सिदैव्यायुयोधा३४ । औहोवा । अ

१ ३ १२ २२ २९ ३२
 ग्रायिहार ३४ ग्रायिहार । डासिदैव्यायुयोधा ३४ । श्री

४४ ५ १ ३ ५ १ ३ ५
 होवा । इहारा३४हायि । उऊवा२३४नाः । अदेवा ।

१ ० २ १ ३२ ४ ५ १ १ ५ ३२
नायिकुराएसा३४। औहोवा। इहारा३४हायि। औ

१ ५२ ५ ४
 हो१२३४ । चा । एहियाइहा । हो५ई । डा(३) ॥६*॥[१]३

^{१२ २२ २ १ १} विदागाधाचौहोहायि । ^{१ १} तूचायितूर३४नाः । ^{२२ २} विदागाध
^{२ १} न्तुचेतूनोर ३४हायि । ^{१ २} पर्षितोकन्तनयम्यर्तुभिष्टू ३४ ।
^{३२ ४२ ३} औहोवा । ^{२ १} पर्षायितार३४हा । ^{१ २} कन्तन्नयंयर्तुभिष्टू३४ ।
^{३२ ४२ ३} औहोवा । ^{१ २} इह्वार३४हायि । ^{२ ३ ३} उज्ज्वार३४वाम् । ^{२ १} अद
^{३२} भ्यैः । ^{१ ० २} आप्रयत्वा३४ । ^{३२ ४२ ३} औहोवा । ^{१ ३} इह्वार३४हायि ।
^{३२ २} औहो३१२३४ । ^{३२} भीः । ^{१ २} एहियाह्वार ॥ (२) ^{१ २ २ २ २} अदभ्यैराचौ
^{१ २} होहायि । ^३ प्रायत्वार३४भायिः । ^{२ २ १} अदभ्यैरप्रयत्वाभोर३४
^३ हायि । ^{१ २ २ २} अग्नेहेडासिदैव्यायुयोधा३४ । ^{२ २ २ २} औहोवा । ^{३२ ४२ ३} अ
^१ ग्रायिहार३४यिहायि । ^३ डासिदैव्यायुयोधा ३४ । ^{३२} औ
^{४२ ३} होवा । ^{१ ३} इह्वार३४हायि । ^{२ ३} उज्ज्वार३४नाः । ^{२ १ २ ३} अदेवा ।
^{१ ० २} नायिह्वार३४सा३४ । ^{३२ ४२ ३} औहोवा । ^{१ ३} इह्वार३४हायि । ^{३२} औ
^१ हो३१२३४ । ^{३ २} चा । ^३ एहियाह्वार । ^३ हो५ई । ^३ डा(३) ॥ ६* ॥ [१] ३

अथ किमिच्छति दृष्टव्यं चतुर्थं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१८ १८ ११ ११ ११ ११
किमिच्छेविष्णोपरिचक्षिनाम॥

१८ १८ ११ ११ ११ ११
प्रयद्वक्षेऽग्निरिविष्टोऽस्मि ।

१८ १८ ११ १८ १८ ११
मावर्षेऽस्मदपगूह एत

११ ११ ११ ११ ११ ११
यदन्यरूपः समित्येवभूय ॥ १ † ॥

[पुरा खलु विष्णुः स्वरूपं परित्यज्य कृत्स्नं रूपान्तरं धार-
यन् सङ्ग्रामे वसिष्ठस्य साहाय्यं चकार । तं जानन् ऋषिः अनया
प्रत्याचष्टे । अत्र निरुक्तम्—“अग्निरिविष्टो विष्णुरिति विष्णोर्हे
नामनी भवतः । कुक्षितार्घ्यं पूर्वं भवतीत्यौपमन्यवः । * * * ॥
किन्ते विष्णोऽप्रख्यातमेतद् भवत्यप्रख्यापनीयं यन्नः प्रब्रूये शिष
इव निर्वेष्टितोऽस्मीत्यप्रतिपन्नरश्मिरपि वा प्रशंसा-नामैवाभि-
प्रेतं स्यात् । किन्ते विष्णोः प्रख्यातमेतद् भवति प्रख्यापनीयं यदुत
प्रब्रूये अग्निरिविष्टोऽस्मीति प्रतिपन्न-रश्मिः शिष्योऽन रश्मय
उच्यन्ते तैराविष्टो भवति । मावर्षेऽस्मदपगूह एतत् । वर्ष इति
रूप नाम वृणोतीति सतः । यदन्यरूपः समित्ये सङ्ग्रामे भवसि

* “परिचक्ष्यभूत” — इति ऋ०-पाठः ।

† ऋ० वे० ५, ६, १५, १ ।

संवत्-रम्भिः (निब० नै० ५, ८)”—इति । तत्र कुक्षितार्थ-
पक्षे योजना—हे “विष्णी !” “ते” तव तत् “नाम” “किं”
“परिचक्षि” प्रस्थाप्यं भवतीति शेषः [किं शब्दः चेपे । अप्रस्थाप्य-
मेव तदभवति] “यत्” नामास्मभ्यं “प्र ववक्षे” प्रब्रूषे “शिपि-
विष्टो अस्मि”—इति [अन्तर्णीतोपमानमेतत् । श्रेय इव निर्वे-
ष्टितः तेजसा अवाच्छादितो भवामीति अस्त्रीलार्थ-वादिनीदं
नाम न प्रशस्तमित्यर्थः । यद्वा, परिपूर्व्यां चक्षिर्वर्जनार्थः तन्नाम
किं चक्षि परिचक्ष्यं परिवर्जनीयं परित्याज्यं विरुद्धान्य-प्रति-
पादकत्वात् स्वतएव परित्यक्तं हि तत् । शिष्टं समानं पूर्वेषु] ।
अन्यम् उक्त-रूप-विलक्षणं यद् वैष्णवं रूपमस्ति “एतद्”
“वर्षः” रूपम् “अस्मात्” अस्माकं “मा अम गूहः” अवगूढं संवृतं
मा कुब [गूह संवरणे (भा० उ०)] अपितु तदेव रूपं प्रकट-
यति । वैष्णवस्य रूपस्य गूहने का प्रशक्तिरिति चेत्—“यद्” यस्मात्
त्वम् “अन्यरूप इत्” रूपान्तरमेव धारयन् “समिधे” सङ्ग्रामे
“बभूव” अस्माकं सहायो भवसि तस्मात् त्वयेदं गूहनं न
कार्यमिति । प्रशंसा-पक्षे तु—हे विष्णी ! “ते” तव तत् “नाम”
“किं” “परिचक्षि” प्रस्थातं भवति ? न प्रस्थापनीयं स्वतएव
प्रस्थातम्, अप्रस्थातम् प्रस्थापनीयम् । किं तन्नाम ? “शिपिविष्टो
अस्मि” आविष्टोऽस्मीति यन्नाम “प्रब्रूषे” । यत एवं प्रस्थातरूप-
स्वमतोऽस्माद् कामनाद् वैष्णवं रूपं संवृतं मा कार्षीः । इदानीं
गूढरूपोऽपि “यद्” यस्मात् त्वं गूढोऽपि ज्ञायस्येवेति व्यर्थमेव
तस्य रूपस्य गूहनं “समिधे” सङ्ग्रामे “अन्यरूपः” कृत्रिम-रूपाद्
यदन्वद् वैष्णवं रूपं शीयादि-लक्षणं तादृश्य एव “बभूव” भवति ।

तस्मात् त्वं गूढोऽपि आयस एवेति व्यर्थमेव तस्य रूपस्य ब्रू-
नम् । अतो बहु-तेजस्कं यद्वैष्णवं रूपं तदेवास्माकं प्रदर्शयेति
तात्पर्यार्थः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ २ २ १ २ २ २ २ २
प्रतत्तेअद्यशिपिविष्टहव्यमर्यः

२ २ २ २ २ २
शंसामिवयुनानिविद्वान् ।

१ २ २ २ २ १ २ २
तन्वागृणामितवसमतव्यान्

१ २ २ २ २ २ २ २ २
क्षयन्तमस्यरजसःपराके ॥ २ * ॥

हे “शिपिविष्ट” रश्मिभिराविष्ट ! विष्णो ! “ते” तव “तत्”
प्रसिद्धं विष्णुरिति प्रख्यातं नाम “अर्यः” स्वामी स्तुतीनां
हविषां वा तथा “वयुनानि” आतव्यान्यर्थजातानि† “विद्वान्”
जानन् यच्च “हव्यम्” आशान-योग्यं नाम अहम् “अद्य” इदानीं
प्रशंसामि प्रकर्षेण स्तोमि । “तवसं” प्रवृत्तं‡ तं “त्वा”
त्वां विष्णुम् “अतव्यान्” अतवीयान्॥ अष्टवतरोऽहं “मृणामि”
स्तोमि । कीदृशम् ? “अस्य” “रजसः” लोकस्य “पराके” दूर-
देशे क्षयन्तं निवसन्तम् ॥ २ ॥

* अ० वे० ५, ६, २५, ५ ।

† ‘वयुनाणि—नामानि’—इति वि० ।

‡ ‘तवसं—वस्तवमन्’—इति वि० ।

॥ ‘अतवान्—यः स्त्रापयितुं न शक्नोते सोऽतवः’—इति वि० ।

अथ तृतीया ।

१ २ ३ १ २ २ २ ३
वषट्तेविष्णुवासचाक्षुषोमि

१ २ ३ २
तन्मेजुषस्त्रिपिविष्टहव्यम् ।

१ २ ३ २ ३ १ २
वर्धन्तुत्वानुष्टुतयोगिरोमे

३ १ २ ३ २ २ १ २
यूयस्यातस्सस्तिभिःसदानः ॥ ३ * ॥ ४

हे “विष्णो !” “ते” तुभ्यं “आसः” आस्तात् “आ” अभि-
मुखं “वषट् कृणोमि” वषट्कारेण हविर्याचयामि । हे त्रिपि-
विष्ट” त्रिपयो रश्मयस्तैराविष्ट ! विष्णो ! “तत्” वषट्कृतं
“मे” मदीयं “हव्यं” हविः† “जुषस्त्रि” त्रिवस्त्रं । “नुष्टुतयः”
शोभन-स्तुत्याम्बिकाः “गिरः” वाचय “त्वा” त्वां “वर्धन्तु” वर्ध-
न्तु । हे विष्णो “यूयं” [बहुवचनं पूजार्थम् । यथा,] भव-
दादयो देवाः सर्वे “स्सस्तिभिः” अविनाशिभिः “नः” अस्मान्
“सदा” सर्वदा “पात” रक्षत ॥ ३ ॥ ४

५ ३ २ २ ४ २ १
॥ गौरीवितम् ॥ किमित् । तेवाश्रयि । णोपरिचा ।

१ २ २ २ १ २ २ २
क्षिनामप्रयद्वक्षेत्रिपिविष्टोपस्त्राश्रयि । मावर्षाभा ३ १

* सू० वे० ५, ६, २४, ०।

† ‘हव्यं’—यद्व-पुरोडाशादि हव्यम्—इति वि० ।

४३ । ^४अदपगू^२द्व^१एतद्या^१पुद^१न्या । ^१रूपः^१समा^१३१२३यि । ^{४२}ये
^५बोवा । ^४भूपूथो^५द्व^५हायि ॥ (१) ^५प्रतत् । ^{१२२}तेआ^४३ । ^४द्यशि
^५पिवायि । ^१दृष्टव्यमर्थः^२श^२सामिवयुनानि^२विदा २ ३ न् ।
^२तान्वा^१गृणा^४३१२३ । ^२मितवसमतव्यान्^२क्षा^१पूयन्ताम् । ^१आ
^१स्यरजा ३ १ २ ३ । ^४सः^५पोवा । ^४रा^५ ५ को^५ ६ ^५हायि ॥ (२)
^५वषट् । ^{४२२}तेवा^४३यि । ^{४२५}ष्वा^{१२}सआ । ^{१२}कृणो^२मितन्म^२जृषस
^१शिपिविष्ट^१द्व्या^१२३म् । ^१वार्द्धन्तु^१त्वा^१३१२३ । ^१सुष्टु^२तयो^२गि
^२रोमेयू^२पूय^१म्या । ^१तासु^१वस्ता^४३१२३यि । ^४भिः^१सोवा । ^४दा^४ ५
^५नो^५द्व^५हायि (३) ॥ ६ * ॥ [१] ४

इति सामवेदार्धप्रकाशे उत्तराध्यायस्य सप्तदशस्याध्यायस्य

प्रथमः खण्डः† ॥ १ ॥

* सू० मा० ११ प्र० ३ सू० ६ सा० ।

† 'उक्तो वाक्यपेक्षः'—इति वि० ।

अथ द्वितीय-खण्डे*—

वायोऽश्वक्रोशयामीति दृष्टात्मकं प्रथमं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ १ १ १ २ १ १ १ १ १ १
वायोऽश्वक्रोशयामीतेमध्वोऽग्रन्दिविष्टिषु ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
आयाहि सोमपीतये स्याद्दीर्घं नियुत्वता ॥ १ ॥

हे “वायो !” तुभ्यं “श्वक्रः” ‡ दीप्तोऽहं “मध्वः” मधुरं सोम-
रसं [कर्षयि षष्ठी (२, ३, ६५)] “अग्रम्” इतरेभ्यः पूर्वम्णा
“अयामि” प्रापयामि [अयतिरन्तर्भावित-स्यर्थः] । किमर्थम् ?
“दिविष्टिषु” दिवो खुलोकस्थेष्वेषु सक्तु हे “देव” वायो !
“आहः” सृष्ट्वौयस्त्वं “नियुत्वता” नियुद् वायोः प्रतिनियतो-
ऽम्बः §, तेन साधनेन “आयाहि” “सोमपीतये” सोमपानाय ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १
इन्द्रस्रवायवेषाँ सोमानाम्यीतिमर्हयः ।

१ १ २ १ २ १ २ ४ १ १ १ १
सुवाँ ह्यिन्मीन्द्वोनिस्त्रमापोनसाध्नयक ॥ २ ॥

* ‘इदानीं’ राजसूयउच्यते—इति वि० ।

† अ० वे० १, ०, ११, १ ।

‡ ‘श्वक्रः’ सोमउच्यते—इति वि० ।

§ ‘अग्रम्’—प्रधानभूतम्—इति वि० ।

§ ‘निष्क्रो वायोः’—इति निषण्डायश्रुतामसु (१, १४, १०) पाठादिति भावः ।

|| अ० वे० १, ०, ११, १ ।

हे “वायो” त्वम् “इन्द्रश्च” “एषां” गृहीतानां सोमानां
 “पीति” पानम् “अर्हयः” । “युवां” “इन्द्रवः” वाप्युदकाः
 सोमाः “यन्ति” प्राप्नुवन्ति “निम्न” खात-प्रदेशम् “आपः न
 सध्राक्” उदकानि यथा सहैव गच्छन्ति तद्वत् सर्वे सोमा युवां
 “यन्ति हि” ॥ ३ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २

वायविन्द्रश्चशुष्मिणासरथश्शवसस्पती ।

३ १ २ ३ २ २ १ २ ३ १ २

नियुत्वन्तानजतयआयातसोमपीतये ॥ ३ * ॥ ५

हे “वायो !” त्वम् “इन्द्रश्च” “शवसः” बलस्य “पती”
 पालयितारो अतएव “शुष्मिणा” बलवन्तो “नियुत्वता” नियुत्-
 सञ्ज्ञाश्ववन्तो युवां “सरथ” समानमेव रथमारुह्येति शेषः ।
 “नः” अस्माकम् “जतये” रक्षणाय “सोमपीतये” सोम-पानाय
 च “आयातम्” आगच्छन्तं [यद्वा, सरथमधितिष्ठन्तमारुह्य
 आयातमिति वाक्व-द्वयम्] ॥ ३ ॥ ५

अधक्षपेति लक्षणात्कं द्वितीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ २ ३ १ २ २ ३ १ २ ३ १ २ २ ३

अधक्षपापरिष्कृतोवाजाश्चभिप्रगाहसे ।

१ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २

यदीविवस्वतोधियोद्धरिर्हिन्वन्तियातवे ॥ १ † ॥

“अपा” [“सुपां सु-लुमिति (७, १, ३८) पञ्चम्या आकारः]
 अपाया रात्रेः “अथ” अनन्तरं प्रातःकाले “परिष्कृतः” [भूष-
 षार्त्ते “सम्पुष्पेभ्यः (६, १, १३७)”—इति करोतेः सुङागमः]
 अद्विरलङ्कृतः [यद्वा, अपवित्रां सेनायामलङ्कृतः] सन् हे सोम !
 त्वं “वाचान्” अवाणि वसानि च “अभि” लक्ष्य “प्र गाहये”
 प्रगच्छसि । “विवस्वतः” परिचरस्वतः यजमानस्य* “धियः”
 कर्म-साधन-भूता अङ्गुलयः “हरि” हरितवर्षं त्वामंशं
 “यातवे” पात्राण्यभिगमनाय “वदि” “द्विन्वन्ति” प्रेरयन्ति
 तर्हि सवनानि गच्छसीति ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

११

३१३ ११३ ११

तमस्यमर्ज्यामसिमदोयइन्द्रपातमः ।

१२ २२३ १ १३२३२ ३१ २३१२

वङ्गावआसभिर्द्धुःपुरानूनञ्चरयः ॥ २ ॥

“अस्य” सोमस्य “तं” रसं “मर्ज्यामसि” मर्जयामः शोध-
 यामः असङ्गुर्मी वा “यः” “मदः” मदकारः रसः “इन्द्रपातमः”
 इन्द्रे चात्यन्तं पीतो भवति । किञ्च “गावः” गन्तारः “चरयः”
 स्तोतारः “पुरा च” “नूनं” इदानीं च “यं” सोम-रसम् “आ-
 सभिः” आस्यैः “द्धुः” धारयन्ति च पिबन्तीति यावत् [यद्वा,
 ‘गावः’ धेनवः ‘यं’ सोमं तृणादिष्ववस्थितम् ‘आसभिः’ आस्यैः
 ‘द्धुः’ धारयन्ति त्वत्वरूपेण भक्षयन्ति ॥ २ ॥

* ‘विवस्वतः—आदित्यस्य’—इति वि० ।

† अ० वे० ७, ४, १५, ३ ।

परिहरति, तथा त्वमपि ज्वालाभिरस्मदिरोधिनः परिहरसी-
त्यर्थः । [वारवन्तं—मनुष्यः पित्वादगुदात्तत्वम् ; घञो जिप्त्वा-
दाद्युदात्तो वार-शब्दः, “कर्षात्ततः (६, १, १५८)” —इति
अस्योदात्तत्वं व्यत्ययेन प्रवर्त्तते ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १२ २२ ३ १ २ ३ १ २
सघानःसुनुःश्वसापृथुप्रगामासुश्वेवः ।

३ २ ३ १ २
मौढ्वा^१अस्माकम्बभूयात् ॥ २ * ॥

“स व” स एवान्निः† “नः” अस्माकं “सुश्वेवः” सुमुखो
भवत्विति शेषः । कौटुम्भः ? “श्वसा” बलस्य श्वसः “सुनुः”
पुत्रः [विभक्ति-व्यत्ययः] “पृथुप्रगामा” पृथु-प्रगमनः [प्रकर्षेण
गमनं प्रगामः हलस्य (१, ३, १२१)] —इति घञ्, पृथुः
प्रगामो यस्मासौ पृथु-प्रगामः, “सुपां सु-लुक् (७, १, ३८)” —इति
पूर्वसवर्षाकारः, बहुव्रीहौ पूर्वपदप्रकृतिसरत्वम् (८, २, १)] किञ्च
“अस्माकं” “मौढ्वान्” [मिह सेचने (भा० प०) —इत्यस्मात्
कसु-प्रत्ययान्तो “दाश्वान् साश्वान् मौढ्वांश्च (६, १, १२)” —
इति निपातितः] कामानां वर्धिता “बभूयात्” [भवतेऽश्वा^२न्दस-
खिटः तिङ्गां तिङ्गो भवन्तीति तिङादेशः, यासुट्, स्थानि-
वद्भावात् शबभाव-दिवचने “भवतेरः (७, ४, ७३)” —इत्यत्वं
“तिङ्गः (८, १, २७)” —इति निघातो भवत्वित्यर्थः ॥ २ ॥

* ख० बे० १, २, २२, २१ ।

† ‘व-इति षादपूर्वः’ —इति वि० ।

^{२ २ २ २ १ १} सधानः सा औ हो हा वि । ^{२ ५ १ १} नूः शा वा १३४ सा । ^५ पृथू प्रा २३४
^{५ १२ २ ३२ ४ ५ १ ३ ५} हा । गामा सु शा ३४ । औ हो वा । इ हा २ ३ ४ हा वि ।
^{२ ३ ५ १२ १ १ ३ ३ ३२ ४ ५} उ ऊ वा २३४ वाः । ^{३ २} मीठा २ ५ । ^{३ ४ ५ ५ १ ३} सा क्त व भू ३४ । औ हो वा ।
^{१ ३ ५ ३ २ ५ ३ २} इ हा २ ३ ४ हा वि । औ हो ३ १ २ ३ ४ । यात् । ^{५ ३} श्रिया ६
^{५ २ २ २ २ २ १ २ १ ५} हा ॥ (२) ^५ समो दू रा औ हो हा वि । ^५ चा च सा २ ३ ४ हा ।
^{२ १ ५ १ २ ३ २ ४ ५ ५ १ ३} नि मार्त्ता २ ३ ४ हा वि । ^{३ २ २ ५ १ ३} या द ध्वा ३४ । औ हो वा । इ हा २
^{३ २ १ ५ १ २ २ १ ३ २} ३ ४ हा वि । ^{३ २ १ २ १ ३ २} उ ऊ वा २ ३ ४ वाः । पा हि स । दा मि दि श्वा ३४ ।
^{३ २ ४ ५ ५ १ ३ ५ ३ २} औ हो वा । इ हा २ ३ ४ हा वि । औ हो ३ १ २ ३ ४ । यूः ।
^{३ २ ५ ४} श्रिया ६ हा । ^{५ ४} चा पू र्द । डा (३) ॥ १७ * ॥ [१]

^{१ २ ३ ५ १} ॥ वारवन्ती या द्यम् ॥ आ श्वा । औ हो २ ३ ४ वा । ना
^{२ ३ ५ १ २ १ ३ २} त्वा । औ हो २ ३ ४ वा । वारवन्तं वन्द ध्या । आ ग्रा । औ
^{५ १ २ १ २ १ ३ २} हो २ ३ ४ वा । नमो भिः सम्म्राजन्ताम् । आ ध्व रा णाम् ।

^{४ ५} औ२३^{१ २} होवा ॥ (१) ^{३२} साधा । औ^५ हो२३^{१ २} वा । नाः सा ।

^{३२} औ^५ हो२३^{१ २ २ १} वा । नुः^{३२} शवसा^{३२} पृथु^{३२} प्रा । गामा । औ^{३२} हो२

^५ ३४वा । सु^{१ २ २ २ २ २ १} शेवोमौ^{३२ १} द्वा^{३२ १} ण^{३२ १} स्या । काम्बभूयात् । औ२३

^{४ ४} होवा ॥ (२) ^{१ २} साना । औ^{३२} हो२३^५ वा । दूरा । औ^{३२} हो

^{३२ १ २ २ १} २३४वा । चासा^१ चनिमा । तीया । औ^{३२} हो२^५ ३४वा ।

^{३२ १ २ २ २ १ १ १} धायेःपाहि^{३२ १} सदाम् । आयिदि^{४ ५} श्वायूः । औ२^{४ ५} ३^{४ ५} होवा ।

^४ होपूई । डा(३) ॥ १५ * ॥ [२] ७

त्वमिन्द्रप्रतूर्तिष्विति प्रगाथात्मकं तृतीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

^{१ २ ३ १ २} त्वमिन्द्रप्रतूर्तिष्वभि^{१ २ २ २ २ २ २ २} विश्वा^{१ २ २} असिस्पृधः ।

^३ अशस्ति^{१ २ ३ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २} हाजनितावृ^{३ २} त्रतूरसित्वन्तूर्यतरुथतः ॥ १ ॥

हे “इन्द्र !” “त्व” “प्रतूर्तिषु” सङ्ग्रामेषु “विश्वाः” सर्वाः
“असि” युद्धकारिणीः शत्रु-सेनाः “अभि असि” अभिभवसि ।

* ज० मा० २३प्र० १अ० १५वा० ।

५६ ज० आ० ४, १, २, ८ (१भा० ६२१पृ०) = ज० वे० ६, ७, ३, ५ ।

किञ्च, हे “तूर्य्य!” शत्रूणां बाधकेन्द्र ! “अशस्तिहा” दैव्याना
मशस्तीनां हन्तासि । “जनिता” असुरेभ्यः अशस्तीनां जन-
यिता चासि । अतएव “विध्वतूः” सर्वस्य दाढ-वर्गस्य सर्व-
प्रकारेण वा हिंसिता “असि” “तद्वध्यतः” बाधकांश्च बाध-
मानोऽसि ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १

अनुतेष्टुक्कन्तुरयन्तमीयतुः

१ १ ४

१ १ १ १ १

क्षोषीशिशुन्नमातरा ।

१ १ १ १ १

१ १ १

विश्वास्तेस्पृधःअथयन्तमन्यवे

१ १ १ १ १ १ १

वृचंयदिन्द्रतूर्वसि ॥ २ * ॥ ८

हे इन्द्र ! “ते” तव “शत्रूणां” बलं “तुरयन्तं” शत्रुं हिंसन्तं†
“क्षोषी” व्यावापृक्षिव्यो “मातरा” मातरो “शिशुं न” शिशु-
मिव “अनु ईयतुः” अगच्छतः, गमन-मात्रेऽदृष्टान्तः । किञ्च, हे
इन्द्र ! त्वं “यद्” यस्मात् “वृचं” वृच-नामानं शत्रुं “तूर्वसि”
हंसि । अतः “ते” तव “मन्यवे” क्रोधाय “विष्वाः” सर्वाः
“स्पृधः” सङ्ग्राम-कारिण्यः सेनाः “अथयन्त” अथयिता स्त्रिणा
भवन्ति ॥ २ ॥ ८

* अ० वे० ६, ७, १, ६ ।

† ‘तुरयन्तं’—श्रीमन्-मन्त्रार्थ—इति वि० ।

५ ४ १ ४ ५ ४ ५ १
 ॥ अभीवर्त्तम् ॥ तुवा ३ मा३यिन्द्रप्रतूर्तिषोवा । आ
 १ २ १ १ १ १ १ १
 भिविश्वाः । असायिस्था१र्द्धा२ः । आग्रस्तिष्ठा३१२३४ ।
 ३ ४ ५ १ १ १ १ १ १ १
 जनितावृ । चतूरा१सा२यि । तुवान्तू३र्था२ । तरू३ ।
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ध्या२३४५ । ता२३४५ ॥ (१) तुवा३तू३र्था२न्तरू३थतोवा ।
 १ २ १ १ १ १ १ १ १ १
 तूवंतू३र्था२ । तरू३ध्या१ता२ः । आनुते३तू३१२३४ । यन्तु
 ४ ५ १ १ १ १ १ १ १ १
 रय । तमायिया१तू२ः । क्षोणयि३शा१यि३तू२म् । नमा
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ३ । ता२३४५ । रा२३४५ ॥ (२) क्षोणा ३ यि३शा
 ४ ५ १ १ १ १ १ १ १ १
 ३ यि३तू३न्तमा१तरोवा । क्षोणी३शि३तू३म् । नमाता १ रा
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 २ । वायिश्वा३स्ता३१२३४यि । स्पृध३न्मथय । तमान्या१
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 वा२यि । वृचा३या१दार् । द्रतू३ । वी२३४५ । सार३
 १ १
 ४५यि(३) ॥ १८ * ॥ [१] ट

इति सामवेदार्धप्रकाशे उत्तरायन्वस्यसप्तदशस्थाध्यायस्य

द्वितीयः खण्डः ॥ २ ॥

अथ तृतीय-खण्डे—

यज्ञइन्द्रमिति ह्यचं प्रथमं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

११२ १२ ३२४ ३१२
यज्ञइन्द्रमवह्ययद्यङ्गुमिव्यवर्तयत् ।

३ १ १ ३ १ १ १
चक्राण्योपशन्दिवि ॥ १ * ॥

“यज्ञः” यजमानैरनुष्ठेयमानो यागः “इन्द्र” देवम् “अव-
ह्यत्” [अयते हि—“इन्द्र इदं हविरजुषतावीरुधतमहो
ज्यासो कृतः”—इति] “यद्” यस्मात् “भूमि” पृथिवी “व्यव-
र्तयत्” उष्ट्यादि-प्रदानेन विशेषेण वर्त्तमानमकरोत् । किन्तु-
र्वन् ? “दिवि” अन्तरिक्षे मेघम् “ओपशम्” उपेत्य शयानं
“चक्राणः” कुर्वन् [यहा, आत्मनि समवेतो वीर्य-विशेष ओपशः,
तमन्तरिक्षे कुर्वन्] ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ ११ ३२ ३१२ ३२
व्याह्नतरिचमतिरन्मदेसोमस्यरोचना ।

१ १ १ २२ ३ १
इन्द्रोयदभिनदसम् ॥ २* ॥

● ऋ० आ० २, १, २, ० (१भा० १०१ पृ०) = ऋ० वे० ६, १, १४, ५ ।

† ऋ० वे० ६, १, १४, २ ।

“सोमस्य” पानेन “मदे” इषे सति* “रोचना” रोचमानम्
 “अन्तरिक्षम्” अयम् “इन्द्रः” “वि अतिरन्” व्यवर्षयत्† “यद्”
 यस्मात् कारणात् “वलम्” आहत्य-स्थितमसुरं मेघं वा “अभि-
 नत्” व्यदारयत् ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१२ २२ ३ १ २ ३ १३ १२ २२ २
 उद्गात्राजदङ्गिरोभ्यत्राविष्कृण्वन्गुहासतीः ।

१ १ २ २ २
 अर्ध्वाञ्चमुनुदेवलम् ॥ १ § ॥ ८

“अङ्गिरोभ्यः” ऋषिभ्यः‡ वलानुचरैः पश्चिभिरपङ्कता गाः
 “उद्गाजत्” उदगमयत् । किङ्कुर्वन् ? “गुहा” गुहायां विद्ये
 “सतीः” विद्यमाना यथा न दृश्यन्ते तथा पश्चिभिर्निगूढास्ता गाः
 “आविष्कृण्वन्” प्रकाशयन् । अपिच पश्चीनामधिपतिं “वलम्”
 असुरमपि “अर्वाञ्चम्” अधोमुखं “मुनुदे” प्रेरितवान् ॥ १ ॥ ८

अथ तृचात्मकं द्वितीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
 त्वमुवःसत्रासाक्षं विश्वास्तुगीर्ध्वायतम् ।

१ १ ३ १ २
 आद्यावयस्युतये ॥ १ § ॥

* ‘मदे—सोमस्य मद्यार्थम्’—इति वि० ।

† ‘वि—अन्तरिक्षम्, अतिरन्—विविधेन प्रकारेण अन्तरिक्षं आपवति’—
 इति वि० । ‡ ऋ० वे० ६, १, १५ १ ।

§ ‘अङ्गिरोभ्यः—अङ्गिरो नाम देवाः’—इत्यादि वि० ।

॥ ऋ० आ० २, २, ३, ६ (१भा० २८६४०) = ऋ० वे० ६, ६, १६, २ ।

यजमानः स्तोतारं सम्बोध्याह— हे स्तोतः ! “सचासाहं”
 [सचा-शब्दो बहु-वाची] बहूनामभिभवितारं [यद्वा, यच्चून्
 स-वस्त्रेन सङ्कल्प जेतारं] “वः” युष्मदीयासु “विष्मासु”
 “जीषु” सर्वेषु स्तोत्रेषु “आयतम्” विस्तृतं सर्वत्रेन्द्र एव
 कूयते, तस्मात् तेषु “त्वं” तम् “उ” [—इत्यवधारणे] तमेकेन्द्रम्
 “जतये” अस्मद्भक्षाय “आ आवयसि” [अ, ऊ, प्र, ऊ, गतो (म्वा०
 भा०)] त्वदीयैः स्तोत्रैर्यज्ञं प्रत्याभिमुख्येनाममय ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१११ २२ ११ २ १११ २२
 युष्मत्सन्मनर्वाणाम् सोमपामनपच्युतम् ।

११ २ ११
 नरमवार्यक्रतुम् ॥ २ * ॥

एवं गुचीपेतमिन्द्रमागमय्याह—“युष्म” यच्चूणां सम्प्रहारकं
 “सन्तम्” अतएव “अनर्वाणम्” अन्वैरष्टत-गमनं, तस्मात्
 “अनपच्युतं” सङ्क्रामिषु शत्रुभिरहिंसितं, “सोमपां” सोमस्य
 पातारम्, अस्मै सोमस्य मदे सति “अवार्यक्रतु” भटैरनिर्वा-
 चीय-कर्माच्च, “नरं” सर्वस्य नेतारम् । एतादृग्गुचीपेतं तमिन्द्र-
 मागमयेति पूर्वञ्च सम्बन्धः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ १ २ ४ १ २ ४ १ १
 शिक्षाण्डन्द्रायणापुरुविदाः ऋषीषम ।

१ २ १ २ ४ १ १ २
 अवानः पार्येधने ॥ ३ * ॥ १०

हे “ऋषीषम” स्तुत्या समी [यद्वा, ईष गति-हिंसादानेषु
 (भा० प०), अस्मादमः प्रत्ययः, सर्वगन्तव्य ! दृश्यनीष ! वा] उक्त-
 गुणोपेत । हे इन्द्र ! “विद्वान्” सर्व-विषय-ज्ञानवान् त्वम्
 “आ” शत्रुभ्यः आहूत्व “रायः” धनानि “नः” अस्माभ्यः
 “पुरु” बहुवारं “शिक्ष” प्रयच्छ [यद्वा, पुरु इति रायो विशे-
 षणम्, बहुनि धनानि प्रयच्छ । किञ्च, “पार्ये” पराः शत्रवः ततः
 “धने” आजिहीर्षिते शत्रु-धने “नः” अस्मान् “अव” रच ;
 शत्रून् हत्वा तदनेनास्मान् पालयेत्यर्थः ॥ ३ ॥ १०

१ ५ १ ४ ४ ५
 ॥ सत्रासाहीयम् ॥ त्या३४म् । उवः सत्रासाहम् ।

५ १ २ १ २ १ १
 ओ३वा । विष्मामुगीर्षायाश्ताम् । आ३था । वार

* क० वे० ६, ६, १६, ४ ।

† ‘ऋषीषम—ऋषीष इति कर्षणाम्, कर्षणा सप्तजनीषः’—इति वि० ।

‡ संहिता-पाठे तु “शिक्षा वः”—इति मूर्धन्-भुक्तिः तत्र “पूर्वपदात् (८, १,
 १०६)”—इति मूर्धन् ।

॥ संहिता-पाठे तु “शिक्षा”—इति दीर्घात्तः भूक्ते “ऋषीऽनक्षिणः (६, १,
 १२५)”—इति दीर्घः ।

§ ‘पार्ये—परषीचे धने—इति वि० ।

१ १ ५ २२ ३२ १ ५ ५
 श्वा । सियौश्हो । वाहा३४३यि । ता२ ३ ४यो६द्वा
 वि॥(१) यु१२ ३ ४म् । सन्तमनर्वाणम् । ओ ६ वा ।
 १२ २ १ १ २ १
 सोमपामनपचू२ताम् । ना२२राम् । आ२३वा । रि
 ५ २२ ३२ १ ५ ५ १
 यौश्हो । वाहा३४३यि । क्रार३४तो६द्वायि॥(२) शि
 १ २ २ ५ ५ १ २ २
 वा३४ । इन्द्राय३वा । ओ६वा । पु३रुवि३वा३च
 १ १ १ १ ५ २२ ३२ १
 वा३स्मा । आ२३वा । ना२३पा । रियौश्हो । वाहा३४
 १ ५ ५
 ३यि । भार३४नो६द्वायि(३) ॥ ४ * ॥ [१] १०

तवत्यदिति दृष्टात्तकं दृतीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ २ १ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 तवत्यदिन्द्रियम्बद्धतवदक्षमुतक्रातुम् ।

१ २ २ २ २ २ २
 वज्रं शिश्रति धिषणावरेण्यम् ॥ १ † ॥

हे इन्द्र ! “स्यत्” प्रसिद्धम् “इन्द्रियम्” इन्द्रस्य लिङ्गं
 “वज्रत्” प्रभूतं वीर्यं “धिषणा” स्तुतिः “शिश्रति” शिष्यति

* छ. मा. ११५. २४. ४वा. ।

† छ. वे. ६, १, १८, १ ।

‡ ‘इन्द्रियं—वीर्यम्’—इति वि० ।

तिष्णीकरोति । तथा “तव” त्वदीयं “द्वय” शीघ्रकं वक्ष्यम्
 “उत” अपिच “कृतु” प्रज्ञानं वक्ष्यं कर्म वा “वरेण्य” वरणीयं
 “वक्ष्यम्” आबुधच्च शिष्यति तीष्णीकरोति ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१११ १११ १ १११ १११
 तवद्यौरिन्द्रपौंस्यम्पृथिवीवर्षतिश्रवः ।

१४ १ ११
 त्वामापःपर्वतासश्चहिन्विरे ॥ २ * ॥

हे “इन्द्र !” “द्यौः” द्युलोकः “तव” “पौंस्य” वक्ष्यं “वर्षति”
 वर्षयति “श्रवः” त्वदीयं यशः “पृथिवी” वर्षयति [उधेर्ष्यन्ता-
 क्तेटि शपि “इन्द्रस्युभयथा (१, ४, ११७)”—इति आर्षधातुक-
 त्वात् “शेरनिटि (६, ४, ५१)”—इति टि-स्रोपः] तं “त्वाम्”
 “आपः” उदकान्यान्तरिक्षाणि “पर्वतासः च” पर्ववन्तो मेघाश्च
 गिरयश्च वा “हिन्विरे” प्रीणयन्ति स्वामित्वेन प्राप्नुवन्तीति
 वा ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

११ १११११ ११ ११ १ १११
 त्वाविष्णुर्वृक्षन्क्षयोमित्रोयृणातिवरुणः ।

११ ११ ११११ १
 त्वाग्निर्मिदत्यनुमाकृतम् ॥ ३ † ॥ ११

हे इन्द्र ! “वृक्षन्” महान् “क्षयः” निवास-हेतुः “विष्णुः”
 “मित्रः” “वरुणः” च “त्वा” “यृणाति”-स्तीति । तथा “माकृतं”

* ऋ० वे० ६, १, १८, १ ।

† ऋ० वे० ६, १, १८, ४ ।

महत्त्वमि "महः" वसं "त्वाम्" "अनु मदति" तव मदमनु-
वक्तृत्वात् माद्यति त्वामनुमाद्यति वा ॥ ३ ॥ ११

५ ४ २ ४ ५ ४ ५ ५
॥ सौभरम् ॥ तवाहत्याहदिन्द्रियम्बुहोवा । तवद

१ ० १ ३ ५ १
चमुतक्ताहृतुं वज्राहृम् । होयि । शारहृयिशा । ति

२ ५ १ १ २ ५ २ २
धिषणा । वराहृहृयि । णारयारहृयिहोवा ॥ (१)

१ ४ १ ४ ५ ५ १ २ १ ०
तवाहृहृरिन्द्रियैः सियोवा । पृथिवीवर्द्धतिश्राहृवास्तु

१ १ ५ १ २ ५
वारहृम् । होयि । शारहृपाः । पर्वतासः । वहाहृ

१ २ १ १ २ ५ २ ५
विहाहृयिहाहृयि । नारयिराहृहृहोवा ॥ (२) नुवा

० १ ४ ५ ५ ५ १ २ २ १ ०
श्वाहृयिष्णुवृहन्त्ययोवा । मित्रो गृणातिवरुणास्तुवार

१ १ ५ १ ५ २
हृम् । होयि । शारहृहृहृः । मदत्य । नुमाहृहृहृ ।

१ २ ५ २ ५ १ १ १ १
हृरतारहृहृहोवा । ऊरहृहृहृहृ ॥ ५ * ॥ [१] ११

इति सामवेदार्धप्रकाशे उत्तरार्धस्य सप्तदशस्य अध्यायस्य

तृतीयः खण्डः ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थे खण्डे—

नमस्तेभ्यन्निति दृष्ट्वात्मकं प्रथमं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

११ ११ १ ११ १ ११ १
नमस्तेभ्यन्नोजसेगृणन्तिदेवकृष्टयः ।

११ ११ १
अमैरमिचमर्हय ॥ १ * ॥

“देव” द्योतमान । हे “अम्ने !” “ते” तुभ्यं “नमः कृष्टयः”
नमस्कार-शब्दसुचारयन्ति । किमर्थम् ? “ओजसे” बलाय
“कृष्टयः” मनुष्याः यजमानाः अतोऽहमपि कृष्टामीत्यर्थः ।
त्वच्च “अमैः” बलैः “अमित्र” शत्रुम् “अर्हय” नाशय ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

११ ८ १ ११ १ ११ १ ११ १ ११
कुविस्तु नोगविष्टये शेसंवेषिषोरयिम् ।

११ ११ १
उरुक्तुदुणस्कृधि ॥ २ † ॥

हे “अम्ने !” त्वं “नः” अस्माकं “गविष्टये” गवामेवमथ
“कुविस्तु” बहु “रयि” धनं “संवेषिषः” सम्प्रापय “उरुक्तु”
त्वं “नः” अस्मान् “उरु कृधि” ॥ २ ॥

* अ० आ० १, १, २, १ (१भा० १११ ४०) = अ० वे० ६, ५, २५, ५ = अ०
वे० ५, ५८ ।

† अ० वे० ६, ५, २६, १ = अ० वे० ५, ४१ ।

चय ततोया ।

^{१ १} ^{१ ११ १२} ^{१ १२}
मानोअग्नेमहाधनेपरावग्भरिभृद्यथा ।

^{१ १ १ १ १ १ १}
संवर्गस्रयिञ्जय ॥ ३ * ॥ १२

हे “अग्ने ।” “नः” अस्मान्, अस्मिन् “महाधने” सङ्ग्रामे
“मा परावर्ग” मा परित्याज्योः “भारभृद यथा” भारवाही यथा
भारमन्ते परित्यजति तद्वत् “संवर्ग” यथा अः सहस्राद्यमानं
“रवि” धनं “सं जय” अस्मदर्थम् ॥ ३ ॥ १२

^१ ^{१ १} ^{१ १ १ १}
॥ जराबोधैयम् ॥ नमन्तओवा । आओजसायि ।

^{१ १} ^२ ^१ ^१
गृणान्ताश्चिदे । वल्लहायाः । अमायिराश्माश्चि

^१ ^१ ^{१ १} ^१ ^{१ १} ^१
जाम् । अ । दयोश्चिदे । डा ॥ (१) कुवित्सनोवा । गा

^{१ १} ^{१ १} ^१ ^{१ १}
विष्टायि । अग्रयिसारश्चिदे । विषोरायायिम् । उरु

^१ ^{१ १} ^१ ^{१ १} ^{१ १ १} ^१
कुरदूरश्चिदे । षः । कुधोश्चिदे । डा ॥ (२) मानोअग्ने

^१ ^{१ १ १ १} ^{१ १} ^१ ^१
वा । माहाधनायि । परावा २ ३ गर्भा । रभृद्याथा ।

• अ० वे० ६, १, १६, १ ।

† ‘संवर्ग’—अस्मान् यथा वर्जम्—इति वि० ।

(२२)

संवा^१र्गा^{४५} १ सा^५ २ ३ रा । यि^५म् । अयो^{११} ३ ४ ५ ई ।

डा(३) ॥ १६ * ॥ [१] १२

अथ समस्यमन्यवदति दृष्टात्मकं द्वितीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

११ ३१ ३१ १ ११ ३११
समस्यमन्यवेविशे विज्ञानमन्तकृष्टयः ।

३ १ १३१ २
समुद्रायैवसिन्धवः ॥ १ † ॥

“विशः” विशन्त्यः “विज्ञाः” सर्वाः “कृष्टयः” प्रजाः “अस्य” इन्द्रस्य “मन्यवे” क्रीधाय [यद्वा, मन्युर्मनन-साधनं स्तोत्रं तदर्थं “सं नमन्त” सम्यक् स्वतएव प्रह्वीभवन्ति उच्चारयन्ति वा । तत्र दृष्टान्तः— “समुद्रायैव” यद्वा समुद्रमुदधिं प्रति “सिन्धवः” स्वन्दन-ग्रीवा नद्यः स्वयमेव नमन्ते, तद्वत् ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३११ १ २ ३ १ १ ३११
विषिदुत्रस्यदोधतः शिरो विभेदवृष्णिना ।

१२ ३११
वज्रेण शतपर्वणा ॥ २ ‡ ॥

* अ० गा० १६५० १५० १६५० ।

† अ० आ० २, १, ५, १ (१मा० ३१६५०) ऋ० वे० ५, १, ८, ४ ।

‡ अ० वे० ५, ८, १०, १ ।

“चित्” [—शब्दोऽप्यर्थः सच भिन्नक्रमः] “वृत्तस्य” भावरक्त-
 आपि “दोषतः” अत्यर्थं अशं वा जगत् कम्पयतः सुरस्य “धिरः”
 मूर्धनि “शतपर्वणा” शत-सङ्ख्या-पर्वणि धारा यस्य तादृशेन
 “वृत्तिना” खेचन-समर्थेन वीर्यवता वज्रेण इन्द्रः “वि विभेद”
 विविच्छेद ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ १ २ १ १ ८ १ १ ९
 भोजस्तदस्यतित्विषउभेयत्समवर्त्तयत् ।

१ १ १ १ १ १ १
 इन्द्रश्चर्मोवरोदसी ॥ १ * ॥ १३

“अस्य” इन्द्रस्य “तत्” “भोजः” बलं “तित्विषे” दीदिपे
 [त्विष दीप्तौ (भा० उ०)] “वत्” येन भोजसा अयम् “इन्द्रः”
 “उभे” “रोदसी” आवापृथिव्यौ “चर्म इव” “समवर्त्तयत्”
 सम्यग् वर्त्तयति [यथा कश्चित् किञ्चित् चर्म कदाचिद् विस्तार-
 यति कदाचित् सङ्कोचयति एवं तदधीने अभूतामित्यर्थः] ॥ १ ॥ १३.

अथ सुमन्मावस्तीति तृचामकं तृतीयं सूक्तम्,

तच्च प्रथमा ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 सुमन्मावस्तीरन्तीह्नरी ॥ १ † ॥

* क० वे० ५, ८, ८, ५ ।

† नाम्नप ह्यप्येषा कम् इत्यने ।

हे इन्द्र ! तव अश्वो "सुमन्वा" शोभन-ज्वानो* "वस्त्रो" धन-
वन्तो "रन्तो" रमणीयो "सूनरो" सुष्ठु नेत्रो [यद्वा, सुमन्वा
शोभन-मननीया मम स्तुतिः प्रवृत्तेति शेषः । अन्यत् समा-
नम्] ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१२ २१ २३ १३१२ २२२२
सरूपवृषज्ञागक्षीमौभद्रौधुर्यावभि ।

१ ३ १२ २२

ताविमाउपसर्पतः ॥ २ ॥

हे "सरूप !" हे "वृषन्" कामानां वर्षकेन्द्र ! "भद्रौ
कक्षायो "क्षौ" रथे युज्यमानो "धुर्यौ" वहन-शोभ्यावन्तौ
"अभि आ गहि" आगच्छ अस्माद् यज्ञं प्रति शीघ्रं गच्छ "तौ"
"क्षौ" अश्वौ "उप सर्पतः" त्वां सम्यक् वेदेते ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१२२३ १ २ २२ २ १ २

नौवशीर्षाणिन्द्रद्वाम्नापस्तितिष्ठति ।

१ २ २ २ २ २ २

श्टङ्गेभिर्द्वाम्भिर्द्विशन् ॥ २ ॥ १४

* 'सुमन्वा—सुवन्वा'—इति वि० ।

† नाप्येवा कश्चिदन्यत्र दृश्यते ।

‡ नैवाप्यन्यत्र दृश्यते कश्चित् ।

हे ऋत्विग्जनाः ! “मध्वे” “माध्वस्य” रसस्य इन्द्रः “तिष्ठति” ।
 किं कुर्वन् ? “दशमिः” दश-सङ्ख्याकैः “मृद्धेभिः” मृद्धुलिभिः
 इत्यादिः उमाभ्यां “दिशन्” अस्मदभीष्टमर्थं प्रयच्छन् यत्र
 तिष्ठति । हे ऋत्विग्विजमानाः ! तं पश्यत “शीर्षाणि नि मृद्धु” *
 यन्मिन्द्रगमन-विषय-त्रेयांसि गिरसा धारयध्वमित्यर्थः ॥ ३ ॥ १४

१२ २ १ १ १
 ॥ वारवन्तीयोत्तरम् ॥ साधौचोदायि । मा २ ३ ४

१ २ ३ ४ १ २ ३ ४ ५ १ २
 न्मा । वार३४दायि । स्वायिरा३४ । औचोवा । इहा

१ २ ३ ४ ५ १ २ ३ ४ ५ १ २
 २३४दायि । उड्वार२३४न्ती । चना३४ । औचोवा ।

१ २ ३ ४ ५ १ २ ३ ४ ५ १ २
 इहा२३४दायि । औचो३१ २ ३ ४ । रायि । इहियाइ

१ २ ३ ४ ५ १ २ ३ ४ ५ १ २
 हा ॥ (१) सरूपवाऔचोदायि । वानागा २ ३ ४ चो ।

१ २ ३ ४ ५ १ २ ३ ४ ५ १ २
 इमौभार२३४हा । द्रौधुर्यावा३४ । औचोवा । इहार

१ २ ३ ४ ५ १ २ ३ ४ ५ १ २
 ४४दायि । उड्वार२३४भी । ताविमौ । ऋपसर्पा३४ ।

१ २ ३ ४ ५ १ २ ३ ४ ५ १ २
 औचोवा । इहार२३४दायि । औचो३१ २ ३ ४ । ताः ।

१ २ ३ ४ ५ १ २ ३ ४ ५ १ २
 इहियाइहा ॥ (२) नीवशीर्षाऔचोदायि । णायिमाइ

* ‘मिषद्ध’—मिनाजनं कुर्व—इति वि० ।

^२ २३४वाम् । ^{२१} मध्याचार्^२ २४हा । ^१ पस्यतिष्ठा^२ ३४ । ^१ औहो^{३२ ४२}
^२ वा । ^{१२} इहार्^२ २४हायि । ^२ उज्ज्वार्^२ २४तायि । ^{२ १२ २} ष्टङ्गेभिः ।
^{१०} दाशभिर्द्वा^२ ३४ । ^{१२} औहोवा । ^{३२ ४२ २} इहार्^२ २४हायि । ^{१२} औहो^{३२ २}
^{१२} २२३४ । ^{५२} शान् । ^५ रहियाईहा । ^४ होप्रई । ^४ डा(३) ॥ १४ ॥ [१] १४

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तराग्रन्यस्य सप्तदशोऽध्यायस्य
 चतुर्थः खण्डः ॥ ४ ॥

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्ह निवारयन् ।

पुमर्धाधतुरो देयाद् विद्यातीर्थ-महेक्षरः ॥ १७ ॥

॥ इति षष्ठमप्रपाठकस्य प्रथमार्धः ॥

इति श्रीमद्राजाधिराज-परमेश्वर-वैदिकमार्ग-प्रवर्तक-

श्रीवीर-बुक्क-भूपाल-साम्राज्य-धुरन्धरेण सायणा-

चार्येण विरचिते माधवीये सामवेदार्थप्रकाशे

उत्तराग्रन्ये सप्तदशोऽध्यायः

समाप्तः ॥ १७ ॥

—ooo@ooo—

वस निष्कसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।
निर्घमे तमहं वन्दे विद्यातीर्थ-महेश्वरम् ॥ १८ ॥

॥ अथाष्टादशोऽध्यायश्चारभ्यते* ॥

तत्र,

प्रथमे खण्डे—

पन्थम्यन्यमिति दृष्ट्वात्मकं प्रथमं सूत्रं,

तत्र प्रथमा ।

१ १ २ १ २ २ १ २ १ १ १
पन्थम्यन्यमित्स्रोतारआधावतमद्याय ।

१ २ २ २ २ १ २
सोमंवैरायष्टूराय ॥ १ † ॥

हे “स्रोतारः” अभिषोतारोऽध्वर्यवः ! “मद्याय” मादयि-
तथाय “वैराय” विक्रान्ताय “शूराय” शौर्यवते इन्द्राय “पन्थम्
पन्थम् इत्” सर्वत्र स्तुत्यमेव “सोमम्” “आ धावत” अभिगमयत
प्रयच्छतेत्यर्थः ॥ १ ॥

* ‘इराजीमसोना उवाच ॥ द्विराच-प्रथमव्याख्यानं वाः एकादशराच-पौष्परीक-
पर्यन्ताः’—इति वि० ।

† व० आ० २, १, १, २ (१मा० ३०४ पृ०)=अ० वे० ४, १, ११, ४ ।

अथ द्वितीया ।

१ २८ ३ १८ २ ३ १ २ ३ १ २
 एहृहरीब्रह्मयुजाश्रमावक्षतःसखायम् ।

१ २ ३ १८ २८
 इन्द्रजीर्भिर्गिर्वणसम् ॥ २ * ॥

“ब्रह्मयुजा” ब्रह्मणा मन्त्रेण स्तोत्रेण हविषा वा युज्य-
 मानो “श्रमा” श्रमो सुखकरो श्रमो वा “हरी” अश्वो “इह”
 अस्मिन् यज्ञे “सखायं” समान-स्थानं मित्रभूतम् “इन्द्रम्”
 “आ वक्षत” आवहताम् । कौटुशमिन्द्रम् ? “गौर्भिः” स्तुतिभिः
 प्रख्यापित-माहात्म्यं “गिर्वणसं” गिरा सशक्तारं स्तुतिभिः सश-
 क्तीयं वा ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ २ ३ १८ २८ ३ २८ ३ २
 पातावृत्रहासुतमावागमन्त्रारेअसत् ।

१ २ ३ १ २
 नियमतेशतमूतिः ॥ ३ † ॥ १

“सुतम्” अभिषुतं “पाता” पानशीलः [ताच्छिलिकसृग्
 (३, २, १३५), “न लोकाव्यय (२, ३, ६८)” — इति कर्षेण
 वृद्ध्याः प्रतिषेधः] “वृत्रहा” वृत्रस्यासुरस्य हन्ता इन्द्रः “पांग-
 मत्” “व” ‡ [—इत्यवधारणे] आगच्छतैव, “असत्” असत्तः

* अ० वे० ५, ७, २२, २ ।

† अ० वे० ५, ७, २२ १ ।

‡ ‘आ व रतावपसजो’ — इति वि० ।

“आरे” दूरे देशे मा भवतु । आगच्छ च “शतमूतिः” बहुविध-
रक्षणः इन्द्रः “नि यमते” अस्मदीयान् शत्रून् नियच्छतु तिर-
स्करोतु [यद्वा, धनान्यस्मभ्यं नियच्छतु ददातु] ॥ ३ ॥ १

१ २ १ २ २ १
॥ श्रौतकक्षम् ॥ पन्यम्यन्यमित्सोतारः । पन्यम्यन्यो

१ १ २ १ २ २ १ २
वा । आशयित्सोताशराः । आधाव । तार३ । द्वा३

१ १ २ २ १ २ २ २
द्वा३ । मादीरशार३४या । सोमवीरा३ । द्वा३द्वा ।

१ २ १ २ २ २ १ २
यष्टुरार३४या३४३ ॥ (१) एहहरीब्रह्मयुजै । हहरोवा ।

१ २ २ १ २ २ १ २ १
ब्राह्मयू३जा । शग्माव । चार३ । द्वा३द्वा३ । ताः

१ २ १ २ २ १ २ २
सार३खार३४याम् । आयिन्द्रजीर्भा३यिः । द्वा३हायि ।

१ २ १ २ २ १ २ २
गिर्वणार३सा३४३म् ॥ (२) पातावृत्रहातुतम् । पातावो

१ १ २ १ २ २ १ २
वा । द्वा३द्वा३३ताम् । आघाग । मार३त् । द्वा३

१ १ २ २ १ २ २ २
द्वा३यि । नारे३आर३४स्मात् । नायियमता३यि । द्वा

३ चायि । शतमू २ ३ ती ३ ४ ३ः । ओ २ ३ ४ ५ ई ।
डा(३) ॥ १ * ॥ [१] १

अथ आत्वाविशन्विति दृष्टान्तकं द्वितीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
आत्वाविशन्विन्दवः समुद्रमिव सिन्धवः ।

२७ ३ १ २
नत्वामिन्द्रातिरिच्यते ॥ १ * ॥

हे “इन्द्र !” “इन्द्रवः” स्रवन्तः सोमाः “त्वा” त्वाम्
“आ विशन्तु” सर्वतः प्रविशन्तु । तत्र दृष्टान्तः—“समुद्रमिव
सिन्धवः” स्यन्दन-शीला नद्यः यथा समुद्रं जलाशयं सर्वतः प्रवि-
शन्ति तद्वत् । यतएवं तस्मात् हे “इन्द्र !” “त्वा” कश्चिदपि
देवो बलेन धनेन वा “नातिरिच्यते” नातिरिक्तो भवति सामर्थ्य-
वान् त्वत्तोऽधिको नास्तीत्यर्थः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३
विव्यक्त्यमहिनावृषन्भक्षः सोमस्य जायते ।

१ २ ३ १ २
यइन्द्रजठरेषुते ॥ २ † ॥

* छ० ना० १४ प्र० १ अ० १ सू० १ ।

† छ० आ० २, १, ४ (भा० ४९६ पृ०) = छ० वे० ६, ६, १८, २ ।

‡ छ० वे० ६, ६, १८, २ ।

“भव” पानं प्रति “महिना” महिना “विव्यक्व”
 सर्वतो व्याप्तवानसि [व्यचतेर्लिटि] अलि “लिटाभ्यासस्योभयेषाम्
 (६,१,१०)”—इति सम्प्रसारणम्] हे “इन्द्र !” “यः” सोमः “ते”
 तव “जठरेषु” उदरेषु प्रविशति, तस्य पानं व्याप्तवानसीति
 शेषः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ २ ६ १ २ १ १ २
 अरन्तइन्द्रकुक्षयेसोमोभवतुवृचहन् ।

१ ३ १ २ ३ १ २
 अरन्तामभ्यइन्द्रवः ॥ ३ * ॥ २

हे “वृचहन्” वृचस्यापामावरकस्यासुरस्य मेघस्य पापस्य वा
 इन्द्रः ! “इन्द्र !” सोऽस्माभिर्दीयमानः “ते” तव “कुक्षये”
 “अरम्” अन्नं पर्याप्नो भवतु । किञ्च, “इन्द्रवः” सर्वतः अरण्य-
 शीलाः सोमाः भवन्तु । “धामभ्यः” नानाविधेभ्यः शरीरेभ्यः
 तव तेजोभ्यो वा अरमन्नं पर्याप्ता भवन्तु [अनेन तेजसा हविर्भाक्
 त्वमस्मीति सूचितम् । अस्मादीयाः सोमा एव तव शरीरभूतेभ्यो
 देवेभ्य इति पर्याप्ता भवन्तु नान्यदीया इति भावः ॥ ३ ॥ २

१ २ २ २ १ २ १ १
 ॥ आष्टाद्विंशम् ॥ आत्वाविशन्विन्द्रवः । ऐयाहा

^{१ २}यि । ^{१ २}समुद्रा१मा२यि । ^{१ २}वसायिन्वा१वार३ः । ^{१ २}ऐयार३
^१हायि । ^{१ २}नत्वामा१यिन्द्रा२ । ^{१ २}तिरायिव्या१ता २ ३ मि ।
^{१ २}ऐयार३हायि । ^{१ २}नत्वामा१यिन्द्रा२ । ^{१ २}तिरायिच्या१ता
^{१ २}२३यि । ^{१ २}ऐयार३हा३४३यि ॥ (१) ^{१ १ १ १ १ १}विव्यवथमद्दिनावृषन् ।
^{१ २}ऐया३हायि । ^{१ २}भक्षा१सो१मा२ । ^{१ २}अजाग१वा २ ३ यि ।
^{१ २}ऐयार३हायि । ^{१ २}यन्त्राविन्द्रा१जा२ । ^{१ २}ठरायिषू१ता२३
^{१ २}यि । ^{१ २}ऐयार३हायि । ^{१ २}यन्त्राविन्द्रा१जा२ । ^{१ २}ठरायिषू१
^{१ २}ता२३यि । ^{१ २}ऐयार३हा३४३यि ॥ (२) ^{१ २ १ १ १ १}अरन्तद्वन्त्रकुक्षये ।
^{१ २}ऐया३हायि । ^{१ २ १ २}सोमोभा१वा२ । ^{१ २}तुवार्चा१हा २ ३न् ।
^{१ २}ऐयार३हायि । ^{१ २}अरान्वा१मा२ । ^{१ २}भ्यचायिन्दा१वार३ः ।
^{१ २}ऐयार३हायि । ^{१ २}अरान्वा१मा२ । ^{१ २}भ्यचायिन्दा१वा२३ः ।
^{१ २}ऐयार३हा३४३यि । ^१ओ२३४५ई । ^१डा(३) ॥ २ * ॥ [१]

॥ उद्धृष्टीयम् ॥ आत्वाविशन्निन्दवचा । समुद्राः ।

मिवसिन्धारवाः । नत्वारहोशयि । चारयिन्द्रा ।

निराशयिच्याश्तायि । नत्वामारहयिन्द्रा । तायिराह

उवाह । उप । च्याऽरतोऽपूहायि ॥(१) विव्यच्युमहि

नवृषन्ना । भक्षसोमस्त्रजागरवायि । यन्त्राहोशयि ।

द्वारहजा । ठराशयिषूश्तायि । यद्वन्त्राहयिन्द्रा । ठारा

शुवाह । उप । पूऽरतोऽपूहायि ॥(२) अरन्तइन्द्रकु

क्षयन्ना । सोमोभवतुवृचारहान् । चराहोशयि ।

धारहमा । भ्यन्त्राशयिन्दाश्वाः । चरन्धारहमा । भ्य

आशुवाह । उम् । दाऽरवोऽपूहायि(३) ॥१॥[३]२

अथ जराबोधेति तृचामकं तृतीयं सूत्रम्

तच्च प्रथमा ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
जराबोधतद्विविद्धिविशेषविशेषयज्ञियाय ।

१ १ १ १ १ १ १ १
स्तोमं रुद्राय दृशीकम् ॥ १ * ॥

हे “जराबोध” जरया स्तुत्या बोध्यमान ! हे अग्ने ! “विशेष
विशेष” तत्तद्यजमान-रूप-प्रजानुग्रहार्थं “यज्ञियाय” यज्ञ-सम्ब-
न्धनुष्ठान-सिद्ध्यर्थं “तद्” देवयजनं “विविद्धि” प्रविश । यज-
मानोऽपि “रुद्राय” क्रूरायाम्ये तुभ्यम् । कीदृशम् ? “दृशीकम्”
दर्शनीयं समीचीनं स्तोत्रं करोतीति शेषः [अथ यास्क एवं
व्याख्यातवान्—“जरा स्तुतिः जरतेः स्तुति-कर्मणस्तं बोध, तया
बोधयितरिति वा ; तद्विविद्धि तत् कुरु, मनुष्यस्य मनुष्यस्य
यजनाय । स्तोमं रुद्राय दर्शनीयम् (निरु० दे० ४८)” —इति ॥१॥

अथ द्वितीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
सनोमहा अग्निमानोधूमकेतुः पुरुषश्चन्द्रः ।

१ १ १ १ १ १ १ १
धियेवाजायद्विन्वतु ॥ २ † ॥

* अ० चा० १, १, १, ५ (१भा० ११६ पृ०—अ० वे० १, १, ११, ५ ।

† अ० वे० १, १, १४, १ ।

“सः” अग्निः “नः” अस्मान् “धिये” कर्मणे “वाजाय”
 अवाय च “हिन्वतु” प्रीणयतु । कौटुशः ? “महान्” [संहितायां
 नकारस्य इत्यानुनासिकावृत्तौ] गुणाधिकः “अनिमानः” [न-
 विद्यते निमानोऽस्येति बहुव्रीहौ “नञ्सुभ्याम् (६, २, १७२)” —
 इत्युत्तर-पदान्तोदात्तत्वम्] निमान-वर्जितः अपरिच्छिन्नइत्यर्थः,
 “धूमकेतुः” [बहुव्रीहौ पूर्वपदप्रकृतिस्वरत्वम् (८, २, १) धूमेन
 प्राप्यमानः* “पुरुषश्चन्द्रः” [चदि आच्चादने दीप्तौ च (भ्रा० प०)
 अस्मात् “स्फायितश्चि (उ० २, १३)” — इत्यादिना कर्त्तरि
 रक्, पुरुषासौ चन्द्रश्च समासान्तोदात्तत्वम् “इत्वाचन्द्रोत्तरपदे
 मन्त्रे (६, १, १५१)” — इति सुट्, तस्य सुत्वेन शकारः] बहु-
 दीप्तिरित्यर्थः [धिये—“सावेकाचः (६, १, १६८)” — इति
 चतुर्थ्या उदात्तत्वम् । हिन्वतु—हविः-प्रीणनार्थम् “इदितो गुम्
 घातोः (७, १, ५८)” — इति गुम्] ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ ३ १ १ ३ १ ३ १ ३ १ ३ १ ३ १ ३
 सरेवा^१ इववि^२पति^३दैव्यः^४केतुः^५ष्टणो^६तुनः ।

३ १ ३ १ ३ १ ३
 उक्थैरग्निरृ^७ह्म^८ज्ञानुः ॥ ३ ॥ ३

* ‘धूमकेतुः—धूमध्वजः’—इति वि० ।

† अ० च० १, २, २४, २१ ।

“सः” “अग्निः” “उक्थेभिः” स्तोत्रैर्युक्तान् “नः” अस्म-
दीयान् “शृणोतु” । तत्र दृष्टान्तः—“रेवान् इव” यथा धनवान्
राजा वन्दिनां स्तोत्रं शृणोति, तद्वत् [एतत्तदोः (६, १,
१३२)]—इति सोर्लोपः) “रयेर्मतो बहुलम् (६, १, ३४
वा०)”—इति सम्प्रसारणं परपूर्वत्वम्, “आदयुषः (६, १,
८७)”, “हृन्दसीरः (८, २, १५)”—इति मतुपो बत्वम् “रे-
शब्दाच्च मतुप उदात्तत्वं वक्तव्यम् (६, १, १७६ वा०)”—इति
मत्तुप उदात्तत्वम्] । कौटुशः ? “विश्वपतिः” [“परादिहृन्दसि
बहुलम् (६, २, १८८)” —इत्युत्तरपदाद्युदात्तत्वम्] प्रजा-पालकः
“देव्यः” देवानां सम्बन्धी [“अग्निर्वै देवानां होता”—इति
श्रुत्यन्तरात्] “केतुः” दूतवत् प्रापकः [“अग्निर्वै देवानां दूत
आसीत्”—इति श्रुतेः] “बृहन्नानुः” [बहुव्रीहौ प्रकृतिस्वरत्वम्
(८, २, १)] प्रौढरश्मिः ॥ ३ ॥ ३

१ २ २ १ २ १ १ १
॥ जरावोधीयम् ॥ जरावोधोवा । तादिविड्ढायि ।

१ १ १ १ २ १ ७ ४
विशायिवा२३यिगे । यन्नियाया । स्तोमा२रुद्रा२३या ।

४ ३ २ २ २ १ २ १ १ १ १
दृशीको३४३ई । डा ॥ (१) सनोमहोवा । आनिमानाः ।

१ २ १ २ १ २ ४
धूमाका२३यितू । पुरुष्यान्द्राः । धियेवा१जा२३या ।

अथ द्वितीया ।

१ २ १ २ १ २ २ १ २ १ २ २
नघावसुर्नियमतेदानंवाजस्यगोमतः ।

१ २ १ २ १ २ १ २
यत्सौमुपश्रवद्भिरः ॥ २ * ॥

“वसुः” वासयिता † स इन्द्रः “गोमतः” बहुभिर्गोभि-
र्युक्तस्य “वाजस्य” अश्वस्य वलस्य वा “दानं” प्रदानं “न घ”
न खलु ‡ “नियमते” नियच्छति उपरतं करोति “यद्”
यदि “सी” ¶ “गिरः” अस्मदीयाः स्तुतीः “उपश्रवत्” उपश्रव-
यात् स्तोत्र-श्रवणे सति सर्वदा ददातीत्यर्थः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ २ २ २ २ २ २ २ २ १ १ २ २ २
कुवित्स्यप्रहिव्रजोमन्तन्दस्युद्वागमत् ।

१ २ २ १ २
शचीभिरपनोवरत् ॥ ३ § ॥ ४

“कुवित्स्य” [कुवित् बहु शस्यति हिनस्तीति] कुविन्ना नाम
कवित् तस्य स्वभूतं “गोमन्तं” बहुभिर्गोभिर्युक्तं “व्रजः” गोष्ठं
“दस्युहा” दस्यूनामुपश्रवयितृणां हन्ता इन्द्रः “प्रागमत्” प्रक-
र्षणं गच्छति “हि” यस्मात् “शचीभिः” आत्मीयैः कर्मभिः प्रजा-

* अ० वे० ४, ७, २५, ३ ।

† ‘वसुः—प्रशस्त-धनः’—इति वि० ।

‡ ‘न घ—नकारः प्रतिषेधार्थः, चकारः पद-पूरणः’—इति वि० ।

¶ ‘सीम्—इति पद-पूरणः’—इत्यपि वि० ।

§ अ० वे० ४, ७, २५, ४ ।

भिर्वा “नः” अस्माकं ता गाः “अप वरत्” निगूढास्ता अपा-
वृषोत् ॥ ३ ॥ ४

॥ मार्गीयवाद्यम् ॥ तद्वौहोवा । गाया२ । सुता
१ ३ १ २ २ १ २
यिसार२३४चा । पु॒रु॒ष॒ता । यसात्वा॑श्ना॒र॒यि । शं॒यत् ।
१ २ १ ३ १ २ ३ २ २
हा । औ॒हो॒यि । गा॒र॒३४वा॒यि । ना॒र॒शा॒२३४औ॒हो
१ १ १ १ १ २ २ १ २ १
वा । ए॒३ । कि॒ने॒२३४पु॒ ॥ (१) नघौ॒होवा । वा॒सूरः ।
१ २ ३ ३ १ २ २ २ १ २ १
नि॒वा॒मा॒२३४ता॒यि । दा॒न॒वा॒ज । स्य॒गो॒मा॒श्ना॒२ः । य
१ १ ३ ३ १ ३ ३ १ ३ ३
त्सी॒म् । हा । औ॒हो॒यि । ऊ॒२३४पा । आ॒र॒वा॒२३४
३ २ २ १ १ १ १ १ २ २ १ २ १
औ॒होवा । ए॒३गि॒रा॒२३४पुः ॥ (२) कु॒वौ॒होवा । सा॒स्या
१ २ ३ ३ १ २ २ १ २ १ २
२ । प्र॒हि॒व्रा॒२३४जा॒म् । गो॒म॒न्त॒न्द । स्यु॒हा॒गा॒१मा॒२त् ।
१ २ १ ३ ३ १ ३ ३ १ ३ ३
म॒चौ । हा । औ॒हो॒यि । भा॒२३४यि॒रा । पा॒र॒ना॒२३
३ २ २ १ १ १ १ १ १ १ १
४औ॒होवा । ए॒३ । व॒रा॒२३४पु॒त् (३) ॥ ६ * ॥ [१] ४

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तराग्रजस्य अष्टादशस्थाध्यायस्य

प्रथमः खण्डः ॥ १ ॥

अथ द्वितीय-खण्डे—

अथेदंविष्णुरिति षट्पञ्चात्मकं प्रथमं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

३२७ १ १२ ३१२ १२ ३२
 इदंविष्णुर्विचक्रमेनेधानिदधेपदम् ।

१ २ ३ २
 समूढमस्यपांसुले ॥ १ * ॥

“विष्णुः” त्रिविक्रमावतारधारी “इदं” प्रतीयमानं सर्वं जगदुदिश्य “नेधा” त्रिभिः प्रकारैः “पदं नि दधे” स्वकीयं पादं प्रक्षिप्तवान् । “अस्य” विष्णोः “पांसुले” धूलि-युक्ते पाद-स्थाने” “समूढम्” इदं सर्वं जगत् सम्यगन्तर्भूतम् [सिधमृष्यास्त्रेनैव व्याख्याता—“विष्णुः विशतेर्वा व्यथीतेर्वा ॥ * * * ॥ यदिदं तद्विक्रमते विष्णुस्त्रिधा निधत्ते पदं त्रेधा भावाय पृथिव्यामन्तरिक्षे दिव्येति शाकपूणिः । समारोहणे विष्णुपदे गयशिरसीत्योर्ध्व-वाभः । समूढमस्य पांसुलेप्यायनेऽन्तरिक्षे पदं न दृश्यते अपि वोपमार्थे स्थात् समूढमस्य पांसुल इव पदं न दृश्यत इति । पांसवः पादैः सूयन्त इति वा पद्माः शिरत इति वा पंसनीया भवन्तीति वा (निब० दे० ६, १६)”—इति ॥ १ ॥

* अ० आ० ३, १, ३, ८ (१भा० ४६१ पृ०) = अ० वे० १, २, ७, १ = अ० वे० ५, १६ ।

अथ द्वितीया ।

१ २२ १८ २८ १ १ १ २१८ २८
 त्रौणिपदाविचक्रमेविष्णुर्गीपाश्चदाभ्यः ।

२ २ १ २ २ १ २
 अतोधर्माणिधारयन् ॥ २ * ॥

“अदाभ्यः” [दभे: “ऋ-ह्रस्वो स्यत् (३, १, १२४)” —इति स्यत्, नञ्-समासः अव्यय-पूर्वपद-प्रकृतिस्वरत्वम् (८, २, २)] केनापि हिंसितुमशक्यः “गीपाः” सर्वस्य जगतः रक्षकः “विष्णुः” पृथिव्यादि-स्थानेषु अत एतेषु “त्रौणि” “पदा” पदानि “वि चक्रमे” । किमुर्वन्? “धर्माणि” अग्निहोत्रादीनि “धारयन्” [शपः पित्रादनुदात्तत्वम् (३, १, ४) शतुष्व ल-सार्वधातुक-स्वरेण (६, १, १८६) स एव शिष्यते] पोषयन् ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

२ २ १ २ २ १ २ २ २ १ १ २ १
 विष्णोः कर्माणि पश्यत यतो ब्रतानि पश्यसे ।

१ २ २ २ २ १ २
 इन्द्रस्य युज्यः सखा ॥ ३ † ॥

हे ऋत्विगादयः ! “विष्णोः” “कर्माणि” वीर्याणि “पश्यतः” “यतः” यैः कर्मभिः “ब्रतानि” अग्निहोत्रादीनि “पश्यसे” सर्वो यजमानः स्मृतवान् [सप्त बाधन-स्पर्शनयोः (भा० ७०),

* ऋ० वे० १, २, ७, २=य० वे० १४, ४३ ।

† ऋ० वे० १, २, ७, ४=य० वे० ६, ४=८, १३ ।

लिटि द्विर्भावे, “शपूर्वाः खयः (७, ४, ६१)” — इति पकारः
 शिष्यते सकारो लुप्यते, यङ्-तत्तयोगादनिघातः (८, १, ६६)]
 विष्णोरनुग्रहादनुतिष्ठतीत्यर्थः । तादृशः विष्णुः “इन्दस्”
 “युज्यः” योग्यः [युजेर्बाहुलकात् क्त्वाप् (३, १, १२१), क्त्वाद्
 गुणाभावः (१, १, ५), क्त्वाप्ः पिच्चात् अनुदात्तत्वम् (३, १,
 ४), धातु-स्वरः (६, १, १६२)] अनुकूलः सखा भवति
 विष्णोरिन्द्रानुकूल्यं च “त्वष्टाहृत पुत्र इत्यनुवाके “अथवैतर्हि
 विष्णुरित्यादि बहुना प्रपञ्चेन तैत्तिरीया आमानन्ति] ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थी ।

१८ २८ ३ २ ३ १८ २८ ३ १ १
 तद्विष्णोः परमम्यद् सदा पश्यन्ति सूरयः ।

३ २ ३ १ ३ १ २
 दिवौ वचस्योराततम् ॥ ४ ॥

“सूरयः” विहांसः ऋत्विगादयः “विष्णोः” सम्बन्धि “परमम्”
 उत्कृष्टं तच्छास्त्र-प्रसिद्धं “पदं” स्थानं शास्त्र-दृष्ट्या “सदा”
 [“सर्वैकान्य (५, ६, १५)” — इति दा-प्रत्ययः, “सर्वस्य सोऽन्यतर-
 स्यान्दि (५, ३, ६)” — इति सर्व-शब्दस्य स-भावः व्यत्ययेनाद्युदा-
 त्तत्वम्] सर्वदेत्यर्थः “पश्यन्ति” । तत्र दृष्टान्तः — “दिवि इव”
 [“जङ्घि दम्प (६, १, १७१)” — इत्यादिना विभक्त्युदात्तत्वम्,
 इवेन विभक्त्यलोपः पूर्वपद-प्रकृतिस्वरत्वञ्च (२, ४, ७१वा०)” —
 इति, तदेव शिष्यते] आकाशे यथा “आततम्” [तनोतेः कर्मणि
 क्तः, “यस्य विभाषा (७, २, १५)” — इति इट्-प्रतिषेधः, “अनु-

* ऋ० वे० १, १, ७, २ = य० वे० ६, ५ ।

हात्तोपदेश (६, ४, ३०)”—इत्यादिना न-लोपः, ऊदुत्तरपद-
प्रसृतिसवरत्वे (६, २, १३८) प्राप्ते “गतिरनन्तरः (६, २, ४८)”
—इति गतेरुदात्तत्वम्] सर्वतः प्रसृतं चक्षुर्विरोधाभावेन
विप्रदं पश्यति तद्वत् ॥ ४ ॥

अथ पञ्चमी ।

१२ २२ ३१ ३ ३१ ३ १ २
तद्विप्रासोविपन्युवोजागृवाँसःसमिन्धते ।

२ ३ १ २ २ २ २ २
विष्णोर्यत्परममदम् ॥ ५ * ॥

पूर्वीकं “विष्णोः” “यत्” “परमं पदम्” अस्ति, “तत्”
पदं विप्रासः [“आल्लस्येरसुक् (७, १, ५०)] मेधाविनः “समि-
न्धते” सम्बन्धं दीपयन्ति । कौटुम्भः ? “विपन्युवः” [स्तुत्यर्थस्य-
पनेर्बाहुल्यक ओषादिको बु-प्रत्ययः, तत्र प्रत्ययस्वरः (३, १, ३)]
विशेषेण स्तोतारः “जागृवाँसः” [जागृ निद्राचये (अदा० प०),
सिटः कसुः, क्रादि-नियमात् प्राप्तस्येटी “वस्त्रेकाजाद वसाम्
(७, २, ६७)”—इति नियमान्वितवृत्तिः] शब्दार्थयोः प्रमाद-राहि-
त्येन जागरूका इत्यर्थः ॥ ५ ॥

अथ षष्ठी ।

१ १ ३ ३ २ ३ २ २ १ २ ३ २
अतोदेवाभवन्तुनीयतोविष्णुर्विचक्रमे ।

३ २७ ३ १ २
पृथिव्याअभिसानवि ॥ ६ † ॥ ५

* ख० वे० १, २, ७, ६ = य० वे० २४, ४४ ।

† ख० वे० १, २, ७, १ ।

“विष्णुः” परमेस्वरः पृथिव्याः यस्मात् भूप-देशात् “अवि-
सानवि” समुच्छ्रिते अधिके देशे स्वर्गादि-लोके “विचक्रमे”
विविधं पाद-क्रमणं कृतवान् विशेषेण वर्तते यस्मात् पृथिवी-
देशात् “नः” अस्मान् “देवाः” विष्णुमुखाः “अवन्तु” पापाच्छत्रो
र्वा रचन्तु इत्यर्थः ॥ ६ ॥ ५

॥ मार्गी यवोत्तरम् ॥ इदं विष्णा औहोहायि । वायि
चक्रार३४मायि । धेधाना३३४यिहायि । दधेपा ३ ४ ।
औहोवा । इहारा३४हायि । उज्ज्वार३४दाम् । समूढम् ।
आस्यपा७६३४ । औहोवा । इहारा३४हायि । औहो३१
२३४ । हायि । एहियाईहा ॥ (१) औणिपदा औहोहा
यि । वायिचक्रार३४मायि । विष्णुर्गो३३४हा । पाचदा
भा३४ । औहोवा । इहारा३४हायि । उज्ज्वार३४याः ।
अतोध । माणिधारा३४ । औहोवा । इहारा३४हायि ।
औहो३१२३४ । यान् । एहियाईहा ॥ (२) विष्णोः क
र्मा औहोहायि । णायिप३४या३४ता । यतोव्रार३४हा ।

१८ २ ३८ ४८ ५ १३ ५ २ ३
तानिपस्या३४ । औहोवा । इहा२३४हायि । उडुवार
५ २ १ २ १० २ ३८ ४८ ५ १ २
३४हायि । इन्द्रस्य । यजियःसा३४ । औहोवा । इहा
५ ३८ २ ३८ ५ ४
२३४हायि । औहो३१२३४ । खा । एदियाईहा । हो
पुई । डा(३) ॥ ७ * ॥ [१] ५

अथ मीषुत्वेति प्रगाथात्मकं द्वितीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ १८ २ १ २ ३२३ ३ १८ १८
मीषुत्वावाघतश्चनारेअस्मन्निरीरमन् ।

१ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १८ १८
आरात्तादासधमादन्नआगच्छीहवासन्नुपश्रुधि ॥ १० ॥

हे इन्द्र ! “त्वा” त्वां “वाघतश्च न” ऋत्विजोऽप्येते “अस्माद्”
अस्मात्तः “आरे” दूरे “मा निरीरमन्” न नितरां रमयन्तु ।
अतस्त्वम् “आरात्तादा” दूरेऽपि वर्त्तमानः “नः” अस्मादीयं
“सधमाद्” यन्नम् “आ गच्छि” आगच्छ “इह वा” अत्रापि वा
“सन्” विद्यमानः “उप श्रुधि” अस्मादीयं स्तोत्रम् उपगृह्य ॥ १ ॥

• छ. ग. १४ प्र. १ च. ० सा. १ ।

† च. पा. ३, १, ५, २ (१ भा. ५८१ पृ.) = छ. वे. ५, ३, १०, १ ।

(२५)

अथ द्वितीया ।

२१८ २८ २ १९ २१७ २ १ २१७ २ १ २
इमेक्षिते ब्रह्मकृतः सुते सचामधौ नमस्यचासते ।

२२ १२ २ १ २ २२२ २ २१७ २ १ २
इन्द्रे कामञ्जरितारो वस्यवोरथेन पादमादधुः ॥ २ * ॥ ६

हे इन्द्र ! “ते” त्वर्थे “सुते” अभिषुते सोमे “ब्रह्मकृतः”
स्तीक्ष्णकृतः† ऋत्विजः “मधौ न” मधुनीव “मस्यः” मसिकाः
“सचा” सह “आसते” उपविशन्ति । अथ परीक्षसुतिः—
“वस्यवः” धनकामाः “जरितारः” स्तीतारः “कामम्” इष्टम्
“इन्द्रे” “रथे न पाद” रथे पादमिव “आ दधुः” समर्पव-
न्तीत्यर्थः ॥ २ ॥ ६

अथास्तावीति प्रगाथात्मकं तृतीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ २ २१ २२ १८ १८
अस्ताविममपूर्वम्ब्रह्मेन्द्राय वोचत ।

२ २ २१ २ २ १ २ २ २ १ २
पूर्वीर्कृतस्य वृद्धतीरनूपतस्तोतुर्मेधाश्चक्षत ॥ १ ॥

* अ० वे० ५, ७, १७, २ ।

† ‘ब्रह्मकृतः’—अब्रह्म कर्तारः । अथवा ब्रह्म-वैविध्यस्य च, तस्य कर्तारः—
इति वि० ।‡ ‘अथा रथवाचिनः पुदपाः रथस्य पादं चक्रमस्य आदधुः, अथवा सुप्तो रथे
आत्मोयं पादं कुर्वन् रथमारोहति’—इति वि० ।

॥ अ० ०६, ४, ११, ४ ।

स “इन्द्रः” “अस्तावि” अस्मदीयेः स्तोत्रैः ऋत्विग्भिर्वा
 सूयते “इन्द्राय” “पूर्वम्” अनादित्वात् पूर्वस्मिन् भवं “मन्त्र”
 मननीयं “ब्रह्म” स्तोत्रं वेदं वा “वीचत” । हे ऋत्विजः ! यूयं
 पठत* किञ्च “पूर्वीः” पूर्वकालीनाः “ऋतस्य” यज्ञस्य सम्ब-
 द्धिः “बृहतीः” बृहतीच्छन्दका बृहत्सामानि वा “अनूषत”
 सूयत पठतेत्यर्थः । “स्तोतुः” मम “मेधाः” एवंविधाः प्रज्ञा-
 विवेकाः “असूयत” ऋत्विग्भिः विस्तृत्यताम् [यज्ञा, ईश्वरेण] ॥१॥

अथ द्वितीया ।

१४ ३१ २ ३ १ २ ३ १ ३ २४ ३ १ २
 समिन्द्रोरायोबृहतीरधूनुत†सङ्क्षोणीसमुद्ध्यम् ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ २ २ १ १ १
 सृष्टक्रासःशुचयःसङ्गवाशिरःसोमाइन्द्रममन्दिषुः ॥२॥७

स “इन्द्रः” “बृहतीः” महान्ति “रायः” धनानि अन्नानि
 वा “अधूनुत” मां प्रापयत्वित्यर्थः [धूञ् कम्पने (क्रा० उ०)
 घातूनामनेकार्थत्वात्] । किञ्च “क्षोणीः” भूमीः “सम्” अधूनुत
 मां सम्बन्धं प्रापयन्तु । अपिच “सूर्यम्” सूर्य-सदृशीं दीप्तिं “सम्”
 अधूनुत । “शुचयः” निर्मलाः “शुक्रासः” शुक्रग्रहाः इन्द्रं “सम्
 अमन्दिषुः” हर्षयन्ति । किञ्च “गवाशिरः” गोश्रवणाः सहिताः वा
 इन्द्रं सममन्दिषु ज्वलन्त इत्यर्थः ॥ २ ॥ ७

* ‘पूर्वम्’—अग्रे भवन्, अन्तः—अन्तर्, इन्द्राय वीचत । अथवा—इत्यादि वि० ।

† “अधूनुतः”—इति क० पाठः ।

‡ क० वे० ६, ४, २१, ५ ।

¶ ‘गवाशिरः’—गो-वीरेष संयुक्ताः—इति वि० ।

॥ सन्तनि ॥ अस्ताद्वाउ । वायिमन्मपूषाउवार३ ।
वीर३४याम् । ब्रह्मन्दायवोचतपूर्व्विच्छित्तस्यवृहतीरनूषता ।
र३४पू । स्तोतूर्द्धाउ । मायिधाअसा३१उवार३ । ज्ञा
र३४ता । स्तोतुर्मेधाअद्वसतसमिन्द्रोरायोवृहतीरधूनु
तार३४पू । सङ्गोद्वाउ । णायिसमुद्ध३आउवा २ ३ ।
रीर३४याम् ॥ (२) सङ्गोणीसमुद्धर्य्यत्सग्गुक्तासःग्गुच्यः
सङ्गवागिरा२३४पूः । सोमाद्वाउ । आयिन्द्रममा३१उ
वार३ । दीर३४पूः (३) ॥ १० * ॥ [१] ७

अथेन्द्रायसोमपातवेदिति त्वचात्मकं चतुर्थं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

११ ३१२१ ३१२ २२
इन्द्रायसोमपातवेवृत्रघोपरिषिच्यसे ।

१ १ १ १ १ ३ १ २ ३ १ २
नरेचदक्षिणावतेवैरायसदनासदे ॥ १ १ ॥

* क. मा. १४प्र. २अ. १०सा. ।

† चतुर्वेद ४, २, १८, ३ (४भा० २५१४०) = ऋ० वे० ७, ४, १४, ४ ।

हे “सोम !” “वृत्रघ्ने” वृत्रस्य हन्त्रे इन्द्राय [षष्ठ्यर्थे चतुर्थी
(२, ३, ६२वा०)] इन्द्रस्य “पातवे” पानार्थं* “परि पिब्यसे”
परितः पात्रेषु सिष्यसे वसतीवरीभिर्वा । किञ्च “दक्षिणावते”
ऋत्विग्भ्यो दक्षिणा-दानेन तद्वृत्ते, “वीराय” वीर्य-युक्तायेन्द्रार्थं
हवींषि दातुं “सदनासदे” यज्ञ-गृहे सौदते, “नरे” मनुष्याय†
वक्ष्यमानाय तस्मै फल-प्रदानार्थं परिपिब्यसे ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
तत्सखायः पुरुषश्च वयं यूयञ्च सूरयः ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००
अश्यामवाजगन्ध्यस्नेमवाजपत्यम् ॥ २ ॥

हे “सखायः” स्तोतारः “सूरयः” प्रज्ञावन्तः “यूयं वयश्च”
वक्ष्यमानाः “पुरुषश्च” बहु-दीप्तिं “वाजगन्ध्रं” बल-कर-साधु-
गन्धोपेतं तत्र भवं सोमम् “अश्याम” अश्रीम पिबेम । किञ्च
“वाजपत्यम्”‡ अश-युक्त-गृह-सहितम् [यद्वा, बलकरं सोमं
“स्नेम” सन्धजेमहि सोमेन बलान्न-गृहादीनि भवन्तीत्यर्थः ॥२॥

* विवरच-मते तु ‘सोमपातवे’—इति समास-निष्पन्नमेकं पदं मतं एवोक्तम्
‘सोमपातवे—सोम-पानार्थम्’—इति ।

† विवरच-मते नरे इत्यपि इन्द्रायेत्यस्य विशेषणम् तत एवाह—‘नरे—मराका-
राय’—इति ।

‡ ‘पुरुषश्च यूयं वयश्च’—इति क० पाठः ।

¶ क० वे० ७, ४, १४, ४ ।

§ ‘वाजपत्यम्—पान-संयुक्तं गृहम्’—इति वि० ।

अथ तृतीया ।

१३ १ २३ १८ २८

परित्यङ्घ्र्यतङ्हरिम्० ॥ ३ * ॥ ८

—इतीयम् पूर्वमेव [छ० आ० ६, २, १, ८ (२ भा० १६७ पृ०) — उ० आ० ५, २, १८, १ (२ भा० २५० पृ०)]
व्याख्याता ॥ ३ ॥ ८

॥ यज्ञायज्ञीये द्वे ॥ इन्द्राऽ५य । सोऽमाऽपातावा
यि । वार्चध्रेपा । रीऽषायिच्याऽसायि । नरेऽच ।
दक्षारऽयिणा । ऊम्नायि । वाऽतायि । वायिरायसद
नारसदाउ ॥ (१) दायिताम् । सखायः पु० रुचं० वयं०
याम् । चाऽह्वराऽयाः । अ० श्या० रम । वाजारऽगा ।
ऊम्नायि । धाऽयाम् । सानेमवाजपा० र० स्तियाउ ॥ (२)
याम्पा । रित्यङ्घ्र्यतङ्हरिम्बभुना । ती० श्वारेऽणा ।
योदे० रवान् । विश्वा० र० र० आ । ऊम्नायि । पा० श्रायि ।
मादेनसद्वगार० क्ताउ (३) ॥ २१ † ॥ [१] ८

* छ० आ० ६, २, १, ८ (१ भा० १६७ पृ०) = ऊ० आ० ५, २, १८, १ (२ भा० २५० पृ०) = अ० वे० ७, ४, २४, १ ।

† ऊ० मा० १४ प्र० १ अ० २१ सा० ।

अथ कस्तमिन्द्रेति प्रगाथात्मकं पञ्चमं सूत्रम्,

तत्र प्रथमा ।

१८ १८

कस्तमिन्द्रत्वावसो० ॥ १ * ॥

—इत्यृचः प्रतीकम्, तस्यादितो व्याख्यानमन्यत्र द्रष्टव्यम् ॥१॥

अथ द्वितीया ।

११ २

११ २

११ २ २ २

११ २ २

मघोनस्त्वृचहृत्पुचोदययेददतिप्रियावसु ।

११ १ १

११ १ १ १

११

तवप्रणीतीदर्यश्चरिभिर्विश्वातरेमदुरिता ॥ २† ॥ ८

हे इन्द्र ! “मघोनः” धनवतः “तव” त्वदर्थं “प्रिया” प्रियाणि “वसु” वसूनि हविलैश्चक्षानि धनानि “ये” जनाः “ददति” प्रयच्छन्ति तान् जनान् “वृत्तहृत्पु” यज्ञेषु सङ्ग्रामेषु वाक् “चोदय” प्रेरय । हे “हृयश्च” हरि-नामकाश्चवसिन्द्र ! तव “प्रणीती” प्रणीत्वा प्रणयनेन च “चरिभिः” स्तोत्रभिः पुत्रादिभिः सार्धम् “विष्वा” विष्वाणि “दुरिता” दुरितानि “तरेम” तीर्त्वा भवेम ॥ २ ॥ ८

इति सामवेदार्धप्रकाशे उत्तराग्रजस्य अष्टादशस्याध्यायस्य

द्वितीयः खण्डः ॥ २ ॥

* अ० आ० १, २, ४, ८ (१भा० ५०४ पृ०) = अ० वे० ५, २, १८, २ ।

† अ० वे० ५, २, १८, ४ ।

‡ ‘वृत्तहृत्पु—वसुधेषु’—इति वि० ।

¶ ‘प्रणीतो—प्रकर्षेण कर्मणा नेता’—इति वि० ।

इन्द्रम् “अवस्यवः” वयमन्नकामाः सन्तः “अहमहि” आह्वयामः
[अयतेर्लुङि बहुलव्यन्दसि (६, १, ३४)—इति सम्प्रसार-
णम् ॥ ३ ॥ १०

॥ वामदेव्यम् ॥ एऽपुदु । मधो३ र्मा ३ दिन्नराम् ।
म । सायि । चाध्वर्यो॑ अन्धस॑षवाहि । वा । औ३ हो
हायि॑ रस्तार॑श्वतायि । सदी॑हो३ । ऊ॒मा॒र । वाऽ॒
हो॑ ३ ५ हायि ॥ (१) आऽ॒प्रयिन्द्र । स्थाता॑र॒र्हा॒री॒णाम् ।
ना । किष्टे॑ पूर्वस्तुतिमुदा । ना । औ३ होहायि । अ
शार॑वसा । नभौ॑हो३ । ऊ॒मा॒र । दाऽ॒रनो॑ ३ ५ हा
यि ॥ (२) ताऽ॒पुवः । वाजा॑र॒ना॒श्म॒तायि॑म् । आ । इ॒म
हि॒अव॑स्यवोप्रायु । भायिः । औ३ होहायि । यज्ञार॑
यिभिर्वा । वृधौ॑हो३ । ऊ॒मा॒र । न्याऽ॒रमो॑ ५ हा
यि (३) ॥ ६ * ॥ [१] १०

अत्र तद्गूर्धयेति प्रगाद्यात्मकं द्वितीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

११ १४ २२ ३१ २३१ २३१ २
तद्गूर्धयास्वर्णरन्देवासोदेवमरतिन्दधन्विरे ।

१ १ ३ १ २
देवत्राहव्यमूहिषे ॥ १ * ॥

हे स्रोतः ! “तं” प्रसिद्धमग्निं “गूर्धय” स्तुहि [गूर्धयतिः स्तुतिकर्मा (निघ० २, १४, ५) कौटुशम् ? “स्वर्णरं” सर्वस्य नेतारं [सर्वैर्यजमानैः नेतव्यं वा, अथवा स्वर्गं प्रति हविषां नेतारं] “देवासः” दौव्यन्ति स्तुवन्तीति देवा ऋत्विजः “देवं” दानादि-गुण-वृद्धम् “अरतिम्” अर्थं स्वामिनं [यद्वा, अभि प्राप्तव्यं द्रव्यं] “दधन्विरे” [धन्वन्ति गच्छन्ति स्तुत्यादिभिः प्राप्नुवन्ति, धवि र्मत्स्यः (भा० प०)] अथ प्रत्यक्षस्तुतिः—“देवत्रा” देवेषु मध्ये [यद्वा, “देव-मनुष्य (५, ३, १० वा०)”—इत्यादिना द्वितीयाद्यै चा-प्रत्ययः देवानित्यर्थः] “हव्यं” पुरोडाशादि-लक्षणं हविः “आ” आभिमुख्येन “अहिषे” हे अग्ने ! अभितो वा प्रापयसि [वहे विंष्टि यजादित्वात् सम्प्रसारणम्] ।

“अहिषे”—“अहिरे”—इति पाठौ ॥ १ ॥

* अ० आ० २, १, २, ३ (भा० १०८५०) = अ० वे० ६, १, १६, १ ।

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
विभूतरातिं विप्रचित्रशोचधमग्निमौडिष्यन्तुरम् ।

३ १ २ २ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १
अस्य मेधस्य सोम्यस्य सोभरे प्रेमध्वराय पूर्व्यम् ॥ २० ॥ ११

ऋषिरात्मानं सम्बोध्य प्रेरयति— हे “विप्र” मेधाविन् !
“सोभरे” एतत्सञ्ज्ञक ! ऋषे ! “अध्वराय” यागार्थम् “ईम्”
अग्निं “प्रेडिष्य” प्रकर्षेण स्तुहि । कौटुशम् ? “विभूतरातिं”
व्यासधनं प्रभूतदानं वा, “चित्रशोचिषं” चायनीय-तेजस्कं
विचित्र-दौप्तिकं वा “सोमस्य” सोम-साध्यस्य “अस्य मेधस्य”
“यन्तुरं” नियन्तारं† “पूर्व्यं” चिरन्तनमिति ॥ २ ॥ ११

५ ४ २ ४ ५ ४ ५ २ २ १ २ २
॥ सौभरम् ॥ तङ्गूश्वाऽसुवर्णरोवा । देवासो
२ १ १ ३ ५ २ २
देवमरा२तायिन्दधार३ । हो । न्वा२३४यिरायि । दे
१ २ ५ २ १ ३ ५ २ २
वत्राह । व्यमू३हा ३ । हारयिषा २ ३ ४ औहोवा ॥ (१)
५ २ ४ २ ४ ५ २ ४ ५ १ २ २ १ ०
देवा३त्रा३हव्यमू३हिषोवा । विभूतरतिविप्रा२चायिच
१ १ ५ १ २ ३
शो२३ । हो । चा२३४यिषाम् । अग्निमौडि । अया३

* अ० वे० ६, १, १८, २ ।

† ‘यन्तुरं’—गसन-ग्रीकम—इति वि० ।

^१चा^१श^१यि । ^१तू^१र^१रा^१३४^१चौ^१हो^१वा ॥ (२) ^१अ^१ग्रा^१श^१यि^१मा^१श^१यि^१डि
^१घ^१वन्तु^१रो^१वा । ^१अ^१स्य^१मे^१ध^१स्य^१सो^१मा^१र^१या^१स्य^१सो^१र^१३ । ^१हो । ^१भा
^१३४^१रा^१यि । ^१प्र^१मे^१ध^१रा । ^१य^१पू^१र^१हा^१३ । ^१व^१र^१या^१३४^१चौ
^१हो^१वा । ^१अ^१र^१३४^१पु^१(३) ॥ १८ * ॥ [१] ११

अथासोमस्नानइति प्रगाथात्मकं तृतीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

^१आ^१सो^१म^१स्ना^१नो^१अ^१द्रि^१भि^१स्ति^१रो^१वा^१रा^१ण्य^१व्य^१था ।

^१ज^१नो^१न^१पु^१रि^१च^१म्बो^१र्वि^१श^१ह^१रि^१स^१दो^१वने^१षु^१द^१घ्नि^१षे ॥ १ ॥

हे “सोम !” “अद्रिभिः” चावभिः “स्नानः” अभिषूयमाणः
 त्वम् “अव्यथा” अविमयानि “वाराचि” वालानि दशापवित्राणि
 “तिरः” कुर्वन् व्यवधायकानि कुर्वाणः सन् “आ” पवस इति
 श्रेयः । “हरिः” हरित-वर्णः स सोमः “चम्बोः” अधिषवण-फल-
 कयोः “विशत्” प्रविशति । तत्र दृष्टान्तः—“जनो न” यथा जनः

* अ० मा० १६५० १५० १८५० ।

† ‘ईम्—इति पदपूर्वः’—इति वि० ।

‡ अ० मा० ६, १, ३, ३ (१मा० ८४५०) = अ० वे० ७, ५, १३, ५ ।

“पुरि” पुरे प्रविशति स त्वञ्च तेषु काष्ठ-निर्मितेषु पात्रेषु वसती-
वरीषु वा “सदः” स्थानं “दध्रिषे” करोषि ।

“दध्रिषे”—“दध्रिषः”—इति पाठो ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १२ १२ १२ १२ १२ १२ १२ १२ १२ १२ १२
समामृजेतिरोअणवानिमेध्योमीढ्वात्सर्गिर्नवाजयुः ।

१ २ ३ १२ १ २ ३ २ ३ १२ ३ १ २
अनुमाद्यःपवमानोमनीषिभिःसोमोविप्रेभिर्ऋक्भिः॥२१॥१२

“वाजयुः” अन्न-कामः “अण्वानि” अण्वानि सूक्ष्मानि “मेध्यः”
मेथ्याणि अवेः रोमाणि चित्राणि “तिरः” कुर्वन् “सः” सोमः
“मामृजे” परिशोध्यते अलङ्घियते वा । तच्च दृष्टान्तः—“मीढ्वान्
वेचन-समर्थः “ससिः न” अश्वइव, अश्वो यथा सङ्ग्रामेऽलङ्घियते
तद्वत् । कीदृशः ? “अनुमाद्यः” अनुमोदनोयः सर्वैः “पव-
मानः” मनीषिभिर्ऋत्विग्भिः पूषमानः, तथा “ऋक्भिः”
[“ऋक्सि वनिपो (५, २, १२२ वा०)”—इति वनिप्]
स्तुतिमद्विविधैर्मन्त्राविभिः अभिष्टुतः सृज्यते ॥ २ ॥ १२

अथ वयमेनमिदाह्यइति प्रगाथात्मकं चतुर्थं सूक्तम्,

तच्च प्रथमा ।

१ १२ ३ १२ १२ १ २ ३ १ २
वयमेनमिदाह्योपीपेमेहवज्रिणम् ।

१ २ ३ १२ १२ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १
तस्माउअद्यसवनेसुतभरानूनभूषतश्रुते ॥ १ ॥ १३

* “ऋक्भिः”—इति सू० पाठः ।

† सू० वे० ७, ४, १४, १ ।

‡ सू० आ० ३, १, १, १० (१भा० ५६०पृ०) = सू० वे० ६, ४, ४८ (३१), ११

“दयं” यजमानाः “एनम्” इन्द्रं “वयिषं” “इदा” इदानीं
 “सः” अतीतेऽङ्गि “इह” अत्र अहर्गणे “अपीपेम” आप्याययाम
 सोमेन “तस्मात्” तस्मै एव “अद्य” अत्र सवने सङ्ग्रामार्थं
 [सुपां सुलुगित्यादिना श्रे-आदेशः] “सुतम्” अभिषुतं सोमं
 “भर” आहर “नूनम्” इदानीं “शुते” स्तोत्रे शुते सति “आ
 भूषत” आभवत्तद्वर्वादीनागच्छतु ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

११ २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

वृक्षसिद्धस्यवारणउरामथिरावयुनेषुभूषति ।

१८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

सिमन्नस्तोमश्चुजुषाणआगच्छीन्द्रप्रचित्रयाधिया ॥२॥१३

“वृक्षसिद्ध” स्तेनोऽपि† “वारणः” वारयिता सर्वस्य‡
 सन्नपि “उरामथिः” ग्रन्थानां मार्गे गच्छतां मथिताणां सन्नपि
 “वयस्य” इन्द्रस्य “वयुनेषु” मार्गेषु प्रज्ञानेषु वा§ “आ भूषति”
 आनुकूल्यमेव भजते [अतीव हिंस्रोऽपीन्द्रस्यानुकूलो भवतीत्यर्थः] ।
 यद्वा, अस्मेति कर्मणि षष्ठी (२, १, ८५) असुमिन्द्रम् उक्तत्वरूपः
 क्रूरेषु वयुनेषु स्तोत्रेष्वाभूषति] । हे इन्द्र ! स त्वमिमं “नः”
 अस्मादीयं सोमं स्तोत्रं च “जुषाणः” प्रीयमाणः सेवमानः

०. अ. वे. ६, ४, ४८ (११). २ ।

† ‘चित्—इति षट्पूरकः । वृक्षः—मांसान्नी चरक-निवासी’—इति वि० ।

‡ ‘वारणो षष्ठी’—इति वि० ।

§ ‘उरसाधरं करोति—उरामथिः’—इति वि० ।

॥ ‘वयुनेषु—अस्मदु’—इति वि० ।

सन् “चित्तया” चायनीयया गानाविध-फलरूपया “धिया” युक्तः
सन् “प्रागहि” प्रागच्छ ॥ २ ॥ १३

॥ वासिष्ठम् ॥ वयमेनमिदा । द्रियाओरुवा । इ
याद्यायि । ऊवेहोरयि । अपीपेमेहावज्जिणारम् । त
स्माउवद्यसवनायि । हतभारार । ईश्या । आनूना
रु३४म् । षताश्रु३३४प्रताइपुदयि ॥ (१) आनूनभूषत ।
अताओरु३४वा । इयाद्यायि । ऊवेहोरयि । आनून
भूषताश्रु३तारयि । वृक्छिदस्यवारणः । उरामाश्वी
रुः । ईश्या । आवयूरु३४ना । पुभूषा३३४प्रताइपुद
यि ॥ (२) आवयुनेषुभू । षताओरु३४वा । इयाद्यायि ।
ऊवेहोरयि । आवयुनेषुभूषाश्वीरयि । सेमन्नस्तोमञ्ज
जुषा । णआगाश्वीर । ईश्या । इन्द्रप्रा३३४चायि ।
चयाधारु३४प्रयाईपुद । अवाश्वारु३४प्रयि (१) ॥ ५ ॥ (१३)

अथेन्द्राग्नीरोचनेति दृष्टात्मकं पञ्चमं सूत्रम्,

तत्र प्रथमा ।

११ ११ ११७ ११ १
इन्द्राग्नीरोचनादिवःपरिवाजेषुभूषयः ।

११ ११३५ ११
तदाच्चेतिप्रवीर्यम् ॥ १ * ॥

हे “इन्द्राग्नी !” “दिवः रोचना” स्वर्गस्य रोचको युवां
“वाजेषु” सङ्ग्रामेषु “परि भूषयः” परितः सर्वतः पलङ्कृतो
भवयः । अतून् पराजित्य सर्वतो विजयमानो वर्तते । “वां”
युवयोः “वीर्यं” सामर्थ्यमेव “तत्” तादृशं सङ्ग्राम-विजयं
“प्रचेति” प्रकर्षेण आपयति [यद्वा, युवां “वाजेषु” सङ्ग्रामेषु
भूषयः अतून् परिभवयः । शेषं पूर्ववत् ॥ १ ॥

अथ

११ १ ११११ १
इन्द्राग्नीचपसस्परि० ॥ १ + ॥

—इति द्वितीया,

अथ

११ ११ १
इन्द्राग्नीतविषाण्णिवां० ॥ १ ‡ ॥ १४

—इति तृतीया । तयोर्ऋचोः प्रतीके । तयोर्वास्यानमन्त्रश्च
द्रष्टव्यम् ॥ २, १ ॥ १४

* अ० वे० ३, १, ११, ३ ।

+ अग्नीव ७, ३, २, ३ (५भा० ८४पृ०) = अ० वे० ३, १, ११, ४ ।

‡ अग्नीव ७, ३, १, ४ (५भा० ८४पृ०) = अ० वे० ३, १, ११, ३ ।

अथ कईवेदेति दृष्टात्वकं षष्ठं सूत्रम्,

तत्र प्रथमायाः—

१ २ १ १ २ १ २
कईवेदसुतेसचा० ॥ १ * ॥

—इति ऋचः प्रतीकम् । तस्यादितो ध्याख्यान मन्यत्र
द्रष्टव्यम् ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

२ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
दानामृगोनवारणः पुरुत्राचरयन्दधे ।

१ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
नकिद्वानियमदासुतेगमोमहाश्चरस्योजसा ॥ २ † ॥

“मृगः” शत्रूणामन्वेषकः “वारणः” गजः “दाना” मद-
जालानीवः “पुरुत्रा” बहुषु यज्ञेषु च “रयं” चरन्-शीलं
“मदं” “दधे” इन्द्रो धारयति । अथ प्रत्यक्षस्तुतिः— हे इन्द्र !
“त्वा” त्वां “न किः” नियमतं न कश्चिन्नियच्छति “सुते” अभि-
षुते सोमे “आ गम” आगच्छ । “महान्” पूज्यः “नः” त्वम्
“ओजसा” बलेन सर्वतश्चरसि गच्छसि ॥ २ ॥

* अ० आ० ४, १, १, ५ (१भा० ६०१पृ०) = अ० वे० ६, १, ८, १ ।

† अ० वे० ६, १, ८, १ ।

‡ ‘दानामृगीनवारणः—*** मदनानी वारणः *** यथा वारणः अनि-
चात्स्व रत्नं मन्—इति नि० ।

अथ तृतीया ।

२११८ २८ २१८ २८ २१ २

यउग्रःसन्ननिष्टृतःस्थिरोरणायसंस्कृतः ।

११ २ २३१२ २२२२२२ २ २ २११२

यदिस्तोतुर्मघवाष्टृणवद्वन्नेन्द्रोयोषत्यागमत् ॥३॥१५

“यः” “उग्रः” उग्रोर्ध्वलः ओजस्वी वा “सन्” भवन् “अनि-
ष्टृतः” अशुभिरविस्तीर्णः “स्थिरः” चलः “रणाय” युद्धाय
“संस्कृतः”† शस्त्रैरलङ्कृतः सोमैर्वा संस्कृतः सः “इन्द्रः” “मघ-
वान्” धनवान् “यदि” “स्तोतुः”‡ “इवम्” आह्वानं “मृष्वन्”
मृषोति तर्ह्यन्वय “न योषति” न गच्छति किन्तु “आ गमत्”
तत्रैवागच्छति ॥ ३ ॥ १५

१ २ २ १ २ १
॥ वार्चम् ॥ कईवेदा । सुतायिसाश्चारे । पिव

१ २ १ २ १ २ १
मन्वद्वायोश्दाधारेयि । अयंयःपुरोविभिनत्ताओश्जा

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १
सारे । मन्दानारःश्रीः । प्रारयाः२३४ओहोवा । धा

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १
धारः२४साः ॥(१) दानामृगः । नवाराश्याः२ । पुरु

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १
आचरयान्दाश्धारेयि । नकिष्टानियमदासुतायिगाश्मा

० अ० वे० १, २, ३, ४ ।

† ‘संस्कृतः—संस्कृतः’—इति वि० ।

‡ ‘स्तोतुः—उद्गातुः’—इति वि० ।

१८५०४५०१५०१] उत्तरार्चिकः ।

२१३

११५ १ १ १११
रोरणा । यसार३५५ताड । वा३२ । यदिस्तोतूः ।

१, १११ १ १ १ १ १
मघवाशा । अघवा३३४वाम् । ने३३द्रो । योषति ।

११ १ ११११
आगा३३४५मा३५५त् । आ३३४५५(३) ॥ ८ * ॥ [२] १५

इति सामवेदार्चप्रकाशे उत्तरायणस्य अष्टादशस्राध्यायस्य

द्वतीयः खण्डः ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थ-खण्डे—

पवमानाअसृचतेति द्विचामकं प्रथमं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

११ १ १ १ १ १ १ १
पवमानाअसृचतसोमाः शुक्रासइन्दवः ।

१ ११ ११ १ १ १
अभिविज्ञानिकाव्या ॥ १ १ ॥

“शुक्रासः” उज्ज्वलाः‡ “इन्दवः” दीप्ताः “पवमानाः” पूव-
मानाः सोमाः “विज्ञा” विज्ञानि “काव्या” काव्यानि स्तो-
त्राणि “असृचत” अस्त्विम्बिभितः सृज्यन्ते ॥ १ ॥

० क० म० १८५० १५० १५० ।

† क० मे० ०, १, ३४, ५ ।

‡ ‘शुक्रासः’—द्वितीय-सूक्ते सोमाः शुक्रा भवन्ति—इति वि० ।

अथ द्वितीया ।

११ २२७ ३ १ २
पवमानादिवस्पर्यन्तरिक्षादसृक्षत ।

३ १७ २ १ २
पृथिव्याअधिसानवि ॥ २ ॥

“पवमानाः” पूयमानाः सोमाः “दिवः” द्युलीकादन्त-
रिक्षाच्च “पृथिव्याः” भूम्याः “अधि सानवि” समुच्छिते देशे
देवयजने “पर्यसृक्षत” सृज्यन्ते ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

११ ३ १ १ १ १ २ २ २ १ २
पवमानासआशवःशुभ्राअसृग्रमिन्दवः ।

२ ३ २ ३ २ ३ १ २
घृन्तोविश्वाअपदिषः ॥ ३ ॥ १६

“आशवः” शीघ्राः “शुभ्राः” शोभनाः “पवमानासः” पव-
मानाः “इन्दवः” दीप्ताः सोमाः “विश्वाः” सर्वान् “दिषः” द्रष्टृन्
शत्रून् “अप घ्नन्तः” मारयन्तः “असृग्रम्” सृज्यन्ते ॥ ३ ॥ १६

* अ० वे० ७, १, ३५, १ ।

† ‘दिवस्परि’—‘दिवः’ द्युलीकास्य उपरि अन्तरिक्षात् ‘असृक्षत’ । ‘पृथिव्या
अधि’ अर्धुपरिभावेन अरत ‘सानवि’ पर्वत-सानवि त्रिरि-मसृक्षे—इति वि० ।

‡ अ० वे० ७, १, ३५, २ ।

अथ तोशावृत्तहणेति द्वात्मकं द्वितीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ १ १ २ १ १ १ १ १ १
तोशावृत्तहणाद्भवेसजित्वानापराजिता ।

१ १ १ १ १ २
इन्द्राग्नीवाजसातमा ॥ १ * ॥

“तोशा”† शत्रूणां बाधको “वृत्तहणा” वृत्तस्य पीपस्य
हन्तारो “सजित्वाना” जेतारो परस्परपिषया जयशीलो
“अपराजिता” केनाप्यतिरस्कृतो “वाजसातमा” अन्नस्य अति-
शयेन दातारो “इन्द्राग्नी” युवां “द्भवे” इह कर्मणि सोम-
पानार्थमहमाह्वयामि ॥ १ ॥

अथ

१ १ १ १ १ १
प्रवामर्षन्त्युक्थिनः ० ॥ २ † ॥

—इति द्वितीया,

अथ

१ १ १ १ १ २
इन्द्राग्नीवतिम्पुरः ० ॥ ३ ‡ ॥ १७

—इति तृतीया, इत्येतावन्तोः प्रतीके । तयोरादितो
व्याख्यानमन्यत्रापि द्रष्टव्यम् ॥ २ । ३ ॥ १७

* ऋ. वे. १, १, ११, ४ ।

† ‘तोशा—शत्रो रोत्रो’—इति पि. ।

‡ अथर्व ०, ३, १, १ (५भा० ८१पृ०) = ऋ. वे. १, १, ११, ५ ।

¶ अथर्व ०, ३, १, २ (५भा० ८१पृ०) = ऋ. वे. १, १, ११, ६ ।

अधीपत्वारण्यसन्दृशमिति वृत्तात्मकं तृतीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

११ १ ११ ११ १

उपत्वारण्यसन्दृशमप्रयत्नः सद्यस्कृत ।

११ १ १ १ १

अग्नेसद्यस्कृतमहेगिरः ॥ १ ॥

हे “सद्यस्कृत” सद्यसा बलीनोत्पन्न ! “प्रयत्नः”† हवि-
र्वाचान्वन्तो वयं “रण्य-सन्दृशं” रमणीयं सन्दर्शनम् स्तोतव्यं
सन्दर्शनं वा “त्वा” त्वाम् “उप” प्रति “गिरः” श्रुतीः “सद्यस्-
महे” विद्वज्जाम उच्चारयाम इत्यर्थः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१११ १११११११११ ११

उपच्छायामिव घृणेरगन्मशर्मतेव यम् ।

११ ११

अग्ने हिरण्यसन्दृशः ॥ २ ॥

हे “अग्ने !” “हिरण्यसन्दृशः” हिरण्यवद्रमणीय-तेजसः
हिरण्यवद्ग्रीवमान-तेजसो वा “घृणेः” दौतस्य “ते” तव “शर्म”
शरत्तम् आश्रयणं सुखं वा “उप अगन्म” उपगच्छामः । तत्र
दृष्टान्तः—“छायामिव” यथा सुसन्तप्तश्चावा सुपागच्छति
तद्वत् ॥ २ ॥

* अ० वे० ४, ४, १८, १ ।

† ‘प्रयत्नः’—प्रकर्षेण यत्नः सेवकान् वचनं कर्तुः—रमि वि० ।

‡ अ० वे० ४, ४, १८, १ ।

अथ तृतीया ।

२ २ १ २ २ २ २ १ १ २ १ २ २ २
यउग्रइवश्रय्यहानिम्मष्टङ्गोनव्सगः ।

२ २ १ २ २ १ २
अग्नेपुरोरोजिथ ॥ ३ * ॥ १८

“यः” अग्निः “उग्रइव” उद्गूर्ण-बलः “धन्वीव” “श्रय्यहा” श्रय्यैर्बलैः श्रय्यैर्बलैः हन्ताः “निम्मष्टङ्गो न वंसमः” तीक्ष्णशृङ्गो नवनीय-गतिर्धृषभइवः । हे अग्ने ! स त्वं “पुरः” आसुरी-स्त्रिभुजः पुरीः “बरोजिथ” भग्नवानसि [“बद्रो वा एषः यदग्निः” —इति श्रुतेः, रुद्र-क्षतमपि त्रिपुर-दहनमग्नि-क्षतमेवेत्यग्निः सूयते । यद्वा, त्रिपुर-दहन-साधन-भूते वाणे अग्नेरनी-कलेनावस्थानादग्निः पुराणि भग्नवानित्युच्यते । “देवासुरा-वा एषु लोकेषु समयजन्त” —इत्यादिकं ब्राह्मणमतानु-सन्धेयम् ॥ ३ ॥ १८

अथ ऋतावानवैश्वानरमिति तृचात्मकं पञ्चमं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

२ १ २ २ २ २ २ २ १ २ २ १ २
ऋतावानवैश्वानरमृतस्यज्योतिषस्यतिम् ।

१ २ २ १ २
अजस्रहर्ममौमहे ॥ १ ॥ १९

* सू० वे० ४, ५, २८, ४ ।

† ‘श्रय्यहा—महदा’—इति वि० ।

‡ ‘निम्मष्टङ्गः—तीक्ष्णशृङ्गः, न वंसमः—न सङ्घातनामो’—इति वि० ।

¶ बान्धवैर्नोपसृज्यते ।

हे अग्ने ! “ऋतावान्” यज्ञवन्तं सत्यवन्तम् ऋतस्य सत्यस्य
यज्ञस्य सत्यस्य वा सम्बन्धिनं* “वैश्वानरं” विश्वेषां नराणां
हितकारिणं “ज्योतिषस्पतिं” ज्योतिषः तेजसः पतिं पालकम्
“अजस्रम्” अनादित्वादविच्छिन्नं “वर्षम्” दीप्तं वैश्वानराख्यं
त्वाम् “ईमहे” अभीष्टं याचामहे ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ १ २ ३ २ १ २ ३ ४ १ २ ३ २
यद्दम्प्रतिपप्रथेयज्ञस्यस्वर्त्तिरन् ।

३ २ १ २ २ ३ २
ऋतून्सृजतेवशी ॥ २ † ॥

“यः” अग्निः “इदं” जगत् “यद्दस्य” अनुष्ठीयमानस्य
यागस्य “स्वः” सर्वं विन्नम् “उत्तिरन्” उत्तारयन् [यद्वा, “स्वः”
स्वर्ग-फल-सम्बन्धि महाफलम् “उत्तिरन्” प्रयच्छन्] “प्रति पप्रथे”
सर्वत्र प्रख्यातो भवति “वशी” परमात्मतया जगद् वशीकर्त्ता
सोऽग्निः “ऋतून्” वसन्तादीन् “सृजते” अनुष्ठानार्थं सम्बन्ध-
सृजति [तेषु स्वयमाधीयमानः सन् तदङ्गतया वसन्तान् उत्तमान्
कुरुत इत्यभिप्रायः] ॥ २ ॥

* ‘ऋतावान्’—ऋतं वैविश्वस्यचयं ब्रह्म तेन स्तुत्यं यथवा ऋतेमन्नं तस्य दातारं
—इति वि० ।

† नेचमप्यन्यत्र कश्चिद् दृश्यते ।

अथ तृतीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

अग्निः प्रियेषु धामसु कामो भूतस्य भव्यस्य ।

२१७ २ १ २

सम्राडेको विराजति ॥ ३ * ॥ १८

“भूतस्य” अतीत-कालीनस्य भूत-जातस्य “भव्यस्य” आगा-
मिनः भविष्यत्कालीनस्य जगतः “कामः” काम्यमानस्तत् तैः
पुरुषैः “सम्राट्” “एकः” अद्वितीयत्वेन “प्रियेषु” आहवनीया-
दिषु “धामसु” स्थानेषु [यदा, त्रिषु पृथिव्यादि-लोकेषु “विरा-
जति” विशेषेण दीप्यते] ॥ ३ ॥ १८

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तराग्रन्यस्य अष्टादशस्याध्यायस्य
चतुर्थः खण्डः ॥ ४ ॥

वेदार्थस्य प्रकाशिन तमो ह्यहं निवारयन् ।

पुमर्वाचतुरो देयाद् विद्यातीर्ण-महेश्वरः ॥ १८ ॥

॥ इति द्वितीयोऽर्द्धप्रपाठकः ॥

इति श्रीमद्राजाधिराज-परमेश्वर-वैदिकमार्ग-प्रवर्त्तक-

श्रीवीर-बुक्क-भूपाल-सम्राज्य-धुरन्धरेण सायणा-

चार्य्येण विरचिते माधवीये सामवेदार्थप्रकाशे

उत्तराग्रन्ये अष्टादशोऽध्यायः

समाप्तः ॥ १८ ॥

* व० वे० १२, ११६ ।

† ‘एकः सर्वदेवानां प्रधानभूतः विराजति विविधं राजन्नि दीप्यते’—इति वि० ।

‡ ‘अष्टमस्य द्वितीयोऽध्यायः समाप्तः’—इति वि० । अत्रादि-सूक्त-ग्रन्थानां समाप्तम् ।

यस्य निःश्रुतितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।
निर्धमे तमहं वन्दे विद्यातीर्थ-महेश्वरम् ॥ १८ ॥

॥ अथैकोनविंशोऽध्यायश्चारभ्यते* ॥

तत्र,

प्रथमे खण्डे —

अग्निःप्रत्नेनेनि तृचात्मकं प्रथमं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २ २
अग्निःप्रत्नेनेनजन्मना†शुभानस्तन्वा‡ऽ३३ः३३स्वाम् ।

३ १ २ २
कविर्विप्रेणवावृधे ॥ १ ॥

“कविः” क्रान्त-कर्मा “अग्निः” “प्रत्नेन” पुराणेन “जन्मना”
जननीयेन स्तोत्रेण “स्वा” स्वकीयां “तन्वं” तनुमङ्गं “शुभानः”
शुभयन् “विप्रेण” मेधाविना स्तोत्रा “वावृधे” प्रवृद्धो भवति ॥ १ ॥

● ‘इदानीं समाप्ति’—इति वि० ।

† “जन्मना”—इति ऋ०-पाठः ।

‡ “तन्वा” —इति ऋ०-पाठः ।

॥ ऋ० वे० १, २, २८, २ ।

अथ द्वितीया ।

२ १८ १८२१ २२१ २२१ ३

अर्जुनपातमाहुवेग्नपावकशोचिषम् ।

२ २ ३ १ २ २ २

अस्मिन्यज्ञेस्वध्वरे ॥ २ * ॥

“अर्जुः” अत्रस्य “नपातं” पुनः “पावक-शोचिषं” शोधक-
दीप्तिमग्निं “स्वध्वरे” असुरैरत्यन्तमहिंस्येऽस्मिन् यज्ञे “आ हुवे”
आह्वयामि ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३१८ २८२ १८२ १ २

सनोमित्रमहस्त्वमग्नेशुक्रोणशोचिषा ।

३१८ २८ ३१ २

देवैरासन्निवर्हिषि ॥ ३ * ॥ १

हे “मित्रमहः” मित्राणां पूजनीयान्नेन ! “सः” त्वं “शुक्रोण”
व्यासावता “शोचिषा” तेजसा “देवैः” सह “वर्हिषि” “आ-
सन्नि” आसीद् ॥ ३ * ॥ १

* अ० वे० ६, २, २८, २ ।

† ‘अर्जुनपातम्—अज्ञानां पातारं रक्षयितारम्’—इति वि० ।

‡ अ० वे० ६, २, २८, ४ ।

¶ ‘मित्रमहः—मित्राणां महिमानकरः’—इति वि० ।

अथोत्तेशुष्मासइति चतुर्ह्यं द्वितीयं मूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ १ १ २ १ १ १ १ १ १
उत्तेषुष्मासोअस्थूरक्षोभिन्दन्तोअद्रिवः ।

१ १ १ १ १ १ १ १
नुदस्वयाःपरिस्पृधः ॥ १ * ॥

हे “अद्रिवः” ग्राववन् सोम ! “ते” तव “शुष्मासः” शुष्मा
वेगाः “रक्षः” राक्षसान् “भन्दन्तः” विदारयन्तः “उदस्युः”
उत्तिष्ठन्ति । “याः” “स्पृधः” अर्धमानाः शत्रुवेना अस्मान्
प्रतिबाधन्ते तास्व “नुदस्व” प्रेरय बाधस्वेत्यर्थः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ २ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
अयानिजघ्निरोजसारथसङ्ग्रेधनेहिते ।

१ १ १ १ १ १ १
स्तवाअविभ्युषाद्ददा ॥ २ † ॥

हे सोम ! त्वम् “अया” अनेन क्षतेन “भोजसा” बलेन
“निजघ्निः” शत्रून् हन्तुं शीलवान् । तं त्वाम् “अविभ्युषा”
“अभोतेन” “ददा” मनसा युक्तोऽहं “रथ-सङ्गे” अस्माकं
रथानां सङ्गे “हिते” शत्रुषु निहिते धने च मिमित्ते “स्तवै”
स्तौमि ॥ २ ॥

* ऋ० वे० ७, १, १०, १ ।

† ऋ० वे० ७, १, १०, १ ।

अथ तृतीया ।

१ १ ३ २ ३ १ ३ ३ १ २ एक २२
अस्य व्रतानि नाधृषे पवमानस्य दूढया ।

३ १ २ २ २ ३ १ २
रुजयस्त्वापृतन्यति ॥ ३ * ॥

हे सोम ! “पवमानस्य” क्षरतः यस्य “अस्य” तव “व्रतानि” कर्माणि “दूढया” दुर्बुद्धिना राक्षसेन “नाधृषे” आधर्षयितुमशक्यानि स “त्वा” त्वां “यः” दुर्बुद्धिः शत्रुः “पृतन्यति” योद्धुमिच्छति तं “रुज” बाधस्व ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थी ।

१ २ ३ १ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
तंहि न्वन्ति मदच्युतं हरिर्नदीषु वाजिनम् ।

३ ३ १ २ ३ १
इन्द्रमिन्द्राय मत्सरम् ॥ ४ † ॥ २

“मदच्युतं” मदस्य आवधितारं “हरि” हरितवर्णं “वाजिनं” वसिनं “मत्सरं” मदकरं “तम्” “इन्द्र” सोमं “नदीषु” “इन्द्राय” इन्द्रार्थं “हिन्वन्ति” ऋत्विजः प्रेरयन्ति ॥ ४ ॥ २

* ख० वे० ७, १, १० ३ ।

† ख० वे० ७, १, १०, ४ ।

सोऽयमिन्द्रः “वृचखादः” [खाद भक्षणे (म्वा० प०),—
इत्यस्मात् “कर्मस्वप् (३, २, १), कदुत्तरपदपक्षितस्वरः (३,
२, १३८), वृचं खादति दिनस्तीति वृचखादः] “बलं वजः”
[वजो भङ्गे (तु० प०), कर्मस्थुपपदे मूलविभुजादित्वात्
क-प्रत्ययः “तत्पुरुषे कृति बहुलम् (६, ३, १४)”—इति द्विती-
याया अलुक्, षायादिस्वरः (६, २, १४४) आहृषोत्याकाग्रमिति]
वजो मेघः तस्य भक्षकः* ततः “अपामजः” अज गतिक्षेप-
चयोः (म्वा० प०)—इत्यस्मात् पचायच् (३, १, १३४),
चित्स्वरः (६, १, १६१)] मेघ-भेदन-द्वारा अपां प्रेरकः “पुरां”
शत्रु-सम्बन्धिनां “दर्मः” दारकः, [तथा विष्णुः त्रिविक्रमावतार-
धारी इदं प्रतीयमानं सर्वं जगत् क्रान्त्वा तिष्ठतीति मन्त्रवर्षः]
तथा “हवीः” अश्वयोः “अभिलखरे” अस्मदाभिमुख्येन प्रेरणे
निमित्तभूते सति “रथस्य स्थाता” रथमधिष्ठाता, तथा “दृढा-
चित्” दृढानामतिबलवतां शत्रूणांमपि “आ वजः” [वजो भङ्गे
(तु० प०)—इत्यस्मादिगुपध-लक्षणः कः (३, १, १३५)]
आ सुमन्तात् भक्षको भवति ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

३ १ २२१ १११२ ३१२
गम्भीराऽउदधीर्निवक्रतुमुध्यसिगाइव ।

११२ १२ २२ ३ ११ ३२२ १ २
प्रसुगोपायवसन्धेनवोयथाद्भदङ्गन्याइवाशत ॥ ३ ॥ ३

* ‘बलं वजः’—वजो नाम दानवः तस्य भक्षकता—इति पि० ।

† म्वा० वे० १, २, ८, १ ।

हे इन्द्र ! त्वं “गभीरान्” महावकाशान् “उदधीन्” समु-
द्रान् उदकैः यथा पोषयसि तद्वत् “क्रतु” यज्ञस्य कर्त्तारम् अमुं
यजमानमभिमत-फल-प्रदानेन “पुष्यसि” पोषयसि । तच्च दृष्टान्तः
यथा—“सुगोपाः” समीचीनी गोपालः “धेनवेन” “माः” पोषयति
तद्वत्, यथा “धेनवः” “यवसं” दद्यादिकम् प्राप्नुवन्ति तद्वत्
सोमान् प्राप्नोति, ते च सोमाः “कुल्याः” क्षत्रिम-सरितः “ऋद्धं”
महाजलाशयं यथा प्राप्नुवन्ति तद्वत् “आशत” व्याप्नुवन्ति ॥३॥ ३

॥ अभिनिधनद्वाणवम् ॥ औद्दोद्दोद्दयि । आयिद्दो ।
आमा । द्रैर३३रायि । द्रादारा२३४यिभायिः । या
द्दीमा२३४यू । रारोमभायिः । ऐद्दोयि । आ२३४यि
द्दी । मात्वाकार२३४यिचीत् । नायिर्येमू २ ३ ४ रीत् ।
नापाग्निनाः । ऐद्दोयि । आ२३४यिद्दी । चातीधु२३
४न्वे । वता३३भापुयिद्दा ५ ईयि ॥(१) औद्दोद्दोद्द
यि । आयिद्दो । वार्त्ता । खा २ ३ ४ दो । नाल३३
२ ३ ४ जाः । पूरा३३न्दा २ ३ ४ म्माः । आपामजाः । ऐ
द्दोयि । आ २ ३ ४ यिद्दी । स्वातारा २ ३ ४ या । स्वा

^१हारी^२२३४^३योः । ^{१२}आभि^१स्त्ररायि । ^{१२}ऐहो^१यि । ^३आ२३
^३यिही । ^१आयिन्द्रोदा२३४^३र्दा । ^१चिदा३^२रु^३पूजा६^३पू६ः ॥ (२)
^{१२}औहोहो^१हायि । ^१आयि^१ही । ^१गाभी । ^३रा२२३४^३ऊ ।
^१दाभी^२एरा२३४^३यिवा । ^१क्रातुम्पू२३४^३ष्या । ^{१२}सीगाइवा ।
^{१२}ऐहो^१यि । ^३आ२३४^३यिही । ^१प्रासूगो२३४^३पाः । ^२यावासा
^३३३४^३न्धे । ^{१२}नावोयया । ^{१२}ऐहो^१यि । ^३आ२३४^३यिही । ^२हा
^१दङ् २३४^३ल्याः । ^३इवा ३^३भा ५^३ता ६^३पू ६ । ^३आ २३
^३४^३मी(३) ॥ १० * ॥ [१] ३

अथ यथागौरोअपाकृतमिति प्रगाधालोकं चतुर्थं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

^{१२}यथा^३गौरो^१अपा^३कृत^३तन्तु^३व्यन्ने^३त्यवे^३रिणम् ।

^३आपि^३त्वनः^३प्रपि^३त्वेतूय^३माग^३द्विक^३णवे^३पुसु^३सचा^३पिव ॥ १ ॥

० छ० मा० १८३० २४० १०४० ।

† छ० मा० २, १, १, १० (१ मा० ३११५०) = छ० वे० ५, ०, ३, २ ।

“गौरः” गौरवृगः “दृष्वन्” पिपासन् “अपा” अन्निरुदकैः
 [व्यत्ययेनैकवचनम् (३, १, ८५) “उडिदम् (६, १, १७१)”—
 इत्यादिना विभक्तेरुदात्तत्वं कृतम्] “इरिषं” निस्तृणं तटाक-देशं
 “यथा” येन प्रकारेण “अवैति” अवगच्छति [अव-शब्दोऽभि-शब्द-
 स्यार्थे] अभिसुखः सन् शीघ्रं गच्छति । तथा “आपित्वे”
 बन्धुत्वे “प्रपित्वे” प्राप्ते सति हे इन्द्र ! त्वं “नः” अस्मान् “तूयं”
 [अिप्रनामैतत् (निघ० २, १५, ११)] शीघ्रम् “आ गहि”
 आगच्छ । आगत्य च “कण्वेषु” कण्व-पुत्रेषु अस्मासु “सचा”
 सह एकयत्नेनैव विद्यमानं सर्वं सोमं सुष्ठु “पिब” ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

११ ३ १ १ ३ १ १ ३ १
 मन्दन्तुत्वामघवन्निन्द्रेन्दवोराधोदेयायसुन्वते ।

३ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ७ ३ १ १ ३ १ २
 आमुष्यासोममपिबश्चमूस्तुनञ्जेऽष्टन्तदधिषेसहः ॥ २ * ॥४

हे “मघवन्” धनवन्निन्द्र ! “इन्दवः” क्लेदनाः सोमाः त्वां
 “मन्दन्तु” हर्षयन्तु [मन्देर्व्यत्ययेन परस्मैपदम् (३, १, ८५)]
 किमर्थम् ? “सुन्वते” सोमाभिषवं कुर्वते यजमानाय “राधः
 देयाय” राधसः धनस्य दानार्थं† [ददाति : “अचो यत् (३, १,
 ८७)”—इति भावे यत्, “ईदति (६, ४, ६५)”—इतीकारः, “यतो-
 ऽनावः (६, १, २१३)”—इत्याद्युदात्तत्वे कदुस्तरपदप्रकृतिस्वर-

* अ० वे० ३, १, ८, १ ।

† ‘राधः—धनाय अन्नाय वा, देयाय दानायाश्च’—इति वि० ।

त्वम् (६,२,१३८) । शतुरनुमः (६,१,१७३)”—इति सुन्वच्छब्दात्
 परा विभक्तिरुदात्ता] । अपिच त्वं “सोमम्” “आमुष्य” मोषणं
 कृत्वा* अदत्तमपि बलादाहृत्य “अपिबः” पीतवानसि [“स यज्ञ-
 वैशसं कृत्वा प्राप्तवा सोममपिबत्”—इति श्रुतेः] । कीदृशं सोमं ?
 “चमू” चम्बोरधिषण-फलकयोः “सुतम्” अभिषुतम् [यद्वा,
 चमूभ्यां चमसाभ्यां होतुर्मैत्रावरुणस्य च सम्बन्धिभ्यां संस्कृताभि-
 र्वसतीवरौभिः सुतमभिषुतम्] यस्मादेवं तस्मात् कारणात्
 “ज्येष्ठ” प्रशस्ततमं वृद्धतमं वा† “सहः” बलं “दधिषे” हे
 इन्द्र ! त्वं धारयसि अतो मदीया अपि सोमास्त्वां मादधन्विति
 प्रार्थते ॥ २ ॥ ४

११२ ४२ ५२ १ २
 ॥ मनाद्यम् ॥ यथागौरश्श्रोत्रपाकृताम् । तृथ्यन्नेति

११२ १ २ १२ २ २१२ १
 यवेराश्श्रियिणाम् । आपित्वेनःप्रपित्वेतूयमागारश्श्री ।

१ १ १ १ ५२ २ १ ५
 कण्वेऽपुष्टश्श्री । सारचाश्श्रीश्श्री । पौरश्श्रीवा ॥ (१)

११२ ४ ५२ १ २ २१२ १ १
 कण्वेषूश्श्रीसुसचापिवा । कण्वेषुसुसचापारश्श्रीवा । मन्द

२ १ १२ १ २१२ १ १
 न्तुत्वामघवन्निन्द्रेन्द्राश्श्रीवाः । राधोदेऽश्श्रीयाश्श्री । यार

१ ५२ २ १ ५ २१२ ४२ ५
 श्रश्श्रीश्श्रीवा । न्वाश्श्रीते ॥ (२) राधोदेऽश्श्रीयायसुन्व

* ‘आमुष्येति आन्वसं दीर्घत्वम् आमुष्य यजमानस्य’—इति वि० ।

† मूलपत्रे तु सर्वत्रैव “ज्येष्ठम्”—इति पाठः ।

दभन्—दभु दभे, लोट्थे छान्दसे लटि “बहुलच्छन्दसि (२, ४, ७३)” —इति विकरणस्य लुक्, “न माङ्योगे (६, ४, ७४)” —इत्यङ्भावः । मिमीहि—माङ् माने शब्दे च (अदा० प०) व्यत्ययेन परस्मैपदम् (३, १, ८५), “जुहोत्यादिभ्यः झुः (२, ४, ७५)”, “भृषामित् (७, ४, ७६)” —इत्यभ्यासस्येत्यम्, हेङित्वात् “घु-मा-स्या (६, ४, ६६)” —इतीत्यम् ॥ २ ॥ पू

॥ पौरुमीदम् ॥ तुवम । गप्रा३४औहोवा । शाए
 सिषः । देवःशवि । छमत्तार३याम् । नत्वदन्यो । मघ
 वार३ना । स्तिमर्डिता । इन्द्रव्रा३वो । भितायिवार
 ३४पूचा६पू६ः ॥ (१) इन्द्रव्र । वीमा३४औहोवा । तायि
 वचः । इन्द्रव्रवी । मितेवार३चाः । मातेराधा । सि
 मातार३ज । तयोवसाउ । अस्मान्का३दा । चनादा
 ३३४पूभा६पू६न् । अस्मान्क । दाचा३४औहोवा । नाद
 भन् । अस्मान्कदा । चनादा३भान् । विश्वाचनाः ।
 उपमार३यिमायि । क्षिम । नुषा । वक्षना३यिचा ।

^१ षष्ठायिभ्या ^{२३४५} आ ^{६५६} । ^{१२} दत्ता ^१ इ ^१ या ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^{२३४५}

(३) ॥ १८ * ॥ [१]

॥ चैककुभम् । ^२ त्वमङ्गप्रश ^१ सा ^{२१} रयिषाः । देवः शवा

^१ ^२ ^१ ^३ ^५ ^{२१२१२} ^२
यिष्ठाश्मा । ऊम् । तार३४याम् । नत्वदन्योमघवन् ।

^१ ^२ ^{३२२१} ^३ ^१ ^१ ^{२२} ^१
स्तायिम । डितेन्द्रा । ब्रा२३४वी । मायितेव । चा

^२ ^{५२२} ^१ ^२ ^२ ^२
२ । या २ ३ ४ औच्चावा ॥ (१) इन्द्रववौमितेवाश्चाः ।

^१ ^१ ^२ ^१ ^३ ^५ ^{१२२२१२२}
इन्द्रब्रवीमौश्तायि । ऊम् । वार३४चाः । मातेराधा

^{१२२२२} ^१ ^२ ^{३२२१} ^३ ^५ ^{१२२}
सिमातऊ । तायः । वसोस्मान् । कार३४दा । चाना

^१ ^३ ^{५२२} ^१ ^२ ^२
द । भार । या२३४औच्चावा ॥ (२) अस्मान्कदाचनादा

^२ ^१ ^२ ^१ ^१ ^१ ^३ ^५
श्मान् । अस्मान्कदाचना । ऊम् । दार३४भान् ।

^{१२२} ^२ ^१ ^{२२} ^२ ^१ ^१ ^३ ^५
विश्वाचनउपमिमौ । द्वाइमानुषवह । ना२३४यिचौ ।

^{१ १}षाणिभ्यः । ^१आर । ^{१ ५ ५ ५ ५ ५}यार३४औहोवा । ^{१ ५}ई२३४दाः(३)

॥ ५ * ॥ [२] ५

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायन्यस्यैकोनविंशत्याध्यायस्य

प्रथमः खण्डः ॥ १ ॥

अथ द्वितीय-खण्डे —

प्रतिष्ठासूनरीति वृत्तात्मकं प्रथमं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

^{१ १ २ २ २ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २}

प्रतिष्ठासूनरीजनीव्युष्मन्तीपरिस्वसुः ।

^{१ १ २}

^{३ २}दिवोचदर्शिदुहिता ॥ १ † ॥

“स्या” सा प्रसूयमाना, “सूनरी” सुष्ठु प्राणिनां नेत्री,
“जनी” जनयित्री फलानां, “स्वसुः” स्वस्व-स्थानीयाया रात्रिः
“परि” उपरि भागे रात्रि-पर्यवसान-काले “व्युष्मन्ती” तमो
विवासयन्तीः [स्वसा—स्वस्ते ज्ञायस्याइत्युक्तम्], “दिवः” द्योत-
मानस्यादित्यस्य “दुहिता”, उवाः “प्रत्यदर्शि” सर्वैः प्रति-
दृश्यते ॥ १ ॥

* ऊ० जा० १८ प्र० १ अ० ५ पा० ।

† ऊ० वे० १, ८, १, १ ।

‡ ‘व्युष्मन्ती—दीप्ति’ कुर्वन्ती—इति वि० ।

अथ द्वितीया ।

१ ३ ४ १ २ ३ १२ १२ २ १ १
अश्वेवचित्रारुषीमातागवामृतावरी ।

१ १ ३ १ २ २ १
सखाभूद्‌अश्विनोरुषा ॥ २ १ ॥

“अश्वेव” “चित्रा” चायनीया “अरुषी” आरौचमाना
“गवा” रम्भोनां “माता” निर्मात्री “ऋतावरी” यज्ञवपुः
“अश्विनोः” “सखा” समान-स्थाना सह स्तूयमाना “भूत्”
भवति [अश्विनोरुषसा सह स्तूयमानत्वात् सखित्वं पर-
कारम्] ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

३ १२ १२ १ १ १ ३ १ १ १२ २२
उतसखास्यश्विनोरुतमातागवामसि ।

१ २ ३ १ १
उतोषोवस्वईशिषे ॥ ३ १ ॥ ६

“उत” अपिच “अश्विनोः” “सखा”, “उत” अपिच “गवा”
रम्भोनां “माता” निर्माता “असि”, “उत” अपिच हे “उषः !”
“वसः” धनस्य “ईशिषे” ईश्वरी भवसि ॥ ३ ॥ ६

* “अमृत्”—इति ऋ०-पाठः ।

† ऋ० वे० ३, ८, ३, २ ।

‡ ‘ऋतावरी’—चित्तवरी—इति वि० ।

१ ऋ० वे० ३, ८, ३, २ ।

^१ ^२ ^१ ^२ ^१ ^२ ^१ ^२ ^१
 ॥ जराबोधीयम् ॥ प्रतिष्ठासोवा । नारीजनायि । वि
^१ ^२ ^१ ^२ ^{४५} ^५
 यूक्कार२३न्ती । परिस्वाहः । दिवोआशदा२३शौ । द ।
^३ ^२ ^१ ^२ ^१
 द्वितो३४५ई । डा ॥ (१) अश्वेवचोवा । चाअरुषायि ।
^२ ^१ ^२ ^१ ^{४५}
 मातागा२३वाम् । ऋतावारायि । सखाभूशदा२३श्वा
^५ ^३ ^२ ^१ ^२
 यि । नोः । उषो३४५ई । डा ॥ (२) उतसखोवा ।
^१ ^२ ^१ ^२ ^१ ^२
 साअश्विनोः । उतामा२३ता । गवामासायि । उतो
^२ ^{४५} ^५ ^३ ^२
 षोश्वा२३स्वाः । ई । शिषो३४५ई । डा (३) ॥ ३ * ॥ [१] ई

अयषोउषेति तृचात्मकं द्वितीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

^३ ^२ ^१ ^२ ^२ ^३ ^२ ^२ ^२
 एषोउषाअपूर्व्याव्युक्कतिप्रियादिवः ।

^३ ^१ ^२ ^३ ^२
 स्तुषेवामश्विनावृहत् ॥ १ * ॥

“एषः” एषा अस्माभिः परिदृश्यमाना “प्रिया” सर्वेषां प्रीते
 हेतुः “अपूर्व्या” पूर्वेषु मध्यरात्रिकालेषु विद्यमाना न भवति

* ऊ० गा० १८प्र० १ अ० ३ सा० ।

† अ० आ० ९, २, ४, ४ (१ भा० ३८५०) = ऋ० वे० १, ३, ३३, १ ।

किञ्चिदानोन्तनी “उषाः” उषोदेवता “दिवः” द्य-लोकस्य
सकाशादागत्य “व्युच्छति” तमो वर्जयति । हे “अश्विनो”
अश्विनो ! “वां” युवां “महत्” प्रभूतं यथा भवति तथा “स्तुषे”
स्तोमि ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ ३ १२ २२ १ १ २ ३ २
यादस्मासिन्धुमातरामनोतरारयीणाम् ।

३ २ ३ १ २ ३ १ २
धियादेवावसुविदा ॥ २ * ॥

“या देवा” यावुभावश्विनौ वक्ष्यमाण-गुण-युक्तौ तौ स्तुष
इति पूर्वत्वान्वयः । कौटुम्भी ? “दस्मा” दर्शनीयौ, “सिन्धुमातरा”
समुद्रमातरौ† [यद्यपि सूर्याचन्द्रमसवेत्र मसुद्रजौ तथा-
प्यश्विनोः केषाञ्चिन्नते तद्रूपत्वात् तथात्वम्], “रयीणां” धनानां
“मनोतरा” मनसा तारयितारौ, “धिया” कर्मणा “वसुविदा”
निवास-स्थानस्य लब्धयितारौ‡ [मनोतरा मनसा तरत इति
मनोतरौ, तरतेरन्तर्भावित-व्यर्थात् “ऋदोरप् (१, ३, ५७)”—
इत्वप्, पूर्वपदान्तस्य सकारस्य रुत्वे सति छान्दसमुत्पत् । रयीणां—
“नामव्यतरस्याम् (६, १, १७७)”—इति नाम उदात्तत्वम् ।

* ऋ० वे० १. ३, ३२, २ ।

† “सिन्धुमातरा—सिन्धुशब्देन उदकानि गृह्यन्ते, उदकानां निर्वाणभूतौ,—इति
वि० ।

‡ “वसुविदौ—विदज्ञाने, विदज्ञाने, विद सत्तायां, विद्यमान-धनौ; अथवा
धनसाधकौ,—इति वि० ।

धिया—“सावेकाच (६, १, १६८)”—इति विभक्तेरुदात्तत्वम् ।
 वसुविदा—वसूनि निवास-स्थानानि विन्देते इति वसुविदौ
 “क्विप् च (३, २, ७६)”—इति क्विप् ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
 वच्यन्तेवाङ्कुहासोजूर्णायामधिविष्टपि ।

१ २ २ ३ २ ३ १ २
 यद्वाऽरथोविभिष्यतात् ॥ ३ * ॥ ७

हे अश्विनो ! “वां” युवयोः सम्बन्धौ रथः “जूर्णावां” नाना-
 शास्त्रैः स्तुतायाम्† “अधिविष्टपि” स्वर्ग-लोके “यद्” यदा
 “विभिः” अश्वैः‡ “पतात्” पतति गच्छति, तदानीं “वां” युवयोः
 “ककुहासः” स्तुतयः “वच्यन्ते” अस्माभिरवच्यन्ते [ब्रवीतेर्बक्,
 “ब्रुवो वचिः (२, ४, ५३)”—इति वच्चादेशः, “वचि-स्वपि
 (६, १, १५)”—इत्यादिना सम्प्रसारणम्, “सम्प्रसारणाच्च (६,
 १, १०८)”—इत्यत्र छन्दसौत्पत्त्युत्पत्तेः ॥ परपूर्वत्वस्य पाञ्चिकत्वात्
 यच्चादेशः, प्रत्ययस्वरः । ककुहासः—‘ककुभं ऋक् विदुः प्रधाने
 च’—इत्यभिधानात् ; प्राधान्याभिधायिना ककुप्-ग्रन्थेन तत्-
 प्रतिपादका स्तुतयो लक्ष्यन्ते ; इत्वं छान्दसम्, “आज्यसिर-

* क० वे० १, २, २३, २ ।

† ‘जूर्णावां—जोर्णावां पृथिव्यान्, अचि—उपदि, विष्टपि—स्थाने’—इति वि० ।

‡ ‘वि-इत्याकाश-नाम, आकाशात् पतनीत्येवं वक्तव्ये तृतीयाः-वङ्गवचनं कृतं
 छान्दसमाददोषो वङ्गं छन्दसीति’—इति वि० ।

¶ साचाटुवृत्तिः “वा छन्दसि (६, १, १०६)”—इत्यात्मात् बोध्यम् ।

सुक् (७, १, १)"—इत्यसुक् । जूषायां—जूष् वयोहानौ (दि० ५०), अत्र स्युत्वर्थः, धातूनामनेकार्थत्वात् । निष्ठायां "श्रुयकः किति (६, २, ११)"—इति इट्-प्रतिषेधः, "बहुसन्धसि (७, १, १०३)"—इति उत्त्वम्, "रदाभ्यामिति (८, २, ४२) निष्ठा-नत्वम्, प्रत्ययस्वरः (३, १, ३) । विभिः—वी गत्यादौ (पदा० ५०) विद्यन्ति गच्छन्ति वयोऽभ्याः, औचादिको ङि-प्रत्ययः । पतात्—पठ् गतो (म्या० ५०), लेठयङागमः, "इतश्च लोपः (३, ४, ७)"—इतीकार-लोपः ॥ ३ ॥ ७

१२२ १ १ १ २२ १ ११

॥ अराबोधीयम् ॥ रषोउषोवा । आपूविया । वियूच्छा

१ २ १ १ ४५ ४२

रूती । प्रियादायिवाः । सुषायिवा१मा२३श्वायि । ता ।

१२२ १२ २ १ २ १ २ १ १

बृदा३४पूई । डा ॥ (१) यादस्मासोवा । धूमातरा ।

१ १ २ १ १ ४५

मनोता२३रा । रयायिणाम् । धियादा१यिवा २३ वा ।

१ २ १ २ २ १ १ १ १

सु । विदो३४पूई । डा ॥ (२) वच्यन्तेवा१श्चोवा । का

१२१ १२१ २ १

कुदासाः । जूषाया२३मा । धिविष्टापायि । यद्वा१

१ ४५ १ २ २

रा१यो३४वायि । मि । पतो३४पूई । डा (३) ॥ ४ * ॥ [१] ७

अधोषस्तच्चित्रमिति ढचं ढतीयं सुक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ ३ १ ३ १ ८ २ ४ ३ १ २

उषस्तच्चित्रमाभरास्मभ्यंवाजिनीवति ।

१ २ ३ २ १ १ २ ३ १ २

येनतोकच्चतनयच्चधामहे ॥ १ * ॥

हे “वाजिनीवति !” वाजी हविर्लक्षणमन्नं, तद्युक्ता वाजिनी,
तया क्रियया युक्ते ! “उषः” उषोदेवते ! “अस्मभ्य” “चित्र”
चायनीयं “तत्” धनम् “आ भर” आहर प्रयच्छ । “येन” धनेन
“तोकं” पुत्रं “तनयं” तत्पुत्रं “च” धामहे दधामहे धारयामः
[अत्र निरुक्तम्—“उषस्तच्चित्रं चायनीयं मंहनीयं धनमाहुरास्म-
भ्यमन्नवती येन पुत्रांश्च पौत्रांश्च दधीमहि (निरु० दै० ६, ६)”—
इति । धामहे—दधातेर्लोटि “बहुलञ्छन्दसि (२, ४, ७३)”—
इति शपो लुक्, व्यत्ययेनाद्युदात्तत्वम् ; यद्वा, लोटि “आहुत्तमस्य
पिञ्च (३, ४, ८२)”—इत्याडागमः प्रत्ययस्य पिङ्गावस्य, अतः
प्रत्ययस्य पित्वाद्गुदात्तत्वे घातुस्वरः शिष्यते ; अस्मिन् पक्षे
“एत ऐ (३, ४, ८३)”—इत्यैत्वाभावो व्यत्ययेन द्रष्टव्यः, “बहुत्ता-
न्नित्यम् (८, १, ६६)”—इति निघात-प्रतिषेधः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १ ८ २ ४ ३ १ २

उषोअद्येहगोमत्यश्चावन्तिविभावरि ।

३ १ ३ १ २

रेवदस्मेव्युच्छन्नृतावति ॥ २ † ॥

हे “गोमति” अस्त्रभ्यं दातव्य-गोभिर्युक्ते ! तथा “अस्त्रा-
वति” अस्त्रैर्युक्ते ! “विभावरि” विशिष्ट-प्रकाशोपेते ! “सृष्टता-
वति” प्रियसत्त्वात्मिका वाक् सृष्टता, तादृश्या वाचा युक्ते ! एव-
ञ्चूते हे “उषः” उषोदेवते ! “अथ” इदानीं प्रभात-समये “इह”
अस्मिन् देशे “अस्त्रे” अस्त्राकं “देवत्” [“रयेर्मतो बहुलम् (६,
१, ३४ वा०)”—इति सम्प्रसारणम्, “हृत्सोरः (८, २, १५)”—
इति मतुपो वत्वम्, “रे-शब्दाच्च मतुप उदात्तत्वं वक्तव्यम्
(६, १, १७६ वा०)”—इति मतुपउदात्तत्वम्] धन-युक्तं कर्म यथा
भवति तथा “व्युच्छ” नैशं तमो निवारय [उच्छी विवासे (भा०
५०) विवासो वर्जनम् ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ २ २ १ १ १ १ १ १ १
युक्ता^१हिवाजिनीवत्यश्वा^२अद्यारुणा^३उषः ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
अथानोविश्वासौभगान्यावह ॥ ३ † ॥ ८

हे “वाजिनीवति” हविलैश्चयन्नवति ! “उषः” उषो देवते !
“अद्यान्” अद्या-वर्षान् “अस्त्रान्” अस्त्र-स्थानीयान् गो-विशेषान्
[“दौर्घादटि समानपदे (८, ३, ८)”—इति संहितायां नका-
रश्च कत्वम्, “आतोऽटि नित्यम् (८, ३, ३)”—इति सानुनासिक
आकारः] एवञ्चूतान् “अथ” अस्मिन् कासी “युद्धा हि”

• “व्युच्छ”—इति क०-पाठः ।

† क० वे० १, ६, २६, ४ ।

योजयैव [हिरवधारणे] “अथ” अनन्तरं रथमारुह्य “विष्वा”
 सर्वाणि “सौभगानि” [“सुभगान्मन्त्रे (५, १, १२८ वा०)” —
 इत्युद्गातादिषु पाठात् भाव-कर्मणोरर्थयोः “प्राणसृज्जातिवयो-
 वचनोद्गातादिभ्योऽङ् (५, १, १२८)” — इत्यङ् प्रत्ययः, “इद्गग
 सिन्धुन्ते पूर्वपदस्य च” — इत्युभय-पद-वृद्धौ प्राप्तायां सर्व-विधीनां
 कृत्सि वैकल्पिकत्वात् अतोत्तरपदस्य वृद्धिर्न भवतीत्युक्तम्,
 सौभगानि] सर्वाणि सौभाग्यानि “नः” अस्मभ्यम् “आ वह”
 आनय ॥ ३ ॥ ८

॥ अ॒ध॒म॒ ॥ उ॒ष॒स्त॒वा॒रे॒यि॒त्र॒म् । आ॒भ॒रो॒वा । अ॒स्र॒
 भ्य॑वा । जि॒नो॒व॒ता॒यि । ये॒न॒तो॒क॒ञ्च॒त॒न॒य॒ञ्च । धा॒र॒३ ।
 म॒हा॒उ॒वा । षू॒धि॒या॒रे ॥ (१) उ॒षो॒अ॒द्ये॒रे॒ह । गो॒म॒तो
 वा । अ॒श्व॒ाव॒ता॒यि । वि॒भा॒व॒रा॒यि । रे॒व॒द॒स्र॒व्यु॒च्छ॒द॒नु ।
 ता॒र॒३ । व॒ता॒उ॒वा । षू॒धि॒या॒रे ॥ (२) यु॒ह्वा॒हि॒वा॒रे॒जि ।
 नो॒व॒तो॒वा । अ॒श्व॒ा॒अ॒द्या । रु॒णा॒उ॒षाः । अ॒थानो
 वि॒श्व॒ासौ॒भ॒गानि॑ । आ॒र॒३ । व॒हा॒उ॒वा । षू॒धि॒या॒रे (३)
 ॥ ५ * ॥ [१] ८

अश्विनावर्त्तिरिति द्वचं द्वतीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ १ ३ २ ३ १ ८ २ ८ ३ १ २
अश्विनावर्त्तिरस्रदागोमह्रस्वाहिरण्यवत् ।

३ १ ८ ३ १ १ ३ १ १
अर्वाग्र्यसमनसानियच्छतम् ॥ १ * ॥

[उपसा साहचर्याद् बुद्धिस्थावश्विनाविदमादिकेन द्वचेन सूयते] हे “अश्विना” अश्ववन्तो व्यापनशीलौ वा देवौ ! “दस्त्रा” मयूषामुपचपयितारौ “अस्रात्” अस्त्राकं “वर्त्ति” वर्त्तन-हेतुभूतं गृहम् “आ” समन्तात् “गोमत्” बहुभिर्गोभिर्युक्तं “हिरण्यमत्” हित-रमणीय-धन-युक्तं च यथा भवति तथा “समनसा” समान-मनस्यौ सन्तौ “युवां” युवद्वयं “रघम्” “अर्वाक्” अर्वाचीनम् अस्त्रदमिसुखं “नियच्छतम्” आवर्त्तयतम् [अस्त्रात्—“सुपां सु-सुक् (७, १, २८)” —इति षष्ठ्या लुक् ॥ १ * ॥

अथ द्वितीया ।

१ ८ ३ १ ३ ३ १ १ ३ १ ८ २ ८
रहदेवामयोभुवादस्त्राहिरण्यवर्त्तनौ ।

३ १ १ ३ १ १
उषर्वधोवहन्तुसोमपीतये ॥ २ † ॥

* ऋ. वे. १, ६, १७, १ ।

† ऋ. वे. १, ६, १७, १ ।

“उषर्बुधः” उषसि प्रबुद्धा अग्निः “इष्ट” अग्निं धागे “सोम-
पीतये” सोम-पानाय ‘दत्ता’ शत्रूणां सुपक्षपधितारौ अग्निनो
“आ वहन्तु” आनयन्तु । कौटुम्भी? “देवा” देवन-शीलो दानादि-
गुण-युक्तौ वा “मयोभुवा” मयसः आरोग्यस्य भावधितारौ
[“अग्निनो वै देवानां भिषजी”—इति श्रुतेः] “हिरण्यवर्त्तनी”
[वर्त्ततेऽचेति व्युत्पत्त्या वर्त्तनि-शब्देन एव उच्यते] सुवर्णमयो
वर्त्तनिर्ययोस्तौ [देवा—इत्यादिषु त्रिषु “सुपां सु-सुक् (७, १,
३८)”—इत्याकारः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ १७ ३ २ ३ १७ ३ १ १ ३ १ १
यावित्थास्त्रोकमादिवोऽज्योतिर्जनायचक्रयुः ।

१ १ १ १ ३ १
आनज्ज्यैवहतमग्निनायुवम् ॥ ३ * ॥ ८

हे अग्निनो “यो” युवां “दिवः” लोकात् “स्त्रोकम्” उप-
स्त्रोकनीयं प्रशंसनीयं “ज्योतिः” तेजः “इत्था” इत्थमस्माभि-
रनुभूयमानेन प्रकारेण “चक्रयुः” कृतवन्तौ [केषाञ्चित्कालेन
सूर्याचन्द्रमसावग्निनावित्युच्येते । तदुक्तं यास्केन—“तत्त्वाव-
ग्निनो यावापृथिव्यावित्येकेऽहीराणावित्येके सूर्याचन्द्रमसावित्येके
(निरु० दै० ६, १,)”—इति । तच्चात्र प्रकाशकत्वं तयोदपपन्नं
तौ “युवं” युवां “नः” अस्माभ्यम् “ज्ज्यै” बल-प्रदमन्त्रम् “आ वह-

तम्' आनयतं प्रयच्छतम् । [श्लोक सङ्गते (भा० आ०),
अयं स्तुत्यर्थोऽपि, कर्मणि घञ् ; जिह्वादाद्युदात्तत्वम् (६, १,
१८०)] ॥ ३ ॥ ८

॥ अ॒ध्यम् ॥ अ॒श्विनावा॒र॒र्त्तिः । अ॒स्रदो॒वा । गो
म॒ह॒ष्ठा । हिर॒ण्य॒वात् । अ॒र्वाग्र॒थ॒स॒मन॒सानि । या॒र
३ । अ॒ता॒उवा । अ॒धिया॒र ॥ (१) ए॒हदे॒वा॒र । यो
भ॒वो॒वा । द॒क्षा॒हि॒रा । अ॒यव॒र्त्तना॒यि । उ॒षवु॒धोव॒हन्तु
सो॒म । पा॒र॒श॒यि । तया॒उवा । अ॒धिया॒र ॥ (२) या
वि॒ष्ठा॒स्रो॒र॒कम् । आ॒दि॒वो॒वा । ज्योति॒र्ज्जना॒ । य॒च॒क्र
यूः । आ॒न॒ज॒र्ज्ज॒व॒ह॒तम॒ग्नि । ना॒र॒श् । यु॒वा॒उवा । अ॒धिया॒र
३ । ए॒र॒श्चि॒या॒र॒श् । आ॒र॒श्चि॒या॒र॒श् । डा॒(३) ॥ ६ * ॥ [१] ८

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तराष्टिकस्यैकोनविंशत्याध्यायस्य
द्वितीयः खण्डः ॥ २ ॥

अथ तृतीये खण्डे *—

अग्निस्तन्मन्ये इति त्वचाम्भकं प्रथमं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

३ १ २ १ २ ३ १ ७ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २

अग्निस्तन्मन्ये यो वसुरस्तं यं यन्ति धेनवः ।

२ ३ १ २ ३ १ ७ ३ १ २ ३ २ ३

अस्तमर्वन्त आशवोस्तन्मित्रा सो वाजिन

१ २ ३ २ ३ १ २

इषस्तोदभ्य आभर ॥ १ † ॥

“तम्” अग्निं “मन्ये” स्तौमि, “यः” अग्निः “वसुः” वासकः,
“यम्” “अस्तं” सर्वेषां गृहवदाश्रय-भूतत्वेन “धेनवः” गावः
“यन्ति” गच्छन्ति प्रीणयितुम्, “अस्तम्” उक्त-सप्तयम् “अर्वन्तः”
अरण्यवन्तः अश्वः “आशवः” शीघ्र-गामिनः यन्ति, तथा “नि-
त्रासः” नित्य-प्रवृत्तयो “वाजिनः” हविलंशवाजवन्तो यजमानाः
यम् “अस्तं” यन्ति तम् मन्ये, “इषम्” अन्नं “स्तोदभ्यः” अन्न-
भ्यम् “आभर” हे अग्ने! आहर ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ १ ७ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ ३ ३ १ २

अग्निर्हि वाजिनं विशेददाति विश्वचर्षणिः ।

* ‘हवुसन्मित्रासामि’—इति वि० ।

† अ० आ० ५, १, ४, ७ (१ भा० ८६४ इ०) = अ० वे० ३, ८, १२, १ =
अ० वे० १५, ४१ ।

३ १२ ३ १ ३ २ ३ १ १ ३ १ ३
अग्नौराये स्वाभुवः सुप्रोतोयाति वार्यं

१ १ ३ १ ३ १ ३
मिषः स्तोत्रभ्यः आभर ॥ २ * ॥

“अग्निः हि” अयमग्निः खलु “विश्वे” यज्ञमानाय “वाजि-
नम्” अश्ववत् पुत्रम् अश्वम् अश्वं वा “ददाति” प्रयच्छति,
“विश्वचर्षणिः” [विश्वे चर्षणयो मनुष्या रक्षणीया अर्चका वा
यस्य स तद्योक्तः । यद्वा, पश्यति-कर्मैतत्] सर्वस्य द्रष्टाग्निः
“राये”† धनार्धिने [अश्ववा द्वितीयार्थे चतुर्थी (३, १, ८५)
घनम्] “स्वाभुवः” सुष्ठु सर्वत्र व्याप्तम् “वार्यं” सर्वैर्वरणीयं प्रीतः
अन् “याति” यमयति दातुं वा गच्छति । इषमित्यादिः
पूर्ववत् ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १२ ३ १ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३
सोऽग्निर्विष्टुर्गृणोसंयमायन्ति धेनवः ।

१२ १२ ३ २ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३
समर्वन्तो रघुद्रवः सः सुजातासः स्वरय

१ १ ३ १ ३ ३ ३ ३
इषः स्तोत्रभ्यः आभर ॥ ३ ग ॥ १०

* अ० वे० ३, ८, १२, १ ।

† ‘अग्नौराये’—अग्नौ रेफ-लोपे ऋ लोप इति (६, ३, १११) दीर्घः ननु द्वि-
चमग्नौ—इति वि० ।

‡ ‘दपं दृष्टम्’—इति वि० ।

॥ अ० वे० ३, ८, १९, ३=अ० वे० १५, ४३ ।

“सः अग्निः” स खल्वग्निः “यः” “वसुः” वासकः “मृचे”
 स्तूयते “यं” “धेनवः” “समायन्ति” होमार्थं प्रापयन्ति, “अर्वन्तः”
 अम्नाः “रघुद्रुवः” सघ्न-गमनाः* “सम्” आयन्ति, “सुजातासः”
 शोभन-प्रादुर्भूताः “सूरयः” मेधाविनः “सम्” आयन्ति । स
 खल्वग्निरिति शेषं पूर्ववत् ॥ ३ ॥ १०

अथ महेनोअद्येति षष्ठं द्वितीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ १ १ ३ १ १ ३ १ ३ १ ३ १ ३ १ ३ १
 महेनोअद्यबोधयोषोरायेदिवित्तमती ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 यथाचित्तोअबोधयःसत्यश्रवसिवाय्ये

३ २ ३ १ २
 सुजातेअश्वस्रनृते ॥ १ १ ॥

“अद्य” अग्निं यागदिने, हे “उषः” उषो देवि ! “दिवि-
 त्तमती” दीप्तिमती त्वं “नः” अम्नां “महे” महते “राये”
 धन-प्राप्तये “बोधय” प्रज्ञापय प्रकाशयेत्यर्थः [सति हि प्रकाशे
 क्रतु-द्वारा द्रव्यस्मार्जयितुं शक्यत्वात्] । “यथा चित्” यथैव पूव
 “नः” अम्नां “अबोधयः” अतीतेषु दिनेषु यथा बोधितवती,
 तद्वदद्यापौत्यर्थः । हे “सुजाते” शोभन-प्रादुर्भूते ! “अश्वस्रनृते”

* ‘अथवा होमकर्मकारिणः’—इति वि० ।

† अ० आ० ४, १, ४, २ (भा० ८५८ पृ०)—अ० वे० ४, ४, २१, १ ।

[अम्बायां प्रिय-सत्वात्मिका वाग् यस्याः सा*] हे तादृशि देवि !

“वाग्मे” वय्य-पुत्रे “सत्यश्रवसि” मय्यनुगृहातेत्यर्थः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १ २ १ १ २ १ २
यासुनीशेशौचद्रथेव्योच्छोदुहितर्दिवः ।

१ २ ३ १ २ १ १ २ १ २
साव्युच्छसद्दीयसिसत्यश्रवसिवाय्ये

२ २ ३ १ २
सुजातेभ्यश्चनृते ॥ २ ॥

हे “दिवः दुहितः” सूर्यस्य पुत्रि उषः ! ‡ “या” त्वं सुनीशे
एतन्नामके “शौचद्रथे” शुचद्रथस्वापत्ने पूर्वं “व्योच्छः” व्यवा-
सयः तमांसि, “सा” त्वं “सद्दीयसि” अतिशयेन बलवति
“वाग्मे” वय्य-पुत्रे “सत्यश्रवसि” मयि “व्युच्छ” तमो विवामय
[उच्छो विवासे (भा० प०) विवासो वर्जनम् ॥ शिष्टं
समानम् ॥ २ ॥

* उदाहृत्येतत्पदद्वयमर्चि-पतञ्जलिना द्वितीयाह्निके, तथाहि—“अनु च
मोन्मन्मोमानां सात्वमुषिरावापनीवा अर्धमेकारमर्धमेकारावाधीयते । सुजाते अथ
सूच्ये”—इत्यादिना आशङ्क्य, समाहितम्—“पारिषत्कृतिरेषा, तत्र भयतां नैव हि
कोके न च वेदे अर्धमेकारोऽर्धमेकारो वास्योति” । अत्र च मानेनः—“ब्राह्मविशेषा-
भ्यादिनां समवायः पारिषत् पर्वह्वा, तत्र भया कृतिरित्यर्थः”—इति ।

† अ० वे० ४, ४, ११, १ ।

‡ ‘दुहितर्दिवः—अहो दुहितृभूता उषाः’—इति वि० ।

॥ ‘सूच्यति दीप्तिं करोति’—इति वि० ।

(३२)

अथ तृतीया ।

१ १ २ २ ३ १ २ ३ १ २
सानोअद्याभरदसुव्युक्तादुहितद्वेवः ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
योव्योक्कःसहोयसिसत्यश्रवसिवाय्ये

१ २ ३ १ २
सुजातेअश्रवसुनृते ॥ ३ * ॥ ११

हे “दुहितः ! दिवः” “आभरदसु” आहृत-धना “सा”
प्रसिद्धा त्वं “नः” अस्माकम् “अद्य” अस्मिन् दिने “व्युक्कः”
तमो विवासय “सहोयसि !” “या उ” [उ-कारोऽनघं कः] या त्वं
पूर्वं “व्योक्कः” “सा” अद्यापीति । अष्टं समानम् ॥ ३ ॥ ११

अथ प्रतिप्रियमिति तृचात्मकं तृतीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
प्रतिप्रियतमंरयंशृषणंवसुवाहनम् ।

१ १ २ ३ २ २ ३ १ २ ३ २ २
स्तोतावामश्विनावृषिःस्तोमेभिर्भूषतिप्रति

१ ३ १ २ ३ १ २
माध्वीममश्रुतंश्रवम् ॥ १ * ॥

हे “अश्विनौ !” [एकः प्रति-शब्दोऽनुवादः] “वां” सुवयोः
“प्रियतमं” “रयं” “स्तोता” ऋषिः “स्तोमेभिः” स्तोमैः “प्रति

* ऋ० वे० ४, ४, ११, २ ।

† ऋ० आ० ५, १, ३, १० (२भा० ८३१पृ०) = ऋ० वे० ४, ४, १३, १ ।

भूयति” अस्मद्वरोति । कीदृशं रचं ? “सुखं” वर्धितारं फलानां,
 “बसुवाहनं” धनानां वाहकम् ईदृशं रचमागमनाय स्वीतीत्यर्थः ।
 तथा “माध्वी” मधुविष्णु-वेदितादौ “मम” “हवम्” आह्वानं
 “तुतं” श्रुतम् ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 अत्यायातमश्विनातिरोविश्याअहसना ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 दक्षाहिरण्यवर्त्तनौसुपुम्बासिन्धुवाहसा

१ १ १ १ १ १ १ १
 माध्वीममश्रुतहवम् ॥ २ * ॥

हे “अश्विना” अश्विनौ ! “अत्यायातं” सर्वान् वज्रमाना-
 नतिक्रम्य गच्छतम् “अहम्” ऋषिर्विष्णु “विश्याः” सर्वा अस्म-
 दिरोधि-प्रजाः “सना” सदा “तिरः” करोमि [अथवा, ‘अहं
 तिरः सना’—इति सम्बन्धः । प्राप्ताः विश्याः सर्वाः क्रिया
 युजदीया अमुष्ठेयाइत्यर्थः, सना सनातनौ] “दक्षा” यक्षूणासुप-
 चपवितारौ, “हिरण्यवर्त्तनौ” हिरण्य-रथौ “सुपुम्बा” सुधनौ
 “सिन्धुवाहसा” नदीनां प्रवाहयितारौ वृष्टि-प्रेरणेन तादृशौ
 युवामत्यायातम् ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
 आनोऽरत्नानि बिभ्रता बश्चिना गच्छ तं युवम् ।

१ २ १ २ ३ १ २ ३ ३
 रुद्रा हिरण्यवर्त्तनी जुषाणा वाजिनीवसु

१ २ १ २ ३ १ २
 माध्वीममश्रुतं च वम् ॥ ३ † ॥ १२

हे “अश्विना” अश्विनौ ! “युवं” युवां “नः” अस्माभ्यं
 “रत्नानि” रमणीयानि “बिभ्रता” बिभ्रती धारयन्ती सन्ती
 अस्मान् “आगच्छतम्” । हे “रुद्रा” रुद्र-पुत्रौ ! सुख्यौ ! वा
 “वाजिनीवसु” वाजिन-धनौ युवां “हिरण्यवर्त्तनी” हिरण्य-
 रघौ “जुषाणा” यज्ञं सेवमानौ सन्ती आगच्छतमिति । माध्वी-
 त्वादि गतम् ॥ ३ ॥ १२

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तराध्यायस्य एकोनविंशत्याध्यायस्य

तृतीयः खण्डः ॥ ३ ॥

—000—

* “आनो”—इति अ०-पाठः ।

† सू० वे० ४, ४, १५, २ ।

‡ ‘माध्वी’—मधुनः सोमस्य पातारौ—इति वि० ।

अथ चतुर्थे खण्डे—

अबोध्मिःसमिधाजनानामिति त्वच्चात्मकं प्रथमं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
अबोध्मिःसमिधाजनानाम्प्रतिधेनु

२ २ २ २ २ २
मिवायतीमुषासम् ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
यद्वाइवप्रवयामुज्जिहानाःप्रभानवः

२ २ २ २ २
सस्रतेनाकमच्छ ॥ १ * ॥

अथम् “अग्निः” “जनानाम्” अध्वर्यादीनां “समिधा”
समिधिः “अबोधि” प्रबुद्धोऽभूत् । “धेनुम् इव” अग्निहोत्रार्थं
धेनुं प्रति यथा प्रातर्बुध्यते तद्वत्, “वायतीम्” आगच्छतीम्
“उषसं प्रति” उषःकाल इत्यर्थः । अथ प्रबुद्धस्वाम्नेः “भानवः”
रश्मयः ज्वालाः “यद्वाः” महान्तः “वयां” शाखां “प्रोज्जिहानाः”
प्रोक्षयमन्तो वृक्षाइव [यद्वा, महान्तः प्रोज्जिहानाः स्वाधिष्ठानं
स्रजन्तः भानवः] “नाकम्” अन्तरिक्षम् “अच्छ” आभिसुख्येन
“प्र सस्रते” प्रसरन्ति ॥

“सस्रते”-“सिस्त्रते”—इति पाठो ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
अबोधिहोतायजथायदेवानूर्ध्वमग्निः

१ १ १ १ १ १
सुमनाः प्रातरस्यात् ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
समिद्धस्य रुग्णदग्निपाजो महान् देव

१ १ १ १ १
तमसो निरमोचि ॥ २ ॥

अयं “होता” होम-निष्पादकः “अग्निः” “देवान्” यष्टव्यान्
“यजथाय” यष्टुम् “अबोधि” बुध्यसे । सोऽग्निः “प्रातः” कासे
“सुमनाः” शोभन-मनस्कः यजमानानुग्रह-बुद्धिः सन् “जहुः”
“अस्यात्” उत्तिष्ठति । “समिद्धस्य” अस्मै “रुग्णत्” दीपमानं
“पाजः” बलं ज्वाला-लक्ष्यम् “अदग्नि” दृश्यते । अथ तयामृतः
“महान् देवः” “तमसः” अन्धकारात् “निरमोचि” सर्वं जमत्
निरमोचयत् ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
यदौङ्गणस्य रशनामजीगः शुचिरुते

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
शुचिभिर्गोभिरग्निः ।

“ज्योतिषां” यद् नक्षत्रादीनां ज्योतमानानां मध्ये “इदम्”
 उपधास्त्वं “ज्योतिः” “ये षं” प्रशस्यतमम् [यस्य कोऽतिशयः ?
 इति चेत्, उच्यते—नक्षत्रादिकं ज्योतिरुवाक्यानमेव प्रकाशयति
 नान्यत्, चन्द्रस्तु यद्यप्यन्यं प्रकाशयति तथापि न विस्मृत-
 प्रकाशः, धौवसन्तु ज्योतिर्युगपदेव सर्वस्य जगतोऽन्वकार-निरा-
 करणेन विशेषेण प्रकाशकम् अतः प्रशस्यतममित्यर्थः । तादृशं
 ज्योतिः] “आमात्” पूर्वस्यां दिग्ज्ञानमत । आमात्वा चैतस्मिन्
 “चिचः” चायनीयः, “प्रकेतः” अन्वकारादुत्पन्न सर्वस्य पदार्थस्य
 प्रज्ञापकः, तथा “विज्या” त्रिभुव्यां तः सन् “अजनिष्ट” प्रादु-
 रभूत् । किञ्च, “यन्मा” “राची” रात्रिः स्वयं “सवितुः” सूर्य-
 सत्त्वाभात् “प्रसूता” उत्पन्ना [सूर्यो ज्ञस्तं यच्छन् रात्रिं जनयति
 तस्मिन्ननस्रमिति रात्रे कल्पस्यभावात् एवमेव रात्रिरपि “उषसे”
 “सवाय” उपसत्पत्त्यर्थे तद्दीपां “योनि” ज्ञानं स्रक्वीयापर-भाग-
 स्रक्षचम् “आरैक्” आरेक्षितवती कल्पितवतीत्यर्थः [यद्वा,
 ‘प्रसूता’ रात्रि-सत्त्वाभादुत्पन्ना उषाः ‘सवितुः’ सूर्यस्य ‘सवाय’
 प्रसवाय जन्माने यथा भवति एवं ‘रात्रिः’ अपि ‘उषसे’ उपसो
 यज्यत तदर्थं ‘योनि’ स्नापर-भाग-स्रक्षचं ज्ञानं कृतवती ।
 अत्र निबृहत्तम्—“इदं ग्रेहं ज्योतिषां ज्योतिरानाच्चिचं प्रकेतन
 प्रज्ञाततममजनिष्ट विभूततमं यथा प्रसूता सवितुः प्रसवाय
 रात्रिरादित्यस्यैवं रात्र्युषसे योनि सरिचत् ज्ञानम् (निब० ने०

• ‘विज्या—विभुर्वेच’—इति वि० ।

(३३)

२, १८)"—इति] येष्ठम्—प्रत्यय-प्रत्ययादातिशायनिक इष्टम्
 (५, २, ५५), "प्रत्ययस्य चः (५, २, ६०)" —इति आदेशः, "प्रत्य-
 यैकाच् (६, ४, ६२)" —इति प्रकृतिभावादिषोपाभावः । अनात्
 —एते लुङि "इषो गा लुङि (२, ४, ४५)" —इति आदेशः,
 "गातिस्वा (२, ४, ७७)" —इति सिचो लुक् । प्रकृतः—कित
 ज्ञाने (आ० प०) अन्तर्भावित-स्वर्गात् कर्मणि चञ्, "वाचा-
 दिना (६, २, १४४) उत्तरपदान्तोदात्तत्वम् । अजनिह—
 जनो प्रादुर्भावे (सि० आ०) लुङि सिच इङ्गानमः । विभा—
 "वि-प्र-सं-भ्यो-ङ्ः सञ्ज्ञाम् (२, २, १८०)" —इति वृ-प्रत्ययः,
 "हुपां वृलुक् (७, १, १८)"—इत्यादिना सोराकारादेशः,
 "भोः वृषि (६, ४, ८२)" —इति यच्आदेशस्य "न भूवृषियोः
 (६, ४, ८५)" —इति निषेधे प्राप्ते "ह्रस्वसुभयवा (६, ४,
 ८६)" —इति यच्आदेशः, व्यत्ययेनाद्युदात्तत्वम् ; यद्वा, चि-पूर्वात्
 भवतेरीचादिषो वृद्वन् प्रत्ययः, नित्यादाद्युदात्तत्वम् (६, १,
 १८७) । प्रसूता—सुनोतेः कर्मणि निष्ठा, "गतिरनन्तरः
 (६, २, ४८)" —इति गतेः प्रकृतिस्वरत्वम् । सवाव—
 "ह्रस्वसि अव-सवो वक्तव्यो (२, २, ५७ वा०)" —इति निपा-
 तनात् चच्, चित्स्वरः (६, १, १६६) । रात्री—“रात्रेचावसी
 (४, १, ३१)" —इति ङीष्, "वस्येति च (६, ४, १४८)" —
 इतीकार-लोपः । अरैक्—रिचिर् विरेचने (व० उ०), लङि
 "वृद्धस्यन्दसि (२, ४, ७३)" —इति विकरचस्य लुक्, लघूपध-
 शुचे (७, २, ८६), "इङ्ङाभ्यः (६, १, ६८)" —इति ति-
 लोपः, वर्ध-व्यत्ययेन पकारस्यैकारः (२, १, ८५) ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

^{१ १ २ १ १ ३ १ १}
 वयद्व्यावयतीश्वेत्यागा

^{१ १ २ १ १ २ १}
 दारैगुल्ल्यासदनान्यस्याः ।

^{१ १ १ २ १ १ ३ २ ४}
 समानबन्धुचन्द्रनेचनूची

^{१ १ १ १ १}
 व्यावावर्षश्चरतआमिनाने ॥ २ * ॥

[श्वेत्या इति उवसी नामधेयम् (निघ० १, ८, १२)]
 “वयती” हीताय “श्वेत्या” श्वेतवर्षीयाः “वयद्व्या” वयन्
 हीतः सूर्यो वयो वयः सा तयोक्ता [वया मातुः समीपे वयः
 वचरति एव सुवसः समीपे सूर्यं नित्यमवस्थानात् तद्वत्त्वम्
 वयवा वया वयो मातुः स्तम्भं रसं पिबन् वरति एव सुवसीः-
 वयावास्त्वं रसं पिबन् वय इत्युच्यते] तादृशी सती “आगात्”
 आगतवती । आगताया उवसः “ल्ल्या” ल्ल्यवर्षा रात्रिः सद-
 नानि” स्नानानि स्नकोयानि अर्चयाम-लक्षयानि “आरेक्”
 आरेषितवती कल्पितवतीत्यर्थः [उ-इत्येतत्पूरयः] अपिचैते
 रात्रुवसी “समानबन्धू” समानेव एकेन सूर्याख्येन बन्धुना सख्या
 भुक्ते [वहा, सूर्येण सह सम्बन्धे, वया उवा उदेयता सूर्येण
 सम्बन्धे एवं रात्रिरपि अस्मिन् गच्छता सूर्येण सम्बन्धे],† “चन्द्रने”

* ऋ० वे० १, ८, १, २ ।

† ‘वयानबन्धू’—‘चन्द्रोराच उवसः वयामातु वयावेने’—इति पि० ।

मरण-रहिते [कालात्मकतया नित्यत्वात्] “अनूची” अनूची
 प्रथमं रात्रिः पश्चात् उषा इत्यनेन क्रमेण गच्छन्त्यो [यद्वा, सूर्य-
 गत्यनुसारेण गच्छन्त्यो एवभूते] “वर्षं” सर्वेषां प्राणिनां रूपम्
 “आ मिनाने” जनयन्त्यो [यद्वा, स्वकीयं रूपं हिंसन्त्यो, उषसा
 नैशं तमो निवर्त्यते, प्रकाशात्मकमुषसो रूपं रात्र्या एवं विधे
 सत्यो] “द्यावा” द्योतमाने “चरतः” प्रतिदिवमावर्त्तत [यद्वा,
 द्यावानभसोऽन्तरिक्ष-मार्गेण चरतः प्रतिदिवसं गच्छतः । अत्र
 निरुक्तम्—“रश्मिद्वक्त्रा सूर्यवक्त्रा । रश्मिदिति वर्षनाम, रोचते
 क्वलतिकर्मणः । सूर्यमस्या वक्षमाह साहचर्याद्भ्रम-हरणाद्वा ।
 रश्मती श्वेत्यागात् । श्वेत्या श्वेततेररिचत् कृष्णा सदनाम्यस्याः
 कृष्णावर्णा रात्रिः कृष्णं कथ्यते निंकष्टो वर्णाः । अथैने संस्तोति
 समान-वन्धू समान वन्धने अस्यते अमरण-धर्माणावनूची अनू-
 चावितौतरेतरमभिप्रेत्य द्यावा-वर्षं चरतस्ते एव द्यावौ द्योत-
 नादपि वा द्यावा चरतस्तया सह चरत इति स्यादाभिमाने
 आभिन्वाने अन्योऽन्यस्याध्यात्मं कुर्वाणे (निरु० नै० २, २०) ”
 —इति ॥ श्वेत्या—श्विता वर्णो (स्वा० आ०), अस्यास्त्व-
 न्तात् “अचो यत् (३, १, ८७)”—इति भावे यत्, चि-लोपः,
 अग्रंभादित्वात्मत्वर्थीयोऽच् (५, २, १२७) । अस्यते अस्यतं
 मरणमनयोर्नास्तीति बहुव्रीहौ “नमोजरमरमिचस्यता (६,
 २, ११६)”—इत्युत्तरपदाद्युदात्तत्वम् । अनूची—अनुपूर्वा-
 दस्यते: “ऋत्विगित्यादिना क्तिन् (३, २, ५८), “अनिदिताम्
 (६, ४, २४)”—इति न-लोपः, “अस्यतेऽलोपसङ्गानम् (४, १, ६
 वा०)”—इति ङीप्, “चचः (६, ४, १३८)”—इत्यकार-लोपे, “द्यौ

(६, २, १३८)"—इति दीर्घः, "अनुदात्तस्य च ब्रह्मोदात्त-लोपः
(६, १, १६१)"—इति ङीपउदात्तत्वम्. "सुपां सुलुक् (७, १,
३८)"—इति विभक्तिलुक् । मिनाते—मीनातेः क्रैयादिकस्य
शानचि "मीनातेर्निगमे (७, ३, ८१)"—इति ङ्गत्वम् ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १७ १ ११ १ १७
समानोऽध्याससोरनन्त

१ १ २ १ १ १
स्तमन्यान्याचरतो देवशिष्टे ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १
नमेयतेन तस्थतुः सुमेके

१ १ १ १ १ १ १ १ १
नक्तोऽपासासमनसाविरूपे ॥ ३ * ॥ १४

“सस्त्रीः” भगिन्योः रात्रुश्रमयोः† “अध्या” सञ्चरण-
साधन-भूतो मार्गः “समानः” एकएव येन आकाशमार्गेण उषा
निर्मण्डति तेनैव रात्रिरपि, सच मार्गो “अनन्तः” अवसान-
रहितः “तं” मार्गं “देवशिष्टे” देवेन द्योतमानेन सूर्येणानु-
शिष्टे शिष्टिते सत्यो “अन्यान्या”‡ एकैका “चरतः” क्रमेण
गच्छतः । अपिच “सुमेके” शोभन-मेहने॥ सर्वेषामुत्पादकत्वा-

* ङ० वे० १, ८, १, ११

† ‘उषोः—भगिन्योः रात्रापृथिव्योः अचोराचयोः’—इति वि० ।

‡ ‘अन्या दीप्तिः अङ्गः अन्या चरतः अन्या सुलोकस्य अन्या पृथिव्याः’—इति वि० ।

॥ ‘सुमेके—संनश्यते, दक्षिणाधने रात्रेर्वै इति; उत्तराधने तज्जः, नक्तं रात्रिः
उषाकाल-प्रमत्त्यः’—इति वि० ।

अशोभन-प्रजनने “नत्तोवासा” रात्रिदवाच्च “विद्यपे” तमः-
 प्रकाश-सञ्चयाभ्यां विद्यदाभ्यां युक्ते, अपि “समनसा” समान-
 मनस्केन ऐकमत्यं प्राप्ते सत्यो* “न मेवेते” परस्परं न हिंसाः,
 तथा “न तस्यतुः” कचिदपि न तिष्ठतः सर्वदा लोकानुबन्धार्थं
 गच्छत इत्यर्थः [अथान्वा—“कर्मव्यतिहारे सर्वनाम्नो हे भवत
 इति वक्तव्यं समासवच्च बहुसम् (८, १, १२वा०)” —इत्यान्वच्छब्दस्य
 दिर्भाविः, “तस्य परमाज्येष्ठितम् (८, १, २)” —इत्याज्येष्ठित-
 सञ्ज्ञायाम् “अनुदात्तश्च (८, १, १)” —इत्याज्येष्ठितानुदात्त-
 त्वम् । देवशिष्टे—आसु अनुशिष्टौ (पदा० प०), आसोः कर्मणि
 निष्ठा, “यस्य विभाषा (७, २, १५)” —इतीद्-प्रतिषेधः, “आच-
 इदङ्ङ्लोः (६, ४, ३४)” —इति उपधाया इत्वम्, “आशि-
 वसि-वसोनाच्च (८, १, ६०)” —इति वत्वम्, इतीवा-कर्मणि
 (६, १, ४८)” —इति पूर्वपद-प्रकृतिसरत्वम् । मेवेते—
 नैवतिर्हिंसाद्यो भोवादिर्लोऽनुदात्तेत् । सुमिक्के—मिह वेचने
 (स्वा० प०), भावे वच्, शोभनो मेहो वसोस्ते व्यत्ययेनकारः
 (३, १, ८५), उत्तरपदस्य जित्स्वरेश्चऽनुदात्तत्वम् “आच् इदङ्ङ्लि
 (६, २, ११८)” —इत्युत्तरपदानुदात्तत्वम् । नत्तोवासा—उपाङ्
 लुगिति (७, १, ३८) विभक्तेराकारः ॥ ३ ॥ १४

* ‘समनसा—• • • प्रसन्न मनसा’ इत्यर्थः—इति पि० ।

॥ औषसम् ॥ आदिदाम् । ओष्ट्यापोतिषाञ्जो ।

निराग्नात् । चिनःप्रकायि । तोश्चज । निष्ठविभ्या ।

वयाप्रवृत्तासवितूः । सवाश्वा । स्वारात्रावि । उष

से । योश्वा । नाश्विमापूराद्द्वायिक् ॥ (१) द्वायात् ।

वसाद्वत्तीन्ने । तियाग्नात् । चारैगका । आश्व

सदानानिवस्त्राः । समानवधूच्यन्ते । अगूश्ची । या

वावर्षाम् । वरतः । आश्वा । माश्विनापूनाद्द्वायि

यिः ॥ (२) सामा । नोषध्वास्त्रोः । अनाग्नाः । त

मन्यान् । चरतः । देवशिष्टावि । ममेधेतेनतस्वतूः ।

सुमेश्वायि । नक्तोषासा । समन । साश्वा । वा

श्विक्द्वायाद्द्वायि (३) ॥ ८ ॥ [१] १४

अथाभात्यग्निरिति दृष्ट्वात्मकं तृतीयं सुक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ २ ३ १ २ २ २ १ २ ३
आभात्यग्निरुषसामनीक

१२ १२ १ १२ १२
मुदिप्राणान्देवयावाचोअस्युः ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १
अर्वाञ्चानून्रय्येहयातं

१ १ १ १ १ १ १ १ १
पौपिवांसमश्विनाधर्ममच्छ ॥ १ * ॥

“उषसाम्”† “अनीकम्” अनीकभूतः [अनीकं सुखम्, उषसि प्रबुध्यमान इत्यर्थः] तादृशः “अग्निः” “आ भाति” दीप्यते [अथवा, उषसां सुखमाभात् दीपयति । उषः-कासे ज्ञानवः प्रतिबुध्यन्ते] किञ्च, “विप्राणां” मेधाविनां स्तोतृणां “देवयाः” देवकामाः‡ “वाचः” स्तोत्राणि “उदस्युः” उत्तिष्ठन्ति । यस्मा-देवं तस्मात् हे “रय्या” रथ-स्वामिनावशिनौ ! ¶ “अर्वाञ्च” अस्मादभिसुखावशिनौ “नूनम्” “अथ” अस्मिन् याग-दिने “इह” यागे “यातम्” आयातम् । किं प्रति ? “पिपीवांसं” स्वाङ्गैः

* अ० वे० ४, ४, १०, १ ।

† ‘उषसां रश्मिनाम्’—इति वि० ।

‡ ‘देवयाः’—देवाणां प्रापञ्चीया वाचः—इति वि० ।

¶ ‘रय्या’—रथेन—इति वि० ।

परिवृष्टं “वर्म” प्रदीप्तं यज्ञं [यद्वा, ‘पिपौवासम्’ आप्यायितं
वर्म-चरच-रूपं सोमरसम् ; अथवा, वृतादिना ‘पिपौवासं’ ‘वर्म’
प्रवर्धम्] “अच्छ” अभि सञ्च आयातम् [प्रवर्धस्य सूक्तस्य
विनिबोधो बह्वचानाम्] ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

११ ११८ १८ १ १ १ १
नसंस्कृतम्प्रमिमौतोगविष्टा

१ १ १ १ १८ १८ १ १
न्तिनूनमश्विनोपस्तुते च ।

१ १ १ १ १ १ १
दिवाभिपित्वेवसागमिष्टा

१८ १८ १ १ १ १ १
प्रत्यवर्त्तिन्दाशुषेशभविष्टा ॥ २ † ॥

हे अश्विनो ! “संस्कृतं” वर्म “न प्रमिमौतं” किन्तु “अन्ति”
अन्तिके वर्म-समीपे “नूनम्” इदानीम् “इह” यज्ञे “गमिष्टा”
गन्तुतमो युवाम् “अश्विना” अश्विनो “उपस्तुता” उपस्तुतो
भवतं “दिवाभिपित्वे” दिवसस्यापतने प्रातःकाले “अवसा”
रश्मि-निमित्तेनाग्नेन सह “अवर्त्ति” वर्त्तिर्जीवनं तद्भावो
अवर्त्तिस्तद्गृहितं यद्याजम् “आगमिष्टा” आगन्तुतमो । आगत्य च
“दाशुषे” इतिर्दत्तवते यजमानाय “अभविष्टा” सुखस्य भाव-
वितादो भवतः ॥ २ ॥

* ‘पिपौवासं’—या यागे यातुः (आ० घ०) धिवक्तव्यं—इति पि० ।

† अ० वे० ४, ४, १०, १ ।

अथ तृतीया ।

११ १ १११ १२ १२
उतायात॑सङ्गवेप्रातरङ्गो११ १११ १११ ११
मध्यन्दिनउदितासूर्यस्य ।१ ११ ११ ११ ११ ११ १
दिवानक्तमवसाश्रन्तमेन१२ १२ १ १ ११ १२
नेदानीम्योतिरश्विनाततान ॥ ३ • ॥ १५

[अङ्गो हेधा, चेधा, पञ्चधा, पञ्चदशधा,—इति नाना विधा भागाः सन्ति ; इह पञ्चधा विभागा आप्ताः] “उत” अपिच “आयातम्” आगच्छतम् । कदा ? “सङ्गवे” सङ्गव-काले† [सङ्गच्छन्ते गावो दोह-भूमिं यस्मिन् काले स सङ्गवः । रात्रि-पर-भाग-काले गावो वने हिम-दद्यानि भक्षयन्ति, भक्षयित्वा दोहाय सङ्गवे प्रतिनिवर्त्तन्ते], तथा “प्रातः” कालेऽपि, तथा “मध्यन्दिने” अङ्गो मध्यकाले, “सूर्यस्य” “उदिता” उदितो अभ्युदये अत्यन्त-प्रवृद्ध-समये अपराङ्गे इत्यर्थः [एतन्मायाङ्गस्याप्युपलक्षणम्] । न केवलमुक्तेष्वेव कालेषु, किन्तर्हि ? “दिवा” “नक्त” सर्वदा “श्रन्तमेन” सुखतमेन “अवसा” रक्षणेन हविषा

* अ० वे० ४, ४, १०, १ ।

† ‘सङ्गवे यज्ञे, पञ्चधा सङ्गवे सङ्गमे’—इति वि० ।

वा निमित्तेन आयातम् । किमर्थमागम्यते पूर्वमेवान्येदेवैः
स्वीकृतत्वात् ? नेत्याह—इदानीमपि “पोतिः” इतर-देवानां
पानं “न” “ततान” तनोति । “अश्विना” अश्विनो इह
आयातमिति शेषः ॥ ३ ॥ १५

॥ अश्विनम् ॥ आभा । तियग्निरूषसाम् । अना३
विकाम् । उदिप्राणाम् । देश्वयाः । वाचोअस्थूः ।
अर्वाञ्चानून्रथ्ये । इया२३ताम् । पौपिवा२साम् ।
अश्विना । घा३४३ । मा३मापु३का३पु३ ॥ (१) नासाम् ।
छतमप्रमिमीतो । गमा३यिष्ठा । अन्तिनूनाम् । अ
श्विनो । यस्तुते३हा । दिवाभिपित्वेवसा । गमा३यि
ष्ठा । प्रत्यवर्त्तायिम् । दा३पु३षे । शा३४३म् । भा३
वा३यिष्ठा३पु३ ॥ (२) ऊतयात२स३ङ्गवेप्रा । तरा३ङ्गाः ।
मध्यन्दिनायि । उदिता । सूरियस्या । दिवानक्तमव

१ ० १ १ १ १ १ १ १
साशा । तमेरुना । नेदानौपायि । तिरन्नि । ना३४

३ । ता३ता५ना३५३(३) ॥ १० * ॥ [१] १५

इति सामवेदार्धप्रकाशे उत्तरायन्यस्यैकोनविंशत्याध्यायस्य
चतुर्थः खण्डः ॥ ४ ॥

अथ पञ्चमे खण्डे—

एताउत्वाइति ढचात्मकं प्रथमं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

३ १ ३ १ ३ १ ३ १ ३ ३

एताउत्वा उषसःकेतुमक्रत

१ ३ १ ३ १ ३ ३ १ ३

पूर्वेचर्द्धेरजसोभानुमञ्जते ।

३ १ ३ १ ३ ३ ३ ३

निष्कृष्वानाआयुधानीवधृष्णवः

१ ३ १ ३ ३ ३ ३ ३

प्रतिगावोरुषौर्य्यन्तिमातरः ॥ १ † ॥

“उ” [—इत्येतत् पदपूरणम्] । “त्वाः” ता “एताः” उषसः
“रजसः” अन्तरिक्ष-लोकस्य “पूर्वे चर्द्धे” प्राचीने दिग्भागे

* ख० मा० १८प्र० १अ० १० पा० ।

† ख० वे० १, ६, १४, १ ।

“भानु” प्रकाशम् “अक्षते” व्यक्तीकुर्वन्ति । “धृष्टवः” धर्म-
श्रीताः योद्धारः “आयुधानीव” यद्वासि-प्रभृतीन्वायुधानि संस्तु-
र्वन्ति, एवं “निष्कृष्टानाः” निष्कृष्टाः स्व-भासा जगत् संस्तु-
र्वासाः “गावः” गमन-स्वभावाः “अरुषीः” आरोचमानाः
“मातरः” सूर्य-प्रकाशस्य निर्मात्राः जगज्जनन्यो वा “उषसः”
“प्रति यन्ति” प्रतिदिवसं गच्छन्ति । एवं विधा उषसः अस्मान्
रक्षन्त्वित्यर्थः* [अथ निरुक्तम्—“एतास्या उषसः केतुमकृतवत
प्रजातमेकस्या एव पूजनार्थं बहुवचनं स्यात् । पूर्वं अर्धेऽन्तरिक्ष-
लोकस्य समक्षते भानुना । निष्कृष्टाना आयुधानीव धृष्टवः ।
निरित्येव समित्येतस्य स्थाने । समीदेषां निष्कृतं जारिचीवेत्यपि
निगमो भवति प्रतियन्ति गावो गमनादरुषीरारोचनान्मातरो
भासो निर्मात्राः (दे० ६, ७)”—इति । अकृत—करोतेर्लुङि
“यक्के वस (२, ४, ८०)”—इति घुर्लुक् । निष्कृष्टानाः—
हवि हिंसा-करचयोव (म्भा० प०), अस्मात्ताच्छिलिकयानश्
(१, २, १२८), धिन्वि-ऊष्म्योर च (३, १, ८०)”—इति उ-प्रत्ययः,
“इपुपधस्य चाप्रत्ययस्य (८, ३, ४१)”—इति विसर्जनौयस्य
सत्वम्, ऊदुत्तरप्रद-प्रकृतिसरत्वम् (६, २, १३८)] ॥ १ ॥

* ‘उषसः दीप्तिवः केतु’ ध्वजमकृत कृतवत्यः पूर्वं अर्धे रजसां लोकानां भाठं
दीप्तिं मज्जने चयना मातृमन्त्रमादित्यं निष्कृष्टाना आकर्षयमासाः आयुधानीव
श्रीशानि धृष्टवः भारव-श्रीताः पूर्वा दिशः प्रति गावः सर्वस्य जगतो रक्षार्थम् गावः
आदित्यरश्मयः अरुषीः अक्षिप्तिताः यानि सर्वं परिक्रमन्ति मातरः’—इति वि० ।

अत्र द्वितीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९

उदपत्नन्नरुषाभानवोवृथा

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९

स्वायुजोऽरुषीर्गर्माभयुक्षत ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९

अक्रन्नुषासोवयुनानिपूर्वथा

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९

रुशन्तम्भानुमरुषीरशिश्रयुः ॥ २ * ॥

“अरुषा” आरोचमाना† “भानवः” शीघ्रवस्त्र दीप्तयः‡
 “वृथा” अनायासेन स्वयमेव “उदपत्नम्” उदगमनम् । तदनन्तरम्
 उषसश्च “स्वायुजः” सुखेन रथेन आयोक्तुं शक्वाः “अरुषीः”
 रुभवर्षाः नाः पूर्वसुत्पिष्टान् रश्मौन् ईदृशीः स्ववाहन-भूतास्तु-
 ष्यदौ ना एव “अधुक्षत” अयोजयत् [उक्तञ्च—“अरुषोमावउष-
 साम् (निघ० १, १५, ७)”—इति] । एवं गोभिर्युक्तं रश्ममाश्रय
 उषसः “पूर्वथा” पूर्वेष्वतीतेष्वहस्तु “वयुनानि” सर्वेषां प्राणिनां
 ज्ञानानि “अक्रन्” अक्रावुः उषः-काले जाते हि सर्वे प्राणिनो
 ज्ञानयुक्ता भवन्ति, तदनन्तरम् “अरुषीः” आरोचमानास्ता-
 उषसः “रुशन्त” [रुशदिति वर्णनाम, रोचतेर्ज्वलति-कर्मचः

● सू० वे० १, ६, २४, ३ ।

† ‘अरुषाः रश्मवर्षाः’—इति वि० ।

‡ ‘भानवः—आदित्य-रश्मयः’—इति वि० ।

¶ ‘उदपत्नम्—उत्पत्त्यादित्य-रश्मयः’—इति वि० ।

(निब० ने ६, १३)”—इति यास्कः] शक्यवर्णां “भानु” सूर्यम्
 “अग्निचक्रुः” “भानुम्” असेवन्त तेन सहैकीभवन्तीत्यर्थः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ ११ २२ ३ १ १
 अर्चन्तिनारौरपसोनविष्टिभिः

१ २ ३ ११ २ १ २ २
 समानेनयोजनेनापरावतः ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १
 इषंवदन्तीःसुक्रतेसुदानवे

१ ७ १ १ १ १ १
 विश्वेदश्चयजमानायसुन्वते ॥ ३ * ॥ १६

“नारौः” नेत्राः उषसः “विष्टिभिः” निवेशकैः स्वकीये
 स्तेजोभिः “समानेन योजनेन” एकेनैवीद्योगेन “आ परावतः”
 आदूरदेशात् आपश्चिम-दिग्विभागात् “अर्चन्ति” नभः-प्रदेशं
 पूजयन्ति कृत्स्नं जगत् युगपदेव व्याप्नुवन्तीत्यर्थः† । तत्र
 दृष्टान्तः—“अपसो न” युद्ध-कर्मणोपेताः पुरुषाः यथा स्वकीयै-
 रायुधैर्घाटौमुखेन सर्वं देशं व्याप्नुवन्ति तद्वत् । किङ्कुर्वते ?
 “सुक्रते” शोभनस्य कर्मणः कर्त्रे, “सुन्वते” सोमाभिषवं कुर्वते,

* ख० वे० ३, ६, ३१, २ ।

† ‘समानेन योजनेन । एतदुक्तमवति—वज्रयोजन-सादृशे पक्षि सुखोक्तस्य भूखो-
 कस्य आकारित्वे, आपरावतः—दूरात्, इषि—इष्टिं वदन्तीः आदित्य-रश्मयः’—इति
 वि० ।

‡ ‘अपसः—उदकानि’—इति वि० ।

“सुदानवे” कल्पाधीर्दक्षिणा ऋत्विग्भ्यो ददते, “यजमानाय”
 “विश्वेदह” सर्वमेवेधमन् वहन्तीरावहन्त्यः प्रयच्छन्त्य इत्यर्थः
 [नारीः—“नृन्पे (८, १, १०), ऋदोरप् (१, ४, ५७) “नृनर-
 योर्वाचिश्च (४, १, ७३ ग०)”—इति शार्ङ्गदीर्वादिषु पाठात्
 ङीन्, जसि “वाच्छन्दसि (६, १, १०६)”—इति पूर्वसवर्च-
 दीर्घत्वम् । अपसः—अपः-शब्दात् “अर्शभादिभ्योऽच् (५, २,
 १२७)”—इत्यच् “सुपां सु-सुक् (७, १, ३८)”—इति जसः सुः,
 व्यत्ययेन प्रत्ययात् पूर्वस्योदात्तत्वम् । विष्टिभिः—विश्व प्रवेशने
 (तु० प०), विशन्ति प्रविशन्तीति विष्टयः किरचाः “क्लिच्त्तो च
 सञ्ज्ञायाम् (३, ३, १७४)”—इति क्लिच् । विश्वा—“सुपां
 सु-सुक् (७, १, ३८)”—इत्याद्यादेशः] ॥ ३ ॥ १६

१२१ २ १
 ॥ उषः ॥ एतोवा । उत्थाउषसःकाथि । तुम

१ १२२ २ १ १ १
 क्राता२ । पूर्वेअर्द्धे२रजसोभा । तुमञ्जाता२यि । निष्कृ

२ २ २ २ १ १ १ १ १
 एवावानाआयुधानायि । वधृष्णावा२३ः । प्राता२यिगा

५ १ १ १ १ १ १ १
 वाः । अरुषायि२र्या२३ । तायिमा३ता५रा ६ ५ ६ः ॥ (१)

१ १ २ १ २ १ १ २ २
 उदोवा । अपपन्नरुणाभा । नवोवार्था२ । स्वायुजो

२ १ १ १ २ १ १
 अरुषी२र्गाः । अयु३क्षाता२ । अक्रन्नुषासोवयुना । नि

पूर्वाधारः । कृष्णाश्नाम्ना । नुमकृष्णाश्नयिः । आशा
 श्विआपुयू६५६ः ॥ (२) अर्चोवा । जिनारौरपसो । न
 विष्टायिभाश्नयिः । समानेनयोजनेना । परावाताश्नः ।
 श्वम्भन्तीः सुकृतायि । सुदानावाश्नयि । वायिश्चेद्दा
 हा । यजमानाश्नः । याश्चश्नवापुता६५६यि (३) ॥ १६* ॥ [१] १६

अथाबोधमिदमिति दृष्टव्यम् ।

तत्र प्रथमा ।

अबोधमिदमिति दृष्टव्यम्

व्यूष्णाश्चन्द्रामद्यावोऽर्चिषा ।

आयुक्षातामश्विनायातवेरथ

उप्रासावीद्देवः सविता जगत्पृथक् ॥ १ + ॥

* अ० मा० १८७० १७० १६७० ।

† अ० वे० २, २१, २ ।

अयम् “अग्निः” निहतः सन् “उमः” उमायाः पृथिव्याः
 वेदि-सञ्चयाया सम्बन्धी सन् “अबोधि” प्रबोधितः । किञ्च,
 “सूर्यः” “उदेति” । ततो “महौ” महती “उषाः” “अर्चिषा”
 प्रकृष्टेन तेजसा “चन्द्रा” प्राणिनामाङ्गादनी सती “वि आवः”
 व्यावृणोत् तमांसि निवारयति अ [वृणोतेर्लुङि “मन्त्रे षस
 (२, ४, ८०)”—इति च्चेर्लुक्. “हन्तस्यपि दृश्यते (६, ४, ७३)”—
 इत्याङ्गागमः] यत इयमुषा उदेति यतश्चायमग्निः प्रबुद्धो भवति
 अतः कारणात् हे अग्निनी युष्मत्सम्बन्धिनं “रथं” “धातवे”
 देव-यजन-गमनाय रासभाभ्याम् “आ युञ्जताम्” युञ्जायाम् ।
 तथा “सविता” सर्वकर्मणोऽनुप्राता “देवः” “जगत्” जङ्गमं
 प्राणिजातं “पृथक्” स्व-स्व-कर्मानुरोधेन “प्रासावीत्” प्रसुवतु
 अनुजानातु ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १
 यद्युञ्जाथेवृषणमग्निनारथ

१ १ १ १ १ १ १ १ १
 हृतेननोमधुनाक्षत्रमुक्षतम् ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १
 अस्माकम्ब्रह्मापृतनासुजिन्वतं

१ १ ७ १ १ १
 वयन्धनाशूरसाताभजेमहि ॥ २ * ॥

* अ० वे० १, १, ११, १ ।

हे “अश्विना” अश्विनौ ! “यद्” यदा “वृषणं” वृष्यादि-
वर्षकं “रथं” “युष्माधे” योजयथः, तदा “नः अचं” अस्मदीयं
बलं अत्रिय-जातिर्वा* “घृतेन” उदकेन “मधुना” मधुरेण
“उक्षतं” सेचयतं प्रवर्धयतमित्यर्थः [यद्वा, ‘घृतेन’ अरण-रूपेण
“मधुना” अमृतेन “उक्षतम्” युष्मद्रथस्थेनामृतेनास्मदीयं बलं
प्रवर्धयतमित्यर्थः । अश्विनोः रथस्य मधुपूर्णत्वं “मधुवाहनो रथः”
—इत्यादिषु प्रसिद्धम्] । किञ्च, अस्माकं “पुतनासु” अस्मदीयासु
पुत्र-मृत्यादि-मनुष्यरूपासु प्रजासु “ब्रह्मा” तेजः† “जिन्वतम्”
[यद्वा, ‘पुतनासु’ परकीयासु ‘ब्रह्मा’ परिवृद्धमन्नमस्माकं जिन्वतं
प्रीचयतम्] । वयञ्च “शूरसातो” शूराणां प्रहारादि-दान-युक्ते
सङ्ग्रामे “धना” तदीयानि धनानि बहुविधानि “भजेमहि” ॥२॥

अथ तृतीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
अर्वाङ्निचक्रोमधुवाहनोरथो

१ १ १ १ १ १ १ १ १
जीराश्वोअश्विनोर्यातुसुष्टुतः ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १
त्रिवन्धुरोमघवाविश्वसौभगः

१ १ १ १ १ १ १ १ १
शन्नचावक्षद्द्विपदेचतुष्पदे ॥ ३ ॥ १७

* ‘अचं’—मदीयं राष्ट्रम्—इति वि० ।

† ‘ब्रह्म अन्नम्’—इति वि० ।

‡ अ० वे० १, १, १७, ३ ।

“अर्वाङ्” अक्षदभिसुखः अश्विनोः “रघः” “वातु” अक्ष-
दभिसुखो गच्छतु । कीदृशः ? “त्रिचक्रः” चक्र-त्रय-युक्तः, “मधु-
वाहनः” मधु-वोढा, “जीराश्वः” श्रीन्नगाम्यश्वोपेतः,* “सुष्टुतः”
अतएवास्माभिः स्तूयमानः, “त्रिवन्धुरः” निष्कोन्नत-काष्ठ-चयोपेतः
सारण्याश्व-स्थानं बन्धुरं तद्युक्तः,† “मघवा” धनवान्, “विष्णु-
सोभगः” सर्व-सौभाग्योपेतः । ईदृशोऽश्विनोः रघः “नः” अस्माकं
“द्विपदे” पुत्रादि-प्रजायै “चतुष्पदे” पश्ये च “शं” सुखम् “आ-
वचत्” आवहवतु वहेर्लिटि अङ्गागमः ॥ ३ ॥ १७

॥ कावम् ॥ ^{११}अवोवा । ^{१२}धियग्निर्जम्भदायि । तिष्ठ

^१राया२ः । ^{१२}व्युषाश्चन्द्रामग्रा । ^{१११}वोअर्वायिषा२ । ^{१२}आ

^{२२}युक्तातामश्विनाया । ^{१२१}तवेराथा२३म् । ^{१२}प्रासा३वीहोवः

^१सवायिता२३ । ^{१२}जामा३त्यापुर्था३५६क् ॥ (१) ^{२१}यद्योवा ।

^{२२}जाथेवृषणमा । ^{१२१}श्विनाराथा२म् । ^{१२}धृतेननोमधुनासा ।

^{११}अमुक्षाता२म् । ^{१२}अस्माकम्ब्रह्मपुतना । ^{१२}सुजिन्वाता२३म् ।

^{१२}वाया३श्वाना । ^{२२}पूरसाता२३ । ^{१२}भाजा३यिमापुहा३५६

* ‘जीराश्वः—यजमान-चर्योपि वै जीराः अथवा जीरक-वर्णः’—इति वि० ।

† ‘त्रिवन्धुरः—ईषा-चयेषाकङ्कृतः’—इति वि० ।

वि॥^{११}(२) अर्वावा । निचक्रोमधुवा । ^{१११}इनोराथा२ ।

^{११११}जीराश्चोचश्चिनोर्या । ^{११}तुसुष्टूता२ । ^१त्रिबन्धुरोमधवा

^{१११}वायिश्चिसौभागा२३ । ^{११४३}शान्नाश्चावा । ^{११}सद्दिपादा२३

वि । ^{११४}चात्तुर्ध्यापुदा६५६यि(३) ॥ १७ * ॥ [१] १७

अथ प्रतेधाराअसंयतइति चतुर्हचं द्वतीयं सूत्रम्,

तत्र प्रथमा ।

^{११११}प्रतेधाराअसंयतोदिवोनयन्तिवृष्टयः ।

^{११११}अन्धावाजसहस्रिणम् ॥ १ † ॥

“हे सोम ! “ते” तव “असंयतः” सङ्घ-रहितः “धाराः”
सहस्रिणम् अपरिमित-सङ्ख्याकं “वाजम्” अन्नं मत्वा अन्नद्वयं
“प्र यन्ति” प्रगच्छन्ति । तत्र दृष्टान्तः—“दिवो न वृष्टयः” इत्या
द्युक्त्याद् वर्षधारा निःसङ्गाः प्रजानामपरिमितमन्नं प्रतियन्ति
तद्वदित्यर्थः ॥ १ ॥

* ख० मा० १८४० १४० १७४० ।

† ख० वे० ७, १, १४, १ ।

अथ द्वितीया ।

३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २
अभिप्रियाणिकाव्याविश्वाचक्षाणोऽभ्यर्षति ।

१ २ ३ १ २ २ २
हरिस्तुञ्जानआयुधा ॥ २ * ॥

“हरिः” हरित-वर्षः सोमः “विश्वा” विश्वानि “प्रियाणि”
देवानां प्रीति-कराणि “काव्या” कर्माणि† “चक्षाः” पशून्
“आयुधा” स्वकीयान्यायुधानि‡ “तुञ्जानः” राक्षसान् प्रति प्रेरयन्
“अभ्यर्षति” यागं प्रति गच्छति ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
समर्हजानआयुभिरिभोराजवसुव्रतः ।

३ १ २ १ २
श्येनोनवसुषीदति ॥ ३ † ॥

“सुव्रतः” सुकर्मा “सः” सोमः “आयुभिर्मनुष्यैर्ऋत्विभिः
“मर्ह्यमानः” “इभः” गत-भयः “राजा इव” यथा राजा,
“श्येनो न” यथा श्येनः, तथा “वसु” केषु वसतीवरीषु
“सीदति” ॥ ३ ॥

* अ० वे० ७, १, १४, २ ।

† ‘काव्या—कवित्वेन’—इति वि० ।

‡ ‘आयुधा—आयुधानि द्रोण-कलत्र-प्रभृतीनि सद्य-वस-पर्वणानि’—इति वि० ।

¶ अ० वे० ७, १, १४, २ ।

अथ चतुर्थी ।

१३ ११ ११७ ११ ११ १२ १२
सनोविश्वादिवोवद्धतोपृथिव्याअधि ।

१ ११३१२
पुनानइन्दवाभर ॥ ४ * ॥ १८

हे “इन्दो” सोम ! “पुनानः” पूयमानस्त्वं “दिवः अधि”
“पृथिव्याः” अधि पृथिव्यां स्थितानि [अधीति सप्तम्यर्थानुवादी]
“विष्ठा” विष्ठानि “वसु” वसूनि धनानि “नः” अस्माभ्यम्
“आ भर” आहर ॥ ४ ॥ १८

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायन्यस्यैकोनविंशस्याध्यायस्य
चतुर्थः खण्डः ॥ ४ ॥

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्ह निवारयन् ।

पुमर्थावतुरो देयाद् विद्यातीर्थ-महेश्वरः ॥ १९ ॥

॥ इति अष्टमः प्रपाठकः ॥

इति श्रीमद्राजाधिराज-परमेश्वर-वैदिकमार्ग-प्रवर्तक-

श्रीवीर-बुद्ध-भूपाल-साम्राज्य-धुरन्धरेण सायणा-

चार्य्येण विरचिते माधवीये सामवेदार्थप्रकाशे

उत्तरायन्ये जनविंशोऽध्यायः†

समाप्तः ॥ १९ ॥

* ख० वे० ७, १, २४, ४ ।

† ‘अष्टमः प्रपाठकः समाप्तः’—इति वि० सर्व-सम्मतम् ।

यस्य निःश्रसितं वेदा यो वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।
निर्ममे तमहं वन्दे विद्यातीर्थ-महेश्वरम् ॥ २० ॥

॥ अथ विंशोऽध्याय आरभ्यते ॥

तत्र,

प्रथमे खण्डे—

प्रास्यधारेति ढचाककं प्रथमं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ २२
प्रास्यधाराअक्षरन्वृष्णःसुतस्योजसः* ।

३ १ २ २ २ ३ १ २
देवाःअनुप्रभूषतः ॥ १ १ ॥

“अस्य” सोमस्य “धाराः” “ओजसः” ओजसा बलेनः “अक्ष-
रन्” असिञ्चन् । कीदृशस्य ? “वृष्णोः” वर्षकस्य “सुतस्य”
अभिषुतस्य “देवान्” “अनु” “प्रभूषतः” भवितुमिच्छतः ॥ १ ॥

* ओजसा—इति ऋ० पाठः ।

† ऋ० वे० ६, ८, १८ १ ।

‡ ऋग्ने दोष-पाठमनुसृत्यैव ऋतौषान्-विपरिणामेनेयं आह्वयः । विपरिणामकारु
वृत्त्यन्तमेव आचष्टे—वीर्यं-सम्यग्रस्य—इति ।

॥ ‘देवान् प्रभूषतः—देवान् पूजयतः’—इति वि० ।

अथ द्वितीया ।

१ २ १ १ २ १ १ २ १ १ २ १ १
सप्तिमृजन्तिवेधसोऽगृणन्तःकारवोगिरा ।

१ १ १ १ २ १ २ १ २
ज्योतिर्ज्ज्ञानमुक्थ्यम् ॥ २ * ॥

“सप्तिम” अश्व-स्थानोर्यं सर्पण-स्वभावं वा सोमं “मृजन्ति” शोधयन्ति । के ? “मृजन्तः” स्तुवन्तः “कारवः” कर्म-कर्तारो ऽध्वर्यादयः “गिरा” स्तुत्या साधनेन । कीदृशं सप्तिम् ? “ज्योतिः” दीप्यमानं सोमं “जज्ञान” जायमानं प्रहृष्टमित्यर्थः [अथवा ज्योतिर्जायमानम् “अयं वै ज्योतिर्यज्जोमः”—इति श्रुतेः] “उक्थ्य” स्तुत्यम् ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ २ १ १ २ १ १ २
सुषहासोमतानितेपुनानायप्रभूवसो ।

१ १ १ १ २
वर्द्वासमुद्रमुक्थ्य† ॥ ३ ‡ ॥ १

हे “सोम !” “उक्थ्य” स्तुत्य ! “प्रभूवसो” प्रभूत-धन ! “पुनानाय” पूजमानस्य “ते” तव “तानि” तेजांसि “सुषहा” शोभनाभिभावुकानि । यस्मादेवं तस्मात् “समुद्र” समुद्र-सदृशं तं “वर्द्वा” वर्धय रवेन पूरयेत्यर्थः ॥ ३ ॥ १

* अ० वे० ६, ८, १८, २ ।

† “उक्थ्यम्”—इति अ०-पाठः ।

‡ अ० वे० ६, ८, १८, २ ।

—इत्यृचः प्रतीकम्, तस्यादितो व्याख्यानं कन्दसि द्रष्टव्यम्
॥ ३ ॥ २

॥ कावेयम् ॥ ^{५ ८ १ ४ ५} रषा^१त्रा^१द्या^१ । ^१ या^१२३^१ । ^१ आ^१३^१ । ^१ त्वा^१
^१ २३^१ । ^१ याः^१ । ^{१ १ ८ १} इन्द्रो^१नामौ^१ । ^{१ ५} वा^१३४^१३^५ओ^१३४^५वा^१ । ^५ श्रुतो^५पू^५
^{५ १ ४ ५} गृषा^१वि ॥ (१) ^१ तुवा^१३^१मा^१वि^१च्छा^१ । ^१ वा^१२३^१ । ^१ सा^१३^१ । ^१ पा^१२^१
^१ ३^१ । ^१ ता^१वि^१ । ^{१ १ ३ २} यन्ता^१वि^१गिरौ^१ । ^{१ ५} वा^१३४^१३^५ओ^१३४^५वा^१ । ^५ न^५
^{५ १ ४ ५} सा^१प्रयताः ॥ (२) ^१ वि^१सू^१३^१ता^१याः^१ । ^१ या^१२३^१ । ^१ या^१३^१ । ^१ पा^१२^१
^१ ३^१ । ^१ याः^१ । ^{१ १ ३ २} इन्द्रा^१त्वद्यौ^१ । ^{१ ५} वा^१३४^१३^५ओ^१३४^५वा^१ । ^५ तुरा^५प्रत^५
^५ याः^५ । ^५ हो^५पू^५ई^५ । ^५ डा^५(३) ॥ ८ * ॥ [१] २

अवात्वारयमिति द्वयं द्वतीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमाद्याः ।

^{१ १ १ ३ १ १ १ १ १}
आत्वारयंयथोतये० ॥ १ १ ॥

* ख० मा० २१प्र० १च० प्या० ।

† ख० मा० ४, १, १, २ (१मा० ७१२पृ०) = ख० वे० ६, १, १, १ ।

[—इति प्रतीकमत्र पठ्यते । तत्रापि व्याख्याता ।] हे इन्द्र !
 “त्वा” त्वां वयम् “आवर्त्तयामसि” आवर्त्तयामः । किमर्थम् ?
 “जतये” अस्माकं रक्षणाय “सुम्नाय” सुम्नाय च । किमिव ?
 “रथं यथा” जतये सुम्नाय आवर्त्तयति तद्वत् । कीदृशं त्वाम् ?
 “तुविक्कर्मिम्” बहु-कर्माणम् “ऋतीषह” हिंसकानामभिभवि-
 तारम् । हे इन्द्र ! “शविष्ठ” अतिशयेन बलवान् ! हे “सत्यते”
 सती पालक ! त्वामिति समन्वयः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १ २ ४ १ २ ३ १ २
 तुविष्णुस्तुविक्रतोऽशचीवोविश्वयामते ।

१ २ ३ २
 आपप्राथमहित्वना ॥ २ ॥

हे “तुविष्णु” प्रभूत-बल ! अतएव “तुविक्रतो” बहु-
 विविच-कर्मवन् ! [अथवा बहुप्रज्ञ ! कर्मणः पृथगभिधानात्]
 हे “अशचीवः” बहुकर्माण्येत ! पूजनीयेन्द्र ! “विश्वया” विश्व-
 व्याप्तेन “महित्वना” महत्त्वेन “आ पप्राथ” आपूरितवानसि
 अविशेषाद् विश्वमित्यर्थः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ २ ३ १ २ २ २ ३ १ २ ३ १ २
 यस्यतेमहिनामहःपरिउमायन्तमीयतुः ।

२ २ १ २ ३ १ २
 हस्तावज्जृक्षिरण्ययम् ॥ ३ ॥ ३

“महः” महतः “यस्य” “ते” तव [यच्छब्दः प्रकृत-परा-
मर्शी, प्रकृत-सुक्तसङ्ग्रहं तत्रत्य-तुविकर्मिन्सतीषहमित्याद्युक्त-सच-
स्य तव] “महिमा” महत्वेन “हस्ता” तव हस्तो “उमायन्त”
पृथिव्यां सर्वतो व्याप्नुवन्तं “हिरण्यं” “वज्रम्” हस्तो “ईयतुः”
परिगृहीतः, सर्वदास्माकं भय-निवारणायेति भावः ॥ १ ॥ ३

आयःपुरमिति छत्रात्मकं चतुर्थं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

२३ ३१ २३ १०२१२ ३१२३२ १२
आयःपुरन्नामिणोमदीदेदत्यःकविर्नभन्योऽश्नार्वा ।

२३१२३२ ३१२

क्षरोनरुक्काञ्छतात्मा ॥ १ ॥

“यः” अन्विः “नामिणी” नमवता यजमानानां सम्बन्धिनी-
सुत्तरवेदिंश्च [यद्वा नृषां मनसि स्थितां यजमानानां यन्नायर्थ-
भूमिं प्रत्यवागमन-मनौषा विद्यते ताम्] “पुरः” तत् स्थानं
“अदीदेत्” दीपयति । कौटुम्भोऽयम् ? “अत्यः” अपेक्षित-
देशं प्रत्यतनशीलः, “कविः” क्रान्तदर्शी । तत्र दृष्टान्तः—
“अर्वा” अरब-कुशलः, “नभन्यः न” नभस्याकाशे भवः नभ-

* विवरण-मते—“हस्तावज्रम्” समास-निष्पन्नमेकवचनम्, अतएव ‘हस्तावज्र’—
एके वज्रवज्रं विद्यते च वज्रवज्रः, साम्बसं दीर्घम् ‘वज्र-वज्रस्य’—इति तद्व्याख्या-
नम् । परमेतदुपेक्षं पद-अन्व-विरोधान् क्षरशास्त्र-विरोधाच्च ।

† सू० वे० १, २, १८, ३ ।

‡ ‘नामिणी’—नृषां सुक्तम् सुक्तकौमसरायनौ—इति वि० ।

न्यो वायुरिव* । किञ्च, “ग्रतात्मा” यजमान-गृहापेक्षया
 वा अपरिमित-रूपत्वम् [अथवा मित्र-वरुणादि-रूप-भेदेन । अग्ने-
 मित्रादि-रूपत्वं ‘त्वमग्ने वरुणोऽजायत’—इति, हे अग्ने ! त्वं
 वरुणो जायसे वरुणो भवति ; यत् यस्मात् “इन्द्रं मित्रं वरुण
 मग्निमाहुः”—इत्यादिषु-श्रुतिषु प्रसिद्धम्, अग्निमेव इन्द्राद्यात्मक
 माहुरिति द्वितीयमन्यस्वार्थः] तादृशोऽयं “सुरो न” सर्वदेव
 “वरुणात्” दीप्यमानः [रुच् दीप्तो (भा० आ०), ह्यान्दसस्व
 स्रिष्टः कसुः] अतस्तादृशोऽग्निरस्ति उत्कृष्टो वर्त्तत इति पूर्वता-
 न्वयः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 अभिद्विजन्माचीरोचनानि

१ १ १ १ १ १ १ १ १
 विष्णारजाऽसिऽशुऽशुऽचानोऽस्रस्तात् ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १
 होतायजिष्ठोऽपपाऽस्रधस्ये ॥ २ ॥

अथमग्निः “द्विजन्मा” हाभ्यामरक्षिभ्यां जायमानः‡ यहा,
 मथनात् प्रथमं जन्म, उत्पत्त्यनन्तरम् आधान-पवमानेष्ट्यादि-
 संस्कार-रूपं द्वितीयं जन्म, एवं द्विजन्मत्वम् [अथवा, खावा
 पृथिवीभ्यामुत्पन्नत्वात्, तादृशोऽग्निः] “चीरोचनानि” व्रीचि

● ‘अथन्यः—अथन्यजोयः नभिषमे केनचित्’—इति वि० ।

† आ० वे० २, १, १८, ४ ।

‡ ‘द्विजन्मा—कृतोपनयन-संस्कारः’—इति वि० ।

रोचमानानि चित्वादि-स्थानानि गार्हपत्यादीनि वा “शुशु-
चानः” प्रकाशयन् न केवलं चोष्णैव किन्तु “विष्ठा” “रजांसि”
सर्वास्तपि रक्षणात्मकानि चित्वादि-स्थानान् “शुशुचानः” दीप-
यन् “होता” देवानामाह्वाता “वज्रिष्ठः” बहृतमः सन् “अपां”
शोचवायुदक्कानां “सधस्त्रे” सह-स्थाने याम-देशे “अस्यात्”
तिष्ठति ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ १ १ १ १ १
अयस्यसोतायोद्विजम्भा

१ १ १ १ १ १ १ १
विष्ठादधेवार्याणिअवस्था ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
मर्त्योअसौसुतुकोददाश ॥ १ * ॥ ४

“द्विजम्भा” “सः” एव “होता” होम-निष्ठादकः [आह्वाता
वा देवानाम् अरचीभ्यामुत्पन्नस्यैव गार्हपत्य-द्वारा आहवनीय-
त्वात्] सोऽयं “विष्ठा” विष्ठाणि “वार्याणि” वरणीयानि
कर्माणि [ईड-वृन्द-वृ-ग्रंस-दुहास्ततः (६, १, २१४)]—इत्याद्यु-
दात्तत्वम्] “अवस्था” अवस्थया [अवो हविर्लक्ष्यं यशो वा
तदिच्छाया अयः-शब्दात् कवजस्ताद् “अ प्रत्ययात् (१, १, १०२)”
इति भावे अ-प्रत्ययः] अन्नाय यशसे वा “दधे” धारयति ।
“असौ” उक्त-स्वरूपायाम्भये “यः” “मर्त्यः” “ददाश” ददाति
स “सुतुकः” शोभन-पुरो भवति ॥ ३ ॥ ४

॥ साकमश्वम् ॥ आयःपूरन्नाग्निणीद्मा । दीदे
 दत्यःकविर्नभन्योनावीरुह । रोनारुह । काञ्छारश्वाश्
 ४३यि । तारश्वात्तोद्वायि ॥ (१) अभिदायिजन्मात्रोद्वा ।
 चनानि विश्वारजाःसिण्डुचानोअस्थादोऽता । यजा
 यिष्ठोआ । पासाश्वाश्वाश्वाश्वा । धारश्वास्त्योद्वायि ॥ (२)
 अयसाश्वातोयोद्वायिजा । न्माविश्वाद्देवार्वाणिश्वा
 वस्यामर्तोऽयाः । अस्माश्वास्तु । कोदाश्वाश्वाश्वा ।
 दाश्वाश्वातोद्वायि (३) ॥ ६ * ॥ [१] ४

अथाभेतमद्याश्वमिति द्वाचात्मकं पञ्चमं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

अग्नेतमद्याश्वन्नस्तीमैःक्रतुन्नभद्रहृदिस्पृशम् ।

अध्यामातयोद्वाः ॥ १ ॥

* ऊ० मा० ११प० १अ० ६सा० ।

† ऊ० मा० ५, १, ५, ८ (१ भा० ८८० पृ०) = ऊ० वे० ३, ५, १०, १ = व० वे० १५, ४४ ।

हे “अग्ने !” “अथ” अस्मिन्नहनि वयसृत्विगादयः “ओहैः” इन्द्रादि-प्रापकैरस्माकं स्तोमैः स्तोत्र-समूहैः “तम्” प्रसिद्धं त्वाम् “अध्याम” समर्पयाम । कीदृशं त्वाम् ? “अश्वं न वोढारम्” अश्वमिव इविषो वाहकम्, “कृतुं न” कर्त्तारमिव उपकारिण-मित्यर्थः । तथा “भद्र” भजनीयं “हृदिस्पृश” हृदयङ्गमम् अतिप्रयेन प्रियमित्यर्थः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१३३ १२ ३१ २ ३ १ ३ १ २ ३ १
अथाध्ययेऋतोर्भद्रस्यदक्षस्यसाधोः ।

३ १ ३ १ २ ३ १ ३ १ २
रथोर्ऋतस्यबृहतोवभूथ ॥ २ * ॥

“अथा हि” इदानीमिव हे “अग्ने !” “ऋतोः” अस्मदीय-वाक्य “रथी” नेता “वभूथ” भवसि [“इन्द्रसि लुङ् लङ् लिटः (१, ४, ६)” — इति भवतेर्वर्त्तमानार्थे लिटि सिपस्यल् “आर्ध-धातुकस्तेड्वसादेः (७, २, ३५)” — इतीडागमे प्राप्ते “वभूथा ऽततन्व (७, २, ६४)” — इति निपातनादिङ्भावः । कीदृशस्य वागस्य ? “भद्रस्य” भजनीयस्य†, “दक्षस्य” प्रवृत्तस्य‡, “साधोः” अभीष्ट-फलानां साधकस्य सत्यभूतस्य, “बृहतः महतः ॥ २ ॥

* अ० वे० ३, १०, २ = अ० वे० १५, ४५ ।

† ‘भद्रस्य—ओभयस्य’—इति वि० ।

‡ ‘दक्षस्य—व्यजमानस्य’—इति वि० ।

६नाः । अर्वाङ्स्वर्णज्योतिरग्रा २यिवायि । अर्भा २यिः सु
मा । नाष्ठा २ ३ छा ३ ४ ३ यि । नार ३ ४ यिको ३ छा यि
(३) ॥ ७ * ॥ [१] ५

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायणस्य विंशत्याध्यायस्य

प्रथमः खण्डः ॥ १ ॥

—000—

अथ द्वितीये खण्डे—

अग्नेविवस्वदिति प्रगाथात्मकं प्रथमं सूक्तम्,

तव प्रथमा ।

२३ ११ ३१ २३ १८ २८
अग्नेविवस्वदूषसश्चित्राधोद्यमर्त्य ।

१ ३ १ २ ३ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
आदागुवेजातवेदेवचात्वमद्यादेवाऽऽष्वर्धः ॥ १ ७ ॥

हे “अग्ने!” त्वम् “उषसः” उषोदेवतायाः सक्तायात्
 “राधः” धनं “दायुषे” हविर्दत्तवते यजमानाय “आ वह”
 आहवनीयं प्रायय । सोऽग्निर्विशिष्यते—“अमर्त्य” मरण-रहित !

* ଜ. ଗା. ୧୧୫. ୧୩. ୭୫. ।

† अ० आ० १, १, ४, ६ (१ मा० १५८५०) = अ० वे० १, २, २८, १ ।

“जातवेदः” जातानां वेदितः । [तमेतं शब्दं यास्की व्याचष्टे—
 “जातवेदाः कस्माज्जातानि वेद जातानि वै न विदुर्जातेजाते
 विद्यत इति वा जातवित्तो वा जातधनो जातविद्यो वा जात-
 प्रज्ञानो यत्तज्जातः पशूनविन्दतेति तज्जातवेदसो जातवेदस्त्व-
 मिति ब्राह्मणं तस्मात् सर्वानृतून् पशवोऽग्निमभिसर्पन्तीति च
 (निरु० दै० १, १८)”—इति । कौटुशं राधः ? “विवस्वत्”
 “विशिष्ट-निवासोपेतं, “चिच” नानाविधं । किञ्च, “अथ”
 अस्मिन् दिने “उषर्बुधः” उषःकाले प्रबुधान् देवानावह[विवस्वत्
 —विवासनं विवः तद्युक्तम्, वस निवासे (भा० प०), वि-पूर्वा-
 दन्तर्भावित-व्यर्थात् सम्प्रदादि-लक्षणे भावे क्तिप् (१, १, ८४ वा०),
 “तदस्यास्ति (५, २, ८४)”—इति मतुप्, “मादुपधायाः (८, २, ८)”
 इति वत्वम्, “तसौ मत्वर्थे (१, ४, १८)”—भत्वेन पदत्वाभावा-
 दुस्त्वाभावः, वृषादित्वात् (६, १, २०१) आद्युदात्तत्वम् । जात-
 वेदाः—जातानि वेत्तीति जातवेदाः “गति-कारकयोरपि पूर्वपद-
 प्रकृतिस्वरञ्च (उ० ४, २२६)”—इत्यसिः ; यद्वा वेद इति धन-
 नाम (निघ० २, १०, ४), जातं धनं यस्य स जातवेदाः, आम-
 न्वित-निघातः (८, १, १८) । वद्वा—“यचोऽतस्तिष्ठः (६, १,
 १३५)”—इति संहितायां दीर्घत्वम् । उषर्बुधः—उषसि बुधन्त-
 इत्युषर्बुधः [बुध अवगमने (भा० प०) “क्तिप् च (१, २, ७६)”
 —इति क्तिप्, कदुत्तरपद-प्रकृतिस्वरत्वम् (६, २, १३८) ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१३ १ ३ १८ २८ ३१ ३१२ ३१२३१ १
 जुष्टोद्धूतो असिहव्यवाहनोऽग्रेयोरध्वराणाम् ।

३१३१ १ ३१ १३१ १३११ ११ १३१
 सजूरश्विभ्यामुपसासुवीर्यमस्तेधेहिश्रवोबृहत् ॥२॥ ई

हे “अग्ने !” त्वं जुष्टत्वादि-विशेषण-युक्तोऽसि “जुष्टः” [“नित्यं मन्त्रे (६, १, २१०)” — इत्याद्युदात्तत्वम्] सेवितइत्यर्थः “असि” [सिपि “तासख्योर्लोपः (७, ४, ५०)” — इति स-लोपः, “हि च (८, १, ३४)” — इति निघात-प्रतिषेधः] । “दूतः” देवानां विशेष-वार्त्ताहरः, अतएव “हव्यवाहनः” “हव्येनन्तःपादम् (३, २, ६६)” — इति खुट्, योरनादेशः (७, १, १), जित्वा-दाद्युदात्तत्वे (६, १, १८७), ऊदुत्तरपदप्रकृतिस्वरत्वम् (६, २, १३८)] हविषो वोढा, “अध्वराणां” ऋतूनां “रघी” रघ-स्वा-नीयः [तथाच मन्वान्तरं ब्राह्मणेनैवं व्याख्यातम् — “रघी-रध्वराणाम्” — इत्यादि “एष हि देवरघः” — इति, ब्राह्मणान्तरञ्च “रघी रध्वराणामित्याह रघीह वा एष भूतो देवेभ्यो हव्यं वहति” — इति] तादृशस्त्वम् “अश्विभ्यां” देवाभ्याम् “उपसा” देवतया च “सजूरः” सहितो भूत्वा “सुवीर्यं” शोभन-वीर्यपितं “बृहत्” प्रभूतं “श्रवः” श्रवम्, “अस्ते धेहि” अस्मासु शिप ॥ २ ॥ ई

• ख० वे० १, ३, २८, ३ ।

† ‘वज्रो वा’ — इत्यधिकं वि० ।

॥ वारवन्तीयम् ॥ अग्नेविवाऔहोहायि । स्वादूषा
 २३४साः । चित्राधोअमर्त्तायो२३४हायि । आदा
 २२ २२ २ २ २२ ४२ ४२ ५ १ २ ५
 ऋषेजातवेदोवहातू३४ । औहोवा । इहा२३४हायि ।
 १ २ ५ १ १२ २२ १२ १ २ २२ ४२
 उज्ज्वार२३४वाम् । अद्यादे । वाउषवू३४ । औहो
 ५ ५ २ ५ ४२ २ ४२
 वा । इहा२३४हायि । औहो३१२३४ । धाः । एहि
 ५ १ २ २२ २ १ २ १ ५
 या६हा ॥ (१) अद्यादेवाऔहोहायि । उषवू२३४धाः ।
 १ १ ५ १२ २ २ २२ ४२
 जुष्टोहा२३४यिहायि । दूतोअसिहव्यवाहा३४ । औहो
 ५ १ २ ५ १ २ ५ १ १२ १ १
 वा । इहा२३४हायि । उज्ज्वार२३४नाः । अग्नेर । या
 ० २ २२ ४२ ५ १ २ ५ २२ २
 यिरध्वरा३४ । औहोवा । इहा२३४हायि । औहो३१
 ५२ ५ १२ २ २ १ १
 २३४ । णाम् । एहिया६हा ॥ (२) अग्नेरयाऔहोहा
 ३ ५ १ १ ५ १ २
 यि । आध्वारा२३४णाम् । सजूरार२३४हा । श्विभ्यामु
 २ २ २ २२ ४२ ५ १ २ ५ १
 षसासुवीरा३४ । औहोवा । इहा२३४हायि । उज्ज
 २ ५ १ १ २ २ १ ० २ २ २२ ४२ ५
 वार३४याम् । अस्मेधे । हायिश्रवोव३४ । औहोवा ।

^{१ ३} इहा^५र३४^{१२ १}हायि । औ^{५२}हो^५३१२३४ । हात् । र^{५२}क्षिया^५ईहा ।

हो^५पूई । डा(३) ॥ १७ * ॥ [१]

॥ महावामदेव्यम् ॥ आ^३ऽपू^२ग्रो । विवा^४र^२खा^४र^५दुषसाः । चा^१

यि । न^{२ २}रा^{२ २}धो^{२ २}चम^{२ २}र्त्तिय^{२ २}आ^{२ २}दा^{२ २}शु^{२ २}षे^{२ २}जा^{२ २}तवे^{२ २}दो^{२ २}वहा^{२ २}तु । वाम् ।

औ^{२ १}र३^१हो^{२ २}हायि । अ^१द्या^{२ २}र३^{१ २}दे^{१ २}वा^१ए । उ^१षौ^{१ २}हो^१३ । ऊ^१म्मा

२ । बू^१ऽर^५धो^१र३^१पू^१हायि ॥ (१) आ^१ऽपू^२द्या । दे^१वा^२र^४ए^२ऊ^२र३^४

बु^५धाः । जू । द्यो^१हि^२दू^{२ २}तो^{५ २ २}अ^१सि^२द्ध^२व्य^२वा^२ह । ना । औ^१३

हो^{२ १}हायि । अ^१ग्रा^२र३^१यिर^{१ २}था^{१ २}यिः । अ^१ध्वौ^{१ २}हो^१३ । ऊ^१म्मा २ ।

रा^१ऽर^२णो^१र३^१पू^१हायि ॥ (२) आ^१ऽपू^४ग्रो । र^४था^१र३^१यिरा^४ध्वरा

णाम् । सा । जू^५र^{१ २}श्चि^२भ्या^२मु^२षसा^{२ २}सु^५वीरि । याम् । औ

र३^{२ १}हो^१हायि । अ^१स्मा^२र३^२यि^{१ २}धे^{१ २}हायि । अ^{१ २}वौ^१हो^१३ । ऊ^१म्मा

२ । बू^१ऽर^१हो^१र३^१पू^१हायि (३) ॥ १८ * ॥ [२]

* ऊ० मा० २१प्र० २अ० १७सा० ।

† ऊ० मा० २१प्र० २अ० १८सा० ।

^{१ २} ॥ अ॒ध॒मम् ॥ ^१ अ॒ग्ने॒वि॒वा॒रे॒खत् । ^{१ १} उ॒ष॒सो॒वा । चि॒त्र॒ए
^{२ २} रा॒धो । ^{१ ३ २ १} अ॒म॒र्त्ति॒या । ^{२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २} आ॒दा॒शु॒षे॒जा॒त॒वे॒दो॒व॒हा॒त्व॒म॒द्या॒दे
^{१ २} वा॒ए॒उ । ^२ वा॒र॒३ । ^{१ २} बु॒धा॒उ॒वा । ^{१ २} अ॒धि॒या॒रे ॥ (१) अ॒द्या
^{२ २} दे॒वा॒ए॒रे॒उ । ^१ ष॒र्बु॒धो॒वा । ^{२ २ २ २ १} जु॒ष्टो॒श्चि॒दू । ^{२ २ २ २ १} तो॒च॒सि॒हा ।
^{२ २ २ २ २ २ २ २ २ २} व्य॒वा॒ह॒नो॒ग्ने॒र॒थी॒र॒ध्व । ^२ रा॒२३ । ^{१ २} णा॒उ॒वा । ^{१ २} अ॒धि॒या॒रे ॥ (२)
^{१ २} अ॒ग्ने॒र॒था॒रे॒यि॒र । ^{२ १} ध॒रा॒णो॒वा । ^{२ २ २ २ १} स॒जूर॒म्बी । ^{२ २ २ २ १} भ्या॒मु॒ष॒सा ।
^{२ २} सु॒षी॒रि॒य॒म॒स्ते॒धे॒चि॒अ । ^२ वो॒२३ । ^{१ २} वृ॒हा॒उ॒वा । ^{१ २} अ॒धि॒या॒रे ।
^१ २२३३३३३३३३ । ^१ ओ॒२३३३३३३३३ । ^१ डा॒(३) ॥ १८ * ॥ [३] ६

अथ विधुन्दद्राणमिति ऋचामकं द्वितीयं सूक्तम्,

तच्च प्रथमा ।

^{२ १ २ १ १ २ २ २ २ २}
 वि॒धु॒न्द॒द्रा॒ण॒स॒म॒ने॒व॒ह॒नां

^{२ २ २ १ २ २ २ २ २}
 य॒वा॒न॒स॒न्त॒म्य॒लितो॒ज॒गा॒र ।

३ १ १ ३ १ १ ३ १ ३
 देवस्यपश्यकाव्यमहित्वाद्या

३ १ ३ १ २ २

ममारसङ्घःसमान ॥ १ * ॥

अनया कालात्मकहृन्दः स्तूयते—“विधु” विधारकं सर्वस्य
 बुद्धादेः कर्तारं [वि-पूर्वो दधातिः करोत्यर्थे], तथा “समने”
 [अननमनः प्राचनं सम्यगननोपेते] सङ्ग्रामे “बह्वनां”
 ग्रन्थां “दद्राच” द्रावकम्, ईदृक्-सामर्थ्योपेतं “युवानं” सन्तं
 पुरुषं “पलितः” जरा “जगार” निगिरन्तीन्द्राग्रया । एवमुक्त-
 सचचं वक्ष्यमाण-सचचस्य देवस्य कालात्मकस्येन्द्रस्य “महित्वा”
 महत्वेनोपेतं “काव्य” सामर्थ्यं “पश्य” । हे जनाः! तथा
 जरसा प्राप्तः “अय” “ममार” म्रियते, “सः सः” परेद्युः
 “समान” सम्यक् चेष्टते पुनर्जन्मान्तरे प्रादुर्भवतीत्यर्थः [तदेवं
 चत्वारि नामानि शारीराण्युक्तानि बह्वङ्मग्नेषु] ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १ २ ३ १ ३ १ ३ १ ३
 शाक्लनाशाकोअरुणःसुपर्ण

३ १ २ २ ३ १ २ २
 आयोमहःशूरःसनादनीडः ।

२ ३ १ २ ३ १ ३ २
 यच्चिकेतसत्यमित्तन्नमोर्ध

१ २ ३ २ ३ १ ३ २ ३ १ २ २
 वसुस्यार्चमुतजैतोतदाता ॥ २ † ॥

* अ० आ० ४, १, ४, २ (१भा० १५८ पृ०) = अ० वे० ८, १, १९, ५ । अथ०
 वे० ८, १९, ८ । † अ० वे० ८, १, १९, १ ।

“शाक्मना” [शक्मेव शाक्मं, शाक्मना] बलेन* “शाक्मः” शक्तः [स्व-शक्तौ च सर्वं कर्तुं शक्त इत्यर्थः, नहीन्द्रस्य सहायान्तरापेक्षास्ति इन्द्रत्वादेव], “अरुणः” अरुणवर्णः “सुपर्णः” कश्चित् शोभन-पर्णः पक्षी “आ” गच्छतीत्यध्याहारः [उपसर्ग-श्रुतेर्योग्य-क्रियाध्याहारात्] । “यः” “महः” महान् “शूरः” विक्रान्तः “सनात्” पुराणः† “अनीडः” नीडस्याकर्त्ता । [नहीन्द्रोऽग्निवत् कुत्रचिदपि यज्ञे निकेतनं करोति । एवं सुपर्ण-रूपेणेन्द्रमाह—] स पक्षीन्द्रो “यत्”‡ “चिकेत” कर्त्तव्यत्वेन जानाति तत् “सत्यम् इत्”॥ सत्यमेव “न” तु “मोघं” व्यर्थं भवति । स “सार्ह” स्पृङ्णीयं “वसु” धनं “जेता” जयति शत्रुभ्यः सक्राप्तात् । “उत” अपिच “दाता” स्तोत्रभ्यः प्रयच्छति [“न लोकाव्यय (२, ३, ६६)” — इत्यादिना षष्ठी-प्रतिषेधः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १
ऐभिर्हृदेवृण्ण्यापौस्थानि

२ २ १ २ १ १ २ २
येभिरौक्षदृत्रक्षत्यायवज्जी ।

* ‘शाक्मना—शक्तत्वेन’—इति वि० ।

† ‘सनात्—सदैव’—इति वि० ।

‡ ‘यचिकेत—न पुं सक्-चिङ्मिदं पुं लिङ्गस्य स्थाने द्रष्टव्यम् । यः कश्चित् चेत-यिता’—इति वि० ।

॥ ‘इत्—इति पद-पूरणम्’—इति वि० ।

१२ २२ ३ १ २ ३ १
येकमेषःक्रियमाणस्यमङ्ग

२ ३ २ ३ १ १ ३ १
ऋतेकर्ममुदजायन्तदेवाः ॥ ३ * ॥ ७

इन्द्रः “एभिः” मरुद्भिः सह “पौस्वानि” बलानि “आ ददे”
आदत्ते । “येभिः” यैः मरुद्भिः संहितः “हवंहत्याय” [प्राच्युप-
कारक-वृष्ट्या आवरकाद्वा वृत्रो मेघः, तस्य हत्यायै] मनुष्याणा-
मुपद्रव-ग्रमनावेत्यर्थः† । तृथार्व “वज्री” वज्रवान् इन्द्रः “ओषत्”
वर्षति । “ये” च मरुतः “देवाः” “मङ्गः” महता तन्त्रेण क्रिय-
माणस्य वृष्टि-प्रदान-लक्षणस्य कर्मणः साहाय्यार्थम् “ऋतेकर्म”
ऋत-कर्म वृष्टि-प्रदान-कर्म प्रति “उदजायन्त” उन्मुखा जायन्ते ।
सर्वमेव तैरेभिर्ददे इति समन्वयः ॥ ३ ॥ ७

अथास्ति सोम इति तृचात्मकं तृतीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

२ १ १ २ ३ २ ३ १ २ २ २ ३ १ २
अस्ति सोमो अयं सुतः पिबन्त्यस्य मरुतः ।

३ २ ३ १ २ ३ १ २ २
उतस्वराजो अश्विना ॥ १ * ॥

“अयं” पुरीवर्त्ती सोमः “सुतः” मरुदर्थमस्माभिरभिषुतः
“असि” विद्यते । तस्माद् “अस्य” अन्वादेशे एनं सुतं सोमं

* ऋ० वे० ८, १, १७, २ ।

† ‘हवंहत्याय—हवो मेघः तस्य वजनमेव’—इति पि० ।

‡ ऋ० आ० १, २, ३, १० (१भा० ३८२५०) = ऋ० वे० ६, ६, २४, ४ ।

“स्वराजः” स्वयं दीप्यमानाः स्व-तेजसा नान्यदीयेनेत्यर्थः ।
तादृशाः “मरुतः” “पिबन्ति” । “उत” अपिवा “अश्विना”
अश्विनौ च सोमं पिबतः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ ३ १ २ ३ १ ८ २ ८ ३ २ ३ १ २
पिबन्तिमिन्नोअर्यमातनापूतस्यवरुणः ।

१ २ ३ १ १
त्रिषधस्यस्यजावतः ॥ २ * ॥

न केवलं मरुतएव सोम-पातारः किन्तु एतेऽपि इत्याह—
“मित्रः” सर्वेषां स्व-स्व-कर्मणि प्रवर्त्तकत्वात् सखिभूतः [यहा,
यज्ञ-सम्बन्धिनः एतत्तज्जको देवः], “अर्यमा” च, “वरुणः”
दुःखादीनां शत्रूणां वा चरितानि वारकः, एतन्नामकास्त्रयो
देवाः “तना” तनेन उर्णा-स्तुक्-निर्मितेन दशा-पवित्रेण [सुपां
सु-स्तुक् (३, १, ३८)]—इति आलादेशः, तेनायुदात्तः, तना]
“पूतस्य” परिशोधितस्य “त्रिषधस्यस्य” [सह तिष्ठत्यत्रेति
सधस्यं स्थानं, “सधमादस्ययोश्चन्दसि (६, ३, ८६)”—इति
सह-शब्दस्य सधादेशः, द्रोणकलशाधवनीय-पूतश्रुतात्मकानि त्रीणि
स्थानानि तत्तथोक्तम्+] तादृशम्, “जावतः” इत्या जननवन्तम्*
इमं सोमं पिबन्तम् [द्वितीयार्थे षष्ठ्यः (३, १, ८५)] ॥ २ ॥

* सू० वे० १, ६, २४, ५ ।

+ ‘त्रिषधस्यस्य—त्रिभिः स्थानैः स्थितस्य प्रातःसवनादिभिः’—इति पि० ।

‡ ‘जावतः—जननवन्तः’—इति पि० ।

अथ तृतीया ।

११ १ ३ १३ १८ १८ ३ २ ३ १ २

उतोन्वस्यजोषमाइन्द्रः सुतस्य गोमतः ।

३ १८ १८

प्रातर्होतेवमत्सति ॥ ३ * ॥ ८

“उतो” अपिच† “इन्द्रः” “सुतस्य” अभिषुतस्य “गोमतः”
 गव्यैर्मिश्रयतः “अस्य” [अन्वादेशः पूर्ववत्] दशापवित्रेण
 पूतस्य सोमस्य “जोषम्” पानरूपां सेवां “प्रातः” सवने “तु”
 चिप्रम् “आ मत्सति” [मदि स्तुत्यादिषु (भा० पा०)] आभिमुख्येन
 स्तोति [यद्वा सोम-सेवां कामयते] । तत्र दृष्टान्तः—“होता
 इव” यद्वा होता प्रातःसवने देवानभिष्टौति देवांस्तोतुं व्यभि-
 वाञ्छन्ति तद्वत्‡ ॥ ३ ॥ ८

अथ वग्महां असीति प्रगाथात्मकं चतुर्थं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

२ ३ १ २ ३ १ १ २ ३ १ २

वणमहाँ असिद्धर्यवडादित्यमहाँ असि ।

३ १ १ ३ १ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २

महस्तेसतोमहिमापनिष्टममङ्गादेवमहाँ असि ॥ १ ॥ १॥

* सू० वे० ६, ६, १४, ६ ।

† ‘उत, उ—इति पद-पूरणौ’—इति वि० ।

‡ ‘यद्वा होता प्रथमः सर्वकृत्विकां भवयति’—इत्यादि वि० ।

॥ सू० पा० ३, १, ४, ४ (१भा० ३६८५०) = सू० वे० ६, ७, ८, १ ।

हितः' पुरतो निहितोऽसि] । किञ्च तव "ज्योतिः" तेजः
 "विभुः" व्याप्तं सर्वतः 'अदाभ्यं' केनाप्यहिंस्यच्च ॥ २ ॥ ८

॥ गौरीवितम् ॥ ^५ वणम् । ^{१२ १} चा^{४ ५ २}मा^४३ । ^{४ ५ २} सिद्धरिया ।
^{१२} नडादित्यमहा^२असार^१३यि । ^{१ २ १} मा^{४ २}हस्तेसा^४३१२३ । ^{४ २} तीम
^{१ २ २ १} हिमापना^४प्रयिष्टमा । ^{४ ५ ४} मा^४ह्मादेवा^४३१२३ । ^४ म^४होवा । ^४ आ
^५ प्र^{५ २}सो^{३ २ १}द^{४ २}द्यायि ॥ (१) ^५ म^१ह्मा । ^५ देवा^१३ । ^५ म^१हा^१असायि । ^१ म
^{२ २ २} ह्मादेवमहा^{१ २ १}असार^{४ २}३यि । ^{४ २} बा^{४ २}ह्वर्य^{४ २}आ^{४ २}३१२३ । ^{४ २} व^{४ २}साम
^{१ २ २ १} चा^{४ ५ ४}प्र^४सायि । ^{४ ५ ४} सा^४त्रादेवा^४३१२३ । ^४ म^४होवा । ^४ आ^४प्र^४मो
^५ द^{५ २}द्यावि ॥ (२) ^{५ २} स^{३ २ १}त्रा । ^{४ २} देवा^५३ । ^५ म^{१ २}हा^१असायि । ^{१ २} स^{१ २}त्रा
^{२ २} देवमहा^{१ २ २ १}असार^{४ २}३यि । ^{४ २} मा^४ह्मादेवा^४३१२३ । ^{४ २} ना^{४ २}म^{४ २}सु^{४ २}र्य^{४ २}पु
^{१ २ १} पुरो^{४ ५ ४}प्र^४हिताः । ^{४ ५ ४} वा^४यि^४मु^४ज्यो^४ता^४३१२३यिः । ^४ अ^४दोवा । ^४ भा
^५ प्र^५यो^५द^५द्यायि (३) ॥ ५ * ॥ [१] ८

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायनस्य विंशत्याध्यायस्य

द्वितीयः खण्डः ॥ २ ॥

अथ तृतीये खण्डे —

उपनोद्धरिभिरिति वृचात्मकं प्रथमं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१२१ १२ १२ १२ १२

उपनोद्धरिभिःसुतंयाहिमदानाम्यते ।

१२१ १२ १२

उपनोद्धरिभिःसुतम् ॥ १ * ॥

हे “मदानाम्यते” [मायम्यनेनेति मदाः सोमाः । “मदी-
ऽनुपसर्गे (१, १, ६७)”—इति करणे अप् प्रत्ययः] सोमानां
स्वामिन् ! इन्द्र ! “हरिभिः” [आश्रितेन हरिरित्यादिषु बह्वनाम-
श्वानां श्रुतेरत्रापि] शत-सहस्र-सङ्गराकैः सह “नः” अस्माकं
यज्ञे “सुतम्” अभिषुतं सोमम् “उप याहि” तत्पानार्थं शीघ्र
मागच्छ । पुनरुपनइत्यादिरादरार्था ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

११२ १२११२ ११२ १२ ११२

द्वितायोवृचहन्तमीविदइन्द्रःशतक्रतुः ।

१११ १२ १२

उपनोद्धरिभिःसुतम् ॥ २ † ॥

“वृचहन्तमः” अतिशयेन वृत्रस्य हन्ता “शतक्रतुः” नाना-
विध-कर्मा “यः इन्द्रः” “द्विता” द्विधाः “विदे” [वृच-वधादौ

* अ० आ० १, १, १.६ (१भा० ३४८पृ०) अ० वे० ६, ३, २७, १ ।

† अ० वे० ६, ६, १७, २ ।

‡ ‘द्विता—कर्म-द्वयस्य कर्ता’—इति वि० ।

२०५०१४०२४०१] उत्तरार्चिकः ।

१०५

उग्रकर्मा, जगद्रक्षय-काले शान्तकर्मैति हि-प्रकारेण विदे]
 सर्वैर्ग्रायते [विद ज्ञाने (अदा०प०), कर्मणि विहितस्य त-प्रत्ययस्य
 “लोपस्त आत्मनेपदेषु (७, १, ४१)”—इति त-लोपः । स त्वं
 “हरिभिः” सह “सुतं” सोमम् “नः” अस्माकम् “उप” याहि॥२॥

अथ तृतीया ।

१२ १२ १२ १२ १२ १ १ १
 त्वष्टिवृत्रहन्नेषाम्यातासोमानामसि ।

१२१ १२ १२
 उपनोहरिभिःसुतम् ॥ १ # ॥ १०

हे “वृत्रहन्” वृत्रस्य पापस्य वा हन्तः ! इन्द्र ! “हि” [-शब्दो
 हेत्वर्थे] यस्मात् त्वम् “एषाम्” अस्मदीयानां† “याता” पान-
 कर्ता “असि” भवसि [एषामिति इदमोऽन्वादेशे अशादेशोऽनु-
 दात्तः (२, ४, १२)] अतस्त्वमश्वैः सह सोमं पातुमुपयाहि
 आगच्छ ॥ १ ॥ १०

अथ प्रथोमहइति षष्ठात्मकं द्वितीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१२ १२ १२ १२ १२ १
 प्रथोमहमेवुधेभरध्व

१ ११२११ १
 म्युचेतसेप्रसुमतिङ्गुणध्वम् ।

* अ० वे० ६, ६, १०, १ ।

† ‘एषां—सोमानां’—इति वि० ।

१२ ३१२ २२
विशःपूर्वीःप्रचरचर्षणिप्राः ॥ १ * ॥

हे मदीया जनाः ! “वः” यूयं “महे वधे” महतां जनानां
वर्धयिष्ये अतएव “महे” महते इन्द्राय “प्रभरध्वम्” सोमाम्
प्रचयत । “प्रचेतसे” प्रकष्ट-मतये इन्द्राय सुमतिं सुष्ठु मननीयं
स्तीर्णं “प्र कष्टध्वम्” प्रकुरुत । अथ प्रत्यक्ष-स्तुतिः—हे इन्द्र !
“चर्षणिप्राः” [चर्षणयो मनुष्याः] कामैः प्रजानां पूरयिता त्वं
“पूर्वीः” पूरयित्रीः “विशः” प्रजाः “प्रचर” अभिगच्छ ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १
उद्व्यचसेमहिनेसुवृत्ति

२२ ३१ २ ३ १ २
मिन्द्रायब्रह्मजनयन्तविप्राः ।

१ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २
तस्यव्रतानिनमिनन्तिधीराः ॥ २ † ॥

“उद्व्यचसे” सुष्ठु-व्याप्तयेषु “महिने” महते यस्मै “इन्द्राय”
“सुवृत्ति” शोभनां स्तुतिं “ब्रह्म” अक्षं हविष “विप्राः” प्राजाः
“जनयन्त” जनयन्ति । “तस्य” इन्द्रस्य “व्रतानि” दक्षिणा-
दीनि कर्माणि “धीराः” प्राजाः देवा अपि “न” “मिनन्ति”
हिंसन्ति ॥ २ ॥

* अ० वा० ४, १, ४, ६ (१भा० ६६५पृ०)=अ० वे० ४, २, १६, ४ ।

† अ० वे० ४, २, १६, ५ ।

‡ ‘उद्व्यचसे’—उर्वेति वज्रनाम, अथ वज्राणां वाचि (तु० प०), वागीश्वरः इन्द्रः सर्वेषां वेदिकानां लौकिकानाञ्च वाचां जमीश्वरः । अथवा अथ दर्शने । सर्वस्य इहा—इति वि० ।

अथ तृतीया ।

१ ३२ ३१२ ३२
इन्द्रं वाष्णीरनुत्तमन्युमेव

३१२ ३२ ३१२
सन्नाराजानन्दधिरेसहधै ।

१२ ३२ ३२
हयश्चायवर्हयासमापीन् ॥ १ ॥ ११

“सन्ना राजानं” सर्वस्य जगत ईश्वरम्, “अनुत्तमन्युं”
“[किनाप्यनुत्तोऽबाधितो मन्युः क्रीधो यस्य सः] तमेव, “इन्द्रं”
“वाष्नीः” स्तुतयः “सहधै”† स्तोतृणां प्रबूनभिभवितुं “दधिरे”
पुरो दधिरे । अतः हे स्तोतः ! त्वमपि “हयश्चाय” इन्द्राय
[हयं च मिन्द्रं स्तोतुमित्यर्थः] “आपीन्” बन्धून् “सम् वर्हय”
प्रवर्हय । १ ॥ ११

अथ यदिन्द्रेति प्रगाथात्मकं तृतीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ २ ३१ २२२ ३१ २२२२ ३२
यदिन्द्रयावतस्त्वमेतावदहमीश्रीय ।

३ २ ३१२ ३ १२२२२ २
स्तोतारमिहधिषेरदावसेनपापत्वायरसिषम् ॥ १ ॥

● ऋ० वे० ३, १, १६, ६ ।

† अथ सर्वं हे इति दिवादिः । मन्त्र “तुमर्षे से सेनसे (१, ४, ८)” — इत्यादिना तुमर्षे रूपम् ।

‡ ऋ० ऋ० ४, १, २, ८ (१ मा० ६१२४०) = ऋ० वे० ४, १, २०, २ ।

हे “इन्द्र ! “यत्” यतः “यावतः” धनस्य ईश्विणे “एता-
वत्” [वष्टा लुक् (७, १, ३८)] एतावतो धनस्य “अहम्”
“ईश्वीय” ईश्वरो भवेयम् । हे “रदावसो” रदति ददाति
वसूनीति रदहसुः ततोऽम् अस्मदीयम् “स्तीतारम्” “इत्
दधिषे” धन-प्रदानेन धारयेमिव । किञ्च, “पापत्वाय” क्षी-
त्वाय “न रंसिषम्” न दद्याम् ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १२ ३२३१२ ३१२ १७ ३ १२

शिष्येयमिन्महयतेदिवेदिवेरायआकुहचिदिदे ।

१७ ३१३ ३ १२३१३ १२ ३२३२

नक्षित्वदन्यन्मघवन्नआप्यंवस्योअस्तिपिताचन ॥ २ * ॥१२

“कुहचिदिदे” कुहचित् विद्यमानः कुहचिदित् तस्मै यत्
ज्ञापि विद्यमानायेत्यर्थः । “महयते” पूजयते जनाय “दिवे दिवे”
प्रतिदिनं “रायः” धनानि “शिष्येयम् इत्” दद्यामेव “आ”
[कारः पाद-पूरणः] । एवमिन्द्रस्य वाक्यं श्रुत्वा ऋषिर्वदति—
हे “मघवन्” इन्द्र ! “त्वदन्यत्” अस्माकम् “आप्यं” वस्तु “न
हि अस्ति” “वस्यः” प्रशस्यः “पिता च न” पालयिता च
त्वदन्यो नास्तीत्यर्थः ॥ २ ॥१२

* सू० वे० ५, ३, २०, ४ ।

† ‘पिता च—च-अस्माकं च’—इति वि० ।

अथ शुधीहवमिति द्वाव्यक्तं चतुर्थं सूत्रम्,

तत्र प्रथमा ।

३ १ २ २ २ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २
शुधीहवंविपिपानस्याद्रेर्वोधाविप्रस्यार्चतोमनीषाम् ।

३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २ ३ २
ह्रस्वादुवाः स्यन्तमासचेमा ॥ १ ॥

हे इन्द्र ! “विपिपानस्य” विपीतवतो विपिवतो वा ममाद्रे
र्धाव्यक्तः† “हवम्” आह्वानं “शुधि” शृणु [“यावभ्यो वाचं वदता
वदद्वाः”—इति हि निगमान्तरम्] । “विप्रस्य” प्राञ्चस्य वसि-
ष्ठस्य “अर्चतः” स्तुवतः “मनीषा” स्तुतिः “बोध” बुध्यस्व च ।
“इमा” इमानि क्रियमाणानि “दुवांसि” परिचरणानि
“स्यन्तमा” अन्तिकतमानि‡ बुद्धिस्थानि वा “सचा” सहायभूतः
सन् “ह्रस्वा” कुरु च ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३
नतेगिरोऽपि मृध्येतुरस्यनसुष्टुतिमसुर्यस्यविद्वान् ।

३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३ ३
सदातेनामस्वयशोविवक्ति ॥ २ ॥

* ख० वे० ४, २, ३, ४ ।

† ‘विपिपानस्य—अद्रे रमिषव करवाचस्य सोमं पिबतः’—इति वि० ।

‡ ‘अन्तमा—अन्तर्गता तुल्यार्थाणि’—इति वि० ।

॥ ख० वे० ४, २, ३, ४ ।

हे इन्द्र ! “तुरस्य” शत्रूणां हिंसकस्य “ते” तव “गिरः” स्तुतोः “असुर्यस्य” [द्वितीयार्धे षष्ठौ (३, १, ८५)] त्वदीयं असुर्यं बलं# “विद्वान्” जानन् अहं “न अपि सृष्टे” [सृष्टि-मार्जन-कर्मा (म्वा० प०)] न मार्जयामि न परित्यजामीत्यर्थः । “सृष्टुति” शोभनां स्तुतिश्च “न” अपि सृष्टे [सृष्टेमार्जन-कर्मत्व-मन्यत्रापि दृश्यते । तद्यथा—“मा नो अग्ने सख्या पित्रापि प्रमर्षिष्ठा”—इति] किन्तु हे “स्वयशः” असाधारण-यशः ! “ते” तव “नाम” स्तोत्रं “सदा” एव “विवक्षि” ब्रवीमि ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

भूरिहिते सवनामानुषेषु भूरिमनीषीहवते त्वामित् ।

१७ १ १ १ १ १
मारेयस्यन्मधवञ्जगोक्तः ॥ १ १ ॥ १३

हे “मघवन !” “ते” तव “सवना” सवनानि सोमाभिषव-
णानि “भूरि” भूरीणि “माणुषेषु” अस्मासु वर्त्तन्त इति शेषः ।
“मनीषी” स्तोता “त्वामित्” त्वामिव “भूरि हवते” नितरां
स्तौति हवति वा । अतः “अस्मात्” अस्मात्तः “भारे” दूरे
“ज्योक्” चिरकालं “मा कः” आत्मानं मा कार्षीः क्षिप्रमात्मान-
मस्मादासन्नं कुर्वित्यर्थः ॥ १ ॥ १३

● 'चतुर्यस्य—चतुर-स्वभावस्य'—इति वि० ।

† कृ० वे० ५, ६, ७, ८ ।

॥ म॒हादै॒र्घत॒मस॒म् ॥ ^१हा॒उ॒श्रु॒धा॒यि॒ । ^२हा॒व॒ंवि॒पि॒पा । ^३ना ।
^४स्या॒द्रा॒श्र॒यि॒ । ^५स्या॒द्रा॒यिः । ^६नो॒धा॒वि॒प्र॒स्यार्च॑तो॒मा । ^७नौ
^८षा॒र । ^९नौषा॒र । ^{१०}कृ॒ष्णा॒दु॒वा॒ण॒सा॒यि॒ । ^{११}अ॒न्त॒मा॒र ।
^{१२}अ॒त॒मा॒र । ^{१३}स॒चे॒र॒मा॒र३४औ॒हो॒वा ॥ (१) ^{१४}हा॒उ॒न॒ता॒यि॒ ।
^{१५}गा॒यि॒रो॒अ॒पि॒मृ॒ । ^{१६}व्या॒यि॒ । ^{१७}तु॒र॒स्या॒श्र । ^{१८}तु॒र॒स्या॒ । ^{१९}न
^{२०}सु॒ष्ठु॒ति॒म॒सु॒र्य॒स्य॒वा॒यि॒ । ^{२१}दू॒श॒वा॒र॒न् । ^{२२}दू॒वा॒र॒न् । ^{२३}स॒दा॒ते॒ना
^{२४}मा । ^{२५}स्व॒य॒ग्रा॒श्रः । ^{२६}स्व॒य॒ग्रा॒श्रः । ^{२७}वि॒वा॒र॒क्मो॒र३४औ॒हो॒वा
^{२८}॥ (२) ^{२९}हा॒उ॒भू॒रा॒यि॒द्वि॒यि॒ते॒स॒व॒ना । ^{३०}मा । ^{३१}नु॒षे॒षू॒श्र । ^{३२}नु॒षे॒षू॒ ।
^{३३}भू॒रि॒म॒नौ॒षी॒द॒व॒ते॒तू॒ । ^{३४}वा॒श॒मा॒र॒यि॒त् । ^{३५}त्वा॒मा॒र॒यि॒त् ।
^{३६}मा॒र॒अ॒स्मा॒त् । ^{३७}म॒घ॒वा॒र॒न् । ^{३८}म॒घ॒वा॒र॒न् । ^{३९}ज्यो॒र॒क्का॒र३४
^{४०}औ॒हो॒वा । ^{४१}ई॒र३४५(३) ॥ २ * ॥ [१]

॥ मरायम् ॥ ^१अ॒धायि॑ । ^{१ २}ह॒वाम् । ^२वि॒पि॒पा॒न॒स्य॑
^२द्रेः । ^२द्रेः । ^२द्रेः । ^{१ १}बो॒धा । ^१वि॒प्रा । ^{२ १ २}स्यार्च॑नो॒मनी॑
^२षा । ^२षा । ^२षा । ^{२ १}का॒र्षा । ^१दु॒वा । ^{२ २ २ २}सी॒त॒मा॒स॒चे॒मा ।
^२मा । ^२मा ॥ (१) ^{१ १}ना॒तायि॑ । ^१गि॒रो । ^४अ॒पि॒मृ॒द्ये॒तु॒र॒स्य॒स्य
^{१ १}स्य । ^१ना॒सू । ^{१ १}छु॒तायि॑ । ^{१ १}अ॒सू । ^२र्य॑स्यवि॒द्वान् । ^२दा॒न् ।
^२दा॒न् । ^{१ १}सा॒दा । ^{२ १}ते॒ना । ^२म॒स्वय॑शो॒वि॒व॒क्लि॒क्लि॒क्लि॑ ॥ (२)
^{१ १}भू॒रायि॑ । ^१हि॒तायि॑ । ^{१ १ २}स॒व॒ना । ^{२ २ २}मा॒नु॒षे॒षु॒षु । ^{१ १}भू॒रायि॑ ।
^{१ २}म॒नी । ^{२ १ २}षी॒ह॒व॒ते॒त्वा॒मि॒त् । ^{१ १}मि॒त् । ^{१ १}मि॒त् । ^{१ १}मा॒रे । अ
^१स्मा॒त् । ^१म॒घ॒व॒ञ्ज॒गो॒क्कः । ^२कः । ^२को । ^{२ २}हा॒उ॒हा॒उ । वा
 ३ । ई२३४५ (३) ॥ ४ * ॥ [२] १३

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तराग्न्यस्य विंशत्याध्यायस्य
 तृतीयः खण्डः ॥ ३ ॥

अथ चतुर्थे खण्डे—

प्रोष्यस्मादिति वचनात्प्रथमं सूत्रम्,

तत्र प्रथमा ।

१ १ १ १ २ २ १ १ १
प्रोष्यसौपुरोरयमिन्द्रायशूषमर्चत ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
अभीकेचिदुलोककृत्सुप्तेसमत्सुवृत्रहा ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १
अस्माकम्बोधिवोदितानभगा

१ १ १ १ १ १ १ १ १
मन्यकेषाञ्जयाकाञ्चिधन्वसु ॥ १ * ॥

“अस्मै” इन्द्राय [चतुर्थे चतुर्थी] अस्मिन्स्य “पुरः रथं” रथस्य पुरस्तात् [“पुरोऽव्ययम् (१, ४, ६७)”—इति गतित्वाद् वतिसमासः (२, १, १८)] रथस्य अग्रे वर्त्तमानं “शूषं” वक्त्रं “शूषोर्चत” हे स्रोतारः। सुष्ठु प्रयोजयत [“प्र”-“उ”-इति निपात-समुदायः। प्रो-इति “प्रोत् (१, १, १५)”—इति प्रगृह्य-सञ्ज्ञा] इन्द्रो विप्रिष्यते—“समत्सु” [समानं मायन्त्वचेति समदः सङ्ग्रामाः औषादिकोऽधिकारणे क्षिप् (१, १, ७६), “समानस्य हृन्दसि (६, १, ८४)”—इति स-भावः, समत्सु] सङ्ग्रामेषु “सङ्ग्रे” सङ्ग-मनौषे मन्त्र-बले [“ओऽन्ववापि हृष्यते (१, २, ४८ वा०)”—गमैर्धः] “अभीके चित्” अभ्यर्च्येऽपि निकटं प्राप्तेऽपि—“लोक-

कृत" स्थितिकृतं पाकयिता । स्थित्वा च "वृत्रहा" वृत्राणा-
मावरकाणां शत्रूणां हन्ता, एवंविधः स इन्द्रः "अस्माकं"
स्तोतॄणां "चोदिता" धनानां प्रेरयिता सन् "बोधि" अस्माभिः
कृतानि परिचरणानि बुध्यतां [बुधेऽह्नान्दवे लुङि "दीप-जन-
बुध (३, १, ६१)"—इत्यादिना कर्त्तरि च्चेष्टिषादेशः, "बहुल
व्छन्दस्समाङ्गयोगेऽपीत्युडभावः] । अपिच "अन्यकेषां" [कुक्षिता
अन्ये अन्यके "अव्यय-सर्वनाम्नाम् (५, ३, ७१)"—इति कुक्ष-
नार्थे प्राक् टेरकच्, तन्मध्यपतितस्तदग्रहणेन वृक्षन्त इति सर्व-
नाम-सञ्ज्ञायामासुः सुङागमः, अन्यकेषाम्] कुक्षितानामन्येषां
शत्रूणां "धन्वसु" अधिरोपिता "ज्याकाः" कुक्षिताज्याः "नभन्तां"
नश्यन्तु [ज्या-शब्दात् कुक्षायां "प्रागिवात् कः (५, ३, ७०), नभ
हिंसायां क्रैयादिकः (आ०), व्यत्ययेन शप् (३, १, ८५)] ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

२७ १ ११ २१ २ २२ १ २
त्व॑सिन्धू॒रवा॑सु॒जोध॑रा॒चो॒ह॒स्र॒हिम् ।

१ १ १ २ १ २ २ १ २
अ॒श॒नु॒रिन्द्र॑ज॒घ्निषे॑वि॒श्वम्पू॒ष्यसि॑वार्यम् ।

२ २ १ २ २ १ २
तन्वा॑परि॒घ्जाम॑हे॒नभ॑न्ता

२ १ २ २ २ ७ २ १ २
मन्य॑केषाञ्च॒प्राका॑च॒धिध॑न्वसु ॥ २ * ॥

हे इन्द्र ! त्वं “सिन्धून्” स्यन्दन-शीलान् जलपूरान् “अधरा-
चः” अधरमघोमुखमस्रतो गन्तून् “अवासृजः” मेघाक्षिरगमयः ।
यतः त्वम् “अहिम्” अन्तरिक्षं गच्छन्तां मेघम् “अहन्” हत-
वानसि [यद्वा, अहिमान्धकारं सर्वस्य जगतः आवरकं वृष-
मसुरमहन् हतवानसि] । यतो हे इन्द्र ! त्वम् “अशनुः”
अशु-रहितः “अन्निषे” जायसे [न सन्ति अन्नबीजस्येति बहुव्रीही
“नञ् सुभ्याम् (६, २, १७२)”—इत्युत्तरपदान्तीदानत्वम्] ।
तादृशं त्वां “परिष्वजामहे” हविर्भिः स्तुतिभिश्चालिङ्गनं कुर्मः
वशीकुर्मः [वञ्च परिष्वजे (भा० आ०), “दंश-सञ्च-व्यञ्चां शपि
(६, ४, २५)”—इत्यनुनासिक-लोपः । सिद्धमन्यत् ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१७ ३ ११ ३ ११ ३ ११
विषुविश्वाअरातयोर्योन्यन्तनोधिपः ।

१ १ ३ ११ १ ११ ११ ३ १ ३
अस्तासिश्नवेवधयोनइन्द्रजिघांसति ।

१ १ ३ ३ ३ १७ ३ ११
यातेरातिर्द्वादिर्वसुनभन्ता

३ ११ ३ १७ ३ ११
मन्यकेषाञ्जयाकाअधिधन्वसु ॥ ३ ॥ * १४

“विश्वाः” सर्वाः अरातयः अदार्ताः “अर्यः” अभिगन्तव्यः
“नः” अस्माकं शत्रुभूताः प्रजाः “सु” सुष्ठु “वि नश्यन्त” विन-
श्यन्त, हे इन्द्र ! त्वदर्धं “धिपः” कर्माणि स्तुतयो वा प्रवर्त्तताम् ।

हे “इन्द्र !” “वः” “नः” अस्मान् “जिघांसति” इत्युमिच्छति
 [इत्येः सन् “अज्जनगमां सनि (६, ४, १६)”—इति वा दीर्घः
 “अभ्यासाच्च (७, १, ५५)”—इति कुत्वम्], तस्मै “अपचे”
 “वधं” इत्यन-साधनमायुधम् “अस्ता असि” चेता भवसि [असु
 जेपचे (दि० प०), ताच्छित्तिकस्युन् (६, ४, १६), “ते” तव
 “या” “रातिः” धन-प्रदान-हेतुर्हस्तः [रा दाने (अदा० प०),
 करणे क्तिन् (१, १, ८४), “मग्ने वृषेष्ट-पच-मन-विद-भू-वी-रा
 उदात्तः (१, १, ८६)”—इति क्तिन् उदात्तत्वम्] सा रातिः “वसु”
 धनं “ददिः” अस्मभ्यं दाता भवतु [“आ-ह-गम-हन (१, २,
 १०१)”—इति ददतेः कि प्रत्ययः, “न-लोकाध्ययः (२, १, ६८)”—
 इति वसु-शब्दात् षष्ठ्यभावः । सिद्धमन्यत् ॥ ३ ॥ १४

अथ रेवांश्चैव त इति दृष्ट्वात्मकं द्वितीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

११७ ११११ १२ १२ ११ १
 रेवांश्चैव तस्तोतास्यात्त्वावतोमघोनः ।

११ १११
 प्रेदुश्चरिवःसुतस्य ॥ १ * ॥

हे “हरिवः” हरिवन् ! [“मतुवसोः (८, ३, १) नका-
 रस्योत्त्व] हरि-नामकाश्ववन्निन्द्र ! “रेवतः” रथिमतः बहु-धनो-
 पेतस्य तव “स्तोता” “रेवान् स्यात्” रथिमान् भवेत् “इत्”
 [-शब्दोऽवधारणे । रथिमान् भवेदेव न तु दारिद्र्यं प्राप्नोति] ।

* “सुतस्य”—इति अ०-पाठः ।

† अ० वे० ५, ७, १८, १ ।

उक्तमेवार्थं कैमुतिक-न्यायेन द्रढयति—“त्वावतः” त्वत्सदृशस्य
 [“बुधदस्त्राणां हन्दसि सादृश्यं उपसङ्गानम् (५, १, ६१ वा०)”
 —इति मतुप्] “मघोनः” मघवतः धनाढास्य “सुतस्य” [बु
 प्रसवैश्वर्ययोः (भ्या० प०)] स्तोतव्यस्य ऐश्वर्योपेतस्य अन्यस्यापि
 स्तोता “प्रेदु”* [“स्यात्”—इत्यनुबन्धते] प्रस्यात् प्रभवेदेव
 नतु निहीयते किमु वक्तव्यं तव स्तोता धनवान् भवेदे-
 वेति ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

११ ११ ११ ११ ११ ११ ११ ११ ११ ११
 उक्थञ्चनशस्त्रमाननागोरयिराचिकेत ।

११ ११ ११ ११
 नगायचङ्गीयमानम् ॥ २ † ॥

[गायतेर्गौः] “अमोः” अस्तोतुः “रविः”, “शस्त्रमानं”
 होत्रा पठमानम् “उक्थं च” निशस्त्रमपि “आ चिकेत”
 अभिजानाति [कित ज्ञाने (भ्या० प०)] हान्दसो लिट् (१, २,
 १०५) । नेति सम्प्रत्यये] “न” सम्प्रति प्रस्तोत्रादिभिः “गौय-
 मानं” “गायत्र” गातव्यं साम [यद्वा, गायत्रास्यमपि] आचि-
 केतेत्येव । अतः कारणाद् वयमपि तमिन्द्रं स्तुमइत्यर्थः ॥ २ ॥

* “इत्”, “उ” — एतावुपसर्गौ — इति वि० ।

† ख० आ० १, १, ४, १ (१भा० ४६६पृ०) = ख० वे० ५, ०, १२, ४ ।

अथ तृतीया ।

१ २ ३ २ ३ १ २ २ २ १ १ २
मानइन्द्रपीयन्नवेमाशर्द्धतेपरादाः ।

१ २ ३ १ १
शिक्षाशचीवःशचीभिः ॥ ३ * ॥ १५

हे इन्द्र ! त्वं “पीयन्नवे” [पीयति बन्धकर्मा (निर० ४, २५)] बध-शीलाय हिंसा-कारिणे शचवे “नः” अस्मान् “मा परादाः” मा परित्याचीः ; “मा” च “शर्द्धते” अभि-भवित्रे अस्मान् मा परादाः [शृधु प्रहसने (भा० आ०)—इति धातुः] ; अपितु “शचीवः” शक्तिवन्निन्द्र ! “शचीभिः” राक्षसैः कर्मभिः “शिक्ष” अस्माननुशाधि यद्वा, शिक्षति दानकर्मा (३, २०, ८), अभीष्टं धनमस्माभ्यं देहि ; यद्वा, शत्रून् जेतुं शिक्ष शत्रून् कर्तुमिच्छ ; शक्तेः सन्नतस्य “सनि मी-मा (७, ४, ५४)” —इति इसादेशः, अभ्यास-लोपे च कृते खोटि रूपमेतत् ॥ ३ ॥ १५

अथैन्द्रयाहिहरिभिरिति तृचामकं तृतीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ २ ३ १ २ ३ १ १ १ २ ३ २
इन्द्र याहिहरिभिरुपकण्वस्यसृष्टिनिम् ।

३ २ ३ १ १ १ २ २ १ २ ३ १ २
दिवोचमुष्यशासतोदिव्ययदिवावसो ॥ १ † ॥

* अ० वे० ४, ७, १८, ५ ।

† अ० आ० ४, १, १, ७ (भा० ७११५०) = अ० वे० ६, ३, ११, १ ।

हे “इन्द्र !” “कश्यप” “सृष्टि” शोभनां स्तुतिं “हरिभिः”
 यज्ञैः “उप याहि” आगच्छ । “दिवः” सुखोक्तं [द्वितीयार्धे
 षष्ठी (१, १, ८५)] “अमुष्य” अमुषिङिन्द्रे “शासतः” शासति
 सति [विभक्ति-अन्त्यः (१, १, ८५)] तत्र वयं सुखमाप्नुहे ।
 हे “दिवावसो” दीप्त-हविष्केन्द्र ! “दिवं” स्वर्गं “यव” यव
 गच्छत [बहुवचनं पूजार्थम् । यद्वा, हे ‘दिवावसो !’ दिवो
 य-नामकमसुं लोकं ‘शासतः’ शासनं कुर्वन्तः यव ‘दिवं’ स्वर्गं
 ‘यव’ गच्छत] ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 अत्राविनेमिरेषामुरासधूनुतेवृकः ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 दिवोअमुष्यशासतोदिवंययदिवावसो ॥ २ * ॥

“अत्र” अस्मिन् यज्ञे “एषाम्” अभिषव-यावसां “नेमिः”
 सोम-सतां “वि धूनुते” विशेषेण कम्पयति । तत्र दृष्टान्तः—
 “उरां” मेधी “वृकः न” वृकश्च यथा वृकः तद्वत् । सिंह-
 मन्वत् ॥ २ ॥

अथ तृतीया !

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 आत्वाग्रावावदन्निहसोमीघोषेणवक्षतु † ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 दिवोअमुष्यशासतोदिवंययदिवावसो ॥ ३ ‡ ॥ १६

* अ० वे० ६, १, ११, २ ।

† “वक्षतु”—इति अ०-पाठः ।

‡ अ० वे० ६, १, ११, ४ ।

हे इन्द्र ! “त्वा” त्वाम् “इह” यज्ञे “यावा” सोमाभि-
षव-पाशावः “सोमौ” सोमवान् “वदन्” शब्दं कुर्वन् “घोषेच”
ध्वनिना* सह “आ वचतु” त्वां प्रापयतु ॥ १ ॥ १६

अथ पवस्वसोममन्दयन्निति षड्वाक्यं द्वैपदं चतुर्थं, सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

११ ३११ ११ ३११

पवस्वसोममन्दयन्निन्द्रायमधुमत्तमः ॥ १ ॥

हे “सोम !” “मधुमत्तमः” अतिशयेन मधुर-रसवान् त्वं
मन्दयन् मादयिता भवन् “इन्द्राय” [“क्रिया-यज्ञं कर्त्तव्यम्
(१, ४, ३२ वा०)”—इतीन्द्रस्य सम्प्रदानसञ्ज्ञा] इन्द्रं मोद-
मानः सन् “पवस्व” इन्द्रार्थमागच्छ ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

२३१ १ ३११ ३१ ३११

तेसुतासोविपश्चितः* शुक्रावायुमसृजत ॥ २ ॥

“विपश्चितः” मेधाविनः “सुतासः” अभिषुताः “शुक्राः”
शुक्लवर्णाः अभिषवेष निर्मलत्वात् दीप्यमाना इत्यर्थः । “ते”
सोमाः “वायु” शब्दम् “असृजत” असृजन् अकाशुः† [अथवा

* ‘घोषेच—सोमाभिषव-घोषेच’—इति वि० ।

† ऋ० वे० ७, १, १६, १ ।

‡ “अदिनमाः”—इति ऋ०-पाठः ।

¶ ऋ० वे० ७, १, १६, २ ।

§ ‘वायुम् असृजत—सृजनं तर्पणं वायुं तर्पयत’—इति वि० ।

२० अ० ५ ख० १ सू० १] उत्तरार्चिकः ।

३२१

वायुमेव सोम-पानार्थमसृजन्] सोमेषु सुतेषु सक्तु, वायुस्तत्पा-
नार्थमागच्छति खलु ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१२ ३१२ ३२ ३ १२
असृजन् देववीतये वाजयन्तो रथा इव ॥ ३ * ॥ १७

एते अभिषुताः सोमाः “वाजयन्तः” यजमानानामस-
मिच्छन्तः सन्तः “देववीतये” देवानां पानाय “असृजन्” विसृ-
ज्यन्ते ऋत्विग्भिः प्रदीयन्ते । तत्र दृष्टान्तः—“रथा इव वाजयन्तः”
शत्रोर्धनानि बलानि वा स्वामिन इच्छन्तो रथा देववीतये
देवानां गमनाय यथा विसृज्यन्ते तद्वत् ॥ ३ ॥ १७

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तराग्रज्यस्य विंशस्थाध्यायस्य
चतुर्थः खण्डः ॥ ४ ॥

— ००० —

अथ पञ्चमे खण्डे—

अग्निहोतारमिति द्वाभ्याम् प्रथमं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

३१२ १२ ३ १ २ ३ १ २ ३ १२
अग्निहोतारमन्येदास्वन्तं वसोः खनु०

२२ ३ १ २ ३ २ २ २ ३ १ २
सहस्रीजातवेदसं विप्रमज्जातवेदसम् ।

पूत्रयन्त्रा देवान् प्रत्युक्तया वा “कृपा” कृपया सामर्थ्य-लक्षणया
[“देवान् प्रत्युक्तया कृपया”—इति (निब० नै० १, ८) यास्तः]
तेभ्यो हविर्वहन-बुद्ध्या युक्तः सन् “शुक्रगोषिषः” दौप्त-तेजस्तस्य
“आजुह्वानस्य” आ समन्तात् ह्वयमानस्य “सर्पिषः” सरण-
शीलस्य “वृतस्य” विलापनेन दौप्तस्वान्त्यस्य “विभ्राष्टिं” विशे-
षेन भ्राजनम् “अनु” स्वयमपि तत् आज्यं वष्टि कामयते
स्वीकरोतीति शेषः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ १ २ १ १ ३ १ १ १ १
यजिष्ठन्वायजमानाहुवेमज्येष्ठमङ्गिरसां

१११ १११ ३ ११
विप्रमन्त्राभिर्विप्रेभिः शुक्रमन्त्राभिः ।

परिज्मानमिवद्याः होतारश्चर्षणीनाम् ।

३ १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

शोचिष्केशं वृषणं यमिमाविशः प्रावन्तु जूतये विशः ॥ * ॥

हे “विप्र” मेधाविन् ! “इह” दौम-ज्वालाग्ने ! “यजिष्ठम्” अतिशयेन यष्टृतमं “त्वा” त्वां “यजमानाः” वयं “हुवेम” पाद्वयामः [यतो वयं यजमाना अतस्त्वां यजिष्ठमाद्वयाम-इत्यभिप्रायः] । कौटुशं त्वाम् ? “अङ्गिरसां” अङ्गिरो गोतृत्प-त्रानां मध्ये “ज्येष्ठम्” अतिशयेन प्रशस्त्वं [यद्वा, अङ्गि-रसामङ्गाराणां मध्ये ज्येष्ठं ज्वाला-युक्तत्वात् । “अङ्गिरा अङ्गा-

• अ. वे. १, १, ११, १।

† 'सक्तिरसामग्रे' नाम्—इति वि०।

दतः (निर० न० १, १७)”—इति यास्कः । “येऽङ्गिरा
 आसंस्तेऽङ्गिरसो भवन्”—इति श्रुतम् । केन साधनेन ?
 इत्युच्यते—“मन्त्रभिः” मनन-साधनैः “विप्रेभिः” विप्रेः विशेषेण
 प्रीणयितृभिः “मन्त्रभिः” मन्त्रैः [यद्वा, विप्रेभिः मेधा-
 विभिर्ऋत्विग्भिर्मन्त्रभिर्मन्त्रैश्च संहिता वयमिति सम्बन्धः]
 अथाङ्गानानन्तरं “परिचमानं” परितो गच्छन्तं “द्याम् इव”
 सूर्यमिव “होतारं” । केषामर्थे ? “वर्षणीनां” मनुष्याणाम्
 अर्थे पश्चाद्-यागादि-साधनेन देवत्वमापन्नानां देवानामाङ्गातारं
 तथा “श्रीचिष्केशं” केशवदत्यन्त-ज्वालोपेतं, “वृषणं” कामानां
 वर्षितारम्; एवं रूपं त्वां “विशः” त्वामेव निविशमानाः
 “विशः” प्रजाः “जूतये” स्वर्गाद्यभिमत-फल-प्राप्तये* “प्र भवन्तु”
 प्रकर्षेण नीयन्तु । तादृशं त्वां हुवेमेति सम्बन्धः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१८ ११ ३११ ३१ १३

सह्यपुष्ट†चिदोजसाविरुक्ताता

१ २ ३ १२ ३१ १३ १२ १२ ३ २
 दीद्यानोभवतिक्रुहन्तरः परशूर्नक्रुहन्तरः ।

३ २ ३ १ ३ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ २
 वीडुचिद्यस्यसमृत्तौश्रुवदनेवयत्स्थिरम् ।

* ‘जूतये—वृद्धार्थम्’—इति वि० ।

† ‘पुष्ट’—इति मु०-पाठः ।

३ १ १ ३ १ २ ३ २ ३ १ २
निष्पहमाणोयमतेनायतेधन्वासहानायते ॥३*॥ १८

॥ इति नवमस्य प्रथमार्हप्रपाठकः ॥†

“स हि” स एव पूर्वं स्तुतएवाग्निः “विरुक्ताता” विशेषेण रोचनवता “ओजसा” ज्वाला-रूपेण बलेन “पुरुचित्”‡ अत्यधिकमेव “दीप्यमानः” दीप्यमानः “द्रुहन्तरः” द्रोणधृणां तरिता निस्तारयिता भवति अस्मास्तु द्रोहं कुर्वतां शत्रूणां हिंसको भवतीत्यर्थः । तत्र दृष्टान्तः—“द्रुहन्तरः” द्रोणधृणां छेदनाय प्रयुक्तः “परशुः न” परशुरिव हिनस्ति तथायमपि॥ किञ्च, यस्याग्नेः “समृतो” सङ्गतो संयोगे§ “वोडुचित्” दृढमपि पाषाणादिकं “शुवद्” मच्छेत् शीर्येत । तथा “यत् स्थिरं” यच्च पर्वतादि स्थिरमविचलितं तदपि शुवत् । तत्र दृष्टान्तः—“वनेव” उदकमिव, उदकं यथाग्नि-संयोगे शुष्यति तथेत्यर्थः अत्यन्तदृढं स्थिरमपि हिनस्ति अस्मद्द्रोणधारं शत्रुं हिनस्तीति किमु वक्तव्यमित्यभिप्रायः । किञ्चायमग्निः “निष्पहमाणः” शत्रून् निःशेषेषाभिभवन् “यमते” उप रमते शत्रुषु मध्ये

* अ० वे० २, १, १२, २ ।

† सर्वमूलग्रन्थ-समाप्तिः पाठः । तथाच यथावद्रीत्यामैव सायणीय-विंशध्यायस्य विरामः प्रतिपद्येत, स्याच्चेवमस्य द्वाविंशध्याय-समाप्तिता, परब्रह्मसाधार्येण तेन भाव्य-कृता विवरण-कृता च मयनाद्युक्तैकवारमप्युक्तोक्तिमिति ज्ञेयोऽयम् ।

‡ ‘चित्’—इति पद-पुराणः—इति वि० ।

॥ ‘परशुर्न’—न-शब्दउपमासीत्; परशुरिव, यथा परशुर्हन्ता ज्ञेता, तद्वच्च-त्रूणां ज्ञेता—इति वि० ।

§ ‘सम् सङ्गतो’—सङ्गहो—इति वि० ।

उक्तो यज्ञस्तथोभ्यं] “वाजम्” अथ “दाशुषे” हवीषि दत्त-
वते श्वमानास “दधासि” प्रयच्छसि ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

पावकवर्षाः शुक्रवर्षा अनूनवर्षा उदियर्षिभानुना ।

१२ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

पुत्रोमातराविचरन्नुपावसिपृष्णश्चिरोदसी उभे ॥ २ * ॥

“पावकवर्चाः” शोधक-दीप्तिः “शुक्लवर्चाः” निर्मल-तेजस्कः,
 “अनूनवर्चाः” सम्पूर्ण-तेजस्कः, हे अग्ने ! ईदृशस्त्वं “भानुना”
 तेजसा “उदियसि” उदग्गच्छसि [अदग्ग गतो, जीहोत्यादिकः (५०)
 “अग्नि-पिपत्स्वी” (७, ४, ७७)”—इत्यभ्यासस्येत्यम् । स त्वं
 “पुत्रः” सन् “मातरा” मातृभूतयोररक्ष्योः “विचरन्” यागाव-
 साने विशेषेण प्राप्नुवन् “उपावसि” उपगतान् यजमानान्
 रक्षसि । तथा “उभे” “रोदसी” द्वावापृथिव्यो “पृथञ्चि” संयो-
 जयसि ; इविषा यत्लोकं वृष्ट्या इमं लोकञ्च पूरयसीत्यर्थः
 [पृथ्वी सम्पर्कं रोधादिकः (५०)] ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११
अर्जुनपाञ्चातवेदःसुप्रस्तिभिर्मन्दस्वधीतिभिर्हितः ।

१३ २ १ २ ३ १ २ १ २ २ १ २

त्वेषःसुन्दर्भूरिवर्षमस्थिब्रोतयोवामजाताः ॥ २ ॐ ॥

● ऋ० वे० ८, ७, २८, १ = ऋ० वे० १२, १०७।

† 'पञ्चसि—पञ्चसि'—इति वि०।

† अ. वे. ८, ७, १८, ३=अ. वे. ११, १०८ ।

हे “जज्जोनिपात्” जजः अन्नस्य पार्थिवस्य अरण्यादेः पुत्र !
 हे “जातवेदः” जातानां वेदितरन्ने ! “सुशस्तिभिः” सुशंसनैः
 अस्माभिः क्रियमाणैः “मदस्व” मोदस्व । तथा “धीतिभिः”
 अस्माभिः क्रियमाणैरग्निहोतादिभिः कर्मभिः “हितः” सुहितः
 ह्यसौ भव । अपि च “भूरिवर्षसः” [वर्ष इति रूपनाम (निघ०
 १, ७, ३)] बहुविध-रूपाः,* “चित्रोतयः” चित्रा जतिस्तृप्ति-
 र्याभिः इड्भिस्तथोक्ताः,† “वामजाताः” वामं वननीयं जातं
 जन्म यासां ता ईदृशीः‡ “इषः” अन्नानि हविलक्षणाणि “त्वे”
 त्वय्येव “सन्दधुः” सन्दधति सम्यक् जुहति यजमानाः [यद्वा,
 भूरिवर्षसइत्यादिकं कर्त्तृ-विशेषणम्, तदानीं चित्रोतय इत्यस्य
 विचित्र-रक्षाइति योज्यम्] ॥ २ ॥

अथ चतुर्थी ।

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 इरज्यन्नग्नेप्रथयस्वजन्तुभिरस्मेरायोऽन्नमर्त्य ।

१ २ ३ १ २ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ २ २
 सदर्शतस्यवपुषोविराजसिपृष्णक्षिदर्शत॥४५॥

हे “अग्ने ! “जन्तुभिः” जातैः॥ शत्रुभिः सह “इर-
 ज्यन्” ईर्ष्यान्-स्पृष्टीं कुर्वन् [ईर् ईर्ष्यायां कण्ठादिः । यद्वा,

* ‘भूरिवर्षसः’—बहूनि क्षेत्राणि—इति वि० ।

† ‘चित्रोतयः’—विचित्राणि पाशुनानि—इति वि० ।

‡ ‘वामजाताः’—वामानि शोभनानि जातानि यस्यासौ वामजाताः—इति वि० ।

॥ ‘सामक्षि’—इति ऋ-पाठः । § ऋ० वे० ७, ७, २८, ४ ।

॥ ‘जन्तुभिः’—ह्यतौया-वऊवचनमिदं चतुर्थी-वऊवचनस्य स्थाने द्रष्टव्यम् जन्तुभ्यः
 —इति वि० ।

ईश्वरव्यतिरेक्य-कर्मा (निघ० २, २१, १), जन्तुभिर्जायमानैरा-
ज्योयैस्तेजोभिरिरण्यन् ईश्वरो भवन्] हे “अमर्त्य” मरत्य-
रहितान्ते ! “अस्ये” अस्माकं [“सुपां सु-सुक् (७, १, ३८)”—
इति वध्याः श्रे-आदेशः] “रायः” धनानि “प्रथयस्व” विस्तारय
[रै-शब्दाच्छसः स्थाने व्यत्ययेन जस्, शस्येव वा व्यत्ययेन “जङ्घि-
दम् (३, १, १०१)”—इत्यादिना विभक्त्युदात्तत्वं न क्रियते]
स त्वं “दर्शयस्व” दर्शनीयस्व च “वपुषः” तेजोमयस्व शरीरस्व
“वि राजति” [तृतीयाद्यै वृत्तौ (३, १, ८५)] ईदृशेन शरी-
रेषु विशेषेषु दीप्यते [यद्वा, राजतिरैश्वर्य-कर्मा (निघ० २,
२१, ४), वपुर्गति च रूप-नाम (निघ० ३, ७, ४), दर्शनीयेन
रूपेण विराजति विशेषेण ईश्वरे] । अत एव “दर्शय” दर्श-
नीयं “कृतुं” कर्म “पृथञ्चि” अस्माभिः सह पर्थयसि फलेन वा
संयोजयसि ॥ ४ ॥

अथ पञ्चमी ।

१ १ २ ३ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
इष्कर्त्तारिमध्वरस्यप्रचेतसङ्गयन्तर्ग्राधसोमहः ।

२ १ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
रातिंवामस्यसुभगाम्नीमिषन्दधासिसानसिर्गयिम् ॥५॥

“इष्कर्त्तारं” निष्कर्त्तारं [छान्दसो बर्ण-सोपः (३, १, ८५)]
“अध्वरस्य” यज्ञस्य निष्कर्त्तारं संस्कर्त्तारं, “प्रचेतसं” प्रकष्ट-
ज्ञानं, “महः” महतः “ग्राधसः” धनस्य चयन्ताम् ईश्वरम्
[अव्यतिरेक्य-कर्मा (निघ० २, २१, ३)] “वामस्य” वननीयस्य

“राति” दातारं [रातेः कर्त्तरि क्तिन् (३, ३, ८६)] ईदृशं त्वा
 सुम इति शेषः । स त्वं “सुभगा” सोभाम्बोपेता “महीं” मह-
 तीम् “इषम्” अषः* “सानसि” सन्धक्त-रूपम् “रयि” धनं च
 “दधासि” स्तोत्रम्बो ददासि ॥ ५ ॥

अष षष्ठी ।

३ १ २ ३ १ २ १ १
 ऋतावानमृद्धिषंविश्वदर्शत

० २ ३ १ २ ३ १ २ १ २
 मग्निं सुन्नायदधिरेपुरोजनाः ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ २
 अत्कर्षं सप्रथस्तमन्वागिरादैव्यम्नानुषायगा ॥ ६ † ॥ १

“ऋतावानं” सत्यवानं सत्यवन्तं यज्ञवन्तं वा‡ [“हृन्दसि
 वनिषो (५, २, १२२ वा०)”—इति मत्वर्थीयो वनिप्], “महिषं”
 महान्तं पूषं वा “विश्वदर्शनं” विश्वैः सर्वैर्दर्शनीयं [यद्वा,
 विश्वं दर्शनं यस्य “बहुम्रीहो विश्वं सञ्ज्ञायाम् (६, २, ११६)”—
 इति पूर्वपदान्तोदात्तत्वम्] इदृशम् “अग्निं” “सुन्नाय” सुखाय
 सुखार्थं “जनाः” ऋत्विम्यजमानरूपाः “पुरो दधिरे” पुरो दधते
 सर्व कर्मभ्यः पुरस्तात् धारयन्ति [यद्वा, पुरः पुरस्तात् पूर्वस्थां
 दिशि आहवनीय-रूपेण धारयन्ति । पुरोऽर्द्धं प्रत्यक्षकृतः] ।
 अपिच हे अग्ने ! “अत्कर्षं” श्रुतः श्रुतीं सम्यक् श्रुत्वा कर्षः

* ‘इषं—इष्टिमन्त्रं वा’—इति वि० ।

† ऋ० वे० ७, ७, १८, ६ ।

‡ ‘ऋतावानम्—ऋतमन्त्रं वर्तमानम्’—इति वि० ।

त्रोनेन्द्रियं यस्य तादृशं, “सप्रथस्तमम्” अतिशयेन प्रख्यातं
[यद्वा, सर्वतो विस्तार्यमाणं] “दैव्यं” देवानां हविर्वोदृत्वेन
सम्बन्धिनम् ईदृशं “त्वा” त्वाम् “मानुषा” मानुषाणि मनोरप-
त्वानि “युगा” “युगानि” युगलानि पत्नी-यजमान-रूपाणि*
“गिरा” स्तुत्या स्तुवन्तीति शेषः ॥ ३ ॥ १८ (१)

इति सामवेदार्धप्रकाशे उत्तरायणस्य विंशस्थाध्यायस्य

पञ्चमः खण्डः ॥ ५ ॥

अथैषे खण्डे—

प्रसोचन्नेति प्रगाथात्मकं प्रथमं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१८ १८११११ १ १११ १११
प्रसोचयेतवोतिभिःसुवीराभिस्तरतिवाजकर्मभिः ।

१११ ११८ १८
यस्यत्वसख्यमाविथ ॥ १ † ॥

हे “अग्ने ।” “तव” “जतिभिः” “सः” यजमानः “प्र
तरति” प्रवर्धते जतयो विशिष्यन्ते—“सुवीराभिः” शोभनाः
वीराः पुत्रादयो यासु ताख्योक्ताभिः, “वाजकर्मभिः” वाजाना-
मन्त्रानां वा कर्म कारणं यासु तादृशीभिः ; हे अग्ने “त्व”
“यस्य” यजमानस्य “सख्यं” सखित्वं मित्रत्वम् “आविथः”
प्राप्नोषि स तरतीत्यन्वयः ॥ १ ॥

* ‘युगा—बोजयिषा यजमानेन’—इति वि० ।

† ख० पा० १, १, ३, ३ (१भा० १०६५०) = ख० वे० ६, १, ३४, ५ ।

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १८ १८ ३ २ ३ २ ३ १ २ २ १ २ ३ १ २
 तवद्रप्सोनीलवान्वाशच्छत्वियद्वन्धानःसिष्णावाद्दे ।

२ ३ १ २ ३ १ २ ३ २ १ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 त्वन्महोनामुषसामसिप्रियःक्षपोवस्तुपुराजसि ॥ २ * ॥ २

हे “सिष्णो !” [सिषिः शेषनार्थः] सोमेनाभिष्यमानाम्ने
 “द्रप्सः” द्रवण-शीलः, “नीलवान्” शकट-नीलेऽवस्त्रानात्
 तद्धान्, “वाशः” कान्तः शब्दायमानो वा, “च्छत्वियः” ऋतो
 वसन्तादि-काल-विशेषे भवः, “ईधानः” सन्दीपयन्, एवञ्भूत
 क्षव सोमः “आ ददे” तुभ्यं होमायार्थं आदीयते । अपिच
 त्वं “महोनां” महतीनाम् “उषसां” “प्रियः” मित्रभूतः “असि”
 [उषसि हि अग्नयो होमाय प्रज्वालन्ते] । तथा “क्षपः” क्षपाया
 रात्रेः सम्बन्धिषु “वस्तुषु” आच्छादकेषु तमस्य सस्य त्वं “राजसि
 प्रकाशसे [यद्वा, रात्रि-सम्बन्धीनि वस्तूनि पदार्थ-जातानि त्वं
 प्रकाशयसि ॥ २ ॥ २० (२)

अथ तमोषधीर्दधिरे-इति एकश्च” द्वितीयं सूक्तम्,

सा ऋगेषा ।

१८ १८ ३ १ २ ३ १ २ ३
 तमोषधीर्दधिरेगर्भं नृत्विय

१८ २८ ३ १ २ ३ १ २ २
 न्तमापोऽग्निश्चनयन्तमातरः ।

१२ १२ १ १ ३ १ २ १ २ ३
तमित्सुमानं वनिनश्च वीरुधो

१ १ १ १ १ १ १ १ २
न्तर्वतीश्च सुवते च विश्वहा ॥ १ * ॥ ३

“ऋत्विजम्” ऋतौ प्राप्तं “गर्भं” गर्भभूतं “तं” प्रकृतम्
“अग्निम्” “ओषधीः” ओषधयः “दधिरे” धारयन्ति । “तम्”
एव अग्निं “मातरः” धारकत्वेन मातृ-स्थानीयाः “आपः” “जन-
यन्त” जनयन्ति । किञ्च, “वनिनः” वनस्पतयः “च” “समानं”
गर्भ-भावेन प्रवेशात् तत्सुखत्वम् “तमित्”† तमिवाग्निम् “अन्त-
र्वतीः” गर्भभवाः “वीरुधः” ओषधयश्च “विश्वहा” सर्वहा
“सुवते” जनयन्ति ॥ १ ॥ २१ (३)

अग्निरिन्द्रावेति तृतीयं सूक्तम्,

सा ऋगेषा ।

१ १ २ १ २ १ १ १ २ १ २
अग्निरिन्द्राय पवतो दिविष्णुक्रोविराजति ।

१ १ १ १ १ १ १ १ २
महिषीव विजायते ॥ १ ‡ ॥ ४

“अग्निः” यज्ञेषु प्रथमं प्रणेता अग्निः “इन्द्राय” इन्द्रार्थं
“पवते” अस्त्राभिर्दत्तेन चर्वणेन पुरोडाशेन देवानामधिकः

* अ० वे० ८, १, ११, १ ।

† ‘इत्’—इति पद-पूरणः—इति वि० ।

‡ नैयमन्त्रेण ह्यपि दृश्यते ।

क्षरति । अग्निः “शुक्रः” दौमः सन् “दिवि” स्वर्गे “वि राजति” विशेषेण प्रकाशयति [यद्वा, ‘दिवि’ अन्तरिक्षादि-लोकेषु स्थितेषु देवेषु मध्येषु ‘शुक्रः’ दौमः सन् ‘विराजति’] । तत्र दृष्टान्तः—“महिषीव” यथा महिषी दृष्टादिना विविधानि पयोष्टतादीनि जनयति तथा “वि जायते” देवानामुपभोगार्थं विविधानि जनयति ॥ १ ॥ २२ (४)

अथ योजागारेति एकच^१ चतुर्थं सूक्तम्,

सा ऋगेषा ।

१ १ १ १ १ १ १ १
योजागारतमृचःकामयन्ते

१ १ १ १ १ १ १ १
योजागारतमुसामानियन्ति ।

१ १ १ १ १ १ १ १
योजागारतमयसोम

१ १ १ १ १ १ १ १
आहृतवाहमस्मिसख्येन्योकाः ॥ १ • ॥ ५

“यः” देवः “जागार” सर्वदा विनिद्रो जागरुको सृष्टे वर्त्तते “तम्” “ऋचः” सर्व-शस्त्रात्मिकाः “कामयन्ते” । “यः” “जागार” “तम् च” तमेव “सामानि” स्तोत्र-रूपाणि “यन्ति” प्राप्नुवन्ति । “यः” “जागार” “तम्” “अयम्” अभिषुतः “सोमः” “आह” वक्ति स्त्रीकुर्विति । हे अग्ने ! तादृशस्य “तव” “सख्ये”

२०च०६ख०६सू०१] उत्तरार्चिकः ।

३३३

समान-ख्याते हित-करणे “न्योकाः” नियत-स्थानः “अहम्”
“अग्नि” भवामि ॥ १ ॥ २३ (५)

अथाग्निर्जागरेत्येकवर्षं पञ्चमं सूक्तम्,

सा ऋगेषा ।

१ १ १ १ १ १ १ १
अग्निर्जागरेतमुचःकामयन्ते

१ १ १ १ १ १ १
अग्निर्जागरेतमुसामानियन्ति ।

१ १ १ १ १ १ १ १
अग्निर्जागरेतमयत्सोमश्चाह

१ १ १ १ १ १ १
तवाहमस्मिसख्येन्योकाः ॥ १ * ॥ ६

सा निगद-व्याख्याता (१३) ॥ १ ॥ २४ (६)

अथ नमःसखिभ्य इति दृष्ट्वात्मकं षष्ठं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
नमःसखिभ्यःपूर्वसङ्गो नमःसाकन्निषेभ्यः ।

१ १ १ १ १ १ १ १
युज्येवाचश्चतपदी ॥ १ † ॥

* ऋ० वे० ४, १, २५, ५ ।

† नेघमन्वस कापि दृश्यते ।

“पूर्वसङ्गः” ये यज्ञे प्रारम्भात् पूर्वं सौदन्ति तिष्ठन्तीति पूर्व-
सदनं तेभ्यः “सखिभ्यः समान-स्थानेभ्यः सखिवन्निजभूतेभ्यो
देवेभ्यो “नमः” वयं नमस्कारं कुर्म ॥ १ ॥ किञ्च, “साकन्निषेभ्यः”
यस्मिन् यज्ञे सह निषस्तेभ्यः “नमः” । किञ्च “शतपदीम्”
अस्मभ्यं फल-प्रदानाय अपरिमित-मार्गां “वाचं” स्तुति-रूपाम्
ऋचं “यज्ञे” योजयामि ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ १५ १५ ३ १ १ ३ १ १ ३ १ १

युञ्जीवाच ॥ अतपदीप्ताये सहस्रवर्त्तनि ।

२ १८ १८ ३ १ २

गायत्रन्वैष्टुभञ्जगत् ॥ २ ॥

“शतपदीम्” अपरिमित-सङ्गाह-मार्गः॥ “वाचं” स्तोत्रं
 “युक्ते” तेभ्यः प्रकृतेभ्यो वक्ष्यमाणेभ्योऽहं योजये। “गायत्र”
 गायत्राख्यं च “चैष्टुभं” त्रैष्टुभाख्यं च “जगत्” जागतश्च साम-रूपां
 तामृचं साम वा “सहस्रवर्त्तनि” अपरिमित-मार्गं यथा भवति
 तथा “गाये” अहं गानं करोमि ॥ २ ॥

* 'नमः सखिभ्यः कलिभ्यः पूर्वसङ्गाः—पूर्व-सदसि उपरिहातेभ्यो नमः'—
इति वि० ।

† नैषाण्यन्वत्र कापि श्रूयत ।

‡ 'अतपदो-कृत्'—इति वि० ।

¶ 'जाग्रत्' प्रातःउद्यमम्, मेदुर्भं माध्यमिजं सद्यमम्, जाग्रत् तृतीयं सद्यमम्— इति वि० ।

अथ तृतीया ।

१ १२ १२ १२ १२ १२ १२ १२ १२
गायत्रन्त्रैष्टुभञ्जगदिश्वारूपाणिसम्भृता ।

१ १२ १२ १२
देवाभ्योकाऽसिचक्रिरे ॥ १ * ॥ ७

“गायत्र”, “त्रैष्टुभं”, “जागतम्”—“ऋक्समूह” “विश्व”
विश्वानि “रूपाणि” उद्गात्रा “सम्भृता” सम्भृतानि नानारूपाणि
कृतानि “देवाः” अग्रादयश्च “भ्योकांसि” आश्रितानि स्थानानि
“चक्रिरे” कुर्वन्ति ॥ १ ॥ २५ (७)

अथाग्निर्ज्योतिरिति द्विचाम्बकं सप्तमं सूक्तम्,†

तत्र प्रथमा ।

१ १८ १ १ १ १ १ १ १ १ १
अग्निर्ज्योतिर्ज्योतिरग्निरिन्द्रोऽज्योतिर्ज्योतिरिन्द्रः ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १
सूर्योऽज्योतिर्ज्योतिःसूर्यः ॥ १ ॥

एषा अष्टा‡ ॥ १ ॥

● इयमपि बान्धवोपसृज्यते ।

† ‘चक्रिरे’—कृतवन्तः इति वि० । ‘विश्वरूपा उद्गात्रा’—इति च वि० ।

‡ ‘इदानीं ज्योतीषि ज्योतिर्हीने’—इत्यादि वि० ।

¶ य० वे० १, ८ ।

§ अनेवं बन्धोव-वाक्या--“अथाग्निर्बन्धोव-सन्नाः । अग्निर्ज्योतिरित्यादि
उपसृज्यते इत्यतः प्राक् । नन्वाग्नीषीं प्रजापतिर्बन्धोः सामान्यतः । यम ऋषि-विश्वो-

(४३)

अथ द्वितीया ।

१ १ १ १८ १८ १ ११ ११ १
 पुनरुत्थानिवर्त्तस्व पुनरग्रदधायुषा ।

१ १ १ १ १
 पुनर्नः पाश्चात्सः ॥ २ * ॥

हे “अग्ने ।” “अर्वा” बलेन “इषा” अग्नेन “आयुषा”
 जीवनेन च “पुनः” अस्मान् “निवर्त्तस्व” अस्मान् प्रत्यागच्छ ।

जीवीयतेऽदुःखमयीकारेण च दायप्युषी । अथाग्निर्वै हे तदापश्चात् परां जीव-
 ल्यैकैरिति (अ० १, ११) । अतः सिद्धोक्त-देवता माचमः आयाः पचैकपदाः ।
 अग्निर्व्योतिः सूर्यो ज्योतिः एते हे एकपदे माचमौ तथा अनिरपश्चात् । परां
 ज्योतिः सूर्यं इमां वेदकस्य पुनो जीवतु अविपश्चादित्यर्थः । अथ का० प्रदीप्ता-
 मग्निं जुहोत्वग्निर्व्योतिरित्येति (४, १४, १४३) । या समित् प्रदीप्ता तामाविष्टाय
 जुहुयात् । अग्निर्व्योतिरिति (१, १, १) आचमन्तोक्त-मन्त्रे च समित्-
 प्रक्षेपः । मन्त्रार्थश्च—योऽचमन्निर्देवः स एव ज्योतिर्होमनाम ज्योतिःसकृत् ।
 अवेदं हव्यमात्रं ज्योतिः तदेवाग्निर्देवः । देवस्य ज्योतिरस्य कदाचिदस्य-
 विद्योनादेकमेव प्रतिपादयत् । आचम ज्योतीरुपावाग्नये हविः प्रदत्तम् । अथ
 सायंकाशीनीऽग्निर्व्योच-होम-मन्त्रः ॥ सूर्यो ज्योतिर्व्योतिः सूर्यः साचेति प्रातर्होममन्त्रः
 सायंहोममन्त्रवद्व्याख्येयः । सूर्य-सम्यग्निं तेजो राचावग्निं प्रविशतीति सायमग्नि-
 व्योतिरिति मन्त्रो युक्तः उदय-काशेवग्नि-सम्यग्निं ज्योतिः सूर्यं प्रविशति । मन्त्रात्
 प्रातः सूर्यो ज्योतिरिति मन्त्रः । अग्निमादित्यः सायं प्रविशति तस्मादग्निर्द्वारागतं
 दहते । उमे हि तेजसो सम्यवेते उद्यन्तं वादित्यमग्निं हव्यमारोहति । तस्मादस्य
 रवाग्नेर्दिवा दहति इति निश्चितिर्युतेः । का० अग्निर्वै हतिं त्रक्ष्वनर्वसकामखेति
 (४, १४, १५) । त्रक्ष्वनर्वसकामस्य अग्निर्वै सूर्यो वर्य इति सायं प्रातस्य जुहुयात् ।
 योऽग्निर्व्योऽन्यभूतः । अथ तज्ज्योतिर्व्योऽन्यभूतम् । तस्मै युज्यतमस्य । एवं
 यथो वर्य इति ॥

* अ० वे० ११, ८ ।

किञ्च त्वं “नः” अस्मान् “अहसः” पापात् “पाहि” पातय ।
 पुनः-शब्दस्यावृत्तिरादरार्थाः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 सहरय्यानिवर्त्तस्वायेपिन्वस्वधारया ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 विश्वप्स्त्राविश्वतस्परि ॥ ३ ॥ ८

हे “अग्ने !” त्वं “रय्या” रमणीयेन धनेन “सह” “निव-
 र्त्तस्व” तत् अस्मान् प्रापयेत्सर्वः । किञ्च, “विश्वतः” सर्वतः
 “परि” उपरि [परीति सप्तम्यर्थागुवाद्कः] “विश्वप्स्त्रा”
 [या मन्त्रे (अदा० प०)], विश्वस्य उपभोक्त्याऽ “धारया”
 “पिन्वस्व” अस्मान् सिन्धु ॥ ३ ॥ २६ (८)

इति सामवेदार्धप्रकाशे उत्तराग्रन्थस्य विंशत्याध्यायस्य

अष्टः खण्डः ॥ ६ ॥

● अस्मावनर्त्तस्त्रिः-पातो नमन्यतुना विहितो ब्रह्मपाटि-साम-रेतः-चरवे-
 नपाहि—“अग्ने विष्ठा ब्रह्मपाटो दिवः शुक्रमकामतः । आमार्वमर्षयिता मिः
 पुनर्नृमिष्युषं जयेत् (१, २५१)”—इति ।

† अ० वे० १२, १० ।

‡ ‘विश्वप्स्त्रा विश्व्यापिन्वा धारया’—इति वि० ।

¶ ‘वैराजपृष्ठे अगुर्देहि एवं पूजते—“व वैराजमसृजत, तदग्रे वीचोऽन्यदृजते,
 ततश्चाग्निमन्वः, रतदृगुमन्वचम्”—इति—इति वि० ।

अथ सप्तमि खण्डे—

यदिन्द्राङ्गयथात्वमिति ढचात्मकं प्रथमं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

१ २ ३ १७ ३ १८ २८ ३ २ ३ १ ३ २
 यदिन्द्राङ्गयथात्वमीशीयवस्वएकइत् ।

३ २ ३ १ २
 स्तोतामेगोसखास्यात् ॥ १ * ॥

हे “इन्द्र !” “यथा” “त्वम्” “एकइत्” एकएव केवलं
 “वस्वः” वसुनः धनस्व “ईशिषे” ईश्वरो भवसि, एवमहमपि
 “यद्” यदि “ईशीय” ऐश्वर्य्य-युक्तः स्यामिति तदानीं “मे” मम
 “स्तोता” “गोसखा स्यात्” गोभिः सहितो भवेत् । ईश्वरस्य
 तव स्तोता कुतो हेतोर्गो-सहितो न भवेत् अपितु भवेदेवेत्यभि-
 प्रायः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

१ २ ३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
 शिञ्चेयमसौदित्सेयश्चपतेमनौषिणे ।

३ ३ १८ २८ २ २
 यदहङ्गोपतिःस्याम् ॥ २ † ॥

* ऋ० आ० २, १, २, ८ (१भा० ३०२पृ०) = ऋ० वे० ६, १, १४, १ ।

† ऋ० वे० ६, १, १४, २ ।

हे “अचीपते” शक्तिमन्निन्द्र ! “अस्यै” “मनौषिये” मनस
ईशिये स्त्रीये “दित्वेयं” दातुमिच्छेयम्, तद्धनन्तरं “अिच्छेयं”
प्रार्थितं धनं दद्याच्च “यद्” यदि “अहं” “गोपतिः” गवामधि-
पतिः त्वत्प्रासादात् भवेयम् ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

^{१ १ १} ^{१ १ १ १ १} ^{१ १}
धेनुष्टन्द्रद्धनुतायजमानायसुन्वते ।

^{१ २} ^{१ २ १ १ ०}
गामश्चमिप्युषीदुष्टे ॥ २ * ॥ ८

हे इन्द्र ! “ते” तव “सूनुता” स्तुति-रूपा वाक् “धेनुः”
दोन्व्री गोर्भूत्वा “सुन्वते” सोमाभिषवं कुर्वते “यजमानाय”
“गाम्” “अश्वं” च [उपलक्ष्यमितत्] गवाश्चादिकं सर्वमभि-
षधितं “दुष्टे” दुग्धे । किङ्कुर्वती ? “पिप्युषी” तमेव यजमानं
प्रवर्धयित्री ॥ २ ॥ २७ (८)

आपोहिष्ठेति द्वाव्यक्तं द्वितीयं सूक्तम्,

तत्र प्रथमा ।

^१ ^{१ २} ^{१ २ १ १ १} ^१ ^{१ १} ^{१ १}
आपोहिष्ठामयोभुवस्तानऊर्ज्येदधातम ।

^{१ १ २} ^{१ २ १ १ १}
मधेरणायचक्षसे ॥ १ † ॥

* ऋ० वे० ६, १, १४, १ ।

† ऋ० वे० ७, ६, ५, १ = ऋ० वे० ११, २० ।

“इ” यस्मात् कारणात् “आपः” या यूयं “मयोभुवः” मयसः
 सुखस्य भावयिषाः “स्व” भवथ, “ताः” तादृशो यूयं “नः”
 अस्मान् “जर्जे” अत्राय “दधातन” धत्त अन्न-प्राप्ति-योष्यान्-
 स्मान् कुरुत अन्नमस्माभ्यं दत्तेत्यर्थः “महे” महते “रचाव”
 रमणीयाय “चक्षवे” दर्शनाय सम्यक् ज्ञानं प्रति योष्यान्
 कुरुतेत्यर्थः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

११ ११ ११ ११ ११ ११ ११ ११ ११ ११
 योवःशिवनमोरसस्तस्यभाजयतेहनः ।

३ १ १ १ १ १ १
 उग्रतौरिवमातरः ॥ २ ॥

हे आपः “वः” युष्माकं स्वभूतः “वः” “रसः” “शिवतमः”
 सुखतमः “इह” अस्मिन् लोके “तस्य” तं रसं “नः” अस्मान्
 “भाजयत” सेवयत उपयोजयतेत्यर्थः । तत्र दृष्टान्तः—“उग्र-
 तौरिव” पुत्र-सङ्गतिं कामयमानाः “मातरः” स्तन्यं रसं यथा
 भाजयन्ति प्रापयन्ति तद्वत् ॥ २ ॥

७ अत्रेवं निबन्ध-वाक्या—‘आपोहि स्त्र सुखभुवसः नोऽत्राय धत्त महते च नो
 रचाव रमणीयाय च दर्शनाय’—इति ई० १, १० ।

† ऋ० वे० ७, ६, ५, १ = य० वे० ११, ५१ ।

अथ तृतीया ।

१ २ १ २

१ २ १ २ १ २ १ २

तस्मात्परङ्गमामवोयस्त्रययायजिन्वथ ।

१ २ २ १ २

आपोजनयथाचनः ॥ २ * ॥ १०

हे “आपः !” यूयं “यस्य” पापस्य “त्रयाय” विनाशाय†
“जिन्वथ” अस्मान् प्रीक्षयथ, “तस्मै” तादृशाय पाप-त्रयाय
“अरं” क्षिप्रं “वः” युष्मान् “गमाम” गमयामास वयं शिरसि
प्रक्षिपामेत्वर्थः [यद्वा, यस्यान्तस्य त्रयाय निवासार्थं यूयमोषधी-
जिन्वथ तर्पयथ, तस्मै तद्वत्सुहृद्व्य वयमसं पर्याप्तं यद्वा भवति
तदा वो युष्मान् गमाम गच्छाम] । किञ्च, हे आपः ! “नः”
अस्मान् “जनयथ” पुत्र-पौत्रादि-जनने प्रयोजयतेत्वर्थः†
॥ २ ॥ २८ (१०)

अथ वातआवात्विति द्वाभ्याम् चतुर्थं सूत्रमङ्गं,

तत्र प्रथमा ।

१ २ १ २

१ २ १ २ १ २ १ २

वातआवातुभेषजं शम्भमयोभुनोद्दे ।

१ २ १ २

प्रनआयूषितारिषत् ॥ १ ॥ ॥

* अ० वे० ७, ६, १, १ = य० वे० ११, ५२ ।

† ‘त्रयाय—असौ निवासः । त्रयाय चतुर्थौ सप्तम्याः स्थाने द्रव्या’—इति वि० ।

‡ ‘वठेऽचमि अक्षिणोपाकुर्वुः’ । * * * । आपोऽपिहोषाभिः—इति वि० ।

¶ य० आ० २, २, ४, १० (१ भा० ४०७ पृ०) = अ० वे० ८, ८, ४५, १ ।

“वातः” वायुः “नः” अस्माकं “हृदे” हृदयाय “भेषजम्”
 औषधम् उदकं वा “आ वातु” आगमयतु । कौटुम्भूतम् ?
 “ग्रन्थु” रोग-ग्रसनस्य भावयिष्य, “मयोभु” मयः सुखस्य च
 भावयिष्य । अपिच “नः” अस्माकम् “आयूषि” अन्नानि वा
 “प्र तारिष्यत्” प्रवर्धयतु ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३ १ १ ३ १ १ ३ २ ७ ३ २ १ १ १

उतवातपितासिनउतभ्रातोतनःसखा ।

१ १ ३ १ १

सनोजीवातवेकृधि ॥ २ ॥

“उत” अपिच हे “वात !” त्वं “नः” अस्माकं “पिता
 असि” उत्पादकोऽसि पालयिता वा । “उत” अपिच “भ्राता”
 असि । “उत” अपिच “नः” अस्माकं “सखा” समान-स्थानस्य
 असि । “सः” त्वं “नः” अस्मान् “जीवातवे” जीवन-
 हेतवे यागाय “कृधि” कुरु [करोतेऽह्नादसौ विकरत्तस्य
 लुक् (२, ४, ७३), “शु-शृ-णु-पृ-कृ-वृभ्यश्च” (४, ४, १०२)
 —इति हेर्द्विरादेशः ॥ २ ॥

० ऋ० वे० ८, ८, ४४, १ ।

† ‘नः’—अस्माभ्यम्—इति वि० ।

‡ “तुमर्धे से-सेनसेन्-कसे-क्सेनधी-अधीन्-कधी-कधीन्-अधीन्-तवै-तवे-हन्तदेनः
 (१, ४, ८)’—इति पा० ।

अथ तृतीया ।

१ १ १ २ १ १ २ ३ १ २ ३ १ २
यददोषाततेष्टेऽऽमृतनिहितं गुहा ।

१ १ १ १ १
तस्य नो धेहि जीवसे ॥ ३ * ॥ ११

हे “वात” वायो ! “ते” तव “गृहे” स्थाने “यददः”
यदिदम् “अमृतस्य” [कर्मणि षष्ठी (१, १, ८५)] अविनाशि
“गुहा” गुहायां गङ्गरेण हितं निहितं वर्त्तते । हे “विभा-
वसो” विशिष्ट प्रकाश-धनवान् ! वायो ! “तस्य” तदनं [कर्मणि
षष्ठी (३, १, ८५)] “नः” अस्माकं “धेहि” देहि प्रयच्छेत्यर्थः ‡
॥ ३ ॥ २८ (११)

अथाभिवाजीति दृष्ट्वात्मकं चतुर्थं सूक्तम्, ॥

तत्र प्रथमा ।

३ १ ३ ३ ३ १ २ ३ १ २
अभिवाजी विश्वरूपोजनित्रः

३ २ ३ २ ३ १ १ ३ १
क्षिरपयस्विभद्रत्क्त्सुपर्णः ।

* ऋ० वे० ८, ८, ४५, १ ।

† ‘गुहा—हृत्पुच्छरीके निहितम्’—इति वि० ।

‡ ‘तृतीयेऽङ्गं विष्णु-पृष्ठे विनियोगः । वातस्यावाप्तिरिति तृथेनाहुमन्मयेत्’—
इति वि० ।

§ ‘अवाप्स्यत’ वाक्, तेनोद्भाषेत् अदभिवाजीविश इति वि० ।

११ १ ११११८ १८२
 ख्यस्यभानुमृतुथावसानः

११११८ १८२ १ १
 परिस्वयम्मेधमृजोजजान ॥ १ * ॥

“सुपर्णः” सुपतनः शोभन-पतनो गतजान् इव, “वाजी”
 विगवान् बलवानश्वान् वा, “विश्वरूपः” नानाविध-प्रकाशः,
 सहि चित्रभानुः “ऋष्यः” [ऋजौ भर्जने (धा० आ०), भ्रसृज-
 पाके (तु० उभ०), ऋजति भृजति पचतीति ऋष्यः] अग्निः सः
 स्वकीयं “जनितं” जनन-स्थानम् अरणि-विलम् “अत्कम्” स्व-
 तेजसा व्याप्तम् अतएव “हिरण्यं” हिरण्यमिव स्थितम्
 “अभि” अभितः साकश्येन “विभ्रत्” पुथन् “सूर्यस्य भानुम्”
 सवितुः प्रकाशम् “ऋतुथा” कालेकाले रात्रौ “वसानः” वस्त-
 वदाच्छादयन् [“अग्निचादित्यं सायं प्रविशति तस्मादग्नि
 ईराकलं दृष्टि”—इति श्रुतेः] “मेधं परि” यच्च वक्ष्योक्तस्य स्वयं
 “जजान” उपदक्षत ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

११८ १८ १ १११
 अस्तुरेतःशिश्रियेविश्वरूपं

११ ११७ ७११ १११
 तेजःपृथिव्यामधियत्सम्बभूव ।

१११ १११ १११ १११ १
 अन्तरिक्षेस्वम्नादिमानमिमानः

१८२ १११ १११११
 कनिक्रान्तिवृष्णोअश्वस्यरेतः ॥ २ † ॥

* मेधमन्त्रे अपि दृश्यते ।

† दधमपि नाव्यय ।

“रेतः” सारभूतं “विश्वरूपं” नानारूपं “वत्” अवाप्तकं
 “तेजः” “अणु” “श्रित्वये” आन्वयते [“स नि लीयते सोमः
 प्राविशन्”—इति श्रुतेः] यच्च “वृषिष्यामधि” भूमौ “सख्यभूव”
 तिष्ठति [“अग्निः वृषिषी-स्त्वनः (निब० द्वे० १, १४)” —इति हि
 विद्वत्तम्] । सः “अन्तरिक्षे” आकाशे “स्य” महिमानं
 किरण-वासं “मिमानः” व्यापारयन् “वृष्यः अन्वस्य रेतः”
 सोमावृतिं प्रति [“सोमो वृष्यो अन्वस्य रेतः”—इति श्रुतेः]
 “अनिक्रान्ति” वाचमान इव पुनः पुनः क्रान्ते गच्छं करोति,
 अथा आन्वयविव भूयं गच्छायते ॥ २ ॥

अथ वृतीया ।

११ १२१ १२१ १२ १२१
 अयंसहस्रापरियुक्तावसानः

११ १२१ ११
 खयंस्यभानुयज्ञोदाधार ।

१ १ १११ ११ १ १
 सहस्रदाःशतदाभूरिदावा

१ १११२ १२ १ १ १
 धर्तादिवोभवनस्यविश्वपतिः ॥ १ * ॥ १२

“दिवः” सगस्य अथ “भुवनस्य” भूतजातस्य लोकस्य
 “धर्ता” धारयिता, “विश्वपतिः” विश्वं प्रजानां पालयिता,

“सहस्रदाः शतदाः भूरिदा वा” यो यावत् प्रार्थयते सहस्रं
 शतं भूरि अपरिमितं वा तस्मै तस्मै तावदाता “यज्ञः”
 यजति यः “अयम्” अग्निः “युक्ता” युक्तानि स्वात्मना सम्यक्वाग्नि
 “सहस्रा” सहस्राणि स्वकीय-किरण-जातानि “परिवसानः”
 परितः आच्छादयन् “सूर्यस्य भातु” रात्रौ सूर्यस्यापि प्रकाशं
 “दधार” स्वयमेव धारयति ॥ ३ ॥ ३० (१२)

नाकेसुपर्णमिति ढचात्मकं सूक्तम् पञ्चमम्,*

तत्र प्रथमा ।

१ १ ३ १७ १ १८ २२

नाकेसुपर्णमुपयत्यतन्तए

१ १८ २२ ३ १ २

हृदावेनन्तोअभ्यवक्षतत्वा ।

१ २ ३ १ २ ३ २

क्षिरण्यपक्षंवृणस्यदूर्त

३ १ ३ १ २ ३ १ २ २ १

यमस्योनौशकुनभुरण्यम् ॥ १ ॥

हे वेन ! “त्वा” त्वां “हृदा” हृदयेन मनसा “वेनन्तः”
 कामयमानाः स्त्रीतारः “नाके” अन्तरिक्षे “अभ्यवक्षत” अभि
 पश्यन्त । तदानीं त्वमुपागच्छसीति शेषः । कवभूतम् ?

* ‘हृदानीं परिमदीऽर्चनेषु वदेतेषु चित्रेषु यज्ञपात्रेषु त्रिः शब्दोक्तः परिमा-
 येत् नाकेसुपर्णमिति’—इति वि० ।

† अ० आ० ४, १, १, ८ (१भा० ६४४ पृ०) = ऋ० वे० ८, ७, ८, १ ।

“कुपर्व” श्रीभन-पतनं, “पतन्तम्” अन्तरिक्षे गच्छन्तं, “हिरण्य-
पर्व” हिरण्यवाभ्यां पद्माभ्यामुपेतं, “वदन्तम्” जलाभिमानो
देवस्य “यमस्य” नियामकस्य वैद्युताग्नेः “घोनो” स्थानेऽन्त-
रिक्षे “शकुनं” पक्षिरूपेण वर्त्तमानं “भुरक्षु” भर्त्तारं [यद्वा,
वृष्टि-प्रदानादिना सर्वस्य जगतः पोषकम् । भुरण धारण-पोष-
कयोः कण्ठादिः, अस्मादीनादिक यु प्रत्ययः ॥ १ ॥

अथ द्वितीया ।

३१ १ ३२७ ३११ ३ १
जर्द्धीगन्धर्वीअधिनाकेअस्थात्

३१ ३११ २२३१ १
प्रत्यङ्चित्राविभ्रदस्यायुधानि ।

१२ ३ १२ १२ ३१
वसानोअत्क्स्त्रुरभिन्दशेक्

१२ १२ ३१ १
स्वाऽऽर्णनामजनतप्रियाणि ॥ २ * ॥

“जर्द्धी” उपरि देशे वर्त्तमानः “गन्धर्वः” गवामुदकानां
धर्त्ता [“गवि धृजो वः”—इति गो-शब्दोपदात् धृज्
आधारणे (भा०उ०)—इत्यस्मात् व-प्रत्ययः उपपदस्य गभावश्च]
ईदृशो वेनः “प्रत्यङ्” अस्मान् प्रपञ्चमभिसुषः सन्
“नाके अधि” अन्तरिक्षे “अस्थात्” तिष्ठति । किदुर्वन् ?
“अस्य” आत्मनः स्वभूतानि “चित्रा” चित्राणि आश्चर्य्यभूतानि
वा “आयुधानि” “विभ्रत्” धारयन् [विभर्त्तेः शतरि “भृज-

● ख० वे० ८, ७, ८, ४ ।

† ‘गन्धर्वः’—गोवसानं गन्धर्वं सामभिः—इति वि० ।

मित् (७, ४, ७६)"—इत्यभ्यासस्वेत्वम्, "नाभ्यस्ताच्छतुः
(७, १, ७८)"—इति नुम्-प्रतिषेधः, "अभ्यस्तानामादिः (६, १,
१८८)"—इत्यादि रुदात्तः], तथा "सुरभि" शोभनम् "अत्-
कम्" आत्मीयं व्याप्तं रूपं "वसानः" सर्वत्राच्छादयन् । किम-
र्थम् ? "दृशे" दर्शनार्थम् ["दृशेविच्छे च (३, ४, ११)"—इति
निपात्यते] । "कम्" [—इति पूरकम्] तच्च दृष्टान्तः—"सर्वः"
शोभनारण आदित्यः स यथा आत्मीयं रूपं दर्शनाय सर्वत्राच्छा-
दयति तद्वत् । तदनन्तरं "नाम" नामानि नमनशीलान्युदकानि
"प्रियाणि" सर्वेषामनुकूलानि "जनयत" जनयति वृष्टि-मुत्पादय-
तीत्यर्थः ॥ २ ॥

अथ तृतीया ।

३१ ३३ ३३ १४ २४ ३
द्रष्टाः समुद्रमभियजिगाति
३३ ११ ३१ ३३ १ १
पश्यन् गृध्रस्य चक्षसाविधर्मन् ।
३ ३ ३ १ ३ ३ १ १ ३ ३
भानुः शुक्लेण शोचिषा चकाम
३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
स्तुतीये चक्रे रजसि प्रियाणि ॥ ३ * ॥ १३

"विधर्मन्" विधर्मणि विधारकेऽन्तरिक्षे स्थितः "द्रष्टाः"
द्रवणशीलः† [यद्वा, द्रष्टा विन्दवः तद्वा, अर्शपादित्वादच् (५,

* सू० वे० ८, ७, ८, ५ ।

† 'द्रष्टा'—समुद्रम्—इति वि० ।

२, १२७)] “गृध्रस्य” गृध्रो रसानभिकाङ्क्षतः सूर्यस्य*
 “चक्षसा” तेजसा “पञ्चन्” प्रकाशमानो वेनः “बद्” यदा
 “समुद्रं” समुद्र-न-श्रीखं मिधम् “अभि विगाति” अभिगच्छति
 तदानीं “भानुः” सूर्यः “शुक्लेष” “शोचिषा” तेजसा “दृतीये”
 “रजसि” लोके “चक्रानः” दीप्यमानः “प्रियाणि” सर्वेषामभी-
 ष्टानि उदकानि “चक्रे” करोति ॥ ३ ॥ ३१ (१३)

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायणस्य विंशत्याध्यायस्य

सप्तमः खण्डः ॥ ७ ॥†

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्दं निवारयन् ।

पुमर्थावतुरो देयाद् विद्यातीर्थ-महेश्वरः ॥ २० ॥

॥ इति नवमस्य द्वितीयोऽर्धप्रपाठकः ॥ ‡

इति श्रीमद्राजाधिराज-परमेश्वर-वैदिकमार्ग-प्रवर्तक-

श्रीवीर-बुद्ध-भूपास-साम्राज्य-धुरन्धरेण सायणा-

चार्य्येण विरचिते माधवीये सामवेदार्थप्रकाशे

उत्तरायणे विंशोऽध्यायः†

सप्तातः ॥ २० ॥

* ‘गृध्रस्य—चकारिच-गमिनः पचि-भूतस्य । चक्षसा गृध्रो मांसाद्यो जतः सर्व-
 मासि भासन्नकरः’ तद्वच्च नुतौ—“एष एव ज्ञतुः, एतस्मिन् सरषे पुष्यः * * * नयो
 यतः” । चक्षसा गृध्रो नयस्मान् पचौ—इति वि० ।

† ‘समाप्तानि *काङ्क्षाहीनसमप्राप्त्यनिशुद्धकृतं च सामानि क्षन्तोमानां मन्त्र-
 भूतानि । तेषामार्थं चक्ष्णो दिवताः, विविधो मन्त्राश्चक्ष-सिद्धः’—इति वि० ।

‡ ‘नवम-प्रपाठकस्य प्रथमोऽध्यायः’—इति वि० । एष एवैको नूतनविद्वाद्भीतो
 विवरच-कारणेति ध्येयम् ।

यस्य निःश्रसितं वेदा यी वेदेभ्योऽखिलं जगत् ।
निर्गमे तमहं वन्दे विद्यातीर्थ-महेश्वरम् ॥ २१ ॥

॥ अथैकविंशोऽध्यायश्चरभ्यते ॥

तच्च,

आशुःशिशानोवृषभोनभीमो मवसूक्तात्मक एक एव खलुः* ।

तच्च प्रथमे सूक्ते प्रथमा ।

१ १८ २८ ३१७ १ १
आशुःशिशानोवृषभोनभीमो

१ ३१८ २८ ३ १
घनाघनःक्षोभणश्चर्षणीनाम् ।

३११ ३१२ ३२
सङ्गन्दनोनिमिषएकवीरः

३१८ २८ १ १८ २८
शतसेनाञ्जयत्माकमिन्द्रः ॥ १ १ ॥

* 'इदानीं साग्नित्वे कृतौ "ब्रह्मा प्रतिरथं जपेत्"—इत्युक्तं तच्च ब्रह्मत्वं ब्रह्मा विद्यया क्रियते, इतस्मात् कारणात् उद्भावनायामपि ब्रह्मत्वमाकातं मांसस्य परिसमाप्तेः, इतस्मात् कारणात् सर्वासु ब्राह्मणप्रतिरथः पठ्यते । इन्द्रः सर्वस्य देवता, चिरञ्जन्यः ऋषिः, प्रजापतेरायम्, विदुषुः बन्धुः'—इति वि० ।

† ख० वे० ८, ५, १२, १ = य० वे० १०, १२ ।

[अत्रैन्द्रोऽप्रतिरथऋषिः, त्रिष्टुप् छन्दः, ईन्द्रो, देवता साम्निचित्ये
 क्रतो अन्नो प्रचीयमानेऽयमध्यायो ब्राह्मणेन जाप्यः ।] अयमिन्द्रः
 “आयुः” शीघ्रकारी व्यापको वा “शिशानः” निमित्तः
 शत्रूणां भयजनक इत्यर्थः । कइव ? “वृषभो न भीमः” [विभेत्य-
 ष्णादिति भीमः तादृशः] भीमः वृषभो यथा—स यथा
 तीक्ष्णाभ्यां नृक्षाभ्यां भीमो भवति तद्वत् [अथवा शिशान-
 ष्ठीष्टमिति व्यस्ययेनाकनेपदम्] “घनाघनः” घातकः शत्रूणां
 हन्ता [पचाद्यचि हन्तेर्बलत्वेति द्विर्वचनम् अभ्यासस्याङागमः
 घत्वच्च धात्वभ्यासयोः] “चर्षणीनां” चर्षणयो मनुष्याः मनुष्याणां
 हेयाणां “क्षीभणः” क्षीभयिता, “सङ्क्रन्दनः” सम्यक् क्रन्द-
 यिता प्राणिनाम् आकर्षणेन ग्रहारेण वा, “अनिमिषः” अक्षु-
 र्निमेष-रहितः सर्वदा स-यज्ञमागमादि-कार्येष्वनलस इत्यर्थः,
 “एकवीरः” [वीर्यत्वमिवान् इति वीरः, एकस्यासौ वीरश्च ;
 अथवा,] एकएव विक्रान्तः असहायेन कार्यं चमइत्यर्थः । ईन्द्रो
 ऽयमिन्द्रः “शतं सेवाः” “साकं” सह एकोद्योगेनैव “भजयत्”
 जयति ॥ १ ॥

अथ प्रथमे सूक्ते द्वितीया ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १
 सङ्क्रन्दनेनानिमिषेणजिष्णुना

१ १ १ १ १ १ १ १ १
 युत्कारेणदुश्चवनेनधृष्णना ।

(४५)

१ १२ ३ १ १ १ १
तदिन्द्रेणजयततत्सहध्वं

१ १ ३ १ १ ३ १ १ १
युधोनरद्विपुहस्तेनवृष्णा ॥ २ * ॥

[अप्रतिरधः, निष्टुप्, इन्द्रः ।] अस्तुनामिन्द्र उक्तविधः, तथाप्य
आकं किमिति चेत् तथाह—“सहध्वनेन” “अनिमिषेच”
चोक्त-लक्षणेन, “जिष्णुना” जय-शीलेन, “युत्कारेण” [योधनं
युत्] युद्धकारिणा [कर्मस्थान् (१, २, १)], “दुष्टावनेन”
अन्यैरविचाख्येन [युक् प्रुक् मतौ (भा० आ०), “हन्सि
गत्यर्थेभ्यः (१, १, १२८)”—इति युच्], “दृष्टुना” धर्मक्षणे ।
ईदृशेन “इन्द्रेच” “तत्” युद्धं “जयत” ; “तत्” शत्रु-बलं
“सहध्वम्” अभिभवत । हे “युधः” योद्धारः ! हे “नरः”
नेतारः ! [सामान्यवचनं विभाषितं विशेषवचने बहुवचनम्
(८, १, ७४)]—इति पूर्वस्याविद्यमानवस्त्व-निषेधादुत्तरं निह-
न्यते] । पुनः कीदृशेनेन्द्रे च ? “द्विपुहस्तेन” “वृष्णा” वर्ष-
कर्त्री च ॥ २ ॥

अथ प्रथमं सूक्तं तृतीया ।

१ २ १ २ १ १ २ १ १ २ १ २ १ २ १ २
सद्विपुहस्तैः सनिषङ्गिभिर्वशी

१ २ १ २ ८ ३ १ १ २ १ १ २
सहस्रष्टासयुधइन्द्रो गणेन ।

* अ० वे० ८, १, ११, १ = अ० वे० १७, १४ ।

१ १ १ १ १ १ १
संखटजिसोमपावाङ्गशर्षू

१ १ १ १ १ १ १
ऽउग्रधन्वाप्रतिहिताभिरस्ता ॥ १ * ॥ १

[अप्रतिरवः, त्रिष्टुप्, इन्द्रः ।] पूर्व-मन्त्रे इन्द्रेण जयते-
त्युक्तम् अत्रेन्द्रस्य जय-साधन-सामर्थ्यं प्रतिपादयति—“सः”
इन्द्रः “इष्टु-इष्टौः” भटैः नवदादिभिः “वशी” वशैस्सहान्,
तथा “निषङ्गिभिः” बुक्तः [निषङ्गः खड्गः, तदङ्गिः] वशी,
सचेन्द्रो “बुधः” बुध्यमानः सन् [इष्टुपधलक्ष्यः कः (१, १, ११५),
अथवा ‘बुधः’ बुध-हेतोः] “नचेन” शत्रु-सङ्गेन सह संखटा
एकोभवन्शीलः । यतएवविधः अतः “संखटजित्” ये परस्परैक-
मत्वेन युद्धाय संखटा भवन्ति, तेषां जेता न, “सोमपाः”
सोमस्य पाता, “वाङ्गशर्षू” शर्षू वलं वाङ्ग-वलं, तद्वान् [मत्स्य-
शर्षू इति: (५, २, ११५) । यद्वा, ऋधु प्रहसने (भा० आ०),
वाङ्गशर्षू शर्षूवत्यति भवतीति वाङ्गशर्षू “सुप्यजातो चिनि
स्ताण्डिल्ये (१, २, ७८)” —इति चिनिः], “उग्रधन्वा” उग्रत-
धन्वा, “प्रतिहिताभिः” शत्रुषु प्रेरिताभिरिष्टुभिः “अस्ता”
मारयिता ; यत्रेषुन् मुञ्चति तत्र युद्धा न भवतीत्यर्थः । ईदृशेने-
न्द्रेण जयतेति सम्बन्धः ॥ १ ॥ १

अथ द्वितीये सूक्ते प्रथमा ।

^{१२ १११ १११}
बृहस्पतेपरिदीयारथेन

^{३ १२ १२ ११२}
रक्षोहामिचाप्यपबाधमानः ।

^{३ १२ १२ १२ ११२ १२}
प्रभञ्जन्सेनाः प्रमृणोयुधाजय

^{१ १ १ ११२ १२}
अस्माकमेध्वितारथानाम् ॥ १ * ॥

[अप्रतिरथः, त्रिष्टुप्, बृहस्पतिः ।] हे “बृहस्पते” बृहतां पते ! पालयितः ! देव ! “रथेन” “परिदीय” परिगच्छ [दीयति गर्ति-कर्मा (निघ० २, १४, ६८)] । आगत्य च “रक्षोहाः” रक्षसां हन्ता “अभितान्” शत्रून् “अप बाधमानः” सर्वतो नाशयन् तथा “सेनाः” शत्रु-सम्बन्धिनीः “प्रभञ्जन् प्रकर्षेण नाशयन् “प्रमृणन्” प्रकर्षेण हिंसन् [मृण हिंसायाम् (तु० प०), इगुपध-लक्षणः कः (३, १, १३५)] । केन हिंसन् ? “युधा” युद्धेन [“सावे-काश्च (६, १, १६८)” —इति विभक्तैरुदात्तत्वम्] “जयन्” एवं सर्वं जयं प्रतिपद्यमानः । ईदृशस्त्वम् अस्माकं रथानाम् “अविता” रक्षिता “एधि” भव ॥ १ ॥

अथ द्वितीये सूक्ते द्वितीया ।

३ १२ १२२ १२३
बलविघ्नायःस्थविरःप्रवीरः

१२ ३ १२ १२ १२
सहस्रान्वाजीसहमानउयः ।

३ १२ ३ १२ ३ १२
अभिवीरोअभिसत्वासहोजा

१२ ३ १२१ १ ३ २
जैत्रमिन्द्ररथमातिष्ठगोवित् ॥ २ * ॥

[अप्रतिरथः, त्रिष्टुप्, इन्द्रः ।] सर्वस्य बलं विजानातीति “बलविघ्नायः” [ब्रह्मा, ममायमिति सर्वैर्बलत्वेन विघ्नायत इति बलविघ्नायः सर्वस्य बलभूतइत्यर्थः], “स्थविरः” महान्, “प्रवीरः” प्रकर्षेण वीरः, “सहस्रान्” पराभिभव-सामर्थ्यान्, “वाजी” वेगवान् अश्ववान् वा, “सहमानः” शत्रूणामभिभविता, “उयः” उद्गूर्ण-बलः, “अभिवीरः” अभिगत्वा वीरा वीर्यवन्तीः, “अभिसत्वा” अभिगत-सत्वा, “सहोजाः” सहसो बलाज्जातः । एवं महानुभावस्त्वं हे इन्द्र ! “जैत्र” जय-श्रीलं “रथम्” “आ तिष्ठ” अस्मात्सहायार्थम् आरो-

* अ० वे० ८, ५, १२, ५ = य० वे० १०, १० ।

† ‘स्थविरः’—महत्-प्रमाणः । अथवा स्थविरः स्त्रीर्ध-संयुक्तः । अथवा स्थविरो मुखैर्बुद्धः—इति वि० ।

‡ ‘प्रवीरः’—* * * । अथवा प्रकर्षेण वीरेः सम्पन्नः—इति वि० ।

सम्प्रवृत्तुमशक्यः [युध सम्प्रहारे, छान्दसः क्यप् (१, १, ८५)] ।
 ईदृगिन्द्रः अस्माकं सेना “युत्सु” सङ्ग्रामेषु “प्रावतु” प्रकर्षे च
 रचतु ॥ १ ॥

अथ तृतीये सूक्ते द्वितीया ।

१ २ १ २ ७ १ १ ३
 इन्द्र आसास्नेता बृहस्पति

१ २ १ २ ३ १ २ १ १
 दक्षिणायज्ञः पुरएतु सोमः ।

१ १ २ १ १ २
 देवसेनानामभिभञ्जतीनां

२ २ १ १ २ १ १ २
 जयन्तीनाममृतोयन्त्वग्रम् ॥ २ * ॥

[अप्रतिरथः, त्रिष्टुप्, इन्द्रः ।] “आसाम्” अस्माकं हायार्थमागतानां
 देवसेनानाम् अग्रम् “इन्द्रः” “नेता” नायकः अस्तु । तथा तस्य
 “बृहस्पतिः” “पुरएतु” एवं “दक्षिणा यज्ञः सोमः” च पुर
 एत्विति प्रत्येकं सम्बन्धः । तथा “देवसेनानाम्” “अभिभञ्जती-
 नाम्” अस्मादमित्राणामभिमुख्येन मर्हयन्तीनां “भजन्तीनां”
 [“ऊगाच्छन्दसि (६, १, १७८)” — इति नाम उदात्तत्वम्]
 “जयन्तीनाम्” — इत्यत्र बहुल-वचनाच्च भवति । तासाम् “अग्रम्”
 “मृतः” “यन्तु” गच्छन्तु ॥ २ ॥

* ऋ० वे० ८, ५, ११, २ = य० वे० १७, ४० ।

अथ तृतीय-सूक्ते तृतीया ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२

इन्द्रस्यवृष्णोवरुणस्यराज्ञ

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२

आदित्यानामरुतांशर्व उग्रम् ।

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२

महामनसाम्भुवनच्यवाना

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२

घोषोदेवानाञ्जयतामुदस्थात् ॥ ३ * ॥ ३

[अप्रतिरघञ्छिट्ठिन्द्रः ।] “वृष्णः” वर्षकस्य “इन्द्रस्य” “राज्ञः”
वरुणस्य”, “आदित्यानां” “मरुतां” च “उग्रम्” उग्रवृष्णं
“शर्वः” बलम् अस्माकं भवत्विति शेषः । किञ्च “महामन-
साम्” उदार-मनसां “भुवनच्यवानां” भुवनानां व्यावयितृणां
“देवानां” “घोषः” जय-शब्दः “उदस्थात्” उत्तिष्ठति । [अनूर्ध्व-
कर्मत्वादात्मनेपदाभावः (१, ३, २४)] ॥ ३ ॥ (३).

* सू० वे० ८, ४, १३, १ = सू० वे० १०, ४१ ।

+ “वृष्णः” कामवर्षितुस्त्रिन्द्रस्य राज्ञो वरुणस्यादित्यानां इन्द्राणां मरुतां येषां
देवानामुग्रवृष्णः शर्वो बलं जगत्तुर्गरघपञ्चात्मकसैन्यं घोषो जितं जितमिति
शब्दश्च उदस्थात् उत्थितः । जितं जितमिति वददिन्द्रादिसैन्यमुत्थितमित्यर्थः ।
कौडिमानां देवानां महामनसां महामनो येषां ते महामनसस्तेषाम् युद्धे स्थिरचित्तता-
नाम् । तथा भुवनच्यवानां भुवनं लोकां व्यावयन्ति ते भुवनच्यवास्तेषां भुवनव्यावनसम-
र्थानाम् । जयतां विजयमानानाम् ।—इति महीधर-कृत-भाष्यान्तम् ।

(४६)

अथ चतुर्थ-सूक्ते प्रथमा ।

१२ ३ १ २ ३ १२
उर्ध्वर्षयमघवन्नायुधान्युत्

१२ ३ २ १ १२
सत्त्वनाम्नामकानाम्नांसि ।

१२ ३ २ ३ १ १२ १२
उद्वहन्वाजिनांवाजिनाम्

१२ ३ १२ ३ १ २
द्रथानाञ्जयतांयन्तुघोषाः ॥ १ * ॥

[अप्रतिरथस्त्रिष्टुबिन्द्रः ।] हे “मघवन्” इन्द्र ! अस्मदीयानि
“आयुधानि” “उर्ध्वर्षय” उत्कृष्टं हर्षय प्रहरणेषूयुक्तानि
भवन्तीत्यर्थः । “मामकानां” मदीयानां “सत्त्वनां” प्राणिनां
सैनिकानां “मनांसि” च उर्ध्वर्षय । हे “उद्वहन्” इन्द्र !
“वाजिनाम्” अश्वानां “वाजिनानि” वेगाः “उद्यन्तु” । तद्यथा
“अयतां रथानां” “घोषाः” “उत्” यन्तु ॥ १ ॥

* सू० वे० ८, ५, २३, ४ = य० वे० १७, ४२ ।

† “हे मघवन्मघविन्द्र आयुधानि उर्ध्वर्षय उद्वहन्वाजिनांवाजिनां सत्त्वनां प्राणिनां मनांसि च उर्ध्वर्षय हर्षयुक्तानि कुरु । हे उद्वहन् वैरिषातिन् वाजिनामश्वानां वाजिनानि ग्रीवममनानि उद्वहन् उत्कृष्टानि कुरु । किञ्च अयतां विजयमानानां रथानां घोषाः शब्दा उद्यन्तु उद्वहन्तु रथाः सन्त्याः प्रसरन्तु ।”—
इति म० सू० व्या० ।

अथ चतुर्थे सूक्ते द्वितीया ।

१ २ ३ २ ३ १ १ १ २
अस्माकमिन्द्रः समृतेषु ध्वजे

१ २ ३ १ २ २ ३ १ २
अस्माकं यादृषवस्ताजयन्तु ।

१ २ ३ १ २ २ ३ १
अस्माकवीरा उत्तरे भवन्त्वस्मात्

१ २ १ १
उदेवा अवता ह्वेषु ॥ २ * ॥

[अप्रतिरथस्त्रिष्टुविन्द्रः ।] “अस्माकं” सम्बन्धेष्वेव “समृतेषु” पर-सेनां सम्प्राप्तेषु “ध्वजेषु” ध्वजवत्सु सैनिकेषु “इन्द्रः” आविता भवतु । तथा “अस्माकं” “या इषवः” सन्ति “ताः” एव “जयन्तु” न शत्रूणाम् । तथा “अस्माकं” “वीराः” भटाः “उत्तरे” उत्तरि “भवन्तु” । हे “देवाः !” “अस्मात्” अस्मानेव अवत” रक्षतां “ह्वेषु” सङ्ग्रामेषु ॥ २ ॥

* सू० वे० ८, ४, २३, ५ = य० वे० १७, ४३ ।

† “दीवादिष्ठि समानवादे (८, ३, ८)” — इति, “आतोऽतिजित्यम् (८, १, ३)” — इति सूत्राभ्यां रूपम् ।

‡ “ध्वजेषु समृतेषु अस्मत्तौ समृतेषु अथ ध्वजैः संयुक्तेषु सत्सु” इन्द्रः अस्माकं रक्षिता जयमिति शेष दातो मन्त्रः अं या इषवोऽस्मादीयैः प्रयुक्तासा जयन्तु परसेनानि जन्तु । अस्माकं ये वीराः भूरास्ते उत्तरे परकीय-भटेभ्य उत्कृष्टा भवन्तु उ अपि च हे देवा । अस्मान् यमवत रक्षत अन्येषामपि हृष्यत इति दीर्घः ।” इति म० सू० आ० ।

अथ चतुर्थे सूक्ते द्वितीया ।

३ १ २ १ २ ३ १ २
असौ या सेनामरुतः परेषा

३ १ २ ३ १ २ ३ १ २
मभ्येति नञो जसा स्पर्धमाना ।

१ २ ३ १ २ १ २ ३
ताङ्गूहततमसापव्रतेन

३ ३ १ २ ३ २ ३ १ ३ २
यथैतेषामन्यो अन्यन्नजानात् ॥ ३ * ॥ ४

[अप्रतिरथस्त्रिष्टुप् अरुतः ।] “असौ या सेनाः” हे “मरुतः ।”
“परेषां शत्रूणाम्” “अभ्येति” अभिसुखा एति “नः” अस्मान्
प्रति “ञो जसा” बलेन “स्पर्धमाना”, “तां” सेनां “गूहत”
व्यापृत “तमसा” “अपव्रतेन” [व्रतमिति कर्मनाम (निघ०
२, १, ७)] अपगत-कर्मणा [येन तमसा] व्याप्ता नश्यन्ति
कर्माणि तदपव्रतं तमः, तेनापव्रतेन तमसा तथा गूहत “यथा
एतेषां” योद्धा “अन्योन्यं न जानात्” परस्परं न जानाती-
त्यर्थः ॥ ३ ॥ ४

* ऋ० वे० ८, ५, १३, ८ = य० वे० १७, ४७ ।

† ‘मरुदेवत्या चिष्टुप् हे मरुतो या प्रसिद्धा असौ परेषां शत्रूणां सेना नोऽस्मान्भि-
षा एति अभ्यागच्छति । कौडशी ञो जसा बलेन स्पर्धमाना स्पर्धां कुर्वाणा तां सेनां
तमसा अन्वकारेण युधे गूहत संहतां कुहत । तथा गूहत यथा असौ सेनिका अन्वो-
ऽन्वं न जानन् परस्परं न जानीयुस्तथा गूहत । कौडशेन तमसा अपव्रतेन अपव्रतं
व्रतं कर्म यस्मात्तेन येन व्याप्तानां कर्म नश्यति तादृशेन तमसा गूहतेत्यर्थः ।’—इति
म० छ० भा० ।

अथ पञ्चमे सूक्ते प्रथमा ।

३१ २ २१ २ ३ १ २ १ १ २ २१ २
अमीषाञ्चित्तप्रतिलोभयन्ती गृहाणाङ्गान्यथे परेहि ।

३ २८ ३ १ २ ३ १ २ २ २

अभिप्रेदिनिर्द्वन्द्वद्वन्द्वसुशोके

३ २ ३ २ ३ १ २

रन्धेनामित्रास्तमसासचन्ताम् ॥ १ * ॥

[अप्रतिरथस्त्रिष्टुब्बायुः ।] हे “अप्वे” पापाभिमानि देवते ।†
“अमीषा” योद्धृषां “चित्तं” “प्रतिलोभयन्ती” विमोहयन्ती
सती “अङ्गानि” तेषामवयवान् शरादिकान् “गृहाण”
स्वीकुरु । ते “अमित्राः” असह्यतवः “रन्धेन तमसा” “सचन्तां”
सङ्गच्छन्ताम् ॥ १ ॥

* अ० ब० ८, ५, २३, ६ = अ० ब० १७, ४४ ।

† “अथा यदेतया विद्वोऽपवीयते आधिर्वा मयं वा”—इति निब० जै० ६, १२ ।

‡ अनाह वाङ्मः—अमीषां चित्तानि प्रज्ञानानि प्रतिलोभयमाना गृहाणाङ्गान्यथे
परेहिभिप्रेदि निर्द्वन्द्वेषां द्वन्द्वानि शोकेरन्धेनामित्रास्तमसा संसेवन्ताम्”—इति
(निब० दै० २, २९)

“अप्रा देवता या आधिर्मयं वा यथादेतया विद्वोऽपवीयते तस्यादथा अपपूर्वा-
द्वातेरनाभूतत्वात् अन्ये अपि दृष्टत इति उपत्ययः अपशब्दान्वाकारलोपश्चान्वयः
ततहाप् अपवाति अपममयति सुखं प्राप्तांश्चेत्यथा । ऐन्द्रोऽभिरूपा द्वादश भव-
न्तीति (८, २, ३, ६) ऋतेरियमपोऽसेनासम्बन्धिनो । हे अपो अमीषां शत्रूणां
चित्तं चित्तानि प्रतिलोभयन्ती मोहयन्ती अङ्गानि शत्रुमायाणि गृह्णन्ता ततः परेहि
अङ्गान्वादाथ परान्वा पुनरन्वा रिपून् गृह्णीतु ममि शत्रु सङ्गं प्रेक्षि प्रगच्छ तेषां
द्वन्द्वद्वन्द्वानि शोकेर्धनपुत्रनाशादिनिमित्तैर्निर्द्वन्द्व विमज्जित्यथः । किञ्च अमित्राः
शत्रवोऽन्धेन तमसा गाढान्वाकारेण सचन्तां सङ्गच्छन्तां यच्च सम्बन्धे लोट् ।”—इति
म० छ० भा० ।

अथ पञ्चम-सुक्ते द्वितीया ।

१ १ १ १ २ १ १ २ १ १
प्रेताजयतानरइन्द्रोवःशर्मयच्छतु ।

१ १ २ २ १ १ २ १ २ २ २
उग्रावःसन्तुवाहवोनाधृव्यायथासथ ॥ २ * ॥

[अप्रतिरथोऽनुष्टुबिन्द्री मरुतो वा ।] हे 'नरः' नेतारः ।
सङ्ग्रामस्य निर्वोढारो योद्धारः । "प्रेत" प्रकर्षेण गच्छत ।
गत्वा च "जयत" तान् प्रतिभटान् [तिष्ठ-परत्वात् 'तिष्ठ'
तिष्ठः (८, १, २८)]—इति निघाताभावः "वः" युष्माकम्
"इन्द्रः" "शर्म" सुखं 'यच्छतु' प्रयच्छतु "वः" बाहवः
"उग्राः" सङ्पूर्ण-बलाः "सन्तु" भवन्तु । "अनाष्टयाः" अन्यै
रनभिभाव्याः "यथा" यूयम् "असथ" भविष्यथ तथा उग्राः
सन्तु वो बाहवः ॥ २ ॥

* अ० वे० ८, ५, ११, ० = अ० वे० १०, ४६ ।

† "योद्धदेवत्यानुष्टुप् योद्धन् कोति । हे नरोऽस्य दीया योद्धारो यथं प्रेत परसेनं
प्रति प्रकर्षेण गच्छत ततो जयत विजयं प्राप्तुं द्वावोऽनलिङ्ग इति । प्रेतस्य च दीर्घः
अन्वेषामपि दृश्यत इति जयतेत्यत्र दीर्घः । इन्द्रो वो युष्माभ्यं शर्म जयतेत्यं सुखं
यच्छतु ददातु दाह दाने पात्रेत्यादिना यच्छादेशः । किञ्च यथा यूयमनाधृव्या
असथ केनाप्यतिरस्कार्या भवथ । तथा वो युष्माकं बाहवो भुजदस्या उग्रा सङ्पूर्णानुषा
सन्तु । असथेत्यत्र सेढोऽडाठाविति अड, असः ।"—इति सं० छ० आ० ।

अथ पञ्चम-सूक्ते तृतीया ।

१२ १२२ १२२२२२

अवसृष्टापरापतशरव्ये ब्रह्मसंश्रिते ।

१२ १२ १२ १२७ ३ १ १२ २

गच्छामित्रान्प्रपद्यस्व मामीषाङ्गश्चनोच्छिषः ॥ ३ * ॥ ५

[अप्रतिरयच्छविः पायुर्वा भारद्वाजः अनुष्टुप् छन्दः इषु-
दैवता ।] “ब्रह्मसंश्रिते” मन्त्रेण तीक्ष्णोक्तते हे “शरव्ये” हिंसा-
कुशले ! इषो ! त्वम् “अवसृष्टा” क्षिता “परा पत” परागच्छ ।
इतो देशात् गत्वा च “अमित्रान्” हिंसकान् “प्रपद्यस्व” प्राप्नुहि
च । “अमीषाम्” अमित्राणां मध्ये “कश्चन” कश्चिदपि
“मा उच्छिषः” अवशिष्टं मा कुरु ॥ ३ ॥ ५

अथ षष्ठे सूक्ते प्रथमा ।

११ १२१२ १२ ३

कङ्काः सुपर्णा अनुयन्ते नान्

१ १ ११२२ १२२२ २

गृध्राणामन्नमसावस्तु सेना ।

* अ० अ० ५, १, १२, १ = अ० अ० १०, ४५ ।

† “इत कङ्कषुगुहयस्व विनिर्द्योतः कात्यायनेनीकः । इषमिषुदेवत्यानुष्टुप् ।
हिंसिका शरमयी चेति; शरव्या ब्रह्मणा मन्त्रेण संश्रिता तीक्ष्णोक्तता ब्रह्मसंश्रिता
साहसि हे शरव्ये जलवद्वशाद्याभिर्मुक्ता सती परापत सत्तया परसैव्यं पतिता भव ।
पतित्वा अमित्रान् शत्रून् गच्छ प्राप्नुहि प्राप्य च प्रपद्यस्व शत्रुशरीरेषु प्रविश प्रविश
आमीषां शत्रूणां मध्ये कं चन पुष्यं मा उच्छिषः अवशिष्टं मा कुरु सर्वानपि जहो-
त्यर्थः शिष्यं विज्ञेयं पुषादोत्यादिना क्षुरे ॥” — इति म० अ० अ० ॥

१ २ ३ २ ३ २ ३
मैषाम्मोच्यघृष्टारश्चनेन्द्र

१ २ ३ १ २ ३ १ २
वयांस्त्रेनाननुसंयन्तु सर्वान् ॥ १ * ॥

[अप्रतिरथच्छ्रिः पाशुर्वा भारद्वाजः, त्रिष्टुप् छन्दः, इन्द्रो देवता ।] “कङ्काः” नाम पक्षिणः कव्यादाः “सुपर्णाः” शोभन-
पतन्ताः “अनु यन्तु” “एतान्” शत्रून् । “गृध्राणाम् अन्न”
पक्षिणां भक्षभूता “असौ” “अस्तु” वेना । “मा एषां
मोचि” एतेषां मा कश्चित् मुच्यताम् । “अघृष्टारश्चनेन्द्र” हे
इन्द्र । योऽपि नितरां पापीयान् अतिप्रत्यवरः सोऽपि न मुच्यतां
मृत्योः । “वयांस्त्रेनान्” वयांसि पक्षिरूपाणि कव्यादादीनि
“अनु संयन्तु सर्वान्” अनु पश्चात् यन्तु सर्वान् शत्रून् ॥ १ ॥

अथ षष्ठे द्वितीया ।

३ १ २ ३ १ ३ ३ २ २ २
अमित्रसेनामघवन्नस्माञ्छत्रयतीमभि ।

३ १ २ २ २ ३ १ २ ३ १ २
उभौतामिन्द्रवृत्रघ्नमिष्यदक्षतम्प्रति ॥ २ † ॥

[अप्रतिरथच्छ्रिः अग्निर्वा, अनुष्टुप् छन्दः, इन्द्राग्नीदेवते ।]
“अमित्रसेना” हे “मघवन् !” “अस्मान्” “शत्रुयतीमभि”

* जेयमन्त्र नृपते ।

† अस्त्रायन्त्र न नृपतिः ।

अबुभिः परिवारिताम् “उभौ” “तां” सेनां हे “इन्द्र !”
 “वृचहन् !” त्वच्च “अग्निश्च” “प्रति ददतम्” भस्मीकुरुत-
 मित्यर्थः ॥ २ ॥

अथ षष्ठे सूक्ते तृतीया ।

१ २३ २ ३१ २ ३ १ २ ३ १ २
 यत्रबाणाःसम्यतन्तिकुमाराविशिखाइव ।

१ २३ १ २३ २ ३ १ २ ३ १ २
 तत्रनोब्रह्मणस्पतिरदितिःशर्मयच्छतु ।

३ २ ३ १ २
 विश्वाहाशर्मयच्छतु ॥ ३ * ॥ ६

[अप्रतिरथच्छविः पायुर्भरद्वाजः, पङ्क्तिच्छन्दः, ब्रह्मण-
 स्पतिरदितिश्च देवता ।] “यत्र” सङ्ग्रामे “कुमारा विशिखा
 इव” सुष्ठिता इव] “बाणाः सम्यतन्ति” । “तत्र” “नः”
 अस्मभ्यं “ब्रह्मणस्पतिः” “शर्म” सुखं “विश्वाहा” सर्वदा
 “यच्छतु” । “अदितिः” च सर्वदा “शर्म यच्छतु” । द्विरन्ति-
 रादराधी ॥ ३ ॥ ६

* सू० वे० ५, १, २१, २ = य० वे० १७, ४८ ।

† “इन्द्रवृक्षस्य दिति देवता पङ्क्तिरष्टाक्षरपञ्चपादा । यत्र यस्मिन् युद्धं बाणैः
 अत्रप्रयुक्ताः सम्यतन्ति इत्येतच्च सम्यच्च पतन्ति । तत्र दृष्टान्तः कुमारा विशिखा
 इव विजिता शिखा सेनां ते विशिखाः शिखारहिता सुष्ठितसुष्ठा विकीर्यकवचा वा
 अतिबाह्याश्चपलाः सन्तो यथा इत्येततो न्यूनानि सन्तु । तत् तत्र युद्धे इन्द्रः नोऽस्मभ्यं
 शर्मं विजयोक्त्यं सुखं यच्छतु ददातु । कीदृश इन्द्रो वृक्षस्यतिः वृक्षतां मन्त्राणां

(४७)

अथ सप्तमे सूक्ते प्रथमा ।

१७ २ १८ १८ ३ १९१-२११
विरत्तोविमृधोजद्विवृचस्यहनूरुज ।

विमन्युमिन्द्रवृत्रहन्मित्रस्याभिदासतः ॥ १ * ॥

[अप्रतिरथ ऋषिः शासी भारद्वाजो वा, अमुष्टुप् हन्तः,
इन्द्रो देवता ।] हे “इन्द्र !” “रथः” राक्षस-जातं “विजहि”
विनाशय । “मृधः” सङ्ग्राम-कारिणः शत्रून् “वि” जहि ।
“वृत्रस्य” आवरकस्यासुरस्य “इन्” कपोल प्रान्तौ “विभज”
विशेषेण भञ्जो कुरु । हे “वृत्रहन् इन्द्र !” “अभि दासतः”
अस्मानुपचपयतः “अभिचस्य” शत्रोः “विमन्यु” क्रीधमपि
विनाशय ॥ १ ॥

अथ सप्तमे सूक्ते द्वितीया ।

१२३११ २११ ३१
विनइन्द्रमृधोजहिनीचायक्कपुतन्यतः ।

१ ३ १ २ ३ १ ३ १ २ १ १ २
योऽस्मात्प्रभिमिदासत्यधरङ्गमयातमः ॥ २ १ ॥

यतिः पाककः विजयोचितमन्त्रज्ञः । अद्विष्टः नास्ति द्विष्टः कष्टमं यज्ञं यजयित्त-
 रक्षिः । विद्यायां विज्ञानसर्वान् भवूनां समन्ताद्वनीतिं विद्यायां स भव्यं यज्यतु
 इति पुनर्दक्षिणादराधी । यज्ञा तत्र इन्द्रः बृहस्पतिरिन्द्रमुखः अद्विष्टिरिन्द्रमाता च
 विज्ञायां सर्वोपायानि सर्वदा वर्तन् यज्यतु विद्यानि च तान्युपायानि च विज्ञायां विमलं
 पाकारः अत्यन्तसंशोभे द्वितीया ।"—इति म. छ. बा. ।

* अ. ब. ८, ८, १०, ११।

† क० घ० ८, ८, १०, ४ = य० घ० ८, ४४—१८, ७० ।

[अप्रतिरक्ष्यः, अनुष्टुप् छन्दः, इन्द्रो देवता ।] हे “इन्द्र ।”
 “नः” अस्माकं “वृधः” सङ्ग्राम-कारिणः शत्रून् “वि जहि”
 विनाशय । तथा “पृतन्वतः” पृतनाः सेनाप्रात्मनश्चतः
 युयुसमानानपि “नीचा वञ्च” नीचीनमवाङ्मुखं यञ्च गमय ।
 “यः” शत्रुः “अस्मान्” “अभि दासति” अभितः उपचपयति,
 तम् “अधरं” निहृष्टं “तमः” अन्धकारं मरणलक्ष्यं “गमय”
 प्रापय ॥ २ ॥

अथ सप्तम-सूक्ते तृतीया ।

११ १ १२ १२१ १

इन्द्रस्यवाङ्मयविरौयुवाना

१ १ १ १ १२ १२

वनाधृष्योऽनुप्रतीकावसङ्घी ।

● “का० (१३, १, १०) पदं गृह्णाति वि न इन्द्र वाचस्यति विश्वकर्मादिति वेति ।
 नवासवमस्मीपाम्बे मवाग्रतेऽहनि प्राजापत्यपशुपाशस्त्रादूर्ध्वमेन्द्रपशुपशवे मन्त्रतन्त्रम् ।
 तवायः । इन्द्रदेवत्यानुष्टुप् आसङ्गः । हे इन्द्र मोऽस्माकं वधः शत्रून् संपाप्तान्
 विजहि विजिघेक्ष माहव । किं च पृतन्वतः नीचा वञ्च पृतनां संपाप्तं सेनां वा
 दृष्ट्वाति ते पृतन्वन्तीति पृतन्वनलान् हृष्य आहवः कञ्चिति । पृतनाशब्दात्
 कञ्चि प्रत्यये कवध्वरपृतनकाः किं हृषोप इति हृषोपे मृत-प्रत्यये च हृषक्
 पृतन्वतः सेनामिच्छतः शत्रून् नीचान्मृतान्वञ्च निहृष्टीय युद्धादुपगतान् कुर्वित्यर्थः ।
 किं च पश्चात् वीऽस्मानभिदासति हृष्ट उपचये उपचयति तं शत्रुमधरं निहृष्टं तम्
 मरणं मम प्रापय संपाप्तावां दौर्धः । हे पद-अनुपवासेन गृहीतोऽसि विजिहो मृतो
 संपाप्तो वल्ल तस्मै विभृषे विजिहसंपाप्तवते इन्द्राय तां गृह्णाति । सादयति एव तव
 शोभिः विभृष विजिह्यायेन्द्राय तां सादयामि ।

१ १ १ १ ८ १ १ १ १
तौयुञ्जीतप्रथमौयोगआगते

१ १ १ १ ८ १ ८ १ १ १ १ १
याभ्याञ्जितमसुराणां सद्यो महत् ॥ ३ * ॥ ७

[अप्रतिरथ ऋषिः, इन्द्रो देवता, विराट् जगती ऋग्] “इन्द्रस्य बाह्व” “स्थविरो” स्थिररूपौ [अथवा स्थविरो स्थूलौ] “युवानौ” जरया न असितौ, “अनाष्टौ” न केनचिद्भूते, “सुप्रतीकौ” स्वाकृती हस्ति-कराकारौ, “असद्यो” न कश्चित् सोढुं शक्नौ, “तौ युञ्जीत, प्रथमौ योगे आगते” योगे सङ्गमि यत्र नियुज्यन्ते बाह्ववः, “याभ्यां” “जितम्” “असुराणां” स्वभूतं “सद्यः” बलं “महत्” ॥ ३ ॥ ७

अथाष्टमे सूक्ते प्रथमा ।

१ १ १ १ १ १
मर्माणितेवर्मणाच्छादयामि

१ १ १ १ १ १ १ १ १
सोमस्त्वाराजानृतनानुवस्ताम् ।

१ १ ८ १ ८ १ १ १ १
उरोर्वरीयोवरुणस्तेक्ष्णोतु

१ १ १ १ १ १ १ १
जयन्तन्वानुदेवामदन्तु ॥ १ † ॥

० मान्यमेवं दृश्यते ।

† अ० वे० ५, १, ११, १ = य० वे० १७, ५८ ।

[अप्रतिरक्षकपिः, अनुष्टुप् छन्दः, चन्द्रो देवता ।] हे “अग्निचाः”
 शत्रवः ! यूयम् “अन्वाभवत” । कीदृशा अन्वाः ? “अग्नी-
 र्घीणः अहय इव” यथा सर्पाः शीर्षच्छिन्ना, प्रकिञ्चित्कराः *
 भवन्ति तथा भवत । “तेषां” “वः” “अग्निनुवानाम्”
 अग्नि-दग्धानां शत्रूणां “इन्द्रः इन्तु वरं वरम्” यो यो
 वरिष्ठस्तं तं इन्तु नाशयन्तु ॥ २ ॥

अथाष्टमे सूक्ते तृतीया ।

१ १ १ २ ३ २ ३ १ ३ १ २
 योनःस्वोरणोऽयश्चनिष्टयोजिघांसति ।

१ १ २ १ २ १ २ १ २ ३ २ ३
 देवास्तस्सर्वधूर्वन्तु ब्रह्मवर्मा

१ २ १ २ ३ २ ३ १ २ १ २
 ममान्तरश्शर्मवर्मममान्तरम् ॥ ३ ॥ ८

[अप्रतिरक्षकपिः पङ्क्तिच्छन्दः, विश्वेदेवा देवताः] “यः”
 “स्वः” ज्ञातिः “अरणः” अरममाणः, “यश्च” “निघ्नः”
 तिरोभूतः दूरेस्थितः “नः” अस्मान् “जिघांसति” इन्तुमिच्छति
 “तं” “देवाः सर्वे” “धूर्वन्तु” हिंसन्तु । “ब्रह्म” मन्त्रः “मम
 अन्तरम्” शराणां निवारकं “वर्म” विद्यते “शर्मवर्म” सबह्न-
 भूतः “मम अन्तरम्” अस्तु ॥ ३ ॥ ८

* “शीर्षाणां अहय” — इति वि० ।

† ‘स्वोरण’ — इति ऋ०-पाठः ।

‡ ऋ० वे० ४, १, २२, ४ ।

अथ नवमं सूक्तं प्रथमा ।

११७ ३ १ १११ २ १ १
मृगोनभौमःकुचरोगिरिष्ठाः

१२२११ १ ३ ११
परावतआजगन्धापरस्याः ।

११ ३ १२१ ११ ३ १
सृक्संशायपविमिन्द्रतिम्मं

१२ १ १२ १२
विश्वन्तादिविमृधोनुदस्व ॥ १ + ॥

[अप्रतिरक्षन्तिः, ऐन्द्रावायवः, विष्टपृच्छन्तः, इन्द्रो देवता ।
“कुचरः” कुक्षित-चरणः “गिरिष्ठाः” पर्वत-निवासो “मृगः म”
संह इव । हे इन्द्र ! त्वं “भौमः” भयङ्करः असि । स त्वं
“परस्याः” परावतः अतिशयेन दूरात् द्यलोकात् “आ जगन्ध”
आगच्छ [गमेच्छान्दधे लिटि (३, २, १०५) क्तादि-नियम-प्राप्त-
स्थितः (७, २, १३) “उपदेशेऽल्वतः (७, १, ६२)”—इति प्रति-
षेधः । आगत्य च “सृक्” सरण-शौलं “तिम्मं” तीक्ष्णं “पवि”
वज्रं संशाय” सम्यक् तीक्ष्णोक्तत्वं “शमून्” अस्मदीयान्
वैरिणः हे इन्द्र ! “ते” तव वज्रेण “वि ताडि” विशेषेण ताड-
यति नाशयतीत्यर्थः [तद्ध आघाते (च० प०) अस्माकान्ताङ्गोऽटि

* “जगन्मातृ”—इति चय०-पाठः ।

+ अ० वे० ८, ८, १८, १ = य० वे० १८, ७१ = चय० वे० ११, १३, १ ।

रूपमेतत् । तथा “मृधः” सङ्ग्रामीषुक्तान् युयुत्सून् अन्यानपि
“वि नुदस्व” विशेषेण प्रेरय तिरस्कुरु* ॥ १ ॥

अथ नवमे सूक्ते द्वितीया ।

३ १ २ २ २

भद्रङ्कर्णभिः शृणुयाम देवा

३ १ २ २ २

भद्रमृशयेमाक्षभिर्यजत्राः ।

* “अवेदं बाष्कलतं बाष्कानम्—“स्य इव भीमः कुचरो गिरिष्ठाः । स्यो माहं-
र्भतिकर्मणो भीमो विभ्यत्यस्माद्भीमो ऽप्येतस्मादेव । कुचर इति चरतिकर्म कुक्षित-
मथ चेद् देवताभिधानं ज्ञायं न चरतेति । गिरिष्ठा गिरिस्थायो गिरिः पर्वतः समु-
द्रीची भवति पर्ववाग्पर्वतः पर्व पुनः पृथ्वीः प्रोक्तातेर्वार्धमासपर्वं देवानस्मिन् प्रोच-
न्तीति तत्प्रकृतौतरत्यन्त्रिसामान्याग्नेचस्थायौ सेवोऽपि गिरिरेतस्मादेव । तथानि
नामानि प्राधान्यसुतीनां देवतानां तद्देवतमित्याचक्षते तदुपरिष्ठाद् बाष्कास्माभो
नेषण्टु कानि नेगमानोच ।”—इति निरु० नै० १, २० ।

† “अथदृष्ट्वा विष्टुप् चे इन्द्र परस्थाः परावतो दूरतराद्देशादात्मन्य आगच्छ परा-
च्छन्वी दूरवचनः परावतः दूरदेशादित्यर्थः स्तोत्रे स्तुष्टि । आगत्य च भवन्विताडि
विशेषेण ताडय । मृधः संप्रामांश्च विनुदस्व विशेषेण प्रेरय दूरीकुरु । किं ज्ञत्वा
पविं वक्षं संश्राय तीक्ष्णोक्त्य शो तनूकरणे स्तुप् । कीदृशं पविं वक्षन् चरति
भव्यशरीरे मण्डलीति सूक्तं तम् । तिम्रमुत्पाद्यन्मन् “तिम्रं तेजतेरुत्पाद्यकर्मण-
इति (निरु० १०, ६) बाष्कः । क-इव स्यो न सून-इव यथा सूनः सिंघो दूरादेव
प्राणिनं वृत्ति । कीदृशो भीमः भयङ्कः । कुचरः कुक्षितं चरति मण्डति कुचरः ।
गिरिष्ठाः गिरी तिष्ठति गिरिष्ठाः पर्वताग्रयः । ताडयतिर्द्विषाकर्मतास्व औ परे
अन्त्युभययेत्यार्धचातुकने सेवो स्तोपः ऊच्यतेभ्यो सेविः द्रुतम् ताडि ।”—इति
अ म० छ० आ० ।

प०), लिटः कसुः (३, २, १०७), “अपूर्वाः खयः (७, ४, ६१)
इति तकारः ग्रिथते । अशेमहि—अशुव्याप्तौ (खा० आ०),
“लिट्ग्रामिथक् (३, १, ८६), यदितु तच्च परिगच्छनमन्व-व्याह-
त्यर्थं तदानीं लिङ् व्यत्ययेन शप् (३, १, ८५) । देवहितं
“दतीज कर्मणि (६, २, ४८)” —इति पूर्वपद-प्रकृतिसंस्तर-
म् ॥ २ ॥

अथ नवमे सूक्ते तृतीया ।

ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १ ॥ ॐ नमो भगवते वासुदेवाय ॥ १ ॥
स्वस्ति न इन्द्रो वृद्धश्रवाः स्वस्ति नः पूषा विश्ववेदाः ।

स्वस्तिनस्ताध्यर्थे अरिष्टनेमिः स्वस्तिनो बृहस्पतिर्धातु ।

३ २ ३ २ ३ १ २
स्वस्तिनोबृहस्पतिर्द्धातु ॥ ३ * ॥ ८

[अप्रतिपद्यन्तः राहुगणो गौतमो वा, खराट् छट्प
 छन्दः, विश्वेदेवा देवताः ।] “वृक्षश्वाः” [‘वृक्ष’ प्रभूतं ‘श्वः’
 श्वशं स्तोत्रं इविलक्ष्यमन्त्रं वा यस्य तादृशः] “इन्द्रः” “नः”
 अस्माकं [स्वस्त्यविनाश-नाम] “स्वस्ति” अविनाशं “दधातु”
 विदधातु । “विश्ववेदाः” [विश्वानि वेत्तीति विश्ववेदाः यद्वा,
 विश्वानि सर्ववेदांसि ज्ञानानि धनानि वा यस्य, तादृशः] “पूषा”
 पोषको देवः “नः” अस्माकं “स्वस्ति” विदधातु । “अरिष्टनेमिः”

० अ. वे. १, ६, १६, १८ = अ. वे. १५, १८।

[नेमिरित्यायुषनाम (निष० २, २०, २), अरिष्टो अहिंसितो नेमिर्यस्य ; यद्वा, रघ-चक्रस्य धारा नेमिः, यत् सम्बन्धिनी रघ-नेमिर्न हिंस्यते सोऽरिष्टनेमिः एवम्भूतः] “तार्क्ष्यः” ढक्षस्य पुत्रः गङ्गामानु* “नः” अस्माकं “स्वस्ति” अविनाशं विदधातु । तथा “बृहस्पतिः” बृहतां देवानां पतिः पालयिता, “नः” अस्माकं “स्वस्ति” “अविनाशं” विदधातु† [बृहन्नवाः—बहुव्रीहौ पूर्वपदप्रकृतिस्वरत्वम् (८, २, १) । विश्ववेदाः—विद् ज्ञाने (अदा० प०), विदुष्य लभे (तु० उ०), आभ्यामसुन्-प्रत्ययान्तो वेदस्-शब्दः, “बहुव्रीहौ विश्वं सञ्ज्ञायाम् (६, २, १०६)” —इति पूर्वपदान्तोदात्तत्वम् । तार्क्ष्यः—ढक्षस्यापत्यं “गर्गादिभ्यो यञ् (४, १, १०५), जिह्वादायुदात्तत्वम् (६, १, १८७) । अरिष्ट-नेमिः—न रिष्टा अरिष्टा, अव्यय-दूर्वपद-प्रकृतिस्वरत्वम् (८, २, २), अरिष्टा नेमिर्यस्य स तद्योक्तः । बृहस्पतिः—“तद् बृहतोः कर-पत्योः (६, १, १५७ वा०)” —इति सुट्-तलोपो “उभे वनस्य-त्वादिषु (६, २, १४०)” —इति पूर्वोत्तर-पदयोर्युगपत् प्रकृति-स्वरत्वम् ॥ ३ ॥ ट

इति सामवेदार्थप्रकाशे उत्तरायन्यस्यैकविंशस्याध्यायस्य

प्रथमः खण्डः ॥ १ ॥

* ‘तार्क्ष्यः—नायुः, सदि रयादीनां तारयिता’—इति वि० ।

† संक्षिप्तायां खण्डिनइति द्विवक्तिः समाप्ति-श्रुतिका ।

वेदार्थस्य प्रकाशेन तमो हार्हं निवारयन् ।

प्रमर्धांस्तुरो देयाद् विद्यातीर्थं-महेष्वरः ॥ २१ ॥

॥ इति नवमः प्रपाठकः ॥

इति श्रीमद्राजाधिराज-परमेश्वर-वैदिकमार्ग-प्रवर्त्तक-

श्रीवीर-बुक्क-भूपाल-साम्राज्य-धुरन्धरेण सायणा-

चार्य्येण विरचिते माधवीये सामवेदार्थप्रकाशे

उत्तराग्र्ये एकविंशोऽध्यायः

समाप्तः ॥ २१ ॥

॥ इत्युत्तरार्चिकः समाप्तः ॥

॥ ॐ नमः सामवेदाय ॥

॥ सामवेद संहिता ॥

तत्र

॥ उत्तरार्चिकसंहिता-परिशिष्टम् ॥

अथवा

॥ ऊह्यगानम् ॥

॥ हरिः ॐ ॥

॥ दशरात्रपर्वेदानीम्यवर्त्तते ॥

वसिष्ठः^{१५}ककुबुत्तरावृहतीन्द्रः ॥ रथन्तरम् ॥(प्र) आभि
^{१ १ १ १}त्वाग्भूरनोनुमोवा ।(उ) ^{११ १ ११}आदुग्धाइवधेनवईशानमस्यज
^१गतः । ^१सुवा २ ^१ईशाम् ।(प्र) ^{१ १ १ १}आयिशानमार ३ ^४यिन्द्रा
^{१ १ १ १}३ ।(उ) ^{१ १ १ १}स्यूर ३ ^४षा । ओवाई । ^{११ १}हाऊवा [१]॥(प्र) ^{११ १}ईशो
^{१ १ १ १}वा ।(उ) ^{१ १ १ १}नामिन्द्रसुस्युषोनत्वावा ७ ^१अन्योदिवियः । नपा२
^{१ १ १ १}इथिवाः । नजातोना२३जा३ । ^{१ १ १ १}नायिध्या२३४ता । ओवाई ।
^{१ १ १ १}हाऊवा[२]॥(प्र)नजोवा ।(उ)तीनजनिध्यतेअश्वायन्त्योमघवन्नि

^१द्रवा^१२^१जिनाः । ^१गव्य^१२^१स्त्वा^४२^१३^१हा ३ । ^१वामा^१२ ३ ४^१हा ।

^१ओवा^५६ । ^५हाऊवा^५[३] ॥ १ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ८२ उ० द्रव्यम् । १ ।

वसिष्ठः^{१५}ककुबुत्तरावृ^{१५}क्षत्यग्निः ॥ रथन्तरम् ॥ आयि^{१५}
^{११}नावो^१अग्निन्नमसोवा । ^{११}ऊर्ज^{११}निपातमा^{११}ऊवे^{११}प्रियञ्चेतिष्ठमर^{११}
^१तिम् । ^१सुवा^१२^१ह्वाराम् । ^१वायि^१श्च^१दू^१२^१३^१ता^१३^१म् । आ^१
^१मा^१२^१३^१४^१र्ताम् । ओवा^१६ । हाऊवा^१(१) ॥ विश्वोवा । स्या^१
^{११}दूतम^१मृ^१त^१स^१योजते^१अ^१रु^१षा^१वि । ^१श्वस्ता^१२^१३^१जसा । सा^१दु^१
^१द्रवा^१२ ३ ^४त्स ३ । आ^१२^१३^१४^१ता । ओवा^१६ । हाऊवा^१(२) ॥
^१सदोवा । ^{११}द्राव^१त्सुवा^१ऊतस्सु^१ब्रह्मा^१यज्ञस्सु^१ग्रमी । ^१वस्^१२^१३^१
^१नाम् । ^१दायि^१व^१रा^१धो^१२^१३^१जा^१३ । ना^१२^१३^१४^१नाम् । ओवा^१६ ।
^५हाऊवा^५(३) ॥ २ ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ११६ पृष्ठे द्रव्यम् । १ ।

* अतिडोमपृष्ठमिदं साम ।

† अतिरात्रे अन्विष्टीयन् 'रना'- 'प्रत्यु'- 'दमाः'—इति सामवचनम् ।

वसिष्ठः ककुबुत्तरावृत्त्युषा ॥ रथन्तरम् ॥ प्रात्युष
^१ ^१ ^{१५} ^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 दध्यायतोवा । ऊष्णनीदुहितादिवोषपोमहीवृणुतेच ।
^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 क्षुषारश्तमाः । ज्योतिष्कृणोश्शतौ३ । खनारश्तरा । ओ
^१ ^१ ^{१५} ^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 वा६ । हाजवा(१) ॥ ज्योतोवा । कार्णोतिन्नरीउदुहि
^१ ^{११} ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 यास्तृजतेसू । रियारश्स्सचा । उद्यन्नक्षारश्त्राश्म् । आ
^१ ^{१५} ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 र्चारश्शयिवात् । ओवा६ । हाजवा(२) ॥ उद्योवा । ना
^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^{१५}
 क्षत्रमर्चिवत्तवेदुषोवियुषिसू । रियारश्स्सचा । साम्भक्त
^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 नारश्गा३ । मायिमारश्शहा । ओवा६ । हाजवा(३) ॥ ३ ॥

अथ वाक्यान्तम्—१भा० १४० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ३

वसिष्ठः ककुबुत्तरावश्विनौ ॥ रथन्तरम् ॥ आयिमा
^१ ^१ ^{११} ^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 उवान्दिविष्टयोवा । ऊष्णाहवन्तेषश्विनाअयंवामर्ह्येषव
^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 से । शचारश्शयिवसू । वायिशंविशारश्श्ची३ । गाक्का
^१ ^{१५} ^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 २३४था । ओवा६ । हाजवा(१) ॥ विशोवा । वायिशं

^१दिग^२च्छ^३थोयुव^४च्चित्^५तुन्ददथुव^६र्भो । ^१जना^२र^३श्मरा । ^१चोदे^२
^{१२}था^१ए^२क्ष^३र^४श्ना^५ । ^१तावा^२र^३श्मता । ^१ओवा^२ई । ^१हाज^२वा(२) ॥
^{१२}चोदोवा । ^१था^२ए^३सूनु^४तावते^५अर्वा^६ग्रथ^७ए^८समनसा । ^१निया^२
^१र^२श्च^३क्ताम् । ^१पायि^२वत^३ए^४सो^५र^६मी^७ । ^१यान्मा^२र^३श्म^४धा ।
^१ओवा^२ई । ^१हाज^२वा । (नि) अस्(३) ॥ ४ ॥

अथ आख्यानम्—२भा० १४५ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ४

भरद्वाजः^१ककुब^२त्तरावृ^३द्धतीन्द्रः ॥ वृ^४द्धत्(प्र०) औ^५
^१होयित्वा^२मिद्वि^३हवाम^४हा^५श्म^६ । (उ) सा^१तौवा^२जा । ^१स्याका^२
^१रा^२र^३श्मवाः । ^१ओवा^२श्म^३ । ^१औ^२होवा । ^१वृ^२त्रायि^३षुवायि ।
^१द्रासा^२श्मत् । ^१पति^२न्ना^३र^४श्मराः । (प्र०) ^१त्वा^२ह्मा^३ष्टा^४श्म^५ । औ^६
^१होवा । (उ०) ^१ह^२र^३आर्वा^४र^५श्म^६ । ताः । ^१उ^२ज्ज^३वा^४ई^५हाज^६ । वा(१) ॥
^१औ^२होयि^३उवा^४श्मे । ^१का^२ष्टा । ^१ह^२र^३आर्वा^४र^५श्म^६ताः । ^१सत्वा^२
^१श्म^२ । औ^३होवा । ^१न^२श्चायि^३तृवा । ^१आ^२ह्मा^३श्म^४ । ^१स्त^२धृ^३ष्ण^४

३४या । महस्तवा^{३४} । औहोवा । नो^२आद्रा^२ ३४
 यि । वाः । उज्जवा^६हाज । वा^(२) ॥ औहोहोयिमहा
 ३४ । स्तवा । नो^३अद्रा^२३४यिवाः । गामा^{३४} । औ
 होवा । शुवा^१रथायि । यामा^{३१}यि । द्रसङ्गा^{२३४}
 यिरा । सत्रावाजा^{३४} । औहोवा । ना^२जायि ।
 ना^२जिग्य^२ ३४ । षायि । उज्जवा^६हाज । वा ।
 (नि) हस् ॥ ५* ॥

अथ व्याख्यानम्—३भा० ३३१-३३९ उच्यते द्रष्टव्यम् । ५

प्रजापतिवहतीन्द्रः ॥ अन्तरिक्षम् ॥ द्वावभिसो
 मा । सआय । वा । औहोहोवा^२ । इहा । पवन्ते
 मदियम्मादियम्मा । दाम् । औहोहोवा^२ । इहा । स
 मुद्रस्याधिविष्टपेमनीषि । णा । औहोहोवा^२ । इहा ।
 मत्सरा । सा । औहोहोवा । इहा । मद । च्यूरता

* उच्यते ।

^{५२ २} २३४ औद्दोवा(१) ॥ ^{१२ २} षाजमत्सरासाः । ^१ मदच्यु । ता ।
^{१२ २ १२} औद्दोवा २ । ^{१ १} इहा । ^{१२ २ १ १} मत्सरासोमदच्यु । ता । ^{१२} औ
^{२ १२} द्दोवा २ । ^{१ १} इहा । ^{१ १ १ १२ २ १} तरत्समुद्रम्यवमानजर्मि । णा ।
^{१२ २ १२} औद्दोवा २ । ^{१ १} इहा । ^{१२ २ २} राजादे । वा । ^{१२ २ १२} औद्दो
^{१ १} वा २ । ^१ इहा । ^१ ऋतम् । ^{१ १} वृरहा २३४ औद्दोवा(२) ॥ ^{१२ २} षा
^{२ २ २} ऋराजादेवाः । ^१ ऋतम् । ^{१२ २ १२} हात् । ^{१ १} औद्दोवा २ । ^{१ १} इहा ।
^{१२ २ १२ १ १} राजादेवऋतम् । ^{१२ २ १२} हात् । ^{१ १} औद्दोवा २ । ^{१ १} इहा । ^१ अ
^{२ १ १ २ १ १} र्णामित्रस्वरूपस्यधर्म । ^{१२ २ १२} णा । ^{१ १} औद्दोवा २ । ^{१ १} इहा ।
^{१ २} प्रदिन्वा । ^२ ना । ^{१२ २ १२} औद्दोवा २ । ^{१ १} इहा । ^१ ऋतम् ।
^१ वृरहा २ ३ ४ औद्दोवा । ^{१२ २} सुष्टुभस्तुभोश्वाग्निभ्युमक्रा २ न् ।
^{१ १ १ १ १} ईट्० इडा २ ३ ४ ५(३) ॥ ६ * ॥

अथ वाक्यान्तम्—३भा० ४०१-४०२ ऋषोर्ब्रह्मन् । ६

* ऋषयः तृतीये मध्यन्दिने विनियोजः ।

विरूपोवृद्धतीन्द्रः ॥ पञ्चनिधनवैरूपम् ॥ यद्या

वदन्तेशतम् । १ । शतम्भूमीरुत । सोवा । दिशं

व्यिशं हस्* । नत्वावजिन्सद्वस्सूर्याधनु । अश्वाशिगु

मती । नजातमष्टरोदसी । इट्(१) ॥ नजातमष्टरोदसी ।

१ । नजातमष्ट । रोदसीवा । दिशंव्यिशं हस् । आप

प्राथमदिनावृष्ट्यावृषन् । अश्वाशिगुमती । विश्वाशवि

ष्ठशवसा । इट्(२) ॥ विश्वाशविष्ठशवसा । १ । विश्वा

शविष्ठ । शवसोवा । दिशंव्यिशं हस् । अस्मांशवम

घवन्गोमतिव्रजे । अश्वाशिगुमती । वज्रिच्चित्राभिरु

तिभिः । इट् । इडा २ ३ ४ ५ (३) ॥ ७ † ॥

अस्य व्याख्यानम्—३भा० ४३१-४३२-४३३ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । ७

* इमानि पदानि निधनानि ।

† सर्वेषु पृष्ठम् ।

प्रजापतिर्जगतीसोमः ॥ अरिष्टम् ॥ हाह । हो

इया । पावी । चन्तायि । वितताश्म्ब । द्वाणस्यार३

४तायि । प्राभूः । गात्रा । णी३परियायि । षिवा

यिश्वा२३४ताः । आता । प्रता । नूर्नतदा । मोच

शूर३४तायि । शार्ता । सआयित् । वहन्तः । सम् ।

तदाशा२३४ता(१) ॥ तापोः । पवायि । चा३विततम् ।

दिवस्या२३४दायि । आर्चा । तोषा । स्या३तन्तवः ।

वियस्थार३४यिरान् । आवा । तिया । स्या३पविता ।

रमाशा२३४वाः । दायिवाः । पृष्ठाम् । अधिरो । ह ।

तितेजार३४सा(२) ॥ आह । रुचात् । उषसःपु । मि

रग्रा२३४याः । ऊक्षा । मिमायि । ती३भुवने । पुवा

जा२३४यूः । माया । विनो । ममिरेच । स्यमायार

^१ ३४या । ^{४ ५} नार्चा । ^१ क्षसाः । ^{१ १ १ १} पितरः । ^१ ग । ^{१ २ ३} भमादार
^१ ३४धूः । ^१ क्षोर३४५इ । डा(३) ॥ ८ * ॥

अथ वाचानम्—३भा० ४६०-४६१-४६२ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । ८

^{१ २} अथर्वा गायत्री सोमः ॥ ^{१ २} आथर्वणम् ॥ उज्जवा
^{२ २} ओहा । ^{२ २ २} औहोवा । ^{२ २ २} पवस्वदा । ^{१ २} उज्जवाओहा । ^{१ २} औहो
^{३ २ २} वाहाज । ^{१ १} वा । ^{१ २} आवत् । ^१ क्षसाधार३ना३ः । ^२ उज्जवा
^{२ २} ओहा । ^{२ २ २} औहोवा । ^{२ २} देवेभ्यःपायि । ^२ उज्जवा । ^२ ओ
^२ हा । ^{१ २ ३ २} औहोवाहाज । ^{१ २} वा । ^{१ २} सूवः । ^{१ २} तायहार३रा
^{२ २ २} ३यि । ^{२ २ २} उज्जवाओहा । ^{२ २ २} औहोवामरुहोवा । ^२ उज्जवा
^{२ २} ओहा । ^{१ २ ३ २} औहोवाहाज । ^{१ २} वा । ^{१ २} ज्योतिः । ^{१ २} यवेमार
^१ ३दा३ः । ^{१ २ २ २} उज्जवाओहा । ^{१ २ ३ २} औहोवाहाज । ^१ वा३(१) ॥
^{१ २ २} उज्जवाओहा । ^{२ २ २} औहोवा । ^{२ २} सन्देवेशो । ^{२ २ २} उज्जवाओहा ।
^{१ २ ३ २} औहोवाहाज । ^{१ २} वा । ^{१ २} आवत् । ^{१ २} भतेवा २ ३ र्षा ३ ।

* आर्मवानं तदव ।

^{१ २ २ २} उज्जवाओहा । ^{२ २ २} औहोवा । ^२ कविर्योनाज । ^२ उज्जवा
^{२ २} ओहा । ^{१२ १२ १} औहोवाहाज । ^{१२} वा । ^१ सवः । ^१ अधिप्रा२३
^१ या३ः । ^{२ २ २} उज्जवाओहा । ^{२ २ २} औहोवा । ^२ पवमानाः । उज्ज
^{२ २ २} वाओहा । ^{१२ १२ १} औहोवाहाज । ^{१ १} वा । ^{१२} ज्योतिः । अदाभार
^१ श्या३ः । ^{२ २ २ २} उज्जवाओहा । ^{१२ १२ १} औहोवाहाज । ^१ वा३(२) ॥
^{१ २ २ २} उज्जवाओहा । ^{२ २ २} औहोवा । ^२ पवमाना । ^{२ २ २} उज्जवाओहा ।
^{१२ १२} औहोवाहाज । ^{१ १} वा । ^{१२} आवत् । ^१ धियाहा२३यिता ३ः ।
^{१ २ २ २} उज्जवाओहा । ^{२ २ २} औहोवा । ^२ अभियोनायिम् । ^२ उज्जवा
^{२ २} ओहा । ^{१२ १२ १} औहोवाहाज । ^{१ १} वा । ^१ सूवः । ^१ कनिका २३
^१ दा३त् । ^{२ २ २} उज्जवाओहा । ^{२ २ २} औहोवा । ^२ धर्माणावा । उज्ज
^{२ २ २} वाओहा । ^{१२ १२ १} औहोवाहाज । ^{१ १} वा । ^{१२} ज्योतिः । युमाह
^१ २३हा३ः । ^{२ २ २ २} उज्जवाओहा । ^{२ १२ १} औहोवाहाज । ^१ वा३ । इ२
^{१ १ १} ३४५(३) ॥ ८ * ॥

अस्य शास्त्रावम्—३भा० ५१३-५१४ पृष्ठचोर्द्धवम् । ८

* अतुर्थे मध्यन्दिने विजिद्यीमः ।

इन्द्रोविराडिन्द्रः ॥ महावैराजम् ॥ ^{१२ २ २} होइयाहोइ

^{२ २} याहोइया३४३पिब । ^{१२} सोमाम् । ^१ इन्द्रमा । ^{१ १ १२ १} दत्तुत्वा । द

^{१२} तुत्वा । ^{१ १२} दत्तुत्वा । ^{१२ २} पिबासोमाम् । ^{१ १ १२} इन्द्रमा । दत्तुत्वा ।

^{१ १२} दत्तुत्वा । ^{१ १२} दत्तुत्वा । ^{१२ २} पिबासोमाम् । ^{२ १} इन्द्रमा । ^१ दत्तु

^{१२ १ १२} त्वा । ^{१ १२} दत्तुत्वा । ^{१२} यन्तेसुषां । ^{१ १ १} वाहरिया । ^{१२} आ

^१ द्रीरः । ^{१२ १} आद्रीरः । ^{१२} आद्रिः । ^{१ १२} यन्तेसुषा । ^{१ १ १} वाहरिया ।

^{१२ १} आद्रीरः । ^{१२ १} आद्रीरः । ^{१२} आद्रिः । ^{१ १२} यन्तेसुषा । ^{१ १} वाह

^१ रिया । ^{१२ १} आद्रीरः । ^{१२ १} आद्रीरः । ^{१२} आद्रिः । ^{१२ १ २} सोतुर्बाह ।

^{१ १ २} भ्याञ्चयतो । ^{१२ १ १} नार्वा२ । ^{१२ १ १} नार्वा२ । ^{१२ १} नार्वा । ^{१२ १} सोतु

^२ र्बाह । ^{१ १ १} भ्याञ्चयतो । ^{१२ १ १} नार्वा२ । ^{१२ १ १} नार्वा२ । ^{१२ १} नार्वा ।

^{१२ १ २} सोतुर्बाह । ^{१ १ २} भ्याञ्चयतो । ^{१२ १ १} नार्वा२ । ^{१२ १ १} नार्वा२ । ^{१२ १} नार्वा ।

^{१ २} इयाहाज । ^{१ २} इयाहाज । ^{१ १} इयपिबमत्स्वा३ । ^१ हाजवा

^{१ १ १} मघवन्वा । ^{१ २ २ २} चमेमाम् । ^{१ २ २ २} चमेमाम् । ^{१ २ २ २} चमेमाम् । ^२ बो
^{१ २} धासुमायि । ^{१ १ १} मघवन्वा । ^{१ २ २ २} चमेमाम् । ^{१ २ २ २} चमेमाम् । ^{१ २} चमे
^{२ २} माम् । ^{२ २ २} बोधासुमायि । ^{१ १ १} मघवन्वा । ^{१ २ २ २} चमेमाम् । ^{१ २} चमे
^{२ २} माम् । ^{१ २ २ २} चमेमाम् । ^{२ २ २} यान्तेवसायि । ^{१ १ १ १} छोअर्चतायि ।
^{१ १} प्रशस्तिम् । ^{१ १} प्रशन्तिम् । ^{१ १} प्रशस्तिम् । ^{२ २ २} यान्तेवसायि ।
^{१ १ १} छोअर्चतायि । ^{१ १} प्रशस्तिम् । ^{१ १} प्रशस्तिम् । ^{१ १} प्रशस्तिम् । ^२ या
^{१ २} न्तेवसायि । ^{१ १ १} छोअर्चतायि । ^{१ १} प्रशस्तिम् । ^{१ १} प्रशस्तिम् । ^१ प्रश
^१ स्तिम् । ^{१ २} इमाब्रह्मा । ^{१ १ २ १} सधमादायि । ^{१ १} जुषस्व । ^१ जुष
^१ स्व । ^{१ २} जुषस्व । ^{१ २} इमाब्रह्मा । ^{१ १ २ १} सधमादायि । ^{१ २} जुषस्व ।
^{१ १} जुषस्व । ^{१ १} जुषस्व । ^{१ २} इमाब्रह्मा । ^{१ १ २ १} सधमादायि । ^{१ २} जुषस्व ।
^{१ २} जुषस्व । ^{१ १} जुषस्व । ^{१ १} इयाहाज । ^{१ १} इयाहाज । ^{१ २} इयबोध
^१ मत्साइ । ^{१ १ १ १} हाजवाइ । ^{१ १ १ १} ई२३४५(३) ॥ १० * ॥

अस्य व्याख्यानम्—भा० ५ ३०-५ १८-५ ३२ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । १०

* अतुर्थेऽपि दृश्यम् ।

(५०)

प्रजापतिर्गायत्रीन्द्रः ॥ यण्वम् ॥ ^{१ २ २ २} अर्षामोमद्युमत्तमः ।

^{१ २ २ २} ए२ । ^{२ १} अभिद्रोणानि । ^{१ २ २ २} रोरुवोवा । ^{२ २ २} औहोवा औहोवा

^{२ २ २} औहोवा । ^{२ १ २} औहोहायि । ^{२ १ २} औहोहायि । ^{२ १ २} औहोहायि ।

^{२ २ २ १} सीदन्धोनौवनारश्यिषुवाऊ । ^१ वा३ । ^५ ई२३४डा(१) ॥ ^२ अ

^{२ २ १} साइन्द्रायवाश्चयवाश्चयि । ^{२ २ १} वरुणायमरुश्चक्रियाश्च । ^{१ २} सो

^{२ १} माअर्षन्तुवाश्चयिष्णवाऊ । ^२ वा३ । ^५ ई२३४डा(२) ॥ ^२ इष

^{२ २ १} न्तोकायनोरश्चदधाश्चत् । ^{२ १} अस्मभ्य ^{२ १} सोमवारश्चिञ्चताश्च ।

^{१ २ २ २ २ २ २ २ २} औहोवा औहोवा औहोवा । ^{२ १ २} औहोहायि । ^{२ १ २} औहोहा

^{२ १ २} यि । ^{२ १} औहोहायि । ^२ आपवस्वसहारश्चिष्ठाऊ । ^१ वा३ ।

^{१ १ १ १} इट्० इडा२३४५(३) ॥ ११ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—भा० ६१४-६१४-६१६ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । ११

^{१ २} वृद्धङ्गिरिः पथ्यापङ्क्तिरिन्द्रः ॥ ^{१ २} वार्द्धङ्गिरम् ॥ इन्द्रो

^{१ २ २ २} मदा । ^१ यवावृधेशवसेवृत्रहारनभायि । अथा । तमिन्म

^१ चत्सुवा^११जा^१३यि । ^१ षू । ^{१ १ १ १} जतिमर्भे^१हवा^१३ । ^{४ ५} मा^१दा^१यि ।

^{१ १ १} सवाजे^१षुप्रना^१२३होयि । ^१ वायिषदा^१३१जवा^१२३(१) ॥ असि

^{१ १ १ १} चिवी । ^१ रसे^१स्योसिभूरिपरा^१२ददा^१यि । अथा । असिद

^१ भस्यचा^११यिदा^१३र्धाः । ^{१ १ १ १} यजमानाय^१शा^१३यि । ^{४ ५} चांसा^१यि ।

^{१ १ १} सुन्वतेभूरिता^१२३यिहोयि । ^१ वासुचा^१३१जवा^१२३(२) ॥ यदु

^{१ १ १ १ १} दीरा । ^{१ १ १ १} तपाजयोध^१णावेधीयता^१२यिधनाम् । अथा ।

^१ युङ्क्ष्वामद^१च्युता^११दा^१३री । ^{१ १ १ १} क^१ह्नः^१कव्वसा^१३ज । ^{४ ५} दाधाः ।

^{१ १} अस्मा^१एदन्द्रवसा^१२३जहोयि । ^१ दाधआ^१३१जवा^१२३ ।

^१ आ २ ३ ४ था(३) ॥ १२ * ॥

अस्य वाक्यान्तम्—इमा० ६३२—६३५ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । १९

^१ पथुरा^१स्मिःपथ्याप^१क्लि^१रिन्द्रः ॥ ^१ पार्थु^१रश्मम् । ^१ ई

^१ न्द्रा । ^१ ओ२ ३ ४ वा । ^{१ १ १} मदायवा^१२वृधा^१यि । अथा ।

^१ इशावा । ^१ ओ२३ ४ वा । ^{१ १ १} सेवृत्र^१चा^१२नृभा^१यि । अथा ।

* आस्यस्य वाच्यद्विरं प्रत्यक्षं साम ।

एतामी । ओ२३४ वा । म॒ह॒त्सु॒वा॒र॒जिषू । अथा ।

ए॒ज॒ता । ओ२३४ वा । अ॒र्ब॒ह॒वा॒र॒म॒हा॒यि । अथा ।

ए॒सा॒वा । ओ२३४ वा । जेषु॒प्र॒नो॒र॒विषा॒त् । अथा(१)॥

ए॒आ॒सा । ओ२३४ वा । हि॒वी॒र॒से॒र॒न्याः । अथा ।

ए॒आ॒सा । ओ२३४ वा । भ॒रि॒प॒रा॒र॒द॒दा॒यि । अथा ।

ए॒आ॒सा । ओ२३४ वा । द॒भ॒स्य॒चा॒र॒यि॒दृ॒धाः ।

अथा । ए॒या॒जा । ओ२३४ वा । मा॒ना॒य॒शा॒र॒यि॒क्ष॒सा॒यि ।

अथा । ए॒ह॒न्वा । ओ२३४ वा । ते॒भू॒रि॒ता॒र॒यि॒व॒सा॒ज्ज ।

अथा(२)॥ ए॒या॒दू । ओ२३४ वा । ई॒र॒त॒आ॒र॒ज॒याः ।

अथा । ए॒धृ॒ष्वा । ओ२३४ वा । वि॒धी॒य॒ता॒र॒यि॒ध॒ना॒म् ।

अथा । ए॒यू॒क्षाः । ओ२३४ वा । म॒द॒च्यु॒ता॒र॒ह॒रा॒यि ।

अथा । ए॒का॒ह॒वा । ओ२३४ वा । नः॒क॒व्य॒सा॒र॒ज॒द॒धाः ।

अथा । ए॒अ॒सा॒५ । ओ॒२३४॒वा । इन्द्र॒वसा॒२ज॒दधाः ।

११११
अथा॒२३४५(४) ॥ १३ * ॥

अथापि व्याख्यानम्—१भा० ६३२-६३५ उ० पु० तदेव । १३

रायोवाजःपथ्यापङ्क्तिरिन्द्रः ॥ रायोवाजीयम् ॥

१ १ १ १ १ १ १
र॒सा॒दोः । इ॒त्याविषू॒वतो॒मधोः॑ पिब॒न्तिगौ॒२रियाः॑ । इ॒डा ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
याइन्द्रे॒षस॒या॑श्वा॒शरीः॑ । वृ॒ष्णाम॒दन्ति॒शो॒३ । भा॒था(१)॥

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
ए॒ता॒आ । स्य॒पृ॒श्नायु॒वसो॒म॒५ श्री॒ण्तिपा॒२र्भ्याः॑ । इ॒डा ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
प्रि॒याइन्द्र॒स्य॒धा १ यि॒ना ३ वाः । व॒ज्र॒५ हि॒न्वन्ति॒सा ३ ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
या॒काम्(२) ॥ ए॒ता॒आ । स्य॒नम॒सास॒हस्र॒प॒थ्यन्ति॒प्र॒चा

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
२यि॒तसाः॑ । इ॒डा । व्र॒तान्म॒स्य॒सा॑श्वा॒श्रिय॒रायि॑ । पु॒रु॒षि

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
पू॒र्व॒चा॒श्रिय॑ । ता॒यायि॑ । व॒स्वीर॒नु॒स्वरा॒२३॒द्योयि॑ । जा॒यमा

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
३१ज॒वा॒२३ । इ॒ट्० इ॒डा॒२३४५(३) ॥ १४ † ॥

अथ व्याख्यानम्—१भा० ६३०-६३८-६३९ उ० पु० द्रष्टव्यम् । १४

रुद्रोऽनुष्टुप् सोमः ॥ शक्ररर्षभः । ओ३१म् ।

* राजन्वसोर्दं अथ साम ।

[सामनी ।

† उभयोरिदमप्यावाक्यसाम । वैश्वस्य रायोवाजीयवार्हद्विरे अथसामाप्यावाक-

१
पवाणस्ववाणसणतयआ । शय्योः । शय्योः । पाण

१
वाणत्राणधा१ । हविः । राण्याणस्रएतआ । सुवः । सु

१
वः । इन्द्राण्यसोएमवाणवआ । ज्योतिः । ज्योतिः ।

१
देवाणभ्योमाणधुमाणत्तरआ । इट्(१) ॥ ओवामेरिचाएन्ति

१
धाएतयआ । शय्योः । शय्योः । चाएराणम्याएविया ।

१
हविः । हविः । चाएआणद्रूएहआ । सुवः । सुवः ।

१
वत्सामेजातामेनमाएतरआ । ज्योतिः । ज्योतिः । पवा

१
एमानाएविधाएर्मणिया । इट्(२) ॥ ओवामेद्याश्चाएमहा

१
एव्रतआ । शय्योः । शय्योः । पाएर्याएवाएश्चा१ । हविः ।

१
हविः । आएताएजाएभिषआ । सुवः । सुवः । प्रता

१
एद्रापीमेभमूएश्चथाआ । ज्योतिः । ज्योतिः । पवाण

१
मानाएमहाएवना१ । इट्०इडा२३४५(३) ॥ १५ * ॥

अथ आञ्जानम्—३भा० ६४८-६४९-६५० ऋषेर्षु द्रष्टव्यम् । १५

प्रजापतिरनुष्टोमः ॥ अष्टोडपदस्तोमः ॥ ईडा ।
 १ १८ २८ ८ १८८ ८ ८ १ १८१८ २८ १
 पवस्ववाजमाताय । ईडा । ईडा । पवित्रेधारयास्तुतः ।
 ८ ८ ८ ८ ८ १ १८ १८ ८ ८
 ईडा । ईडा । इन्द्रायसोमविष्णवे । ईडा । ईडा ।
 १८१८१ १ १ १ १ १ १८ ८ ८ १
 देवेभ्योमधुमत्तरा२३४५ः । ईडा(१) ॥ ईडा । त्वाष्ट्रिहन्ति
 ८ १ ८ ८ ८ १ १ १ १ ८ ८
 धीतयः । ईडा । ईडा । हरिम्पवित्रेचद्रुचः । ईडा ।
 ८ ८ १ १ १ १ १ ८ ८ ८ १
 ईडा । वत्सञ्जातन्नमातरः । ईडा । ईडा । पवमान
 १ १ १ १ १ १ ८ ८ ८ ८ ८
 विधर्मणी२३४५ । ईडा(२) ॥ ईडा । त्वन्दगाश्चमच्चिव्रत ।
 १ ८ ८ १ १ ८ १ ८ १ ८ ८ ८
 ईडा । ईडा । पृथिवीञ्चातिजम्भिषे । ईडा । ईडा ।
 १ १ १ १ ८ ८ १ ८ १ १ ८ १
 प्रतिद्रापिममुच्चयाः । ईडा । ईडा । पवमानमहित्व
 १ १ १ १ १ १ १ ८ १ ८ ८ ८
 नार३४५ । पवमानमहित्वना१ । ईडा(३) ॥ १ई * ॥

अस्यापि व्याख्यानम्—३भा० ६५८-६५९-६६० पृष्ठेषु तदेव । १६

प्रजापतिर्गायत्रीन्द्रः ॥ रेवत्यम् ॥ द्वावीन्द्रा ।
 ८ १ १ १ ८ ८ १ ८ १ ८ ८ ८
 येन्दाऊ । इहा । मरुत्वतारयि । द्वा३१ऊवा२३ । ई

* पञ्चमार्गवे । ईडापदानि च निधनानि ।

^५ ३४डा । ^१ पवा^१रस्वमा । ^१ इहा । ^{११} धुमन्तमा^५रः । ^१ हा३१
^१ जवा^५र३ । ^१ ई३४डा । ^१ चर्का^१रस्वयो । ^{११८} इहा । ^१ निमास
^५ दारम् । ^१ हा३१जवा^५र३ । ^१ ई३४डा(१) ॥ हाजतान्वा ।
^१ विप्राः । ^{११८} इहा । ^१ वचोविदा^१रः । ^१ हा३१जवा^५र३ । ^१ ई३
^५ ४डा । ^१ परा^१रयिष्कृषा । ^{११} इहा । ^५ तिधर्षासा^१रयिम् ।
^१ हा३१जवा^५र३ । ^१ ई३४डा । ^१ सन्त्वा^१रमुजा । ^१ इहा । ^१ ति
^{१८} षायवा^५रः । ^१ हा३१जवा^५र३ । ^१ ई३४डा(२) ॥ हाजरासाम् ।
^{१८} तेमायि । ^{१८} इहा । ^१ चोचर्य्यमा^५र । ^१ हा३१जवा^५र३ । ^१ ई३
^५ ४डा । ^१ पिवा^१रन्तुवा । ^{११} इहा । ^५ रुणःकवा^१रयि । ^१ हा३१
^१ जवा^५र३ । ^१ ई३४डा । ^१ पवा^१रमाना । ^{११} इहा । ^१ स्यमरु
^५ तारः । ^१ हा३१जवा^५र३ । ^१ ई३४डा(३) ॥ १७ * ॥

अथ याज्ञानम्—४भा० २०-२१ पृष्ठयोर्द्रष्टव्यम् । १७

रुद्रोगायत्रीन्द्रः ॥ रैवतर्षभः ॥ सुहृपकान्तमूत

* यडे मध्यन्दिने ।

१प्र० १अ० १८] उत्तरार्द्धिक-परिमिष्टम् ।

802

८ १८ ११८ १८ १८ ११८ १
ये । सुदुपकृतम्, मृतये । सुदुपकृतम्, मृतये । सुदुधामि

८१८ ११ ८१ १
बगोदुहे । जुहमसायि । द्याविद्यवायि । द्याविद्यवा

१८ १ १ १ २ १ १ १८ १ १
यि । द्याविद्यवा३१ज । वार३(१) ॥ उपनस्त्वनागहि । उप

११ ११८१ १ ११११८१ १८ १ ८ ८
नस्सवनागहि । उपनस्सवनागहि । सोमस्ससोमपाःपिब ।

१२ ११ १ १२ १२ १२ १२ १
गोदाइद्र । वातोमदाः । वातोमदाः । वातोमदाः३१५ ।

१ २ १२ १ १२ २ १ २ १२ १ १२ २
 वार३(२) ॥ अथातेषन्तमानाम् । अथातेषन्तमानाम् ।

१ २ १२ १ १२ २ १२ १ २ १२ २ १
अथातेषन्तमानाम् । विद्यामसुमतौनाम् । मानोऽ

१ २ १२ १२ १२ १२
तायि । स्थाभागहायि । स्थाभागहायि । स्थात्रा

गङ्गाश्च । वा२३ । उम् । उम् । उम् (३) ॥ १८ * ॥

अथ बाष्पानाम्—॥भा० ५०-५८-५९ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । १८

प्रजापतिः षट्पदापि जगतीन्द्रः ॥ श्येनम् ॥ जभा

यि । यदिन्द्रो^१ रदसायि । इडा । आपा^२ । प्रायउषा^{२ १}

^३इयिवा । ^१इडा । माहा । तन्वामहा^{१२}इयिनाम् ।

● **ਬਠੇ ਸ਼ਰਾਬੀਆਂ ।**

(५२)

इडा । साम्ना । जञ्चर्षणा रयिनाम् । इडा (१) ॥ दौ
 र्घाम् । हियङ्गुश रयथा । इडा । शाक्तौम् । विभ
 र्षिमा रन्तुमाः । इडा । पूर्वे । णमघवा रन्पदा । इ
 डा । वायाम् । अजोयथा रयमाः । इडा (२) ॥ आवा ।
 स्रदुर्हणा रयताः । इडा । मार्ता । स्यतनुहा रयिस्थि
 राम् । इडा । आधाः । पदेन्तमा रयिङ्गुधायि । इडा ।
 योआ । स्रभभिदा रसतायि । इडा । देवी । ज
 निचयजा रयिजनात् । इडा । भाद्रा । जनिचयजा र
 यिजनात् । इडा २३४५ (३) ॥ १८ * ॥

अथ वाक्यान्तम्—४भा० ६०-६१-६२ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । १८

प्रजापतिः द्विपदा विष्टारपङ्क्तिः विराडेकेषामिति भुवने-
 न्द्रो विश्वेदेवाः ॥ भद्रम् ॥ सोइहा । इमानुकम्भवना
 सीषधेमाः । इहा । इन्द्रश्चविश्वे चदेवाः । इहा (१) ॥

* अथ वाक्यान्तम् ।

१ १ २ १ १ १ २ १ १ १ २ १
 अश्विनस्तन्वश्च प्रजाञ्चा ३ । इष्टा । आदित्यैरिन्द्रस्त
 १ २ २ २ १ २ २ २ १ १ २ १ १
 हसौषधातू ३ । इष्टा (२) ॥ आदित्यैरिन्द्रसगणोमरुद्भौ
 १ १ १ २ २ २ १ १ १ १ १
 ३ । इष्टा । अश्विनश्चैषजाकरा ३ त् । इष्टा । ए ३ ।
 १
 भद्रम् (३) ॥ २० * ॥

अथ आख्यानम्—४भा० २८-२९ पृष्ठयोर्द्रष्टव्यम् । २०

॥ इत्युद्गातानि दशरात्रपर्वणि प्रथमस्यार्धः प्रपाठकः ॥

—000—

अग्निर्गायत्रीरर्कः ॥ अग्नेरर्कः ॥ यस्मेमदोवाऽह
 १ १ २ २ १ १ २ २
 रायिणाश्या २ः । तेनापवस्वाश्चान्वाशसा २ । देवावीर
 १ २ १ १
 वाश्चाशसाश्या २ (१) ॥ जन्निर्वृत्रमाश्मायित्राश्या २म् । स
 २ २ १ २ २ १
 स्त्रिर्वाजन्दिश्वायिदाश्यायिवा २यि । गोषातिरश्वाऽशसा
 १ २ १ १ २ २ २
 आशसा २यि (२) ॥ सन्निश्चोचरुऽश्वोभूश्वा २ः । हपस्थाभि
 १ २ २ २ १
 र्नाश्यायिनुशभा २यिः । सौदग्ध्यो नोनाश्वोनाश्यायिमा २ ।
 २ १ २ २ २ १ १
 ए । अग्निर्मूर्धाभवद्विः (३) ॥ १ † ॥

अथ आख्यानम्—२भा० ३४३-३४४-३४५ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । १

* यद्वेदितोयउक्थे ।

† सप्तमार्धवे ।

स्वाग्निरक्षय्यो गायत्री सोमः ॥ स्वाग्निरामर्कम् ॥

अयामायाम् । पवस्वदारयि । वज्रायूरश्वाक् । इन्द्र
 ऋक्षार । पोतायिमारश्वादाः । वायुमारोर । हवर्मा
 रश्वाणा(१) ॥ पवमानार । नितोशारश्वासायि । रयि
 सोमार । अवाचारश्वायाम् । इन्दोसमू । द्रमावार
 श्वायिशा (२) ॥ अपघ्न्यार । वसायिमारश्वाधाः । क्रतुवि
 त्सार । ममत्सारश्वादाः । नुदस्वदारयि । वयुञ्चार
 णाम् । ईरश्वायु (३) ॥ २ * ॥

अथ व्याख्यानम्—४भा० ११०-११८ पृष्ठकीर्तनम् । १

वसुणो बृहती सोमः ॥ देवस्थानम् ॥ राजपरीतो
 षायि । अतासुताश्म । होयि । होयि । होयि ।
 राजराजराजवा । सहोनरः । सोमोयउत्तमश्वाश्
 यिः । होयि । होयि । होयि । राजराजराजवा ।

* अहमाभवे ।

^{१ २} सत्यमोजः । ^{१ १२ २ १२} दधन्वा^१प्योनयी^२न्ना^३ । ^१ होयि । ^१ होयि । ^१ हो
^१ यि । ^{१ २} हाजहाजहाजवा । ^{१ २ १ १} स्वर्ग्यो^१तिः । ^{१ २ १ १} सुवन्तरा^१शयि ।
^१ होयि । ^१ होयि । ^१ होयि । ^{१ २ १ २} हाजहाजहाजवा । ^{१ २ १ २} एस्था
^{१ २ १ २} दिदम् । ^{१ २ १ २} एस्थादिदम् । ^{१ २ १ २ १ २ १ २} एस्थादिदम् । ^{१ २ १ २ १ २ १ २} सुषावसोम
^१ मद्रिभा^१शयिः । ^१ होयि । ^१ होयि । ^१ होयि । ^१ हाजहाज
^{१ २} हाजवा । ^{१ २} द्यौः^१(१) ॥ ^{१ २} हाजसुषावसो । ^{१ २ १ २} ममद्रिभा^१शयिः ।
^१ होयि । ^१ होयि । ^१ होयि । ^१ हाजहाजहाजवा । ^{१ २} सहो
^{१ २ १ २ १ २ १ २} नरः । ^१ सुषावसोममद्रिभा^१शयि । ^१ होयि । ^१ होयि । ^१ हो
^१ यि । ^{१ २} हाजहाजहाजवा । ^{१ २} सत्यमोजः । ^{१ २ १ २ १ २ १ २} नूनम्युनानो
^१ अविभा^१शयिः । ^१ होयि । ^१ होयि । ^१ होयि । ^१ हाजहाज
^{१ २} हाजवा । ^{१ २ १ २} स्वर्ग्यो^१तिः । ^{१ २ १ २} परिस्त्रवा^१श । ^१ होयि । ^१ होयि ।
^१ होयि । ^{१ २ १ २} हाजहाजहाजवा । ^{१ २ १ २} एस्थादिदम् । ^{१ २ १ २} एस्थादि
^{१ २ १ २} दम् । ^{१ २ १ २} एस्थादिदम् । ^{१ २ १ २ १ २ १ २} अदब्धस्तुरभिन्तरा^१शः । ^१ होयि ।

प्रजापतिवृद्धती सोमः ॥ सङ्कतिनि ॥ एपारी ।

तोषिञ्चता२३हो२३यि । सुता२३म् । हाओवा । सो

मोयउत्तम२३विः । दधन्वा२३योनर्यो२३अ । सुवन्तरा ।

सुषावसोममद्रिभिः (१) ॥ एषावसोममा२३हो२३ । द्वि

भा२३यिः । हाउवा । सुषावसोममद्रिभिः । नूनम्यु

मानोविभिः । परिस्रव । अदब्धस्त्तरभिन्तर । एआदा ।

अस्त्तरभा२३यिहो२३ । तरा२३ः । हाओवा । अदब्ध

स्त्तरभिन्तरः । सुतेचित्वासुमदा । मोअन्धसा । श्रीण

नोगोभिहृत्तरम् । हो ३ । आ ३ । ऊ ३ । ई २ ३

४ ५ (३) ॥ ४ * ॥

अस्यापि व्याख्यानम्—४भा० ३०५—३०७ उच्छेषु तदेव । ४

प्रजापतिः वृद्धती सोमः ॥ भर्गम् ॥ यत् । परौ

तोषि । चता२३हो२३४ताम् । सोमोयउ । तमा२३

* अस्यापि नवमे मध्यन्दिने ।

दध्यस्सुरभिन्तरः^(२)॥ अदध्यस्सुरभिन्तरः । अदध्यस्सुर
भिन्तरः । सुनेचित्त्वापसुमदामोचन्धसा । श्रीणन्तो गोभि
क्षतरम् । अतञ्जीवेमशरदोवयन्ते २३४५^(३) ॥ ६० ॥

अथ व्याख्यानम्—४भा० १०५-१०६-१०७ पृष्ठेषु तदेव । ६

दीर्घतमा वचती सोमः ॥ दीर्घतमसोर्कम् ॥
षा । वासोमम । द्विभायिर्द्विभायिः । द्विभायिः ।
क्षषा । वासोमम । द्विभायिर्द्विभायिः । द्विभायिः ।
नूनाम् । पूनानोषविभिःपरि । स्रवास्रवा । स्रवा ।
आदा । द्यास्सुरभि । तरास्तराः । तराः^(२) ॥ ७† ॥

अथ व्याख्यानम्—४भा० १०६ पृष्ठे तदेव । ७

दीर्घतमा जगती सोमः ॥ दीर्घतमसोर्कः ॥ आ
सा । वायिसोमोषरुषोवृषा । हरायिर्हरायिः । हरा
यिः । राजे । वादसोअभिगाअचि । क्रदात्क्रदात्

* अवने मध्यन्दिने । सोमविभाज्यम् ।

† तर्चय ।

^{१ १} क्रदात् । ^{१ १} पूना । ^{१ १ १ १} नोवारमत्येध । ^{१ १ १ १} व्ययाव्ययाम् । ^१ व्य
^१ याम् । ^१ श्यायिनो । ^{१ १ १} नायोनिङ्कुतवन्तमा । ^{१ १ १} सदात्स
^१ दात् । ^{१ १} सदात् (१) ॥ ^{१ १} पार्जा । ^{१ १} न्याःपितामहिषस्यप । ^१ णि
^{१ १ १} नाणिनाः । ^{१ १} णिनाः । ^{१ १} नाभा । ^{१ १} पार्थिव्यागिरिषुत्तयम् ।
^{१ १} दधायिदधायि । ^{१ १} दधायि । ^{१ १} स्वासा । ^{१ १ १} रात्रापोऽभि
^{१ १} गाउदा । ^{१ १} सरान्त्सरान् । ^{१ १} सरान् । ^{१ १} साङ्गाः । ^१ वाभि
^{१ १ १ १} र्वसतेवीतेऽ । ^{१ १} ध्वरायिध्वरायि । ^{१ १} ध्वरायि (२) ॥ ^{१ १} कावोः ।
^{१ १} वायिधस्यपरियेषिमा । ^{१ १} हिनाः हिनाम् । ^{१ १} हिनाम् । ^१ चा
^१ चो । ^{१ १} नामृष्टोऽभिवाजम् । ^{१ १} षसायिषसायि । ^{१ १} षसा
^{१ १} यि । ^१ आपा । ^{१ १} सायिधन्दुरितासोमनः । ^{१ १ १ १} मृडामृडा ।
^{१ १} मृडा । ^{१ १} धार्ता । ^{१ १ १} वासानःपरियासिनिः । ^{१ १ १} निजान्नि
^१ जाम् । ^{१ १} निजाम् । ^{१ १ १ १ १} ई२३४५ (३) ॥ ८ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—४भा० ३२०-३२८-३२९-४४६ बु द्रष्टव्यम् । ८

वसिष्ठो गायत्रीन्द्रः ॥ कवतीषु रथन्तरम् ॥ का
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 यानश्चित्रआभुवोवा । जतीसदा । वृधा२३सखा । का
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 याशचारश्चिष्टा३ । यावा२३४र्ता । ओवा६ । हाज
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 वा(१) ॥ ताकोवा । त्वासत्योमदानाम्महिष्ठोम । त्सदा
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 २३न्वसाः । दाढीचिदार३४३ । जायिवा २ ३ ४ सा ।
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ओवा६ । हाजवा(२) ॥ खोवा । भीषुणससखीनामविता
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ज । रितृ२३णाम् । शातम्भवा२३सी३ । जता२३४या ।
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ओवा६ । हाजवा(३) ॥ ८ * ॥

अथ आख्यानम्—१ अ० ८८-८९ पृष्ठयोर्दृष्टम् । ८

॥ इति ऊर्ध्वगाने दशरात्रपर्व समाप्तम् ॥ १ ॥

॥ अथ संवत्सर-पर्व ॥

—000—

वसिष्ठो बृहती सोमः ॥ रथन्तरम् ॥ पूनानसोम
 भारयोवा । आपोवसानोऽर्षस्सारत्नधायोनिमृत । स
 सारश्चिदसायि । जत्सोदेवोरश्वाश्चि । राप्सा२३४या ।
 ओवाइ । हाऊवा(१) ॥ उत्सोवा । दायिवोदिरप्ययोदु
 हानजधर्हिवियम् । मधू२३प्रियाम् । प्राज्ञ२सधार
 स्थाइम् । आसा२३४दात् । ओवाइ । हाऊवा(२) ॥
 प्रज्ञोवा । साधस्थमासददापृच्छन्धरुणंवा । जिया२३
 र्षसायि । नृभिर्होतोरश्वाश्चि । चासा२३४णा । ओ
 वाइ । हाऊवा । अस्(३) ॥ १० * ॥

अथ वाङ्मनस्—३भा० ४१-४२-४३ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । १०

विरूपः प्रजापतिर्बृहती सोमः ॥ अजोवैरूपम् ॥

• प्रायश्चित्तेऽपि मध्यन्दिने ।

^१ ^२ ^५ ^१ ^२
 अभिसोमा । सप्ताश्ववार३ । यारश्ववाः । पवन्मेम ।
^१ ^५ ^१ ^१ ^२ ^२
 दिवाश्ववार३ । मारश्वदाम् । समुद्रस्त्राधिविष्टपे ।
^१ ^५ ^१ ^१ ^२ ^१
 ममाश्ववार३यि । पौरश्ववाः । मत्सरासः । मदाश्व
^५ ^१ ^२
 श्ववार३ । म्पूश्वताः(१) ॥ मत्सरासाः । मदाश्व
^५ ^१ ^१ ^२ ^१
 र३ । म्पूश्वताः । मत्सरासः । मदाश्ववार३ ।
^५ ^१ ^१ ^१ ^२ ^१
 म्पूश्वताः । तरत्समुद्रमवमा । नज३ । पाज्वार३ ।
^५ ^१ ^१ ^२ ^१
 मीरश्ववा । राजादेवः । म्पूताश्ववार३ । वृ२३४
^५ ^१ ^१ ^२ ^५
 हात्(२) ॥ राजादेवाः । म्पूताश्ववार३ । वृ२३४हात् ।
^१ ^१ ^१ ^५ ^१ ^१
 राजादेवः । म्पूताश्ववार३ । वृ२३४हात् । अर्षामि
^१ ^१ ^५ ^१ ^२
 मस्यवरुण । सप्ताश्ववार३ । मारश्ववा । ग्रहिन्वा
^१ ^५ ^१
 नः । म्पूताश्ववार३ । वृ२३४हात् । द्वाद्वाश्ववार३
^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 ३ । इट्-इडा२३४५(३) ॥ ११ # ॥

अस्य भाष्यम्—३ अ० ४०१-४०२ पृष्ठयोर्द्रष्टव्यम् । ११

• अभिषेकस्य तृतीयोऽङ्कः सप्तमिने ।

अथर्व्वं बृहती सोमः ॥ अथर्व्वं णम् ॥ उज्जवा
 ओहा । औहोवा । परीतोषायि । उज्जवाओहा ।
 औहोवाहाज । वा । आवत् । चतासूर ३ ताश्म् ।
 उज्जवाओहा । औहोवा । सोमोयज । उज्जवाओ
 हा । औहोवाहाज । वा । छवः । तमह्विर्धन्वा
 योनर्योअप्सुवन्तारश्वाश् । उज्जवाओहा । औहोवा ।
 सुषावसो । उज्जवाओहा । औहोवाहाज । वा ।
 ज्योतिः । ममद्राश्शयिभाश्शयिः । उज्जवाओहा । औ
 होवाहाज । वाश्(१) ॥ उज्जवाओहा । औहोवा । सु
 षावसो । उज्जवाओहा । औहोवाहाज । वा । आ
 वत् । ममद्राश्शयिभाश्शयिः । उज्जवाओहा । औहो
 वा । सुषावसो । उज्जवाओहा । औहोवाहाज ।
 वा । छवः । ममद्रिभिर्नून्म्युनानोअविभिःपरिस्वारश्वा

^{१ २ २ २} ३ । उज्जवाओहा । ^{२ २ २} औहोवा । ^२ अदभ्यस्तु । उज्जवा
^{२ २} ओहा । ^{१२ १२} औहोवाहाज । ^{१ २} वा । ^१ ज्योतिः । रभिन्ता२
^१ श्रा ३ः । ^{२ २ २} उज्जवाओहा । ^{१२ १} औहोवाहाज । वा३(२) ॥
^{२ २ २ २} उज्जवाओहा । ^{२ २ २} औहोवा । ^१ अदभ्यस्तु । ^{२ २ २} उज्जवाओहा ।
^{१२ १२ २} औहोवाहाज । ^{१ २} वा । ^१ अन्वत् । ^१ रभिन्ता२श्रा३ः ।
^{२ २ २} उज्जवाओहा । ^{२ २ २} औहोवा । ^{२ २ २} अदभ्यस्तु । ^{२ २ २} उज्जवाओहा ।
^{१२ १२ २} औहोवाहाज । ^{१ २} वा । ^१ सूवः । ^{२ २ २} रभिन्तरस्सुतेचित्वाप्सुमदा
^{१२ २} मोअन्धार्शसा३ । ^{१ २ २ २} उज्जवाओहा । ^{२ २ २} औहोवा । ^२ श्रीण
^२ न्तोगो । ^{२ २ २} उज्जवाओहो । ^{१२ १२ २} औहोवाहाउ । ^१ वा । ^१ ज्यो
^२ तिः । ^{१ २ २} भिरुत्तार२श्रा३म् । ^{१ २ २ २} उज्जवाओहा । ^{१२ १२} औहोवा
^१ हाज । ^{१ १ १ १} वा३ । ई२३४५(३) ॥ १२ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—४भा० १०५-३०६-३०७ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । ११

* अभिज्ञवस्तु चतुर्थैः किं मध्यन्दिने ।

^{१२ २}
 प्रजापतिर्गायत्री सोमः ॥ अपत्यम् ॥ हाऊहाऊ
^{२ २ २ २ १ २ २ १}
 हाऊ । अर्षासोमद्युमारश्नमाः । अभिद्रोणानिरो
^{१ १२ २ २ १ १}
 र्शुवात् । सीदन्धोनौवनारश्निषुवाऊ । वाः । ई२३
^{५ १ २ २ २ १ १ २ २ १}
 ४डा(१) ॥ अप्साइन्द्रायवारश्नवाश्नि । वरुणायमरु
^{१ १२ २ १ १}
 ङ्गियाः । सोमाअर्षन्तुवारश्निषुवाऊ । वाः । ई२
^{५ १ २ २ १ १ १ २ १}
 ३४डा(२) ॥ इषन्तोकायनोर्शदधात् । अस्मभ्यस्सोमवा
^{१ १२ २ २ २ १}
 रश्निश्चताः । हाऊहाऊहाऊ । आपवस्ससाश्निषु
^{१ १ १ १ १}
 जा । वाः । इट्-इडा२४५(३) ॥ १३ * ॥

अथ आख्यानम् १भा० ६१४-६१५-६१६ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । १२

^{१ १}
 प्रजापतिर्गायत्री सोमः ॥ शाक्करवर्णम् ॥ एआर्षा ।
^{१२ २ २ १}
 सोमद्युमत्तमोभिद्रोणानिरोर्शुवात् । इडा । सीदन्धो
^{१ १ १ १ १ २ २ १}
 नौवनाश्निषुवा(१) ॥ आप्साः । इन्द्रायवाग्नेवरुणाय

* द्वितीयाभिप्रेते पञ्चमेऽपि ।

मरु^१रक्षियाः । इडा । सोमा^२चर्षन्तुवा^२रिषिणा^२इवायि^२(२) ॥

आयिषाम् । तोकायने^२दधदस्मभ्य^२सोमवा^२रिषिश्चताः ।

इडा । आपवस्वसचा^२रश्चोयि । स्त्रायिणमा^२रश्चवा^२रश्च ।

इट् ० इडा २३४५(३) ॥ १४* ॥

अस्यापि व्याख्यानम्—२भा० ६१४—६१६ पृष्ठेषु तदेव । १४

वसिष्ठः ककुबु^२त्तरा^२बृहत्यग्निः ॥ याज्ञायज्ञा^२वो^२अ

श्वोवा । आयिरा^२इरा^२चदस^२सेप्रीवयममृत^२ञ्जा । तवा

रश्चिदसाम् । प्रायन्मि^२त्रा^२रश्च^२सू^२र । शा^२सा^२रश्च^२यि

षाम् । ओवा^२ई । हा^२ऊवा^२(१) ॥ प्रियोवा । मायि^२त्र^२सु^२श^२

सिषमूर्जे^२नपात^२सचिना । यमा^२रश्च^२सू^२यूः । दा^२शे^२महा^२रश्च

व्या^२र । दाता^२रश्च^२या । ओवा^२ई । हा^२ऊवा^२(२) ॥ दा^२शोवा ।

मा^२हव्यदा^२तये^२भुवद्वा^२जे^२षता । भुवा^२रश्च^२दृ^२धा^२यि । ऊत^२त्रा

ता^२रश्च^२ता^२र । नू^२रश्च^२नाम । ओवा^२ई । हा^२ऊवा^२(३) ॥ १५† ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० १०५-१०६-१०७ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । १५

● चतुर्वर्गभिपूने पञ्चमेऽहनि ।

† अग्निजिति अग्निहोमसाम् ।

वसिष्ठः प्रथमा द्वितीया चानुष्टुभावन्त्या । बृहतीन्द्रः ॥

रथन्तरम् ॥ याज्जायथाअपूर्विषोवा । माघवनवृचह

त्यायतत्पुथिवीम् । अप्रा२३थयाः । तादस्तभ्नार३ऊ

३ । तोदार३४यिवाम् । ओवा६ । हाऊवा(१) ॥ वज्रो

वा । तेयज्ञोअजायततदर्कउतइच्छतिस्तद्विश्वम् । भि

भूर३रसायि । याज्जातय्या२३हा३ । जान्नूर३४वाम् ।

ओवा६ । हाऊवा(२) ॥ वमोवा । मासुपक्रमैरयआह

र्य२्रोहयोदिविघर्म्मन्नसामन्तपता । सुवार३र्किभायिः ।

जूष३ङ्गिर्वा२३णा३ । सायिब२३४हात् । ओवा६ । हा

ऊवा । अस(३) ॥ १६ * ॥

अथ याज्ञानम्—४भा० ५०६-५०७-५०८ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । १६

॥ इत्तूह्यगानि प्रथमः प्रपाठकः ॥ १ ॥

—080—

* प्रथम-कारसामानि पृष्ठम् ।

भरद्वाजो न्यङ्कुसारिणी स्तन्धोग्रीवीवोरो वृद्धती यास्तु

इति प्रथमाऽनुष्टुभावुत्तरे इन्द्रः ॥ वृद्धत् ॥ औद्दोयि ^{१२२}

मत्स्यपायितेमद्वा३९ । पात्रस्येवा । चारायिवो२३४मा ।

सरो३४ । औद्दोवा । मदोवृषा । तेवा३१ । षण्णार ^१

३४यिन्दू । वाजीमद्वा३४ । औद्दोवा । सारसातार ^१

२३४ । माः । उज्जवाद्वाज । वा(१) ॥ औद्दोयिमच्चा३ ^{१२२}

१ । नस्तेग । तूमत्सार३४राः । वृषा३४ । औद्दोवा । ^{१२२ ४२ ५}

मदोवरायि । णाया३१ । सहावाऽइन्द्रसाना२३४सा ^{१२ २ १ २ २ १ ५}

यिः । पृतनाषा३४ । औद्दोवा । आ२माता२३४ । ^{१२ २ १ ५ १}

वाः । उज्जवाद्वाज । वा(२) ॥ औद्दोयियस्तु३९ । वः ^{१२ २ १}

क्षिशूरास्ताना२३४यिता । चोदा३४ । औद्दोवा । यो ^{१२ २ १ ५ १ २}

मानुषो । राथा३१म् । सहावान्दस्युमन्त्रा२३४ताम् । ^{१ २ १ २ १ ५}

१२ १ २ २ १२ ४ २ १ १२
 ओषःपात्रा३४ । औद्वा । ना२गो । ना२गोचार
 ३४यि । षा । उज्ज्वा३हाज । वा । हस्(३) ॥ १० ॥

अथ ब्राह्मणम्—४४० ५०८-५०९-५१० पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । १

वसिष्ठः प्रथमा द्वितीया चानुष्टुभावन्त्या पथ्या बृह-
 तीन्द्रः ॥ रथन्तरम् ॥ प्रत्यस्मैपिपीषतोवा । वायिश्वा
 निविदुषेभरअरङ्गमा । यजा२३४मयायि । आपश्वा
 दार२ध्वा३ । नायिना२३४रा । ओवा३ । हाजवा(१) ॥
 रओवा । एनम्प्रत्येतनसोमेभिस्सोमपातमममचेभिः ।
 जा२३यिषिणाम् । आयिन्द्र० सुता२३यिभा३यिः । षा
 यिन्द्र२३४भा । ओवा३ । हाजवा(२) ॥ भिरोवा । सा
 असाइदन्धसोद्वर्योप्रभरासुतङ्गुवित्समस्यजेज्य । स्यभार

इर्षताः । आभिर्गस्ताश्चिरात् । वाखा २ ३ ४ रात् ।

२१ ॥ १
ओवाइ । हाजवा ॥ अस्(३) ॥ २ • ॥

अथ वाक्यान्तम्—उमा० ५१५-५१६-५१७ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । १

वायुरादित्यो वा प्रथमा द्वितीया चानुष्टुभावन्या पथ्या

बृहतीन्द्रः ॥ चतुर्यस्वरम् ॥ ^{१ १ १ १} याज्यायाज्या । ^{१२} यथाच

पूर्विया^१ श्री^१ हो^१ हा^१ इ^१या । श्री^१ हो^१ । मा^१घ^१वन्^१वृ^२ज^२ह^२त्या

वा॒ष्पौ॑३हो । हा॒र॒इया॑ । षौ॑३हो । ता॒त्पृ॑थि॒वीम॑प्रा

मया^१पौ^१श्चे । द्वा^१र^१द्वया । पौ^१श्चे । ता^१द^२स्त^२भ्ना^२उ^२त्ता

दिवामौहृष्टो । द्वा-रद्वया । श्री-रक्षोवा-हाजवा३१॥

तात्तेतात्ते । यज्जोअजायताभीइहा । हाइइया । औ

४३० । ताद० क० उ० त० ह० स्त्र० ता० यि० रौ० श० चे० । वा० र० इ० या० । श्री

इहे। तादिश्वमभिभूसाधौइहे। हाइइया। औइ

^१ हो । या^१स्त्रातय^२जन्तु^३वामौ^४हो । द्वा^५इया । यौ^६

* ततोयस्वरसामनि पृष्ठम् ।

^{१ १ १} होवाहाजवा३(२) ॥ ^{१ १ १ १} आमाआमा । ^१ सुपकमैरया ^१ औ३हो ।
^१ हा२इया । ^१ औ३हो । ^{१ १} आद्य्य ^१ रोद्योदिवा ^१ औ३हो ।
^१ हा२इया । ^१ औ३हो । ^१ घार्मन्नसामन्तपतासुवृत्तिभायिरौ
^१ ३हो । ^१ हा२इया । ^१ औ३हो । ^१ जूष्टज्जिर्वणसेवृहादौ३
^१ हो । ^१ हा२इया । ^{१ १ १} औ३होवाहाजवा३(३) ॥ ३ * ॥

अथ वाङ्मनस—४भा० १०६-१०७-१०८ इति युतदेव । ३

^{१ १ १ १} वायुरादित्यो वान्नः ॥ ^{१ १ १ १} चतुर्थस्वरम् ॥ ^{१ १ १ १} प्राष्टप्रासू ।
^{१ १} न्वानायअन्धसा ^१ औ३हो । ^१ हा२इया । ^१ औ३हो । ^{१ १} मार्ते
^१ नवष्टतद्वचा ^१ औ३हो । ^१ हा२इया । ^१ औ३हो । ^१ आपश्चा
^१ नमराधसामी३हो । ^१ हा२इया । ^१ औ३हो । ^१ हातामख
^१ न्नभृगवा ^१ औ३होहो२इया । ^{१ १ १ १} औ३होवाहाजवा३(१) ॥
^{१ १ १ १} आजआजा । ^{१ १} मिरक्तेअव्यता ^१ औ३हो । ^१ हा२इया । ^१ औ
^१ ३हो । ^{१ १} भुजेनपुत्रआणियोरौ३हो । ^१ हा२इया । ^१ औ३

^१हो । ^१सार^१ज्जारो^१नयो^१षण्णामौ^१३हो । ^१हार्^१इया । औ^१
^१हो । ^१वारो^१नयो^१निमा^१सदामौ^१३हो । ^१हार्^१इया । औ^१
^१होवा^१हाज्जवा^१३(२) ॥ सावी^१सावी^१ । रोद^१क्षसा^१धना^१चौ^१३
^१हो । ^१हार्^१इया । ^१चौ^१३हो । वाय^१स्तस्त^१भरो^१दसा^१चौ^१३
^१हो । ^१हार्^१इया । ^१चौ^१३हो । ^१हारिः^१पवित्रे^१अव्यता^१चौ^१३
^१हो । ^१हार्^१इया । ^१चौ^१३हो । वायि^१धानयो^१निमा^१सदा^१
^१मौ^१३हो । ^१हार्^१इया । ^१चौ^१३होवा^१हाज्जवा^१३ । ए३ । प
^१या३३५ः(३) ॥ ४ • ॥

अथ वाक्यानम्—४भा० ४३७-४३८-४३९ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । ४

वायुरादित्यो वा न्यङ्गसारिणी स्कन्धोग्रीवीवोरो
 वृहती यास्कइति प्रथमानुष्टभावुत्तरे इन्द्रः ॥ द्वितीय-
^१स्वरम् ॥ ^१एहाज^१मत्सियापा । ^१यिते^१महाः । होयि । होयि ।
^१होयि । ^१हाज^१हाज^१हाज । पात्र^१स्येवा । होयि । होयि ।

• तरपृष्ठपक्षे चार्धवे चेदम् ।

होयि । हाजहाजहाज । हरिवोमत्सरोमदाः । हो
 यि । होयि । होयि । हाजहाजहाज । वृषातेवा । होयि ।
 होयि । होयि । हाजहाजहाज । षाड्दूः । हो
 यि । होयि । होयि । हाजहाजहाज । एऔहोवा
 दीशाः । वाजीसहा । होयि । होयि । होयि । हा
 जहाजहाज । ससातमाः । होयि । होयि । होयि ।
 हाजहाजहाज । एऔहोवा३(१) ॥ एहावानस्तेगा । तु
 मत्सराः । होयि । होयि । होयि । हाजहाजहाज ।
 वृषामदो । होयि । होयि । होयि । हाजहाजहाज ।
 वरेण्याः । होयि । होयि । होयि । हाजहाज
 हाज । सहावात्सा । होयि । होयि । होयि ।
 हाजहाजहाज । इसानसायिः । होयि । होयि । हो
 यि । हाजहाजहाज । एऔहोवादीशाः । पृतना

षाट् । होयि । होयि । होयि । हाजहाजहाज ।

अमत्तिः । होयि । होयि । होयि । हाजहाज

हाज । एमौहोवा३(२) ॥ एहातुवच्छिष्टम् । रस्मनिता ।

होयि । होयि । होयि । हाजहाजहाज । चोदयो

मा । होयि । होयि । होयि । हाजहाजहाज ।

नुषोरयाम् । होयि । होयि । होयि । हाजहाज

हाज । सहावान्दा । होयि । होयि । होयि । हा

जहाजहाज । स्ममन्नताम् । होयि । होयि । होयि ।

हाजहाजहाज । एमौहोवादीशाः । ओषःपात्राम् ।

होयि । होयि । होयि । हाजहाजहाज । नशोचि

षा । होयि । होयि । होयि । हाजहाजहाज । ए

एमौहोवा३(३) ॥ ५ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—४भा० ५०८-५०९-५१० पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । ५

* द्वितीयस्वरसामपठम् ।

(५४)

^{१२}
 वायुरादित्यो वानुष्टुप् सोमः ॥ द्वितीयस्वरम् ॥ ^{१२}
^१ ^२ ^१
 हावयम्पूषा । रयिर्भगाः । होयि । होयि । होयि ।
^१ ^१ ^१
 हाजहाजहाज । सोमःपुना । होयि । होयि । होयि ।
^१ ^१ ^१
 हाजहाजहाज । नोऽर्षतायि । होयि । होयि ।
^१ ^१ ^१
 होयि । हाजहाजहाज । पतिर्व्विश्वा । होयि । हो
^१ ^१ ^१
 यि । होयि । हाजहाजहाज । स्यभूमनाः । होयि ।
^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 होयि । होयि । हाजहाजहाज । एऔहोवादीशाः ।
^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 वियथ्यद्रो । होयि । होयि । होयि । हाजहाजहाज ।
^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 दसीउभायि । होयि । होयि । होयि । हाजहाज
^१ ^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 हाज । एऔहोवा ३(१) ॥ एहाजसमुप्रियाः । अनू
^१ ^१ ^१ ^१
 षता । होयि । होयि । होयि । हाजहाजहाज ।
^१ ^१ ^१ ^१
 गावोमदा । होयि । होयि । होयि । हाजहाज
^१ ^१ ^१ ^१
 हाज । यघृष्वयाः । होयि । होयि । होयि । हाज

^{२ २ १}
 हाजहाज । सोमासुःका । होयि । होयि । होयि ।
^२ ^{२ १}
 हाजहाजहाज । एवतेपथाः । होयि । होयि । हो
^२ ^{२ २ २ २ २ २} ^{१ २}
 यि । हाजहाजहाज । एऔहोवादीशाः । पवमाना ।
^२ ^१
 होयि । होयि । होयि । हाजहाजहाज । सइन्दवाः ।
^२ ^{२ २ २}
 होयि । होयि । होयि । हाजहाजहाज । एऔहो
^{२ २ २} ^२ ^{२ १}
 वा३(२) ॥ एहाजयऔजिष्ठाः । तमाभरा । होयि । हो
^२ ^१
 यि । होयि । हाजहाजहाज । पवमाना । होयि ।
^२ ^{२ १}
 होयि । होयि । हाजहाजहाज । श्रवायियाम् ।
^२ ^१
 होयि । होयि । होयि । हाजहाजहाज । यःपञ्च
^२
 चा । होयि । होयि । होयि । हाजहाजहाज । ष
^{२ १} ^२
 णौरभायि । होयि । होयि । होयि । हाजहाजहाज ।
^{२ २ २ २ १ १} ^{१ २}
 एऔहोवादीशाः । रयियेना । होयि । होयि । होयि ।

१ २ १
ह्राजह्राजह्राज । वनामहायि । होयि । होयि । होयि ।

१ २ २ २ १ १ १ १ १
ह्राजह्राजह्राज । एभौहोवा३ । हस् पया२३४५ः(३)॥६॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० २४४-२४६-२४७ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । ६

वायुरादित्यो वा न्यङ्कुसारिणी स्कन्धोग्रीवोवोरो बृहती
यास्कइति प्रथमानुष्टुभभवुत्तरे इन्द्रः ॥ तृतीयस्वरम् ॥

२ २ २ १ २ २ १ २ १
एह्राज । औहो२ । मत्सियापा३ । यितेमहाः । होव

१ २ २ २ २ २ २ २ १
वा२३होयि । पा । त्रस्येवहरिवोमत्सरोमदाः । होव

१ २ २ २ २ २ २ २ १
वा२३होयि । वा । पातेवृष्णइन्द्रः । होववा २ ३हो

२ २ २ २ १ १ १ १ २ १ २ १
यि । एभौहोवादीशाः । होववा२३होयि । वा । जी

२ १ २ २ २ २ २ २ २ २ १
सहस्रसातमाः । होववा२३होयि । एभौहोवा३(१) ॥ ए

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ १
ह्राज । औहो२ । आनस्तेगा३ । तुमत्सराः । हो

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ १
ववा२३होयि । वा । घामदोवरेणियाः । होववा २ ३

१ २ २ २ २ २ २ २ २ २ १
होयि । सा । हावाइन्द्रसानसायिः । होववा २ ३

* बृहत्पष्ठपञ्चे स्वरसाम, आर्भवे वेदम् ।

^१होयि । ^{१ १ १ १ १ १}एऔहोवादीशाः । ^१होववार^३होयि । पा ।

^{१ १}तनाषाडमर्त्तियाः । ^१होववार^३होयि । ^{१ १ १ १}एऔहोवा^३(२) ॥

^{१ १ १}इहाऊ । ^{१ १}चौहो^२ । तुव^१ए^१हिशू^३ । रस्तनिता । ^१हो

ववार^३होयि । चो । ^१दयोमनुषोरयाम् । ^१होववार^३

^१होयि । सा । ^{१ १}हावान्दस्युमव्रताम् । ^१होववा^{२ ३}हो

यि । ^{१ १ १ १ १ १}एऔहोवादीशाः । ^१होववार^३होयि । ओ । षः

^{१ १}पाचन्नशोचिषा । ^१होववार^३होयि । ^{१ १ १ १}एऔहोवा^३(३) ॥ ७ ॥

अस्यापि व्याख्यानम्—४भा० ५०८ प्रभृति-पृष्ठेषु तदेव । ०

^{१ १ १}वायुरनुष्टुप् सोमः ॥ तृतीयस्वरम् ॥ ^{१ १ १}इहाऊ ।

^{१ १}चौहो^२ । ^१अयम्पूषा^३ । ^१रयिर्भगाः । ^१होववार^३होयि ।

सो । ^{१ १}मःपुनानो^३अर्षतायि । ^१होववार^३होयि । पा ।

^१तिर्विश्वस्यभूमनाः । ^१होववार^३होयि । ^{१ १ १ १ १ १}एऔहोवादी

^१शाः । ^१होववार^३होयि । बायि । ^१अख्यद्रोदसीउभा

यि । ^१क्षौवा^१३^१क्षोयि । ^{१११ १}ए^१क्षौ^१क्षोवा^१३^१॥ ^{१११}ए^१हा^१ज । ^{११}क्षौ^१
 क्षो^१२ । ^{१ १}स^१मु^१प्रि^१या^१३^१ । ^{१ १}अ^१नू^१ष^१ता । ^१क्षौवा^१३^१क्षोयि ।
 गा । ^{१ १}वो^१म^१दा^१य^१घृ^१ष्य^१या^१ । ^१क्षौवा^१३^१क्षोयि । ^१सो । ^१मा
 सः^१कृ^१ण^१व^१ते^१प^१था^१ । ^१क्षौवा^१३^१क्षोयि । ^{१११ १ १ १ १}ए^१क्षौ^१क्षोवा^१दी^१शा^१ ।
^१क्षौवा^१३^१क्षोयि । ^{१ १}पा । ^१व^१मा^१ना^१स^१इ^१न्द^१वा^१ । ^१क्षौवा
^१३^१क्षोयि । ^{१११ १}ए^१क्षौ^१क्षोवा^१३^१(२) ॥ ^{१११}ए^१हा^१ज । ^{११}क्षौ^१क्षो^१२ । ^१य^१क्षौ
^{१ १}जि^१ष्ठा^१३^१ । ^{१ १}त^१मा^१भ^१रा । ^१क्षौवा^१३^१क्षोयि । ^१पा । ^१व^१मा
^१न^१श्र^१वा^१यि^१या^१स् । ^१क्षौवा^१३^१क्षोयि । ^१या^१ । ^१प^१ञ्च^१च^१र्ष^१णी
^१र^१भा^१यि । ^१क्षौवा^१३^१क्षोयि । ^{१११ १ १ १ १}ए^१क्षौ^१क्षोवा^१दी^१शा^१ । ^१क्षौ
^१व^१वा^१३^१क्षोयि । ^{१ १}रा । ^{१ १}यि^१य्ये^१न^१व^१ना^१म^१हा^१यि । ^१क्षौवा^१३^१क्षो
^{१११ १}यि । ^१ए^१क्षौ^१क्षोवा^१३^१(३) ॥ ^{१ १ १ १ १}क्ष^१स्^१०^१इ^१डा^१प^१या^१३^१४^१पु^१ः^१(३) ॥ ८० ॥

अस्यापि व्याख्यानम्—३भा० ३४५ प्रभृति-ष्टकेषु तदेव । ८

● अष्टाद्वितीयखण्डस्य वृक्षतृष्टपञ्च वेष्टम् ।

वायुरादित्यो वा प्रथमा द्वितीया चानुष्टुभावन्या वृद्ध

तीन्द्रः ॥ प्रथमस्वरम् ॥ एप्रतियस्मायि । पिपीषतायि ।

हाज । विश्वानिवायि । हाज । दुषेभरा । हाज ।

अरङ्गमा । हाज । यजग्मयायि । हाज । एऔहो

वादीशाः । अयश्चदा । हाज । ध्वनेनराः । हाज ।

एऔहोवा३(१) ॥ एमेनम्प्रा । तियेतना । हाज । सो

मेभिस्मो । हाज । मपातमाम् । हाज । अमत्रेभा

यिः । हाज । अजौषिणाम् । हाज । एऔहोवादी

शाः । इन्द्रस्सुतायि । हाज । मिरिन्दुभायिः । हाज ।

एऔहोवा३(२) ॥ एअस्माअस्मायि । इदन्धसाः । हाज ।

अह्वर्याप्रा । हाज । भरासुताम् । हाज । तुवित्त

मा । हाज । स्यजेन्यस्यशर्द्धताः । हाज । एऔहोवा

दीशाः । अभिशस्तायिः । हाज । अवस्वरात् । हा
ज । एऔद्दोवा३(३) ॥ ८ * ॥

अस्य वा ज्ञानम्—४भा० ४१५-५१९-५१० षष्ठेषु द्रव्यम् तृतीयकं वर्जम् । ८

वायुरादित्यो वाऽनुष्टुप्सोमः ॥ प्रथमस्वरम् ॥ एषु
तासोमा । धुमत्तमाः । हाज । सोमाइन्द्रा । हाज ।
यमन्दिनाः । हाज । पवित्रवा । हाज । तोषक्षरान् ।
हाज । एऔद्दोवादीशाः । देवान्गच्छा । हाज । तुवौ
मदाः । हाज । औद्दोवा३(१) ॥ इन्द्रुरिन्द्रा । यपवता
यि । हाज । इतिदेवा । हाज । सोमक्रवान् । हाज ।
वाचस्पतायिः । हाज । मखस्पतायि । हाज । एऔ
द्दोवादीशाः । विश्वास्थेशा । हाज । नभोजसाः । हाज ।
एऔद्दोवा३(२) ॥ एसहस्रधा । रःपवतायि । हाज । समु
द्रोवा । हाज । चमीङ्ग्याः । हाज । सोमस्पतायि ।

* तृतीयस्वरसामस्य पृष्ठम् ।

^२ ^{१२} ^२ ^{१२२} ^२ ^{२१} ^२ ^{२१}
 ङाज रवीणाम् । ङाज । एभीहोवादीशाः । सखेन्द्रस्या ।

^२ ^{२१} ^२ ^{२२} ^२
 ङाज । दिवेदिवायि । ङाज । एभीहोवा३(३)॥ अस्०

११११
 पयार३४५ः ॥ १० * ॥

अस्य बाह्यामन्—३भा० ४४६-४५०-४५१ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । १०

^{२१} ^{११२} ^{२१}
 ऋर्यी गायत्री सीमः ॥ भाजम् ॥ अस्यप्रज्ञामनुद्यु
^{२१} ^{२२१} ^२ ^{१२} ^{१२} ^{२१}
 तम् । शुक्रन्दुहेचक्रयः । पयस्तुहस्तमानृषिम्(१)॥ अयं

^२ ^{२२} ^२ ^{२१} ^२ ^{२२} ^{१२११२}
 सूर्यदेवोपहृक् । अयं सरां सिधावति । सप्तप्रवतचा

^{२१} ^२ ^२ ^{२२} ^{२२१}
 दिवम्(२) ॥ अयं विश्वानितिष्ठति । पुनानोभुवनोपरि ।

^२ ^{२२२१२} ^२ ^{२२} ^{२२}
 सीमोदेवोनसूर्यः(३)॥ ए । भाज ॥ ११ † ॥

अस्य बाह्यामन्—३भा० २४६—२५२ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । ११

इन्द्रः ऋर्यी वा दशानुगाने जगती सूर्यः ॥ महादिवा
^{२१२} ^{२१} ^२ ^{२२} ^२ ^{२२} ^{२१}
 कीर्त्यम् ॥ विधाद्वृद्धत्यवतुसोम्यग्मधु । आयुर्द्धधद्यज्ञप

* सरपृष्ठपथे तृतीयखरसामि चार्मवे चेदम् ।

† विभुवति सध्यन्ति ।

^{१२१ १} तावविद्वतम् । ^{१२ १२२ १२ ११ १ १२ १ १२} वातजूतीयोषभिरक्षतित्मना । ^{१ १२} प्रजाः
^{१ १२ २ १} पिपर्त्तिवद्धधाविराजति(१) ॥ ^{१२ ११ १ २ १२} विभ्राद्बृहत्सुभृतवाजसात
^{१ १ १ १२ १ १२ १ १} मम् । ^{१ १२ १ १२} धर्म्मन्दिबोधरूपेसत्यमर्थितम् । ^{१ १२ १ १२} अमित्रहावृत्रहाद
^{११ १ १२ १ २ १२ १ १२ १ १२} स्युहन्तमम् । ^{१२ १ २ १२ १ १२ १ १२} ज्योतिर्जज्ञे असुरहंसपत्नहा(२) ॥ इदं
^{२१ १२ १२ १२ १ १ १ १ १२ १ १२ १} अष्टज्योतिषाज्योतिरुत्तमम् । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} विश्वजिह्वनजिदुच्यतेवहन् ।
^{१ १२ १२ १२ १ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १} विश्वधाड्माजोमहिःसूर्योदशे । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} उरूपप्रथेसहस्रोजोषयु
^१ तम् ॥ १२ * ॥

अथः व्याख्यानम्—४भा० ४२४-४२६-४२७ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । १२

इन्द्रःसूर्यी वा दशानुगाने पथ्यावृहतीन्द्रः ॥ महा
^{१ १२ १ १२ २ १ १२ १ १२ १२} दिवाकीर्त्यम् ॥ ^{१ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२} तवाहं सोमरारण । ^{१ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२} संख्यइन्द्रोदिवे
^{१२ १२ १२ १२ १ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२} दिवे । ^{१ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२} पुरुषिबध्नीचरन्तिमामव । ^{१ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२} परिधीरतिता
^{१ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२} इहि(१) ॥ ^{१ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२} परिधीरतिताइहि । ^{१ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२} परिधीरतिताइहि ।
^{१ १२ १ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२} तवाहन्नक्तमुतसोमतेदिवा । ^{१ १२ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२} दुहानोबधजधनि(२) ॥ दुहा

* विपुवति पृष्ठम् ।

१२ ११२२ २ १२ १ १२२ ११२ १ १२
नोवधजधनि । दुहानोवधजधनि । घृणातपन्तमति

१२ ११ २ १२ २
सूर्यम्परः । शकुनाइवपन्तिम(३) ॥ १३ * ॥

अस्य वाक्यावम्—१भा० ५१०-५१८ पृष्ठचोर्द्धं ह्यम् । १३

इन्द्रः सूर्यो वा दशानुगाने पथ्यावृद्धतौ सूर्यः ॥ महा

११ १२ १ २ १२ १ १२
दिवाकीर्त्यम् ॥ वषमहाअसिसूर्य । वडादित्यमहाअ

१ १ २ १२ १ १२२ १२२२ १२
सि । मद्दस्तेसतोमहिमापनिष्टम् । मङ्गादेवमहाअ

१ १२२ १२ १ १२२ १२ १
सि(१) ॥ मङ्गादेवमहाअसि । मङ्गादेवमहाअसि ।

१ २२ १ १२ १२ १ १२२ १२ १
वदसूर्यश्रवसामहाअसि । सत्रादेवमहाअसि(२) ॥ स

१ २२ १ १२ १ १२२ १२ १ १२२ १२२
त्रादेवमहाअसि । सत्रादेवमहाअसि । मङ्गादेवानाम

११ ११२ १ १२ ११२ १
सूर्यःपुरोहितः । विभुज्योतिरदाभ्यम्(३) ॥ १४ † ॥

अस्य वाक्यावम्—१भा० ३०१-३०२-३०३ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । १४

इन्द्रः सूर्यो वा दशानुगाने पथ्यावृद्धतौ इन्द्रः । महादि

११ १२२ १२ १२ १ १ १ ११२
वाकीर्त्यम् ॥ इन्द्रमिहैवतातये । इन्द्रमप्रयत्यध्वरे ।

१२ १२२ १ २२ १२ १२ १२ १ १ २२ १
इन्द्रसमीकोवनिनोहवामहे । इन्द्रन्धनस्यसातये(१) ॥ इन्द्र

* वृत्तपृष्ठे विभुवति मध्यन्दिने ।

† विभुवति पृष्ठविकल्पः ।

१ १ २ १ २ २ १ २ १ २ १ २ २ २ २ २
 न्वनस्यसातये । इन्द्रन्वनस्यसातये । इन्द्रौमङ्गारोदसी

१ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १
 पप्रथक्कवः । इन्द्रःसूर्यमरोचयत्(२)॥ इन्द्रःसूर्यमरोच

१ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १
 यत् । इन्द्रःसूर्यमरोचयत् । इन्द्रे हविश्चाभुवनानियेमिरे ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 इन्द्रे खानासइन्द्रवः(३) ॥ १५ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—४भा० १००-१०८ पृष्ठयोर्द्रव्यम् । १५

इन्द्रः सूर्यो वा दशानुगाने पथ्याङ्गहत्यादित्यः ॥ महा

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 दिवाकीर्त्यम् ॥ आयन्तद्वसूर्यम् । विश्वेदिन्द्रस्यभक्षत ।

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 वसूनिजातो जनिमान्योजसा । प्रतिभागन्नदौधिमः(१) ॥ प्र

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 तिभागन्नदौधिमः । प्रतिभागन्नदौधिमः । अन्नर्विराति

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 वसुदामुपस्तुहि । भद्राइन्द्रस्यरातयः(२) ॥ भद्राइन्द्रस्यरा

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 तयः । भद्राइन्द्रस्यरातयः । योअस्यकामविधतो नरो

१ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १
 षति । मनोदानायचोदयन्(३) । ई२३४५ ॥ १६ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—४भा० २२६-२२७ पृष्ठयोर्द्रव्यम् । १६

वायुर्मृत्युर्वा पथ्यावृहतीन्द्रः ॥ विकर्णम् ॥ इन्द्र
 क्रतुश्चा^१भारा^{१२}। पितापुत्रेभिर्^{१२}याथा^१। शिञ्जा^{१२}
 णोअस्मिन्पुरुषतया^१रमानो^{१२}२। जीवाज्योतिरशा^{१२}रयिमा^१
 द्वा^{१२}रयि(१) ॥ जीवाज्योतिरशा^१रयिमाद्वा^{१२}रयि। जीवाज्यो
 तिरशा^१रयिमाद्वा^{१२}रयि। मानोअज्ञातावृजनादुरा^१धा
 या^{१२}२। माशिवासोअवा^१रकामू^{१२}२ः(२) ॥ माशिवासोअवा
 रकामू^१२ः। माशिवासोअवा^{१२}रकामू^१२ः। त्वयावयमप्रव
 तशश्रुता^१रयिरापा^१२ः। अतिशूद्रता^१रमासा^१रयि(३) ॥१७॥

अस्य व्याख्यानम्—४भा० ४१८-४२८ पृष्ठयोर्द्रष्टव्यम् । १०

वायुर्मृत्युर्वाऽनुष्टुप् सोमः ॥ विकर्णम् ॥ पुरोजि
 तीवोआ^१रन्धासा^{१२}२ः। सुतायमादया^{१२}रयिन्नावा^१रयि।
 अपश्चान^१अथा^१रयिष्टाना^{१२}२। सखायोदीर्घजा^१रयिक्का

या र॒म्(१) ॥ सखा॑योदी॒र्घजा॑ र॒यिज्ञा॑या र॒म् । यो॒धार॑या
 पा॒वा र॒काया॑ र॒ । परि॑प्रस्य॒न्दता॑ र॒यिस्त॑ता र॒ः । इ॒न्दुर॒श्वो
 नका॑ र॒त्वाया॑ र॒ः(२) ॥ इ॒न्दुर॒श्वोनका॑ र॒त्वाया॑ र॒ः । तन्दु॑रो
 षम॑भा र॒यिनारा॑ र॒ः । सोम॑वि॒श्राचि॑या र॒धाया॑ र॒ । यज्ञा॑
 य॒सन्तु॑वा र॒द्राया॑ र॒ः(३) ॥ १८ * ॥

अस्य आख्यानम्—२भा० १११-११२-१२२ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । १८

वायु॑र्मु॒त्युर्वा॑ प॒थ्यावृ॑क्षती सिद्ध॒त्यपरे॑ सूर्यः ॥ वि॒क्व
 र्णम् ॥ आ॒यन्त॑इ॒वस॑ र॒राया॑ र॒म् । वि॒श्वेदि॒न्द्रस्य॑भा र॒
 क्षा॒ता र॒ । वसू॑निजा॒तो॒जनि॑मानि॒यो र॒जासा॑ र॒ । प्र॒ति
 भा॒ग॒क्षदा॑ र॒यिधा॑यिमा र॒ः(१) ॥ प्र॒तिभा॒ग॒क्षदा॑ र॒यिधा॑यि
 मा र॒ः । प्र॒तिभा॒ग॒क्षदा॑ र॒यिधा॑यिमा र॒ः । अ॒ल॒र्षिरा॑तिव॒सु
 दा॑मुपा र॒खूचा॑ र॒यि । भ॒द्रा इ॒न्द्रस्य॑रा र॒ताया॑ र॒ः(२) ॥ भ॒द्रा
 इ॒न्द्रस्य॑रा र॒ताया॑ र॒ः । भ॒द्रा इ॒न्द्रस्य॑रा र॒ताया॑ र॒ः । यो॒ञ्च

* पृष्ठपृष्ठे विद्यति चार्धवे वेदम् ।

^१स्य^१कामविधतो^१नारो^१ष्पाता^१रयि । ^१म^१मोदानायचो^१रदा^१
^१यार^१न्(३) ॥ ^१धार^१त् ॥ १८ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—४ भा० ११६-११७ पृष्ठयोश्चदेव । १८

^१सूर्यो^१ गायत्री^१ सोमः ॥ ^१आ^१ध्राजम् ॥ ^१परि^१सुवानो^१
^१शगा^१यिरा^१यिष्ठा^१रः । ^१पवि^१त्रे^१सोमो^१श्चा^१क्षा^१शरा^१रत्(१) ॥
^१तुवं^१विप्र^१स्तु^१ इ^१वाङ्गा^१शवा^१रयिः । ^१मधु^१प्रजात^१श्मान्धा^१शसा^१
^१रः(२) ॥ ^१तुवे^१विश्वे^१सा^१श्जोषा^१शसा^१रः । ^१देवा^१सः^१पीति^१श्मा^१
^१गा^१शसा^१र । ^१मदे^१षु^१सर्वा^१श्धा^१क्षा^१शसा^१रयि(३) ॥ १९ । ^१आ^१
^१ध्राज ॥ २० * ॥

अस्य व्याख्यानम्—४ भा० ६१-६४ पृष्ठयोर्द्वयम् । २०

॥ इत्युद्घातगाने द्वितीयस्थार्धप्रपाठकः ॥

—000—

^१अग्नि^१र्गायत्री^१ सोमः ॥ ^१अग्ने^१र्ब्रतम् । ^१उच्चा^१तेजा^१ता
^१श्मान्धा^१शसा^१रः । ^१दिवि^१सङ्गमि^१श्यादा^१शदा^१रयि । ^१उग्र^१

* विंशति रावसुने एकादशेऽपि विकर्षमायनीयम् ।

† विपुलत्वार्थे ।

^१ शर्ममा^२श्चायि^३आ^४वार^५ः^६ (१) ॥ ^१ सन^२इन्द्रा^३या^४श्चा^५ज्या^६श्वा^७र
^१यि । वरु^२णायमा^३ऽऽरु^४ङ्गा^५श्वा^६रः । वरि^१वो^२वे^३त्य^४श्रा^५यि^६स्वा^७श्वा
^{११}र^२३(२) ॥ एना^१वि^२श्वानि^३ऽश्चा^४र्या^५श्वा^६र । यु^१म्नानि^२मा^३श्नु
^१षा^२णा^३रम् । सि^१षा^२सन्तो^३वा^४श्ना^५मा^६श्वा^७र^८श्चि^९(३) ॥ ४ ।
^१वि^२श्वस्य^३जग^४तो^५ज्यो^६ती^७र^८२४^९पुः ॥ १ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—इमां ११-१२-१४ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । १

^{११}वा^२यु^३र्मृ^४त्यु^५र्वा^६ त्रि^७ष्टु^८ब^९ग्निः ॥ भा^१सम् ॥ मूर्धा^२नन्दि^३वो
^{११}अ^२रति^३म्पृ^४थार^५श्चि^६व्याः । वै^१श्वान^२रमृ^३त^४आ^५जा^६तमा^७र^८श्मी^९म् ।
^१कवि^२सम्भा^३जम^४तिथि^५ञ्जना^६श्ना^७म् । आ^१सन्नः^२पा^३त्र^४ञ्जन
^{११}यन्त^२दार^३श्चि^४वा^५ः(१) ॥ त्वां^१वि^२श्व अ^३मृ^४तजा^५यमा^६ र^७श्ना^८म् ।
^१शि^२शु^३न्नदे^४वा^५अ^६भिस^७न्नवा^८र^९श्न्ता^{१०}यि । तव^१क्रतु^२भिर^३मृ^४तत्व^५मा
^१र^२श्यान् । वै^१श्वान^२रय^३त्पि^४त्रोर^५दार^६श्चि^७दा^८श्चि^९ः(२) ॥ नाभिं^१व
^{११}ज्ञानां^२सदनं^३रया^४श्चि^५णाम् । म^१ह्यम^२ह्यवम^३भिस^४न्नवा

* अग्निः क्षीमे मध्वन्निजे ।

२३न्ता । वैश्वानरं रथ्यमहाराक्षणाम् । यज्ञस्य केतु
 नयन्तदाराक्षिवाः ॥ २ * ॥

अथ वा स्यात्—४भा० १२२-१२४-१२५ उक्तेषु द्रष्टव्यम् । २

वायुमृत्युर्वानुष्टुप् सीमः ॥ भासम् ॥ पुरोजि
 तीवोषन्वा२३साः । सुतायमादयित्वा२३ वायि । अप
 ज्ञान२अयिष्टा२३ना । सखायोदीर्घजिह्वा२३या३म्(१) ॥
 सखायोदीर्घजिह्वा२३याम् । योधारयापावका २ ३या ।
 परिप्रसन्नन्दते२ ३ताः । इन्दुरश्चोनकृत्वा२३या३ः(२) ॥
 इन्दुरश्चोनकृत्वा२३याः । तन्दरोषमभीना२३राः । सीम
 विद्याचियाधा२३या । यज्ञायसन्तुवद्रा२३या३ः(३) ॥ भा
 २३४पुस् ॥ ३ ॥

अथ व्याख्यानम्—शभा० १९१-१९२-१९३ ऋषेःषु द्रष्टव्यम् । १

● विषयव्यभिचारीम साम ।

† वज्रोवज्रोवभासुषीवन्तिद्वारपथे आर्भवे चेदम् ।

वरुणो वृद्धती सोमः ॥ इत्यन्तरम् ॥ तावाइए
 सोमरारणोवा । साख्यइन्दोदिवेदिवेपुङ्खणिभोनिचर ।
 तिमा२३मवा । पारिधी२रा२३ता३यि । ता२आ२३४
 यिहा । ओवाइ । हाजवा(१) ॥ प्रोवा । धवि२रति
 ता२इहितवा३नक्तमुतसो । मता२३यिदिवा । दू३हानो
 वार३भो३ । जधार२३४ ना । ओवाइ । हाजवा(२) ॥
 दुहोवा । नोवभ्रजधनिघृणातपन्तमतिद्ध । रिवा २३
 म्यराः । शाकुनाआ२३यिवा३ । पाप्ता२३४यिमा । ओ
 वाइ । हाजवा(३) ॥ अस् ॥ ४ ॥

अथ व्याख्यानम्—२भा० ५१०-५१८ पृष्ठचोद्वेदम् । ४

भरद्वाजोऽनुष्टुप्सोमः ॥ वृद्धसाम ॥ औहोयिपु
 रोजितीवोचन्धसा ३ ए । सुतायमा । दायिन्ना २३
 ४वायि । अपा३४ । औहोवा । आनाम् । आया३१

• वृद्धतपुडे विपुवति चारुवे वेदम् ।

वि। ^२हार३४ना। ^५सखायीदा३४। ^{१ १२ २ २}औहोवा। ^{१२ ४२ ५}घा२

^२जाविङ्गा२३४। ^५याम्। ^५उज्जवा६हाज। ^{१२ २}वा(१)॥ ^{१२ २}औहो

^२यिसखा३४। ^{२ १}योदायि। ^{१ २ २}घाजिङ्गा२३४याम्। ^{१२ १}योधा

^{१२ ४२ ५}३४। ^{१ १ २}औहोवा। ^२रयापांवा। ^१काया३१। ^१परिप्रखन्द

^{१२ २}तेख२३४ताः। ^५इन्दुरश्वा३४। ^{१ १ २}औहोवा। ^{१२ ४२ ५}ना२कत्वा

^५२३४। ^५याः। ^५उज्जवा६हाज। ^{१२ २}वा(२)॥ ^२औहोइन्दू३१।

^१अश्वो। ^{२ १}नाकृत्वा२३४याः। ^१तन्दू३४। ^{१२ ४२ ५}औहोवा। ^{२ २}रो

^२षोमभायि। ^२नारा३१ः। ^{२ २ १२ २}सोमविश्वाचियाधा २ ३ ४था।

^{१ १२ १}यज्ञायमा३४। ^{१२ ४२ ५}औहोवा। ^१रु२आद्रा २ ३ ४। ^५याः।

^५उज्जवा६हाज। ^१वा(३)॥ ^१हस् ॥ ५ * ॥

अथ बाष्पानम्—२भा० १३१-१३२-१३३ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । ५

^{१२ २ २}वसिष्ठी बृहती सोमः ॥ ^{१२ २ २}रथन्तरम् ॥ ^{१२ २ २}पारीतोषि

^{२ १}श्वातासुतोवा। ^{२ २}सोमोयउत्तमश्चविर्द्धधन्वायोनय्यीच।

^५ उज्ज्वा^५इ^{१२२}हाज । वा^२ ॥ ^२ श्री^{२२}हो^२यिनेसा^२इ^२ । ^{२२}मीमन्^२द्रा ।

^{२२}भा^५यिर^{११}द्वा^{११}२३४रा^{१२४५}यि । जि^५ह्वा^५३४ । श्री^५हो^५वा । भा^५यिः ।

^१बा^१जा^५३१ । मा^{२२१२२२}२४^१हाः । आ^{१२४५}दे^५वा^५न्वा^५३४ । श्री^५हो^५वा ।

^१सा^५रे^५यि^५या^५सा^५ २ ३ ४यि । वा । उज्ज्वा^५इ^५हाज । वा^२ ॥

^{१२२}श्री^२हो^२यि^२च^२वा^२३ । या^{२१}चि^२वे । धो^{१२}च^५द्वा^{१२}२३४नाः । प^{१२}था

^{१२४५}३४ । श्री^{२१}हो^२वा । च^२दा^२यि । वा^१आ^१३१ । जा^१२ ३ ४सा ।

^{११२}अ^२ग्ने^{१२४५}या^१३४ । श्री^१हो^१वा । पू^१र^१सू । पू^१र^१सु^१क्रा २ ३ ४ ।

^५ताज । उज्ज्वा^५इ^५हाज । वा^१ ३ ॥ इ^१म् ॥ ८ * ॥

अथ व्याख्यानम्—४भा० ५४६-५४७-५४८ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् ८

^{१२}वृ^{१२}क^२ज^२भो^२ बृ^२हती^२ सी^२मः । वा^{१२}र्क^{१२}ज^{१२}भ्रा^{१२}द्यम् ॥ वा^{१२}व

^{२२}भि^{२२}सी^{२२}मा^{२२}स^{२२}आ^{२२}या^{२२}वाः । प^{१२}व^{१२}न्ते^{१२}म^{१२}दि^{१२}य^{१२}म^{१२}दा^{१२}म् । हा^१ज ।

^१स^१मु^२द्र^२स्या^२धि^२वि^२ष्ट^२पा^२यि । हा^१ज । मा^१श्ना^१यि^१वा^१वि^१ष्टा^१ः ।

^१हा^१ज । मा^{१२२२}त्स^१रा^१सी । हा^१ज । मा^१ २ दा^१ २ ३ ४ श्री^{१२}

^२होवा । ^१च्युता^१इ^१हस्(१) ॥ ^{२२}हाज^{२२}मत्सरा^१सोम^१द^१च्युताः ।
^१सत्सरा^{२२}सोम^१द^१च्युता^१हाज । ^१तरत्स^१मुद्र^१म्यव^१मा । ^१हाज ।
^१तरत्स^१मुद्र^१म्यमू । ^१हाज । ^१द्रम्य^१वमा । ^१हाज । ^१ना^१३
^१जर्मा^१यिणा^१इ । ^१हाज । ^{१ १ २ १}राजा^१देवाः । ^१हाज । ^१आ^१ २
^१र्ता^१ २ ३ ४ औ^{१ १ २ २ २ २}होवा । ^१वृ^१हा^१इ^१हस्(२) ॥ ^{१ २ २ २ २}हाज^१राजा^१दे
^{१ १}व^{१ २ २}च्युत^{१ २ २}म्ब^१हात् । ^{१ २ २ २}राजा^१देव^{१ २ २}च्युत^{१ २ २}म्ब^१हात् । ^१हाज । ^{१ २}अर्षी
^१मि^१त्र^{१ २}स्य^१वरु^१णा । ^१हाज । ^{१ २}अर्षी^१मि^१त्रा । ^१हाज । ^१स्य^१व
^१रु^१णा । ^१हाज । ^१स्या^१इ^१धार्मा^१णा^१इ । ^१हाज । ^{१ १ २ २}प्रा^१हि^१न्वा
^१नाः । ^१हाज । ^१आ^१ २ ^१र्ता^१ २ ३ ४ औ^{१ २}होवा । ^१वृ^१हा
^१इ^१हस्(३) ॥ ८ * ॥

अथ आख्यानम्—१ भा० ४०१-४०२ पृष्ठयोर्दृश्यम् । ८

^{१ २}वृ^{१ २}कज^{१ २}म्भो^{१ २} वृ^{१ २}हती^{१ २} सोमः ॥ ^{१ २}वार्क^{१ २}जम्भो^{१ २}त्तरम् ॥ ^{१ २}परी
^{१ २}तोषि^{१ २}ञ्चता^{१ २}सूताम् । ^{१ २}सूताम् । ^{१ २}सूताम् । ^{१ २}सोमीय^{१ २}उत्त

* आषुष्टीमे मध्यन्दिने ।

^{१ १}म॒ह॒र्वा॒वीः । ^{१ १}ह॒र्वा॒वीः । ^{१ १}ह॒र्वा॒वीः । ^{२ २ २}द॒ध॒न्वा॒ण्यो॒न॒र्यो॒अ॒प॒सु
^{१ १}ब॒न्ता॒रा । ^{१ १}ता॒रा । ^{१ १}ता॒रा । ^{२ २ १ १}सु॒षा॒व॒सो॒म॒म॒द्रा॒यि॒भा॒यिः ।
^{१ १}द्रा॒यि॒भा॒यिः । ^{१ १}द्रा॒यि॒भा॒यिः(१) ॥ ^{२ २ १ १}सु॒षा॒व॒सो॒म॒म॒द्रा॒यि॒भा
^{१ १}यिः । ^{१ १}द्रा॒यि॒भा॒यिः । ^{१ १}द्रा॒यि॒भा॒यिः । ^{२ २ १}सु॒षा॒व॒सो॒म॒म॒द्रा॒यि
^{१ १ १}भा॒यिः । ^{१ १}द्रा॒यि॒भा॒यिः । ^{१ १}द्रा॒यि॒भा॒यि । ^{२ २ २}नू॒न॒म्यु॒ना॒नो॒ष॒वि
^{१ १}भिः॒परि॒स्ता॒वा । ^{१ १}स्ता॒वा । ^{१ १}स्ता॒वा । ^१अ॒द॒व्य॒स्सु॒र॒भि॒न्ता
^{१ १ १}राः । ^{१ १}ता॒राः । ^{१ १}ता॒राः(२) ॥ ^{१ १ १ १}अ॒द॒व्य॒स्सु॒र॒भि॒न्ता॒राः । ^{१ १}ता॒राः ।
^{१ १}ता॒राः । ^{१ १ १ १}अ॒द॒व्य॒स्सु॒र॒भि॒न्ता॒राः । ^{१ १}ता॒राः । ^{१ १}ता॒राः । ^२सु॒ते
^{२ २ १ १ १ १}चि॒त्वा॒प॒सु॒म॒दा॒मो॒अ॒न्वा॒सा । ^{१ १}धा॒सा । ^{१ १}धा॒सा । ^२श्री॒ष
^{२ २ १ १ १ १}न्तो॒गो॒भि॒रु॒त्ता॒रा॒म । ^{१ १}ता॒रा॒म । ^{१ १}ता॒रा॒म(३) ॥ ^{१ २ २ १}सो॒भा॒ना
^{१ २ २}३४ । ^{१ १ १ १ १}श्री॒चो॒वा । ^{१ १ १ १ १}ई॒र॒३४५ ॥ १० * ॥

अस्य आख्यानम्—४भा० १०४ ३०६-१०० पृष्ठेषु तदेव । १०

• गोहोत्रे मध्यन्दिने ।

१ १ २

इन्द्रस्त्रिष्टुबिन्द्रः । राजनम् ॥ तदिदासा । सुव ।

१२२४२ ५ ११२ ११ २२२४ ५
नेषुष्येष्ठाम् । ३ । यतो जज्ञायि । उग्रः । त्वेषनृम्णाः ।

११२ २१ २२२४ ५ ११२
यतो जज्ञायि । उग्रः । त्वेषनृम्णाः । यतो जज्ञायि ।

२१ २२२४ ५ २१२ १ १ २२
उग्रः । त्वेषनृम्णाः । सद्योजज्ञा । नोऽनिरि । णाति

४ ५ ११२ १ १ २२२४ ५ १
अत्रून् । सद्योजज्ञा । नोऽनिरि । णातिअत्रून् । स

१२ १ १ २२२४ ५ ११
द्योजज्ञा । नोऽनिरि । णातिअत्रून् । अनुयवायि ।

२२१ १ २४२४ ५ २१ २२१ १ २४२४ ५
श्वेम । दन्तियूमाः । अनुयवायि । श्वेम । दन्तियूमाः ।

२१ २२१ १ २४२४ ५ २१२ २१
अनुयवायि । श्वेम । दन्तियूमाः (१) ॥ वावृधानाः । श्व

२ २२२४२४ ५ २२१२ २१२ २२२४२४
सा । भूरियोजाः । वावृधानाः । श्वसा । भूरियो

५ २२१२ २१२ २२२४२४ ५ २१२
जाः । वावृधानाः । श्वसा । भूरियोजाः । अत्रुर्द्वा

२१ १ २२४२४ ५ २१२ २१
सा । यभिय । सन्दधातायि । अत्रुर्द्वासा । यभिय ।

१ २४२४ ५ २१२ २१ २२४२४ ५
सन्दधातायि । अत्रुर्द्वासा । यभिय । सन्दधातायि ।

२१ २ १ २२४४ ५ २१
अवियमात् । आश्विय । नक्षसजायि । अवियमात् ।

(५७)

स्वाग्निरक्षय्यो गायत्री सोमः ॥ स्वाग्निरामर्कम् ।

^{१ २ २ १ २} अयामायाम् । ^१ परिसुवा^२ । ^{१ २ १ २} नोगायिरा^३ ३ ४विष्ठाः ।

^{१ २} पवित्रेसोर । ^{१ २ १ २} मोअक्षार^३ ३ ४रात्(१) ॥ ^१ तुर्वविप्रा^२ २ः । ^{१ २} तुव

^{१ २} क्का^३ २ ४वैः । ^१ मधुप्रजार । ^{१ २ १ २} तमन्वार^३ २ ४साः(२) ॥ ^{१ २} तुवेविश्वे

^{१ २ १} २ । ^{१ २ १} सजोषा^३ २ ४साः । ^{१ २ २} देवासःपार^३ यि । ^{१ २ १} तिमाशार^३ २ ४

^{१ २} ता । ^{१ २} मदेषुसा २ । ^{१ २ १} र्वधाषा^३ २ ४ सायि(३) ॥ ^{१ २ १} ई २ ३

^{१ २} ४ ५ ॥ १७ * ॥

अथ वाक्यानम्—४भा० ६३-६४ पृष्ठयोर्द्रव्यम् । १२

(इलान्द मग्निष्टोमसाम कार्यमिति श्रुतेः ॥ सतवश्या

वीयानि सामानि व्रतइति निदानवचनाच्च ॥ अग्निस्त्रिधा

^{१ २ २} विष्टारपङ्क्तिरग्निरित्यु^३ ध्यादयः ॥†) अग्नेरिलान्दमग्ना^३ नुगा

^{१ २ २} नम् । (तवश्यावीयमित्यस्यसज्ज्ञानिदानवचनात्‡॥) अग्ने

^{१ २ १ २} तवश्र । ^{१ २ १ २ १ २ १ २} इडा । ^{१ २} सुवः । ^{१ २ १ २ १ २ १ २} इडा । ^{१ २} वीवयोमहि । ^{१ २} इडा । ^{१ २} सुवः ।

* सचाव्रते चार्भवे ।

†, ‡ अने संहितावचनेऽपि तु ओपन्यासे, खेचकप्रभारात्सामने इत्येते प्रायः सर्वपुस्तकेषु ।

^२इडा । ^{१२ २ १}भाजन्तेषर्ष । ^२इडा । ^{२ १२ २}सुवः । ^२इडा । ^{२ १२ २}योविभाव
^{१२}सो । ^२इडा । ^२सुवः । ^{२ १२ १}इडा ॥ ^१वृद्धज्ञानोश । ^१हा ३ १
^{२ २ १२ १}जवार३ । ^१वसावाजामु । ^{१ १}हा३१जवार३ । ^१क्थियन्दधा
^१सि । ^{१२ १२ १२}हा३१जवार३ । ^{१२ १२ १२}दाष्टुपेकावे । ^१हा३१जवार३ ।
^५सूर३४वाः । ^१इष्ट । ^५हा३१जवार३ । ^५ज्यो२३४तीः(१) ॥
^१पा । ^{१ २ ३ ४ ५}वाकवर्चाः । ^१कवर्चाः । ^{१ २}कवर्चाः । ^{१ २}कवर्चाः ।
^{१ २ ३ ४ ५}शू । ^{१ २}क्रावर्चाषा । ^{१ २}वर्चाषा३ । ^{१ २}वर्चाष । ^२वर्चाष ।
^२वर्चाष । ^{१ २ ३ ४ ५}नू । ^{१ २}नावर्चाजि । ^{१ २}वर्चाजि३ । ^{१ २}वर्चाज । ^२वर्चाउ ।
^२वर्चाउत् । ^१ई । ^{१ २ ३ ४ ५}या३ । ^{१ २}षीभानुना । ^{१ २}भानुना३ ।
^{१२ २}भानुना । ^{२ २}भानुना । ^{२ २}भानुना । ^{१२ १२ १२}ए । ^{१२ १२ १२}व्रतमेसुवरेश
^१कुनः ॥ ^{१ २ ३ ४ ५}पुत्रापीहोहोहायि । ^{१ २}माताशरा२ । ^{२ २}विचापी
^{१ २}होहोहायि । ^{१ २}रानूपा२ । ^{२ २ १ २}वसापीहोहोहायि । ^{१ २}पाष्णी
^१श्ची । ^{१ २ ३ ४ ५}रोदसौहो३ । ^१जम्मा२ । ^१उभा । ^{१ २ ३ ४ ५}औहोवा(२) ॥

^{१ २ १ २ २} जर्जनिपाज्जा । ^{१ २} इडा । ^२ सुवः । ^{१ २ १ १} इडा । ^{१ २ १ १} तवेदस्सुश ।
^{१ २} इडा । ^२ सुवः । ^{१ १ १} इडा । ^{१ २} तिभिर्मान्दस् । ^{१ २} इडा । ^{१ २} सुवः ।
^२ इडा । ^{१ २ १ १ १} धीतिभिर्हितः । ^२ इडा । ^२ सुवः । ^{१ २} इडा ॥ तुवे
^{१ २} इषास्सम् । ^{१ १ २} द्वाश्शज्वाश् । ^१ दधुभूरायिव । ^१ द्वाश्शज्वा
^{१ १ १} २३ । ^१ पसश्चिन्नोत । ^{१ २ १} द्वाश्शज्वाश् । ^{१ २ १} योवामजाताः ।
^५ द्वाश्शज्वाश् । ^१ द्वाश्शज्वाश् । ^१ इद्वाद्वाश्शज्वाश् ।
^५ ज्योश्शज्वाश् (३) ॥ आयि । ^{१ २ १ २ १} रज्यन्नये । ^१ ज्यन्नये । ^१ ज्यन्न
^२ ये । ^{१ २ १ २ ५} प्रा । ^१ थायस्वजा । ^१ यःस्वजाश् । ^१ यःस्वज । ^१ यःस्व
^{१ १ १ २ १ ५} ज । ^{१ २} तू । ^{१ २} भायिरस्मैरा । ^{१ २ २} अस्मैराश् । ^{१ २ २} अस्मैरा । ^{१ २} अस्मै
^२ रा । ^{१ २ १ २ ५} यो । ^१ आमर्त्तियाश् । ^१ मर्त्तिय । ^१ मर्त्तिय । ^१ मर्त्ति
^{१ २} यः । ^{१ २} ए । ^{१ २} व्रतमेसुवरेणकुनः ॥ ^{१ २ २ १} सदाभीहोहोहावि ।
^{१ १} शाताश्श्याश् । ^{१ २ १} वपूश्चीहोहोहायि । ^{१ १} षोवाश्शिराश् ।
^{१ २ १} जसाभीहोहोहायि । ^{१ २} पार्णाश्शी । ^{१ २ १ २ १} दार्शतीहोहो । ^१ उ

१ १ ४ ५ २ १२ २ १२
 म्मा२ । क्रतुस् । भी२३हीवा(४) ॥ इष्कर्त्तारम् । इडा ।

२ १ १ १ १ २ १२ २
 सुवः । इडा । ध्वरस्यप्रचे । इडा । सुवः । इडा ।

२ १ १ १ २ २ १२ १ १ १ १ १ १
 तसङ्गयन्तम् । इडा । सुवः इडा । राधसोमहः ।

२ २ १ १ २ १ १ १ १
 इडा । सुवः । इडा ॥ रातिंवामास्य । हा३१जवा

२ १ १ १ २ १ १ १ १
 २३ । सुभगाम्माहीम् । हा३१जवा२३ । इषन्दधासि ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १
 हा३१जवा२३ । सानसिप्रायिम् । हा३१जवा २ ३ ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १
 २२४ वाः । इह । हा ३१ जवा २ ३ । ज्यो २ ३

१ १ १ १ १ १ १ १ १
 ४तौः(५) ॥ आर्ता३ । वानम्माही । नम्माही३ । नम्माहि ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १
 नम्माहि । षाम् । वाहयि । आदर्शताम् । दर्शता

१ १ १ १ १ १ १ १ १
 शम् । दर्शतम् । दर्शतम् । दर्शतम् । आ । ग्री३म् ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १
 सन्नायदा । स्यायदा३ । स्यायद । स्यायद । स्यायद ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १
 धायि । रे३ । पूरोजनाः । रोजना३ः । रोजनाः ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १
 रोजनाः । रोजनाः । ए । व्रतमेसुवरेशकुनः ॥ श्रुत्वा

अथैकाहपूर्वेदानीं प्रवर्त्तते ॥

अथर्वाऽनुष्टुप् सोमः ॥ अथर्वणम् ॥ उङ्गवा

१ १ १ १ १ १ १ १ १
 षोड। षोडोवा। पुरोजितायि। उड्डवाषोड।

१५ ३५ २ १ २ ५१ १
 श्रीहोवाहाज । वा । आवत् । वोअन्भारइसाइः ।

३ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
उज्ज्वाभीष्टा । भीष्टोवा । सुतायमा । उज्ज्वाभीष्टा ।

१२ १२ १९ १ २ २ २ १
श्रीहोवाहाज । वा । सूवः । दयित्तवेपश्चान्मथि

१ १ २ २ २ २ २ २ २ २
 हारश्नाश् । उड्वाओद्वा । ओद्वा । सखायोदायि ।

६ ६ ६ १६ ३६ १ १ ९
उड्डवाओहा । ओहोवा हाज । वा । ज्योतिः ।

१ १ १ २ २ २ १२ १२ १
घजिङ्कारश्याम् । उडुवाओहा । श्रीदीवाहाज ।

१ १ १ १ १ १ १ १
वा३(१) ॥ उज्जवाओहा । औओवा । सखायोदायि । उज्जवा

१ २ १२ ३२ १ १ २ १
 षोड। षोडोवाहाज। वा। आवत। वजिह्वार३

याश्म॑ । उ॒ड्वा॑ओ॒हा । ओ॒हो॒वा । यो॒धा॒र॒या । उ

(५८)

^{१ १ १} उवाओहा । ^{११ ११ १} औहोवाहाज । वा । ^{११ ११} सूवः । पावक

^१ यापरिप्रस्यन्दतेसूरस्ताः । ^{१ ११ १} उवाओहा । ^{१ १ १ १ १} औहोवा ।

^{१ १ १} इन्दुरश्वाः । ^{११ ११ १} उवाओहा । ^{११ ११ १} औहोवाहाज । वा ।

^{१ १} ज्योतिः । ^{१ १ १} नक्तृत्वारश्वाः । ^{१ १ १ १ १} उवाओहा । ^{११ ११} औहोवा

^१ हाज । वा३(२) ॥ ^{१ १ १ १ १} उवाओहा । ^{१ १ १ १} औहोवा । ^{१ १ १ १} इन्दुरश्वाः ॥

^{१ १ १} उवाओहा । ^{११ ११ १} औहोवाहाज । वा । ^{१ १} आवत् । नक्तृ

^१ त्वारश्वाः । ^{१ १ १} उवाओहा । ^{१ १ १} औहोवा । ^१ तन्दुरीषाम् ।

^{१ १ १} उवाओहा । ^{११ ११ १} औहोवाहाज । वा । ^{१ १} खवः । ^{११} अभिने

^१ रस्मीमविश्वाचियाधारश्वाः । ^{१ १ १ १ १} उवाओहा । ^{१ १ १} औहोवा ।

^१ यज्ञायसा । ^{१ १ १} उवाओहा । ^{११ ११ १} औहोवाहाज । वा । ^१ ज्यो

^१ तिः । ^{१ १ १} तुवद्रारश्वाः । ^{१ १ १ १ १} उवाओहा । ^{११ ११ १} औहोवाहा

^{१ १ १ १} ज । वा३(३) ॥ ^{१ १ १ १} ई२३४५ ॥ १ * ॥

अथ आवावम्—१भा० १११-११२-११३ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । १

• तृतीयवाच्यार्थम् ।

^१ ^२ ^३ ^४ ^५ ^६ ^७ ^८ ^९ ^{१०} ^{११} ^{१२} ^{१३} ^{१४} ^{१५} ^{१६} ^{१७} ^{१८} ^{१९} ^{२०} ^{२१} ^{२२} ^{२३} ^{२४} ^{२५} ^{२६} ^{२७} ^{२८} ^{२९} ^{३०} ^{३१} ^{३२} ^{३३} ^{३४} ^{३५} ^{३६} ^{३७} ^{३८} ^{३९} ^{४०} ^{४१} ^{४२} ^{४३} ^{४४} ^{४५} ^{४६} ^{४७} ^{४८} ^{४९} ^{५०} ^{५१} ^{५२} ^{५३} ^{५४} ^{५५} ^{५६} ^{५७} ^{५८} ^{५९} ^{६०} ^{६१} ^{६२} ^{६३} ^{६४} ^{६५} ^{६६} ^{६७} ^{६८} ^{६९} ^{७०} ^{७१} ^{७२} ^{७३} ^{७४} ^{७५} ^{७६} ^{७७} ^{७८} ^{७९} ^{८०} ^{८१} ^{८२} ^{८३} ^{८४} ^{८५} ^{८६} ^{८७} ^{८८} ^{८९} ^{९०} ^{९१} ^{९२} ^{९३} ^{९४} ^{९५} ^{९६} ^{९७} ^{९८} ^{९९} ^{१००}

यस्य यजमानस्य—स्वा० ६१७-६१८-६१९ पृष्ठेषु द्रष्टव्यम् । ३

हवाहरिर्वावची सोमः ॥ द्वितीयवार्षाहरम् ॥ य
 होमदोहोहावि । होवि । वारे१णाया२ः । होवि ।
 ताविना१पावा२ । हो । स्वा०अन्धासा२ । होयि ।
 दाविवा१रेवाविरा२ । होवि । घश । सा२हा२३४
 औहोवा(१) ॥ जन्निष्ट०व०होहावि । होयि । आमा१श्वि
 चाया२रम् । होयि । सा०सा१श्विर्वाजा२रम् । होयि ।
 दायिवे१दायिवा२यि । होयि । गोषा१तायिरा२ । हो ।
 असाः । आ२सा२३४औहोवा (२) ॥ समि०सो०च०होहावि ।

* सोम-मध्यन्दिने ।

होयि । रूपोभूवा२ः । होयि । सपस्थाभा२विः ।
 होयि । नाधेशूभा२यिः । होयि । सायिदाश्व्यायिना
 २ः । होयि । नयो । ना२यिमा२३४षौहोवा (३) ॥ अभि
 रूर्जयन्दिषाः । समोषाभिस्फूर्जयन्दिष्मः ॥ ४ * ॥

अथ व्याख्यानम्—३भा० २४३-२४४ पृष्ठयोर्द्रष्टव्यम् । ४

वसिष्ठो वृद्धती प्रथमा द्विपदोत्तरे विष्टारपङ्क्तयो वि

राजशकेषामितीन्द्रः ॥ पराचीषु रथन्तरम् ॥ आभित्वा
 शूरनोन्मोवा । आदुग्धाद्वधेनवईशानमस्यजगतः । सु
 वारश्दृशाम् । आयिशानमारश्चिन्द्रा३ । सस्त्र२३४षा ।
 ओवा६ । हाजवा(१) ॥ नत्वोवा । वा२अन्योदिवियः ।
 नपा२श्चिवाः । नजातीना२३जः३ । नायिष्या२३४ता ।
 ओवा६ । हाजवा(२) ॥ अश्वोवा । यान्तोमघवन्नि । द्रवा

२ १ १ १ ४ १ २ २
 २२जिनाः । गव्यन्तस्त्वार३३३ । वामार३३३ । ओ
 ५ ५
 वाई । वाजवा (३) ॥ अस् ॥ ५ * ॥

अथ वाङ्मनस्—१भा० ८३-८४ पृष्ठबोधवन् । ३

भरद्वाजो बृहती प्रथमा द्विपदोत्तरे विष्टारपङ्क्तयो

१२ २ २
 विराजणकेषामितीन्द्रः ॥ पराचीषु बृहत् ॥ औहोयित्वा

२ २ २ १२ २ १ २ ५
 मिद्धिह्वामद्वा३३ । सान्नीवाजा । स्याकारा३३३वाः ।

१ २ १२ ४ ५ १ १ १
 तुवा३३ । औहोवा । वृत्रायिषुवायि । द्रासा३३त् ।

१ २ २ १२ २ १ १२ ४ ५ १
 पतिन्ना३३३राः । त्वाङ्गाष्टा३३ । औहोवा । छ२३

५ ५ १२ २
 वार३३ । ताः । उज्जवा३३वाज । वा(१) ॥ औहोयिसत्व

१ २ ५ १ २ १२ ४ ५ १ २
 हमे । नार३३श्चायि । त्रवा३३ । औहोवा । आद्वा३३ ।

१ २ ५ १ २ १२ ४ ५ १
 स्तधृष्णूर३३या । महस्तवा३३ । औहोवा । नो३३

५ ५ १२ २
 द्रा३३यि । वाः । उज्जवा३३वाज । वा(२) ॥ औहोयि

२ २ २ ५ १ २ १२ ४ ५ १
 गामा३३ । शूर३३वाम् । रथा३३ । औहोवा । या

मा३१यि । द्रसङ्गा३३४यिरा । सचावाजा३४ । औहो
वा । नारजिग्यूर३४ । घायि । उडुवाईहाज । वा(३) ॥
हम् ॥ ६ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—१ अ० ३११-३१२ पृष्ठयोर्द्रव्यम् । ६

मरुतः प्रिपीलिकमध्यानुष्टुप् सोमः ॥ मरुताः

सःस्तोभोर्कः ॥ पर्यूप्रधन्वावा । न्वावा । न्वावा । ज
सतयेपरिवार्त्ता । वार्त्ता । वार्त्ता । णिसच्चणिर्दिषस्तारा ।
तारा । तारा । धियाःऋणयानर्द्रासायि । रासायि ।
रासायि(१) ॥ अजीजनोद्विषवामा । वामा । वामा ।
नसूरियविधारेणा । रेणा । रेणा । क्लनापयोगीजीराया ।
राया । राया । रःऋमाणः । पुरन्धाया । धाया ।
धाया(२) ॥ अनुद्वित्वास्तुत्सोमा । सोमा । सोमा ।
मदामसिमहेसामा । सामा । सामा । र्यराजियेवा

^२ ^१ ^२ ^१ ^२ ^१ ^२ ^२ ^१ ^२
 जा^२प्ता^१भी । आ^१भी । आ^१भी । पवमानप्रगा^२हासा^१यि ।
^१ ^२ ^१ ^२
 हासा^१यि । हासा^१यि (३) ॥ ७ * ॥

अथ बाष्पानम्—४भा० ४०८-४०९ दृढवीर्द्रवम् । ७

^१
 मरुतःक्षुद्रपदोष्णिकसीमः ॥ स^१स्तीभोर्कः ॥ नदं
^२ ^१ ^२ ^१ ^२ ^१ ^२ ^१
 व्वी^२अदतीनाम् । तीनाम् । तीनास् । नद^२थ्यो^१थुवती
^२ ^१ ^२ ^१ ^२ ^१ ^२ ^१
 नाम् । तीनाम् । तीनाम् । पति^२वो^१अग्रियानाम् । या
^२ ^१ ^२ ^१ ^२ ^१ ^२ ^१
 नाम् । यानाम् । धेनूनामिषु^२द्वयासा^१यि । ध्यासा^१यि ।
^१ ^२ ^१ ^२ ^१ ^२ ^१ ^२ ^१ ^२ ^१ ^२ ^१ ^२ ^१ ^२
 ध्यासा^१यि । वा^२यिश्च^१स्ता^२२४^१षी^२होवा । ई^२२४^१पू^२(१) ॥ ८ ॥

अथ बाष्पानम्—५भा० २६ पृष्ठ दृढवम् । ८

^२ ^१ ^२ ^१
 जमदग्निष्टु^२हती सीमः ॥ सप्तहम् ॥ अयं^१व्वायाज ।
^२ ^१ ^२ ^१ ^२ ^१ ^२ ^१
 पुनानस्ती । मा^२धारया । मा^१धारया । मा^२धारया ।
^२ ^१ ^२ ^१ ^२ ^१ ^२ ^१
 अपावसा । नो^२अर्षसा^१यि । नो^२अर्षसा^१यि । आर^२त्नधाः ।
^२ ^१ ^२ ^१ ^२ ^१ ^२ ^१
 योनिमृता । स्था^२सीदसा^१यि । स्था^२सीदसा^१यि । स्था^२सी

* प्रथमत्रायः सोमे आर्भवे ।

१ २ १२ १२ १ १२ १२ १२
दसायि । उत्सोदेवो । क्षीरण्ययाः । क्षीरण्ययाः । क्षी
१ १२ १ १ १
रण्ययाः । ३ । त्रिवृतम्यवृतम् (१) ॥ ८ * ॥

अथ वाङ्मानम्—३भा० ४१ दृष्टं द्रष्टव्यम् । ८

दीर्घतमा जगती सोमः ॥ दीर्घतमसोर्कम् ॥ धार्ता ।

१ १ २ १ १ १ २ १ २ १ २
दायिवः पवते कृत्वियः । रसोरसो । रसः । दाक्षाः ।

१ २ २ १ २ १ १ २ १ २ १ २
दायिवानामनुमादियः । नभोर्नृभीः । नृभीः । क्षारीः ।

१ २ २ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २
सार्जानो अत्योनस । त्वभीस्त्वभीः । त्वभीः । वार्था ।

१ २ १ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २
पाजार्सिक्कणुषेनदौ । पुवापुवा । पुवा(१) ॥ शूराः । नाध

१ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
तथायुधागम । स्तियोस्तियोः । स्तियोः । क्षवाः । सा

१ २ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
यिषासन्नयिरोगवि । ष्षिष्षिष्ष । ष्षिष्ष । आयिन्द्रा ।

१ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २ १ २
स्याशुष्ममौरयन्नप । सुभायिसुभायिः । सुभायिः (२) ॥

१ १ १ २ २ २ २ १ १ १ २ १ २
आयिन्दुः । आयिन्वानो अज्यतेमनौ । पिभायिष्वि

• इषुषामे मध्यन्दिने ।

(५८)

भायिः । पिभायिः(३) ॥ आयिन्द्रा । स्यासीमपवमानज ।

मिणामिणा । मिणा । तावायि । ध्यामाणीजठरेषुआ ।

विशाविशा । विशा । प्राणाः । पायिन्विद्युदध्वेवरो ।

दसायिदसायि । दसायि । धाया । नोवाजाउपमा

द्विश । श्वताश्वताः । श्वताः ५११२१(४) ॥ ई२३४५ ॥ १०* ॥

अथ आह्वानम्—४भा० ११२ उडादिवु द्रव्यम् । १०

प्रजापतिरनुष्टुप् सोमः ॥ भर्गम् ॥ यत् । अयम्पू

षा । रयारयिर्भार३४गाः । सोमःपुना । नोचार्षारि

३४तायि । पतिर्भिश्च । स्यभूरमार३४नाः । वियस्यद्रो ।

दसौरज३४भायि(१) ॥ समुप्रियाः । अनूरषार३४ता ।

गावोमदा । यघार्ष्वार३४थाः । सोमासःकृ । एवतार

यिपार३४थाः । पवमाना । सआरयिन्दार३४वाः(२) ॥

यओजिष्ठः । तमारभार३४रा । पवमान । अवारषा

* सोमिकवातुर्मासपदप्रणासद्वितीयेऽपि आर्भवे ।

२३४याम् । यः पञ्चच । षष्ठा^१र्यिरा^२३४भायि । रयि^३
 येन । वनार^४मार^५३४हायि(६) ॥ ए३ । भर्गा^७२३४५ः ॥ ११॥

अथ व्याख्यानम्—१भा० १४४ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । ११

प्रजापतिरत्यष्टिस्रोमः । नित्यवत्साः । एआया । रु
 चा^१हरिण्या^२पुनानो^३विश्वा^४देषा^५सितर^६तिसयू^७रम्भ^८भायिः । इ
 डा । सरो^९नसयू^{१०}म्बा^{११}भीः । धारा । पृष्ठ^{१२}स्यरो^{१३}रचता^{१४}
 यि । इडा । धारा । पृष्ठ^{१५}स्यरो^{१६}रचतायि । अथा । धारा ।
 पृष्ठ^{१७}स्यरो^{१८}चतायि । इडा । पुनानो^{१९}अरुषो^{२०}श्चा^{२१}शरीः । वि
 श्वा^{२२}यद्रूपा^{२३}परिया^{२४}सिया^{२५}३ । का^{२६}भीः । सप्ता^{२७}स्ये^{२८}भिरा^{२९}३३हो ।
 का^{३०}भिरा^{३१}३३जवा^{३२}३३(१) ॥ ए^{३३}प्रा^{३४}चौम् । अनु^{३५}प्रदि^{३६}शंया^{३७}तिचे^{३८}
 क्तित^{३९}स्य^{४०}र^{४१}श्मि^{४२}निर्य^{४३}तते^{४४}दर्श^{४५}तो^{४६}र^{४७}रथोः । इडा । दै^{४८}व्यो^{४९}द
 र्श^{५०}तो^{५१}श^{५२}रथाः । आ^{५३}ग्मान् । उ^{५४}क्थानि^{५५}पौ^{५६}र^{५७}सियो । इ
 डा । आ^{५८}ग्मान् । उ^{५९}क्थानि^{६०}पौ^{६१}र^{६२}सिया । अथा । आ

० वाक्येष्वद्वितीयेऽप्यव्याख्ये ।

^१गमान् । ^{१२}उक्थानिपौ ^१सिया । ^{१२}इडा । ^{१२}इन्द्रजैत्राय
^१हा ^१र्षा ^१र्यान् । ^१वज्र ^१श्रय ^१द्वय ^१थो ^१अन ^१पा ^१ह । ^{१५}चूता । ^१स
^१मत्स्र ^१नपा ^१र ^१हो ^१यि । ^१चूता ^१र ^१श ^१जवा ^१र ^१३(२) ॥ ^१ए ^१क ^१वाम् ।
^१इत्य ^१त्य ^१ष्ठीनां ^१वि ^१दो ^१व ^१सु ^१स ^१म्मा ^१त् ^१भि ^१र्म ^१र्ज ^१य ^१सि ^१स्व ^१ष्वा ^१र ^१द ^१मा ^१यि ।
^१इडा । ^१ऋ ^१त ^१स्व ^१धी ^१ति ^१भा ^१श ^१यि ^१र्दा ^१श्मा ^१यि । ^१पारा । ^१वतो
^१नसा ^१श्म ^१तात् । ^१इडा । ^१पारा । ^१वतो ^१नसा ^१श्म ^१ताम् ।
^१अथा । ^१पारा । ^१वतो ^१नसा ^१श्म ^१तात् । ^१इडा । ^१य ^१च्चार ^१ण
^१न्ति ^१धा ^१श ^१यि ^१ता ^१श्या ^१४ । ^{१२}त्रि ^१धा ^१तु ^१भि ^१र ^१क्ष ^१षी ^१भि ^१र्व ^१यो ^१ह । ^{१५}दा ^१धा
^{१२}यि । ^{१२}रो ^{१२}च ^{१२}मा ^{१२}नो ^{१२}व ^{१२}यो ^{१२}र ^{१२}हो ^{१२}हि । ^१दा ^१ध ^१ष्वा ^१र ^१श ^१जवा ^१र ^१३(३) ॥
^१इ ^{११११}ट् ^{११११}इ ^{११११}डा ^{११११}र ^{११११}३ ^{१२}४ ^{१२}५ ॥ १२ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—५भा० १११ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । ११

भरद्वाजः ककुबुत्तरा बृहती सोमः ॥ बृहत्साम ॥

^{१२}औ ^{१२}हो ^{१२}यि ^{१२}मा ^{१२}भे ^{१२}म ^{१२}मा ^{१२}श्र ^{१२}मि ^{१२}ष्मा ^{१२}श्ण । ^१उ ^१ग्र ^१स्य ^१सा । ^१खी ^१या ^१धि

^१ ता^३३४वा । ^५ म^{११}हा^{३४}४ । ^{३४ ४४ ५} औ^{१२}होवा । ^{१२ १ २} तेवा^{३४}र्णा^{३४}आ । भायि
^१ चा^{३१}१ । ^{१ ३ ५} क्षिय^{३४}द्वा^{३४}र^{३४}ता^{३४}म् । ^{१ १२ २} पश्ये^{३४}मतू^{३४}३४ । ^{३४ ५४} औ^{३४}हो
^५ वा । ^१ वा^{३४}र^{३४}शा^{३४}या^{३४}३४ । ^५ दम् । ^५ उ^{३४}द्वा^{३४}ई^{३४}हा^{३४}ज । ^५ वा(१) ॥
^{१२ २} औ^{३४}होयि^{३४}प^{३४}श्या^{३४}३४ । ^१ म^{३४}तू । ^{१ ३ ५} वा^{३४}शं^{३४}य्या^{३४}३४दू^{३४}म् । ^{१ २} स^{३४}व्या
^{३४ ४४ ५} ३४ । ^{१ १} औ^{३४}होवा । ^१ अ^{३४}नू^{३४}स्ति^{३४}गा^{३४}यि । ^१ या^{३४}घा^{३४}३१ । ^{१२} व^{३४}से
^१ वा^{३४}र^{३४}३४र्षा । ^५ न^{३४}दा^{३४}नो^{३४}आ^{३४}३४ । ^{३४ ४४ ५} औ^{३४}होवा । ^१ स्या^{३४}र^{३४}ो^{३४}षा^{३४}३४ ।
^५ ता^{३४}यि । ^५ उ^{३४}द्वा^{३४}ई^{३४}हा^{३४}ज । ^{१२ २} वा(२) ॥ ^{१ २} औ^{३४}होयि^{३४}न^{३४}दा^{३४}३४ । ^२ नो
^१ आ । ^{१ ३ ५} स्या^{३४}रो^{३४}षा^{३४}३४ता^{३४}यि । ^{१२} म^{३४}द्वा^{३४}३४ । ^{३४ ४४ ५} औ^{३४}होवा ।
^{१ १ २} स^{३४}म्पा^{३४}क्ता^{३४}ःसा । ^१ रा^{३४}घा^{३४}३१यि । ^{१२ १ ५} ण^{३४}धे^{३४}मा^{३४}३४वा^{३४}ः । ^{१२ १} तू^{३४}या
^{२ २} मे^{३४}द्वा^{३४}३४ । ^{३४ ४४ ५} औ^{३४}होवा । ^१ द्रा^{३४}३४वा । ^{१२} द्रा^{३४}३४वा^{३४}पा^{३४}३४यि ।
^५ वा । ^५ उ^{३४}द्वा^{३४}ई^{३४}हा^{३४}ज । ^१ वा(३) ॥ ^१ द्द^{३४}म् ॥ १३ * ॥

अथ बाष्पानम्—५भा० १२१ पृष्ठादिव द्रष्टव्यम् । १२

स्वाशिरक्षययो गायत्रीसोमः ॥ स्वाशिरामर्कः ॥

• उपर्युक्ते पठम् ।

^{१ १ २} अयामायाम् । ^{१ २} यस्तेमदोर । ^{१ २} वरायिणार३४याः । ^{१ २ २} तेना
^{१ २ १} पवार । ^{१ २ २} स्वअन्धार३४सा । ^{१ २ २} देवावौरार । ^{१ २} वशत्सार
^१ ३४चा(१) ॥ ^{१ २} जग्निर्वत्तारम् । ^{१ २} अमावित्ता३४याम् । ^१ स
^२ स्त्रिर्वाजारम् । ^{१ २} दिवेदार३४यिवायि । ^{१ २} गोषातिरार ।
^{१ २} श्रसाचार३४सायि(२) ॥ ^{१ २} समिस्त्रोचार । ^{१ २} रुषोभूर३४वाः ।
^{१ २} ह्यपस्थाभारयिः । ^{१ २} नधायिनूर३४भायिः । ^{१ २} सौदण्हेजनोर ।
^{१ २} नयोनार३४यिमा(३) । ^{१ २ १ १ १} ईर३४५ ॥ १४ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—३भा० ३४३ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । १४

^{१ २ २} भरद्वाजस्त्रिष्टुब्धिष्णुः ॥ ^{१ २ २} बृहत्साम ॥ ^{१ २ २} औद्योयिकि
^{२ २} मिस्तेविष्णोपरिचा३४ । ^{१ २} सिनामप्रयद्वत्तेशिपायिष्णो
^१ चार३४स्त्री । ^{१ २ २} मावा३४ । ^{१ २ ४ २ ५} औद्योवा । ^{१ २ २} पोषास्रदा । ^१ प
^२ गूहा३४ः । ^२ एतद्यदार३४न्या । ^{१ २ १ २} रूपस्समा३४ । ^{१ २ ४ २} औद्यो
^१ वा । ^१ थारयिवाभूर३४ । ^१ था । ^१ उज्जवा३४चाक । ^१ वा(१) ॥

* वाजपेयार्धवे ।

^{१२ २} औहोयियप्रा^१ण^{१ २} । तत्ते^२ अद्य^५ शिपि^{१ २} विष्ट^२ द्रव्य^२ मर्य^२ श^२ सा^२
 मि^२ वयू^२ । ना^२ ना^२ यि^२ वा^२ २३४ यि^२ द्वा^२ न् । तन्वा^२ ३४ । औहो^{३२ ४२}
 वा^५ । गृणा^{२ १} मि^२ ता^२ । वसा^२ मा^२ ३१ । तव्या^२ न्क्षया^२ २३४ न्ता^५म् ।
 अ^{२ १ १} स^{२ २ ४ २ ५} इजा^२ ३४ । औहो^१ वा^५ । सा^२ २ः पारा^२ २३४ । का^५ यि^५ ।
 उ^५ ह्वा^५ ई^{२ २} हा^२ ज^२ । वा^{२ २} (२) ॥ औहो^२ यि^२ के^२ वा^२ ३१ । षट्^{१ २} ते^२ विष्क^२
 वा^२ स^२ पा^२ कृ^२ णो^२ मि^२ तन्मे^२ जुष^२ ख^२ शि^२ पा^२ यि^२ । वा^{२ १} यि^२ ष्टा^२ हा^२ २३४
 व्या^५म् । वर्दा^{२ २} ३४ । औहो^{३२ ४२ ५} वा^{२ १} । तु^२ त्वा^२ सुष्टू^२ । ता^२ या^२ ३१ः ।
 गि^{२ २ १ १} रोमे^५ यूया^{२ १ १} २३४ म्या^{३२ ४२ ५} । त^{२ १} सुव^२ स्ता^२ ३४ । औहो^२ वा^२ । भा^२ २
 यि^१ स्ता^१ । भा^१ २ यि^५ स्सदा^२ २३४ । नाः^१ । उ^२ ह्वा^२ ई^२ हा^२ ज^२ ।
 वा^१ (३) ॥ ह्स् ॥ १५ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—५ भा० १४६ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । १५

बृहस्पतिरिन्द्रो वापरउष्णिक् सोमः ॥ बलभिदम् ॥ हो^{१२}

* वाजपेयाग्निहोमसाम्नि ।

^२वायि । ^{१२२}होवायि । ^२होवाह्वायि । ^४पवतेहार्थाश्तो
^{१५}हरिः । ^२अतिहराश्सीहरहिया । ^४अभियर्षस्तोत्रभ्यो
^२भ्योवायिराश्वद्यशः(२) ॥ १६ * ॥

अथ व्याख्यानम्—३भा० १८० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १६

^२बृहस्पतिरिन्द्रो वा गावन्नी सोमः ॥ ^४द्वितीयम्बलभि
^{१२}दम् ॥ ^४यस्ते मदीश्वाहरेणियः । ^{१२२}तेनापवाश्स्वाश्च
^{५२}सा । ^{२२२}देवावीराश्वाश्चसहा । ^४ओवा । ^१ओवा । ^१ओ
^२वाश्चाश्च । ^{५२२}ओहोवा(१) ॥ ^{१११११}ई२३४५ ॥ १७† ॥

अथ व्याख्यानम्—३भा० १४३ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १७

^१प्रजापतिर्बृहतीन्द्रः ॥ ^१यशः ॥ ^{१२}त्वमिन्द्रयशा
^१सि । ^{४१२}अजौषीशवसस्पतिः । ^{२१}त्वंहृत्पाणिचक्षुप्रतीत्यं
^{१२१}इत्युरु । ^२अनुत्तश्चर्षणीधृतिः(१) ॥ ^{२१२}अनुत्तश्चर्षणीधृतिः । ^{२१२}अनु
^२त्तश्चर्षणीधृतिः । ^{४११}तमुत्वानूनमसुरप्रचेतसम् । ^{१२}राधोभा

१ १८ ८ १८१८१ १८ ८ १८१८१ १८ ८
गमिवेमहे(२) ॥ राधोभागमिवेमहे । राधोभागमिवेमहे ।

१८२१ २ १८ २' १८२१८२ २ १
महीवृद्धतिशारणातइन्द्र । प्रतेसुस्त्रानोअम्वन् । शत

१२२ १२२ १११११
जीविमशरदोवयन्ते२३४५(३) ॥ १८ # ॥

अथ वाक्यान्तम्—४भा० ४७६-४७७ पृष्ठयोर्द्रष्टव्यम् । १८

प्रजापतिरनुष्टुप्सोमः ॥ भर्गः ॥ यत् । पुरोजि

ती। ^{१२ १ १ १}वीचारम्भार३४साः। ^{१२ २ १ १ १}सुतायमा। ^{१२ १ १ १ १}दयारयित्ना२३४

वायि । ^{१ २}अपञ्चानम् । ^{१ २ ५}अथारयिष्टार३४ना । ^{१ २ २}सखायो

दौ । घञा०रयिक्का०२३४याम्(१) ॥ सखायोदौ । घञा०

विष्णुः२३४याम् । योधारया । पावाः२३४याम् । प

रिप्रस्य । दता^१यि^१स^१२३४ताः । इन्दुर^१श्वः । नका^१र्त्वा

२३४याः(२) ॥ इन्द्रश्चः । नकारत्वा२३४याः । तन्द रो

षम । अभा^१रयिभा^५र^{१२}राः । सोमंवि^२श्वा । चिगार^१धा

* अपचिति ब्रह्मसाम ।

(50)

^५ २४४या । ^{१ २} यज्ञायस । ^{१ ५} तुवा^१द्रार^२४याः(३) ॥ ^{१ १} २४ । भर्ग

^{१ १ १ १} २३४पुः ॥ १८ * ॥

अथ याज्ञावल्—३भा० १२१ ऋचादिषु द्रव्यम् । १८

वरुणो ^{१२} बृहती ^२ सीमः ॥ देवस्थानम् ॥ ^{१२} राजपुना

^{२१ १} नास्तो । ^{१६} मधारयाः । होयि । होयि । होयि । हा

^{६ ६} जहाजहाजवा । ^{१ २} सहोनरः । ^{१ १२ १२ २ १ १} अपोवसानोऽर्षसा

^१ शयि । होयि । होयि । होयि । ^{१६ ६ ६} हाजहाजहाजवा ।

^{१ २} सत्यमोजः । ^{२ १ १२ २ १ १ १} भारद्वाजोनिमृताः । ^१ होयि । होयि ।

^{१६ ६ ६} होयि । ^{१ २} हाजहाजहाजवा । ^{१ २ १ २} स्वर्ग्यीतिः । ^{१ २ १ २} स्यसीदसा

^१ शयि । होयि । होयि । होयि । ^{१६ ६ ६} हाजहाजहाजवा ।

^{१२ १२} एस्यादिदम् । ^{१२ १२} एस्यादिदम् । ^{१२ १२} एस्यादिदम् । ^{१ २ १२ २} उत्तोदेवो

^{१ १ १ १} हिरण्ययाः । ^१ होयि । होयि । होयि । ^{१६ ६} हाजहाज

^६ हाजवा(१) ॥ ^{१२} द्यौः ॥ ^{१२ २ २} हाउत्तोदेवाः । ^{१ १} हिरण्ययाः ।

• द्वितीयावधित्यार्थम् ।

^१ होयि । ^{१५ ५ ५} होयि । ^१ होयि । ^१ हाजहाजहाजवा ।
^{१ २} सहीनरः । ^{२ १ २ १ १ १} उत्सोदेवोदिरण्ययाः । ^१ होयि । ^१ होयि ।
^{१५ ५ ५} होयि । ^{१ २} हाजहाजहाजवा । ^{१ २} सत्यमोजः । ^{१ २} दुहा
^{१ २ २ १ १} नजधर्हि विवाश्म् । ^१ होयि । ^१ होयि । ^१ होयि । ^{१५} हाज
^{५ ५} हाजहाजवा । ^{१ २} स्वर्ज्योतिः । ^{१ १ १} मधुप्रियाम् । ^१ होयि ।
^{१५ ५ ५} होयि । ^{१ २ १ २} होयि । ^{१ २ १ २} हाजहाजहाजवा । ^{१ २ १ २} एस्थादिदम् ।
^{१ २ १ २} एस्थादिदम् । ^{१ २ १ २} एस्थादिदम् । ^{१ १ १ १ १ १ १} प्रत्नसधस्थमासदाश्त् ।
^१ होयि । ^{१५ ५ ५} होयि । ^१ होयि । ^{१ २} हाजहाजहाजवा(२) ॥ द्यौः ॥
^{१ २} हाजप्रत्नसधा । ^{२ १ १} स्थमासदाश्त् । ^१ होयि । ^१ होयि ।
^{१५ ५ ५} होयि । ^{१ २} हाजहाजहाजवा । ^{१ १ १ १} सहीनरः । ^{१ १ १ १} प्रत्नसध
^{१ १ २ १} स्थमासदाश्त् । ^१ होयि । ^१ होयि । ^१ होयि । ^{१५ ५} हाजहाज
^५ हाजवा । ^{१ २} सत्यमोजः । ^{१ २ १ १ १ १} आपृच्छग्रन्थरुणांवाः । ^१ होयि ।
^{१५ ५ ५} होयि । ^{१ २} होयि । ^{१ २} हाजहाजहाजवा । ^{१ २} स्वर्ज्योतिः ।

^१ ^{१२} ^१ ^{१५} ^५
 जियषसाहयि । होयि । होयि । होयि । हाजहाज
^५ ^{११२} ^{११२} ^{११२}
 हाजवा । एस्यादिदम् । एस्यादिदम् । एस्यादिदम् ।
^{१२१२} ^{११२} ^१ ^{१५}
 नृभिर्ह्यौतोविचक्षणाः । होयि । होयि । होयि । हाज
^५ ^५ ^{१२} ^{१२} ^{१२} ^१ ^१
 हाजहाजवा(३) ॥ द्यौरक्रान्भूमिरततनत्समुद्रः समधूकु
^१ ^{११११}
 पत् । इट्० इडा२४४५ ॥ २० * ॥

अस्य व्याख्यानम्—३भा० ४१ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । १०

॥ तृतीयस्यार्ध-प्रपाठकः समाप्तः ॥

—०००@०००—

^१ ^१ ^{१२}
 जमदग्निर्बृहतीन्द्रः ॥ सप्तद्वम् ॥ अयं वायाज ।
^१ ^{१२१२} ^{१२१२} ^{१२१२}
 त्वामिह्वायि । हावामहायि । हावामहायि । हावामहायि ।
^{१२} ^{११२} ^{१२१२} ^{१२१२} ^{१२१२}
 सातौवाजा । स्याकारवाः । स्याकारवाः । स्याकारवाः ।
^{१२१} ^{१२१} ^{१२१} ^{१२१} ^{१२१}
 त्वांश्चायि । धूदन्द्रसात् । पातिन्नराः । पातिन्नराः । पाति
^{१२१२} ^{१२१} ^{१२१२} ^{१२१२}
 नराः । त्वाङ्गाष्टा । ह्यअर्वताः । ह्यअर्वताः । ह्यअर्वताः(१)॥

* गोचरे मध्यमिने ।

^{१२ १२} ^{१२ १२} ^{१२ १२} ^{१२ १२} ^{१२}
 त्वाङ्गाष्टा । सूअर्वताः । सूअर्वताः । सूअर्वताः । त्वा
^{१२} ^{१२ १२} ^{१२ १२} ^{१२ १२}
 ङ्गाष्टा । सूअर्वताः । सूअर्वताः । सूअर्वताः ।
^१ ^१ ^१ ^१ ^{१२ १} ^{१२}
 सत्त्वज्ज्यायि । जवज्ज्या । स्ताधृष्णुया । स्ता
^१ ^{१२ १} ^१ ^१ ^{१२ १}
 धृष्णुया । स्ताधृष्णुया । महस्तवा । नोअ
^{१२ १} ^{१२ १} ^१ ^१
 द्रिवाः । नोअद्रिवाः । नोअद्रिवाः(२) ॥ महस्तवा ।
^{१२ १} ^{१२ १} ^{१२ १} ^१ ^१
 नोअद्रिवाः । नोअद्रिवाः । नोअद्रिवाः । महस्तवा ।
^{१२ १} ^{१२ १} ^{१२ १} ^{१२ १}
 नोअद्रिवाः । नोअद्रिवाः । नोअद्रिवाः । जामश्रुवाम् ।
^१ ^१ ^{१२ १} ^{१२ १} ^{१२}
 रथियमायि । द्रासक्किरा । द्रासक्किरा । द्रासक्किरा ।
^१ ^{२ १२} ^{१२ १} ^{१२ १} ^{१२}
 सत्रावाजाम् । नाजिग्यूषायि । नाजिग्यूषायि । ना
^१ ^{१२} ^१ ^{१ १}
 जिग्यूषायि(३) ॥ ए । त्रिवृतम्प्रवृतम् ॥ १ * ॥

अस्य वाक्यान्तम्—३भा० ३३० पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । १

^{१२ २ ५}
 रुद्रोऽनुष्टुप्सोमः ॥ समौल्यसप्तहम् ॥ पूरो २ ।

^{१ २ ५} ^{१२ ५} ^{१२ ५} ^{१२ २ ५} ^{१२ २ ५}
 जीती २ । वोअऽ२ । धासऽ२ । स्ता २ । यामा २ ।

• सन्दर्भे प्रत्यक्षम् ।

१८ ऽ १८ ऽ १८ ऽ १८ ऽ १८ ऽ
दायिऽ२ । लावेर । पापऽ२ । श्वानऽ२म् । आशिऽ२ ।

८ ऽ १८ ऽ १८ ऽ ८ ऽ १८ ऽ
ष्टानऽ२ । साखारयोदीर । घाजिऽ२ । ङायऽ२म्(१) ॥

१८ ऽ १८ ऽ ८ १८ ऽ १८ ऽ
साखार । योदीर । घाजिऽ२ । ङायऽ२म् । योधार ।

१८ ऽ १८ ऽ १८ ऽ १८ ऽ १८ ऽ
रायार । पावऽ२ । कायार । पारिऽ२ । प्रस्रऽ२ ।

१८ ऽ ८ ऽ १८ ऽ १८ ऽ १८ ऽ १८ ऽ
दातेर । सूतऽ२ः । इन्दुऽ२ । अश्वीर । नाकऽ२ । त्वा

८ १८ ऽ १८ ऽ १८ ऽ १८ ऽ
यऽ२ः(२) ॥ इन्दुऽ२ः । अश्वीर । नाकऽ२ । त्वायऽ२ । त

८ १८ ऽ १८ ऽ १८ ऽ १८ ऽ
न्दुऽ२ । रोषऽ२म् । आभीर । नारऽ२ः । सीमऽ२म् ।

१८ ऽ १८ ऽ १८ ऽ १८ ऽ १८ ऽ
विश्वार । चायार । धायार । यज्ञार । वासऽ२ ।

१८ ऽ १८ ऽ ८
त्ववऽ२ । द्रायऽ२ः । एअस् ॥ २ * ॥

अथ व्याख्यानम्—१भा० १२१ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । २

रुद्रोऽनुष्टुप्सोमः ॥ द्वितीयसम्मील्यसप्तदशम् ॥

१८ ऽ १८ ऽ १८ ऽ १८ ऽ १८ ऽ
इन्दुऽ२ः । अश्वीर । नाकऽ२ । त्वायऽ२ः । त्वायऽ२ः ।

१८ ऽ १८ ऽ १८ ऽ १८ ऽ १८ ऽ
त्वायऽ२ः । तन्दुऽ२ । रोषऽ२म् । आभीर । नारऽ२ः ।

* सन्दर्भार्थम् ।

१८ ५ १८ ५ १८ ५ १८ ५ १८ ५
 नारऽरः । नारऽरः । सोमऽरम् । विश्वार । चायार ।
 १८ ५ १८ ५ १८ ५ १८ ५ १८ ५ १८ ५
 धायार । धायार । धायार । यज्ञार । यासऽर । तूवऽर ।
 १८ ५ १८ ५ १८ ५ १ ११ १ ११
 द्रायऽरः । द्रायऽरः । द्रायऽरः(३) । इस्०प्रहस्०ए३चक्षू
 १ १ १ १
 र३४५ः ॥ ३ ॥

अथ व्याख्यानम्—१भा० १२१-१२२ पृष्ठयोर्द्वयम् । २

॥ इत्युद्घातानि एकाहपर्व समाप्तम् ॥ ३ ॥

॥ अथाहीनपर्वेदानीमप्रवर्तते ॥

अग्निर्वैश्वानरोऽनुष्टुप्सोमः ॥ ऋतनिधनमाज्यदो

हम् ॥ ^{१ १}चोहम् । ^{१ २}प्रसुश्वानार । ^{१ १ १}यचन्वार३४साः ।
^{१ २}मर्त्तनिवार । ^{१ १ १}ष्टतद्दार३४चाः । ^{१ २}अपश्वानारम् । ^१अ
^{१ १}राधार३४साम् । ^{१ २}हतामखारम् । ^{१ १ १}नष्टगा२३४वाः(१) ॥ आ
^१जामिरार । ^{१ २ १}त्क्वेअव्यार३४ता । ^{१ २}भुजेनपूरत् । ^{१ १ १}तृउषा
^१२३४योः । ^{१ २}सरज्जारो२ । ^{१ १ १}नयोषा२३४णाम् । ^{१ २}वरो
^{१ १ १}नयो२ । ^१निमासार२३४दाम्(२) ॥ ^{१ २ २}सवीरोदार । ^{१ १ १}असाधा
^१२३४नाः । ^१वियस्तस्तार । ^{१ १ १}भरोदार२३४सायि । ^१हरिः
^{१ २ १ १}पवारयि । ^{१ २ २}त्रेअव्यार२३४ता । ^{१ १ १}वेधानयो२ । ^{१ १ १}निमासार
^१३४दाम्(३) । ^१ए३ । ^{१ १}ऋतम् ॥ ४ ॥

अथ व्याख्यानम्—४भा० ४३७ उठादिषु द्रष्टव्यम् । ४

* “अहीनकाष्ठमिदानीमप्रवर्तते”—इति क०-पाठः ।

† मर्मनिराचप्रत्ययेऽपि आर्भवे ।

अग्निर्वैश्वानरस्त्रिष्टुप्सोमः ॥ ईनिधनमाज्यदोहम् ॥

१ १ २ २ १ २ ३ ५ २ १
अयस्सोमाः । इन्द्रतु । भ्यस्सुन्वायि । तुभ्यम्पवा ।

१ १ २ ५ ४ ५ २ १ २ १ २
तारयितुवम् । अस्यपाक्षी । तुवश्चयाम् । चक्रषे ।

२ ३ ४ ५ २ १ २ १ २ २ ५ ४ ५
त्वंबवृषायि । इन्दुमदा । याश्रुजि । यायसोमाम् (१) ॥

२ १ २ २ १ २ २ ३ ४ ५ २ १ २
सर्द्वरथो । नभुरि । षाड्योजी । महःपुरु । णीश्

१ २ २ ३ ४ ५ २ १ २ २ २ १ २
सात । यायिवसूनी । आदींविश्वा । नज्जषि । याणि

४ ५ २ १ २ २ १ २ २ ३ ४ ५ २ १ २
जाता । सुवर्षाताः । वनऊ । ध्वानवन्ता (२) ॥ शुक्नी

२ १ २ २ ३ ४ ५ २ १ ५
शर्हो । नमारु । तम्यवस्त्रा । अनभिशा । स्ताश्

१ २ २ ३ ४ ५ २ १ २ २ २ ३
दिवि । यायथावीट् । आपोनमा । क्षूश्सुम (३) ॥ तिर्भ

४ ५ २ १ २ २ १ २ २ ३ ४ ५ २ १ २
वानाः । सहस्राप्साः । पृतना । षाड्यक्षाः । ई २ ३

१ १

४५ ॥ पु ३ ॥

अस्य आख्यानम्—४५० ५४४ पृष्ठयोद्विषु द्रष्टव्यम् । ५

अग्निर्वैश्वानरस्त्रिष्टुप्सोमः । त्रिणिधनमाज्यदोहम् ॥

• द्वितीयेऽहनि मध्यन्दिनान्धस्य ।

(६१)

२ १ २ २ १ २ २ ४ ५ २ १
तिषोवाचाः । ईश्रय । तिप्रवङ्गीः । ऋतस्यधायि ।

२ १ २ २ ३ ४ २ ५ २ २ १ २ १
तौश्मन्ना । षोमनीषाम् । गावोयन्तायि । गोश्र

२ २ ४ २ ५ २ २ १ २ १ २ २ ३
तिम् । पृच्छमानाः । सोमंय्यतायि । मतयः । वाव

४ २ ५ २ २ १ २ १ २ २ ३ ४ २ ५ २ २
शानाः(१) ॥ सोमङ्गावो । धेनवः । वावशानाः । सो

१ २ १ २ ३ ४ ५ २ २ १ १
मंविप्राः । मतिभिः । पृच्छमानाः । सोमस्सुताः । ऋ

१ २ २ २ ३ ४ २ ५ २ २ १ २ २ ३ ४ ५
च्यते । पूयमानाः । सोमेषक्ताः । त्रिष्टुभः । सन्नवन्ता

२ २ १ २ १ २ २ ३ ४ २ ५ २ २ १
यि(२) ॥ एवानस्सो । माश्रपरि । पिच्यमानाः । आपव

२ १ २ २ ३ ४ ५ २ १ २ २ १
खा । पूश्यमा । नस्सुवस्ती । इन्द्रमावायि । शाश्वृह ।

२ २ ३ ४ २ २ १ २ १ २ २ ३ ४ ५
तामदेना । वर्धयावा । चश्चन । यपुरन्धिम(३) ।

२ २ २ १ २ १ १ १ १ १
ए । आज्यदोहार्श्वपूम् ॥ ई * ॥

अस्य व्याख्यानम्—३भा० ४४३-४४४ ऋच्योर्दृष्टवम् । ६

१ १
प्रजापतिर्वृहत्यादित्यः ॥ सङ्गतिः ॥ एश्याया ।

* नृनीयेऽहन्वार्धवान्धम् ।

^१तद्वसूर^१श्चो^१र^१३ । ^१रि^१या^१र^१३म् । ^{१२ १२ २}हा^१ओ^१वा । ^{१ २}वि^१श्वे^१दि^१न्द्र
^१स^१भ^१क्ष^१त । ^{१ २ २ २ १ २}व^१सू^१नि^१जा^१तो^१ज^१नि^१मा । ^{१ २}नि^१यो^१ज^१सा । ^{१ २ २}प्र^१ति^१भा
^{१ २ २}ग^१ज्ज^१दौ^१धि^१मः(१) ॥ ^{१ २}ए^१प्रा^१ता^१यि । ^{१ २}भा^१ग^१ज्ज^१दा^१र^१श्चो^१र^१३ । ^१धि^१मा
^{१ २ २ २}र^१३ः । ^{१ २ २ १ २ २}हा^१ओ^१वा । ^{१ २ २ १}प्र^१ति^१भा^१ग^१ज्ज^१दौ^१धि^१मः । ^{१ २ २ १}अ^१ल^१र्षि^१रा^१तिं
^{१ १ २}व^१सु^१दा^१म् । ^{१ २}उ^१प^१स्तु^१हि । ^{१ २ २ १}भ^१द्रा^१इ^१न्द्र^१सू^१रा^१त^१यः(२) ॥ ^१ए^१भा^१द्राः ।
^१इ^१न्द्र^१सू^१रा^१र^१श्चो^१र^१३ । ^{१ २ २ २}त^१वा^१र^१३ः । ^{१ २}हा^१ओ^१वा । ^{१ २}भ^१द्रा^१इ^१न्द्र
^{१ २ १}सू^१रा^१त^१यः । ^{१ २ २ २ १ १}यो^१अ^१सू^१कामं^१वि^१ध^१तः । ^{१ २}न^१रो^१ष^१ति । ^{१ २ २ १ २}म^१नो^१दा
^{१ २ २ १}ना^१य^१चो^१द^१य^१न्(३) ॥ ^१क्षी^१ ३ । ^१आ^१ ३ । ^१ज^१ ३ । ^{१ १}इ^१ २ ३
^{१ १}४ ५ (३) ॥ ७ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—४भा० १२६-१२७ पृष्ठयोर्द्वयम् । ७

^{१ १}पृथु^१र^१श्मिः ^{१ १}पथ्या^१प^१ङ्क्ति^१रि^१न्द्रः ॥ ^{१ १}पार्थु^१र^१श्मम् ॥ ^{१ १}ए^१खा
^१दोः । ^१ओ^१र^१३४^५वा । ^{१ १ २}इ^१त्था^१वि^१षू^१र^१व^१ताः । ^१अ^१था । ^१ए^१म
^१भोः । ^१ओ^१र^१३४^५वा । ^{१ १}पि^१ब^१न्ति^१गौ^१र^१ियाः । ^१अ^१था । ^१ए^१या

७ गर्भमिराचद्वितीयेऽपि च ह्यव्याख्यानम् ।

गायत्रीऋन्दः अग्निर्देवता स्वयमातृषोपधाने विनियोगः ॥

भूः । भूः । होयि । भूः । होयि । भूः । हा३१जवा२ ।

ए । सुवर्ज्योती२३४ पूः(१) ॥ भुवरिति व्याहृतिसाम पर

मेष्ठी प्रजापतिर्ऋषिः दैव्युष्णिक् ऋन्दः वायुर्देवता तृतीया

याञ्चितौ स्वयमातृषोपधाने विनियोगः ॥ भुवाः । भुवः ।

होयि । भुवः । हा३१ जवा२ । ए । सुवर्ज्योती २३४

पूः(२) ॥ खरिति व्याहृतिसाम परमेष्ठी प्रजापतिर्ऋषिः

दैव्यनुष्टुप् ऋन्दः सूर्यो देवता पञ्चम्याञ्चितौ स्वयमातृषो-

पधाने विनियोगः ॥ सुवाः । सुवः । होयि । सुवः । हो

यि । सुवः । हा३१जवा२ । ए । सुवर्ज्योती२३४पूः(३) ॥

सत्यमिति व्याहृतिसाम परमेष्ठी प्रजापतिर्ऋषिः दैव्यनु

ष्टुप् ऋन्दः । सत्यं देवता प्रथमायाञ्चितौ पुष्करपला

शोपधाने विनियोगः ॥ सत्याम् । सत्यम् । होयि । स

०, १ स्वयमातृषादिकमिष्टकामिधानम्, यजुर्वेदीयान्निधित्य-प्रकरणे उल्लिखितं
आहम् ।

त्यम् । होयि । सत्यम् । हा३१जवा२ । ए । सुवर्ज्यो^{१ १ १ १ १}
 ती२३ ४ ५ः(४) ॥ पुरुष३ति व्याहृतिसाम परमेष्ठी प्रजा-
 पतिर्हविः दैव्यनुष्टुप् कन्दः पुरुषो देवता प्रथमायाश्चितौ^{१ १ १ १ १}
 हिरण्यमयपुरुषोपधाने विनियोगः । पुरुषाः । पुरुष ।
 होयि । पुरुष । होयि । पुरुष । हा३१जवा२ । ए । सुव^{१ १ १ १ १}
 र्ज्योती२३४५ः(५) ॥ १० * ॥

व्याहृतिमूलकचेतस्याम व्याहृतीनाञ्च व्याख्यानमुख्या संहिताभाष्ये । १०

दीर्घतमा अनुष्टुप् सोमः ॥ दीर्घतमसोऽर्कः ॥ वा^१
 याम् । पूषारयिः । भगाभगाः । भगाः । सोमाः ।
 पूनामोञ्च । षतायिषताति । षतायि । पातीः । वायि^{१ १ १ १ १}
 श्वस्यभू । मनामनाः । मनाः । वाया । ख्याद्रोदसी ।
 उभाउभायि । उभायि(१) ॥ ई२३४५ ॥ ११ † ॥

अथ व्याख्यानम्—३भा० ३४५—३४६ पृष्ठयोर्द्रष्टव्यम् । ११

* विनियोगः स्वाग्निचित्यक्रमौ ।

† वेदचिराम तृतीयेऽध्याहर्णवे ।

वरुणः पथ्या वृहती सोमः ॥ देवस्थानम् ॥ ^{१२} हाज

^२ श्रीणन्तो गो । ^२ भिरुत्तराश्म् । ^{१२} होयि । ^१ होयि । होयि ।

^{१५} हाजहाजहाजवा । ^५ सद्योनरः । ^५ श्रीणन्तो गोभिरुत्तरा

^१ श्म् । ^{१५} होयि । ^५ होयि । ^५ होयि । ^५ हाजहाजहाजवा(२) ॥

^{१२} सत्यमोजः । ^{१२} परिखानश्चक्षसेदाश् । ^{२२} होयि । ^१ होयि ।

^{१५} होयि । ^५ हाजहाजहाजवा । ^५ स्वर्ज्योतिः । ^{१२} वमादनाश् । ^{१२} १२

^१ होयि । ^{१५} होयि । ^५ होयि । ^५ हाजहाजहाजवा । ^{१२} एस्था

^{२२} दिदम् । ^{२२} एस्थादिदम् । ^{२२} एस्थादिदम् । ^२ क्रतुरिन्दुर्विच

^{१२} क्षणाश् । ^१ होयि । ^१ होयि । ^{१५} होयि । ^५ हाजहाजहाज

^{१२} वा(३) ॥ ^{१२} द्यौरक्रान्भूमिरतनत्समुद्रः ^१ समचूकुपत् । ^{१२} इट्०

^{११११} इडा२३४५ ॥ १२ * ॥

अथ व्याख्यानम्—४भा० ३०६-३०७ पृष्ठयोर्द्वेऽव्ययम् । १२

^{१२} अग्निर्गायत्री सोमः ॥ ^{१२} अग्नेरर्कः ॥ ^१ तिस्रोवाचउऽश्वा

* इन्द्रो म-प्रवमान-तृतीयेऽहनि सधन्दिने ।

(६२)

^२यिरा^{२ २}शतारयि । गावोमिमन्तिऽ^{१ १}धायिनाश्वा^२ः । हरि
^२रेतिकाऽ^{१ १}श्नायिक्राशदा^२त्(१)॥ अभिब्रह्मोराऽ^{२ १ १}श्नूषाशता^२ ।
^२यक्षी^{१ १}र्धतस्याऽमाता^२शरा^२ः । मर्जयन्तीर्दिऽ^{२ १ १}श्वाग्ग्राशविभू
^२रम्(२) ॥ रायस्समुऽ^{२ १ १}द्राश्चातूशरा^२ः । अस्मभ्य^२सोमाश्
^{१ १}वायिश्चाशता^२ः । आपवस्वसाऽ^{२ १ १}श्वासाशयिणा^२ः । ए । अ
^{१ १ २ १ २ १ १}ग्निमूर्धाभवद्विः ॥ १३ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ४४३-४४४ पृष्ठचोदं डबल् । १३

दीर्घतमा अक्षरपङ्क्तिरिन्द्रः ॥ दीर्घतमसोऽर्कम् ॥

^{१ १}पारौ । प्रा । धन्वा^१धन्वा । धन्वा । आयिन्द्रा । या ।
^{२ १}सोमा । सोमा । सोमा । स्वादूः । मायि । जायाचा
^१या । जाया । पूष्णे । भा । गायागाया । गाया(१) ॥
^{१ १}आयिवा । मा । ताया^{२ १ १ २ १}र्ताया । ताया । माहे । खा ।

* चतुर्विंश-तृतीयेऽहनि सप्तमिने ।

^{१ १ १११} यायायाया । ^{१११} याया । ^{१ १} साग्रू । ^१ क्रो । ^{१ १ १} अर्षाअर्षा ।
^{१ १} अर्षा । ^{१ १} दायिव्याः । ^१ यौ । ^{१ १ १११} यूषा यूषाः । ^{१११} यूषाः (२) ॥ ^१ आधि
^१ न्द्राः । ^१ ते । ^{१ १ १११} सोमासोमा । ^{१११} सोमा । ^{१ १} सूता । ^१ स्या । ^१ पे
^{१ १११} यात्येयात् । ^{१११} पेयात् । ^{१ १} क्रात्वे । ^१ दा । ^{१ १ १११} क्षायाक्षाया । ^{११} क्षा
^१ या । ^१ वाधि । ^१ श्वे । ^१ चा । ^{१ १ १११} देवादेवाः । ^{१११} देवाः (३) ॥ ^{१ १ १} ई२३
^{१ १} ४५ ॥ १४ • ॥

अथ बाष्पावत्—४ मा० ४१३-४१४ पृष्ठबोर्डद्वयम् । १४

^{१५} वसिष्ठो गायत्रीन्द्रः । ^१ रथन्तरम् ॥ ^१ आमित्वाष्टष
^{१ १} भात्तुतोवा । ^{१ १} छतृष्टजा । ^१ मिपाश्शयितयायि । ^१ चा
^{१ १ १} म्यावियाश्शमूश् । ^१ क्षायिमाश्शदाम् । ^{१ १} ओवाद् । ^१ द्वा
^{१ १} जवा (१) ॥ ^{१ १११} दम्नोवा । ^{१ १} मात्वामूराषविध्यवोमोपद्वखा । ^१ न
^१ पारश्शदभान् । ^{१ १ १ १} माक्कीम्मष्ट्वाश्शद्वौश् । ^१ पांन्वाश्शना ।

^{१ ५} ^५ ^{१ १} ^{१ १ १ १}
 ओवा६ । हाजवा(२) ॥ नओवा । हात्वागोपरी६सम्
^१ ^१ ^१ ^{१ १ १ १} ^४ ^१
 हेमद । तुरार३४सायि । सारोगोरोर३या३ । यापा
^१ ^{१ ५} ^५ ^१
 १३४यिवा । ओवा६ । हाजवा(३) ॥ अस् ॥ १५ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—२भा० २१५-२१६ पृष्ठबीजं दृश्यम् । १५

भरद्वाजः प्रथमा चानुष्टुभावन्या पथ्या वृद्धतीन्द्रः ॥
^{१ १} ^१ ^१ ^१ ^१ ^१
 वृद्धत्साम ॥ औद्योयियज्जायथाअपूर्विया३ए । मघवन्वा ।
^{१ १} ^५ ^{१ १} ^{१ १ १ १} ^{१ १}
 चाहत्यार३४या । तत्पृ ३४ । औद्योवा । थिवौम् ।
^१ ^१ ^५ ^{१ १} ^१ ^{१ १ १ १}
 आप्रा३१ । थार३४याः । तदस्तम्भा३४ । औद्योवा ।
^१ ^५ ^५ ^५ ^{१ १}
 ज२तोदार३४यि । वाम् । उज्जवा१हाज । वा(१) ॥ औ
^१ ^१ ^{१ १} ^{१ १} ^५ ^{१ १}
 होयिवन्ता३ए । तेयज्ञो । आजायार३४ता । तदा
^{१ १ १ १} ^{१ १} ^१
 ३४ । औद्योवा । कजतहा । स्कार्ता३१यिः । तदि
^{१ १ १} ^५ ^{१ १ १} ^१ ^{१ १ १ १}
 अमभिभूरार३४सायि । यज्जातय्वा३४ । औद्योवा ।

* तृतीये पृष्ठम् ।

२२ १ १ १ १२ १२ १ १ २ १
 ईडा(१) ॥ ऋतस्य । जिह्वाय । वतेम । धुप्रियम् । वक्ताप
 १ १ १२ १ १२ २ १ १२ २ १ १ १
 तिष्ठियोऽस्याचदाभियः । ईडा । दधाति । पुनःपि ।
 १२ १२ १ २ १ १२ २ १ १२ २ १
 चोर । पौचियम् । नामतृतीयमधिरोचनन्दिवाः ।
 २२ १ २ १ १ १ १ १ १ १ १
 ईडा(२) ॥ अवद्यु । तानःक । लशाऽश्च । चिक्रदत् ।
 १ १२ २ १ २ १ १२ २ १ २ १ १ १
 नृभिर्येमाणःकोशचाक्षिरण्यये । ईडा । अभीक्ष् । त
 १२ १ १२ १ १२ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 स्यदो । हनाश्च । नूषत । अधिन्निपृष्टउषसोविराजसा
 १ १ १ १ २ २
 २३४पूयि(३) ॥ ईडा ॥ १ * ॥

अस्य आख्यानम्—३भा० १६९ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । १

प्रजापतिर्जगती सोमः ॥ चतुरिङः पदस्तीभः ॥ दा-
 १ १२ २ १ २ १ १२ १ १
 दशनिधनो भवति ॥ वषामतीनाम् । ईडा । वतेविच
 १ १२ २ १ २ १ १२ १ १ १ १ १ १
 क्षणः । सोमोऽपङ्गाम्प्रत । ईडा । रीतोषसान्दिवः ।
 १२ १२ १२ २ १ १ १ १ १ १ १
 प्राणासिन्धूनाङ्क । ईडा । लशाऽश्चिक्रदत् । इन्द्र
 १ १२ १२ १२ २ १ १ १ १ १ १ १
 स्यद्दार्दिया । ईडा(१) ॥ विशन्मनीषिभाशयिः । मनौषि

* प्रथमाधेयान्ताम् ।

^१भिःपव । ^{१२२}ईडा । ^{१२१२ २}तेपूर्वियःकविः । ^{१ १ १ १}नृभिर्यतःपरि । ^{१२}ई
^२डा । ^{२ १२ १ १}कोशाऽऽसिष्यदत् । ^{१ १ १ २}तृतस्थनामज । ^{१२२}ईडा । न
^{१ १ १}मन्धुचरन् । ^{१ १ २ १ १}इन्द्रस्यवायुऽस । ^{१२२}ईडा । ^{१ २ १ १}खियायवर्षया
^{१ १ १ १ २}१न्(२) ॥ ^{१ २ १ २ १}अयम्युनानड । ^{१ २ १ २ १}ईडा । ^१षसोऽपरोचयत् । ^{१ १ १ १ १}अयऽ
^{१ २}सिन्धुभ्योऽ । ^{१२२}ईडा । ^{१ २ १}भवदुलोककृत् । ^{१ १ १ १ १}अयन्निस्सप्तदु ।
^{१२२}ईडा । ^{१ १ १ २ १}दुहानपाशिरम् । ^{१ २ १ १ २}सोमोद्देपव । ^{१२२}ईडा । ^{१ २}ते
^{१ १ १}चारुमत्सराः(३) ॥ २ * ॥

अथ व्याख्यानम्—१भा० १५८ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । १

प्रजापतिर्जगती सोमः ॥ षडिडः पदस्तीभो दाद-

^{१ १ १ १ १}शनिधनो भवति ॥ ^{१ १ १ १ १}पविचन्तेवित । ^{१२२}ईडा । ^{१ १ १}तम्बह्मण्य
^{१ १२२}ते । ^{१ १ १ १ १}ईडा । ^{१ १ १ १}प्रभुर्गात्राणिपरियेषिविश्वतः । ^{१ १ १}ईडा । अ
^{१ २}तप्ततनूनं । ^{१२२}ईडा । ^{१ १ १ १ १}तदामोऽश्रते । ^{१ १ १}ईडा । ^{१ १ १ १}श्रुतास
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १}इददन्तसन्तदाग्रतार ३ ४ ५ । ^{१ १ १ १ १}ईडा(१) ॥ ^{१ १ १ १}तपोष्यविचंवि ।

* द्वितीयार्धभागः ।

^{१२२ १ १२२ २२ १२ १ १२१}
 ईडा । ततन्दिवस्पदे । ईडा । अर्चन्तोअस्यतन्तवोव्यसि
^{१ १२२ १ १२२ १२ २२२१ २२}
 रन् । ईडा । अवन्तिवस्यप । ईडा । वितारमाग्नवः । ईडा ।
^{११ ११ २२ १, ११ २२ २१ १}
 दिवःपृष्ठमधिरोहन्ति तेजसाः । ईडा(२) ॥ अरुवचदुष ।
^{२२ ११ ११ २२ २ २२ १ १२}
 ईडा । सःपृश्निरग्रियः । ईडा । उक्षामिमेतिभुवनेषु
^{२१ २२ २२ १२ १२२ १२१ १२}
 धाजयुः । ईडा । मायाविनोममि । ईडा । रेअस्यमा
^{१२ २२ ११ ११ १२१ २२१ ११११}
 यया । ईडा । नृचक्षसःपितरोगर्भमादधू २ ३ ४ ५ ।
^{२२}
 ईडा(३) ॥ ३ * ॥

अस्य आख्यायनम्—१भर० ४५८ उडादिषु द्रष्टव्यम् । ३

प्रजापतिर्जगती सोमोऽष्टेडः पदस्तोभो द्वादशनिधनो

^{१२२ १२ ११ १२१ १२१२ १२२}
 भवति ॥ ईडा । धर्त्तादिवःपवतेऽतृत्वयोरसः । ईडा ।
^{२२ २२२२२२ १ १२२२१ १ १२२ २२}
 ईडा । दक्षोदेवानामनुमाद्योष्टभिः । ईडा । ईडा ।
^{१ १ २ १२ १२ १ १ १२२ २ २ १२१}
 हरिस्वजानोअत्योनसत्वभिः । ईडा । ईडा । वृथापा

* तृतीयार्धवाक्यम् ।

१ २ १ १२ २ १२ १ १२ १ १२ १
जात्सिङ्गणुषेनदीषुवा१ । ईडा(१)॥ ईडा । शूरोनधत्त

१२ १२ १ १२ १२ १२ १ १ १२ १
आयुधागभस्थोः । ईडा । ईडा । स्वस्तिषान्तिरोगवि

१२ १२ १२ १२ १ १ १२ १ १
ष्टिषु । ईडा । ईडा । इन्द्रस्यशुक्लमौरयन्नपस्थभिः ।

१२ १२ १ १२ १२ १ १ १२ १
ईडा । ईडा । इन्दुर्हिन्वानोभज्यतेमनीषिभा१यिः ।

१२ १२ १ १२ १ १२ १२ १२ १२
ईडा(२) ॥ ईडा । इन्द्रस्यसोमपवमानजर्मिणा । ईडा ।

१२ १२ १२ १२ १२ १ १२ १२ १२
ईडा । तविध्यमाणोजठरेष्ठाविश । ईडा । ईडा । प्रनः

१ १ १ १ १२ १२ १२ १२ १२ १२ १२ १२
पिन्वविद्युदम्नेवरोदसी । ईडा । ईडा । धियानोवा

१२ १ १२ १ १२ १२ १२
जात्उपमाद्दिग्रश्चता१ः । ईडा(३) ॥ ४ * ॥

अथ आश्वानम्—४भा० २१२ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । ४

अथर्व्या पथ्या बृहती सोमः ॥ अथर्वणम् ॥ उज्ज

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
वाओहा । औओवा । पुनानस्सो । उज्जवाओहा । औ

१२ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
ओवाहाजवा । आवत् । मधारारश्वा३ । उज्जवाओ

* चतुर्थार्धिकान्यम् ।

(६३)

^१हा । ^{१ १ १}औहोवा । ^१अपोवसा । ^{१ १ १}उज्जवाओहा । ^{१ १}औहो
^{१ १ १}वाहाज । ^{१ १}वा । ^{१ १ १}सूवा । ^{१ १ १}नोअर्षस्थारत्नधायोनिमृमस
^{१ १}सौदारश्सायि । ^{१ १ १ १}उज्जवाओहा । ^{१ १ १}औहोवा । ^{१ १}उत्सोदे
^{१ १ १}वाः । ^{१ १ १ १}उज्जवाओहा । ^{१ १ १ १}औहोवाहाज । ^{१ १}वा । ^{१ १}ज्योतिः ।
^१हिरण्याश्श्याः । ^{१ १ १ १}उज्जवाओहा । ^{१ १ १ १}औहोवाहाज । ^{१ १}वा
^{१ १ १ १}३(१) ॥ ^{१ १ १ १}उज्जवाओहा । ^{१ १ १ १}औहोवा । ^{१ १}उत्सोदेवाः । ^१उज्जवा
^{१ १}ओहा । ^{१ १ १ १}औहोवाहाज । ^{१ १}वा । ^{१ १}आवत् । ^१हिरण्याश्
^१श्याः । ^{१ १ १ १}उज्जवाओहा । ^{१ १ १ १}औहोवा । ^{१ १}उत्सोदेवाः । ^{१ १}उज्ज
^{१ १ १}वाओहा । ^{१ १ १ १}औहोवाहाज । ^{१ १}वा । ^{१ १}सूवः । ^१हिरण्य ।
^{१ १ १}योदुहानजधर्द्वियमधुप्राश्श्याश्म । ^{१ १ १ १}उज्जवाओहा ।
^{१ १ १}औहोवा । ^{१ १ १ १}प्रत्नसधा । ^{१ १ १ १}उज्जवाओहा । ^{१ १ १ १}औहोवाहा
^{१ १}ज । ^{१ १}वा । ^{१ १}ज्योतिः । ^{१ १}स्थमासारश्शदाश्त् । ^{१ १ १ १}उज्जवाओ
^{१ १ १ १}हा । ^{१ १ १ १}औहोवाहाज । ^{१ १ १ १}वा३(२) ॥ ^{१ १ १ १}उज्जवाओहा । ^{१ १}औहो

^२ वा । ^{२ २ २} प्रलसधा । ^{१२ १२२} उज्जवाओहा । ^{१२ १२२} औहोवाहाज ।
^{१ १} वा । ^{१२ १} आवत् । ^{१ २ २ २} स्थमासारश्दाश्त् । ^{१ २ २ २} उज्जवाओहा ।
^{२ २ २} औहोवा । ^{२ २ २} प्रलसधा । ^{१२ १२२} उज्जवाओहा । ^{१२ १२२} औहोवाहा
^{१ २} ज । ^{१२ २} वा । ^{२ २ २} हवः । ^{२ २ २} स्थमासददापृच्छन्मरुणं व्याजियर्षा
^१ रश्साश्चि । ^{२ २ २} उज्जवाओहा । ^{२ २ २} औहोवा । ^२ नृभिर्द्वौताः ।
^{२ २ २} उज्जवाओहा । ^{१२ २} औहोवाहाज । ^१ वा । ^१ ज्योतिः । ^१ विच
^१ चारश्णाश्चः । ^{१ २ २ २} उज्जवाओहा । ^{१२ १२} औहोवाहाज । ^१ वार(३) ॥
^{१ १ १ १} ईरश्छपु ॥ ५ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—३भा० ४१ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । ॥

स्वाशिरक्षपयो गायत्री सोमः ॥ स्वाशिरामकर्म ॥

^{१ १ २ १ २} अयामायाम् । ^१ परिप्रियां । ^{१ १ २} दिवःकारश्छवीः । ^{१ २} वयाश्
^{१ १ २} सिनारं । ^{१ २ २} सियोर्हार्श्छयिताः । ^{१ २ २ २} खानैर्याताश्चि । ^{१ २} कवि
^१ कारश्छतुः(१) ॥ ^{१ २} सखनुर्मां । ^{१ १ २} तराशूरश्छचीः । ^{१ २ २} जाती

* वासिष्ठे अनुबन्धनि ।

जाते^१ । अरोचार्^{१ १}३४यात् । महान्मही^{१ २}र । कृतावा^{१ १ १}
 २३४र्धा^५(२) ॥ प्रप्रक्ष्यार^१ । यपन्ध्या^{१ १ १}२३४सायि । जनायजू^{१ २}
 २ । द्यौश्चद्रू^{१ २ १ १}२३४हाः । वीतियर्षा^{१ २}र । पनिष्ठा^{१ १ १} २ ३ ४ या
 यि^{१ १ १ १}(३) ॥ इ^{१ १ १ १}२३४५ ॥ ६ * ॥

अस्य वाक्यान्तम्—३भा० ५५० पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । ६

भरद्वाजो^{१ २}ऽनुष्टुप् सोमः ॥ बृहत्साम ॥ औहीवि^{१ २}
 सुतासोभधुमत्तमा^{१ २}हण । सोमाइन्द्रा^{१ २ १ २} । यामन्दार^{१ १}३४वि
 माः । पवा^५३४ । औहीवा^{१ २} । जवा^{४ २ ४ २ ५} । तोषा^{१ १}३१ । वा^१
 २३४रान् । देवानाक्का^५३४ । औहीवा^{१ २ १ २} । तू^१२वोमा^१३३
 ४ । दाः । उज्जवा^१६हाज । वा^५(१) ॥ औहीयिद^{१ २}आ^१३१ ।
 दुरिन्द्रा^{१ १} । यापावा^{१ १}२३४तायि । इता^५३४ । औहीवा^{१ २ १ २} ।
 देवासोआ^{१ २ १ २} । ब्रूवा^१३१न् । वाचस्पतिर्म^१खस्त्रा^{१ १}२३४तावि ।

* देवपञ्चाश-चतुर्थेऽध्याये ।

^{१ १ २ १} विश्वस्येगा३४ । ^{३२ ४२ ५} औक्षीवा । ^१ ना२ओजा२३४ । ^५ साः ।

^५ उऊवा६हाज । ^५ वा(२) ॥ ^{२२ २} औक्षीयिसस्ता३१ । ^{१ १ २} हस्रधा । राः

^{२, ३} पावा२३४तायि । ^५ समू३४ । ^{१२} औक्षीवा । ^{२२ ४२ ५} द्रोवाचमायि । ^{१२ १}

^१ खाया३१ः । ^२ सोमस्पतीरया२३४यिणाम् । ^५ सखेन्द्रस्या३४ । ^{२ १ २ १}

^{३२ ४२ ५} औक्षीवा । ^१ दा२यिवेदार३४यि । ^५ वायि । ^५ उऊवा६हा

^१ ज । ^१ वा(३) ॥ ^१ हस् ॥ ७ * ॥

पञ्च बाह्यान्—३भा० ४४२ उहादिषु द्रष्टव्यम् । ०

वृकजभ्रोऽनुष्टुप् सोमः ॥ वृहन्निधनं व्वार्कजम् ॥

^{३२} हाजपुरोजितीवोअन्धासाः । ^{१ १} सुतायमादयिहवायि । ^{१ २ २}

^१ हाज । ^{१ २} अपश्चानाम् । ^२ हाज । ^१ आश्यायिष्टाना३ । ^१

^१ हाज । ^{१ २ २ २ १} साखायोदा । ^२ हाज । ^{१, १} घारजा२३४औक्षीवा । ^{५ २ २}

^१ क्रिया३५हस(१) ॥ ^१ हाजसखायोदीर्घजिह्वायाम् । ^{२ २ २} योधा । ^{१ १} ^{१ २ २}

^{२ २} रयापावकया । ^१ हाज । ^१ परिप्रस्था । ^२ हाज । ^१ दाशता

^१यिमूताः । ^१हाऊ । ^१आयिन्दुरश्वौ । ^१हाऊ । ^{१, १}नारका
^{१ २ २}२३४औहोवा । ^१त्वियाः ^१हस्(२) ॥ ^{१ २}हाविन्दुरश्वौनक्तवायाः ।
^१तन्दुरोषमभीनराः । ^१हाऊ । ^{१ २}सोमंविश्व । ^१हाऊ ।
^१चाश्वाधायाः । ^१हाऊ । ^{१ २ २}याज्ञायसा । ^१हाऊ । ^१र
^१वारः ^{१ २ २}४औहोवा । ^१द्रयाश्चस्(३) ॥ ८ # ॥

षष्ठ्य वाचानम्—१भा० १२१ इहादिषु द्रव्यम् । ८

प्रजापतिः पथ्या बृहती सिद्धेत्यपरे सोमः ॥ अन्तरि-

^{१ २ २ २}क्षम् ॥ ^१हावासोमस्ता । ^१नोषद्रि । ^{१ २ २}भायिः । ^{१ २ २}औही
^{१ १}होवा २ । ^{१ २ २ २ १ १}इहा । ^{१ २ २}तिरोवाराणिषव्य । ^{१ २ २}या । ^{१ २ २}औही
^{१ २}होवा २ । ^{१ २}इहा । ^{१ २ २ २ १ १ १ २ १}जनोनपुरिचम्बोर्विश्व । ^{१ २}रावि ।
^{१ २ २ १ २}औहीहोवा २ । ^{१ २}इहा । ^{१ २}सदोव । ^{१ २ २ १ २}ना । ^{१ २ २ १ २}औहीहोवा २ ।
^{१ २}इहा । ^१षुद । ^{१ २ २ २}भारयिषारः ^{१ २ २}४औहोवा(१) ॥ ^{१ २}हाऊसदोवना
^१यि । ^१षुदहि । ^{१ २ २ १}षा । ^{१ २}औहीहोवा २ । ^{१ २}इहा । ^{१ २}सदो

• मनीष-मवरान-मनीषेऽन्याभिन्ने ।

^{२ २ १} वनेषुद्वि । ^{२२ २ १२} षा । ^{१ २} औहौहोवा२ । ^{१ २} इहा । ^२ समामृजे
^{१ १२ २ २२ १} तिरोअण्वानिमेषि । ^{२२ २ १२} या । ^{१ २} औहौहोवा३ । ^{१ २} इहा । ^{१ २} मी
^२ ङ्ढान्स । ^{२२ २ १२} प्रायिः । ^{१ २} औहौहोवा२ । ^{१ २} इहा । ^{१ २} नवा
^{१ २ २ २२ २} जा२यू२३४औहोवा(२) ॥ ^{२२ २ २} ङाजमीङ्ढान्सप्रायिः । ^{१ २ १} नवाज ।
^{२ २ २ १२} यूः । ^{१ २} औहौहोवा२ । ^{१ २} इहा । ^{१ २ २} मीङ्ढान्सप्रिर्नवाज । ^{१ २ १} यूः ।
^{२ २ २ १} औहौहोवा२ । ^{१ २} इहा । ^{१ २ १ १ २ २ २} अनुमाद्यःपवमानोमनीषि । ^{२ १} भा
^{२ २ २ १२} यिः । ^{१ २} औहौहोवा२ । ^{१ २} इहा । ^{१ २ २} सोमोवि । ^{१ २} प्रा । ^{१ २} औ
^{२ १ २} हौहोवा२ । ^{१ २} इहा । ^१ भिर्ह । ^{१ २ २} का२भा२३४औहोवा ।
^{१ १} सुष्टुभस्तुभोश्वाशिष्टुमक्राहन्(३) ॥ ^{१ १ १} इट्०इडा२३४५ ॥ ८*॥

अथ वाक्यान्तम्—५भा० २०५-२०६ पृष्ठयोर्द्रष्टव्यम् । ८

अथर्वा पथ्या वृद्धती सिद्धेत्यपरे सोमः ॥ अथर्वणम् ।

^{१ २ २ २} उड्ढवाओहा । ^{२ २ २} औहोवा । ^२ अभिसोमां । ^{२ २ २} उड्ढवाओहा ।
^{१ २ २ २} औहोवाङाज । ^{१ २} वा । ^{१ २} आवत् । ^१ सचाया२श्वा३ः । ^१ उड्ढ

* त्रिककुच्छदस्य सप्तस्य चतुर्थेऽहनि मध्यह्निने ।

^{१ १ १} वाओहा । ^{१ १ १} औहोवा । ^१ पवन्तेमा । ^{१ १ १} उज्जवाओहा । ^१ औ

^{१ १ १} होवाहाज । ^{१ १} वा । ^१ सूवः । ^१ दियम्मादसमुद्रस्याधिविष्ट

^{१ १ १} पेमनीषारश्चिणाः । ^१ उज्जवाओहा । ^{१ १ १} औहोवा । ^१ मत्सरा

^{१ १ १} साः । ^{१ १} उज्जवाओहा । ^{१ १ १} औहोवाहाज । ^{१ १} वा । ^१ ज्योतिः । म

^१ दच्युरश्ताः । ^{१ १ १} उज्जवाओहा । ^{१ १ १} औहोवाहाज । ^{१ १ १} वाः(१) ॥

^{१ १ १} उज्जवाओहा । ^{१ १ १} औहोवा । ^१ मत्सरासाः । ^{१ १} उज्जवाओ

^१ हा । ^{१ १ १} औहोवाहाज । ^{१ १} वा । ^१ भावत् । ^{१ १} मदच्यूरश्ता

^{१ १ १} हः । ^{१ १ १} उज्जवाओहा । ^{१ १ १} औहोवा । ^१ मत्सरासाः । ^१ उज्ज

^{१ १ १} वाओहा । ^{१ १ १} औहोवाहाज । ^{१ १} वा । ^१ हवः । ^१ मदच्यूत

^{१ १ १} स्तरत्समु । ^१ द्रम्यवमानजर्माश्चिणाः । ^{१ १ १} उज्जवाओहा ।

^{१ १ १} औहोवा । ^{१ १ १} राजादेवाः । ^{१ १ १} उज्जवाओहा । ^{१ १ १} औहोवाहा

^{१ १} ज । ^{१ १} वा । ^{१ १} ज्योतिः । ^{१ १} ऋतम्ब २ ३हाश्त् । ^{१ १ १} उज्जवाओ

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
हा । औहोवाहाज । वा३(२) ॥ उज्जवाओहा । औ

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
होवा । राजादेवाः । उज्जवाओहा । औहोवाहाज ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
वा । आवत् । ऋतम्बूरश्चात् । उज्जवाओहा । औ

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
होवा । राजादेवाः । उज्जवाओहा । औहोवाहाज ।

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
वा । छतः । ऋतम्बूरदर्पामित्रस्यवरुणस्यधर्माश्च ॥

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
उज्जवाओहा । औहोवा । ग्रहिन्यानाः । उज्जवाओ

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
हा । औहोवाहाज । वा । ज्योतिः । ऋतम्बूरश्

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
चात् । उज्जवाओहा । औहोवाहाज । वा३(३) ॥ ई२

१ १ १
३४५ ॥ १० • ॥

अथ बाष्पानम्—३भा० ४०१-४०२ पृष्ठयोर्द्रष्टव्यम् । १०

१
रायोवाजस्त्रिष्टुबग्निः ॥ रायोवाजीयम् ॥ एवाग्नी

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
म् । वोदेवमग्निभिस्तजोषायजिष्ठन्दूतमध्वरेकणूरद्वाम् ।

● चतुर्थैः हनि सध्वग्निने ।

(६४)

इडा । योमर्त्तियाशयिषूनायि । ध्रुविर्हतावाः । ता
 पूः । मूर्धाघृतान्नः पारहोयि । वाकआ३१जवार३(१) ॥
 प्रोयात् । अश्विनवन्तसविष्यन्यदामहरसवरणादिवाः
 स्वात् । इडा । आदस्ववातो१आहनू । वातिगोचिरा
 ह । धास्मा । तेव्रजनकृष्णमारहोयि । आस्तिवा
 ३१जवार३(२) ॥ एकद्या । स्यतेनवजातस्यविष्णोमेचरन्त्य
 जराइधारेनाः । इडा । अष्ठाद्यामाश्रुषाः । धूम
 र्विसा३म् । दूताः । अग्रद्वयसेहारेयिहोयि । दावि
 वाना३१जवार३(३) ॥ इट्० इडा२३४५ ॥ ११ * ॥

अस्य आस्मानम्—४भा० १८८ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । ११

अग्निर्गायत्री सोमः ॥ अग्नेरर्कः ॥ स्वादिष्ठयामा
 ऽहदायिष्ठाश्या२ । पवस्वसोमाऽधाराश्या२ । इन्द्राव

पात^१ए^१वायि^१क्ष^१ता^१२ः(१) ॥ र^१क्षी^१हा^१वि^१श्वा^१ऽश्वा^१र्षा^११ पा^१२
 यिः । अ^१भियो^१नि^१मा^१ऽयो^१हा^११ता^१२यि । द्रो^१णे^१स^१ध^१स्त्रा^१ऽ
 मा^१सा^१श^१दा^१२त्(२) ॥ व^१रि^१वो^१धा^१ता^१ऽश्मो^१भू^१श्वा^१२ः । म^१हि^१ष्ठो^१
 व^१त्रा^१ऽह^१ान्ता^११मा^१२ः । प^१र्वि^१रा^१धो^१३मा^१घो^१श्ना^१२म्(३) ॥ ए ।
 अ^१ग्नि^१र्म^१ूर्धा^१भव^१द्दिवः ॥ १२ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १०५ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । १२

दीर्घतमा अनुष्टुप् सोमः ॥ दीर्घतमसोऽर्कः ॥ इा

यिर्याम् । पा^१ञ्च^१स्व^१य । श^१सा^१श्श^१साम् । श^१साम् ।
 सा^१खा । यो^१अ^१द्रि^१स । इ^१ता^१श्च^१ताम् । इ^१ताम् । प्रा^१
 याम् । आ^१यि^१न्द्र^१स्त्र^१का । मि^१या^१न्मि^१याम् । मि^१याम् ।
 प्रा^१क्षा । पा^१य^१न्त^१ज । म^१यार्म^१याः । म^१याः(२) ॥ ई^१२३
 ४ पुः ॥ १३ † ॥

अस्य व्याख्यानम्—४भा० ३५१ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १३

* नवमेऽध्यायार्भवे ।

† अन्धोमदमराचस्य नवमेऽध्यायार्भवे ।

प्रजापतिर्गायत्री सोमः ॥ पयसि ॥ परिचुवानोगा
 श्यिरिष्ठाः । परिचुवा । नोगिरिष्ठाः । परिचुवा ।
 नोगाश्यिरिष्ठाः । पवित्रे सोमोश्चक्षरात् । पवित्रे सो ।
 मोश्चक्षरात् । पवित्रे सोमोश्चक्षरात् । तुवंविप्रस्तूवद्वा
 यिः । तुवंविप्राः । तूवद्वायिः । तुवंविप्रस्तूवद्वा
 वायिः । मधुप्रजाताश्मन्धसाः । मधुप्रजा । तामन्ध
 साः । मधुप्रजा । ताश्मन्धसाः । मधुप्रजाताश्मन्धसाः(१) ॥
 तुवेविश्वे साश्जोषसाः । तुवेविश्वे । साजोषसाः । तुवे
 विश्वे साश्जोषसाः । देवासः पीतीश्माशता । देवासः
 पायि । तीमाशता । देवासः पीतीश्माशता । मदेषुस
 वाधायि । मदेषुसा । वाधायि । मदेषुस
 वाश्माशतायि(३) ॥ आ२ । हस्० ए३पया२३४पूः ॥१४०॥

अस्य व्याख्यानम्—४भा० ६१-६४ ऋषीर्द्रष्टव्यम् । १४

॥ इत्यहीनपर्व समाप्तमहीनकाण्डश्च समाप्तः ॥

* पौष्परीकीर्णहोत्रम् ।

॥ इदानीं सत्र(काण्डः)पर्व प्रवर्त्तत ॥

वसिष्ठः प्रथमा पथ्या वृद्धतौ कजभावुत्तरे इन्द्रः ॥ रय-

न्तरम् ॥ माभेममाश्रमिषोवा । जयस्यसस्येतवमवृत्ते

वृष्णोचमिच । श्रियारश्कृताम् । पाश्र्वेमतूरश्वा ३ ।

शाय्यारश्कृताम् । ओवा ६ । द्वाजवा(१) ॥ पश्योवा । मा

तुर्व्वशय्यदुःसव्यामनुस्त्रिगुंवा । वसारश्चिवृषा । ना

दानोचारश्वा ३ । रोषारश्वा ४ । ओवा ६ । द्वाजवा(२) ॥

नदोवा । नोअस्यरोषतिमद्वासम्पृक्तासारधे । णधार

इयिनवाः । तूयमेहा २ ३ यिद्रा ३ । वापारश्चिवृषा ।

ओवा ६ । द्वाजवा(३) ॥ अस् ॥ १५ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १२२-१२३ पृष्ठयोर्ब्रह्मम् । १५

रायोवाजः पथ्या पङ्क्तिरग्निर्देवता ॥ रायोवाजी-

* अग्निरिति रायो अग्निर्देवता तत्राग्निर्देवता पृष्ठम् ।

यम् ॥ ^{१ १}ए^{१ २ २}आग्नीम् । तन्मन्ये^{१ २ २}योवसुरस्तं^{१ २ २}य्यं^{१ २ २}य्यन्तिधा^{१ २}रवि
 नवाः । इडा । अस्तमर्वन्त^{१ २ २}आग्ना^{१ २ २}श्वाः । अस्तमित्या
 सोवा^{१ २}३ । जायिनाः^{४ ५}(१) ॥ ए^{१ २}आग्नीः । हिवाजिनं^{१ २}व्विशेद^{२ २}दा
 तिविश्वचा^१र्षणा^२यिः । इडा । अग्नीराये^{२ २ २ २ २}सुवा^{२ २ २}भू^{२ २ २}श्वाम् ।
 सग्नीतोयोतिवा^{१ २ २ २ १}३ । रायाम्^{४ ५}(२) ॥ ए^{१ २}सोआ । ग्रिय्यो^{१ २}विसृ^{१ २}ष्टं
 णे^{२ २}स्यमायन्तिधा^१रयिनवाः । इडा । समर्वन्तो^{२ २ २}रद्यु^{२ २ २}शू^{२ २ २}द्र
 श्वाः । स^{१ २ २ २}सुजाता^{४ ५}ससू^{१ २}३ । रायाः । इष^{१ २}स्तोतृ^{२ २}भ्यआ
 रश्चो^१यि । भारा^१३१जवा^१२३(३) ॥ १६ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—५भा० १४६पृष्ठारिषु द्रष्टव्यम् । १६

रायोवाजः पथ्या पङ्क्तिरूपा देवता ॥ रायोवाजी-

यम् ॥ ए^{१ १}माहे । नो^{१ २}अद्य^{१ २ २ २ २ २}बोधयोषो^{१ २ २ २ २ २}राये^{१ २ २ २ २ २}दिवा^{१ २ २ २ २ २}रयित्वा
 यि । इडा । यथाचिन्नो^{२ २ २ २ २ २}षबो^{२ २ २ २ २ २}धा^{२ २ २ २ २ २}भ्याः । सत्य^{१ २ २ २ २ २}अवसिवा
 ३ । यायायि^{४ ५}(१) ॥ ए^{१ २}यास । नो^{१ २ २ २ २ २ २}येग्री^{२ २ २ २ २ २}चद्रये^{२ २ २ २ २ २}व्यौ^{२ २ २ २ २ २}क्को^{२ २ २ २ २ २}दुहिता

* विवृति-सम्प्रसारकाङ्गपञ्चाङ्गद्राविम्व न्व्विंशेऽवनि उन्मिषोचम ।

१ १ १ १ १ १
 र्दिवः । इडा । साव्यच्छसहाश्रियाश्रसायि । सत्य
 १ ४ ५ ४ ५ १ २ १
 अवसिवाश्र । यायायि(२) ॥ एसानाः । अद्याभरदसुव्युक्ता
 १ १ १ १ १ १
 दुहिता र्दिवः । इडा । योव्यौच्छस्सहाश्रियाश्रसायि ।
 १ १ ४ ५ १ २ १ १
 सत्यअवसिवाश्र । यायायि । सुजातेअश्वसूरश्रयोयि । नार्त्त
 आश्रजवाश्र(३) ॥ १७ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—४भा०१४८ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । १७

रायोवाजः पथ्या षड्क्तिरश्विनौ देवता ॥ रायोवा-

१ १ १ १
 जीयम् ॥ एप्राती । प्रियतम रथं वृषणं वसुवा र्हनाम् । इडा
 १ २ १ १ १ १ १ १ ४ ५
 स्तोतावामश्विनाश्वार्धः । स्तोमेभिर्भूषताश्रयि । प्राता
 १ १ १ २ १ १ १
 वि(१) ॥ एआत्या । यातमश्विनातिरोविश्वामहा र्सना ।
 १ १ १ १ १ १ १ ४
 इडा । दक्षाहिरण्यवाश्रानौ । सुषुम्णासिन्धुवाश्र । द्वा
 १ १ १ १ १ १ १
 सा(२) ॥ एआनाः । रत्नानिबिभ्रतावश्विनागच्छता र्युवा
 १ १ १ १ १ १ १
 म् । इडा । रुद्राहिरण्यवाश्रानौ । जुषाणावाजिनाश्र

यि । वासू । मा^{४ ५}हीमम^{१२२}श्रुतार^१३^१द्यो^१यि । द्वावमा^१३३^१
वार^१३(३) ॥ इट्० इडा^{११११}२३४५ ॥ १८ * ॥

अस्य आख्यानम्—५भा० १५० पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । १८

दी^१र्घतमा^१ वृ^१द्धती सोमः ॥ दी^१र्घतमसो^१ऽर्कः ॥ आ^१भौ ।
प्री^{१२ १}याणि^२पवते^२चनः । द्दि^{१ १ १ १}ता^{१ १}द्वि^{१ १}ताः । नामा ।
नी^{१२}य^२ङ्गो^{१ १}अधि^{१ १}येषु^{१ १}व । ध^{१ १}तायि^{१ १}ध^{१ १}तायि । आ^{१ १}सू ।
री^{१ १}यस्य^२बृ^{१ १ १ १}द्धतो^{१ १}बृ^१द्धन् । अ^{१ १}धा^१अ^१धायि । रा
थाम् । वा^{१ ५ १}यिष्व^{१ १ १ १}ञ्चम^{१ १}रु^{१ १}हद्वि^{१ १}च । क्ष^{१ १}णाः^{१ १}क्ष^{१ १}णाः ।
आ^{१ १}र्ता । स्था^{१ १}जि^{१ १}ह्ना^{१ १}पवते^{१ १}मधु । प्रि^{१ १}याम्प्रि^{१ १}याम् । वा^{१ १}क्ता ।
पा^{१ १ १}ति^{१ १ १}र्द्धि^{१ १ १ १}यो^{१ १}अ^{१ १}स्या^{१ १}अ^{१ १}दा । भि^{१ १}या^{१ १}भि^{१ १}याः । दा^{१ १}धा ।
ता^{१ १}यि^{१ १}पु^{१ १}त्रः^{१ १ १ १}पि^{१ १}त्रो^{१ १}रपी । चि^{१ १}या^{१ १}च्चि^{१ १}याम् । ना^{१ १}मा ।
ता^{१ १}त । य^{१ १ १ १}मधि^{१ १}रोच^{१ १}नम् । दि^{१ १}वा^{१ १}दि^{१ १}वाः ॥ आ
व^{१ १ १ १}तानः^{१ १}क^{१ १}ल^{१ १}शा^{१ १}अ^{१ १}चि । क्र^{१ १ १}दा^{१ १}त्क्र^{१ १}दा^{१ १}त् ।

* इदमपि तथा ।

१२ १२२ २ १२ १२ १
 नृभौः । ग्रेमानः कोश आहिर । एययायि एययायि । एय
 २ १२ १ २ २ २ २ २ १२ १२ १२
 यायि । आभी । आर्तस्य दोहना च नू । षता षता । षता ।
 १२ १ २ २ २ १२ १२ १
 आधी । त्रायि पृष्ठ उष सो विरा । जसायि जसायि । ज
 २ १२ १२ १
 सायि (३) ॥ ई २३४५ ॥ १८ * ॥

अस्य आख्यानम्—१ भा० १६७ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । १८

प्रजापतिः पथ्या वृद्धती सोमः ॥ ॥ भर्गः ॥ ॥ यत् ।
 २ २ १ २ ५ २ २ २ १
 उत्सो देवः । हिरा २३५ २३याः । उत्सो देवः । हिरा २
 २ ५ २ २ २ २ २ २
 २३५याः । दुहान ऊर्ध्वं विवियम् । मधूरं प्रा २३४
 ५ २ १ २ २ ५ २ २
 याम् । प्रत्न २३५ । स्थमा २३४ २३४ दात् (२) ॥ ए३ । भ
 १२ १२ १
 गार् २३४५ ॥ २० † ॥

अस्य आख्यानम्—१ भा० ४१ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । १०

॥ इत्युद्गागाने चतुर्थस्यार्द्धः प्रपाठकः ॥

—000@000—

* तस्यैव सप्तचत्वारिंशोऽन्वयः ।

† आदित्यानामयने विष्टस्य अक्षक-प्रथमाभिज्ञवस्य तृतीयेति सधन्दिने ।

अथर्वाः पथ्या वृद्धती सिद्धेत्य-परे सोमः ॥ अथर्व

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
णम् ॥ उहुवाओहा । औहोवा । परिधी२रा । उऊ

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
वाओहा । औहोवाहाज । वा । आवत् । तिता२

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
आ२३यिहा३यि । उऊवाओहा । औहोवा । परि

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
धी२रा । उऊवाओहा । औहावाहाज । वा ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
हवः । तिता२इहितवाहन्नक्तमुतसोमातादा२३यिवा३ ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
उहुवाजहा । औहोवा । दुहानोवा । उहुवाओहा ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
औहोवाहाज । वा । ज्योतिः । भ्रजधा२३ना३यि ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
उऊवाओहा । औहोवाहाज । वा३(१) ॥ ई२३४५ ॥ १५ ॥

अथ आख्यानम्—१भा० ५१७-५१८ पृष्ठयोर्द्वयम् । १

दीर्घतमाः पथ्या वृद्धतीसिद्धेत्यपरे सोमः ॥ दीर्घ-

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
तमसोऽर्कः ॥ आयिणा । तोगोभिर्ह । तरान्तराम् ।

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २
तराम् । आयिणा । तोगोभिर्ह । तरान्तराम् ।

* चतुर्केचवि सध्यन्दिने ।

^{१२}तराम् । ^{१२}पारी । ^{१ २ २२१२}स्नानश्चक्षसेदेवमा । ^{१२१२}दनादनाः ।

^{१२}दनाः । ^{१२}क्रातूः । ^१आयिन्दुर्विच । ^{१२ १२}क्षणाःक्षणाः । ^{१२}क्षणाः(३) ॥

२१२१२

ई२३४५ ॥ २ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—४भा० १०६-१०७ पृष्ठयोर्द्रष्टव्यम् ॥ १

^१प्रजापतिरनुष्टुप् सोमः ॥ ^१सङ्कति ॥ ^१एपारी । ^१त्य

^१द्य्यं ^१तार३ ^१होर३यि । ^{१२ १२ २}हरा३यिम् । ^{३१}आओवा । ^{३१}बभ्रु

^१म्पुन । ^{१२ १२}तिवारेण । ^{१२ २१२}योदेवान्बिश्वा ^{२२ १ २}इत्परि । ^{१२ १ १}मदेनसह

^१गच्छति । ^१हौ३ । ^१आ३ । ^{१ १ १ १}ज३(१) ॥ ^{१ १ १ १}ई२३४५ ॥ ३ † ॥

अस्य व्याख्यानम्—४भा० ३५० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २

प्रजापतिः पथ्या बृहती सिद्धे त्यपरे सोमः ॥ यशः ॥

^{१२ २१२}पुनानास्सोमधारया । ^{१२ १२ २}अपोवसानोअर्षसि । ^{१२ १ १२}आरत्नधा

^{२ १ १ २}योनिमृतस्यसीदसि । ^{१ १२ १२ १२}उत्सोदेवोद्विरण्ययः(१) ॥ ^{१ २ १२ १२}उत्सोदेवो

^{२ १}द्विरण्ययः । ^{१ १ १ २ १}२ । ^{१ २ १}दुहानजधदिव्यम्माधुप्रियम् । ^{१ १ १ १ २}प्रत्नसधस्य

^{१२ १}मासदत्(२) ॥ ^{१ १ १ १ १२}प्रत्नसधस्यमासदत् । ^{२ १ १ १}२ । ^{२ १ १ १}आपृच्छयन्धरु

*, † दादशाचस्य बृहतेननेऽहनि माध्यान्दिनार्मवधोः सामनी ।

१२ १ २ १ १२ १२ २ १ १ १ २ २ १
 षांवाज्यर्षसि । नृभिर्हौतोविचक्षणः(३) ॥ शतञ्जीवेमग्नर

१२ १ १ १ १ १ १
 दोषयन्ते २ ३ ४ ५ ॥ ४ * ॥

अथ वाक्यान्तम्—१भा० ४१ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । ४

वृकजम्भोःनुष्टुप् सोमः ॥ ईनिधनवार्कजम्भम् ॥

१२ २२ १ २ १ २ १ २ २ २
 पुरोजितीवोषन्धासाः । धासाः । धासाः । सुतायमादवि

१ १ १ १ २ १ १ १ १
 त्नावायि । त्नावायि । अपश्चानश्नयिष्टाना । याना ।

१ २ २ २ २ १ २ १ २ १ २
 याना । सखायोदीर्घजिह्वायाम् । ज्ञायाम् । ज्ञायाम्(१) ॥

१ २ २ २ १ २ १ २ १ २ २ २
 सखायोदीर्घजिह्वायाम् । ज्ञायाम् । ज्ञायाम् । योधार

२ २ १ २ १ २ १ २ २ १ २
 यापावकाया । काया । काया । परिप्रस्यन्दतेसूताः ।

१ २ १ २ २ १ २ १ २ १ २
 सूताः । सूताः । इन्दुरश्वोनकृत्वायाः । त्वायाः । त्वा

१ २ १ २ १ २ १ २ १ २
 याः(२) ॥ इन्दुरश्वोनकृत्वायाः । त्वायाः । त्वायाः ।

२ २ १ २ १ २ १ २ २ २
 तन्दुरोषमभीनाराः । नाराः । नाराः । सोमंन्विश्वा

२ १ २ १ २ १ २ २ १ २
 चियाधाया । धाया । धाया । यज्ञायसन्तुवद्रायाः ।

* इन्दीम-इन्द्राह-द्वितीयेऽनि सभ्यन्दिने ।

४प्र० ३अ० ७] उत्तरार्चिक-परिशिष्टम् ।

५१७

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 द्रायाः । द्रायाः । स्तोभाना३४ । औक्षीवा । ई २ ३
 १ १
 ४५ ॥ ५ * ॥

अथ व्याख्यानम्—१भा० १२१ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । ५

सर्पाः पथ्या बृहती सोमः ॥ उत्सर्पम् ॥ उत्सो
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 देवोहिरण्ययः । उत्सोदेवोहिरण्ययः । दुधानजधर्दिव्य
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 मधुप्रियम् । प्रत्नसधस्थमासदत्(२) ॥ उत्सर्पसुवा २ ३
 १ १
 ४५: ॥ ई * ॥

अथ व्याख्यानम्—१भा० ४१ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । ६

सर्पाः पथ्या बृहती सोमः ॥ सर्पम् ॥ अभिप्रवस्तु
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ऽश्वाधा१सा३म् । इन्द्रमर्चयाऽश्वावा१यिदा२यि । यो
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 जरितृभ्योमघवायुऽश्वा१सू२ः । सहस्रेणैवऽश्वायिक्ता
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 १ता२यि(१) ॥ सहस्रेणैवाऽश्वायिक्ता१ता२यि । सहस्रे
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 णैवाऽश्वायिक्ता१ता२यि । शतानीकेवप्रजिगातिऽश्वा१ण्य

● इन्दीम-दद्यात्-चतुर्थेऽह्न्याभवे ।

† सर्पसमे दिवस्य ज्ञानेऽहनि मध्यन्दिने ।

^२ ^{१ १} ^२
 श्या^२ । हन्तिवृत्राणि^२ इदाशू^२षा^२रयि^२(२) ॥ हन्तिवृत्राणि^२
^{१ १} ^२ ^{१ १} ^२
 इदाशू^२षा^२रयि । हन्तिवृत्राणि^२ इदाशू^२षा^२रयि । गिरे^२
^२ ^{१ १} ^२
 रिवप्ररसा^२अस्या^२ इपायिन्वा^२शिरा^२रयि । दत्राणि^२पुरु^२इभो^२
^२ ^{१ नि० १ १ १ १ १ १}
 जाशसा^२रः(३) ॥ सप्तसुवा^२इ३४५ः ॥ ७ * ॥

अथ व्याख्यानम्—१भा० ३३५ पृष्ठयोर्द्वयम् । ७

^{१ प्र० २} ^{२ २}
 सर्पा अनुष्टुप् सोमः ॥ प्रसर्पम् ॥ पुरोजितीवी^२
^{१ १} ^{उ० २} ^२ ^{१ १} ^{प्रति}
 इचान्वाशसा^२रः । सुतायमादा^२ इथायिन्वा^२शवा^२रयि । अप^२
^२ ^{१ १} ^{उप० २ २ २} ^{१ १}
 श्वान^२अ^२ इथायिष्टा^२शना^२र । सखायोदीर्घ^२ इ जायिष्ठा^२ १
^{२ २ २} ^{१ १} ^{२ २ २}
 था^२रम्(१) ॥ सखायोदीर्घ^२ इ जायिष्ठा^२ शथा^२रम् । योधारया^२
^{२ १ १} ^{१ १}
 पाश्वाका^२शथा^२र । प्ररिप्रस्यन्दा^२ इतायिसू^२शता^२रः । इन्दुर^२
^२ ^{१ १} ^{२ १ १}
 श्वोना^२ इकार्त्वा^२शथा^२रः(२) ॥ इन्दुरश्वोना^२ इकार्त्वा^२ १ था^२रः ।
^२ ^{१ १} ^{२ १ १}
 तन्दुरोषमा^२ इभायिनाश^२रा^२रः । सोर्भविश्वाचि^२ इथा^२धा^२ १

* सर्प-सन्ने जघ्नायाम् ।

या२ । यज्ञायसन्तुऽऽवाद्राश्या२ः(३) ॥ प्रसर्पसुवा२ ३

११
४५: ॥ ८ • ॥

अथ व्याख्यानम्—१भा० १२१ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । ८

॥ इत्युद्भागानि सत्र पर्व-समाप्तम् ॥

॥ इदानीं प्रायश्चित्त-पर्व प्रवर्त्तते ॥

अथर्वा ऋषयः पथ्या बृहतीन्द्रः ॥ आथर्वणम् ॥ उ

ऊवाओहा । औहोवा । तंवोदस्त्राम् । उऊवाओ

हा । औहोवाहाज । वा । आवत् । ऋतीषारश्हा

श्म । उऊवाओहा । औहोवा । वसोर्मन्दा । उऊ

वाओहा । औहोवाहाज । वा । सूवः । नमन्धसो

भिवत्सन्नस्वसरेषुधेनारश्वाः । उहुवाओहा । औहोवा ।

• सप्तसर्वे विष्णवत्यम् अकोऽन्यार्मवे ।

^२ इन्द्र^{२ २ २}ङ्गीर्भायिः । उ^{१२ १२ १}ङ्गवाओ^{१२ १२ १}द्वा । औ^{१२ १२ १}होवाहाज । वा ।

^{१ १} ज्योतिः । न^{१२ १}वामारश्चाश्चा^{१ २ २ २}यि । उ^{१२}ङ्गवाओ^{१२}द्वा । औ

^{१२ १}होवाहाज । वा^{१ २ २ २}३(१) ॥ उ^{२ २ २}ङ्गवाओ^{२ २ २}द्वा । औ^{२ २ २}होवा । इन्द्र

^२ङ्गीर्भायिः । उ^{२ २ २}ङ्गवाओ^{१२ १२ १}द्वा । औ^{१२ १२ १}होवाहाज । वा ।

^{१ १} आवत् । न^{१२ १}वामारश्चाश्चा^{२ २ २}यि । उ^{२ २ २}ङ्गवाओ^{२ २}द्वा । औ^{२ २}हो

^२वा । इन्द्र^२ङ्गीर्भायिः । उ^{२ २ २}ङ्गवाओ^{१२ १२ १}द्वा । औ^{१२ १२ १}होवाहाज ।

^{११} सूवः । न^{१२ २}वामहेद्यु^{१२}त्सुदानुन्तविषीभिरावा^{२ १ १२}श्शर्ताश्म ।

^{१ २ २ २} उ^{२ २ २}ङ्गवाओ^{२ २ २}द्वा । औ^{२ २ २}होवा । गिरि^{२ २ २}न्नतू^{२ २ २}उ^{२ २ २}ङ्गवाओ^{२ २ २}द्वा ।

^{१२ १२ १} औ^{१ १}होवाहाज । वा । ज्योतिः । रु^{१२ १}भोजार^१श्साश्म ।

^{१ २ २ २} उ^{१२ १२ १}ङ्गवाओ^{१ २ २}द्वा । औ^{१ २ २}होवाहाज । वा^{१ २ २}३(२) ॥ उ^{१ २ २}ङ्गवाओ

^२द्वा । औ^{२ २ २}होवा । गिरि^{२ २ २}न्नपू । उ^{१२}ङ्गवाओ^{१२}द्वा । औ^{१२}हो

^{१२ १}वाहाज । वा । आवत् । रु^{१ १}भोजार^{१२ १}श्साश्म । ७३

^{१ १ १ १} उज्जवाओहा । ^{१ १ १ १} औहोवा । ^{१ १} गिरिजपू । ^{१ १} उज्जवाओ
^१ हा । ^१ औहोवाहाज । ^{१ १} वा । ^{१ १} सूवः । ^{१ १} रुभोजसङ्गमन्त
^{१ १} वाज्भतिन्सहस्रारश्शिणाश्म् । ^१ उज्जवाओहा । ^{१ १ १ १} औ
^{१ १} होवा । ^{१ १} मच्चूगोमा । ^{१ १} उज्जवाओहा । ^{१ १ १ १} औहोवाहाज ।
^{१ १} वा । ^{१ १} ज्योतिः । ^{१ १} तमीमारश्चाश्चि । ^{१ १ १ १} उज्जवाओहा ।
^{१ १} औहोवाहाज । ^{१ १ १} वा३(३) ॥ ८ * ॥

अस्य वाक्यान्वयः—१भा० ८१-८१ पृष्ठयोर्द्वयम् । ८

^१ अथर्व्या पथ्या बृहतीन्द्रः ॥ ^१ आथर्वणम् ॥ ^१ उज्ज
^{१ १ १} वाओहा । ^{१ १ १} औहोवा । ^{१ १ १} अभिप्रवाः । ^{१ १ १} उज्जवाओहा ।
^{१ १ १} औहोवाहाज । ^{१ १} वा । ^{१ १} आवत् । ^{१ १} सुराधारश्साश्म् ।
^{१ १ १} उज्जवाओहा । ^{१ १ १} औहोवा । ^{१ १} इन्द्रमर्षा । ^{१ १} उज्जवाओ
^१ हा । ^{१ १ १ १} औहोवाहाज । ^{१ १} वा । ^{१ १} सूवः । ^{१ १ १ १} यथाविदेयोजरि

^२ तृभ्योमघवापुरुवा^{२११२}३सूः । उ^३ऊवाओ^{२ २ २}हा । औ^{२ २ २}होवा ।

^२ सहस्रे^{२ २ २}णायि । उ^{१२ १२ १}ऊवाओ^२हा । औ^२होवा^२हाज । वा ।

^{१ १} ज्योतिः । वशि^१क्षार^१श्ता^{१ २ २ २}श्रियि । उ^{१२}ऊवाओ^२हा । औ^{१२}हो

^{१२ १}वा^{२ २ २ २}हाज । वा^२३(१) ॥ उ^{२ २ २}ऊवाओ^२हा । औ^२होवा । सह^२स्रे

^{२ २ २}णायि । उ^{१२ १२ २}ऊवाओ^१हा । औ^१होवा^१हाज । वा । वा

^१ वत् । वशि^१क्षार^१श्ता^{२ २ २}श्रियि । उ^{२ २ २}ऊवाओ^२हा । औ^{२ २ २}होवा ।

^२ सहस्रे^{२ २ २}णायि । उ^{१ १२ १}ऊवाओ^२हा । औ^१होवा^१हाज । वा ।

^१ सूः । वशि^{१ २ २ २}क्षति^{२ २ २}शतानी^{२ २ २}केव^१प्रजिगा^१तिधृ^१ष्णू^१र^१श्या^१३ । उ

^{२ २ २}ऊवाओ^{२ २ २}हा । औ^{२ २ २}होवा । हन्ति^{२ २ २}वृत्रा । उ^{२ २ २}ऊवाओ^२हा ।

^{१२ १२ १} औ^{१ १}होवा^{१२ १}हाज । वा । ज्यो^{१२ १}तिः । णि^{१२ १}दाशू^१र^१श्या^१श्रियि ।

^{१ २ २ २} उ^{१२ १२ १}ऊवाओ^{१ २ २ २}हा । औ^{१ २ २ २}होवा^१हाज । वा^{१ २ २ २}३(२) ॥ उ^{१ २ २ २}ऊवाओ^१हा ।

^{२ २ २} औ^१होवा । हन्ति^{२ २ २}वृत्रा । उ^{१२ १२ १}ऊवाओ^१हा । औ^{१२ १२ १}होवा^१हाज ।

^{१ १} वा । ^{१८} आवत् । ^१ णिदाशू२३षा३यि । ^{१ २ २ २} उज्जवाओहा ।
^{२ २ २} औहोवा । ^{२ २ २} हन्तिववा । ^{१८ १८ २} उज्जवाओहा । ^{१ १ १} औहोवाहाज ।
^{१ १} वा । ^{१८ २ २ २} सूवः । ^{२ १ १} णिदाशूषेगिरेरिवप्रसाचस्यपिन्वा२३यि
^१ रा३यि । ^{१ २ २ २} उज्जवाओहा । ^{२ २ २} औहोवा । ^२ दन्नाणिपू । ^२ उज्ज
^{२ २ २} वाओहा । ^{१८ १८ १} औहोवाहाज । ^{१ १} वा । ^{१८} ज्योतिः । ^{१८} रुभोजा
^१ २३सा३ः । ^{२ २ २} उज्जवाओहा । ^{१८ १८ १} औहोवाहाज । ^{१ १} वा३(३) ।
^{१ १ १ १ १} ई२३४५ ॥ १० ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १३४-१३५पृष्ठयोर्द्रष्टव्यम् । १०

^{१ १२ १२ २} प्रजापतिः पथ्या बृहतीन्द्रः ॥ वृषा ॥ ^{१ १२ १२ २} अभाओवा ।
^{१ १२ १२} प्रवाओवा । ^{१२ १२ २} सुराओवा । ^१ धा३ । ^१ ओ । ^१ सा३ । ^१ ओ
^{१ १} यि । ^१ इन्द्रा३ । ^५ ओ२३४वा । ^{१ १२ १२ २} अर्चाओवा । ^{१२ १२} यथाओ
^२ वा । ^{१२ १२ २} विपदाओवा । ^१ या३ः । ^१ ओ । ^१ जा३ ।

^१ओ । ^{१ १}रितृश् । ^१ओ२३४वा । ^{१२ १ १ २}भ्योमघववा । ^{१२}पुरा
^{१२ २}ओवा । ^{१२ १२ २}वसाओवा । ^{१२ १२ २}सद्वाओवा । ^१छाश् । ^१ओ ।
^१णाश् । ^१ओयि । ^{१ १}वशाश् । ^१ओ२३४वा । ^{१ १ १ १ १}क्षता२३४
^{१ १२ १२ २}यि(१) ॥ ^{१ १२ १२ २}सद्वाओवा । ^{१२ १२ २}खेणाओवा । ^१वशाओवा । ^१छाश् ।
^१ओ । ^१ताश् । ^१ओ । ^{१ १}सद्वाश् । ^१ओ२३४वा । ^{१२ १२}सणा
^{१२ २}ओवा । ^{१२ १२ २}वशाओवा । ^{१२ १२ २}क्षताओवा । ^१शाश् । ^१ओ । ता
^१श् । ^१ओ । ^{१२ १}नौकाश् । ^१ओ२३४वा । ^{१ १ १ २}वप्रजिवगा । ^१ति
^{१२ १२ १}धाओवा । ^{१२ १२ २}षण्वाओवा । ^{१२ १२ २}हन्ताओवा । ^१वाश् । ^{१ १ १}ओचाश् ।
^१ओ । ^{१ १}णिदाश् । ^१ओ२३४वा । ^{१ १ १ १ १}गुण्वा२३४५यि(२) ॥ ^{१ १२}हन्ता
^{१२ २}ओवा । ^{१२ १२ २}वृत्राओवा । ^{१२ १२ २}णिदाओवा । ^१शाश् । ^१ओ ।
^१षाश् । ^१ओ । ^{१ १}हन्ताश् । ^१ओ२३४वा । ^{१ १२ १२ २}वृत्राओवा । ^१शि
^{१२ १२ २}दाओवा । ^{१२ १२ २}गुण्वाओवा । ^१गाश् । ^१ओ । ^१राश् । ^१ओ

^{२ २} ^१ ^५ ^{२ १२ २} ^{१२ १२ २}
 वि । इवा३ । ओ२३४वा । प्ररसावच । स्यपाओवा ।
^{१२ १२ २} ^{१२ १२ २} ^२ ^१ ^१ ^१
 न्विराओवा । दन्नाओवा । णा३ । ओ । पू३ । ओ
^२ ^१ ^{१ १} ^१ ^५ ^{१ १ १ १}
 पू३ । ओ । रुभो३ । ओ २३४वा । जसा २३
^{१ १}
 ४ पूः(३) ॥ ११ * ॥

अथ बाह्यान्तम्—२भा० तच्चैव तदेव द्रष्टव्यम् । ११

^{१२ २}
 प्रजापतिः पथ्या वृहतीन्द्रः ॥ एकवृषा ॥ द्वा३म् ॥
^{२ १ २ १२ २} ^{१२ १ २ २} ^{१२} ^{२ १ २}
 अभिप्रवत्सुराधसम् । एकसमैरयद्धृधे । इन्द्रमर्चयथा
^{१ २} ^{१२ २ १ २ २} ^{१२ २} ^{१ १ २ १ १ २ १ २} ^{१ २}
 विदे । एकसमैरयन्महे । योजरितृभ्योमघवापुरुषपवसुः ।
^{१२ १२ १ १२ १ २ २} ^{१ २ १२ २} ^{१ १ २ १२}
 एकोवृषाविराजति । सहस्रेणोवशिक्षति(१) ॥ सहस्रेणोव
^{१ १} ^{१२ २ १ २ २} ^{१२ १ १ २ १ २ १} ^{१ २} ^{१२ २}
 शिक्षति । एकसमैरयद्धृधे । सहस्रेणोवशिक्षति । एक
^{१ २ १} ^{१२} ^{१ १ २ २ १ २ १} ^{१२ १} ^{१२} ^{१ २} ^{१२ १२ २}
 समैरयन्महे । शतानीकेवप्रजिगातिधृष्णुया । एकोव
^{१२ १ २ २} ^१ ^{१ १ २} ^{२ २ १ २} ^{१ १ २} ^{१ २}
 षाविराजति । हन्तिवृत्राणिदाशुषे(२) ॥ हन्तिवृत्राणिदा

पृष्ठगन्धस्यंवाजियर्षसाधोहाज । नृभिर्द्वौतोविचक्षणा
 ओहाज । ई५५५(३) ॥ १३ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ४१ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । १३

अश्विनावनुष्टुप् सोमः ॥ उत्तरमश्विनोर्ब्रतम् ॥

पुरोजितीवोअन्धसाधोहाज । सुतायमादयिन्नवाधोहा
 ज । अपश्चान्अथिष्टनाधोहाज । सखायोदीर्घजि
 क्रियाधोहाज(१) ॥ सखायोदीर्घजिक्रियाधोहाज । यो
 धारयापावकयाधोहाज । परिप्रस्यन्दतेसुताधोहाज । इ
 न्दुरश्चोनकृतवियाधोहाज(२) ॥ इन्दुरश्चोनकृतवियाधोहा
 ज । तन्दुरोषमभीनराधोहाज । सोमंविश्वामाधियाहो
 हाज । यज्ञायसन्त्वद्रयाधोहाज(३) ॥ ई२ ॥ १४ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० १२१ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । १४

• मध्यन्दिनाभंवयोः सामयो ।

आपः पथ्या बृहती सोमः ॥ अर्पाव्रतम् ॥ पुनः
 नस्सोमधारारश्वा । अपोवसानो अर्षारश्वायि । आर
 त्नाधायोनिमृतस्य सीदारश्वायि । उत्सो देवो हिरण्यारश्वा
 याः (१) ॥ उत्सो देवो हिरण्यारश्वाः । उत्सो देवो हिरण्यार
 रश्वाः । दुहानजोधदिवियन्मधुप्रारश्वायाम् । प्रत्न
 सधस्थमासारश्वात् (२) ॥ प्रत्नसधस्थमासारश्वात् । आपृच्छ
 ग्रन्थरुणं वाजियर्षार
 र्शवायि । नृभिर्होतो विचक्षाश्वाः (३) ॥ ए । अग्निः शि
 शुक्लः ॥ १५ * ॥

अथ आह्वानम्—१भा० ४१ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । १५

आपां नुष्टुप् सोमः ॥ उत्तरमर्पाव्रतम् ॥ पुरोजि
 तीवो अन्धारश्वाः । सुतायमादयित्नाश्वायि । अप

२ २ २ १ १ २ २ २ २ २ १ २
 श्वानश्चरिष्टाश्चर्या । सखायो । दीर्घजिह्वाश्चर्याश्चम्(१) ॥

२ २ २ २ २ १ २ १ २ २ २ २ २ २
 सखायो दीर्घजिह्वाश्चर्याम् । योधारयापावकाश्चर्या ।

१ २ २ २ २ १ १ २ २ २ २ १ १
 परिप्रस्यन्दतेसूर्यताः । इन्दुरश्वोनकृत्वाश्चर्याः(२) ॥ इ

२ २ २ २ १ १ २ २ २ २ १ २ २
 इन्दुरश्वोनकृत्वाश्चर्याः । तन्दुरोषमभीनाश्चर्याः । सामवि

२ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २ २
 श्वाचियाधारश्चर्या । यज्ञायसन्तुवद्राश्चर्याः(३) ॥ ई २ ३

१ १
 ४ पूः ॥ १६ * ॥

अथ वाङ्मनस-श्रमा० १३१- पृष्ठादिषु ब्रह्मम् । १६

गावः पथ्या बृहती सिद्धेत्यपरे सोमः ॥ गवात्रितम् ॥

१ २ २ २ १ २ २ २ १ २
 पुनानस्सोमधाराश्चर्या । अपोवसानोऽर्षाश्चर्या । आ

२ २ २ २ १ २ २ २
 रत्नधायोनिमृत्तस्यवीदाश्चर्या । उत्सोदेवोद्दिरण्याश्च

१ २ २ २ १ २ २ २
 र्याः(१) ॥ उत्सोदेवोद्दिरण्याश्चर्याः । उत्सोदेवोद्दिरण्याश्च

१ २ २ १
 र्याः । दुहानजधर्दिवियम्नधुप्राश्चर्याम् । प्रत्नश्चसध

२ १ २ १
 स्थमासाश्चर्यात्(२) ॥ प्रत्नश्चसधस्थमासाश्चर्यात् । प्रत्नश्चस

● दृष्टिकामस्याभवे ।

(६७)

^२धस्य^१मासा^२रदात् । ^२आपृच्छ^२ग्रन्थरुणं^१वाजियर्षा^१रसायि ।

^२नृभिर्हौतो^२विचक्षा^१रणाः(३) ॥ ^{२२}ए । ^{१२}गावः ॥ १७ * ॥

अथ याज्ञानम्—३भा० ४१ षष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । १७

गाव ऋषयो गायत्री सोमः ॥ द्वितीयङ्गवात्रतम् ॥

^{१२}खादिष्ठयाम^२दिष्ठया । ^१पवस्व^२सोमधारया । ^१इन्द्राय^२पात

^{२२}वेसुतः(१) ॥ ^२रक्षोद्वाविश्वचर्षणिः । ^१अभियोनिमयो^२हते ।

^{१२}द्रोणे^२सधस्यमासदत्(२) ॥ ^२वरिवोधातमो^२भुवः । ^१मच्छिष्टो

^१वृत्रहन्तमः । ^१पर्षिराधो^२मघोनाम्(३) ॥ ^२ए । ^१देवेषु^२निधि

^{१२}माञ्छहम् ॥ १८ † ॥

अथ याज्ञानम्—३भा० १०५-१०६ षष्ठ्योर्द्रष्टव्यम् । १८

॥ इत्युच्चागाने चतुर्थः प्रपाठकः ॥ ४ ॥

—000@000—

* , † मध्यन्दिनार्धवसोः सामनौ ।

भरद्वाजः प्रथमा पथ्या बृहती सिद्धेत्यपरे ककुभा

वृत्तरे अग्निर्वृहत्स्वर्गकामाय सन्धिदुर्यादिति विनि-

योगः ॥ ^{१२२ २२ २} औद्दोणनावोअग्निसमसा३१ । ^१ ^{२ १२} जर्जोनपा ।

^{१ २ ३} तामाह२३४वायि । ^५ ^{१ २} प्रिया३४ । ^{३२ ४२ ५} औद्दोवा । ^{२२ १} चेतायिष्ठ

^१ माराता३१यिम् । ^{२ २} ^५ सुवद्वा२३४राम् । ^{२ १} ^२ विश्वस्यदू ३४ ।

^{३२ ४२ ५} औद्दोवा । ^१ तारमासा२३४ । ^५ ताम् । ^५ ^५ उज्जवाह्वाज ।

^{१२ २} वा(१) ॥ ^२ ^१ औद्दोयिविश्वा३१ । ^{२ ३} ^५ स्यदू । ^{२ ३} ^५ तामामार३४र्ताम् ।

^{१ २} सयो३४ । ^{३२ ४२ ५} औद्दोवा । ^{२ १} जतेअह् । ^२ ^{२२} पावा३१यि । ^{२२} श्रभो

^२ ^५ जा२३४सा । ^{२ १} ^१ समुद्रंवा३४ । ^{३२ ४२ ५} औद्दोवा । ^१ तूरभाऊ २

^५ ^५ ३४ । ^५ ताः । ^{३२ २} उज्जवाह्वाज । ^{३२ २} वा(२) ॥ ^{३२ २} औद्दोयिसमू३

^२ ^१ १ । ^{२ ३} ^५ द्रवात् । ^{१ २} ^{३२ ४२ ५} सूवाह् २३४ताः । ^{१ २} ^{३२ ४२ ५} सुवा३४ । ^{३२ ४२ ५} औद्दोवा ।

^{२ १} ^२ ^५ द्वायाअसू । ^२ ^५ आसा३१यि । ^{२ १} ^५ वसू२३४नाम् । ^{२ १} ^२ देवएस

१ १२ ४२ ५ १ ५ १
 धा३४ । औहोवा । जारना२३४ । नाम् । उज्जवाइ
 ५
 हाज । वा(३) ॥ १ * ॥

अथ आध्यात्मम्—१भा० १२७ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । १

भरदाजः प्रथमा पथ्या बृहती सिद्धेत्यपरे ककुभा
 वृक्षरे उषा बृहत्स्वर्गकामाय सन्धिद्वय्यादिति ॥ बृह
 १२ २ २ १ १ ५
 त् ॥ औहोयिप्रत्युवदर्श्यायता३४ । उच्छन्तीदू । हायि
 २ १ ५ १ १ ४२ ४२ ५ २ १
 तादा२३४यिवाः । अपो ३४ । औहोवा । महीवृषू ।
 २ २२ १ ५ १२ १ १ २२
 तायिचा३१ । क्षुषाता२३४माः । ज्योतिष्कृणो३४ । औ
 ४२ ५ १ ५ ५ ५
 होवा । तारयिसूना२३४ । रायि । उज्जवाइहाज ।
 १२ २ २ १ १ १ १ ५
 वा(१) ॥ औहोयिज्योता३४ । कृणो । तायिसूना२३४रा
 १ २ ४२ ४२ ५ २ १ १
 यि । उदू३४ । औहोवा । स्रियास्वजा । तायिसू३१ ।
 २ १ ५ २ १ २ ४२ ४२ ५ १
 रियस्सार२३४चा । उद्यन्नचा३४ । औहोवा । जारमा
 ५ ५ ५ १ २ २
 चार२३४यि । वात् । उज्जवाइहाज । वा(२) ॥ औहो

* अर्चकानस्य सन्निधीयते ।

उद्यादे । नखा । चामर्चा२३४यिवात् । तवे ३४ ।
 औहोवा । उषोवियू । षायिसू३१ । रियस्या२३४चा ।
 सम्भक्तेना३४ । औहोवा । गार्मायिमा२३४ । दायि ।
 उज्जवाईहाज । वा(३) ॥ २ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—३भा० २४० पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । १

भरद्वाजः पथ्या बृहती सिद्धेत्यपरे ककुभावुत्तरे

अश्विनौ बृहत्स्वर्गकामाय सन्धिङ्गुर्यात् ॥ बृहत् ॥

औहोइमाउवान्दिविष्टया३१ । उस्त्राहवा । तेअश्वार३

४यिना । अया३४ । औहोवा । वामाङ्गेचा । वा

सा३१यि । शचीवार३४सू । विश्वविशा३४ । औहोवा ।

द्वारयिगाच्छा२३४ । थाः । उज्जवाईहाज । वा(१) ॥ औ

होयिविशा३मे । विशाम् । द्वायिगाच्छा२३४थाः । युवा

३४ । औहोवा । चित्रान्ददा । यूर्भो३१ । जनन्ना२३

● इदमपि तथा ।

^५ ४रा । ^{२ १ १ २ २} चोदेथा^१सू^५३४ । ^{५ ४ ४ ५} औ^१होवा । ^१ ना^१र^१ता^१वा^१र^१३४ ।
^५ ता^५यि । ^५ उ^५ह्वा^५ह्वा^५ज । ^{१ २ २} वा^२(२) ॥ ^२ औ^२हो^२यि^२चो^२दा^२३१ । ^२ था^२ए^२
^१ ह्वा । ^{१ २} ना^१र^१ता^१वा^१र^१३४^५ता^५यि । ^{१ २} अ^१र्वा^१३४ । ^{५ ४ ४ ५} औ^१हो^१वा । ^{१ १} र^१था^१ए^१
^२ समा । ^{२ १} ना^२सा^२३१ । ^५ नि^५य^५च्चा^५र^५३४^१ता^१म् । ^{२ १} पि^२ब^२न^२ए^२सो^२३४ ।
^{५ ४ ४ ५} औ^१हो^१वा । ^१ मा^१र^१य^१म्मा^१र^१३४ । ^५ धा^५ज । ^५ उ^५ह्वा^५ह्वा^५ज ।
^५ वा^५(३) ॥ ३ * ॥

अथ व्याख्यानम्—३भा० २४५-२४६ पृष्ठयोर्दृष्टव्यम् ३

भरद्वाजः पथ्या बृहती सिद्धेत्यपरे ककुभावृत्तरे
 अग्निरुषाश्विनौ देवताः ॥ ^{१ २ २} बृ^१हत् ॥ ^{१ २ २} औ^१हो^१अ^१ग्ने^१वि^१व^१स्व^१दु
^१ ष^१सा^१३१ । ^{१ २} चि^१त्र^१ए^१रा^१धो । ^{१ २} आ^१म^१र्त्ता^१र^१३४^५या । ^{१ २ १} आ^१दा^१३४ ।
^{५ ४ ४ ५} औ^१हो^१वा । ^{१ १ २} शु^१षे^१जा^१ता । ^१ वा^१यि^१दो^१३१ । ^{१ २ १} व^१ह्वा^१तू^१र^१३४^५वाम ।
^{१ २ २ १} अ^१द्या^१दे^१वा^१ए^१३४ । ^{५ ४ ४ ५} औ^१हो^१वा । ^१ ऊ^१र^१षा^१बू^१र^१३४^५दु^५धाः । ^५ उ^५ह्
^५ वा^५ह्वा^५ज । ^{१ २ २} वा^१(१) ॥ ^१ औ^१हो^१अ^१द्या^१३१ । ^{१ २ १} दे^१वा^१ए^१ । ^{१ २} ऊ^१ष^१बू^१

२३४धाः । जुष्टो३४ । औद्दोवा । हिदूतोवा । सा
 यिद्वा३१ । व्यवाहार२४नाः । अग्रेरथा३४ । औद्दोवा ।
 आ२द्वारा२४ । णास् । उज्जवाईहाज । वा(२) ॥ औ
 द्दोअग्रा३१ । रथायिः । आद्वारा२४णाम् । सजू३४ ।
 औद्दोवा । अश्वीभ्याम् । पासा३१ । सुवीरा२४याम् ।
 अस्मेधेदा३४ । औद्दोवा । आ२वोवृ२३४ । हात् ।
 उज्जवाईहाज । वा(३) ॥ ४ * ॥

यस्य आश्रयम्—५भा० १८१ दृढादिषु दृढत्वम् । ४

भरद्वाजोऽष्टिरिन्द्रः ॥ वृद्धत् ॥ औद्दोयित्रिकद्रुको
 पुमदिषा३१ । यवाशिरन्तु विष्णुवास्तव्यसोममपिबदिष्णुना
 सुताम् । याथावार२४याम् । सई३४ । औद्दोवा । ममा
 दमा । दायिका३१ । मकर्त्तवेमहामुरु२ सैन२सश्चदेवो

* आसपक्षे सन्निधौत्वम् ।

^१दा२३^५४यिवाम्(१) ॥ ^{१२}औ^२होयिद्र^१सा^१३१ ॥ कञ्जातः । क
^२तुना^२सा^२क^२मोज^२सावव^२क्षिथ^२सा^२क^२वृ^२हो^२वी^२र्यै^२स्सा^२स^२हि^२मृ^२धो । वा
^१यि^१चर्षा^५२३४^{१२}णा^{१२}यिः । दा^{१२}ता^{१२}३४ । औ^{१२}हो^{१२}वा । रा^{१२}धा^{१२}स्तु
^१वा । ता^१मिका^१३१ । मि^२यवा^२स्तु^२प्रचे^२तन^२सै^२न^२स^२स^२हो^२दा^२३
^५३४यिवाम्(३) ॥ औ^{१२}हो^{१२}यिद्र^१मा^१३१ ॥ ध^१त्वि^१षी^१मा^१अ^१भ्यो^१ज^१सा
^२क्रि^२वियु^२धा^२भ^२व^२दा^२रो^२द^२सौ^२अ^२पृ^२ण^२द^२स्य^२म^२य^२ना । प्रा^१वा^१वा^१२३
^५४^{१२}र्धा^{१२}यि । अ^{१२}धा^{१२}३४ । औ^{१२}हो^{१२}वा । ता^{१२}न्त्या^{१२}ञ्छ^{१२}ठा । रा^{१२}वि
^१प्रा^१३१यिम् । अ^२रि^२च्य^२त^२प्र^२चे^२तय^२सै^२न^२स^२स^२हो^२दा^२३३ ४यि
^५वाम् । स^२त्य^२इ^२न्द्रा^२३४ । औ^१हो^१वा । सा^१२त्याम् । सा
^१२त्य^१मा^१२३४यि । द्रा^१म्(३) ॥ उ^१ज्ज^१वा^१इ^१चा^१ज । वा^१ इ^१स् ॥५॥

अस्य व्याख्यानम्—४भा० ५५६ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । ५

वसिष्ठः प्रथमा पथ्या बृहतीसिद्धेत्यपरे ककुभावुत्तरे

अग्निरूषाश्विनौ देवता ॥ रथन्तरम् ॥ अग्नेविवस्वदुषसौ

* बुध्यायां रात्रि

^{१ १ २} वा । ^{२ २} चावित्र^{२ २}राषी^{२ २}अमर्त्तिय^२आदा^२शुषे^२जातवेदः । ^१ वहा
^२ २३तुवाम् । ^{१ २ १ २ १} आद्यादेवा^४ २३र्वूज^१ ३ । ^{१ २ १ २ २} षावू^२ २ ३ ४ धा ।
^{२ ५} ओवाइ । ^५ हाजवा(१) ॥ ^{१ १} अद्योवा । ^{२ १ २} दायिवा^२ २ ३ ४ धा
^{२ २ २} जुष्टोहिदूतो^१ असिह । ^{१ २ १ १ १} व्यवार^४ २ ३ हनाः । ^४ आग्नेरथा^{१ २ १ १} २ ३ थिरा
^१ ३ । ^२ ध्वारा^{२ ५} २ ३ ४ णास् । ^५ ओवाइ । ^{१ १} हाजवा(२) ॥ ^{१ १} अग्ने
^{२ १ २ २} वा । ^{२ ५} राथीरद्वराणा^२ २ ३ ४ सजूर^२ श्विभ्यामुषसा । ^१ सुवार^१ २ ३ थि
^१ रिवाम् । ^{१ २ १ २ १} आसीधे^४ दार^१ २ ३ थिआ^२ ३ । ^१ वावू^२ २ ३ ४ द्यात् । ^२ ओ
^५ वाइ । ^५ हाजवा(३) ॥ ^१ अस् ॥ ६ * ॥

* अस् वाक्कावत्—प्र० १२१ पृष्ठदिशु द्रष्टव्यम् । ६

^{४ १ ४ २} तुरअवाः पथ्या बृहती सोमः ॥ ^५ तौरअवसम् ॥
^{४ १ ४ २} प्राऽप्रक्षम् । ^५ सधा ^{१ १} स्था^{२ १} ३ मासादात् । ^{२ १} प्रक्ष^{२ १ १} २ सधा^२ ३ । ^२ स्थ
^{१ १} मासा^{२ २} १ दारत् । ^{५ १} उवाइ । ^{२ १ १} ओइवा । ^{२ १ १} आपा^२ ३ र्क्षा^२ १ वा^२ ३ स् ।

* सन्निवृत्तपक्षे रदमग्ने ।

(६८)

^{१ १}अह^{१ १}णा^१वार^{१ १} । उवा^१३ । ओ^{१ १}श्वा । जिया^{१ १}र्षा^१सा^१रवि ।
^१मृ^१भा^{१ १}यि^१र्षा^१तारः । उवा^{१ १} । ओ^१श्वा^१३ । वि^१षो^१वा । अ
 ५ षो^१इ^१ष्टायि^१(३) ॥ ७ * ॥

अथ वाक्यान्वयः—१भा० ४१-४२ उवाची इत्यन्वयः । *

तुर^१अवा^१ अनु^१ष्टु^१प्सोमः ॥ द्वि^१तीय^१न्तौ^१र^१अ^१वसम् ॥
^{१ १ १ १}सखा^{१ १}यो^{१ १}दी^{१ १}र्ष^{१ १}जि^{१ १}ह्वा^{१ १}या^{१ १}स् । यो^{१ १}धा^{१ १}र^{१ १}या^{१ १}पा^{१ १}श्वा^{१ १}र^{१ १}श्क^{१ १}या । पा
^१र^१रा^{१ १}यि । प्रा^{१ १}स्था^{१ १}श^{१ १}न्दा^{१ १}र^{१ १}३ । ता^{१ १}र^{१ १}यि^{१ १}स^{१ १}३^{१ १}४^{१ १}ताः । इ^{१ १}न्दू
^१रा^{१ १}न्वा^{१ १}३^{१ १}४ । औ^{१ १}ष्टो^{१ १}वा । ना^{१ १}र^{१ १}श्का^{१ १}३ । त्वा^{१ १}र^{१ १}वा^{१ १}र^{१ १}३^{१ १}४^{१ १}चौ^{१ १}ष्टो
 नि१११११
 वा(३) ॥ या^{१ १}र^{१ १}३^{१ १}४^{१ १}पू ॥ ८ † ॥

अथ वाक्यान्वयः—१भा० १११-११२ पृष्ठचोर्इत्यन्वयः । †

यमो^{१ १} गाय^{१ १}त्र^{१ १}या^{१ १}त्म^{१ १}दे^{१ १}वता ॥ यम^{१ १}व्रतम् ॥ आ^{१ १}वम् ॥
^१गौः^{१ १}पा^{१ १}र । अ^{१ १}र^{१ १}क्ता^{१ १}र^{१ १}३^{१ १}४^{१ १}मौ^{१ १}त् । अ^{१ १}स । द^{१ १}न्वा^{१ १}३ । त^{१ १}र
^१म्पू^{१ १}र^{१ १}३^{१ १}४^{१ १}राः । पि^{१ १}त । र^{१ १}न्वा^{१ १}र^{१ १}३ । प्र^{१ १}था^{१ १}श्न्सु^{१ १}पु^{१ १}वा^{१ १}इ^{१ १}पु^{१ १}ई(१) ॥

* संसर्गे मध्यन्दिनार्धे यचीः यावती ।

^१चक्रः । ^१चरारः । ^{१ १ १ १}तिरोचार्^५३४ना । ^१अक्षः । ^१प्राणा ।
^{१ १ १ १}रेत् । ^५अपानार्^१३५तायि । ^१व्यस्यन्मा^१३३ । ^१द्विषो^५३४ता
^१यिवा^१३५ईम्(२) ॥ ^१निष्शत् । ^{१ १ १ १}धामार् । ^५विराजा^१३३४ता
^{१ १}यि । ^{१ १ १ १}वाक्पा । ^५तज्जार । ^१यधीयार्^१३३४तायि । ^१प्रति ।
^१वस्तो^५३३ः । ^१अहार्^१३५पूभा^१३५ईयिः(३) ॥ ^१ए३ । ^{१ १ १ १}महार्^५
^{१ १}४ ५ः ॥ ८ * ॥

अथ बाह्यान्त-ध्या० ४१८ वृत्तादिषु द्रष्टव्यम् । ८

॥ इत्युद्भगानि प्रायश्चित्त-पथ्यं समाप्तम् ॥

* दीक्षिते प्रेते मार्गाद्योव्युत्तरेषोपनिष्ठा निक्षेप क्षीमेनेतेन सुवीरम् ।

॥ इदानीं सुद्रपर्वं प्रवर्त्तते ॥

भरद्वाजः प्रथमा पथ्या वृद्धती सिद्धे त्यपरे ककुभावुत्तरे

अग्निः ॥ वृद्धत् ॥ औद्दोयियज्ञायज्ञावोअग्रयार १।

इराइरा । चादक्षार३४सायि । पप्रौ३४ । औद्दोवा ।

वयाममा । ताञ्जा३१ । तवेदार३४साम् । प्रियमि

चार५ । औद्दोवा । ह२शा२सार३४यि । षाम् ।

उज्जवाइहाज । वा(१) ॥ औद्दोयिप्रिया३मे । मिचाम् ।

ह२शा२सार३४यिषाम् । जर्जो३४ । औद्दोवा । नपातए

साः । हायिना३१ । यमस्मा३३४यू । दाग्नेमहा३४ ।

औद्दोवा । व्या२दातार३४ । यायि । उज्जवाहाज ।

वा(२) ॥ औद्दोयिदाशा३१ । महा । व्यादातार३४यायि ।

३५० १५० १२] उत्तराधिक-परिशिष्टम् ।

२४२

^{१ २} भूवा^{३४} । ^{३४ ४४ ५} औहोवा । ^{२२ १} वाजाबिषुवा । ^२ वायिता^{२१} । भु
^{२ ३} वद्वा^{२३} ^५ ४ ^{१ २ ४ २} र्धावि । ^{३४ ४४ ५} उत्ताना^{३४} । ^१ औहोवा । ^१ तार^{२२} ३
^५ ४ । ^५ नाम^(३) ॥ ^५ उज्जवा^६ हाजवा ॥ १० * ॥

अस्य व्याख्यानम्—३भा० १०४ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । ३

^{३४ ४} भरद्वाजोऽनुष्टुप् सोमः ॥ ^{३४ ४} वृद्धत् ॥ ^{३४ ४} औहोइन्दुर
^२ श्वीनष्टत्विषा^{३४} । ^{१ १} तन्दुरोषाम् । ^{१ १} आभायिनार^{३४} ३ ४ राः ।
^{१ २} सोमा^{३४} । ^{३४ ४४ ५} औहोवा । ^{२ १} विश्वा । ^२ चाया^{३१} । ^३ धार^{३४} ४
^५ या । ^{१ २ ४ २} यज्ञायसा^{३४} । ^{३४ ४४ ५} औहोवा । ^१ तूर^{३४} आद्रा^{३४} ३ ४ । ^५ याः ।
^५ उज्जवा^६ हाज । ^५ वा^(३) ॥ ११ ॥

अस्य व्याख्यानम्—३भा० १२१-१२९ पृष्ठयोर्द्रष्टव्यम् । ११

^{३४ ४} भरद्वाजोऽनुष्टुप् सोमः ॥ ^{३४ ४} वृद्धत् । ^{३४ ४} औहोयिसखा
^{२ २} योदीर्घजिह्वा^{३४} ३ मे । ^{१ २ २} सखायोदायि । ^{२ ३} घाजिह्वार^{३४} ३ ४
^५ याम् । ^{१ २ २} योधा^{३४} । ^{३४ ४४ ५} औहोवा । ^{१ २} रया । ^१ पावा^{३१} ३ ४ ।

* इदानीमुभय-सामान्यं च यन्त्रे । यन्त्ररूपेण वृद्धदग्निहोमसाम् ।

^१कार३४या । ^२परिषस्या३४ । ^{३४ ४२ ३}औहोवा । ^१दा३तावि ।
^५सू३४ । ^३ताः । ^३उज्जवा६हाज । ^{३४ २}वा(१) ॥ ^१औहोविपरा३४ ।
^१प्रस्या । ^१दातायिसू३४ताः । ^{११}परा३४ । ^{३४ ४२ ३}औहोवा । ^{११}प्रस्या
^१न्दतायि । ^२सूता३१ः । ^२इन्दुरश्वोनकृत्वार३४याः । ^{११ ४२ ३}तन्दुरोषा
^{३४ ४२ ३}३४ । ^१औहोवा । ^१आ३भायिना२३४ । ^५राः । ^{१ १ २ १}उज्जवा६हा
^{३४ २}ज । ^१वा(२) ॥ ^{१ २ १}औहोयितन्दू३४ । ^{१ २ १}रोषाम् । ^{१ २ १}आभायिना
^५२३४राः । ^{१ १}तन्दू३४ । ^{३४ ४२ ३}औहोवा । ^{३४ २}रोषामभावि । ^१नारा
^२३१ः । ^२सीमंविश्राचियाधा २३४या । ^{३ ४ २ १}यज्ञायसा३४ ।
^{३४ ४२ ३}औहोवा । ^१तू३षाद्रा२३४ । ^३याः । ^५उज्जवा६हाज ।
^३वा(३) ॥ १२ ॥

अथ आह्वानम्—१भा० १२१ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । १२

^{३४ २}भरदाजोऽनुष्टुप् सोमः ॥ ^{३ ४}वृ३हत् ॥ ^{३ ४}औहोविषोषा
^{२ २}रयापावकया३४ । ^१योधारया । ^{२ १ २}पावका२३४या । ^{१ १}परा

३४ । ^{१२ ४२ ५} औक्षोवा । ^{१ १} प्रस्था । ^१ दाता^११वि । ^१ सू२३४ताः ।

^{१ १} परिप्रस्था३४ । ^{१२ ४२ ५} औक्षोवा । ^१ दा२तायिसू२३४ । ^५ ताः ।

^५ उज्जवा^५६हाज । ^{१२ २} वा(१) ॥ ^१ औक्षोइन्दू३रे । ^१ आश्वा । ^१ ना

^{१ १} कृत्वा^५२३४याः । ^{१ १} इन्दू३४ । ^{१२ ४२ ५} औक्षोवा । ^{१ १} अश्वोनका । ^{१ १} त्वा

^१ वा^१३१ः । ^{१ १२ १} तन्दुरोषमभीनार३४राः । ^५ तन्दुरोषा३४ । ^{१ १ २ १} औ

^{४२ ५} क्षोवा । ^१ आ२भायिना२३४ । ^५ राः । ^५ उज्जवा^५६हाज ।

^{१२ २} वा(२) ॥ ^{१ २} औक्षोयिसोमा३मे । ^१ विश्वा । ^{१ १} चायाधार३४या ।

^{१२ १} सोमा३४ । ^{१२ ४२ ५} औक्षोवा । ^{१ १} विश्वाचिया । ^१ धाया ३१ । ^१ य

^१ चायसन्तुवद्रा२३४याः । ^{१ १२ १} यज्ञायसा ३४ । ^{१२ ४२ ५} औक्षोवा ।

^१ तू२षाद्रा २ ३४ । ^५ याः । ^५ उज्जवा^५६हाज । ^५ वा(३) ॥

^१ वसू ॥ १३ ॥

अथ वाक्यायम्—१भा० १२१-१२२ पृष्ठयो द्रष्टव्यम् । १३

वसिष्ठः पथ्या वृहती सिद्धेत्यपरे सोमः ॥ सर्वं

वृहती रथन्तरम् ॥ ^{१५ २} पुनानासुसोमधारयोवा । ^{१ २} आपोवसा

^१ नो^२र्ष^३स्वार^४त्न^५धा^६योनि^७मृ^८त । ^१स्य^२सा^३२३^४वि^५द^६सा^७वि । ^१ऊ^२त्सो^३
^{१२१}दे^२वो^३२३^४हा^५३^६यि । ^१रा^२ए^३व्यार^४३४^५या । ^१ओ^२वा^३६ । ^५हा^६ज^७वा^८(१) ॥
^{११}ऊ^२त्सो^३वा । ^१दा^२यि^३वो^४हि^५र^६ण्य^७य^८ऊ^९त्सो^{१०}दे^{११}वो^{१२}हि^{१३}र^{१४}ण्य^{१५}यो^{१६}दु^{१७}हान^{१८}ज^{१९}ध
^१दि^२विय^३म् । ^१म^२धू^३२३^४प्रि^५याम् । ^१प्रा^२त्न^३ए^४स^५धा^६र^७३^८स्था^९३^{१०}म^{११}म् ।
^१आ^२सा^३२३^४दा^५त् । ^१ओ^२वा^३६^४हा^५ज^६वा^७(२) ॥ ^{११}प्र^{१२}त्नो^{१३}वा । ^१सा^२ध
^{१२}स्थ^{१३}मा^{१४}स^{१५}द^{१६}त्प्र^{१७}त्न^{१८}ए^{१९}स^{२०}ध^{२१}स्थ^{२२}मा^{२३}स^{२४}द^{२५}दा^{२६}पृ^{२७}च्छ^{२८}ग^{२९}न्ध^{३०}रु^{३१}ण^{३२}वा । ^१जि^२या^३र
^१र्ष^२सा^३यि । ^१न^२भि^३ह्वी^४तो^५२३^६वा^७३^८यि । ^१चा^२च्चार^३२३^४णा । ^१ओ
^५वा^६६^७(३) ॥ ^१हा^२ज^३वा । ^१अ^२स् ॥ १४ ॥

अथ बाष्पानम्—१भा० ८१-८२ पृष्ठबीज्यम् । १४

वसिष्ठभरद्वाजावृषी प्रथमा पथ्या बृहती सिद्धेत्यपरे
 ककुभावुत्तरे इन्द्रः ॥ (अत्र कल्पकारणाच्च ॥ अथातः षोड
 शसामा तस्य रथन्तरबृहत्पृष्ठन्नौधसः श्यैतम्ब्रह्मसाम समा
 न मितरञ्जोतिष्टोमेन ॥) रथन्तरबृहत् ॥ आभित्वाग्रनो

● दीप्यन्ते वा, सोमक-प्रसादात्सूक्ष्मे दृश्यन्ते ।

^१नुमोवा । ^{१२}आदुम्बा^२इवधेनवः । ^{१२१}ईशा^३३४ । ^{१२४२५}औहोवा ।
^{११}नमास्त्रजा । ^१गाता^{११}३१ः । ^{१२}सुवर्द्ध^५२३४ग्राम् । ^{१२१२}ईशानमा^१
^{१२४२५}३४ । ^१औहोवा । ^१द्रा^५श्सूख्य^५२३४ । ^५षाः । ^५उड्डवा^५६
^५हाजः । ^{१२१}वा(१) ॥ ^१ईशोवा । ^{११}नामिन्द्र^{११}सुस्थषः । ^{११}नत्वा^{११}३४ ।
^{१२४२५}औहोवा । ^{१२}वा^१ष्पा^१न्योदायि । ^१वाया^{१२३}३१ः । ^{१२३}नपार्था^१
^५२३४यिवाः । ^{११}नजातोना^{११}३४ । ^{१२४२५}औहोवा । ^१जा^१२ना^१
^५यिभ्या^५२३४ । ^५तायि । ^{११}उड्डवा^५६हाज । ^{११}वा(२) ॥ ^{११}नजोवा^{११}
^१तानजनिष्यते । ^{११}अम्ना^{११}३४ । ^{१२४२५}औहोवा । ^{११}यन्तोमघा ।
^१वाना^{१२३}३१यि । ^५इवाजा^{११}२३४यिनाः । ^{११}गव्यन्त^१स्त्वा^{१२}३४ । ^{१२}औ^{१२}
^{१२४}होवा । ^१हा^५स्त्वामा^५२३४ । ^५हायि । ^५उड्डवा^५६हाज ।
^१वा(३) ॥ ^१इस् ॥ १५ ॥

अथ बाष्मानम्—१भा० ८१-८४ पृष्ठयोः द्रष्टव्यम् । १५

* उभे प्रतिपदाभ्युपे नक्षत्रात्मनोरपथे ।

भरद्वाजवसिष्ठावृषी ॥ प्रथमा पथ्या बृहती सिद्धे-
 त्यपरे ऋकुभावुत्तरे इन्द्रः ॥ (अत्र कथ्यकार आह ॥ आद्ये
 षण्वसं० रीतस्तस्य बृहद्रथन्तरम्पृष्ठं ११ तनोधसम्प्रसाम
 समानमितरञ्ज्योतिष्टोमेनेति ॥) बृहद्रथन्तरम् ॥ औ
 होयित्वामिद्धिचवामहा३ए । सातीवाजा । स्याकारार
 ४४वाः । तूवावृषीध्विन्द्रसत् । पतारश्चिन्नराः । तूवा
 क्काष्टारश्चसू३ । आर्वारश्च४ता । ओवा६ । हाजवा(१) ॥
 औहोयितुवा३मे । काष्टा । सूचर्वा २ ३ ४ ताः । स ।
 त्वन्नश्चित्रवज्राह । स्तधा२४णूया । माहस्तवा२३नो३ ।
 आद्रारश्च४यिवा । ओवा६ । हाजवा(२) ॥ औहोयिमहा
 ३ए । स्तवा । नोअद्रारश्च४यिवाः । गामश्रुवप्रथिव
 मि । द्रसारश्चिन्नरा । सात्रावाजा२३का३ । जायिम्भू
 २३४षा । ओवा६ । हाजवा(३) ॥ असु ॥ १६ ॥

अस्य व्याख्यानम् - ३भा० २११-२१२पृष्ठयोर्द्वयम् । १६

* उभे प्रतिपदाभ्यपृष्ठे तस्यसामनौ बृहत्पृष्ठपदे ।

वृक्षजम्भः प्रथमा पथ्या वृहती सिद्धेत्यपरे ककुभा-

पुत्तरे इन्द्रः ॥ वृक्षजिघनवार्कजम्भम् ॥ हाजत्वामिदि
 हवामाहावि । सातीवाजस्वकारवाः । हाज । त्वाह
 चेष्टिन्द्रसाः । हाज । वाशमायिन्नाराः । हाज । तूवा
 हाष्टा । हाज । सर्षा२३४औहोवा । वर्ता३हस्(१) ॥
 हाजतुवाहाष्टासुचर्वाताः । सत्वञ्चयि । हाज ।
 चञ्चहा । हाज । स्ता३धाण्यूया३ । हाज । मा
 हस्तवा । हाज । नो२र्षा२३४औहोवा । द्विवा३
 इस्(२) ॥ हाजमहस्तवानोचद्राविवाः । गामशुवाम् ।
 हाज । रथियमायि । हाज । द्रा३साङ्गायिरा३ ।
 हाज । सात्रावाजाम् । हाज । मा२र्षा२३४औहो
 वा । ग्यषा३यिहस्(३) ॥ १७ * ॥

अथ व्याख्यानम्—२भा० ३३१-३३२ पृष्ठयोर्दृष्टव्यम् । १७

१ परोक्षपृष्ठः पक्षे । इत्यर्थः हाज पठम् ।

वृक्षजभाः प्रथमा पथ्या वृक्षती सिद्धेत्यपरे ककुभावु

त्तरे इन्द्रः ॥ वृक्षजिधनवार्कजभम् ॥ हाजत्वप्सेदि

चेरावावि । विदाभगवसुत्तयायि । हाज । उदास्य

स्मघवान् । हाज । गाश्वायिष्ठायाश्वि । हाज ।

जदिन्द्रा । हाज । आरमार३४औहोवा । द्याह

यिहस्(१) ॥ हाजदिन्द्राश्मिष्टायावि । त्वम्पुह । हाज ।

सहसाणायि । हाज । आशतानायिचा३ । हाज ।

यूथादाना । हाज । आरमार३४औहोवा । वसा ३

यिहस्(२) ॥ हाजयूथादानायमप्हासायि । आपुरन्दरा

म् । हाज । चक्रमवायि । हाज । आश्वाचासाहः ।

हाउ । आयिन्द्राया । हाजतो३आर३४औहोवा ।

वसाश्चिहस्(३) ॥ १८ * ॥

अथ आख्यानम्—युमा० २८-१०० पृष्ठयोर्द्रष्टव्यम् । १८

* तपोभवतः परतोऽपृष्ठे वक्ष्ये द्वितीयेऽपि पृष्ठम् ।

विरूपः प्रजापतिः पथ्या वृद्धतौ सिद्धेत्यपरे इन्द्रः ॥

१ २ १ २ १ २ १ २ १
 ब्रह्मावैरूपवृद्धोपशा ॥ यद्यावइन्द्रतेजतम् । ए । शत
 १ २ १ २ १ २ १ २ १
 भूमौ हतस्योवा । नात्वावजिन् । सद्यस्यसूरियाश्वा
 १ २ १ २ १ २ १ २ १
 नूर । नाजाश्तमा । हरो । दारसाश्शौहोवा(१) ॥
 १ २ १ २ १ २ १ २ १
 नजातमहरोदसी । ए । नजातमह । रोदसीवा । आप
 १ २ १ २ १ २ १ २ १
 प्राथ । महिनावृष्ण्याश्वाष्वाश्न । वायिश्वाश्नवायि ।
 १ २ १ २ १ २ १ २ १
 छश । वारसाश्शौहोवा(२) ॥ विश्वाशविष्ठशवसा । ए ।
 १ २ १ २ १ २ १ २ १
 विश्वाशविष्ठ । शवसोवा । आसाश्नव । मघवन्गोम
 १ २ १ २ १ २ १ २ १
 तारयिब्राजाश्नयि । वाजाश्नयिश्चिना । भिरु । तार
 १ २ १ २ १ २ १ २ १
 यिभाश्शौहोवा(३) ॥ १८ * ॥

अथ वाक्यान्वयः—अथा० ४३२-४३३ पृष्ठयोर्द्रष्टव्यम् । १८

विरूपः प्रजापतिः पथ्या वृद्धतौ सिद्धेत्यपरे इन्द्रः ॥

* परोक्षपृष्ठे । पद्ये नृतीयेऽपि पृष्ठम् ।

१ १ २२ १ १२ १२ १२
 हा । वज्रिञ्चि । जा । औहौहोवा । इहा । विह ।
 ३ ५ २ २
 तारयिभार३४ औहोवा(३) ॥ १ * ॥

अथ वाचानम्—१भा० ४११-४२२ उच्यते इत्यम् । १

प्रजापतिः पथ्या वृद्धतौ सिद्धेत्यपरे इन्द्रः ॥ अन्त

१२ १ २२ २ १२
 रिद्धम् ॥ हाजयदिन्द्रया । वतस्तु । औहौहोवा २ ।
 १ २ २ १२ १ २ १२ १२ १२ १ १
 इहा । एतावदहमीशी । या । औहौहोवा २ । इहा ।
 २ १२ २ १ २ २ २ १ २ २ १२ १ १
 स्तोतारमिह्विषेरदाव । सा । औहौहोवा २ । इहा ।
 १ २ २ २ २ १ १ १ १ १
 नपाप । त्वा । औहौहोवा २ । इहा । यर । सार
 १ २ २ २ २ १ २ २ १
 यिषार३४ औहोवा(१) ॥ हाजनपापत्वा । यरसि । वाम् ।
 १ २ १ १ २ १ १ १ २ २ १ १
 औहौहोवा २ । इहा । नपापत्वायरसि । वाम् ।
 १ २ २ १ २ १ १ १ २ १ १ १ १ १
 औहौहोवा २ । इहा । शिजेयमिन्मद्यतेदिवेदि । वा ।
 १ २ २ १ २ १ १ १ १ २ २ १ २ १ २
 औहौहोवा २ । इहा । रायआ । औहौहोवा २ ।

• परोक्षे इदं वा पृष्ठम् ।

इहा । इचित् । बारयिदार३४ औहोवा(२) ॥ हाजराय
 आकू । इचिदि । दा । औहोहोवा२ । इहा । रा
 यआकूइचिदि । दा । औहोहोवा२ । इहा । नहि
 तदन्त्यन्मघवन्नआपि । याम् । औहोहोवा२ । इहा ।
 वक्षोष । स्ता । औहोहोवा२ । इहा । पिता ।
 चारना२३ ४ औहोवा(३) ॥ सुष्टुभस्तुभोश्वाशिष्टुमक्रान् ।
 इद० इडा२३४५ ॥ २ * ॥

अथ आख्यायम्—१भा० १०८ पृष्ठे द्रष्टव्यम् । २

रुद्रोविराडिन्द्रः ॥ वैराजर्षभम् ॥ इयाहाज ।

पिवासीमाम् । इन्द्र । मन्दतुवा । यन्तेसुषा । वा३
 हरि । अश्वपद्मीः । सोतुर्वाह । भ्याश्चसुय । तोन
 अर्वा(१) ॥ यस्ते मदो । युजियः । चारुरस्ती । येनवचा ।

* उभयतः परोक्षे पृष्ठः पठ्यते मृत्नीवेऽवनीदं वा पृष्ठम् ।

^{२ १} यौहिरि । ^{१ ३ ४ ५} अश्वहवी । ^{१ १२} सत्वामिन्द्रा । ^{१ १२} प्रभूव । ^{१२} सो
^{१ ४ ५} ममत्तु(२) ॥ ^{१२ १२} बोधासुमायि । ^{२ १} मघवन् । ^{१२ १ ४ ५} वाचमेमास् । ^{१२} वा
^{१२} न्वेवसायि । ^{१ १} छोश्चर्च । ^{१ ३ ४ ५} तिप्रश्नस्तीम् । ^{१ १२} इमाव्रज्या ।
^{१ १ २} सधमा । ^{१ २ ३ ४ ५} देजुषस्वा (२) ॥ ३७ ॥

अस्य वाक्यान्व-१भा० ४१० पृष्ठानि पृष्ठान् । २

^{१ १२} रुद्रस्त्रिपदाविराजइन्द्रः ॥ ^{१ १२} वैराजर्षभम् ॥ ^{१ १२} शुची
^{१२ १ ४ ५} हवाम् । ^{१२ १२} विपि । ^१ पानस्याद्रायिः । ^१ बोधाविप्रा । ^१ स्वा
^१ श्चर्च । ^{१२ १ ४ ५} तोमनीषा । ^{१ १२} कृष्णादुवा । ^{१ १} साश्चन्त । ^{१२} मास
^{४ ५} चैमा(१) ॥ ^{१ १२} नतेगिरो । ^{१ १} अपिमृ । ^{१२ १ ४ ५} व्येतुरस्या । ^{१ १} नसृष्टु
^{१ १} तायिम् । ^{१ ३ ४ ५} अत्तु । ^{१ १२ २} यंस्यविद्वान् । ^{१ १} सदातेना । ^{१ १} माश्च
^{१२ १ ४ ५} य । ^{१२ १} शोविषक्ती(२) ॥ ^{१२ १} भूरिहितायि । ^{१२ १} सवना । ^{१ २ ३} मानु
^{१ ४ ५} षेषू । ^{१२ १} भूरिमनौ । ^{१ १} वीश्चव । ^{१२ १ ४ ५} तेतुवामीत् । ^{१२ १२} मारेष

० परोक्षपठः पठ्ये सगुर्वेदसि पृष्ठम् ।

अ० अ० ५] उत्तरार्द्धिक-परिशिष्टम् ।

॥५॥

१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १० ११ १२ १३ १४ १५ १६ १७ १८ १९ २० २१ २२ २३ २४ २५ २६ २७ २८ २९ ३० ३१ ३२ ३३ ३४ ३५ ३६ ३७ ३८ ३९ ४० ४१ ४२ ४३ ४४ ४५ ४६ ४७ ४८ ४९ ५० ५१ ५२ ५३ ५४ ५५ ५६ ५७ ५८ ५९ ६० ६१ ६२ ६३ ६४ ६५ ६६ ६७ ६८ ६९ ७० ७१ ७२ ७३ ७४ ७५ ७६ ७७ ७८ ७९ ८० ८१ ८२ ८३ ८४ ८५ ८६ ८७ ८८ ८९ ९० ९१ ९२ ९३ ९४ ९५ ९६ ९७ ९८ ९९ १००

१ २ ३ ४ १ १ १ १
षष्ठ्योकाः(४) ॥ ई २३४५ ॥ ४ * ॥

अथ वाक्यान्तम्—५भा० २०८-२१० पृष्ठयोर्द्रष्टव्यम् । ४

प्रजापतिरष्ट्रिर्विष्णुर्नृपातभाविन्द्रः ॥ नित्यवत्साः ।

इन्द्रायिका । इन्द्रेष्टुमद्विषोयवाशिरन्तुविष्णुवास्तम्यत्सोम

पिब्य^१ रद्दायि । इष्य^२ । ष्युना^३ सुतयथा^४ श्वा^५ ह्य^६ श्वा^७म् । साईम्^८ ।

१ २ ३ १५ १
ममादमा रचिका । इडा । सार्द्धम् । ममादमा रचिका ।

अथा । सा^१ईम् । ममा^{१८}दमा^१लक्षिका । इड्य । मकर्त्त

वेमचा१मुहम् । सैनसखदेवो३ । दायिवाम्(१) ॥ ए

साकाम् । ज्ञातः क्रतुना साकभोजसावकक्षित्यसाकवृद्धो

वौरिया^२रयिस्सा^१ । इडा । सहिन्^२धोविचा^२र्षा^१श्पायि^१ ।

११ ११ १ १ ११
दाता । राधस्तुवता रेविका । इडा । दाता । राध

* उभयतः परीक्षे पृष्ठः बहरे चतुर्थेऽहनि पृष्ठम् ।

स्तुवता॑रयिका । अथा । दाता । राधस्तुवता॑र
 यिका । इडा । मियं॑वसुप्रचा॑शयिता॑श्ना । सैन॑स
 स्य॑देवो॑३ । दायिवाम्(२) ॥ ए॒आधा । त्विषी॑मा॒ए॒अभो
 जसा॑क्रिर्वि॒युधा॑भवदारो॒दसी॑षपा॒र॒ण॑दा । इडा । स
 म॒य॒नाप्र॑वा॒शवा॑र्धा॒यि । आधा । तान्य॑ञ्जठरा॒रयि॑प्रा
 यि । इडा । आधा । तान्य॑ञ्जठरा॒रयि॑प्रायि । अथा ।
 आधा । तान्य॑ञ्जठरा॒रयि॑प्रायि । इडा॒अरि॑च्यतप्रचा॑यि
 ता॒श्या । सैन॑स्य॑देवो॑३ । दायिवाम्(३) ॥ सत्य॑इन्दुस्त
 त्या॒र॒ण॑हो॒यि । आयिन्द्र॑मा॒श॒जवा॑र॒ण ॥ ५ ॥

अस्य व्याख्यानम्—४भा० ५५८ पृष्ठादिषु ऋक्पञ्च । ५

प्रजा॑पति॒श्रम॑करीन्द्रः ॥ नित्य॑वत्सः ॥ ए॒प्रोषू ।
 अ॒स्यै॒पुरो॑रथमिन्द्रा॒य॒भूष॑मा॒र॒च॑ता । इडा । अ॒भी॒र्क्षे॒वि ।

● परोक्षपठः पठहे पञ्चमेऽहनि पृष्ठम् ।

दुलो१का३कम् । सा३ङ्गि । समत्सुवा२र्च३हा । इडा ।

सा३ङ्गि । समत्सुवा२र्च३हा । अथा । सा३ङ्गा । समत्सुवा
२र्च३हा । इडा । अस्माकम्बोधिचो१दा३यि । नभ

न्तामनिया३ । कायिषाम् (१) ॥ एतूवाम् । सिन्ध२रवा

सृजोधराचोअ३हा२न३हायिम् । इडा । अशत्रु२रिन्द्रजा१

शा३यिषायि । वायिश्चाम् । पुष्यसिवा२रियाम् । इडा ।

वायिश्चाम् । पुष्यसिवा२रियाम् । अथा । वायिश्चाम् ।

पुष्यसिवा२रियाम् । इडा । तन्त्वापरिषजा१मा३हायि ।

नभन्तामनिया३ । कायिषाम् (२) ॥ एवायिषू । विद्याअ

रातायार्थीनिशन्तनो२धियाः । इडा । अस्तासिश्चवा१

यिवा३धाम् । योनाः । इन्द्रजिघा२सतायि । अथा ।

योनाः । इन्द्रजिघा२सतायि । इडा । यातेराति

दंदा^१यिर्वा^१श्च^१ । नभन्तामनिवा^१श्च^१ । कायिषाम्^१(३) ॥ ज्या^१
 काधिधा^१श्च^१हो । न्वासुषा^१श्च^१उवा^१श्च^१ । इदं^१ इडा^१श्च^१
 ४५ ॥ ६ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ३१२ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । इ

इन्द्रोऽनुष्टुप् वा गायत्री चेन्द्रः ॥ अतीषङ्गः^१ । इ^१
 यदिन्द्रचायि^१ । नमइ^१इनास्तिवा^१दातमा^१श्च^१द्रिवाः । इडा^१ ।
 आयिन्द्रा^१ । याहिचिना^१श्च^१भानाज^१ । अथा^१ । सूताः^१ ।
 इमेतुवा^१श्च^१यवाः । अथा^१ । आपवी^१ । भिस्तना^१पू^१श्च^१ता^१ ।
 साः । अथा^१ । राधस्तनोयिदा^१श्च^१दा^१श्च^१साज^१ । उभवा^१श्च^१इ^१
 स्तिया^१श्च^१होयि^१ । भारा^१श्च^१जवा^१श्च^१इ^१(१) ॥ इयन्मन्त्रसायि^१ ।
 वरेण्यमिन्द्रद्यु^१त्तज्जदा^१श्च^१भरा^१ । इडा^१ । आयिन्द्रा^१ । वा^१
 द्विधिया^१श्च^१यिषिताः । अथा^१ । वायिप्रा^१ । जूतस्तुता^१श्च^१व

* अक्षः सामतयं पत्नीचपृष्ठः पदं पृष्ठम् ।

ताः । अथा । जपा । ब्रह्माणिवा^१रघनाः । अथा । विद्याम्
 तस्मत्ता^१रिवा^१श्याम् । अकूपार^{१५}दा^१रहोवि । वान^१आ
 र^{१५}जवा^१र^१३ (१)॥ ययतेदि^{१५}सू । प्ररा^{१५}द्यम^१नोअस्ति^१अता^१र^१म्
 इत् । इत्ता । आयिन्द्रा । अहितू^१र^१जानाः । अथा ।
 जपा । ब्रह्माणिवा^{१५}रिवाः । अथा । सूतायि । द
 भिद्यना^१र^१अन्तः । अथा । तेन^१ढा^१चिदा^१श्रा^१श्रियाः ।
 आवा^{१५}जन्द^१र्षिवा^१र^१होवि । ताय^१वा^१श^१जवा^१र^१३ (३)॥ इट्०
 इज^{११११}र^१३४पुः ॥ ७ * ॥

अथ वाचानम्—७भा० १६०-१६१ पृष्ठवोर्द्रवम् । ०

वृकजम्भः पथ्या वृचनी सिद्धेत्यपरे सोमः ॥ वृचन्निध

नवार्कजम्भम् ॥ हाजपुनानस्सोमधाराया । अपोवसाः
 नोअर्षसायि । हाज । आरत्नधायोनिमृता । हाज ।

* परीचे उत्तमतः परीचे वा इदं वा पृष्ठम् ।

वृक्षजम्भोऽनुष्टुप् सोमः ॥ वृक्षनिधनवार्कजम्भम् ।
^{१२} ^{२२} ^{१ १} ^{१२} ^{२२} ^१
 द्वावयद्रूपधारयिर्भागाः । सोमः पुनानोऽर्षतायि । हा
^१ ^२ ^१ ^१ ^१
 ज । पतिर्विश्वा । हाज । स्याद्भूमानाः । हाज ।
^{१ १} ^१ ^१ ^{१ १} ^{१२} ^२
 वायस्यद्रो । हाज । दारसारश्चौहोवा । उभाः
^१ ^{१२} ^२ ^{२ १ १} ^{१२} ^१
 विहस्(१) ॥ हाजसमुप्रियाञ्चनूपाता । गावोमदायघृष्ट
^१ ^{१२} ^१ ^१
 वाः । हाज । सोमासःका । हाज । ष्वाऽतायिपा
^१ ^१ ^{१ १ २ १} ^१ ^{१ १}
 याः । हाज । पावमाना । हाज । सारसारश्च
^{१२} ^१ ^{१२} ^२ ^{२ १ १}
 औहोवा । द्वावयद्रु(२) ॥ हाजयधोजिष्ठस्तमाभारा ।
^{१ २} ^२ ^१ ^१
 पवमानश्चवायियाम् । हाज । यः पञ्चचा । हाज । पा
^१ ^१ ^१ ^{१ १ २ १} ^१ ^१
 श्वायिराभाशयि । हाज । रायिंथ्येना । हाज । वा
^१ ^१ ^{१२} ^२ ^१
 रनाश्च । औहोवा । महाशयिहस्(३) ॥ ८ * ॥

वृक्ष वाक्कावम्—१भा० १७१ पृष्ठदिपु द्रष्टव्यम् । ८

* अन्वार्थ-पठः पठये चार्थे तदा पार्थजम्भम् ।

विरूपः प्रजापातिः पथ्या वृद्धती सिद्धेत्यपदे सोमः ।

१ १ २ २ १ २ १ २ १ २
इत्सावृद्धदोपञ्चावैरूपम् ॥ अभिसोमासपायनः । १ ।

१ २ १ २
यवन्तेमदियम् । मदीवा । सामुद्रक्षा । विविष्टपेस

१ १ २ १
मा रयिषारिणा रः । मात्स्यारसाः । मद । च्यूरत्तार

१ २ २ १ १ २ १ २ १ २
३४चौदीवा(१) ॥ मत्स्यरासोमदच्युतः । २ । मत्स्यरासोमद ।

१ १ २ १
च्युतोवाः । तारत्समु । द्रम्यवमानज र्मायिषा रः ।

१ २ २ १ १ २ १ २ १ २
राजा रदेवाः । अतम् । बृहद्वा २३४चौदीवा(२) ॥ राजा

१ २ २ १ २ १ २ १ २
देवकृतमृद्धत् । १ । राजादेवकृतम् । बृहद्वा । चार्पा

१ १ २ १
मिच । स्यवदणस्थाधा र्माणा रः । प्राक्षा र्वि न्यानाः ।

१ २ १ २
अतम् । बृहद्वा २३४चौदीवा(३) ॥ १० • ॥

अथ वाचस्पत्यम्—आ० ३०१-३०२ अथर्वीः प्रथमम् । १०

विरूपः प्रजापतिरमुष्टुप् सोमः ॥ इत्सावृद्धदोप

• उपाङ्गपुष्टः इष्टे वृत्तये तरपुष्टं प्रत्यक्षं माध्यन्दिने परीक्षयिष्यम् ।

१ १२ १२ १ २ २ १२ १२ २
 अविष्णुः ॥ सुतासोमधुमत्तमाः ॥ १ ॥ सोमाइन्द्राय ॥
 १ २ २ १ १ १ १
 मन्दिनोवा ॥ वाविष्णु ॥ तोषाश्चाराश्च ॥ दायिवा ॥
 १ २ १ १ १ १ १ १ १ १
 रश्मिः ॥ तुवः ॥ माश्चाराश्च औहोवा(१) ॥ इन्द्राय ॥
 २ २ २ १ २ २ २ १ १
 मन्दिनोवा ॥ १ ॥ इतिदेवासः ॥ अमुवोवा ॥ वाचस्पतिः ॥
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 मन्दिनोवा ॥ मन्दिनोवा ॥ वाविष्णु ॥ रश्मिः ॥ नभो ॥
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 माश्चाराश्च औहोवा(२) ॥ सुतासोमधुमत्तमाः ॥ १ ॥ अमुवोवा ॥
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 अम् ॥ इन्द्रायोवा ॥ सोमस्पतिः ॥ राश्यायिष्णु ॥
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 साखे इन्द्राय ॥ दिवे ॥ दायिवाश्च औहोवा(३) ॥ दिशः ॥
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 विश्वम् ॥ अग्निशुमती ॥ इन्द्राय ॥ इन्द्राय ॥ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ॥ १ १ १ १ ॥

अथ बाह्याङ्गम्—२४०. ३३२ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । १९

प्रक्षयतिरनुष्टुप् सोमः ॥ अन्तरिक्षम् ॥ १४ अज

* चण्डार्य-कुहः वरुणे वरपूजः प्रत्यक्षः । चार्मके परोक्षः दैवपञ्चपरिचं च ।

^{२ २} सुतासीमा । ^१ धुमत्त । मा । ^{१२२ १२} औहीहोवा२ । ^{१२} इहा । ^{१२} सो
^{१२१ २ १} माइन्द्रायमन्दि । ना । ^{१२२ १२} औहीहोवा२ । ^{१२} इहा । ^१ पवि
^{१ २} चवन्तोअस्य । ^१ रान् । ^{१२२ १२} औहीहोवा२ । ^{१२} इहा । ^{१२२} देवा
^{१२२ १२} न्ग । ^१ ऋ । ^{१२} औहीहोवा२ । ^{१२} इहा । ^१ सुवः । ^१ मारदा
^{१२ २} २३४औहीवा(१) ॥ ^{१२} हविन्दुरिन्द्रा । ^१ यपव । ता । ^{१२२ १२} औहीहो
^{१२} २ । ^{१२} इहा । ^{१ १२१२ २ ११} इतिदेवासीअब्रु । ^{१२ २ १२} वान् । ^{१२ २ १२} औहीहोवा
^{१२} २ । ^{१२} इहा । ^{२ १} वाचस्यतिर्मखस्य । ता । ^{१२ २ १२} औहीहोवा
^{१२} २ । ^{१२} इहा । ^{१ २} विश्वस्ये । ^{१२२ १२} शा । ^{१२} औहीहोवा२ । ^{१२} इहा ।
^{१२} नयो । ^{१ २} जा२सा२३४औहीवा(२) ॥ ^{१२} हाजसहस्रधा । ^{१२} रःप
^१ व । ता । ^{१२ २ १२} औहीहोवा२ । ^{१२} इहा । ^{१२२ १२ १} समुद्रोवाचमौह्व ।
^{१२ २ १२} मा । ^{१२} औहीहोवा२ । ^{१२} इहा । ^{१२१ २२ २ १२} सोमस्यतीरयीषाम् ।
^{१२ २ १२} औहीहोवा२ । ^{१२} इहा । ^{१ २} सखेन्द्र । ^{१२ २ १२} ऋ । ^{१२ २ १२} औहीहोवा ।

श्रृंग. २ अ. १३] उत्तरार्चिक-परिधिष्टम् ।

●●●

इहा० दिवे० दा० विवा० २३४ औहोवा(३) ॥ सु
 टमस्तुभोग्वाशिष्मका ३ न्। इट्० इडा० २३४५
 ॥ १२० ॥

अथ वाचानम्—१भा० ४४६पृष्ठद्विषु द्रव्यम् । १९

सुदः पथ्या वृक्षती सिद्धेत्यपरे सोमः ॥ वैराज्य
भम् ॥ इयाद्याज । तवाद्यसोर । मरार३४वा । स
व्यइन्दोदिवेदिवेपुष्टिनिधोनिचरार । तिमामार३४वा ।
परिधीएरार । तिताएषार३४यिद्यायि(१) ॥ परिधीएराए
रार । तिताएषार३४यिद्यायि । परिधीएरतिताएइहि
तवाद्यन्नक्तमुतसोर । मतायिदार३४यिवा । दुहानो
वार । अजधार३४नायि(२) ॥ दुहानोवार । अजधार३
४नायि । दुहानोवधजधनिष्णातपन्तमतिसूर । रिया

• अन्त्याहार्य-पृष्ठः बह्वे उद्यत्प्रत्यक्षमार्भवे चेदं परोक्षम् ।

प्रजापतिः पथ्या च हृती सिद्धेत्यपरे सोमः ॥ नित्य

चत्सुः । ^१इ^२सोमाः । ^{११८}उ^१ष्वा^२ । ^१स्ती^२र^१नृ^२भा^१यिः । इडा ।

^१अ^२ध^१र^२भि^१ष्क^२भू^१भा^२यिः । ^१आ^२वी । ^१ना^२र^१मा । इडा । ^१आ

^१वी । ^१ना^२र^१भा । ^१अ^२था । ^१आ^२वी । ^१ना^२र^१मा । इडा ।

^१अ^२म्वा^१श^२ये^१श्वा । ^{१८८}ह^१रि^२ता^१या^२ति^१धा^२ । ^{४५}रा^१या । ^१म^२न्द्वा

^१या^२ति^१धा^२र^१श्चा^२यि । ^१रा^२या^१श^२ज^१वा^२र^१श् (१) ॥ ^१ए^२मा^१न्द्वा । ^१या

^{१८}या^२ति^१धा^२र^१या । इडा । ^१मा^२न्द्वा^१श^२या^१श^२या । ^१ता^२ई^१धा ।

^१रा^२र^१मा । इडा । ^१ता^२यि^१धा । ^१रा^२र^१या । ^१अ^२था । ^१ता

^१वि^२धा । ^१रा^२र^१या । इडा । ^{११८}अ^१नू^२पे^१श^२गो । ^{१८८}मा^१ग्नो^२भा^१श^२विः ।

^{४५}आ^१वाः । ^{१८८}सो^१मो^२दु^१ग्धा^२मि^१रा^२र^१श्चा^२यि । ^१आ^२च^१आ^२श^१ज^२वा

^१र^२श् (२) ॥ ^१इ^२सोमाः । ^{१८}दु^१ग्धा^२भि^१रा^२र^१श्चाः । इडा । ^१सो^२मो

^१श^२दु^१ग्धा । ^१भा^२वि^१रा । ^१आ^२र^१श्चाः । इडा । ^१भा^२यि

रा । आ॒र॒चाः । अ॒था । भा॒यि॒रा । आ॒र॒चाः । इ॒डा ।
 समू॒द्रा॒क्षा । सं॒व्व॒र॒णानि॒या॒ः । आ॒ग्मा॒न् । म॒न्दी॒म
 दाय॒तो॒र॒हो॒यि । आ॒त॒चा ३१ज॒वा॒र॒३(३) ॥ १ * ॥

अथ आग्मानम्—१भा० ६१०-६११ पृष्ठबोधेऽवयवम् । १

प्र॒जा॒प॒ति॒रनु॒ष्टुप् सोमः ॥ नित्यव॒त्साः ॥ ए॒षावा ।
 स्व॒वा॒ज॒सा॒र॒तया॒यि । इ॒डा । प॒वा॒श॒यि॒त्रे॒श॒धा । रा॒या ।
 च॒र॒ताः । इ॒डा । रा॒या । च॒र॒ताः । अ॒थारो॒या । च
 र॒ताः । इ॒डा । इ॒न्द्रा॒श॒या॒ह॒सो । म॒वा॒श॒यि । आ॒वा॒यि ।
 दे॒वेभ्यो॒मधु॒मा॒र॒हो । तार॒आ॒श॒ज॒वा॒र॒३(१) ॥ इ॒तू॒वाम् ।
 रि॒ह॒न्ति॒घा॒र॒यित॒याः । इ॒डा । च॒रा॒श॒यि॒म्या॒श्वा॒यि । ने
 चा । द्रू॒र॒चाः । इ॒डा । ने॒चा । द्रू॒र॒चाः । अ॒था ।
 ने॒चा । द्रू॒र॒चाः । इ॒डा । व॒त्सा॒श्चा॒र॒ताम् । इ॒मा॒श ।

* उपाह्वेऽपृष्ठे पठ्यते पञ्चमे तत्पठं प्रत्यक्षेमाध्यन्तिने नित्यवत्सा परोक्षमपीति वा ।

ताराः । प्रवमानविधार३३हो । माषिया३३ज्जवा३३(१) ॥
 इतूवाम् । व्याच्चमचा३३रयिब्रता । इडा । पृथा३३यिवी३३
 च्चा । आती । जभी३३रषायि । ईडा । आती । ज
 भी३३रषायि । अथा । आती । जभी३३रषायि । इडा ।
 प्रता३३यिद्रा३३रषायिम् । अमू३३ । आथाः । प्रवमानमचा
 ३३होयि । त्वाना३३ज्जवा३३(३) ॥ इट्० इडा३३३३३३ ॥ २ ॥

अथ आचामन्—१भा० ६५८ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । १

इन्द्रः पथ्या वृद्धनी सिद्धेत्यपरे सोमः ॥ अतीषङ्गः ॥

इसोमउषा । णत्सो३३रतभाः । इडा । आधायि ।
 ण्णू३३रभाविः । अथा । आवी । ना३३रम् । अथा । आथा ।
 ये३३रवा । अथा । हरितोयातिधा३३रा३३या । मन्द्रया
 यातिधा३३र३३होयि । राया३३ज्जवा३३(१) ॥ एमन्द्रयाया ।

* अन्वार्थपृष्ठः पृष्ठे पञ्चमेनरपृष्ठं प्रत्यक्षमार्गवेनित्यवस्था परीक्षमतीवही वा ।

निधा॑र॒या । इडा॑ । मा॒न्द्रा । या॒र॒या । अथा॑ ।

तायि॑धा । रा॒र॒या । अथा॑ । आ॒नू । पे॒र॒गो । अथा॑ ।

मा॒न्गोभा॑र॒यिरा॑र॒क्षाः । सी॒मोदु॑ग्धाभि॒रा॒र॒क्षो॒यि । आ

क्ष॒आ ३१ ऊ॒वा॒र॒क्ष(२) ॥ सी॒मोदु॑ग्धा । भि॒रा॒र॒क्षाः ।

इडा॑ । सी॒माः । दु॒र॒ग्धा । अथा॑ । भा॒यि॒रा । आ॒रे

क्षाः । अथा॑ । सा॒मू । द्रा॒र॒क्षा । अथा॑ । सं॒व॒र॒क्षा

नि॒या॒र॒क्षा॒त्माब् । म॒न्दी॒म॒दा॒व॒तो॒र॒क्षो॒यि । आ॒त॒था ।

३१ऊ॒वा॒र॒क्ष(३) ॥ ३ ॥

अथ वाङ्मन्त्रम्—१भा० ६१०-६११ पृष्ठशीर्षे दृश्यम् । १

इन्द्रो॑नुष्टुप् सोमः ॥ अ॒ती॒ष॒ष्ठः ॥ १५
१५

जसा॑र॒तया॑यि । इडा॑ । पा॒वा॒यि । ने॒र॒धा । अथा॑ ।

रा॒या । सू॒र॒ताः । अथा॑ । आ॒यि॒न्द्रा । या॒र॒सी ।

अथा । मवा^१विष्का^२रवा^३यि । देवेभ्यो^{१२२२}नधुमा^१रश्चो । ता
 र^१आ^२श्जवा^३रश्च(१) ॥ इतुवा^{१२}रिहा । तिधा^१रयितयाः ।
 इडा । हारायिम् । गा^१रवा^२यि । अथा । चे^१षा ।
 द्रू^१रश्चः । अथा । वात्साम् । जा^१रताम् । अथा ।
 नमा^१स्ता^२इराः । पवमानविधा^{१२}रश्चो । माणि^१या^२श्जवा
 रश्च(२) ॥ इतुव^{१२}द्या^३श्चा । महा^१रयि^२व्रता । इडा । पार्था^१
 यि । वा^१रयि^२च्छा । अथा । प्रा^१तौ । जभ्री^१र^२षायि ।
 अथा । प्रा^१तायि । द्रा^१रपायिम् । अथा । अमू^१श्चा^२
 रथाः । पवमानमहा^{१२}रश्चोवि । त्वाना^१श्जवा^२रश्च(३) । इट्-

११११

इडा^१रश्च^२४५ ॥ ४ ॥

अथ वाचानम्—इभा० ६१८ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । ४

वसिष्ठः प्रथमा पथ्या वृद्धतो सिद्धे त्यपरे ककुभावुत्तरे

^{१५ १ १ १ १}
 सोमः ॥ रयन्तरम् ॥ प्रासोमदेववीतयोवा । सवि
^{१ १ १ १ १ १ १}
 न्धुर्नपिषेपर्णसांशोःपयसामदिरः । नजारश्शृवाविः ।
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
 आक्काकोशाश्श्माश् । धूयूश्श्छताम् । ओवाद् । हा
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
 जवा(१) । अक्कोवा । कोशमाधुश्रुतमाह्व्यतोअजुनोअ ।
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
 त्कोषाश्श्वता । प्रायस्सूनूरश्नर्नाश् । मार्जा २ ३ ४ वा ।
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
 ओवाद् हाजवा(२) ॥ मियोवा । सूनूर्नमर्जियस्तमीश्चिन्
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
 न्यपसः । यथाश्श्श्याम् । नादीषुवाश्श्गाश् । भास्त
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
 २३४योः । ओवाद् । हाजवा(३) ॥ ५ * ॥

अस्य आख्यानम्—३भा० १७१-१७६ पृष्ठयोर्द्रव्यम् । ३

^{१५ १ १}
 वसिष्ठोऽनुष्टुप् सोमः ॥ रयन्तरम् ॥ प्रासुन्वान
^{१ १ १ १ १ १ १}
 यअन्धसोवा । मातीनिवष्टतद्वचोअपश्चानम् । अराश्
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १}
 धसाम् । हातामखारश्श्चाश् । भगाश्श्छवा । ओवा

* पुरस्ताज्जीगतिः वक्ष्ये कण्वरवन्तर-परीच-पृष्टे प्रसोमदे परीच-खीदीये कण-
 वरवन्तरं परीचं तथान्दिने प्रथमेऽहनि ।

ई । हाऊवा(१) ॥ वओवा । आमिरक्तेअव्यतभुजेनपुत्रधो
 योस्सरजारः । नयो२३षणाम् । वारोरुसनोर ३ ना ३
 विम् । आसार३४दाम् । ओवा६हाऊवा(२) ॥ द२सो
 वा । वायिरोदक्षसाधनोवियस्तभारोदसौहरिःपवी । ज
 आ२३व्यता । वायिधानयो२३ना३यिम् । आसार३४दा
 म् । ओवा६ । हाऊवा(३) । अस् ॥ ६ * ॥

अस वाक्यान्—१भा० २८० पृष्ठे द्रष्टव्यम् । ६

भरदाजः प्रथमा पथ्या बृहती सिद्धेत्यपरे ककुभा
 वुत्तरेसोमः ॥ बृहत्साम ॥ औद्योयिपुनाबस्सोमधारया
 ३३ । अपोवसा । नोअर्षा२३४सायि । आरा३४ । औ
 द्योवा । क्षधायोनायिम् । आर्ता३१ । स्यसीदा२३४
 सायि । उत्सोदेवा३४ । औद्योवा । हा२यिराण्या२३

* प्रथमेऽध्यायने उपरिहाज्येतिः षड्धे रक्षन्तम् ।

^६ ४ । याः । ^१ उड्वा^५इ^५वाज । वा(२) ॥ ^{१२ २} औ^२हो^२उ^२सा^२इ^२ ।
^{२ १} देवो । ^{२ २} वा^५यिर^५था^५र^{१२}३४^१याः । ^{१२} दु^{१२}हा^{१२}इ^{१२}३४ । ^{१२ ३२ ३२} औ^{१२}हो^{१२}वा ।
^{१ १} गज^१ध^१र्हा^१वि । ^१ वा^१या^१इ^११^१म् । ^{१ १} मधु^१प्रा^१र^१३४^१याम् । ^{१ १} प्र^१त्ना^१ए
^२ सधा^२इ^२३४ । ^{१२ ३२ ३२} औ^१हो^१वा । ^१ स्वा^१र^१मा^१सा^१र^१३४ । ^३ दा^३त् । ^{३२} उड्
^५ वा^५इ^५वाज । वा(२) ॥ ^{१२ २} औ^१हो^१यि^१प्र^१त्ना^१इ^१मे । ^१ सधा । ^१ स्वा^१मा
^२ सा^२र^२३४^२दा^२त् । ^{१२ २} आ^{१२ ३२ ३२}पा^{१ १}इ^{१ १}३४ । ^{१ १} औ^१हो^१वा । ^{१ १} द्वि^{१ १}यान्ध^{१ १}इ^{१ १} । वा
^१ वा^१इ^१३१ । ^{१ १} जि^{१ १}य^५र्षा^{१ १}र^{१ १}३४^{१ १}सा^{१ १}यि । ^{१ १ २ १} नृ^{१ १ २ १}भि^{१ १ २ १}र्हो^{१ १ २ १}ता^{१ १ २ १}इ^{१ १ २ १}३४ । ^{१२ ३२} औ^{१२ ३२}हो
^५ वा । ^१ वा^१र^१यि^१चा^१क्षा^१ २ ३ ४ । ^३ णाः । ^५ उड्वा^५ इ^५ वाज ।
 वा(२) ॥ ७ * ॥

अथ आवाकानम्—१५५० ४१ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । ०

^{१२ २} भर^{२ २}द्वा^{२ २}जो^{२ २}ऽमु^{२ २}ष्टु^{२ २}प् सोमः ॥ ^{२ २} औ^{२ २}हो^{२ २}य^{२ २}य^{२ २}ग्य^{२ २}पार^{२ २}विर्भ
^१ मा^१इ^१३१ । ^{२ १} सोमः^{२ १}पुना । ^{१ १} नो^{१ १}य^{१ १}र्षा^{१ १}र^{१ १}३४^{१ १}ता^{१ १}यि । ^{१ १} पता^{१ १} इ^{१ १} ३ ४ ।

* पुराणाज्योतिः षड्विंशतिद्वितीयेऽध्याये परीक्षपृष्ठ-मध्यन्दिने नृहत्परोक्षम् ।

^{१२ ४२ ५} औहोवा । ^{१ १} विद्या । ^१ आभू३१ । ^{१ १ १} माध्या२३४नाः । वि
^{१ १} अश्वद्रो३४ । ^{१२ ४२ ५} औहोवा । ^१ दा२सौज २ ३४ । ^५ भायि ।
^५ उज्जवा ईहाज । वा(१) ॥ ^{१२ २} औहोयिभेसा३मे । ^१ उग्रियाः ।
^{१ ५} आनुषा२३४ता । ^{१२ १} गावो३४ । ^{१२ ४२ ५} औहोवा । ^{१ १} मदायवा ।
^१ द्यावा३१ । ^{१२ २} सोमासःकृष्वतेपा२३४थाः । ^{१२ १} पवमाना ३ ४ ।
^{१२ ४२ ५} औहोवा । ^१ सा२पायिन्वा२३४वाः । ^५ उज्जवा ईहाज ।
^{१२ २} वा(२) ॥ ^{१ २ १} औहोयिवया३४ । ^{१ १ १} ओजिष्ठाः । ^{१ १} तामाभा२३४रा ।
^{१ १} पवा३४ । ^{१२ ४२ ५} औहोवा । ^{१२ १} मानाश्रवा । ^१ आया३१म् । ^१ यः
^{१२ १} पञ्चचर्षणीरा२३४भायि । ^{१ १ २ १} रयि३य्येना ३ ४ । ^{१२ ४२ ५} औहोवा । वा
^१ र्नामा२३४ । ^५ हायि । ^५ उज्जवा ईहाज । वा(३) ॥ ^१ हस् ॥ ८ ॥

अथ वाचानम्—१मा० ३४५ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । ८

विरूपः पथ्या बृहत्यस्मिद्धेत्यपरे सोमः ॥ पञ्चनिधनं

० उपरिहाव्योतिः पक्षे द्वितीयेऽपि परोक्ष-पृष्ठ-औहोयेऽयमूपायां कवचवृत्तं पृष्ठम्, तदायमूपा वृत्तदार्ढ्ये ।

^{१ १ २ २ २ १ २} वैरूपम् ॥ ^{१२ २ २ १} अभिसोमासचायवः । ^१ इ । ^{१ १ २ १ १} पवन्मेमदि
^१ यम् । ^१ मदीवा । ^{१ १ २} दिशंविश्वहस् । ^{१ १ २} समुद्रम्याधिविष्ट
^{२ १ २ २ २} मे । ^{१ २ २ १ १ १} अश्वाशिशुमती । ^{१ २ २ १ १} मत्सरासोमदच्युतः । ^१ इट्(१) ॥
^{१ १ २ १ १ १ १ १ २ १ २} मत्सरासोमदच्युतः । ^१ इ । ^१ मत्सरासोमद । ^१ च्युतोवा ।
^{१ १ १ २ १ २ १ २} विशंविश्वहस् । ^{१ २ १ २ १ २ १ २} तरत्समुद्रम्यवमानजर्मिणा । ^{१ २ १ २ १ २ १ २} अश्वाशिशु
^{१ २ १ २ १ २ १ १ १ १} मती । ^{१ २ १ २ १ २ १ १ १ १} राजादेवकृतम्बुहत् । ^{१ २ १ २ १ २ १ १ १} इट्(२) ॥ ^{१ २ १ २ १ २ १ १ १} राजादेवकृतम्बु
^{१ २ १ २ १ २ १ २ १} हत् । ^१ इ । ^{१ २ १ २ १} राजादेवकृतम्बुहोवा । ^१ दिशंविश्वहस् ।
^{१ १ १ २ १ १ १ १ १ २ १ २ १} अर्षामिवस्त्रवरूपस्यधर्म्माणा । ^{१ २ १ २ १ २ १} अश्वाशिशुमती । ^१ ग्रहि
^{१ २ १ १ १ १ १ १} न्वानकृतम्बुहत् । ^१ इट्(३) ॥ ८ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ४०१-४०२पृष्ठयोर्द्रष्टव्यम् । ८

विरूपः प्रजापतिरनुष्टुप् सोमः ॥ पञ्चनिधनंवैरू

^{१ १ २ १ २ १ १ २ १ २ २ २} पम् । ^{१ २ १ २ २ २ २} सुतासोमधुमत्तमाः । ^१ इ । ^१ सोमाइन्द्राय । ^१ मदि

* प्रत्यक्ष-रथान्तर-वृक्षत्पृष्ठोऽनुष्टुप्-पृष्ठ-तृतीये मध्यन्दिने वैरूपं परोक्षम् ।

^१ नोवा । ^{११ १ २ २} दिश्विश्वं हस् । ^{१ २} पवित्रवन्तो अक्षरन् । अश्वा
^{२ २} शिशुमती । ^{२ १ २ २ २} देवान्गच्छन्तु वोमदाः । इट्(१) ॥ इन्दुरि
^{२ २ २} ज्ञायपवते । इ । इति देवासः । अत्रावोवा । विश्वं
^{२ २ २} विश्वं हस् । ^{२ २ २} वाचस्यतिर्माखस्यते । अश्वाशिशुमती ।
^{१ १ १ २ २ २ २ २} विश्वस्येभानभोजसाः । इट्(२) ॥ सहस्रधारः पवते । इ ।
^{१ २ २} समुद्रोवाचम् । ^{२ १} ईक्ष्म्योवा । ^२ दिश्विश्वं हस् । सो
^{१ १ २ १ २ १ २} मस्यतीरयीणाम् । अश्वाशिशुमती । ^{२ २ २ २ २} सखेन्द्रस्यदिवेदि
^{१ २ २ १} वे । इट्० (३) इडा २४४५ ॥ १० ॥

अस्य व्याख्यानम्—१ भा० ४४८ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । १०

इन्द्रः पथ्या बृहती सिद्धेत्यपरे सोमः ॥ महावैरा-
^{२ २ २ २ २} जम् ॥ ^{२ २ २ २} होइयाहोइयाहोइया ३४३ तव । अहाम् । सो
^{१ २ २ २ २ २ २ २} मा । रारण । रारण । रारण । तवाहं सो । मा ।
^{२ २ २ २ २ २ २ २} रारणा । रारण । रारण । तवाहं सो । मा । रार
 (७३)

^१ ^{१२ १} ^{१२ १} ^१ ^{२ २ २}
 ण । रारण । रारण । सख्यइन्दोदिवेदितेपुरुषिब
^२ ^१ ^{१२ १} ^{१२ १} ^{१२ १}
 धोनिचर । तायि । मामव । मामव । मामव ।
^१ ^{२ २ २ २ २} ^२ ^१ ^{१२}
 सख्यइन्दोदिवेदिवेपुरुषिबधोनिचर । तायि । माम
^२ ^{१२ १} ^{१२ १} ^१ ^{२ २ २ २ २}
 व । मामव । मामव । सख्यइन्दोदिवेदिवेपुरुषिब
^२ ^१ ^{१२ १} ^{१२ १} ^{१२ १}
 धोनिचर । तायि । मामव । मामव । मामव ।
^{१ २} ^१ ^{१२ १} ^{१२ १} ^{१२}
 परिधीर् । तायि । ताँइहि । ताँइहि । ताँइ
^१ ^{१ २} ^१ ^{१२ १} ^{१२ १}
 हि । परिधीर् । तायि । ताँइहि । ताँइहि ।
^{१२ १} ^{१ २} ^१ ^{१२ १} ^{१२}
 ताँइहि । परिधीर् । तायि । ताँइहि । ताँइ
^१ ^{१२ १} ^{१ २} ^{१ १} ^१
 हि । ताँइहि । इयाद्वाज । इयाद्वाज । इयतव
^१ ^{१२ २ २ २ २}
 मतस्वा । वाजवा(१) ॥ होइयाहोइयाहोइया । ३४३
^{१ १} ^१ ^{१ १} ^{१२ १} ^{१२ १} ^{१२}
 परि । धायिः । अतायि । ताँइहि । ताँइहि । ताँइ
^१ ^{१ २} ^१ ^{१२ १} ^{१ २ २}
 हि । परिधीर् । तायि । ताँइहि । ताँइहि ।

^{१२ १ १ २ १ १२ १ १२}
 ता॒इहि । परिधी॒र । ता॒यि । ता॒इहि । ता॒इ
^{१ १२ १ १ २ २ २}
 हि । ता॒इहि । परिधी॒रतिता॒इहितवा॒चन॒क्तमु
^{२ २ १२ १२ १२ १२ १२ १२ १}
 तसो॑ । मा । तेदिवा । तेदिवा । तेदिवा । परि
^{२ २ २ २ १ १२ १२}
 धी॒रतिता॒इहितवा॒चन॒क्तमु॒तसो । मा । तेदिवा ।
^{१२ १२ १२ १२ १ २ २ २}
 तेदिवा । तेदिवा । परिधी॒रतिता॒इहितवा॒चन॒क्त
^{२ १ १२ १२ १२ १२ १२ १२}
 मु॒तसो । मा । तेदिवा । तेदिवा । तेदिवा । दुहा
^{२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२}
 नोव । भ्राज । जधनि । जधनि । जधनि । दुहा
^{२ १ १२ १ १२ १ १२ १ १२}
 नोव । भ्राज । जधनि । जधनि । जधनि । दुहा
^{२ १ १२ १ १ १ १ १ १ २}
 नोव । भ्राज । जधनि । जधनि । जधनि । इयाहा
^{१ १ १ १ १ १२}
 ज । इयाहाज । इयपरिमत्स्वा३ । हाजवा(२) ॥ चोइ
^{२ २ १२ १ ११ २ १}
 याचोइयाचोइया३४५दुहा । नो । बभ्रोउ । जधनि ।
^{१२ १ १२ १ १२ २ १ १२ १}
 जधनि । जधनि । दुहानोव । भ्राज । जधनि ।

^{१२ १} ऊधनि । ^{१२ १} ऊधनि । ^{१ २ २} दुहानोब । ^१ भोज । ^{१२ १} ऊधनि । ^{१२} ऊ
^१ धनि । ^{१२} ऊधनि । ^{१ २ २} दुहानोबभ्रोजधनिघृणातपन्तमतिद्ध
^१ रा । ^{१ २ २} यम्यरः । ^{१ १} यम्यरः । ^{१ २} यम्यरः । ^{१ २ २} दुहानोबधऊध
^२ निघृणातपन्तमतिद्ध । ^२ रा । ^{१ २} यम्यरः । ^{१ २ २} यम्यरः । ^१ यम्य
^१ रः । ^{१ २ २} दुहानोबधऊधनिघृणातपन्तमतिद्ध । ^२ रा । ^१ यम्य
^१ रः । ^{१ २} यम्यरः । ^{१ २} यम्यरः । ^{१ २} शकुनाइ । ^१ वा । ^{१ २} पस्निम ।
^{१ २} पस्निम । ^{१ २} पस्निम । ^{१ २} शकुनाइ । ^१ वा । ^{१ २} पस्निम । ^{१ २} पस्निम ।
^{१ २} पस्निम । ^{१ २} शकुनाइ । ^१ वा । ^{१ २} पस्निम । ^{१ २} पस्निम । ^{१ २} पस्निम ।
^{१ २} इयाद्याऊ । ^{१ २} इयाद्याऊ । ^१ इयदुद्धमत्स्वाइ । ^१ द्याऊवा
इ(३) ॥ ११ ॥

अथ वाक्यान्—१भा० ५१७-५१८ पृष्ठबोधवत् ॥ ११

^{१२ २ २} इन्द्रोऽनुष्टुप् सोमः ॥ ^{१२ २ २} चावैराजम् ॥ ^{१२ २ २} होइयाहो
^२ इयाहोइयाइयाइ४३पुरः । ^{१ २} जायि । ^{१ २ २} तीवो । ^{१ २ २} अन्ध

इय० १५० १२] उत्तरार्चिक-परिशिष्टम् । १८१

^१सः । ^१अन्धसः । ^१अन्धसः । ^{१२}पुरोजितायि । ^१वो । ^१अ

^१न्धसः । ^१अन्धसः । ^१अन्धसः । ^{१२}पुरोजितायि । ^१वो ।

^१अन्धसः । ^१अन्धसः । ^१अन्धसः । ^{१२}सुतायमादयिज्ञावेअ

^१पञ्चानम् । ^१आ । ^१यिष्टन । ^१यिष्टन । ^१यिष्टन । ^{१२}सुता

^१यमादयिज्ञावेअपञ्चानम् । ^१आ । ^१यिष्टन । ^१यिष्टन ।

^१यिष्टन । ^{११}सुतायमादयिज्ञावेअपञ्चानम् । ^१आ । ^१यिष्ट

^१न । ^१यिष्टन । ^१यिष्टन । ^{१२२२}सखायोदी । ^१घा । ^१जिह्वि

^१यम् । ^१जिह्वियम् । ^१जिह्वियम् । ^{१२२२}सखायोदी । ^१घा ।

^१जिह्वियम् । ^१जिह्वियम् । ^१जिह्वियम् । ^{१२२२}सखायोदी ।

^१घा । ^१जिह्वियम् । ^१जिह्वियम् । ^१जिह्वियम् । ^१इयाहा

^१ऊ । ^१इयाहाऊ । ^१इयपुरमन्स्वाः । ^१हाऊवाह(१) ॥ ^{१२}घो

^१इयाहोइयाहोइयाहो३३स्वा । ^{१२२}यो । ^{१२}दीर्घा । ^१जिह्वि

^१यम् । ^१जिह्वियम् । ^१जिह्वियम् । ^{१ १ १ १}सखायोदी । ^१घा ।
^१जिह्वियम् । ^१जिह्वियम् । ^१जिह्वियम् । ^{१ १ १ १}सखायोदी ।
^१घा । ^१जिह्वियम् । ^१जिह्वियम् । ^१जिह्वियम् । ^{१ १ १}योधार
^{१ १}यापावकयापरिप्रस्य । ^१दा । ^{१ १ १}तेसुतः । ^{१ १}तेसुतः । ^{१ १}तेसु
^१तः । ^{१ १ १ १ १}योधारयापावकयापरिप्रस्य । ^१दा । ^{१ १ १}तेसुतः । ^{१ १}ते
^१सुतः । ^{१ १ १}तेसुतः । ^{१ १ १ १ १}योधारयापावकयापरिप्रस्य । ^१दा ।
^{१ १ १}तेसुतः । ^{१ १ १}तेसुतः । ^{१ १ १}तसुतः । ^१इन्दुरश्वः । ^१ना । ^१कृत्वि
^१यः । ^{१ १}कृत्वियः । ^{१ १}कृत्वियः । ^१इन्दुरश्वः । ^१ना । ^१कृत्वि
^१यः । ^{१ १}कृत्वियः । ^{१ १}कृत्वियः । ^१इन्दुरश्वः । ^१ना । ^१कृत्वि
^१यः । ^{१ १}कृत्वियः । ^{१ १}कृत्वियः । ^{१ १}इयाहो । ^{१ १}इयाहो । ^१इ-
^१यसुखमत्स्वा३ । ^१हाजवा३(२) ॥ ^{१ १ १ १ १ १}होइयाहोइयाहोइवा३
^{१ १ १}४३इन्दुरथा । ^{१ १ १}शोना । ^{१ १}कृत्वियः । ^{१ १}कृत्वियः । ^{१ १}कृत्वियः ।

^१ इन्दुरश्वः । ^१ ना । ^१ ^१ छत्वियः । ^१ ^१ छत्वियः । ^१ ^१ छत्वियः ।

^१ इन्दुरश्वः । ^१ ना । ^१ ^१ छत्वियः । ^१ ^१ छत्वियः । ^१ ^१ छत्वियः ।

^१ ^२ ^२ ^२ ^२ तन्दुरोषमभीमरासोमविश्वा । ^१ चा । ^{१२} ^{१२} याधिया । ^{१२} या

^{१२} धिया । ^{१२} ^{१२} याधिया । ^१ ^२ ^२ ^२ तन्दुरोषमभीमरासोमविश्वा । ^१ चा ।

^{१२} ^{१२} याधिया । ^{१२} ^{१२} याधिया । ^{१२} ^{१२} याधिया । ^१ ^२ ^२ तन्दुरोषमभीमरा

^२ ^१ ^{१२} ^{१२} ^{१२} ^{१२} ^{१२} ^{१२} सोमविश्वा । ^१ चा । ^{१२} ^{१२} याधिया । ^{१२} ^{१२} याधिया । ^{१२} ^{१२} याधिया ।

^{१२} ^१ ^१ ^१ ^१ यज्ञायस । ^१ त्व । ^१ ^१ अद्रयः । ^१ ^१ अद्रयः । ^१ ^१ अद्रयः । ^१ य

^२ ^१ ^१ ^१ ^१ ज्ञायस । ^१ त्व । ^१ ^१ अद्रयः । ^१ ^१ अद्रयः । ^१ ^१ अद्रयः । ^१ य

^२ ^१ ^१ ^१ ^१ ज्ञायस । ^१ त्व । ^१ ^१ अद्रयः । ^१ ^१ अद्रयः । ^१ ^१ अद्रयः । ^१ इया

^१ ^१ ^१ ^१ ^१ जाज । ^१ इयाजाज । ^१ इयइन्दुर्मत्स्वा३ । ^१ जाजवा३(३) ॥

^{११} ^{११} ^{११} ^{११} ^{११} इ २ ३ ४ ५ ॥ १२ ॥

प्रजापतिर्गायत्री सोमः ॥ रेवत्यः ॥ हाजपारा
 यि । स्नानाः । इहा । मिरिष्ठाः २ः । हा३१जवार३ ।
 ई३४डा । पवार्यिनासो । इहा । मोषत्तरारत् । हा
 ३१जवार३ । ई३४डा(५) ॥ हाजतूवाविप्राः । इहा । तू
 वक्त्वाऽर्यिः । हा३१जवार३ । ई३४डा । मधुरप्र
 जा । इहा । तमन्धसार । हा३१जवार३ । ई३४डा(२) ॥
 हाजतूवायि । विश्वावि । इहा । सजोषसारः । हा
 ३१जवार३ । ई३४डा । देवार्यसःपायि । इहा । ति
 माशतार । हा३१जवार३ । ई३४डा । मदार्यिसु
 सा । इहा । वंधायसारयि । हा३१जवार३ । ई३४
 डा(३) ॥ १३ ॥

वसिष्ठः पथ्या बृहती सिञ्चेत्यपरे सोमः ॥ रथ-

न्तरम् ॥ ^{१५}आ^२भि^२सो^२मा^२स^२चा^२य^२वो^२वा । ^{१२}पा^२व^२न्ते^२म^२द्य^२म्भ^२द^२ए

^२स^२मु^२द्र^२स्य^२ाधि^२वि^२ष्ट^२पे । ^{१२}म^२ना^२र^२क्ष^२यि^२षि^२णाः । ^१म^२त्स^२रा^२सो^२र^२३

^१मा^२३ । ^२द^२च्यूर^२३४^२ता । ^२षी^२वा^२६ । ^२हा^२ज^२वा^२(१) ॥ ^१म^२त्सो^२वा ।

^२रा^२सो^२म^२द^२च्यु^२त^२स्तर^२त्स^२मु^२द्र^२ग्य^२व^२मा । ^१न^२ज^२र^२३^२मि^२णा । ^१रा

^२आ^२दे^२वा^२र^२३^२षा^२३ । ^२ता^२म्ब^२र^२३४^२हा^२त् । ^२षी^२वा^२६ । ^२हा^२ज^२वा^२(१) ॥

^१रा^२जो^२वा । ^२दा^२यि^२व^२क्ष^२त^२म्बु^२हृ^२र्षा^२मि^२त्र^२स्य^२व^२रु^२ण । ^१स्य^२धा^२र

^१श्म^२णा । ^१प्रा^२हि^२न्वा^२ना^२र^२३^२षा^२३ । ^१ता^२म्ब^२र^२३४^२हा^२ज । ^२षी

^२वा^२६ । ^२हा^२ज^२वा^२(३) ॥ १४ * ॥

अथ व्याख्यानम्—१भा० ४०१-४०९ पृष्ठयोर्द्रष्टव्यम् । १४

वसिष्ठोऽनुष्टुप् सोमः ॥ रथन्तरम् ॥ ^{१५}वृ^२ता^२सो^२म^२धु

^१म^२त्स^२मो^२वा । ^१सो^२मा^२इ^२न्द्रा^२य^२म^२न्दि^२नः^२पवि^२त्रव । ^{१२}तो^२षा^२र^२३

० परोक्ष-मध्यन्दिने तृतीये ।

^१ ^१ ^२ ^१ ^१ ^४ ^१ ^२ ^२
 क्षरान् । दायिवाग्गच्छा^२३न्तू^३ । वोमा^२३४दा । ओ
^५ ^५ ^२ ^१ ^{१२} ^२ ^२
 वा^६ । हाजवा^(१) ॥ दओवा । दूरिन्द्रायपवतइतिदेवा
^२ ^२ ^१ ^१ ^१ ^२ ^२
 सोअब्रुवन्वाचस्पतिः । मखा^२३स्यभायि । वायि^२स्ये
^१ ^४ ^१ ^२ ^२ ^५ ^५ ^१
 ग्रा^२३ना^३ । ओजा^२३४सा । ओवा^६ । हाजवा^(२) ॥ स
^१ ^२ ^२ ^२ ^२
 रसोवा । हास्रधारःपवतेसमुद्रोवाचमौ^२यस्सोम
^१ ^२ ^१ ^१ ^२ ^२ ^४ ^१
 स्पतिः । रया^२३यिणाम् । साखेन्द्रस्या^२३दा^३यिवे
^२ ^२ ^५ ^५ ^१
 दार^२३यिवा । ओवा^६ । हाजवा ॥ (३)अस् ॥ १५ ॥

अस्य व्याख्यानम्—३भा० ४४८ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । १५

भरद्वाजः पथ्या ऋद्धतौ सिद्धेत्यपरे ककुभावुक्तरे

^१ ^२ ^२ ^२ ^२ ^२ ^१ ^१
 सोमः ॥ औद्धोयितवा^२३सोमरारणा^३ । सस्य
^२ ^२ ^५ ^१ ^२ ^२ ^२ ^५
 इन्दो । दायिवेदार^२३यिवायि । पुरु^३३४ । औद्धोवा ।
^१ ^२ ^२ ^२ ^५ ^२ ^२ ^२
 णिवाओनायि । चारा^३३१ । तिमौमा^२३४वा । परिधी^२

* परोक्षार्थे नृतीये ।

रा३४। औहोवा। तारयिता^१चार३४यि। ह्ययि।
उज्जवा^५। हाज। वा(१)॥ औहोयिपरा३१। धी^१रा।
तायितार। चार३४यिह्ययि। तवा३४। औहोवा।
अद्यानक्तम्। उतासो३१। मतेदार३४यिवा। दुहा^{१ १}
नोवा३४। औहोवा। भारजधार३४नायि। उज्जवा^५
हहाज। वा(२)॥ औहोयिदुहा३१। नोवा। भारजधा^{१ १}
र३४नायि। वृहा३४। औहोवा। तपान्तमा। तायि^{१ १}
ह३१। रियम्पार३४राः। शकुनाचा३४। औहोवा।
वारपाप्पार३३यि। मा। उज्जवाहहाज। वा(३)॥ हस्।
॥ १६. * ॥

अथ बाह्यान्—३भा० ५१०-५१८ पृष्ठयोर्दृष्टम् । १६

वसिष्ठः प्रथमा पथ्या वृद्धतौ सिद्धेत्यपरे ककुभावुत्तरे

* परीच-मध्यन्दिने चतुर्थे प्रतोचार्धवे पुरोजितौ वृद्धत्वं पूर्वमेवोक्तम् ।

सोमः ॥ रथन्तरम् ॥ सोमउच्चाणत्सोद्वभोवा । चाधि
 षुभिरवीनामश्ववेवहरितावा । तिधा२३४या । मान्
 वावा२३ता२वि । धारा२३४या । ओवा६ । हाजवा(१) ॥
 मन्त्रोवा । वायातिधारयाअनूवेगोमाओ । मिरा२३
 वाः । सोमोदुग्धा२३माश्विः । पा२३४वा । ओवा६ ।
 हाजवा(२) ॥ सोमोवा । दुग्धाभिरवास्तसमुद्भसंवरवा ।
 निवा२३मान् । मान्दीमदा२३या३ । तोमा२३४ता ।
 ओवा६ । हाजवा(३) ॥ १७ * ॥

अस्य वाक्यावम्—१भा० ६१०-६११ पृथ्वीर्दृष्टवम् । १०

वसिष्ठो वैष्णव्योऽनुष्टुप् सोमः ॥ रथन्तरम् ॥ पा
 वसवाजसातयेवा । पावित्रेधारयासुतइन्द्रायसो । मवा
 २३यिष्ठावायि । दायिवेभ्योमा२३धू३ । मात्ता२३मा । ओ

• परोच-मध्यन्दिने पद्यमे ।

बाह । चाक्षवा(१) ॥ रलोवा । चारिह्निधीतयोहरिम्
 विचे अद्रयोक्त्वात्तम् । नमारश्तराः । पावमानाश्वा
 इयि । भार्गाश्वा । चोवाह । चाक्षवा(२) ॥ णितोवा
 वात्स्याम्भद्विततपृथिवीश्वातिजधिषेप्रतिद्रापिम् । अ
 मूरश्वायाः । पावमानाश्माश्वा । चावित्वाश्वा ।
 चोवाह । चाक्षवा(३) ॥ अस् ॥ १८ ॥

अस्य वाक्यान्तम्—१भा० ६५५ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । १८

भरद्वाजः प्रथमा पथ्या वृक्षन्ती सिद्धं त्वपरे ककुभावुत्तरे

सीमः ॥ वृक्षत्साम ॥ औद्योयिभृज्यमानस्त्वहस्तिवाश्वा ।
 समुद्रेवा । चामिन्वाश्वासायि । रयाश्वा । औद्योवा ।
 पिशाङ्गम्वा । ब्रह्माश्वा । पुरुस्पृश्वा । यवमाना
 श्वा । औद्योवा । भार्वाश्वा । सायि । उडुवा

* प्रतीचार्धे पश्ये ।

^५ ईहाज । वा(१) ॥ ^{१२ २} औहोयिपवा^२३१ । ^{२ १} माना । ^{१ ३} भायर्षा
^५ २३४सायि । ^{१ २} पुना३४ । ^{३२ ४२ ५} औहोवा । ^{१२ १ २} नोयरेण । ^२ वामा
^{२ १ १} ३१ । ^५ नोचव्या२३४यायि । ^{१ १२ २} वृषोअचा३४ । ^{३२ ४२ ५} औहोवा ।
^१ क्रा२दाद्वार३४ । ^५ नायि । ^५ उड्ढवा६हाज । वा(१) ॥ ^{१२} औ
^१ होयिवृषो^१३१ । ^१ अचायि । ^{१ २} क्रादद्वार२३४नायि । ^५ देवा
^{३२ ४२ ५} ३४औहोवा । ^{१२ १} ना^१सोमपा । ^२ चामा३१ । ^{१ ३} ननिष्का
^५ २३४र्त्ताम् । ^{१२ १ २} गोभिरञ्जा३४ । ^{३२ ४२ ५} औहोवा । ^{१ २} नो२आर्षा
^५ ३४ । ^५ सायि । ^५ उड्ढवा६हाज । वा(१) ॥ १८ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—४भा० १८-१८ पृष्ठयोर्द्वयम् । १८

^{१२ २ २} भरद्वाजोऽनुष्टुप् सोमः ॥ ^२ बृहत्साम ॥ ^१ औहोयिसो
^२ माःपवन्तइन्दवो३१ । ^१ असभ्यङ्गा । ^{१ २} तूवित्सा२३४माः । ^५ मि
^१ चा३४ । ^{३२ ४२ ५} औहोवा । ^{१२ १} स्थानाः । ^२ आरे३१ । ^{२ ५} पा२३४साः ।

* परीक्ष-सम्बन्धिने षष्ठे ।

^{१ १ २ १} सुवाधिया३४ । ^{३ २ ४ २ ५} औहोवा । ^१ ^५ ^{२ २ २ २ ३ ४} यि । दाः ।
^५ ^५ ^{२ २ २} उज्जवाईहाज । वा(१) ॥ ^२ ^{२ १ २} औहोयिदस्ता३४ । पूतासो ।
^१ ^{२ १} ^५ ^{१ २ २} ^{३ २ ४ २ ५} ^{२ २ १} वायिपश्चात् २३४ताः । सोमा३४ । औहोवा । सोदाधि
^२ ^{२ २ २} ^१ ^३ ^५ ^{२ १} ^१ याथायिरा३१ । ^{३ २ ४ २ ५} ^१ ^२ ^५ ^{२ १} ^१ छरासोनदर्शता २३४साः । जियत्नवा
^{३ २ ४ २ ५} ^१ ^२ ^५ ३४ । औहोवा । ^{३ २ ४ २ ५} ^१ ^२ ^५ धूर्वाघात् २३४ । तायि । उज्जवाई
^५ ^{२ २ २} ^२ ^२ ^{२ १ २} ^{२ १} हाज । वा(२) ॥ औहोयितेक्ष्ण । घाणासो । वायद्रा
^५ ^{१ २} ^{३ २ ४ २ ५} ^{२ २ १} २३४यिभायिः । चिता३४ । औहोवा । नागोरधायि ।
^२ ^१ ^५ ^{२ १} ^२ त्वावा३१यि । इषमस्त्रभ्यमभा २३४यिताः । समस्वरा३४ ।
^{३ २ ४ २ ५} ^१ ^५ ^५ औहोवा । वा २३४वा २३४यि । वाः । उज्जवाईहाज ।
^१ वा(३) ॥ ^१ चस् ॥ २० * ॥

अथ याज्ञानम्—४भा० ७८ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । २०

॥ इत्युद्भागाने षष्ठस्याह-प्रपाठकः ॥

* परीक्षार्थमेव ।

प्रजापतिर्द्विपदा गायत्री सोमः ॥ अथस् ॥ इवा । ^{१४}

^{१२} पवस्वसोममन्दयाश्न् । ^१ इया । ^१ इन्द्रायमधुमत्तमा ः । ^{२ ११ २}

^१ इया(१) ॥ ^{२ ११ २ २} तेक्षतासोविपश्चिताः । ^१ इया । ^{२ १२ १२ १} भूष्मावायुम

^२ क्षताः । ^१ इया(२) ॥ ^{२ २ १ २ २} अक्षमन्देववीतयाश्चि । ^१ इया । ^{२ २} वाज

^{१ १२ १२ १} यज्ञोरथाइवाः । ^१ इया(३) ॥ ^२ ए३ । ^{१२ १ १ १} अयार३४५ः ॥ १ * ॥

अस्य आख्यानम्—५भा० १२०-१२१ पृष्ठयोर्द्रष्टव्यम् । १

प्रजापतिरनुष्टुप् सोमः ॥ अरिष्टम् ॥ वाच । ^{१२}

^१ होइया । ^{४ ५ १२} क्षतासोमाः । ^{२ १ १} धूमत्तार३४माः । ^{४ ५} सोमाः ।

^१ इन्द्रार । ^{२ १ २} यमन्दा२३४यिनाः । ^{४ ५} पावायि । ^{१ २ २२ २२} चवारस्तोच

^१ क्षार३४रान् । ^{४ ५} दायिवान् । ^१ प्रष्णार । ^{२ १ २ २} ओवोमा २३४

^४ दाः(१) ॥ ^{४ ५} आयिन्दः । ^१ इन्द्रार । ^{२ १ २ २} यपावार३४तायि । ^४ वा

^४ यितायि । ^{२ २} देवार । ^{२ २} साअम्र२३४वान् । ^{४ ५} वाचाः । ^१ पता

* विराट् द्वादशाक्षे दममेष्टमि चाभीगवाहुत्तरं त्रैषः ।

रयिः । ^{१ १ १}मखस्या^५२३४तायि । ^४वायि^५न्वा । ^{१२}स्नेशा^३२ । न
^{२ २}भोजार^५२३४सामः । ^{४ ५}सा^१हा । ^{१ २ ३}सुधा^५२ । रःपावार^५२३४तायि ।
^{४ ५}सामू । ^{१२}द्रोवार । ^{१ १ २ ३}चमौ^५ङ्गार^{४ ५}२३४वाः । ^१सामाः । ^१पता
^{२ ३}रयि । ^५ईराया^{४ ५}२३४यिणाम् । ^१साखे । ^{१ २}द्रस्यार । ^{१ २}दिवे
^३दार^५३४यिवायि । ^३हो^५२३४पू । इडा ॥ २० ॥

अस्य व्याख्यानम्—१भा० ४४८ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । २

प्रजापतिः पथ्या बृहती सिद्धेत्यपर अग्निः ॥ अन्त-

रिक्तम् ॥ ^{१२}हावग्र^२आया । ^१हियग्नि । ^{१२ २ १२}भायिः । ^{१२ २ १२}औहौहो
^{१ १}वार । ^{१२ २ १ २}इहा । ^{२ १}होतार^{१२ २ १२}न्त्वावृणोम । ^{१२ २ १२}हा । ^{१२ २ १२}औहौहो
^{१ १}वार । ^{१२ २ १}इहा । ^{१ १२}आत्वा^१मनक्तु^१प्रगवा^१हविसा । ^{१२}ता । ^{१२}औ
^{२ १२}हौहो^{१ १}वार । ^१इहा । ^{१२ २ १२}यजिष्ठम् । ^{१२ २ १२}वा । ^{१२ २ १२}औहौहोवार ।
^{१ १}इहा । ^{१२}हिरा । ^{१ २}सार^{५ ५ ५}दार^{१२}३४पूऔहोवा(१) ॥ हाजयजिष्ठ

* अतुल्यपामिहोमसाम हादशाचे तृतीयेऽग्नि मध्यन्दिने । अतुल्य-प्रजाकामस्यायं हादशाचः ।

^१म्मा । ^१दिरास । ^{११ १ २२}दा । ^{११}औहीहोवा^१२ । ^१इहा । ^१यजिष्ठवर्हि^१
^{२२}रास । ^{११ १ २}दा । ^{११}औहीहोवा^१२ । ^{१ २ २ २ १}इहा । ^१अक्काहित्वास^१
^{१ २ २}वसस्त्वमीअङ्गि । ^१रा । ^{११ १ २}औहीहोवा^१२इहा । ^१सुचश्च ।
^{१ २ २ ११}औहीहोवा^१२ । ^{१ २}इहा । ^{१ २}तिया । ^{१ २}भारार^{१ २}३४औहीवा^{१ २}(२) ॥
^{१ २}हाजस्रचश्चरा । ^१तियह । ^{१ २ २ १ २}रा । ^१औहीहोवा^१२ । ^१इ
^१हा । ^१सुचश्चरन्तियह । ^{१ २ २ १ २}रा । ^{१ २}औहीहोवा^१२ । ^{१ २}इहा ।
^{१ १ २ २ १ १}उर्जनिपातङ्कृतकेशमीम । ^{१ २ २ १ २}हा । ^{१ २}औहीहोवा^१२ । ^{१ २}इहा ।
^१अग्रिय । ^{१ २ २ १ २}हा । ^१औहीहोवा^१२ । ^१इहा । ^१पुप् । ^१वीर
^१या^{१ २ २}३४औहीवा^{१ २}(३) ॥ ^{१ २}सृष्टुभस्तुभोश्चाशिष्मकाश्नु ।
^१इट्० ^{१ १ १ १}इडा^{१ १ १ १}२३४पू ॥ ३ * ॥

अस्य आख्यानम्—१भा० ६२-६३ पृष्ठयोर्द्वयम् । ३

प्रजापतिरत्यष्टिरग्निः । नित्यवत्सा । एचाग्नीम् ।

* तृतीयेऽग्निहोमसाम ।

^{१ १ १} होतारमन्येदाक्षन्तं वसोः ^{१ १} अनु ^१ स ^१ सोजातवा ^१ रयिदसाम् ।

^{१ १ १ १ १ १ १ १} इडा । विप्रज्जातवा ^{१ १} रयिदा ^{१ १} रसाम् । याज । ध्वयासुवा ^{१ १} र

^१ हराः । ^१ इडा । ^{१ १} याज । ^१ ध्वयासुवा ^१ रहराः । अथा । ^१ याज ।

^{१ १} ध्वयासुवा ^१ रहराः । ^{१ १} इडा । ^{१ १ १ १ १ १} देवो देवाचियाश्कृपा ।

^{१ १} घृतस्यविधः ^१ छिमनुशुक्रग्रोह । ^{१ १} वायिषाः । ^{१ १ १} आजुज्ञान

^१ स्यसारश्चो । ^१ पायिषाश्च ^{१ १} जवारश्च ^{१ १} (१) ॥ ^{१ १} स्याजौ । ^{१ १} छन्वा

^{१ १ १ १ १} यजमानाहुवेमज्ये ^१ छमङ्गिरसां ^१ विप्रमा ^१ रन्मभायिः । ^१ इडा ।

^{१ १ १ १ १ १ १} विप्रेभिः ^{१ १} शुक्रमाश्मा ^{१ १} रभायिः । ^{१ १} पारी । ^{१ १} उमावमिवा ^१ रद्या

^{१ १} म् । ^{१ १} इडा । ^{१ १} पारी । ^{१ १} उमानमिवा ^{१ १} रद्याम् । अथा । ^{१ १} पारी ।

^{१ १} उमानमिवा ^{१ १} रद्याम् । ^{१ १} इडा । ^{१ १ १ १ १} होतारं वर्षा ^१ णी ^१ र्नाम् ।

^{१ १ १} शोचिष्केशं ^१ वृषणं ^{१ १} यमिमाश्च । ^{१ १} वायिषाः । ^{१ १ १} प्रावन्तु ^१ जूतयां

^१ रश्चिद्योयि । ^१ वायिषाश्च ^{१ १} जवारश्च ^{१ १} (२) ॥ ^{१ १} स्याजौ । ^{१ १} पुरु ।

^{१ १ १ १ १} चिदोजसा ^१ विरुक्ता ^१ दादीद्यानो ^१ भवन्निद्रु ^१ हा ^१ रन्मराः । ^१ इडा ।

पर॑रु॒र्नद्र॑ वा॒शन्ता॑राः । वा॒यिडू॑ । चि॒द्यस्य॑सा॒र॒मृता॑
 ज । इ॒डा । वा॒यिडू॑ । चि॒द्यस्य॑सा॒र॒मृता॑ज । अथा
 वा॒यिडू॑ । चि॒द्यस्य॑सा॒र॒मृता॑ज । इ॒डा । अ॒वद॑ ने॒य या
 त्था॒श्रयि॑राम् । नि॒हम॑या । णो॒यय॑मते॒नाइ॑ । यता॒यि ।
 धन्वा॑स॒हाना॑र॒इ॒होयि॑ । या॒त॒भा॒श॒जवा॑र॒इ॒(३) ॥ इ॒ट्-इ॒डा
 २३४५ ॥ ४ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—५भा० ७८ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । ४

दी॒र्घत॑मास्त्रिष्टु॒प्सोमः॑ ॥ दी॒र्घत॑मसोऽ॒र्कः॑ ॥ आ
 क्रान् । सा॒मुद्र॑प्रथमे॒वि । ध॒र्मा॒न्ध॒र्मान् । ध॒र्मान् ।
 जाना । या॒ग्रजा॑भुवनस्य । गो॒पागो॑पाः । गो॒पाः । वा
 र्षा । पा॒वित्रे॑ अ॒धिसा॑नो । अ॒व्याअ॒व्यायि॑ । अ॒व्यायि॑ ।
 बृ॒ह्मा॒सोमे॑वावृ॒धेसु॑वानः । अ॒द्राअ॒द्रायि॑ । अ॒द्रायिः॑ ॥

* पक्षमेऽग्निहोमसाम ।

^{१ १} मात्सी । ^{१ १ २ १} वायुमिष्टयेराधरसेनास्सेनाः । ^{१ १ १ २ २} सेनाः । ^{१ १} मा
^१ त्सी । ^{१ २ २ २ २} मायिन्नावरुणापूय । ^{१ १ १ १ २ २} मानामानाः । ^{१ १ १} मानाः ।
^{१ १} मात्सी । ^{१ २ १ २} शार्धीमारुतम्मात्सि । ^{१ १ १ १ २ २} वान्देवान् । ^{१ १ १} देवान् ।
^{१ १} मात्सी । ^{१ २ १ २ २} द्याव्यापृथिवीदेव । ^{१ १ १ १ २ १} सोमास्सोमाः । ^{१ १ १} सोमाः (२) ॥
^{१ १} माह्वात् । ^{१ २ १ २} तात्सोमोमहिषश्वा । ^{१ १ १ १ २ १} काराकारा । ^{१ १ १} कारा ।
^{१ १} आपाम् । ^{१ १ २ २} याङ्गर्भोऽवृणोत । ^{१ १ १ १ २ १} देवान्देवान् । ^{१ १ १} देवान् ।
^{१ १} आदा । ^{१ १ २ २} धादिन्द्रे पवमानः । ^{१ १ १ १ २ १} ओजाओजाः । ^{१ १ १} ओजाः ।
^{१ २} आजा । ^{१ १ २ २ २ १} नायत्सुरियेज्योती । ^{१ १ १ १} इन्दुरिन्दुः । ^{१ १} इन्दुः (३) ॥
^{१ १ १ १ १} ई २ ३ ४ ५ ॥ ५ * ॥

अस्य व्याख्यानम्—४भा० १६८ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । ५

^{१ २ १ २ १ २ १} सीमाने द्वे ॥ ^{१ २} ए२ । ^{१ २ १ २ १ २} सोमउष्माणः सोढुर्भाईः । ^१ अधा
^१ ३१उवा२३ । ^१ ई३४डा । ^{१ १} खगभा३१उवा२३ । ^१ ई३४५डा ।
^{१ १} आवी । ^१ ना२मा । ^१ इडा । ^१ आवी । ^१ ना२मा । ^१ अथा ।

* तैद्रे च सप्त विकल्पः ।

^३आवी । ना^१रेमा । इडा । अ^१न्ना^१श्वे^१रवा । उरिताया^{१ १ १}
निधा^{३ ३ १} । रा^{१ १}यामन्द्रयायातिधा^{१ १}रश्चो^१ई । रा^१याश्श्वार^१र^१(१) ॥
इ^{१ १ १ १}र । मन्द्रयायातिधारया । मन्द्रा^{१ १ १}श्श्वार^१र^१ । ई^१र^१४
डा । याया^{१ १}श्श्वार^१र^१ । ई^१र^१४डा । ता^१ई^१धा । रा^१रेया ।
इडा । ता^१ई^१धा । रा^१रेया । अथा । ता^१ई^१धा । रा^१रे
या । इडा । अ^{१ १ १}नू^{१ १ १}पे^{१ १ १}रगो । मा^{१ १ १}गोभा^{१ १ १}ई^१ । आ^{१ १}शा । सो
मो^{१ १}दुग्धाभिरा^१र^१श्चो^१ई । आ^१श्व^१आ^१श्श्वार^१र^१(२) ॥ इ^१र ।
सो^{१ १ १ १ १}मो^{१ १}दुग्धाभिरा^{१ १}ः । सो^{१ १}मा^{१ १}श्श्वार^१र^१ । ई^१र^१४डा । दु
ग्धा^१श्श्वार^१र^१ । ई^१र^१४डा । आ^१रे^१चा^१ः । इडा । भा
ई^१रा । आ^१रे^१चा^१ः । अथा । भा^१ई^१रा । आ^१रे^१चा^१ः । इडा ।
समू^{१ १ १}द्र^{१ १}श्चा । संवरणानिया^{१ १} । आ^{१ १}ग्मान् । म-
न्दि^{१ १}मदायतो^१र^१श्चो^१ई । शा^१त^१आ^१श्श्वार^१र^१(३) ॥ ई ॥

अथ आश्वानम्—१भा० ६१०-६११ पृष्ठयोर्द्रव्यम् । ६

^{१ २ १२ १२ १} ६२ । पवस्ववाजसातयायि । ^१ पवा३१उवा२३ । ^१ ई३
^{५ १२ १} ४डा । ^{१ ५} चेधा३१उवा२३ । ^{१ २} ई३४डा । ^१ राया । ^१ छ२ताः ।
^{१ १} इडा । ^१ राया । ^१ छ२ताः । ^१ अथा । ^१ राया । ^१ छ२ताः ।
^{१ २ १} इडा । ^{१ २} इन्द्राश्या३सी । ^{४ ५} मावा३ई । ^{१२ २} णावा३ई । ^{१२ २} देवे
^१ भ्योमधुमा२३हो । ^१ तारया३१उवा२३(१) ॥ ^{१२} ए२ । ^{१२} त्वा२रि
^{१ १२ १} हन्तिधीतयाः । ^१ हरा३१उवा२३ । ^{१ ५} ई३४डा । ^{१ २} पवा३१
^{१ ५} उवा३२ । ^{१ २} ई३४डा । ^{१ २} चेआ । ^१ द्रु२हाः । ^{१ २} इडा । ^{१ २} चेआ ।
^१ द्रु२हाः । ^{१ २} अथा । ^{१ २} चेआ । ^१ द्रु२हाः । ^१ इडा । ^१ वत्सा
^{१ २} १ञ्जा३ताम् । ^{१ २} नमा३ । ^{४ ५} ताराः । ^{१ २} पवमानविधा२३होई ।
^१ माणिया३१उवा२३(२) ॥ ^{१ २} ए२ । ^१ त्वन्द्याच्चमद्विब्रता । ^१ पृथा३१
^{१ ५} उवा२३ । ^{१ २} ई३४डा । ^{१ २} वीचा३१उवा२३ । ^{१ ५} ई३४डा । ^१ आ
^१ तौ । ^१ जभी२षाई । ^१ इडा । ^१ आतौ । ^१ जभी२षाई । ^१ अ

था । आतो । अधी॑रषा॑र्द । इडा । प्रता॑श्द्रा॒श्पा॑र्द ।

अमू॑र्द । चाथाः । पव॑मानम॒ह्यार॑श्चोयि । त्वाना॑श्च

वार॑र्द(३) ॥ इट॑र्दडा २ ३ ४ ५ ॥ ७ ॥

अथ आख्यानम्—२भा० ६१८ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । ०

॥ इति ग्रामे जज्ञगाने षष्ठः प्रपाठकः ॥

॥ इति शुद्र-पर्व समाप्तम् ॥ ७ ॥

॥ समाप्तञ्चोच्चगानम् ॥

॥ सामवेदसंहितायामुत्तरार्चिक परिशिष्टं समाप्तम् ॥

— ००० —

॥ ॐ नमः सामवेदाय ॥

सामवेदसंहिता ॥

तत्र,

अथ उत्तरार्चिक-द्वितीय-परिशिष्टम्* ॥

अथवा,

॥ अथ गायत्रं साम ॥

—०—

॥ हरिः ॐ ॥

(॥ ॐ भूर्भुवस्वः ॥ १) तत्सवितुर्वरेण्योम् । भा

र्गो देवस्य धीमहि २ । धियो यो नः प्रचोऽ१२ऽ१२ । ३ ॥

आ २ । दायो । आ ३ ४ ५ ॥ १ ॥

पञ्च सामानस—३भा० ५१८ पृष्ठादिषु द्रष्टव्यम् । १

॥ इति गायत्रं साम समाप्तम् ॥

॥ समाप्तमिदमुत्तरार्चिक-द्वितीय-परिशिष्टम् ॥

* उपमानाश्रमेण ब्रह्ममन्त्रार्चिके विद्यते यतस्तत्र एव तत्परिशिष्टमन्त्रं, परं
हस्ततेऽसौ सर्वेष्वेव पुस्तकेषु प्राच्ये नेयमानार्चिके एव, साध्याचारिके प्रचव-वाङ्मति-
सहित-गायत्री-पाठ-व्यवहार एव तत्र निदानम्, सूचितञ्च तथैव मानवे चर्माश्रम
“मन्त्राद्यः प्रचवं कुर्वन्त”-इत्यादिभिः (१, ७४) ।

† अथप्यस्य च-प्रचव-वाङ्मति-मन्त्राश्रमकस्यापि नेयमानादीनामिव प्रमानारम्भम्
न तु प्रत्येकदेशत्वम् तथापि प्राच्यः सदैवेतद्गायत्र-साम-प्रचमेऽस्य व्यवहारात् तथैव सर्व-
व्यवहित-पुस्तकेषु दर्शनाच्च तदाद्यावद्यवस्थावन्तित्यत्र व्यक्ततो रक्षितः च व्यवहारः ।

[७६]

सामवेदसंहिता ॥

तच,

॥ उत्तरार्चिक-क्रोडपत्रम् ॥

—000@000—

अथ,

तान्येव सामानि, येषामुत्तरार्चिक-मूलकत्वाभावाच्च तदार्चिक-
कान्तःप्रकटनमुपयुक्तम्, जहगान-श्रुतत्वाच्चापि हृन्द्यार्चिककान्त-
निवेशत्वम्, परं पृथक्-प्रकाश्यत्वेऽप्यह-श्रुतत्वेनोत्तरार्चिक-
क्रोडीभूतत्वमेव । किञ्च ततोऽनन्तरमिह तान्यपि, यानि सम्पा-
दक-मुद्राकरवीर्ष्यमाद्यद्याख्यानमनिवेशितानि सुतरां साम्प्रतं
क्रोडाश्रितानीति ।

१।--ज० गा० ८ प्र० ३ अ० १२ साम (ऋ० ६ म० ५ अ० ५२ सू० १४ ऋ०) —

॥ निहवम्॥ अ० यि० ३ । अ० यि० ३ । ए० हियां ।

ओ २ ३ ४ वा । हायि । विश्वे देवाममष्टपुण्वन्नु० ह्याञा

हम् । याञाम् । यञा । ओ २ ३ ४ वा । हायि । उ

भेरोदसीअपात्रपाञ्चाश्मान्मा३ । मा० मा० । म० मा० । ओ

२३४वा । दायि । मावोवचांसिपरिचक्ष्याणीवोचा
 इम् । वोचाम् । वोचा । ओर२३४वा । दायि । सु
 स्त्रीष्विदोचन्तमामाश्दायिमाश् । दायिमा । देमा ।
 ओर२३४वा । दायि । आयिहीश् । आयिही । इहि
 या । ओर३४वा । दायिहीवा । ई२३४५ ॥१२॥ (१)

अथ बाह्यान्तम्—अनेदे पाठ साधयः—

“यज्ञियाः” यज्ञार्हाः “विष्टेदेवाः” “मम” मदीयं “मन्त्र”
 मननीयं स्तोत्रं “शृण्वन्तु” चित्तेन धारयन्तु । तथा “उभे रोदसौ”
 द्यावापृथिव्यौ “अपां नपात्” मध्यमस्थानोऽग्निं द्यावादीयं स्तोत्रं
 शृण्वन्तु । अथ प्रत्यक्षकृतः । हे देवाः “वो” युष्मभ्यं “परि-
 चक्ष्याणि” वर्जनीयानि “वचांसि” स्तोत्राणि “मा वोचम्” मा
 ब्रवीमि अपितु समीचीनानि । अतो “वो” युष्माकम् “अन्तमा”
 अन्तिकतमाः सन्तो वयं “सुन्नेष्वित्” युष्माभिर्दत्तेषु सुखेष्वेव
 वर्त्तमानाः “मदेम” मोदेम ॥’—इति ६, ५, ५२, १४ ॥ (१)

२ ।—ज० गा० ११ प्र० २ अ० १ साम (छ० आ० ६, २, ३, २)—

॥ सत्रासादीयम् ॥ प्रधा३४ । आसोमजागृविः ।

ओ३वा । इन्द्रायेन्द्रोपरिखवद्युमन्ता २७ग्रू । आ२मा ।
 भार३रा । सुवौ३शो । वाचा३४३यि । वार३४यिदो३
 हायि ॥ १ ॥ (२)

अथ वाङ्मनस्य—२भा० १०५-१०६ पृष्ठबोधद्वयम् । (२)

३।—ऊ० गा० ४प्र० १अ० ११साम (छ० आ० ६, २, ४, ७-८)—

॥ शार्करम् ॥ एषा३स्यधारयासुताः । एषस्यधार
 या१सू३ताः । अव्यावारेभिःपा । वता३यिमा३दि३न्तमः ।
 भिःपा । वता३यिमा३दि३न्तमः । क्रीडा३नू२ । मा २३
 यिः । अपा३मापू३र्द्वा३५६(१) ॥ क्रीडा३नू३र्म्मिरपा३मिवा ।
 क्रीडा३नू३र्म्मिरपा३मी३वा । यउ३स्त्रिया३अपा३यि । या३पा३न्ता
 शर३स्नि । अपा३यि । या३पा३न्ता३शर३स्नि । निर्गा३पा२ ।
 का३र३ । तदो३जा३पा३सा३५६(२) ॥ निर्गा३श३अ३ह३न्तदो३जसा ।
 निर्गा३अ३ह३न्तदो३जा३सा । अभि३व्रज३न्त३त्ता३यि । वेगा३

^{४ १ २ ३} व्याश्मश्चियम् । ^१ तन्नायि । ^{१२ ४ १ २ ३} वेगाश्मश्चियम् । ^{१ १} वम्नी

^१ वार । ^{१ ४} धार । ^{१ ४} व्यावारूपजादपुद(३) ॥ ११ ॥ (३)

४ । क० गा० १८८० २४० १साम (क० पा० ६, २, ४, ७-८) —

^{१२ १ २} ॥ शब्द ॥ ^१ एषस्यधा । ^१ ए२ । ^१ रया । ^१ सुताः ।
^{१ २ २} अव्यावारेभिः ^{१ २ १} पवतेमदिन्ताश्माः । ^१ कायिडा ^१ रनूर्मार
^{१ १} यिः । ^{१ ४} अपोरश्वा । ^{१ ४} आप्रयिवोद्वायि(१) ॥ ^{१ २ १} कौडसूम्नी
^१ रा । ^१ ए२ । ^१ अपाम् । ^१ इवा । ^{१ २ १} यउस्त्रियाअपियाअन्तर
^१ क्षारश्नायि । ^१ नायिर्गा ^१ र्पाकारश् । ^{१ १} तदो ^{१ ४} रश्वा ।
^{१ १ २} आप्रसोद्वायि(२) ॥ ^{१ १ २} निर्गाचका । ^१ ए२ । ^१ तदो । ^१ जसा ।
^{१ १ १} अभिव्रजन्तस्त्रिपेगव्यमश्वाश्चाम् । ^१ वार्मी ^१ रवाधारश् ।
^{१ १} व्यावोरश्वा । ^{१ ४} रूपजोद्वायि(३) ॥ १ ॥ (४)

अनयोर्वाञ्छामन्—१भा० ११०-१४१ पृष्ठचोद्रेडवम् । (१, ४)

^{१ १} ३३३३३३३३ । ^{३२} नृभा^{३२ १}३४यि^{२ १}हो^५ता^४ः । विचो^३३३३वा । ज्ञा
^५प्र^५णो^५द्वायि(२) ॥ ४ ॥ (२)

३।—६०५० १२पं० (ज० गा० १३प्र० १अ० १८ साम)—

॥ समन्तम् ॥ ^{१ २ १ २ १ १ १ १} दुहानजधर्दि^१वियाम् । मधुप्रियां
^२ प्रल^२सधस्थमासदात् । ^२ आपृ^१ष्कार^१श्याम् । ^{१ १ २} धारुणंवा ।
^{१ २} जियार्पासा । ^{३२ १} औहो^{३२ १}३४वा^१द्यायि । नृ । ^१ भायि^१हो^१३३ता
^{१ २} ३ः । ^१ होवा^१३३द्यायि । ^१ विच^१त्ता^१२३णा^१३४३ः । ^१ ओ^१२२४५
^१ ई । डा ॥ (२) ॥ १८ ॥ (३)

४।—७५५० ४पं० (ज० गा० २१प्र० १अ० ७साम)—

॥ अभिनिधनं काण्वम् ॥ ^{३२ १ २ १} औहो^१हो^१द्यायि । आयि
^{१ १} हो । ^{१ १} जत्साः । ^१ दा^५३३४यिवो । ^{१ १} द्यायिर^५ण्या^५२३४याः ।
^{१ १} जत्सो^५दा^५२३४यिवो । ^{३२ १} हीर^{३२ १}ण्ययाः । ऐहो^१यि । आ^१२३४
^५ यिहो । ^{१ १} दू^५हाना^५२३४ज । ^{१ १} धार्^५द्यायि^५वा^५२३४याम् । मा

^१धप्रियाम् । ^{१२१}हेहोवि । ^१आ२३४यिषी । ^५ग्रा२३सा२३४

^५धा । ^{१२}स्थमा३सापुदा६पु६त् । ^१आ२३४मी(२) ॥ ७ ॥ (४)

५।—१००८० २५० (ज० गा० २२प्र० १अ० १०साम)—

॥ नौधसं श्यैतम् ॥ ^१ता२३४म् । ^{२ ५ ४ ५२ ४}वोद३समृती । ^४षा

^५हाम् । ^{११२}वसो३र्मा३न्दा । ^{१ १ १ १}ना३मा३न्धा३साः । ^{१ १ १ १}अभिवसु३त्त ।

^१स्वासा२३रायि । ^१पु३धा२यि । ^{१ ५}ना२३४वाः । ^{१ २}इन्द्र३ङ्गीर्भा

^{१ २}यिर्ना३वा । ^१ऊ३न्मायि । ^{१ ५२ २}मा२३हा२३४मी३होवा(१) ॥ ^१आ२

^{५२ ४ ५२}३४यि । ^{४ ५}द्र३ङ्गीर्भिर्न३वा । ^{१ २}मा३हायि । ^१इन्द्र३ङ्गीर्भायिः

^{१ १ १ १}ना३वामा३हायि । ^{१ २ १ १}द्यु३त्त३सु३दानम् । ^१तावा२३यिषायि ।

^१भिरा२ । ^{१ ५}वा२३४र्त्ताम् । ^{१ २ २}गिरि३न्नपू३रु३भो । ^१ऊ३न्मायि ।

^{१ ५२ २}जा२३सा२३४मी३होवा(२) ॥ ^१गा२३४यि । ^{५ ४२ ४}रि३न्नपू३रु३भो । ^४जा

^५साम् । ^{१ १}गिरि३न्नपू । ^{१ १ १ १}रु३भोजा३साम् । ^{१ १ १ १}शु३मन्ता३वा३जम् ।

^१शा३ता२३यिनाम् । ^{१ ५}स३हा२ । ^{१ २ २}सा२३४यिषाम् । ^{१ २ २}म३शू३गो

मान्तामा । ऊम्मायि । मा^१र^२वा^३र^४३४^५श्री^६होवा । वा^७र^८
४३ ॥ (३) ॥ १० ॥ (५)

६।—१४३५० ३५० (ज० गा० ८प्र० १अ० १५साम)—

॥ निषधः ॥ इ^१न्दुर^२श्चो^३ना^४न^५क्त^६त्वियाः । त^{११११}न्दूरो^२षाम् ।
अ^{१११}भीनरा^{११}रः । इ^१हा^२३ । सो^१मा^२श्वा^३यि^४श्वा । वा^१हो^२र^३३४
वा । चि^१या^२धा^३र^४श्या । इ^{११}हा^२३ । या^१ज्ञा^२श्या^३सा । वा^१
हो^१र^२३४^३वा । तु^{११}वा^२द्रा^३पू^४या^५६५^६ई । चे^{१११११}र^२३४^३५^४ (३) ॥ १५ ॥ (६)

७।—ततः (ज० गा० ८प्र० २अ० ८साम)—

॥ यद्वादिष्टीयम् ॥ इ^{११११११}न्दुर^१श्चो^२न^३क्त^४त्वियः । इ^१न्दुर^२श्चो^३
वा । न^१क्त^२त्वियाः । त^१दुरो^२र^३षाम् । अ^१भीनराः । सो^१
म^१वा^२र^३श्या^४श्वा । चि^{११}या^२धि^३या । य^१ज्ञा^२या^३र^४सा । तु^१व^२द्रा^३
र^१श्या^२३४^३ः । चो^१र^२३४^३५^४ई । डा^१ (३) ॥ ८ ॥ (७)

(७७)

८ ।—१४८५० ४५० (ज० गा० १३प्र० १५० ३साम) —

१ १ १ १ १ १ १
 ॥ अर्कपुष्पायम् ॥ इन्दुरश्वोनक्तवियः । ऊवेर३ ।
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 तन्दुरोषमभीनरः । ऊवे २ ४ । सोमंविश्वामिधिया ।
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ऊवेर३ । यज्ञायसन्वद्रयः । ऊवेर३ । २ । होवा३३ ।
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 वा३४ । औहोवा । अर्कोदेवानारम्यरमेवियोरमार ४
 १ १
 ४ ५ न्(३) ॥ ३ ॥ (८)

८, १० ।—१६०५० ८५० (ज० गा० २२प्र० १५० २-३सामनी) —

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ॥ नौधसम् ॥ आर३४यि । दुरश्वोनक्त । त्वायाः ।
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 तन्दुरोषाम् । वा३भायिना३राः । सोर३माम् । वि ।
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 श्वा । चायाधार३४या । यार३ज्ञा । यासन्तुवोर३४वा ।
 १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 द्रार३४याः(३) ॥ २ ॥ (९)

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 ॥ श्यैतम् ॥ इन्दुरश्वोनक्त । त्विया३४औहोवा ।

^१तान्दुरोषम् । ^{१२}अभायिनरा^१२३४ः । ^५ओ^५ह^{१२} । ^{१२}सो । ^१मां
^१वार^१यि^१श्वा । ^१चि^१यार्^१ । ^१धार^१३४या । ^{१२}य^१ज्ञाय^१सान्^१तू^१वा ।
^१ऊ^१म्मा^१यि । ^१द्रा^१२^५या^१२३४^५ओ^१हो^१वा । ^१वा^५२३४^५सू^१(३) ॥ ३ ॥ (१०)

११ ।—२५५५०२५० (ज०गा० १२प्र० २अ० १८ साम)—

^{१२}॥ ^१अ^१व^१भः ^१पा^१व^१मा^१नम् ॥ ^१हा^१हा^१व^१य^१प्र^१त्ना^१म् । ^१हा^१३ । ^१हा
^१यि । ^१आ^१नू^१र^१द्यू^१२३४^१ता^१म् । ^१शु^१क्र^१न्दु^१दु^१हे^१आ^११^१ज्ञा
^१३^१याः । ^१प^१यः^१सा^१२३४^१हा । ^१ओ^१मो^१३ । ^१स^१सो^१वा । ^१आ^१पू
^१र्षो^१द^१हा^१यि(१) ॥ ^{१२}हा^१हा^१व^१य^१सू^१र्याः । ^१हा^१३ । ^१हा^१यि ।
^१आ^१यि^१वो^१२^१पा^१२३४^१ह^१क् । ^१अ^१य^१स^१रा^१सि^१धा^११^१वा^१३^१ता^१यि ।
^१स^१प्त^१प्रा^१२३४^१वा । ^१ओ^१मो^१३ । ^१त^१ओ^१वा । ^१दा^१पू^१यि^१वो^१द
^१हा^१यि(२) ॥ ^{१२}हा^१हा^१व^१य^१वि^१श्वा । ^१हा^१३ । ^१हा^१यि । ^१ना^१यि^१ता^१२
^१यि^१ष्टा^१२३४^१ता^१यि । ^{१२}पु^१ना^१नी^१मु^१व^१नी^११^१पा^१३^१रा^१यि । ^१सो^१मो^१दा

२३४ विवाः । ओमो३ । नसोवा । रा५यो ६ हा
वि३ ॥ १८ ॥ (११)

१२।—२६६पृ० ६प० (०जवा० २१प्र० १अ० १५साम)—

॥ पौष्कलम् ॥ उप३ी३षाप । तस्मूर३४षाः । मि
१ २ १ २ १ २ ३ ५ १
वासमा । धावि । ची३मा३ार३४वायि । पवा । मा
१ २ १ २ १ २ ३ ५ १
२३४पुना६५६ । विदारयी३४५म्(१) ॥ १५ ॥ (१२)

११।—२८०पृ० १६प० (ज० गा० १प्र० २अ० १५साम)—

॥ सफम् ॥ अयापा३वस्व । दायिवा३४यूः । रेभन्
१ १ १ २ १ २ ३ ५ १ २ १
पवायि३रम् । परियायिषी३वा३यि । आ३र३४ताः ।
१ १ २ ३ ४ २ ५
मधोः । धाराआ३सा३ । ला३४५तो६हायि(१) ॥ १५ ॥ (१३)

१४।—३२३पृ० ५प० (ज० गा० १८प्र० २अ० ६साम)—

॥ मार्गीयवम् ॥ तन्वी३ोवा । धा३र्त्तार । रमोणा३४योः ।
१ १ २ १ १ २ १ २ ३ ५ १
पवमान । सुवाहु३१शा३रम् । द्विन्वे । हा । औ३४योयि । वार

३४ जायि । ^१षू ^१२ वा ^१२३४ औद्योवा । ^१ए३ । ^१जिना ^१२३

^११
४ धूम्(२) ॥ ६ ॥ (१४)

१५।—३४५६० टप० (अ० गा० २प्र० १अ० ५साम) —

॥ हविष्मन्तम् ॥ ^१हाउयस्त ^१मेदोवरेणियो ^१हाउ । ^१ते

^१नापवा^१ । ^१स्वा ^१अन्धा^१२३४सा । ^१ऐ२द्यो१आर३यिद्यौ ।

^१देवावा^१यिरा । ^१घश । ^१सार^१हार२३४औद्योवा(१) ॥ ^१हाउ

^१जग्निवृ^१चममिन्त्रिय^१हाउ । ^१सन्निर्वाजा३म् । ^१दायिवे

^१दा२३४यिवायि । ^१ऐ२द्यो१आर३यिद्यौ । ^१गोषाता३यि

^१रा । ^१असाः । ^१आ२सार२३४औद्योवा(२) ॥ ^१हाउसन्निहो

^१अरुषोभुवोहाउ । ^१सूपस्थाभी३ः । ^१नाधेनू२३४भायिः ।

^१ऐ२द्यो१आ२यिद्यौ । ^१सौदा^१ज्या३यिनाः । ^१नयो । ^१ना

^१रयिमा२३४औद्योवा । ^१हविष्मते२३४पु(३) ॥ ५ ॥ (१५)

१६ — ३४५५० ८पं० (ज० गा० ४प्र० १५० १०साम)—

॥ दक्षिधनमौक्षम् ॥ ^{१ २२ ११ २१ २ २} यस्तेमदोवरेणियः । ^{१ २ २} औही
^१ वा । ^{१ १} इहश्रुधायि । ^{२ २} तेनापारश्वा । ^१ स्वचन्वसा । ^२ देवा
^१ वारश्विराश् । ^{१ १ १} होवाश्चायि । ^१ घञ्सा २ ३ ४ ५ हा
^१ ई ५ ^{१ १ १ १ १ १} ॥ जग्निर्ध्वजममित्रियम् । ^{१ २ १ १} औहोवा । ^{१ १} इहश्रु
^१ धायि । ^१ सस्त्रिर्वारश्जाम् । ^{१ २} दिवेदिवायि । ^{२ २} गोषाताश्
^१ यिराश् । ^{१ १ १} होवाश्चा । ^{१ २} श्वसाचारश्४५साई५इयि(२) ॥ स
^{१ २} मिहोचरुषोभुवः । ^{१ २ १ १} औहोवा । ^{१ १} इहश्रुधायि । ^२ सूपस्त्रा
^१ रश्मौः । ^{१ २} जधेनुभायिः । ^२ सीदञ्ज्जारश्यिनाश् । ^{१ १} होवाश्
^१ चायि । ^{१ २} नशोनारश्४५यिमाई५इ । ^{१ १ १ १ १ १} दक्षाश्या २ ३ ४ ५
(३) ॥ १० ॥ (१६)

१७ ।—ततः (ज० गा० ६ प्र० १५० ७साम)—

॥ जराबोधीयम् ॥ ^{१ २ १ १} यस्तेमदोवा । ^{१ २ १ १} वारेणियाः । ^{१ २} ते

^१नापा^२र^१श्वा । ^१स्व^२अ^२न्धा^४सा । ^२दे^२वा^४वा^४श^४यिरा^४र^४श्वा । श ।
^२स^२द्यो^२श्च^२पू^२ई । डा(१) ॥ ^२ज^२घ्नि^२वृ^२चो^२वा । ^२आ^२मि^२त्रि^२या^२म् ।
^२स^२स्त्रा^२यि^२र्वा^२र^२श्जाम् । ^२दि^२वे^२दा^२यि^२वा^२यि । ^२गो^२षा^२ता^२श^२यिरा
^४र^४श्वा । ^४साः । ^४अ^४सो^४श्च^४पू^४ई । डा(२) ॥ ^२स^२म्नि^२स्त्रो^२वा ।
^२रू^२षो^२भु^२वाः । ^२सू^२पा^२स्था^२र^२भौः । ^२न^२धे^२नू^२भा^२यिः । ^२सी^२दा
^२ज्ज^२या^२श^२यि^२ना^२र^२श्ना^२शयो । ^२नि^२मो^२श्च^२पू^२ई । डा(३) ॥ ७ ॥ (१७)
 १८ ।—ततः (ज० गा० ८ प्र० ३ अ० ८ साम)—

॥ ^२अ^२ध्व^२र्ज^२ड^२सो^२म^२सा^२म ॥ ^२य^२स्ते^२म^२दो^२वरे^२णि^२या^२श् ॥ ^२ते
^२ना^२प^२व^२स्त्रा^२न्ध^२सा । ^२दे^२वा^२वौ^२रा^२र^२श् । ^२द्या^२यि । ^२घा^२ग्रा^२उ^२वा ।
^२सा^२द्या^२उ^२वा^२(१) ॥ ^२ज^२घ्नि^२वृ^२च^२म^२मि^२त्रि^२या^२श्मे । ^२स^२स्त्रि^२र्वा^२ज^२न्दि
^२वे^२दि^२वा^२यि । ^२गो^२षा^२ति^२रा^२र^२श् । ^२द्या । ^२श्वा^२सा^२उ^२वा । ^२आ^२सा
^२उ^२वा^२(२) ॥ ^२स^२म्नि^२स्त्रो^२अ^२रू^२षो^२भ^२वा^२श् ॥ ^२सू^२पा^२स्था^२भि^२र्न^२धे^२नु^२भा

यि । सौदञ्छे^{१२ ११}ना२३ः । ह्य^१यि । नाया^{१ १}उवा । ना^१यि
मा^१उवा३ । ज३२३४पा^{१ ५}(३) ॥ ८ ॥ (१८)

१८, २० ।—ततः (ज० गा० ११ प्र० २ अ० ८-१७ सामनी)—

॥ स० हितं ॥ यस्ते^{१२ १२}मदोव । रा२रयि^१ण्याः । ते^{१२}
ना२र । पा२३वा । स्व^१आ२न्धसा । दा२३यिवा । वा
रयिरा । घशा२३ । हाउवा३ । सा२३४हा^५(१) ॥ जधि
वृ०त्रम् । मा२रयि०त्रियाम् । स०स्त्रा२ईः । वा२३जाम् ।
दिवा२रयिदायिवायि । गो२३षा । ता२रयिरा । श्वसा
२३ः । हाउवा३ । सा२३४सौ^{१ १२}(२) ॥ समि०स्त्रा अ०रु । वो
र०भुवाः । छपा२र । स्त्रा२३भौः । नधा२रयि०नूभायिः ।
सा२३यिदान् । श्वार्०नाः । नयो२३ । हाउवा३ । ना
२३४यिमा^५(३) ॥ ९ ॥ (१९)

॥ सुहृपोत्तरम् ॥ ^{१ २ १}यस्ते^१मदी^१हो^१२ । इया । ^{१ २ १}वरिणा^१
^{२ २ १}या^१२ः । तेना^१पवी^१हो^१२ । इया । ^{१ १}स्वप्न^१न्धासा^१२ । ^२दे^१
^{२ १ २}वावी^१रौ^१हो^१२ । इया । ^{१ १}वश^१त्सा^१२३४३(१) ॥ ^{१ १}जघ्नि^१वृ^१
^१त्रौ^१हो^१२ । इया । ^{१ १}अभि^१चाया^१२म् । ^{१ २}सन्नि^१र्वाजी^१हो^१२ ।
^१इया । ^{१ २ १}दिवे^१दायि^१वा^१२यि । ^{२ २ १}गोषा^१तिरौ^१हो^१२ । इया ।
^{१ १ २}असा^१आ^१२३सा^१३४३यि(२) ॥ ^{१ १}सन्नि^१स्र^१अौ^१हो^१२ । इया । ^{१ २ १}रुषो^१
^१भूवा^१२ः । ^{२ १ २}सूप^१स्था^१भौ^१हो^१२ । इया । ^{१ २ १}नधे^१नूभा^१२यिः ।
^{२ १ २}सौद^१अ^१२नौ^१हो^१२ । इया । ^{१ १ २}नयो^१ना^१२३यिमा^१३४३ । ^१ओ^१२३
४५ई । डा(३) ॥ १७ ॥ (२०)

२१ ।—ततः (ज० गा० १२प्र० २अ० ८साम)—

॥ काशीवन्तम् ॥ ^{१ २ १ १ २ १ २}यस्ते^१मा^१३दो^१वरि^१ण्याः । ^{१ २ १}तेना^१
^{१ १}पव । ^{१ १ १ १}स्वप्न^१न्धासा^१३ । ^{१ २ २}ओ^१३४ । ^{१ २}दा^१हो^१यि । ^{१ २}देवा^१वा^१२३यि
(७८)

रा । वशीहोयि । औहो२३४वा । साधुहो६हायि(१) ॥

जघिर्वा३चममित्रियाम् । सञ्जायिर्वाजं । दिवेदिवा३यि ।

ओ३४ । हाहोयि । गोषाता२३यिरा । असीहोयि ।

औहो२३४वा । आपुसो६हायि(२) ॥ समिहो३अरुषोभु

वाः । वृपास्थाभिः । नधेनूभा३यिः । ओ३४ । हाहो

यि । सौदा३ञ्ज्या२३यिनाः । नयीहोयि । औहो३३४

वा । नाप्रयिमो६हायि(३) ॥ ८ ॥ (२१)

२२ ।—ततः (१३प्र० २अ० १७साम ।)—

॥ सत्रासाहीयम् ॥ यस्ते ३४ । मदीवरेणियः । ओ६

वा । तेनापवस्वान्वा२सा । दा२यिवा । वा२३यिरा ।

वशीहो । वाहा३४यि । सा२३४हो६हायि(१) ॥ जघ्रा

३४यिः । वृचममित्रियम् । ओ६वा । सन्निर्वाजन्दिवेदा

रविवायि । गो^१र^१षा । तार^१र^१विरा । अ^१सौ^१र^१हो ।

वा^१हा^१र^१धयि । आ^१र^१र^१सो^१द^१हायि(२) ॥ स^१म्या^१र^१धयि । स्तो

अ^१र^१धो^१भुवः । अ^१द^१वा । अ^१प^१स्था^१भि^१र्न^१धे^१नू^१र^१भायिः । सा

र^१यि^१दान् । अ^१र^१र^१यिनाः । न^१यौ^१र^१हो । वा^१हा^१र^१धयि ।

ना^१र^१र^१धयि^१मो^१द^१हायि(३) ॥ १७ ॥ (२२)

२२, २४, २५ ।—ततः (१४प्र० २४० ११, १२, १३सामानि)—

॥ च^१रु^१पा^१द्यम् ॥ य^१स्ते^१म^१दा^१रः । इ^१या^१र^१इ^१या । व^१रे

या^१रः । ते^१ना^१प^१वा^१रः । इ^१या^१र^१इ^१या । स्व^१अ^१न्वा^१सा^१रः ।

दे^१वा^१वी^१रा^१रः । इ^१या^१र^१इ^१या । घ^१श^१र^१सा^१र^१र^१हा^१र^१धयि(१) ॥ ज

घि^१व^१न्^१चा^१र^१म् । इ^१या^१र^१इ^१या । अ^१मि^१चा^१या^१र^१म् । स^१न्नि

र्वा^१जा^१र^१म् । इ^१या^१र^१इ^१या । दि^१वे^१दा^१यि^१वा^१र^१यि । गो^१षा

मि^१रा^१रः । इ^१या^१र^१इ^१या । अ^१सा^१चा^१र^१र^१सा^१र^१धयि(२) ॥ स^१न्नि

^{१८}स्रोषा^१२ । ^१इया^१२इया । ^{१८१}कषोभूवा^१२ः । ^{१८}कयस्याभा^१२
^१यि । ^१इया^१२इया । ^{१८१}नधेनूभायिः । ^१सौदं^{१८}श्चे^१ना^१२ः । ^१इया
^१२इया । ^{११८}नयोना^१२कयिमा^१३४३ । ^१ओ^१२३४पुई । डा ।
 (३) ॥ ११ ॥ (२३)

^{५८}॥ भासम् ॥ ^१यस्ते । ^१मा^४३दो । वा । ^५ईया । ^{४५}रायिषा
^१श्या^{१८१}२ः । ^१तायिनापव । ^५स्व । ^{५१८}धौ^{३८१}३दो । ^१वाहा । ^१ध
^१सा^१२ । ^१दायिवा^{१८}२३ । ^१वा^{५८८}यिरा^{१३४}३४धौ^१दोवा । ^१घञ्ज
^{३१}सहा^११(१) ॥ ^५जघ्निः । ^१वार्जाम् । ^५आ । ^{५५}ईया । ^१मायिना
^१श्याम् । ^{१८}साञ्चिर्वाजम् । ^५दि । ^{५१८}धौ^{३८१}३दो । ^१वाहायि ।
^१दिवा^{१८}२यि । ^१गोषा^{१८}२३ । ^१ता^{५८८}यिरा^{१३४}३४धौ^१दोवा । ^१असां
^{३१}असा^११यि(२) ॥ ^५सन्नि । ^१स्रो^{४५}३षा । ^५रु । ^{५५}ईया । ^१षोभू
^{१८}शवा^{१८}२ः । ^{५१८}कपस्याभिः । ^१न । ^{५१८}धौ^{३८१}३दो । ^१वाहायि । ^१नु

भा॒र॒भा॒यिः । सी॒दा॒र॒द॒न् । श्या॒र॒यि॒ना॒र॒३४॒भौ॒हो॒वा ।

न॒यो॒नि॒मा॒१(३) ॥ १२ ॥ (२४)

गा॒य॒त्या॒सि॒त॒म् ॥ य॒स्तो॒म॒दो॒व॒रे । इ॒या॒३४॒ई॒३४॒या ।

षि॒या॒न्ते॒ ना॒प॒व॒स्व॒औ॒र । हौ॒र । ऊ॒वा॒र॒यि । धा॒सा॒र ।

दे॒वा॒३४॒हो॒यि । वी॒रा॒३४॒हो॒घ॒श॒सा॒र॒३४॒३(१) ॥ ज॒घ्नि॒र्व॒त्तु

म॒मि । इ॒या॒३४॒ई॒३४॒या । त्रि॒या॒स॒स्त्रि॒र्वा॒ज॒न्दि॒वौ॒र ।

हौ॒र । ऊ॒वा॒र॒यि । दा॒यि॒वा॒र॒यि । गो॒घ्रा॒३४॒हो॒यि ।

ति॒रा॒३४॒हो । श्व॒सा॒आ॒र॒३४॒सा॒३४॒३यि(२) ॥ स॒न्नि॒स्त्रो॒प॒रु॒षः ।

इ॒या॒३४॒ई॒३४॒या । भु॒वाः॒सू॒प॒स्था॒भि॒र्न॒धौ॒र । हौ॒र ।

ऊ॒वा॒र॒यि । नू॒भा॒र॒यिः । सी॒दा॒३४॒हो॒यि । श्ये॒ना॒३४॒हो ।

न॒यो॒ना॒र॒३यि॒मा॒३४॒३ । ओ॒र॒३४॒ई । डा(३) ॥ १३ ॥ (२५)

२६, २७, २८ ।—ततः (२० प्र० १ च० २, ३, ४ सामानि)—

॥ शम्भदम् ॥ ^{१ ४ २ ४ २ २} यस्तेमदोवरे । ^{१ १ १ १} हो॒णे॒हो॒ २ ३ ४ या ।
^{१ २} रे॒षिय॑रे॒हो॒रे॒हो॒श्या । ^{१ १ २ २ २ २} तेनापवस्त्रान्धसा॑रे॒हो॒श्या ।
^{१ २ १ १ १ १} दायिवावायिरा॑३२३ । ^{१ १ १ १} घ॒गो॒२३४वा । ^{१ १ १ १} सा॒पु॒हो॒३४या॑यि(१) ॥
^{१ ४ १ २ २ २} जघ्रिर्वृत्तम॑रे । ^{१ १ १ १ १ १} हो॒रे॒हो॒२३४या । ^{१ १ १ १} मिति॑यमै॒रे॒हो॒रे॒हो॒श्या ।
^{१ १ २ २ २ २} मा । ^{१ १ १ १} स॒स्त्रि॒र्वाज॑न्दि॒वेदिव॑रे॒हो॒श्या । ^{१ १ १ १} गो॒षा॒ता । ^{१ १ १ १} यि
^{१ १ १ १ १ १} रा॑२३ । ^{१ १ १ १} श्व॒सो॒२३४वा । ^{१ १ १ १} पा॒पु॒सो॒३४या॑यि(२) ॥ ^{१ १ १ १} स॒न्नि॒हो
^{१ १ १ १} ऋ॒पे । ^{१ १ १ १} हो॒रे॒हो॒२३४या । ^{१ १ १ १} धो॒भु॒वरे॒हो॒रे॒हो॒श्या ।
^{१ १ १ १} छ॒प॒स्थाभि॑र्ज॒धेनु॑भि॒रे॒हो॒रे॒हो॒श्या । ^{१ १ १ १} सा॒वि॒दा॒ग्न्या-
^{१ १ १ १} यि॒ना॑३२३ः । ^{१ १ १ १} न॒यो॒२३४वा । ^{१ १ १ १} ना॒पु॒यि॒मो॒३४या॑यि(३)
 ॥ १ ॥ (२६)

^{१ १ २ ४ २ २ १} दावसुनिधनम् । ^{१ १ १ १} यस्ते॑मा॒३४दो॒वरे॑षियो॒हा॒उ । ^{१ १ १ १} ता
^{१ १ १ १} यि॒ना॒पव । ^{१ १ १ १} स्व॒आ॒न्धा॒॑सा॒२३ । ^{१ १ १ १} हो॒वा॒॑३४या॑यि । ^{१ १ १ १} दे॒वा॒वा

शयिरा२३ । होवा३हायि । घश । सार२हा२३४चीहो
वा१) ॥ जघिर्वा२३र्तुर्मामितृय२हाउ । सास्त्रिर्वाजम् ।
दिवायिदाशयिर२यि । होवा३हायि । गोषाताशयिरा२३ ।
होवा३हा । श्रुताः । आ२सार२३४चीहोवा(२) ॥ सन्निहो
२३षरुषोभुवोहाउ । छपस्थामिः । नधायिनूभार२यिः ।
होवा३हायि । सीदाञ्ज्याशयिना२३ः । होवा३हायि ।
नयो । ना२यिमा२३४चीहोवा । ३३ । दावद्धर२४५
(३) ॥ ३ ॥ (२७)

आश्वत्थम् ॥ आओहोवाहायि । यस्तेमदाः ।
वरायि । णियः । ऐहीयैही१ । तायिनापवस्त्रान्धसा ।
ऐहीयैही१ । आ२यि । दाविवा२वायिरा२ । घश ।
सा२हा२३४चीहोवा(१) ॥ आओहोवाहायि । जघिर्वृ

^{१ १} त्राम् । ^{१ १} अमायित्त्रियम् । ^{१ १ १ १ १ १} ऐहीयैही१ । ^{१ १} सासिर्वाज
^१ न्दिवायिदिवे । ^{१ १ १ १ १ १} ऐहीयैही१ । ^१ आरयि । ^१ गोषा^१स्तावि
^{१ १} रा२ । ^१ असाः । ^{१ १ १ १ १ १} आरसार३४षौहोवा(२) ॥ ^{१ १ १ १ १ १} आषौहोवाहा
^१ यि । ^{१ १} सन्मिहोषा । ^{१ १} रषो । ^{१ १ १ १ १ १} भुवः । ^{१ १ १ १ १ १} ऐहीयैही१ । ^{१ १} अपस्था
^१ भिर्न^१धायिनुभिः । ^{१ १ १ १ १ १} ऐहीयैही१ । ^१ आरयि । ^१ सायिदा२
^१ ष्ठयायिना२ः । ^{१ १} नयो । ^१ नारयिमा२३४औहोवा । ^{१ १} शुक्र
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} आहुता२३४५ः(३) ॥ ४ ॥ (२८)

२८ ।—३४८पृ० अ० (८प्र० १अ० ४साम ।)—

^{१ १ १} आसिताद्यम् ॥ ^{१ १ १} यषोजिष्ठस्तमा । ^१ भरा । ^१ पव
^१ मानश्रवा^१आ२३याम् । ^१ याःपा२चा२ । ^{१ १} षषीरभावि ।
^१ रायी२यायिना२ । ^{१ १ १ १ १ १} वनोवा३षो२३४वा । ^१ मा५होहो
^१ यि(३) ॥ ४ ॥ (२९)

३०।—३५६ष्टः टपः (अ० गा० २० प्र० २४० १८साम)।—

॥ अर्कपुष्पोत्तरम् ॥ यञ्चोजिष्ठस्तमाभर । ऊवायि ।

१२१ १ १२ १२ १ १ १२१
 श्रीहोवा २। पवमानश्रवाइयम्। ऊवावि। श्रीहोवा

२। यःपञ्चर्षणोरभि। ऊवायि। औहोवा२। र

१८११८ २४ १ १२ १ १ १२
यियेनवनामहे । ऊवायि । श्रीहो२ । वार३४ । श्री

होवा ।

॥ १८ ॥ (३०)

३१।—४०४५० १२पं० (ज० गा० २प्र० १अ० १६साम)—

॥ आध्वकारिधनंकाण्डम् ॥ ^{४ २ ३ ४ ५}प्रदिन्वाश्नश्चतस्रश्चात् ।

प्राप्तिन्वानः । कृतारश्मवृद्धा । वाश्च । नृभिर्येमा ।

^{१२} ३ १ १ ^१ १ ^५ ^१ ^१ ^{१२} १
षोडश्यातो । विषक्षाश्चणाः । राक्षसा । देवःसम् ।

१ २ १ १ १
उद्गार३४पुया६५ईः । आर३४पुष(३) ॥ १६ ॥ (३१)

(୧୧)

३२ ।—४११५० ७पं० (ज० गा० ७प्र० १अ० १४साम)—

॥ त्रिणिधनमाग्नेयम् ॥ प्रहिन्वानाः । आर्त्तबृ२३४
 हात् । प्रहिन्वानकृता३१उवार३ । बृ२३४हात् । न्ह
 भिर्ये२३३मा । णी३र्यतोर्वि३चा३१उवार३ । चार३४णाः ।
 राजादा२३४यिवाः । समू३आउवार३ । द्वी२३४याः ॥

(३) ॥ १४ ॥ (३२)

३३ ।—४१६५० २पं० (ज० गा० ८प्र० २अ० १८साम)—

॥ यौधाजयम् ॥ प्रहा३यि । न्वा३नः । च्छ । तां
 बृ२३४हात् । प्राहा३यि । न्वाना३रः । कृता३४५म् ।
 ब२३४हात् । नृभायिर्ये३मा । णः । र्यतो३र । वि
 चा३४५ । चार३४णाः । राजा३र । दायिवा३रः । स
 म३४५ । द्वी२३४याः(३) ॥ १८ ॥ (३३)

३४ ।—४२२पृ० ३पं० (ज० गा० १४प्र० २अ० ६साम)—

॥ दिदिङ्कारं वामदेव्यम् ॥ ^{२ १}प्रदिन्वा^{४ ५}२३नञ्चतम्बृहात् ।

^१प्राहि^२न्वानञ्चतम्बृहजृभिर्ये^{२ २ २}मा^{१ १ २ १}णो^१द्यर्थ^१तोऽवि^१चौ^१हो३ । ऊ

म्मा२ । ^१चार^२३णाः । ^{१ २ २ २}राजा^{१ ३ २ २}देवाः^१समी^१हो३ । ऊम्मा२ ।

^१द्रिया । ^{२ १ ४ ५}औ३^४होवा । ^४हो५ई । डा(३) ॥ ६ ॥ (३४)

३५ ।—४२२पृ० १२पं० (ज० गा० १४प्र० २अ० ८साम)—

॥ पौरुषन्मनम् ॥ ^{५ २ ४ ५ ४ ५}प्रदिन्वा^१३नञ्चतम्बृहात् । प्राहि

^{२ २}न्वानः । ^{१ १}ज्ञताम्ब^११हा२त् । ^{१ १ २ २}बृहा२त् । ^{१ २ २ २}नृभिर्ये^१मा ।

^१णो । ^१द्यर्थ^{१ १}तो३ । ^{१ १}द्यर्थ^{१ २ २}तो३ । ^५वायिच^{१ २ २}क्षा२३४णाः ।

^{१ २ २ २ १}राजा^{१ २}देवाः । ^५सामुद्रा^४२३४याः । ^४समू^४५द्रियाः । ^४हो५

ई(३) ॥ ८ ॥ (३५)

३६ ।—४२६पृ० १२पं० (ज० गा० १६प्र० २अ० ८साम)—

॥ अष्किद्रम् ॥ ^{२ २}प्रदिन्वानाः । ^{२ २}ज्ञता३१उवा२३ ।

५ १ २२१२१२ १
ब०३४हात् । प्रहिन्यानसतम्ब हाश्त् । प्रहिन्यानाः ।

पुता३१उवार३ । व २३४४ात् । नृभिर्यमाणोह्यतोवि

सम्यक्शाः । नभिर्येमा । णोद्ध्य । तः । विचाश्शुवा

२३। चारु४४णाः । राजादेवसमुद्रियाः । राजादेवाः ।

समूहआडवार३ । द्वी२३४याः(३) ॥ ८ ॥ (३६)

३७।—४४.पृ. १पं. (अ. गा. १८प्र. २अ. ७साम)—

॥ रुन्तनि ॥ वया^१द्वा^१ड । घा^१त्वा^१सु^१ता^११७वा^१र३ ।

५ १२११२१ २, १ २ १ २२ ५
वा२३४न्ताः । आपोनवृक्षवर्षिषःपवित्रस्यप्रसवणेषुवृत्तः ।

२३४५न्। परायिहाउ। स्तोतारजा३१उवार३। सा

५ १ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०
७३४ते.१)॥ स्वरन्तिवासुतेनरोविमोनिरेकउच्छिनःकदा

सुतन्त्राण्युक्तभागमा२३४५:। इन्द्राहाड। खाब्बीव

वा३१उवा२३ । सार३४गाः(२) ॥ क१२२भिर्वा१२१

^{४ ५} ^{४ ५} ^{१ २} ^१ ^{१ २} ^१ ^{२ ३}
हरायिहरायिः । सन्ताश्चो । नियोश्चो२३४ । नौकश्च

^{४ ५ ६} ^{४ ५} ^{४ ५} ^{४ ५ ६} ^{५ ६ ७}
शेषुसी । दतायि । दतायि । दतथा । औहोवाह ।

^५ ^{१ २} ^१ ^{१ २ ३} ^१ ^५
हाउवा(२) ॥ विश्वाश्चो । धामाश्चो२३४ । निविश्व

^{४ ५ ६ ७} ^{१ २} ^{१ २ ३} ^१
चक्षक्ष । भवसाभ्वसाः । प्रभोश्चो । तेसाश्चो२३४ । तः

^{५ ६ ७ ८} ^{४ ५ ६ ७} ^{१ २ ३} ^{१ २} ^१
परियन्तिके । तवास्तवाः । वियाश्चो । नशाश्चो

^{५ ६ ७} ^{४ ५ ६ ७} ^{१ २} ^१
२३४यि । पवसेसोमध । मणामणा । पताश्चिर्हयि ।

^{१ २ ३} ^{५ ६ ७ ८} ^{४ ५ ६ ७} ^४
विश्वाश्चो२३४ । स्यमुवनस्यरा । जसायिजसायि । ज

^{५ ६} ^{५ ६ ७} ^५ ^{१ १ १ १}
सभा । औहोवाह । हाउवा । ई२३४५(३) ॥ १७ ॥ (३८)

३८ ।—५१५४० द्यं० (अ० गा० ७प्र० २अ० २साम) —

^{१ २} ^१ ^१
॥ भारद्वाजस्यादारक्षत् ॥ हाउपवस्वदा । जसाश्चो

^{१ २ ३} ^२ ^१
नाश्चो । दैवेभ्यः पीतयाश्चिद्वाराश्चि । मरुश्चोवा

^{१ २} ^१ ^{५ ६ ७} ^{१ २} ^{२ ३}
श्चो । यवे । मरिश्दारश्चो औहोवा(१) ॥ हाउसन्देवैः

श्री । भता^१रयि^१वार्षा^१र । कविया^१नावधा^१रयि^१प्राया^१
रः । पवा^१रमा^१ना^१रः । अदा । भारया^१३३४औ^१दोवा^१र ॥
हाउपवमा^१ना । धिया^१रहायिता^१रः । अभियो^१निकना^१
रयि^१क्रादा^१रत् । धर्मा^१रेणावा^१र । युमा । छर^१हा^१र३४
औ^१दोवा । अस्मभ्य^१ज्जा^१तु^१वि^१त्तमा^१र३४पुम^१(३) ॥ २ ॥ (३८)

४० !—५२२५० २५० (ज० गा० द्प्र० १ अ० १६साम) —

॥ कालियम् ॥ ^{५ ८ १} दुहानो^{४ ५ ४ ८}ऽबधजधनायि । ^{१ १ १ ८} दुहानो

^१ वा । ^{१ ३ ८ १ १} अजधनारशयि । ^{१ ३ ८ १} घृणातपा३ । ^१ तार३४म् । अ

^{३ ४ ८ ५} तिसूरियम् । ^{१ १} पा३राः । ^{१ ३ ८ १} शकूनाओ । ^१ वा३४३ओ३४

^५ वा । ^४ वपा५प्तिमा । ^४ हो५ई । डा(२) ॥ १८ ॥ (४०)

४१।—५२३५० ५पं० (ज० गा० एप्र० १अ० ११साम)—

॥ पृश्निसाम ॥ ^{११} दु^४हानो^२र^४श्व^४भ्रज^४धनि^४हाउ । ^{१२} दुहा

नोवध्रजधनि । वृणाताशपाश् । होवाश्वा । ताम ।

तिष्ठ । ^{१ १}रियाम्याशरा२३ः । ^{१ १ १}होवाश्हायि । ^{१ १}शकुना१

आ२३यि । होवा३हायि । वापन्निम । इडा२३भा३३३ ।

१
ओर २४५ई(४) ॥ ११ ॥ (४१)

४२, ४३।-५३३पु० २पं० (ज० गा० २२ प्र० २प० १२-१४ सामनी) —

॥ महादेर्वृतमसम् ॥ ^१हाउतवा । ^१बहाप्सो ।

मा॥ रारणा॥ सख्यइन्दोदिवेदिवेपुरुषिन्धोनिचरन्ति

माम् । आश्वा२ । आवा२ । परिधायिः । अति

ता५३ । अतिता५३ । आरयिहा५४औहोवा(१) ॥

१ २ १ २ २ २ १
झाउपरायि । धायिर् । तायि । ताइहाइयि ।

तां॒ इ॒हायि॑ । परि॒धौ॒ रति॒तां॒ इ॒दित॒वा॒ इ॒म॒क्त॒मु॒त्त॒सो॒म

तायि । दा^१यिवा^२ । दु^{१२}दानो । व^१धज^२ । व^१धज^२ ।

^{१ २} धार^{५२ २} नार^{१ २} ३४ औ^{१ २} हो^१ वा^१ (२) ॥ हाउ^{१ २} दुहा । नोव । भाउ ।

^{२ १} ऊधना^{१२ १} रयि । ऊधना^{१२ २} यि । दुहानो^{१२ २} वभ्र^२ ऊधनि^२ घृणा^२ तप

न्तम^२ तिद्ध^१ रियाम् । पा^१ १ रा^१ २ः । पा^१ रा^१ २ः । शकुनाः । इ

^२ वपा^{१ २} ३ । इवपा^{१ २} ३ । मार^{५२ २} यिमा^{१ २} २३ औ^{१ २} हो^१ वा^१ (३) ॥ १२ ॥ (४२)

॥ मरायम् ॥ हाउ^{१२ २} हाउ^{१२} हाउ । तावा । अहाम् ।

^{२ २ २} सोमरा^{१ २} रणण । सा^{१ २} ख्या^१ यि । इन्दो । दिवे^{१२ २} दिवे^२ पु^२ रुणि

^२ वधो^२ निच^{१ २} रन्तिमा^{१ २} मवव । पारो । धायि^{१ २} रतिता^{१ २} २इ

द्धि^{१ २} द्धि^{१ २} हि^{१ २} (१) ॥ पारो । धायि^{१ २} रतिता^{१ २} २इ^{१ २} हि^{१ २} द्धि^{१ २} हि^{१ २} द्धि । पारो ।

^१ धायि^{१२ २} रतिता^२ २इ^२ दितवा^२ दन्न^२ त्तमु^२ तसो^२ मते^२ दिवा । वा ।

वा । दूहा । नोवभ्र^{१ २} ऊध^{१ २} निनि^{१ २} नि^{१ २} (२) ॥ दूहा । नोवभ्र^{१ २} ऊध

धनि^{१ २} निनि । दूहा । नोवभ्र^{१ २} ऊध^{१ २} निघृणा^२ तपन्त^२ मति^२ द्ध्य

मरः । रः । रः । शाकू । नाइवपत्तिममम^{१ २} (३) ॥ १४ ॥ (४३)

(८०)

४४ ।—६७० पृ० २ पं० (ज० गा० २१ प्र० ३ अ० ७ साम)—

॥ आयन्तीयम् ॥ पवस्ववाजसाशतायायि । पवार
यिनेधारे । रयारश्चताः । आयिन्द्रायसो । मवायि
ष्णाश्वारेयि । देवेभ्योमधुमत्तरः । देरश्वे । भ्योमाधश्
मा । ऊम् । तराशः । ओरश्वा । देरश्वायु(१)

॥ ७ ॥ (४४)

चतुर्थभागादष्टत्रिंशत्सामानि श्रुतानि, तानि यथा—

१ ।—११ पृ० १४ पं० (ज० गा० २१ प्र० ३ अ० १ साम)—

॥ संहितम् ॥ अचिक्रदह । पारश्वायिः । म
वाश्न । मारश्चिचोनदारशाताः । सारश्च । री
र्ये । णदारश् । वाउवाश् । दूरश्वाते(१) ॥ गिरस्त
इन्दो । ओरजसा । मर्मर । ज्यारश्नायि । अपार

सूवाः । या२३भौः । मा२२दा । प०२३ । चा०वा३ ।

भा२३४से(२) ॥ तन्वामदाय । वा२३वायि । उ०

२ । का२३कु । त्नुमी२मा३वायि । ता२३वा । प्रा२

या । स्तया२३ । चा०वा३ । मा२३४चे(३) ॥ १ ॥ (१)

२ ।—५३४० ५५० (ज० गा० ११५० २५० ३२५०)—

॥ म३वा३मदेव्यम् ॥ रेऽपुव । ती३र्जा३ःसा३ध३मा३दा३यि ।

वायि । रेसन्तुतुविवा । जा । औ३३हो३वायि । जमा

नोया । भिमी३हो३ । ऊ३मा३२ । दा३यिमी३पु३वायि(१) ॥

चा३ऽपुव । त्वावा३त्मा३श्नायु३क्ताः । स्तो । तृ३भ्यो३धृ३ष्ण३वी

या । ना । औ३३हो३वायि । ऋ३णो३२३र्चाम् । नचौ३हो

३ । ऊ३मा३२ । का३ऽयो३पु३वायि(२) ॥ आ३ऽपुवत् ।

दुवा३ःशा३श्तक्र३ता३ । वा । काम३ञ्जरि३तु । णाम् ।

^{२ १}और^१हो^२हायि । ^१अ^२णो^२र^२र्षाम् । ^{२ २ २}न^१ग्री^२हो^२३ । ^१ऊ^२म्मा

^१२ । ^१चा^२र^२यि^२भो^२र^२पु^२हायि^२(३) ॥ ३ ॥ (२)

३।—६८५० २पं० (ज० गा० १२प्र० १अ० ४साम) —

॥ वारवन्तीयोत्तरम् ॥ ^{२ २ २ १ १}परिसुवा^२औ^२हो^२हायि । ^२नो^२र्गा^२वि
^२रा^२र^२३४यि^२ष्ठाः । ^{२ २}प^२वा^२यि^२त्रे^२३४हायि । ^{२ २ २}सो^२मो^२अ^२चा^२३४ ।
^{२ २ २ २ २}औ^२हो^२वा । ^{२ २}इ^२हा^२र^२३४हायि । ^{२ २}उ^२ऊ^२वा^२ २ ३ ४ रात्(१) ॥
^{२ २ २ १ १}तु^२वं^२वि^२प्रा^२औ^२हो^२हायि । ^{२ २}तू^२व^२क्का^२र^२३४वौः । ^{२ २}म^२धू^२प्रा^२र^२३४
^{२ २}हा । ^{२ २}जा^२त^२म^२न्धा^२३४ । ^{२ २}औ^२हो^२वा । ^{२ २}इ^२हा^२र^२ ३ ४ हायि ।
^{२ २}उ^२ऊ^२वा^२र^२३४साः(२) ॥ ^{२ २ २ १ १}तु^२वे^२वि^२श्वा^२औ^२हो^२हायि । ^२सा^२जो^२षा
^{२ २ १}र^२३४साः । ^{२ २}दे^२वा^२सा^२र^२३४हायि । ^{२ २ १}पी^२ति^२मा^२ग्रा^२३४ । ^{२ २}औ^२
^{२ २ २}हो^२वा । ^{२ २}इ^२हा^२र^२३४हायि । ^{२ २}उ^२ऊ^२वा^२र^२ ३ ४ ता । ^{२ २ २}म^२दे^२षु ।
^{२ ० २ २}सा^२र्व^२धा^२आ^२३४ । ^{२ २}औ^२हो^२वा । ^{२ २}इ^२हा^२र^२३४हायि । ^{२ २}औ^२हो^२३
^{२ २}१२३४ । ^{२ २}सा^२यि । ^{२ २}र^२क्षि^२या^२६हा । ^{२ २}हो^२५ई । ^{२ २}डा^२(३)॥४॥ (३)

४ ।—७=पृ० ४पं० (ज० गा० ८प्र० २च० २०साम)—

॥ अ॒ध॒य॒म् ॥ तं॑वःसखा॒र॒यः । म॒दा॒यो॒वा । पु॒ना
 न॒मा । भि॒गा॒य॒ता । शि॒शु॒न्न॒ह॒व्यैः॒ख॒द॒य॒न्त । गू॒२३ ।
 ति॒भा॒उ॒वा । अ॒धि॒या॒२ । ए॒२३॒धि॒या॒३४३ । ओ २ ३ ४ ५
 ई । डा(१) ॥ २० ॥ (४)

५ ।—ततः (ज० गा० १८प्र० १च० २साम)—

॥ अ॒ध॒य॒म् ॥ तं॑वःसखा॒र॒यः । म॒दा॒यो॒वा । पु॒ना
 न॒मा । भि॒गा॒य॒ता । शि॒शु॒न्न॒ह॒व्यैः॒ख॒द॒य॒न्त । गू॒२३ ।
 ति॒भा॒उ॒वा । अ॒धि॒या॒२(१) ॥ सं॒व॒त्सा॒२इ॒व । मा॒तृ॒भो
 वा । इ॒न्दु॒र्हि॒न्वा । नो॒अ॒ज्य॒ता॒यि । दे॒वा॒वी॒र्मा॒दो॒म॒ति
 भिः॒प । रा॒२३॒यि । कृ॒ता॒उ॒वा । अ॒धि॒या॒२(२) ॥ अ॒य
 न्द॒क्षा॒र॒य । सा॒ध॒नो॒वा । अ॒य॒२३॒र्वा । य॒वी॒त॒या॒यि ।

^{१ १ २२ १२२ १ १ १} अयन्देवेभ्योमधुमत्त । ^१ रा२३ः । ^{१२} सुताउवा । ^{१२} अूधिया

^१ २ । ^१ ए२३३या३४३ । ^१ ओ२३४५ई । ^१ जा(३) ॥ २ ॥ (५)

६ ।—८७५० ८५० (ज० गा० २३प्र० १अ० १३साम)—

॥ आकूपारम् ॥ ^{१ १२} सुधाणा२३सीवि । ^{४२ ५} अ॒द्रा२३४वि

^४ भायिः । ^१ चिता२नागोः । ^{१२} अधित्वचायि । ^{१ १} इषमा३

^१ २ । ^{१ १} भ्यमभिताः । ^{१ १} समस्वारा२३न् । ^१ वा२३४३ । ^१ वा

^५ ३४५यिदो३हायि(३) ॥ १३ ॥ (६)

७ ।—१२८५० ७५० (ज० गा० २१प्र० २अ० ४साम)—

॥ महाकालेयम् ॥ ^{५ २ १} इन्द्राया३हिधियेपिताः । ^१ विप्रा२३ ।

^१ जू३ । ^१ ता२३४ः । ^{५ २} सुता । ^{१ १} वा३माः । ^{१ १ १} उपाग्र३

^{१ ५} ३४३ओ३४वा । ^४ णिवा५घताः(१) ॥ ^{५ २ १} इन्द्राया३हिचिच

^{२ ५} भानाउ । ^१ सुता२३ः । ^१ आ३यि । ^१ मा२३४यि । ^{५ २} तुवा ।

मा३वाः । ^{१ १}अखीभिस्ती । ^{१ १ १}सा३४३पो३४वा । ^{४१ १}नापूपता
^{४ १ १ ४ १ ४ ५}साः(२) ॥ ^१इन्द्रायाश्चितूतुजानाः । ^१उपा३३ । ^१ब्रा३ ।
^१आ३३४ । ^५षिद्ध । ^{१ १}रा३यिवाः । ^१सुतायिदधौ । ^{१ १}वा३
^{१ ५}४३ओ३३वा । ^४अवापूअनाः(३) ॥ ४ ॥ (७)

८.—१४५५० उप० (ज० गा० २प्र० २अ० २साम) —

॥ शौक्तम् ॥ ^{४ १}सखा । ^{४ १ २ ३}यथाओ३३४वा । ^५निषायि ।
^{१ ३}दाताओ३३४वा । ^५पुनानायप्रगा३यता३३४५ । ^{१ १ १ १ १}शायिशा
^{१ ५}ओ३३४वा । ^{१ १}नयञ्चैःपरिभू३३४५ । ^{१ १ १ १ १}घाताओ३३४वा ।
^१अग्रे१(१) ॥ २ ॥ (८)

९.—१५ । २०५५० उप० (ज० गा० ५प्र० १अ० १४-२० सप्तसामानि) —

॥ आदारसूत् ॥ ^{१ १}हाउपवमाना । ^१स्वजा३यिघ्ना
^{१ १ १}ता३ः । ^{१ १ १}इरेअन्द्राअसा३र्षाता३ । ^१जीरा३आजा३

यि। र॒गो। चार॑यिषा॒२४४॒षौ॒हो॒वा(१)॥ हा॒उप॒वमा॑
 नाः। रथा॑ रयिता॒मा॒रः। शु॒भ्रेभिः॑ शु॒भ्र॒णा र॑स्ता॒मा
 रः। ह॒रा रयि॑द्यान्द्वा॒रः। म॒रुत्। गा॒र॒णा॒र॒२४॒षौ
 हो॒वा(२)॥ हा॒उप॒वमा॑ना। वि॒या र॑भृ॒हा र॑यि। र॒श्मि
 भि॒र्वा॒जसा॑ रता॒सा॒रः। द॒धा र॑स्तो॒चा र॑यि। सु॒वी।
 सार॑या २ ३ ४ षौ॒हो॒वा। अ॒स॒म॒भ्य॒ङ्गा तु॒वि॒त्त॒मा २ ३ ४ ५
 म् ३) ॥ १४ ॥ (८)

॥ सु॒हृ॒पो॒त्त॒रम्॥ प॒वमा॑नौ॒हो॒रः। इ॒या। स्य॒जि
 घ्ना॒ता॒रः। ह॒रे॒श्च॒न्द्रौ॒हो॒रः। इ॒या। अ॒ष्ट॒चा॒ता॒रः।
 जी॒रा॒अ॒जी॒हो॒रः। इ॒या। र॒श्मि॒चा॒र॒यि॒षा २ ४ ३(१)॥
 प॒वमा॑नौ॒हो॒रः। इ॒या। रथी॑ता॒मा॒रः। शु॒भ्रेभिः॑
 हो॒रः। इ॒या। अ॒ग्न॒स्ता॒मा॒रः। ह॒रि॒श्च॒न्द्रौ॒हो॒रः। इ॒या।

मरुद्गा^{११}र^१णार^१४३ः(२) ॥ पवमानौ^{१ १२}हो^१र^१ । इया । वियम्नू^१
 षा^१र^१यि । रश्मिभिर्वौ^१हो^१र^१ । इया । जसातामा^{१ २ १}र^१ः ।
 दधत्स्तौ^{१ २}चौ^१हो^१र^१ । इया । सुवीरार^{१ २}था^१३४३म् । ओर^१
 ३४५ई । डा(३) ॥ १५ ॥ (१०)

॥ हरिश्चीनिधनम् ॥ पवमानस्यजिघृताः^{१ २ १ १ १ २ १} । पवमाना ।
 स्यजिघृता^{१ २}र^१ः । हरेश्चन्द्रा^{१ २ १ १}चसा^१हो^१र^१ । चाता^१र^१ ३ हाउ^१
 वा । जीरा^{१ २}षार^१३जायि । रग्गो । चारयिषा^{१ २}र^१३४औ^{१ २ २}हो^१
 वा(१) ॥ पवमानोरथीतमः^{१ २ २ १ १ २ १} । पवमानाः । रथीतमा^१र^१ः ।
 शुभे^{१ २}भिःशुभशा^{१ १}हो^१र^१ । स्तामार^१३ः । हाउवा । हरा^१
 यिश्चार^१३न्द्राः । मरुत् । गार^१णार^१३४चौ^{१ २ २}हो^१वा(१) ॥ पव
 मानवियम्नु^{१ २ १ १}हि । पवमाना । वियम्नु^{१ २ २ १}षा^१र^१यि । रश्मि
 भिर्वाजसा^{१ २ १}हो^१र^१ । तामा^१र^१३ः । हाउवा । दधात्स्त्रो^१
 (८१)

^१श्चायि । ^{१८}सुवी । ^१रा२या२४४^{५८}औक्षोवा । ^१हरी३औ२४^{११}
^{११}४५ः(४) ॥ १६ ॥ (११)

॥ ऐडसैन्धुक्षितम् ॥ ^{११८}पवमानो । ^{११}हायि । ^{११}स्रजिघ्रा
^१२३ताः । ^{१८}हरे२स्रन्द्रा२असा१र्चा३ता । ^१जीराजो२३४^५हायि ।
^१रा२मो३हायि । ^१चिषा । ^१औ३क्षोवा(१) ॥ ^{११८}पवमानो ।
^{१८}हायि । ^१रथीता२३माः । ^{१८}शुधेभिःशुधमा१स्ता३माः ।
^१हरि२स्रन्द्रो२३४^५हायि । ^{११}मा३ह३हायि । ^१गणा । ^१औ३हो
^५वा(१) ॥ ^{११८}पवमानो । ^{११}हायि । ^{११}वियम्नू२३हायि । ^१रम्भि
^१भिर्वाजसा१ता३माः । ^{१८}दधत्स्तोत्रो२३४^५हायि । ^{११}सूवा३
^१हायि । ^१रिवाम् । ^१औ३क्षोवा । ^५हो५ई । ^{११}डा(२) ॥ १७ ॥ (१२)

॥ त्वाभिनिधनम् ॥ ^{१८}पवमाना । ^१स्रजिघ्रा२३ताः ।
^{१८}हरे२स्रन्द्राः । ^१प३क्ष३चा२३ता । ^१जायिरा३हायि । ^{११}पाजा

^२श्चिह्वायि । ^{१ २ १}रगोश्चोयि । ^१चारयिषा^{१ २ २}श्चोवा(१) ॥

^{१ २}पवमानाः । ^{१ २}रथीता^१श्माः । ^{१ २ १}ग्रुधेभिः^१ग्रु । ^१भग्नस्ता^{१ २}श्

^१माः । ^{१ १}हाराश्चिह्वायि । ^१चान्द्रोश्चिह्वायि । ^१मरुश्चोयि ।

^{१ २}गा^{१ २ २}श्णा^{१ २}श्चोवा(२) ॥ ^{१ २}पवमान । ^१वियन्मूर^१श्चिह्वायि ।

^१रस्मिभिर्वा । ^{१ २}जसाता^{१ २}श्माः । ^{१ १ १}दाधा^{१ १}श्चिह्वायि । ^{१ १}स्तोत्रे

^१श्चिह्वायि । ^{१ १}सुवाश्चोयि । ^{१ २ २}रा^१र्या^{१ २}श्चोवा । ^१म्वा^१र

^१श्चोवा(३) ॥ १८ ॥ (१३)

॥ इडाना^{१ २ २}ए^१सङ्गारम् ॥ ^१चौचोयि^१डवाश्चोयि । ^१पव

^१माना^{१ २ २}श्चा^{१ २}श्चिह्वायि । ^{१ २ २}चरे^{१ २ २}श्चन्द्रा^{१ २ २}श्चा^{१ २ २}श्चिह्वायि । ^{१ २ २}जीरा^{१ २ २}श्चा

^{१ २ २}श्चिह्वायि । ^{१ २ २}रगो^१चिषः । ^{१ २ २}इडा^१रश्च(१) ॥ ^{१ २ २}पवमानो^१श्चा

^{१ २ २}चीतमः । ^{१ २}ग्रुधेभिः^{१ २ २}ग्रु^{१ २ २}श्चा^{१ २ २}श्चिह्वायि । ^{१ २ २}हारा^{१ २ २}श्चा^{१ २ २}श्चिह्वायि ।

^{१ २ २}मरु^१द्रुणः । ^{१ २ २}इडा^१रश्च(२) ॥ ^{१ २ २}पवमाना^{१ २ २}श्चो^१श्चिह्वायि । ^{१ २ २}रस्मि

भिर्वाजसातमः । औद्योयिऊवाद्योयि । दधात्स्तो
 २३४चावि । सुवीरियम् । इडा२३भाह । ह्योडा । हो
 पुई । डा(३) ॥ १८ ॥ (१४)

॥ ऋषभःपावमानम् ॥ हाहाउपवमाना । हाह ।
 हाहयि । ह्याजार्विष्ठा२३४ताः । हरेचन्द्राचसाशर्षा
 शता । जीराणा२३४चावि । ओमो३ । रगोवा । चा
 प्रविषोद्वावि(१) ॥ हाहाउपवमानाः । हाह । हाशयि । रा
 धार्विता२३४माः । शुभ्रेभिःशुभ्रयाशस्ताशमाः । हरि
 आ२३४द्राः । ओमो३ । मरोवा । गाप्रषोद्वावि(२) ॥
 हाहाउपवमाना । हा३ । हाशयि । वायार्मू२३४हावि ।
 रश्मिभिर्वाजसाशताशमाः । दधत्स्तो२३४चावि । ओमो
 ३ । सुवोवा । राप्रषोद्वावि(३) ॥ २० ॥ (१५)

१६ ।—ततः (अ० गा० १२ प्र० १ अ० ८ साम)—

॥ चामदीयवम् ॥ पवमा३नस्यजिघ्रताः । हरायि
 खा१न्द्रा२ः । असा२र्क्षता । जीरा३अजायि । रगो२३
 चिषा३ । वा३(१) ॥ पवमा३नोरथीतमाः । शुभायि
 भा१यिःशू२ । अशा२र्क्षताः । हरि३श्वन्द्रा । मरु२३
 कृषा३ । वा३(२) ॥ पवमा३नर्वियन्मुहायि । रक्षायि
 भा१यिर्वा२ । जसा२र्क्षताः । दध३न्स्तोत्रायि । सुवा
 ३यिरिया३ । वा३ । स्तौषे३४५(३) ॥ ८ ॥ (१६)

१७, १८, १९ ।—ततः (१८ प्र० १ अ० ४-५-६ सामानि)—

॥ ऐडसौपर्णम् ॥ पवमानोवा । स्याजिघ्रा२३४ताः ।
 हरायि३श्वन्द्राः । असा२र्क्षा३र्क्षता । जा३यिराः । आ
 ३जायि । रागो३चिषा । औ३श्वोवा(१) ॥ पवमानोवा ।
 राथायिता३र्क्षताः । शुभायिभिःशू । अशा२स्ता३र्क्ष

^१माः । ^१हारेरायि । ^१चाश्चन्द्राः । ^{१ १ १}माहङ्गणा । ^{१ १ १}औश्चो
^१वा(२) ॥ ^{१ १ १ १}पवमानोवा । ^{१ १ १}वायश्चू२३४हायि । ^{१ १}रस्मायिभि
^१र्वा । ^१जसा२ता२३४माः । ^१दा२धात् । ^१स्तो२३चायि ।
^{१ १ १}सूवीरियाम् । ^१औश्चोवा । ^{१ १}हो५ई । ^१डा(३) ॥ ४ ॥ (१७)

॥ रोहितकूलीयम् ॥ ^{१ १ १}पवमानस्यजायि । ^१घ्नता२ः ।
^{१ १ ४}हरेश्चन्द्राश्चक्षार२३ता । ^१जायिरा२ । ^१आजा २३यि ।
^{१ १}रशो२३४वा । ^१चा५यिषो६हायि(१) ॥ ^{१ १ १ १}पवमानोरथायि ।
^१तमा२ः । ^{१ १}शुभ्रेभिःशुभ्रशस्ता २३माः । ^१हारा२यिश्चा
^{१ १}न्द्रा२३ः । ^१मरो२३४वा । ^१गा५यो६हायि(२) ॥ ^{१ १ १}पवमान
^१विया । ^१श्रुहा२यि । ^{१ १ १ १}रस्मिभिर्वाजसाता२३माः । ^१दा
^१धा२स्तोवा २३यि । ^{१ १}सुषो २३४वा । ^१रा५यो६
^१हायि(३) ॥ ५ ॥ (१८)

॥ सुमति ॥ ^१पवा^२चाउ । ^१मान^२स्यजा^३शुवा^४र^५शयि ।

^५घ्वा^{१२२}र^२श^{१२}श^{११११}ताः । ^{१२}हरे^२स्यन्द्रा^३अ^४स्य^५ता^६र^७श^८पु । ^{१२}जौरा^२हाउ ।

^२आ^२जिर^१शो^५श^१चाउ^२वा^१र^२श । ^१चौर^२श^३षाः^४(१) ॥ ^१पव^२मानो^३र^४थीत

^२मः^{१२}शु^२भे^३भिः^४शु^५भ^६स्य^७स्त^८मा^९र^{१०}श^{११}पुः । ^१हरा^२यि^३चाउ । ^१चान्द्रो

^२म^१रु^५श^१चाउ^२वा^३र^४श । ^१गार^२श^३षाः^४(२) ॥ ^१पव^२मान^३वि^४य^५श्रु^६हिर^७श्मि

^{१२}भि^{१२}र्वा^३ज^४सा^५त^६मा^७र^८श^९पुः । ^१द^२धा^३हाउ । ^१स्तो^२त्रे^३सु^४वा^५श^६उ^७वा

^५श^१यि । ^५रौर^२श^३याम्^४(३) ॥ ६ ॥ (१८)

२० ।—३१२पृ० १०पं० (अ० गा० ५प्र० २अ० ७साम)—

॥ ^{१२}पे^२उ^१वा^३सि^४ष्ठम् ॥ ^{१२}श्री^२ण^३न्तो^४गो^५र^६भि^७रु^८त्तराम् । ^{१२}श्री

^{१२}ण^२न्तो^३गो^४भि^५रु^६त्तराम् । ^१परि^२सु^३वा^४र^५श^६नाः । ^१चा^२स्य^३सदे । ^१व

^१मा^२दा^३श^४ना^५रः । ^१औ^२र । ^१चौर । ^१ऊ^२वा^३यि । ^१औ^२र^३हो

^५२३४वा । ^{१ १}क्रतुरार^१श्चिन्दुः । ^१विच^१क्षार^१श्चा^१३४३ः । ^१चो
२ ३ ४ ५ इ डा(१) ॥ ७ ॥ (२०)

२१ ।—३१४पृ० २पं० (७प्र० १अ० ५साम ।)—

॥ निषिधनमायास्यम् ॥ ^{१२ २ १}श्रीण^{१२}न्तो^१गोभि^२रु^२चा^१उ^१हो
^१वा । ^{१ १ १}तार^५श्च^१आ^१३४यि^१णा । ^{१२}तो^१गो^१र । ^{१ १}भि^२रु^२ ३ ४ ५ ।
^१तार^५३४राम् । ^{१ १}परा^१३४ । ^{१२ ३२ ५}चौ^{१२}हो^१वा । ^{१२ १ २}स्नान^१श्च^१से^१दा^१र
^{१ १}यि । ^१वमा^५३४५ । ^{१ ५}दा^{१ १}३४नाः । ^{१ १}क्रतू^{१२ ३२ ५}३४ । ^१चौ^१हो^१वा ।
^१आयि^{१ १}न्दु^१रः । ^{१ १}विचा^१३४५ । ^१चा^५र^१३४णाः(३) ॥ ५ ॥ (२१)

२२ ।—३१५पृ० ७पं० (७प्र० २अ० ५साम ।)—

॥ यौधाजयम् ॥ ^{१२ १}श्रीणा^१३१ । ^{१ ४}तो^५३गो । ^५भिः । ^{१ १}उत्ता
^५२३४राम् । ^{१ १}आयि^{१२}णा^१३ । ^{१ १}तो^१गो^१र । ^{१ १}भि^१रु^१३४५ । ^१तार
^५३४राम् । ^{१ १ १२ १}परायि^१स्नानाः । ^१च । ^{१ १}से^१दा^१र^१यि । ^{१ १}वमा

३४५ । दार३४नाः । क्रतू३ः । आयिन्दू३ः । विचार३४

५ । चार३४णाः(३) ॥ ५ ॥ (२२)

२३, २४ ।—११७५० १०६० (८५० ३५० ७-८ साम ।)

॥ नार्द्धुक्थम् ॥ परौतोविच्च । तार३सुताम् । सो

मोयउत्तम३हार३वायिः । दाधन्वा३या३ः । नारियो

आ३२ । सुवन्तरा । सुषावा३र३सो । ममद्रा३र३यिभा३

४३यिः(१) ॥ सुषावसीमम् । आ३र३द्रिभायिः । सुषावसी

ममद्रा३र३यिभायिः । नूनमूना३२ । नोअवायिभा३र३यिः ।

परिखवा । अदब्धार३सू । रभिन्तार३रा ३ ४ ३ः(२) ॥

अदब्धःसुर । भार३यिन्तराः । अदब्धःसुरभिन्तार३राः ।

सूते३वायित्वा३२ । आप३सुमादा३२ । मोचन्धसा । औष

(८२)

ओ३र३गो॑ । भि॒रु॒त्तार॑र॒रा ३४ ३म् । ओ॑ २ ३ ४ ५ ई॑ ।
डा(३) ॥ ७ ॥ (२३)

॥ मा॒ण्ड॒वम् ॥ अ॒द॒भ्यः॑ सू॒र । र॒भि॒न्त॒रा॒रः । ऐ॒ही॑
२ । ऐ॒ही॑ २ । ऐ॒हि॒हा॒र॒यि । उ॒वा॒र॒यि । ई॑ ३ या॑ ।
अ॒द॒भ्यः॑ सू॒र । र॒भि॒न्त॒रा॒रः । ऐ॒ही॑ २ । ऐ॒ही॑ २ । ऐ॒हि॑
हा॒र॒यि । उ॒वा॒र॒यि । ई॑ ३ या॑ । सू॒ते॒चि॒त्वा॒प॒सु॒मदा॑र ।
ओ॒अ॒न्ध॒सा॒र । ऐ॒ही॑ २ । २ । ऐ॒हि॒हा॒र॒यि । उ॒वा॒र॒यि ।
ई॑ ३ या॑ । ओ॒ष॒न्तो॒गो॒र । भि॒रु॒त्त॒रा॒र॒म् । ऐ॒ही॑ २ ।
२ । ऐ॒हि॒हा॒र॒यि । उ॒वा॒र॒यि । ई॑ ३ या॑ ३४३ । ओ॒र३
४५ई॑ । डा(३) ॥ ८ ॥ (२४)

२३ ।—३१८५० १२५० (ज० या० १२प्र० २अ० ८साम)—

॥ वरु॒ण॒साम ॥ प॒री॒नो॒षि॒ञ्च॒ता॒सु॒तो॒वा । ओ॒वा ।

^{१ २ १} सोमोयउ । ^{१ २} तमा^१हाशवा^२रयिः । ^{१ २} दार^१क्षधा । ^१ न्वा^२र^३३२
^१ याः । ^{१ २ २} नय्य^१र्चि^२च । ^१ सुवा^२र^३३हा । ^{१ २} तरा^१र^२आ । ^{१ २ २} सुषाव
^{१ २ १ १} सोममद्रिभिः । ^१ सूर^२क्ष । ^{१ २ १ २ २ २} वासोममौ^३ । ^१ हो^२३१२३४ ।
^१ वा । ^{१ २} द्रा^३प्रयिभो^४ईहायि^५(१) ॥ ^{१ २ २} सुषावसोममद्रिभोवा । ^{१ २} ओ
^१ वा । ^{१ २ २ २} सुषावसो । ^{१ २} ममा^३द्रा^४शयिभा^५रयिः । ^{१ २} नूर^३क्षनाम् ।
^{१ २} पू^३क्षना । ^{१ २} नो^३अविभिः । ^{१ २} परा^३र^४३हायि । ^{१ २} सवा^३र^४आ । ^१ अ
^१ दब्धः^२सुरभिन्तरः । ^{१ २} आ^३र^४३दा । ^{१ २ २ २} ब्धाः^३सुरभौ^४ । ^१ हो^२३१२
^१ ३४ । ^{१ २} वा । ^{१ २} ता^३प्रुरो^४ईहायि^५(२) ॥ ^{१ २} अदब्धः^३सुरभिन्तरोवा ।
^{१ २} ओवा । ^{१ २} आ^३दब्धः^४सु । ^{१ २} रभायिन्ता^३शरा^४रः । ^{१ २} सूर^३क्षते ।
^१ चार^२क्षयित्वा । ^{१ २ २ २} अ^३प्तुमदा । ^{१ २} मो^३आ^४र^५३हा । ^{१ २} धसा^३र^४आ ।
^{१ १ २ २ २ १ १ १} श्रीषन्तीगोभि^३रुत्तरम् । ^{१ २} आ^३र^४३यिणा । ^{१ २ २ २ २} तोगोभि^३रौ^४ ।
^१ हो^२३१२३४ । ^{१ २} वा । ^{१ २} ता^३प्रुरो^४ईहायि^५(३) ॥ ८ ॥ (२५)

२६।—३२०ष्ट० २पं० (ज० गा० १२प्र० २अ० २१साम)—

॥ उत्सेधम् ॥ ^{४२ ३ ४२ १२ ४२ ४ ३} श्रीणन्तो गोभिरुत्तरम् । ^२ श्रीष । ^{२२} तो
^१ गो३४ ^{१२ ४२ ३} श्रीहोवा । ^{१ १} भिरुत्तराऽरम् । ^२ चा३१ उवा२३ । ^२ ज
^५ ३४पा । ^{१ १} परा३यिस्त्राना । ^{४२} श्रीहोवाचायि । ^{५ १ १२ १} चाचसेदा
^{१ २ १ १२} यि । ^१ वमादानाः । ^१ चा३१ उवा२३ । ^{१ १} ज३४पा । ^{१ १} क्रतू३
^४ रिन्दुः । ^{५ २ ४} श्रीहोवाचायि । ^{१ १ ४} विचा३चापुष्पाई५६ः । ^१ क
^{१ १ १ १} २३४५(३) ॥ २१ ॥ (२६)

२७।—३२१ष्ट० २पं० (ज० गा० १५प्र० १अ० ७साम)—

॥ इडा नाऽसत्तारम् ॥ ^{१२ १} श्रीणन्तो ^{४२} २३गोभिरुत्तर ^५ ऽहाउ ।
^{१२ १ १२ १२ १ १} श्रीणन्तो गोभिरुत्तरम् । ^१ परायिस्त्राश्नार३ः । ^{१ १ १} होवा३चा
^१ यि । ^{१ १२ २} चाचसेदे । ^{१ १} वमादाश्नार३ः । ^{१ १ १} होवा३चायि । ^१ क्र
^१ तूरा३यिन्दूर३ः । ^{१ १ १} होवा३चायि । ^{१ १} वायिचक्षः । ^१ इडार
^१ रभा३४३ । ^१ ओर३४५ई । ^१ डा(३) ॥ ७ ॥ (२७)

२८।—३२४५० ३यं० (ज० गा० १५प्र० २अ० १५साम)।—

॥ अग्नेस्त्रिषिधनम् ॥ ^{१२}श्रीणन्तो^२गो । भायि^१रुत्ता^१२३

^३४राम् । ^{११ १२ १३ १४ १५}श्रीणन्तो^१गोभि^१रुत्ता^१२३उवा^१२४ । तार^१३४राम् ।

^२पारि^१स्त्रा^३२३४नाः । ^{११ १२ १३ १४ १५}च^१सेदेवमा^१३१उवा^१२३ । दा^३२३४नाः ।

^२क्रा^१तूरा २ ३४ यि^३न्दूः । ^१विचा ३ १ उवा २ ३ । चा २

^३३ ४ णाः(३) ॥ १५ ॥ (२८)

२९।—३२६५० २यं० (ज० गा० १६प्र० १अ० ७साम)।—

॥ पौरुषन्मनम् ॥ ^{१२ १३ १४ १५ १६}श्रीणन्तो^१३गोभि^१रुत्तराम् । श्रा

^{१२ १३}यिणन्तो^१गो । ^{११ १२}भि^१रुत्ता^१३रा^१२म् । तारा^१२म् । पारि

^{१२}स्त्रानः । चा । ^१सेदेवमा^१३यि । ^{१२ १३}सेदेवमा^१३यि । २ । वामा^१दा

^३२३४नाः । ^{१ २ ३}क्रा^१तुरि^१न्दूः । ^{१२ १३}वायि^१च^१चा^१२३४णाः । ^३विचा^१५

^३चणाः । ^३चो^१५ई । डा(३) ॥ ७ ॥ (२९)

३० ।--३२६५०.११५०. (ज. गा. १६प्र. २अ. ११साम)---

॥ प्रतोदगोष्ठम् ॥ ^१ हाऽउहाऽउहाउवा । ^{२ १ १२} शीणनी

गोभिरुत्तरम् । उपा२३४५ । श्रीणन्तीगोभिरुत्तरम् ।

३११११ १ १२१ १२२ १२ १११११
उपा२३४५ । परिस्त्रानश्चसेदेवमादनः । उपा२३४५ ।

^१हाऽउहाऽउहाउवा । ^{१११}क्रातुरिन्दुर्विचक्षणः । ^{१११}उपा २४

११
४५(३) ॥ ११ ॥ (३०)

३१ :—३३८५. ईपं. (ज. गा. १. प्र० १५. १४साम) —

॥ सौभरम् ॥ ^{५२ ४ ३ ४ ५२ ४ ५} श्रायाश्नाश्द्वसूरियोवा । ^{१२} विन्नेदि

१ १ १ १ ० १ १
 न्द्रस्यभक्षतवस्त्रनिजातो जनाभ्यिमानियो२३ । हो । आ२

३४सा । ^५प्रतिभागम् । ^{१२}नदाहवाहयि । ^{५१}धारयिमा३४

५८८ ५४ १ ४ ५८ ४ ५ १ ८
 श्रीहोवा(१) ॥ प्रतापयिभाश्गन्नदौधमोवा । प्रतिभाग

८ ८ ८ १ ० १ १
 ऋदीधिमोर्षिरातिंवसूरदामुपा२३ । ऋ । सूर ३४

^१हायि । ^{१ २}भद्राइन्द्र । ^{५ १}स्वराइन्द्र । ^{१ ४ ६}तारयाइन्द्र ^{५ २ २}औहो
^{५ २ २}वा । ^{४ ५ २ २ ४}भद्राइन्द्रस्वरातयोवा । ^{१ २}भद्राइन्द्रस्वरा
^{२ २}तयोयोअस्वकामंविधा ^{१ ७}तानराइन्द्र । ^१हो । ^{१ ५}षाइन्द्रता
^{१ २ २ २}यि । ^{५ २}मनोदाना । ^{१ २}यचोइन्द्रहायि । ^{५ २ २}दारयाइन्द्रऔहो
^{१ १ १ १ १}वा । ^{१ १ १ १ १}ऊइन्द्र४५(३) ॥ १४ ॥ (३१)

३२ ।—३५०५० ४पं० (ज० गा० १८प्र० १अ० १३साम)—

^१॥ अ॒ध॒म ॥ ^{२ १}प॒व॒स्व॒दा॒र॒यि॒व । ^{१ १}वी॒त॒यो॒वा । ^{१ १ २}इ॒न्द्रो
^{१ २ १}धा॒रा । ^{१ १ २ १ १}भि॒रो॒ज॒सा । ^{१ २ १ १ १}आ॒क॒ल॒श॒म॒धु॒मा॒न्त्सो॒म । ^{१ २ १}नाइ
^१हः । ^{१ २}स॒दा॒उ॒वा । ^१अ॒धि॒या॒इन्द्र(१) ॥ ^१त॒व॒द्र॒प्सा॒इन्द्र । ^१द
^१पु॒तो॒वा । ^{१ १ १ १}इ॒न्द्र॒म॒दा । ^{१ १ २ १ १}य॒वा॒वृ॒धूः । ^{१ १ २ १ २ २}त्वा॒न्दे॒वा॒सी॒अ॒मृ॒ता
^१य । ^१का॒र॒इन्द्रम् । ^{१ २}प॒पा॒उ॒वा । ^{१ २}अ॒धि॒या॒इन्द्र(२) ॥ ^{१ २}आ॒न॒स्सु
^१ता॒इन्द्रः । ^{१ १ २ २ २ १}इ॒न्द्र॒वो॒वा । ^{१ १ २ २ १}पु॒ना॒ना॒धा । ^{१ १ २ २ १}व॒ता॒र॒या॒यि॒म् ।

१ १ २ २ २ २ १
 वृष्टिद्यावोरीत्यापःसु । वारः । विदाउवा । अवि
 यार । १ २ ३ चिया ३ ४ ३ । ओ २ ३ ४ ५ ई ।
 डा(३) ॥ १३ ॥ (३२)

३१ ।—३८५६० ५५० (ज० गा० २१प्र० २अ० ५साम)—

४२ १ ४२ २ ५ ४ ५ २१
 ॥ महाकालेयोत्तरम् ॥ गायन्ताश्रित्वागावन्निषाः । अर्वा
 १ १ १ २ २ १ १ १ २
 न्तिया । कमर्किणारः । ब्रह्मा । वारः३४ । त्वा
 ५ १ १ १ २ १ ५
 शत । क्रास्ताउ । उदाश्रमौ । वा३४३ओ३४वा ।
 ४ ५ २ २ ४२ ५ ४२ ५ २२ १
 वयापूयिमिरायि(१) ॥ यत्सानोःसानुवारुहाः । भूम्वा
 १ १ १ १ १ १ ५
 स्यष्टा । कर्तुवारः३म् । तदाश्रि । द्रो२३४ । अर्थश्चे ।
 १ १ १ २ २ १ १ ५ ४
 ताश्तायि । यूथेनवौ । वा३४३ओ३४वा । णिरे५अता
 १ २ १ ४२ ५ ४२ ५ २ २ २ १
 यि(२) ॥ युक्त्वादाश्रिकेशिनाहरायि । वृषाणाका ।
 १ २ १ १ १ ५ १ १
 क्षियप्रारः । अथाश्र । नारः३४ । इन्द्रसी । माः३पाः ।

^१ गिरामु^२पौ । ^१ वा^२३४३^१ओ^२४वा । ^३ अ^४ता^५पु^६यि^७च^८रा । ^९ हो
५ई । डा(३) ॥ ५ ॥ (३३)

३४ ।—४०५८० इपं० (ज० गा० इप्र० २अ० इसाम)—

॥ अभीवर्त्तम् ॥ ^{५२४} मा^१चा^२यि^३दा^४श्न्य^५दि^६श^७स्स^८ती^९वा ।

^१ सा^२खा^३या^४मा । ^१ रि^२षा^३ण्य^४ा^५श्ता^६र । ^१ आ^२यि^३न्द्र^४मि^५त्स्तो^६३१२

^{३४} । ^{५२} ता^३वृ^४ष^५ण^६म् । ^{२११} स^३चा^४द^५श्ता^६र^७यि । ^{१२} मु^३द्ग^४द^५श्वा^६र ।

^{१२} च^३शा^४३ । ^१ सा^२२३४५ । ^{१११११} ता^३२३४५(१) ॥ ^{५४२} मु^३द्ग^४द^५श्वा^६च

^५ श^६स्स^७ती^८वा । ^१ मु^२द्ग^३द^४श्वा^५ । ^१ च^२शा^३स्सा^४श्ता^५र । ^१ चा^२व

^२ क^३क्षा^४३१२३४यि । ^{५४५} णा^३वृ^४ष^५भ^६म् । ^{११२} य^३था^४ज^५ू^६श्वा^७र^८म् । ^१ गा

^१ न्ना^२श्चा^३र । ^{११} ष^३णा^४श्चि । ^१ सा^२२३४५ । ^{१११११} द्वा^३२३४५(२) ॥

^{५२४} गा^३न्ना^४श्चा^५र्ष^६णी^७स^८हो^९वा । ^१ गा^२न्ना^३च । ^१ ष^२णा^३यि^४सा^५श्हा^६र^७म् ।

^१ वा^२यि^३द्वे^४ष^५णा^६३१२३४म् । ^{१४५} सं^३वन^४न^५मु । ^१ भ^२या^३क्का^४श्वा^५र^६म् ।

(८३)

म^१ए^१हायि^१ष्ठा^१शमू^१र । भया^१ह । वार^१श्श^१पु^१यि । ना^१ २ ३
 ४ पु^१म^१(३) ॥ ६ ॥ (३४)

३५ ।—४२७५० दपं० (ज० गा० ६ प्र० १ अ० २२ साम)—

॥ विरा^१ड्वा^१मदे^१व्यम् ॥ आ^१ऽग्निम् । नरो^१ह^१दा^१ह^१यि^१धौ^१
 ति^१भा^१यिः । आ । रण्यो^१र्ह^१स्त^१च्यु^१त^१ञ्जन^१यत^१प्र^१श^१स्त^१न्दू^१रे ।
 द । औ^१श्हो^१हा^१यि । आ । रण्यो^१र्ह^१स्त^१च्यु^१त^१ञ्जन^१यत^१प्र^१
 श^१स्त^१न्दू^१रे । द । औ^१श्हो^१हा^१यि । श^१ङ्गा^१र्ह^१र्ह^१पां । ति^१
 मौ^१हो^१ । ऊ^१म्मा^१र । था^१ऽर^१व्यो^१श्पु^१हा^१यि(१) ॥ ता^१ऽप्र^१म ।
 ग्नि^१मा^१श्स्ता^१ह^१यि^१व^१स^१वाः । ना^१यि । अ^१र्ण^१व^१त्सु^१प्र^१ति^१च^१क्ष^१म^१व^१से
 कु^१त^१श्चि^१ह^१हा^१यि । या । औ^१श्हो^१हा^१यि । यो^१दा^१श्म^१पां ।
 स^१नौ^१हो^१ । ऊ^१म्मा^१र । था^१ऽर^१व्यो^१श्पु^१हा^१यि(२) ॥ प्रे^१ऽप्र^१
 षः । आ^१श्मा^१श्चि^१दी^१दि^१हा^१यि । पू । रो^१नो^१च^१ज^१स^१या^१स

१२ १ १२ १ २ १ १२२
 स्यैरिविष्टत्वाम् । शा । औहोहायि । पूरनोभज

१ १ १ १ १ १ १ १ १ १
 स्यादमर्यादविष्टत्वम् । शा । औहोहायि । श्वन्ता

२३ उपायिन्त्यौहो३ । हुम्मा-२ । वाऽरजो ३ ५ऽहा
यि(३) ॥ ११ ॥ (३५)

३६।—ततः (ज०गा० १६प्र० २अ० १०साम) —

॥ वृद्धदाग्नेयम् ॥ ^{१ १} अग्नि ^{१५ १८} नरोदौ ^१ धितिभिः । ^{१ १ १} ईयइया

१ १ १ १ १ ५ १
दायि । आरण्योः । इ । स्तच्युता२३४ज्ञा । आ

१ ५ ४ ५ १ ५
 षोडशो । इयाद्यायि । नयतप्र । शा । स्तन्दूरेरश

४६। ^५आ^{१२}भी^५४^४दो। ^४इ^५या^{१२}दा^१यि। ^{१२}शा^१ङ्गा^१उ^१वा। ४।

पा । तायिनाथार३४व्यूम् । आओ३४हो । इयाहा(१) ॥

तमग्निमस्ते वसवः । ईयइयाह्यायि । नायर्षवन् । सु ।

प्रतिचार३४क्षाम् । चाभी३४क्षो । इयाद्यायि । अव

^२सेकु । ताः । ^५विहार^१न्ना^२३४यियाः । ^१आ^२ओ^३३४ हो ।
^४इया^५हायि । ^१यो^२दा^३उवा । मे । आ । ^१साना^२३४^३वि
^५त्याः । ^१आ^२ओ^३३४ हो । ^४इया^५हा(२) ॥ ^{१२२२२२}प्र^३हो^४अ^५मे^६दी^७दि
^{१२१२}हि । ^१इय^२इया^३हायि । ^{१२२१}पू^३रोनः । अ । ^{२३}ज^४स्य^५या^६२३४^७ह ।
^{१२}आ^३ओ^४३४ हो । ^४इया^५हायि । ^{१२}न्याय । वायि । ^५छ^६तूर^७वा
^४२३४^५ए^६शा । ^{१२}आ^३ओ^४३४ हो । ^४इया^५हायि । ^{१२}आ^३न्ता^४उवा ।
^१उ । पा । ^२यान्ता^३यिवा^४२३४^५जाः । ^{१२}आ^३ओ^४३४ हो । ^४इया
^४हा । ^४हो^५पुई । डा(३) ॥ १० ॥ (३६)

३७ ।—ततः (ज० गा० २३प्र० १अ० ११साम)—

^{१२}॥ मरायम् ॥ ^२हा^३उ^४हा^५उ^६हा^७उ । ^{१२}आ^३ग्नीम् । नराः ।
^१दी^२धिति । ^१भिर^२रण्यो । एयो । एयोः । ^{१२}हा^३स्ताः ।
^१अ्यु^२ताम् । ^{१२}जनय । ^१तप्र^२शस्तम् । ^{१२}दूरायि । ^१दृशाम् ।

११ १ १ १
गृह्य । तिमथव्यम् । व्यम् । व्यम् १ ॥ तामा ।

ग्रिमा० । स्तेवसर्वोन्यखन् । खन् । खन् । सूपा० । ति

चा० । समव० । सेकुतचित् । चित् । दाक्षा । व्योयो

^१ द^२मआसनित्यः । त्यः । त्यः(२) ॥ ^१ प्रे^२हो । आग्नेदौदि^१ ^१ ^२ ^३

ह्रिह्रिह्रि । पूरो । नो^१अ^१ष^१स्र^१या^१सू^१र्या^१यविष्ठ^१ष्ठ^१ । त्

१ १ २ २ २ २ २ २
वाम् । ग्राम्भन्तउपयन्तिवाजाः । जाः । जाः । हाउ

५ ५ ११११
 जाउहाउ । वाह । ईरहृपू(३) ॥ ११ ॥ (३७)

३८।—५३४५० १२५० (ज० गा० ६५० ३३० ३३३३)—

॥ जनित्रायम् ॥ इन्द्रकाशतुन्नभाभरा । ऊवेक्षी २

यि । पितापुत्रेभियोयाश्च २ । शिक्षाणोचस्मिन्पुरद्व २ ।

३१.३ १२१ २१ ११२
तयामा२३४नी । जीवा३होयि । ज्योता३यिर्ही । अग्नी ।

१ ५४ २ ४५ ४२ ५
मारहा २ ३ ४ श्रीहोवा(१) ॥ जीवाज्योतिरग्रीमहायि ।

^{११} ऊवेहो^{११}रयि । ^{११ १ १} जीवाज्योतिरशायिमा^१श्वा^{१११}रयि । मानो
^{१ १} अज्ञाता^१वृजनाः^१र । ^{१ १ १} दुराधा^१श्वा^{१११}याः । ^१ माशा^१श्विहो^१यि ।
^{११} वासा^१श्चो । ^{११} अव । ^{१ १} क्रा^१श्मू^{१११}श्वा^१होवा^{११}(२) ॥ मा
^{१ ११ १ १} शिवा^१सो^१अवक्रमूः । ^{११} ऊवेहो^१रयि । ^{११ १ १} माशिवा^१सो^१अवा
^१ क्रा^{११}श्मू^१रः । ^{१ १} त्वयावयं^१प्रवतः^१शा^१र । ^{११ १ १} अता^१यिरा^१श्वा^१पाः ।
^{११} अता^१श्विहो^१यि । ^{११ १} शूरा^१श्चो । ^{१११} तरा । ^{१ १} मा^१रसा^{११}श्वा^१हो
^१वा । ^{१ १ १ १ १ १} जनिचा^१श्वा^१म^१(३) ॥ ३ ॥ (३८)

चतुर्थभागादेकादश सामानि अतानि, तानि यथा—

१ ।—८० पृ० २ पं० (ज० गा० १५ प्र० १ अ० २ साम) —

^{११ १ १} ॥ विशो^१विशीयम् ॥ विशो^१विशीयम् । वो^१ ३ अतिथा
^{११} यिम् । वाजयन्ताः । ^{१ १ १} पशू^१प्रीश्याम् । ^१ अग्नि^१वो^१र ।

^१दूरा^२र^१थाम् । ^१ऊ^२म्मायि । ^१वा^२श्चा^३ः । ^१स्तू^२र^३३४^४षे^५द्यायि ।
^१ओ । ^२ऊ^३वायि । ^४गृ^५र^६३४^७षा । ^१ऊ^२म्मा । ^३स्था^४ ३^५मा^६ ३ ।
^१म्मा^२र^३३४^४भायि । ^५ए^६क्षि^७या^८ई^९क्षा^{१०} (१) ॥ ^१स्तु^२षे^३शू^४ष^५मम् । ^६स्था^७इ^८म^९न्म
^१भायिः । ^२य^३ज^४ना^५सी । ^६हा^७श्वा^८यि^९म्मा^{१०}इ^{११}न्ताः । ^{१२}मि^{१३}त्रा^{१४} २
^१न् । ^२सर्पा^३र^४३^५थिरा । ^६ऊ^७म्मायि । ^८सू^९र^{१०}ता^{११}३^{१२}थिम् । ^{१३}प्रा^{१४}र
^१३४^२श^३द्यायि । ^४ओ । ^५ऊ^६वायि । ^७सा^८र^९३४^{१०}न्ती । ^{११}ऊ^{१२}म्मायि ।
^१आ^२श्वा^३ ३ । ^४स्ता^५र^६३४^७यि^८भायि । ^९ए^{१०}क्षि^{११}या^{१२}ई^{१३}क्षा^{१४} (२) ॥ ^{१५}प्र^{१६}श
^१सन्ति^२मम् । ^३प्रा^४श्श^५स्ति^६भायिः । ^७प^८न्या^९स^{१०}ञ्जा । ^{११}ता^{१२}श्वा^{१३}यि
^१दा^२३^३साम् । ^४यो^५दे^६ २^७व । ^८ता^९ता^{१०}र^{११}३^{१२}उ । ^{१३}ऊ^{१४}म्मायि । ^{१५}या
^१इ^२ता^३ ३ । ^४हा^५र^६३४^७व्य^८द्यायि । ^९ओ । ^{१०}ऊ^{११}वायि । ^{१२}ना^{१३}र^{१४}३४
^१आ । ^२ऊ^३म्मायि । ^४रा^५श्वा^६ ३न् । ^७दा^८र^९३४^{१०}यि^{११}वायि । ^{१२}ए^{१३}क्षि
^१या^२ई^३क्षा । ^४हो^५पु^६ई । ^७डा^८ (३) ॥ २ ॥ (१)

२।—१८४५० ८पं० (ज० गा० १४प्र० २अ० ८साम) —

॥ गायत्रमाश्वम् ॥ ^{१ १} मोषू । ^{१ १ १} त्वावाघता३१उवार३ ।
^५ चार३४ना । ^{११ ११ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} आरेअस्त्राजिरीरमन्नारात्ताद्वासधमादन्न
^{११ ३ ११११ १ १ १ १ १ १ १ ३} आगहीर३४५ । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} इद्वावा१सारन् । उपा३ । ऊ२३वा
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} ३ । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} अूधार३४५यि(१) ॥ ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} आयिद्वा । वासन्पा३१उवा
^{५ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} २३ । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} अू२३४धी । इहवासन्पशुधीमेहितेब्रह्मकृतःसुते
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} सचार३४५ । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} मधीना१मार । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} क्षत्रा३ । ऊ२३वा ३ ।
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} सातार३४५यि(२) ॥ ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} माधी । नामूक्षणा३१उवार३ । सा
^{५ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} २३४ते । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} मधीनमक्षणासतइन्द्रेकामञ्जरितारोवसूयवा
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} २३४५ । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} रथायिना१पा३ । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} दमा३ । ऊ२३वा३ । दा
^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} धू२३४५ः(३) ॥ ८ ॥ (२)

३ ।—१८८५० १४पं० (ज० गा० १७प्र० २अ० ३साम) —

॥ अभ्यासाकूपारम् ॥ ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} इन्द्रायसोमपातये । ^{१ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १ १} चार३

४यि । ^{१ २}द्रायसौहो^{१ ४}ध्रमपातवायिः ^{१२ ४ ५२}वृत्रघ्नेपरिषिच्यसे ।
^१वार२४ । ^{१ २}चघ्नेपौ^४हो^{१ २ ४ २}ध्रिषिच्यसायि । ^{४२}नरेचदक्षिणाव
^{५२ १}ते । ^{१ २}नार२४ । ^{१ ४}रेचदौ^{४ २ ४ २}हो^४ध्रिषिणावतायि । ^{४२ १२ ४ २}वीरायसदना
^{५२}सदे । ^१वार२४यि । ^{१ २}रायसौ^४हो^४ध्रदना । ^४साधुदो^४
^५हायि(३) ॥ ३ ॥ (३)

४ ।—१८८५० १४पं० (ज०गा० १५प्र० १अ० १८साम)—

॥ महावामदेव्यम् ॥ ^१कोऽ^{४ २ ४२}पुस्तम् । ^४इन्द्रा^{१ ४ २ ४}शतू^{१ २ ४ २}श्वाव
^५साउ । ^१या । ^{१ २}मर्त्या^{१ २}दधर्श^{१ २ ४ २}तिश्रद्धा^{१ २ ४ २}हितेमघवन्याय्ये^{१ २ ४ २}दि ।
^{१ २ ४ २}वा । ^{१ २}पौ^{१ २}हो^{१ २}हायि । ^{१ २}वाजा^{१ २ ४ २}रश्रियवाजाम्^{१ २ ४ २}सिषौ^{१ २ ४ २}हो^{१ २ ४ २}३ ।
^१ऊम्मा^१रे । ^१साऽ^१रतो^१श्प्रहायि(१) ॥ ^{१ २}वाऽ^{१ २}प्रजौ । ^{१ ४}वाजा
^{१ ४ २ ४ २}श्रसा^{१ ४ २ ४ २}श्रियषासतायि । ^१वा । ^{१ २}जीवाज^{१ २}सिषा^{१ २}सतिमघो
^{१ २ ४ २}नम्वृत्रहत्येषु^{१ २ ४ २}चोद । ^{१ २ ४ २}या । ^{१ २ ४ २}पौ^{१ २ ४ २}हो^{१ २ ४ २}हायि । ^{१ २}येदा^{१ २}श्द
^{१ २ ४ २}तायि । ^{१ २ ४ २}प्रियौ^{१ २ ४ २}हो^{१ २ ४ २}३ । ^१ऊम्मा^१रे । ^{१ २}वाऽ^{१ २}रसौ^{१ २}श्प्रहायि(२) ॥
(८४)

येऽ५द । दता३यिप्रो३यावसाउ । ये । ददतिप्रियाव
 सुतवप्रणोतौह्य्यश्चरि । भायिः । औ२३होहायि ।
 विश्वा२३तरायि । मदौहो३ । ऊम्मा२ । आऽ३यितो
 इ५हायि(३) ॥ १८ ॥ (४)

५ ।—२८५५० ५पं० (ज० गा० २१प्र० १अ० १८साम)—

॥ कालेयम् ॥ आत्वारार्ययथोतयायि । सुम्ना
 यवा । तयामसार३यि । तुवा३यि । कूर३४ । मिमृ
 ती । पा३हाम् । इद्रा३श्वौ । वा३४३ओ ३४ वा ।
 छसापुत्पतायिम्(१) ॥ तुविशू३अतुविक्रताउ । अचा
 र३यि । वो३ । वा २ ३ ४ यि । अया । मा३तायि ।
 आपाप्राथौ । वा३४३ओ३४वा । म३हा५यित्वना(२) ॥
 यस्तते३महिनामहाः । परा२३यि । आ३ । या२३४ ।

^{४८}तमी । ^{१ १}याशूः । ^{१ ११}हस्तावज्जौ । ^{१ १}वा३४३ औ३४ वा ।

^४हिराप्रणयाम् । ^४हो५ई । डा(३) ॥ १८ ॥ (५)

६ । २८८५० १०५० (ज० गा० २१५० ३५० ४साम) —

॥ वषट्कारनिधनं ॥ ^{४१ ४८१ ४५८ ८१}विधुन्दद्राण्समने । ^{८१}बहना

^{४ ८ ५४८५ १८}श्मनेबहनाम् । ^{८ १}युवान्सन्तं पलितोजाशगारा२ । ^१रा

^{१८ ५१ ८ ८ १}२३ । ^{१८ ५१}ओमोश्वा । ^{८ १}देवस्यपश्यकाव्यम्माश्चायित्वा२ ।

^{१ १ १८ ५१ ८ ८}वियम्माहायित्वा२३ । ^{१८ ५१}ओमोश्वा । ^{८ ८}अद्याममारसद्वाः

^१साश्माना२ । ^१ना२३ । ^{१८}ओम् । ^१ओ२ । ^१वा२३४ ।

^{४८ ८ ४८ १८ ४८ ४८ ४५ १ ५}ओहोवा(१) ॥ ^{४८ १८ ४८ ४८ ४५}शाक्मनाशाकोअरुणः । ^{१ ५}सुपर्णाश्रणःसु

^{४५ १८८ ८ ८ १ १}पर्णाः । ^{१८८ ८ १}आयोमहःशूरःसनादाहनायिडा२ । ^१डा२३ ।

^{१८ ५१ ८ १}ओमोश्वा । ^{८ १}यच्चिकेतसत्यमित्तन्नाश्मोघा२म् । ^१इत्तन्ना

^{१ १८ ५१ ८ ८ १}मोश्वा२३म् । ^{१८ ५१}ओमोश्वा । ^{८ ८ १}वसुस्थार्धमुतजेतोताहदा

^१ता२र । ^१ता२र३ । ^{१२}ओम् । ^१ओ२र । ^१वा२३४ । ^{१२}ओ२ओ
^{१२}वा(२) ॥ ^{१२}येभिर्ददेवृष्टपापौ२सि । ^{१२}माना३यिष्यापौ२सि
^{१२}यानायि । ^{१२}येभिरीक्षदृत्रहत्यायाश्वाञ्चा२रयि । ^१आ२३
^{१२}यि । ^{१२}ओओ३वा । ^१येक३र्माणःक्रियमाणस्याश्माञ्जा२र ।
^१माणस्यामा३ञ्जा२र३ । ^{१२}ओमो३वा । ^१अ२तेक३र्ममुदजायन्ता
^१इदायिवा२रः । ^१वा२र३ः । ^{१२}ओम् । ^१ओ२र । ^{१२}वा२र३४ओ
^१होवा । ^१ऊ२र३४पा(३) ॥ ४ ॥ (६)

७।—३०३४० १२यं० (ऊ० गा० २३प्र० १४० ६सामे—

^१॥ नैपातिथम् ॥ ^१ब२णम३हा२अ३सिसूरिया३र । ^{१२}वा३डादित्य ।
^१म३हा२अ३सा३रयि । ^१हा । ^{१२}ओ२ओ३र३४हा । ^{१२}म३ह३स्ते३सतो
^{१२}म३हि३मा । ^{१२}प३नायि३ष्टमा३र । ^१हा । ^{१२}ओ२ओ३र३४हा ।
^{१२}म३ञ्जादायिवा३र । ^१हा । ^{१२}ओ२ओ३र३४हा । ^{१२}मा३र३हा२र३४

^{१ २ ३} औहोवा । ^१ आर३४सी(१) ॥ ^{१ २ ३ ४} मङ्गादेवमहा^५असा^६श्च ।
^{१ २ ३ ४} माङ्गादेव । ^१ महा^२असा^३श्चि । ^{१ २} हा । ^{३ ४ ५} औहोर३४हा ।
^{१ २ ३ ४} वट्छय्य^५यवसा । ^{१ २} महा^३असा^४श्चि । ^{१ २} हा । ^{३ ४ ५} औहोर३
^६ ४हा । ^१ सत्रादायिवा^२ । ^{३ ४} हा । ^{५ ६ ७} औहोर३४हा । ^{१ २} मा^३
^{४ ५ ६ ७} हा^८र३४औहोवा । ^१ आर३४सी(२) ॥ ^{२ ३ ४} सत्रादेवमहा^५
^१ असा^{२ ३ ४}श्च । ^{५ ६ ७} सत्रादेव । ^{१ २} महा^{३ ४}असा^५श्चि । ^{१ २} हा । ^{३ ४ ५} औ
^६ होर३४हा । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०} मङ्गादेवानामस्तु^{११}र्यः । ^{१ २ ३} पुरोहिता २ ३ः ।
^{१ २} हा । ^{३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०} औहोर३४हा । ^{१ २} विमुज्योता^{३ ४}श्चि । ^{१ २} हा । ^{३ ४ ५ ६} औहो
^{७ ८ ९ १०} र३४हा । ^{१ २ ३ ४ ५ ६ ७ ८ ९ १०} आरदा २ ३ ४ औहोवा । ^{१ २ ३ ४} भी २ ३ ४
^५ याम्(३) ॥ ६ ॥ (७)

८।—१०८५०१६पं० (ज० गा० २२प्र० १अ० २०साम)—

^{१ २ ३} ॥ महावैष्टभम् ॥ ^{४ ५ ६} यदिन्द्रयो^{७ ८ ९}हा । ^{१ २ ३ ४} वतस्तु^{५ ६ ७}वोवा । ^१ आ

^{१ १}यितावद । ^{१ १}हमायिशाश्या२३ । ^{१ १ १}होवा३हायि । ^{१ ११}स्तोता
^{१ १ १२}रमिद्दधिषे । ^{१ १}रदावा१सा२३उ । ^{१ १ १}होवा३हायि । ^{१ १}नपापा
^{१ १ १}श्वार३ । ^{१ १ १}होवा३हा । ^१यर । ^{१ १ १}सारयिषार३४औहोवा(१) ॥
^{१ १ १ १}नपापत्वोहा । ^{१ १ १}यरसिषोवा । ^{१ १ १ १}नापापत्वा । ^{१ १}यरासा
^{१ १ १}यिषार३म् । ^{१ १ १}होवा३हायि । ^{१ १ १ १}शिक्षेयमिमञ्चयते ।
^{१ १}दिवायिदाशयिवार३यि । ^{१ १ १}होवा३हायि । ^{१ १ १}रायाआशकूर
^{१ १ १}३ । ^{१ १ १}होवा३हायि । ^१हचित् । ^{१ १ १}वारयिदा२३४औहोवा(२) ॥
^{१ १ १ १}रायआकोहायि । ^{१ १ १}हचिद्धिदोवा । ^{१ १ १}रायआकु । ^१हचा
^१यिदाशयिदा२३यि । ^{१ १ १}होवा३हायि । ^{१ १ १ १}नहित्वदन्यन्मघवन् ।
^{१ १}नआपाश्या२३म् । ^{१ १ १}होवा३हायि । ^{१ १}वस्योआस्ता२३
^{१ १ १}यि । ^{१ १ १}होवा३हायि । ^{१ १}पिता । ^{१ १ १}चारनार३४औहोवा । ^१दौ
^१२३४आः(३) ॥ २० ॥ (८)

८।—३१८६० १३५० (ज० गा० २२प्र० २अ० ५साम)—

॥ वारवन्तीयोत्तरम् ॥ ^{१२२} रेवा^२इन्द्रा^२औ^१हो^१हायि । वा

^१ तस्तो^२३४ता । ^{१२१} स्यात्वा^५वार^{१२}३४हायि । ^{१२} तोम^१घा^{३२}३४ । औ

^{४२५} होवा । ^{१३} इहा^५२३४हायि । ^२ उ^१ज्जवा^५२३४नाः । ^{१२१२} प्रेदु^२ह ।

^१ रायिवः^०सुता^२३४ । ^{३२४२५} औ^{११}होवा । ^५ इहा^{३२}२३४हायि । ^{३२१} औ^२हो

^{५२} ३२३४ । ^५ स्या । ^२ ए^२द्विया^२ई^१हा(१) ॥ ^२ उ^२क्थ^२च^१ना^१औ^१हो^१हा

^१ यि । ^२ शा^५स्या^{१२१}मा^५र^१३४नाम् । ^१ ना^२गो^२रा^१२३४हा । ^१ यि^२रा^२चि

^१ का^{३२४२५}३४ । ^{११} औ^५होवा । ^२ इहा^३२३४हायि । ^५ उ^३ज्जवा^५२३४ता ।

^{११२} नगाय । ^{१२१} त्रा^{३२४२५}ङ्गीय^{१३}मा^५३४ । ^५ औ^{३२}होवा । ^५ इहा^५२३४हायि ।

^{३२१} औ^{५२}हो^५३११४ । ^{१२} नाम् । ^२ ए^{३२}द्विया^२ई^२हा(२) ॥ ^२ मा^२न^२इन्द्रा

^{२११} औ^३हो^५हायि । ^{१२१} पायि^५य^२त्ना^२२३४वायि । ^५ मा^२शा^२र्द्वा^२२३४हा ।

^{१२१} ते^{३२४२५}परा^{१३}३४ । ^५ औ^२होवा । ^२ इहा^२२३४हायि । ^२ उ^२ज्जवा^२२३४

^५ दाः । ^{१ १८ १} शिलाश । ^{१ ० १} चायिवःशचा३४ । ^{१८ ३८ ५} औहोवा । ^{१ ३} इहा

^५ २३४चायि । ^{१८ १} औहो३१२३४ । ^{५८} भीः । ^५ एहियाइहा । ^३ हो

५इ । डा(३) ॥ ५ ॥ (८)

१०, ११ ।—३२०पृ० ३५० (ज० गा० २ ३ प्र० १ अ० २-६ साम)—

॥ क्रीञ्चाद्यम् ॥ ^{१८ १८ ८} एन्द्रयाहौहो । ^{१८ १} होहरिभायिः । ^२ उ

^{१ १ ४} पकण्वा३ । ^{१ ८ १८} स्यास्त्र३ष्टू५ताइ५इयिम् । ^{१ ८ १८} अत्राविनौहो ।

^{१ १८} मिरेषाम् । ^{१ ८} उरान्नधू३ । ^{१ १ ४} नूताशयिवापुर्का इ ५ इः(१) ॥

^{१८ १ १८ ८} आत्वाग्रावौहो । ^{१८ १} वादन्निहा । ^{१८ ८ ८} सोमीघोषै३ । ^{१ १} णावा३

^४ चा५तूइ५इ(२) ॥ ^{१ ८ १८} दिवोअमौहो । ^{१८ १८} घ्याशासताः । ^१ दिवं

^{१ १ ४} यया३ । ^{१ १ ४} दायिवा३वापुसाइ५इउ(३) ॥ २ ॥ (१०)

॥ गौरीवितम् ॥ ^{५८} एन्द्र । ^{१८ १} याहाशयि । ^४ हरिभायिः ।

^१ उपकण्वस्यसुष्टुता२शयिम् । ^{५ ८} अत्रा । ^{१ १} विनाशयि । ^{४ ८} मिरे

^१षाम् । ^{१२}उरा^२स्रधू^२नुते^२वृ^{१२}कार^२२३ः(२) ॥ ^{१२}आत्वा । ^{१२}ग्रावा^२३ ।
^४वद^२न्नि^{१२}हा । ^{१२}सी^२मौ^२घो^२षे^२णव^१क्षत^२२३ । ^१दा^२यिवो^२चमू^२३१२३ ।
^४व्य^१शा^२पू^२सताः । ^१दा^२यिवं^२यया^२३१२३ । ^४दि^२वो^२वा । ^४वा^२पू^२सो
^५इ^५हायि(३) ॥ ६ ॥ (११)

॥ इत्युत्तरार्चिक-क्रोडपत्रं समाप्तम् ॥

॥ इति उत्तरार्चिकः समाप्तः ॥

सामवेदसंहिता समाप्ता

आकाः १८००

इमे सङ्गम-खोकाः कथित् पुस्तके दृश्यन्ते —

“ऊहगानस्य सर्वेषां साम्नां सङ्ख्या प्रकीर्तिता ।
षट्त्रिंशदधिकं साम्नां शतञ्च नवसङ्ख्यकम् ॥ १ ॥
उक्ता षष्टादशैकैर्घाः साम्नां सङ्ख्याथ कथ्यते ।
सर्वेषामूहगानस्य पञ्चोत्तरशतद्वयम् ॥ २ ॥
गानचतुष्टय-साम्नां माह्वानाम्नादिभिः सह ।
सहस्रद्वयं षट्कृतं त्रिंशत्सामाधिकं तथा ॥ ३ ॥”

